ZBORNIK

DOKUMENATA I PODATAKA
O NARODNOOSLOBOD LAČKOM RATU
JUGOSLOVENSKIH NARODA "

TOM

V

KNJIGA 25

REDAKTORI:

Fablj?n Trgo, pukovnik i Ša dor Käufer, major

Odgovorni urednik

ᶜabijan Trgo, pukovnik

IZDAJE

'OJNI ISTORISKI INSTITUT IUGOSLOVENiKE NARODNE ARMIJt

VOJNI fSTORISKI INSTITV/T JV/GOSIOVENSKE NARODNE ARAUJE

ZBORNIK

DOKUMENATA I PODATAKA O NARODNOOSLOBODILAtKOM RATU JUOOSLOVENSKIH NARODA

TOM

V

KNJIGA 25

BORBE U HRVATSKO) 1944 GOD-

BEOGRAD
1959

BORBE U HRVATSKOJ 1944 GOD.

- MART -

I

DOKUMENTI JEDINICA NARODNOOSLOBODILAĆKE VOJSKE I PARTIZANSKIH ODREDA JUGOSLAVIJE

BR. 1

IZVJEŠTAJ ŠTABA DVADESET OSME DIVIZIJE OD 1 MARTA 1944 GOD. ŠTABU ŠESTOG KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE O BORBAMA I STANJU U JEDINICAMA OD 20 FEBRUARA DO 1 MARTA[1]

ŠTAB XXVIII UDARNE DIVIZIJE
NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Broj 90
Dana 1. III. 1944 god.

Predmet: Redovni desetodnevni izvještaj — dostavlja

ŠTABU VI KORPUSA NOV I POJ

Položaj

I. — RAD NAŠIH JEDINICA:

Od prošlog izvještaja[2] do danas naše su se jedinice nalazile na raznim sektorima. Glavni zadatak koii je bio postavljen pred našu diviziju bio je prebacivanje živežnih namirnica (žita i masti) preko Save za Liku. Za pripremu transporta bila je upućena XVII Udarna brigada u »Trokut«, a dva dana iza nje krenula je XXI Udarna brigada. Transport je trebao biti prebačen 26. ov. mj. navečer, ali je isti obustavljen naredbom G. Š.[3] zbog prolaza neprijateljskih transporata glavnom prugom i cestom za Zagreb. Kako je već sve žito bilo izvađeno iz bunkera i pripremno za utovar, moralo se ponovno vraćati u bun-

[1] Kopija originala, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 21—4, k. 1123.

[2] Riječ je o izvještaju koji je Divizija poslala Štabu korpusa 21 februara. Vidi tom V, knj. 24, dok. br. 76.

* Vidi knjigu depeša Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 4—2, k. 119/1.

kere i vraćati na sektor Psunja. Za taj posao jedinice su morale ostati na osiguranju. U tom međuvremenu imali smo namjeru iskoristiti doček nekog transporta — vlaka, te smo se nekoliko puta spuštali na glavnu prugu i prugu Banova Jaruga — Pakrac, gdje nam je uspjelo dignuti samo jedan prazan pancer na pruzi Banova Jaruga—Pakrac.[4] Brodska brigada ostala je na sektoru Požeška kotlina, sa zadatkom osiguranja divizijske poljske bolnice i osiguranja od Požege.

Borci i rukovodioci su u ovom periodu vremena radili prilično po tridesetdnevnom planu iako su bili češće u pokretu. Mislimo reći da su više radili nego prošlih 10 dana, kada smo bili na Babjim Gorama, ali se ni ovo vrijeme nije iskoristilo kao što treba. Iz njihovih izvještaja možemo vidjeti da su prešli prilično gradiva: opis i rukovanje lakim i teškim automatskim oružjem, bacačima, kretanja, stanovanja, obezbjeđenja i borba, o minskim zasjedama, te opis i taktika upotrebe teškog i pješačkog naoružanja i bornih kola, zasjede, upotreba i važnost rezervi itd. Brodska [brigada] je prešla nešto više, jer je bila stalno na mjestu. Sada ta brigada proučava sadejstvo pješadije i teškog naoružanja i njegovo korištenje. Borci su naučili kopati rov za ležeći, klečeći i stojeći stav, poslužioci mitraljeza za mitraljeze zaklon, a posluga topa i bacača za svoje oružje. Koliko je materijala pređeno, a koliko ga je usvojeno Štab divizije nema tačnog pregleda, jer nije vršio kontrole u tom vremenu, pošto je bio češće razdvojen i zaposlen na drugom polju. Na sastancima sa štabovima bataljona XVII Udarne i XXI Udarne brigade mogli smo zaključiti da se nije radilo planski, već je pojedinačno čitan materijal i proučavan.

Na sektoru gdje su se nalazile naše jedinice, t.j. »Trokut« i pruga Zagreb — Beograd, posljednjih se dana osjetilo veće kretanje neprijatelja, kako cestom tako i prugom, a prema nekim izvještajima i Savom. To nije provjereno. Transporti trupa išli su prema Zagrebu, a pratila ih je avijacija. Neke od motorizovanih kolona: tenkovi, automobili i motocikli išli su cestom i vjerovatno kao pobočnice. Jedan njemački lovački puk zaustavio se je u Okučanima i okolnim selima, gdje se još i sada nalazi. Za sada podatke o transportima teško je prikupiti, jer su prolazili i danju i noću unatoč što naše izvidnice stalno bdiju kraj pruge, ali se može zaključiti da je prošao priličan kontingent neprijateljskih trupa.

Rad oko pripreme prebacivanja materijala za Liku bio je veoma dekonspirativan, tako da je neprijatelj saznao za naše

[4] Vidi tom V, knj. 24, dok. br. 145.

namjere i od 25. pr. mj. počeo postavljati zasjedu na liniji Brestača — Banova Jaruga. Jačina neprijatelja je oko 800 ustaša, Nijemaca i zdrugovaca. Prema nekim informacijama doznali smo da dolaze i iz Kutine. Moramo napomenuti da naši, kako rukovodioci tako i borci, nisu znali kuda idu, tj. na kakav zadatak dok nisu došli na sektor Psunja i »Trokuta« gdje su saznali od civilnog stanovništva. Drugog manevra kod neprijatelja nije bilo, sem što je 26. pr. mj. jedna kolona htjela da preko Čaprginaca zaobiđe III Bataljon XXI Udarne brigade, koji se nalazio u Trnakovcu, ali je u tome bio blagovremeno spriječen, i prvim susretom još u Glavici iznad Čaprginaca odbijen u svoje uporište.[5]

Prema nekim informacijama ROC-a[6] Psunjskog područja — da će neprijatelj od Lipika poći prema Bijeloj Stijeni, saznali smo da će iz Okučana isto tako poći, te su jedinice prema tome zauzele odgovarajući položaj za doček neprijatelja i postavljene su nagazne mine protiv motorizovanih jedinica.

II. — IZVEDENE AKCIJE:

U ovom međuvremenu jedinice nisu vršile nikakvih većih operacija, sem što je XVII Udarna brigada 26. prošlog mjeseca izvršila diverziju na pruzi Banova Jaruga — Pakrac i tom prilikom uništila jedan pancer sa 6 vagona. Lokomotiva i vagoni potpuno su uništeni. Neprijatelj je imao 7 mrtvih i nepoznati broj ranjenih, dok naši gubici iznose: 1 mrtav i jedan lakše ranjen. Dobijene su dvije puške i 500 metaka.

Istu večer IV Bataljon ove brigade pravio je zasjedu patroli koja ide od Banove Jaruge za Lipovljane u jačini od 25—30 vojnika. Zadatak nije izvršen, jer je u isto vrijeme naišao i vlak, tako da se patrola razbježala.

Dana 28. prošlog mj. ova se brigada spustila na glavnu prugu Bgd — Zgb, između Paklenice i St. Grabovca, u cilju da dočeka transportni vlak. Ova akcija nije uspjela, jer je neprija-

[6] U bojnoj relaciji Prvog zbornog područja za mjesec februar 1944 god. piše o tome sljedeće: »26.11.1944 god. ojačana Druga bojna Osme gorske pukovnije, uz saradnju jedne njemačke bojne (iz Okučana), polaskom iz Lipika razbila je jače partizanske snage u prostoru Čaglić — G. Bjelanovac, bez vlastitih gubitaka. Neprijateljski gubici: 5 nađenih mrtvih partizana. Navodno je veoma velik broj mrtvih partizana i velik plijen izbroian kod njemačke bojne na koju je ta razbijena skupina nabačena, dočekana kod Bijele Stijene (10 km j. od Pakraca)«. Iz izvještaja Dvadeset prve NO brigade od 28 februara 1944 god. vidi se da ie ona u tim borbama imala 4 mrtva partizana i da je izgubila 2 puške. ODŠirniie o tome vidi dok. br. 15/2, k. 1138 i 2/1—25, k. 58 u arhivi Vojnog istoriskog 'nstituta.

[9] Rejonskog obavještajnog centra

teljska (kolona) patrola pronašla minu, tako da su diverzanti morali da daju kontakt, jer je neprijatelj počeo da vadi minu i tako su umjesto vlaka odletjela u vazduh 2 neprijateljska vojnika. Poslije toga jedinice su se morale povući. Odmah iza toga naišla su 2 pancera, a i neprijateljska posada iz Jazavice pošla je cestom i tom prilikom sukobila se sa I Bataljonom koji je prošao bez žrtava.

Dana 26. prošlog mj. jedna satnija neprijateljskih vojnika pošla je prema Glavici iznad sela Čaprginci s namjerom da iznenadi naše jedinice koje su se nalazile u selu Trnakovcu, ali je u tome bila spriječena i odbijena nazad u uporište, jer Su naše jedinice primijetile njihovu namjeru. Borba je trajala nešto više od jednog sata. kojom je prilikom poginulo 4 druga, dok se za gubitke neprijatelja ne zna. Izgubljene su dvije puške.

XXI Udarna brigada je dva puta pošla na zadatak sa namjerom da sačeka vlak, ali se obadva puta morala vratiti sa pola puta, jer je neprijatelj pred samu noć naišao iz Nove Gradiške i noćio u obližnjim selima oko Okučana.

III. — DALJNJE OPERATIVNE NAMJERE:

Naše se jedinice sada nalaze na liniji Okučani — Lipik s namjerom da potuku neprijatelja koji bi pošao tim pravcima iz Lipika i Okučana — kako se saznaje iz nekih informacija. Imamo namjeru da izvršimo akciju na fabriku kože u Banovoj Jarugi,[7] a koja nam je potrebna, kako za krpanje, tako i za pravljenje novih cipela. Zbog takve neizvjesnosti na ovom sektoru, kao i zbog netačnih podataka ne možemo još ništa poduzeti. Informativci su otposlani u tom pravcu. Čim se pruži mogućnost, akcija će se izvršiti.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar: si. otsutan (M. P.) Komandant: p-pukovnik: (Vinko Antić)

[7] Divizija ovu akciju nije tada izvršila, već je po naređenju Štaba korpusa otišla na područje Daruvar — Virovitica. Vidi dok. br. 122.

BR. 2

IZVJEŠTAJ ŠTABA ISTOČNE GRUPE NOP ODREDA OD 1 MARTA 1944 GOD. ŠTABU ŠESTOG KORPUSA NOV I PO JUGOSLAVIJE O BORBAMA NA PODRUČJU SLAVONSKOG BRODA, SLAVONSKE POŽEGE I NAŠICA I STANJU U ODREDIMA OD 20 FEBRUARA DO 1 MARTA[1]

STAB ISTOČNE GRUPE
N.O.P. ODREDA VI KORPUSA
JUGOSLAVIJE
Broj: 112/44 g. u. 18 h
Dana: l/III. 1944 g.

Dostavlja desetodnevni operativni izvještaj za razdoblje od 20. II. do 1. III. 1944.

ŠTABU VI KORPUSA N.O.V. JUGOSLAVIJE

Položaj

OPCA SITUACIJA

Na sektoru ove grupe nema nekih naročitih promjena od posljednjeg izvještaja. Neprijatelj koji je prije gotovo stalno upadao u oslobođenu teritoriju, naročito na sektoru Dilja,[2] prestao je sa ovim, sem nekih iznimnih slučajeva. Napadaji, koji su prije vršeni i koji još i sada neki put uslijede, najviše su bili iz uporišta Našica u pravcu Podgorača i Donjih Andrijevaca, u pravcu Novog Topolja, Lapovaca i Trnave. Tako je prije par dana, budući da su naše jedinice bile dosta udaljene, neprijatelj došao u selo Trnavu, pokupio svoje mrtve i vratio se nekažnjen. U ostala mjesta naše oslobođene teritorije, kao i poluoslobođene, u koja je neprijatelj polazio, bio je sačekivan, potučen i odbijen.

Promjena u uporištima na ovom sektoru bilo je gotovo **u** svima, a pogotovo u onima koja se nalaze na važnim raskrsnicama. Neprijatelj je pojačao veća mjesta sa posadom, bilo doturivanjem vojske iz Mađarske, Bosne ili povlačeći posadu iz manjih uporišta.[3] Iz svega ovoga moglo bi se zaključiti: da bi neprijatelj mogao poduzeti ofanzivu na ovaj sektor, dok s

[1] Kopija originala, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 6/1—3, k. 1619.
[2] Vidi tom V, knj. 24, dok. br. 71.
[3] Vidi dok. br. 70.

druge strane saznajemo da su te jedinice samo na odmoru, nakon čega kreću dalje.

Pruge, kako glavne tako i sporedne, rade normalno, dok neke gotovo ne rade nikako: kao Vrpolje — Đakovo, Đakovo — Osijek i Čaglin — Pleternica.

Duž pruge Vrpolje — Đakovo — Osijek saobraća cesta. Prevozi se u glavnom vojska ili hrana koja se dotura sa glavne pruge u uporišta koja su dublje zabijena u oslobođenu teritoriju.

Glavna pruga Zagreb — Beograd utvrđena je sa niz betonskih bunkera, koji su u glavnom smješteni kod mostova i na važnijim prelazima. U istima se nalazi 20—35 domobrana sa njemačkim zapovjednicima, naoružani puškama, bombama i automatskim oružjem.

U Požeškoj kotlini, gdje u glavnom operiše Požeški N.O.P. odred, stanje je gotovo slično kao i na Dilju. Češći neprijateljski napadi u oslobođenu teritoriju prestali su, ali se zadnjih dana dogodilo da je ipak neprijatelj pokušao napasti jedan bataljon Požeškog odreda u selu Velikoj,[4] potpomognut sa četiri tenka (3 pantera i 1 mark) i nešto artiljerije. Ovi tenkovi došli su iz Požege, koji su zadnjih dana tamo stigli, sa još 2 manja od 5 tona. Samo uporište je pojačano i pješadijom kao i druga okolna uporišta Kula i Pleternica.

RAD NAŠIH ŠTABOVA I PODREĐENIH JEDINICA

Rad u našem Štabu u posljednje vrijeme tekao je normalno. Proučavalo se slabo radi toga što su članovi gotovo stalno bili u jedinicama u kojima je bila reorganizacija. Malo je pojačana informativna služba, koja je prije slabo funkcionisala, ali ista još u dovoljnoj mjeri ne zadovoljava.

U odredima se u zadnje vrijeme također malo radilo, naročito u Osječkom i Diljskom, jer su ovdje stalno bile neke promjene, nakon detašovanja boraca XII Diviziji. Ipak se zapazilo da se stanje u Osječkom odredu popravilo, dolaskom u jedinicu poručnika Nikole Dolinića.

Štabovi odreda i bataljona su u glavnom prolazili neprorađeno gradivo iz tridesetodnevnog plana rada dostavljenog od strane toga štaba. Ovo isto prorađivano je u komandama četa i sa jedinicama, ujedno ponavljajući stvari koje su već prorađene.

[4] Vidi tom V, knj. 24, dok. br. 142.

Što se tiče samih rukovodilaca po jedinicama oni su dobri, misli se prvenstveno na štabove odreda, dok niži rukovodioci po bataljonima i četama u mnogome ne zadovoljavaju, te smo bili prinuđeni mnoge smijeniti i postaviti na nižu dužnost.

DISCIPLINA I MORAL JEDINICA

Samovolje u ovom periodu nije bilo prilikom vršenja borbi i akcija, ili bilo kojom drugom prilikom.

Obična disciplina u jedinicama se popravila, naročito u Osječkom odredu. Strojeva disciplina je kao i obično, ali se primjećuje da se ona popravlja. Borbena disciplina je dosta dobra u svim jedinicama i znatno se popravila i u Osječkom odredu. Borbenost jedinica je isto tako dosta dobra. Događalo se da su se neki rukovodioci pokazivali paničari, koji su, da ne bi ovakvim postupkom uticali na borce, smijenjeni sa dužnosti.

STANJE UNUTAR JEDINICA

U borbama i akcijama u zadnje vrijeme imali smo slijedeće gubitke u ljudstvu i materijalu: 5 mrtvih, 7 ranjenih, 2 zarobljena, 2 nestala, te ujedno izgubljeno 6 karabina i utrošeno 3100 komada metaka.

Za isto vrijeme u borbama dobili smo 1 laki njemački mitraljez, 1 puškomitraljez »Brno«, 8 karabina, 1 šmajser, 2 pištolja i 500 komada metaka.

U ovom periodu došlo je 60 drugova u naše redove koji su najvećim dijelom mobilisani na bazi dobrovoljnosti.

SLUŽBA VEZE U JEDINICAMA

Veza u jedinicama je organizovana pomoću kurira pješaka ili konjanika i u zadnje vrijeme je funkcionisala dosta dobro. Nešto slabija veza je bila između ovog štaba i Požeškog odreda radi velike udaljenosti i uticaja atmosferskih prilika. Vodovi za vezu nisu formirani u Osječkom i Diljskom odredu uslijed nedostatka telefonskog materijala. Postavljeno je da se isti imadu odmah formirati, te sa njima raditi teorno dok se materijal ne nabavi. U Požeškom odredu, gdje je odmah formiran vod za vezu, radi i do sada je primjenjivan u par slučaja.

Za poboljšanje veze u jedinicama nije ništa učinjeno nego su od strane ovog štaba data usmena naređenja, kako bi se ova grana izdigla na svoj pravi stepen.

IZVEDENE AKCIJE

Dana 20 februara o. g. I bataljon Diljskog N.O.P. odreda sačekao je 2 kamiona Švaba na cesti Vrpolje — Đakovo, kod sela Piškorevaca (sekcija Vinkovci 1 : 100.000). U borbi je ubijeno 60 neprijateljskih vojnika, dok broj ranjenih nije ustanovljen. Od oružja je dobivena jedna puška, 1 šmajser, 2 pištolja i nekoliko pari vojničkih odijela. Ostalo oružje i odijelo nije se moglo pokupiti, pošto je odmah došla pomoć iz Vrpolja sa 6 kamiona naoružanih teškim oružjem, te su naše jedinici bile prinuđene na povlačenje. Sopstveni gubici su 2 ranjena» dok je municije utrošeno 700 komada.

U borbi su se jedinice držale dobro iako imade priličan broj novaka. Loše se je pokazao komandir 1 čete. . . vičući pri nailasku neprijateljske pomoći da će svi biti opkoljeni. Za ovakav postupak isti komandir je smijenjen sa svoje dužnosti *i* postavljen za običnog borca u jedinici.

Noću između 21/22 februara jedinice Osječkog N.O.P. odreda srušile su 80 m. pruge i 2000 m. 1.1. veza na glavnoj pruzi Našice — Osijek između Našičke Breznice i Koske.

Dana 22 februara jedinice Osječkog odreda sačekale su kod sela Podgorača jednu bojnu ustaša Štirovaca[5] i u borbi koja je trajala 4 sata neprijatelj je uz gubitke od 40 izbačenih iz stroja otstupio u pravcu Našica. Ovdje je zarobljen jedan laki njemački mitraljez, 2 puške i nešto vojničke spreme.

Naši gubici su 6 ranjenih i 1 mrtav. Među ranjenima nalazi se politkomesar toga odreda drug Nikola Dančilović koji je nakon par dana umro.

Istoga dana, t.j. 20.11.1944, neprijatelj je potpomognut sa 4 tenka (3 pantera i 1 mark) i artiljerijom napao I bataljon Požeškog odreda u selu Velikoj (sekcija SI. Požega 1 : 100.000). Naši borci i pored snažnog neprijateljskog napada bez vlastitih gubitaka u sedam i pol satnoj borbi nanijeli su neprijatelju gubitke od 10 ranjenih i 2 mrtva, utrošivši tom prilikom 500 komada metaka.

Dana 27 februara Osječki odred u sastavu XVIII brigade napao je voz na pruzi Našice — Osijek kod želj. stanice Našička Breznica. Prethodno je podmetnuta mina koja ga je po-

[3] U dnevnom izvještaju Zapovjedništva Glavnog stožera domobranstva od 24 februara 1944 god. piše o toj borbi sljedeće: »5 satnija II ustaškog stajaćeg zdruga vodi jake ulične borbe u s. Podgorač (8 km j. i. Našica) koje je jako zaposjednuto od partizana, koji raspolažu sa više strojnica i bacača. Dosadašnji naši gubici: 6 mrtvih, 21 ranjen i 4 nestala. Neprijateljski gub ci nisu još tačno utvrđeni, ali su vrlo visoki.«. Vidi dok. br. 142.

digla, nakon čega je izvršen juriš. U tom međuvremenu naišao je drugi voz i naletio na ovaj što je bio dignut. Posade nije bilo ni u jednom vozu, jedino je bila pratnja u istom oko 20 ustaša, od kojih je 12 zarobljeno, dok su osmorica poginuli.[6] Uz poginule ima veći broj civila koji su bili u vozu. Naši gubici su 1 ranjen koji je docnije umro. Zarobljen je 1 puškomitraljez »Brno«, 3 puške, 250 metaka i 5 pari odijela i obuće.

STEČENO ISKUSTVO:

Novostečenih iskustava nije bilo, već se koristilo iskustvo do sada stečeno u borbama. Neka od manjih iskustava, koja su stečena, već su primijenjena, a borcima i rukovodiocima ukazana štetnost učinjenih grešaka.

RASPORED JEDINICA I NJIHOVO STANJE:

Jedinice ove grupe raspoređene su i djeluju na sektorima: Dilj, Živčane, Požeška kotlina i Podravina. U glavnom svi ovi sektori su podijeljeni na bataljone, koji svaki u svom djelokrugu operiše sem izuzetnih slučajeva kada cijeli odred vrši akciju. Ovo je rede, jer neprijateljskim upadanjem sa manjim snagama u oslobođenu teritoriju potreba iziskuje taktiku partizanske borbe, što se u mnogome sada primjenjuje.

Stanje u obući i odjeći je dosta slabo, jer su u jedinicama najvećim dijelom novaci koji su obučeni u civilna odijela, a obuveni u opanke.

Ishrana po jedinicama je dobra, ali je zdravlje slabo jer imade 10% prehlađenih u ambulantama, koje postoje pri štabovima odreda. Ostalih bolesti, naročito zaraznih, nema.

DALJNJE OPERATIVNE NAMJERE:

U buduće bi imali u planu praviti neprijatelju zasjede blizu samih uporišta, i tući ga na samim vratima, te mu na taj način ne dozvoliti da zalazi u mirna sela naše oslobođene teritorije. Usto, stalno napadati i rušiti željezničke pruge i t.t. veze, sačekivati neprijateljske kamione na cestama kojima on krstari, jer je dokazano da se na ovaj način mogu nanijeti neprijatelju osjetni udarci.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Načelnik štaba, poručnik:

[8] Vidi tom V, kuj. 24, dok. br. 146.

BR. 2

IZVJEŠTAJ ŠTABA DESETOG KORPUSA »ZAGREBAČKOG« OD 2 MARTA 1944 GOD. GLAVNQM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE O BORBAMA I ORGANIZACIONOM STANJU JEDINICA U FEBRUARU[1]

ŠTAB
X KORPUSA »ZAGREBAČKOG«
NOV I POJ
Broj: op. 139
Dne 2. III. 1944[2]

GLAVNOM ŠTABU N.O.V. I P.O. HRVATSKE

Operativni izvještaj
za mjesec februar.

Vojnička situacija na terenu našeg otsjeka od posljednjeg izvještaja[3] u velikoj se mjeri izmijenila, a naročito poslije ofanzive,[4] koju je neprijatelj poduzeo 8. februara t.g. Neprijatelju je uspjelo da zauzme uporišta Ludbreg i Koprivnicu,[5] a iz Pitomače, koju je također zaposjeo, vrši povremeno upade motorizovanim snagama u Đurđevac. Neprijatelj je pojačao svoje posade u uporištima i čini svakodnevno ispade na naš teritorij. Neprijatelj je drzak i uporan. Izbjegava kretanje komunikacijama i većinom se kreće šumama i kosama.

Naročitu pažnju neprijatelj obraća na komunikacije i drži čvrsto blokiranu cestu Varaždin — Zagreb.

Željezničke pruge Varaždin — Zagreb i Križevci — Koprivnica neprijatelj nije uspio da popravi i iste se još ne nalaze u prometu. Neprijateljske posade u uporištima sastoje se u glavnom iz ustaša, sa vrlo malim brojem domobrana. Njemačke trupe nalaze se u Bjelovaru, Križevcima, Varaždinu i u manjem broju po nekim manjim uporištima.

[1] Kopija originala, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 2/4, k. 551 A.

[2] Datum je pogrešno stavljen. U izvještaju su opisane borbe vođene 4 marta 1944.

[3] Riječ je o mjesečnom operativnom izvještaju koji je Štab Desetog korpusa poslao Glavnom štabu 7 februara 1944 godine.

[4] Riječ je o ofanzivi koju su 8 februara izvršile na oslobođenu teritoriju Hrvatskog Zagorja i Kalnika snage Poglavnikovog tjelesnog zdruga, Petog ustaškog stajaćeg zdruga i ustaško-domobranske jedinice iz Varaždina, Križevaca i drugih garnizona. Vidi tom V, knj. 24, dok. br. 61.

[1] Vidi tom V, knj. 24, dok. br. 128 i 129.

U Križevcima se pored jednog bataljona 211. njemačkog puka nalaze navodno i dijelovi V njemačke divizije, koja bi prema nekim izvještajima trebalo da se prebaci u Mađarsku.[6] U Ludbregu nalazi se jedan bataljon I Pješadijskog puka PTZ, u Novom Marofu jedna bojna I Pješadijskog puka PTZ, u Varaž. Toplicama jedna bojna I Pješadijskog puka PTZ, u Križevcima dvije bojne »Crne legije« pod zapovjedništvom ustaškog potpukovnika Bobana.

Veće koncentracije neprijatelja na našem teritoriju nisu zapažene. U ovom mjesecu završeno je u potpunosti formiranje XXXII Divizije.[7] Isto tako formirali smo Posavski N.O.P. odred,[8] imamo namjeru formirati Istočnu grupu odreda u čiji bi sastav ušli Bjelovarski, Moslavački i Posavski N.O.P. odred.[9]

Isto tako namjeravamo formirati Komandu Zagorskog područja, pošto se za tim ukazuje potreba.[10]

U toku ovog mjeseca naše jedinice izvršile su sljedeće akcije:

XXXII Divizija

Divizija se nalazila na sektoru Varaždin — Križevci — Ludbreg — Koprivnica. Na ovom sektoru divizija je vodila manje borbe sa neprijateljem.

1. II. 1944.

Neprijatelj je uspio da sa jednom bojnom izvrši prepad na IV Bataljon Brigade »Matija Gubec« i da ga potpuno iznenadi. Bataljon je bio uslijed postignutog iznenađenja razbijen.[11]

Tom prilikom neprijatelj je imao 7 mrtvih i 15 ranjenih. Vlastiti gubici: 27 mrtvih i 7 ranjenih, 46 nestalih.[12]

Bataljon kada je bio iznenađen nalazio se u selu Svibovec (sekcija Čakovec 1:100.000).

U vremenu od 8. do 10. zaključno ova divizija vodila je borbe sa neprijateljem koji je preduzeo ofanzivu na naš oslobođeni teritorij. Za ove borbe dostavlja se zasebno operativni izvještaj.[13]

" O njihovom odlasku u Mađarsku vidi dok. br. 129.

[7] Trideset druga divizija formirana je decembra 1943 god. Vidi tom V, knj. 22 i knjigu depeša Glavnog štaba Hrvatske u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 4—2, k. 119/1.

* O formiranju ovog odreda vidi dok. br. 129.

" O formiranju Istočne grupe NOP odreda vidi dok. br. 40.

" Vidi dok. br. 127.

' i [12] Vidi tom V, knj. 24, dok. br. 4.

' Vidi tom V, knj. 24, dok. br. 61.

15. II. 1944. II Bataljon Udarne brigade »Braća Radić« izvršio je u 3 sata u jutro napad na neprijatelja koji je držao položaje u Ludbreškim Vinogradima. Naši borci su uspjeli da se pod zaštitom magle privuku sasvim blizu neprijatelja i da ga iznenade.[14]

U ovim borbama neprijatelj je imao 6 mrtvih i 4 ranjena. Zaplijenjeno je 1 puškomitraljez, 1 laki bacač, 5 karabina, 600 kom. metaka, 1 pištolj i dalekozor.

Naši gubici: 2 lakše ranjena.

22. II. 1944. Udarna brigada »Braća Radić« izvršila je napad na neprijateljsko uporište Ludbreg.[15] Napad je započeo u 23 sata. Jedinice Udarne brigade »Braća Radić« napadale su na neprijatelja koji je držao sam Ludbreg i Ludbreške Vinograde, sa sljedećim rasporedom:

II Bataljon napadao je na dio neprijateljskog položaja od kote 155 do puta koji vodi iz Ludbrega za Dugu Rijeku. I Bataljon napadao je sa dvije čete na neprijateljski položaj kod ciglane, jugoistočno od Ludbrega, a sa jednom četom od pravca Hrastovsko — Kućan — Ludbreg.

III Bataljon osigurao je pravac prema Varaždinu od sela Martijanec.

IV Bataljon prebacio je dvije čete preko sela Sigetec, iz sela Selnik, sa zadatkom da sa tog pravca vrše pritisak na neprijatelja. Jedna četa nalazila se kod raskrsnice puteva Ludbreg — Bukovec i Ludbreg — Koprivnica.

Zadatak I i II Bataljona bio je najprije da očiste neprijatelja sa položaja u Ludbreškim Vinogradima, a zatim da prodru u samo uporište.

Ovi bataljoni nisu izvršili svoj zadatak, pošto je neprijatelj bio na svojim položajima čvrsto ukopan sa natkrivenim rovovima.

III Bataljon na zasjedama nije imao borbe.

IV Bataljon sa dvije čete koje su napadale preko sela Sigetec i Selnik uspjeli su da uđu u uporište, ali zbog rasutosti neprijatelja po svim zgradama, kao i radi neuspjeha I i II Bataljona, morali su se povući.

[14] Vidi tom V, knj. 24, dok. br. 65.
Opširnije o tome vidi tom V, knj. 24, dok. br. 84.

Gubici neprijatelja nepoznati.
Vlastiti gubici: 6 mrtvih i 22 ranjena.

23. II. 1944. Neprijatelj je krenuo iz Koprivnice u dvije kolone snagama jačine oko tri satnije i uspio je da potisne jedinice Brigade »Matija Gubec« koje su se nalazile u selu Subotica.[16]

Naše jedinice su izvršile povratni napad i uspjele da neprijatelja protjeraju iz sela i da ga vrate u Koprivnicu.

Gubici neprijatelja nepoznati.
Vlastitih gubitaka nije bilo.

24.11. 1944. Neprijatelj je uspio da iznenadi jedan vod Brigade »Matija Gubec« kod sela Vinice kod Koprivnice. Uslijed iznenađenja vod je bio razbijen. Tom prilikom poginulo je 4 druga i 2 drugarice, a 2 druga su nestala. Od oružja izgubljeno je 2 puškomitraljeza i 2 puške.

25. II. 1944. Neprijatelj jačine tri satnije napao je na položaje II Bataljona Brigada »Matija Gubec« kod sela Subotica[17] (sekcija Čakovec 1:100.000). Neprijatelj je uspio da potisne jednu četu tog bataljona koja se nalazila u šumi Razbojište južno od sela Subotica i da prodre u samo selo.

Naše jedinice preduzele su povratni napad istoga dana oko 13 sati. Jedna četa I Bataljona zaobišla je neprijatelja i napala ga s leđa, dok su dvije čete napadale s fronta. Postignuto je iznenađenje i neprijatelj je natjeran u bijeg.

U ovim borbama neprijatelj je imao oko 36 mrtvih i veći broj ranjenih.

Zaplijenjeno je 2 puškomitraljeza, 7 karabina, 14 pari cipela, 7 ranaca, 2 ćebeta i oko 1.000 kom. metaka. Vlastiti gubici 1 poginuo, 4 ranjena i 2 nestala.

29 i 30 II. 1944[18] Neprijatelj je jednom kolonom u jačini od dvije satnije krenuo iz Ludbrega i uspio da neprimjetno dođe preko Ribnjaka Šume do kraj sela Segovina.[19] Ovim pokretom neprijatelj je imao na-

" i " Vidi tom V, knj. 24, dok. br. 95.
[18] Omaškom stavljeno 29 i 30 II. Treba 29 II i 1 III 1944,
" Vidi dok. br. 42.

mjeru da zaobiđe jedan bataljon Brigade »Matija Gubec« koji se nalazio u selu Cukovec (sekcija Čakovec 1:10U.00U). Pokret neprijatelja, kao i njegova namjera, bili su otkriveni i bataljon koji se nalazio u selu Ćukovec izvršio je promjenu položaja i uspio da neprijatelja odbije i vrati natrag u uporište.

Gubici neprijatelja: 4 mrtva i 14 ranjenih.

Vlastitih gubitaka nije bilo.

Istog dana oko 11.30 sati neprijatelj je krenuo iz Koprivnice snagama jačine jedne bojne preko Dubovačkog Brega iz šume Mežovo s namjerom da na tom položaju napadne jedinice Udarne brigade »Braća Radić«. Naše jedinice bile su postavljene na te položaje baš s namjerom da neprijatelja izvučemo iz uporišta. Raspored naših snaga bio je sljedeći:

Jedan bataljon nalazio se u selu Jagnjedovac, jedan bataljon se nalazio na položajima oko sela Rijeka, a dva bataljona su se nalazila na prostoru kod [s.] Rijeka do Subotice (sekcija Čakovec 1:100.000). Naša namjera je bila da neprijatelja pustimo da potisne naše snage koje su se nalazile kod Rijeke, a potom da ga napadnemo sa bokova. Ovaj plan nije ostvaren pošto IV Bataljon nije udario neprijatelja u bok kad je ovaj zaista potisnuo naš bataljon kod Rijeke, već je uputio samo jedan vod.

U ovim borbama neprijatelj je imao oko 50 što mrtvih, što ranjenih.

Vlastiti gubici iznose 6 mrtvih, 4 ranjena i 3 nestala. Izgubljene su 2 puške.

4. III. 1944. Tri jače kolone njemačkih vojnika krenule su od pravca Križevci prema našem oslobođenom teritoriju.[20] Jedna kolona nadirala je preko Carevdara i Donjare prema M. Pogancu i Botinovcu, druga kolona nadirala je u pravcu Vojakovca za Koprivničku Reku, dok je treća kolona kretala cestom iz Križevaca u pravcu Marinovca (sekcija Čakovec 1:100.000). Pod zaštitom snježne mećave, uslijed slabe vidljivosti neprijatelj je uspio da opkoli dva bataljona Brigade »Braća Radić« koji su se nalazili na položajima kod Kopr. Reke. Bataljoni bili su upućeni na probijanje neprijateljskog obruča. U tim bor-

" Vidi dok. br. 42 u ovoj knjizi i dok. br. 3/1—3, k. 58 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.

bama koje su bile krvave, i bliske prsa u prsa, naši borci uspjeli su se probiti nanijevši neprijatelju teške i osjetljive gubitke.

Neprijatelj je imao u ovoj borbi 60 mrtvih i veći broj ranjenih.

Naši gubici: 5 mrtvih, 18 ranjenih i 13 nestalih.

Istoga dana neprijatelj[21] je nastupao jednom kolonom od pravca Ludbrega i to ustaše prema Dugoj Rijeci, jedna ustaška kolona od pravca Slanja prema Jesenovcu, a jedna ustaška kolona pojačana sa dva topa 75 mm. od pravca Globočeca prema Segovini (sekcija Čakovec 1:100.000). Sve tri kolone zaustavile su se ispred položaja jedinica Brigade »Matija Gubec«. Jedinice ove brigade održavale su stalno kontakt sa neprijateljem sve do 20 sati i 15 minuta. Istog dana su izvršile juriš na neprijatelja. Juriš je bio snažan, odlučan i energičan, tako da su naši borci uspjeli neprijatelja potisnuti sa položaja gdje se je bio ukopao i odbaciti ga u šumu. Borba je bila prsa u prsa, tako da je dolazilo i do međusobnog gušanja rukama. U ovoj borbi neprijatelj je imao oko 35 što mrtvih što ranjenih, a naši borci uspjeli su svući 4 ustaška bandita i pri tom su zarobili 4 karabina, 1 šmajser, 1 parabelpištolj i nešto municije.

Naši gubici: 1 mrtav, 2 ranjena i 6 nestalih.

Ukupni gubici neprijatelja: 130 vojnika izbačenih iz stroja.

Ukupni gubici naši: 6 mrtvih, 20 ranjenih i 19 nestalih.

Od rukovodilaca poginuo je jedan komesar čete drug Novosel Stjepan.

XXXIII. Divizija

I. Brigada

6. II. 1944. Noću u 21 sat brigada je izvršila napad na neprijateljsko uporište Veliki Zdenci.[22] U uporištu se nalazila VII Satnija II Bojne IV Gorskog zdruga u jačini od 150 vojnika.

[11] Odnosi se na dijelove Prve pješačke pukovnije Poglavnikovog tjelesnog zdruga. (Podatak iz arhive Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 3/1—3, k. 58.)

" i [24] Vidi tom V, knj. 24, dok. br. 33.

Napad na samo uporište vršio je I Bataljon.

II Bataljon držao je zasjedu prema Daruvaru.

III Bataljon postavio je zasjedu prema Grubišnom Polju.

Akcija nije uspjela, jer nije bilo povezanosti između jedinica koje su napadale, Štab brigade koji je rukovodio akcijom nije za vrijeme borbe imao dovoljno pregleda, a naređenja koja je izdavao Štab divizije nisu bila sprovedena u život.

Gubici neprijatelja nisu poznati.

Vlastiti gubici: 1 mrtav i 19 ranjenih.

Od oružja izgubljen je 1 teški minobacač, 6 mina i 3 konja sa samarima.

Do ovoga gubitka u oružju došlo je uslijed toga što je I Bataljon pri povlačenju naišao na neprijateljsku zasjedu na rubu šume Zdenački Gaj (sekcija Bjelovar 1:100.000) na putu koji vodi iz Velikih Zdenaca na Trnavu.

9. II. 1944. Brigada se nalazila u Miklousu. Jedan bataljon brigade upućen je na prugu Vidrenjak, sa zadatkom da osigura prelaz Moslavačkom odredu, koji je prebacivao oružje.[23] Bataljon je naišao pri tom osiguranju na neprijatelja, sa kojim je stupio u borbu. U isto vrijeme naišao je pancirni vlak koji je otvorio vatru na kolonu koja je prelazila prugu. Toin prilikom ranjeno je 15 drugova Moslavačkog odreda, ubijena su 2 konja i preturena jedna kola sa oružjem. Tom prilikom izgubljeno je nešto oružja koje je palo u vodu, među ostalim i 1 antitenkovska puška.

10. II. 1944. Jedan bataljon ove brigade opet je vršio osiguranje prolaza transporta sa oružjem.

24. II. 1944. Brigada je dobila zadatak da napadne neprijateljsko uporište Kloštar Ivanić. Do borbe nije došlo, pošto je neprijatelj bio obaviješten o našim namjerama i povukao se.

11. Brigada

l.II. 1944. Ova brigada držala je sljedeći položaj:

I Bataljon selo Kloštar, II Bataljon selo Sv.

[38] Riječ je o oružju koje je Glavni štab NOV i PO Hrvatske stavio na raspoloženje Štabu Desetog korpusa. Vidi dok. br. 127.

Petar Čvrstec, III Bataljon selo Rašćani (sekcija Čakovec 1:100.000).

Oko 11 sati primijećeno je da se jedna neprijateljska kolona prebacuje kroz šumu Magljenak.[24] Kolona je mogla biti jačine oko 300 ustaša. U susret toj koloni bila je upućena jedna četa, koja se mimoišla sa neprijateljem i neprijatelj je uspio da tu četu iznenadi. Tom prilikom četa je imala gubitke od 12 mrtvih, 2 ranjena i 6 nestalih.

Od oružja izgubljeno je 7 pušaka, 1 askerica,[25] 1 pištolj i oko 1.400 metaka.

8. II. 1944. Brigada je dobila naređenje da krene za Moslavinu u sastav svoje divizije.

24. II. 1944. Brigada pri zaposijedanju položaja prema Lupoglavu došla je u sukob sa neprijateljskom zasjedom u selu Lipovec. Preduzete su odmah mjere da se uporište Lipovec likvidira, ali je to bilo spriječeno dolaskom oklopnog voza iz Ivanić Grada.

Moslavački NOP odred U toku ovoga mjeseca odred je bio zauzet prebacivanjem transporta sa oružjem. Taj odred ostao je za sada sa 200 boraca, od kojih će se formirati dva bataljona. Dva bataljona toga odreda uzeta su pri formiranju II Brigade XXXIII Divizije.[26]

Bjelovarski NOP odred Jedan bataljon ovoga odreda bio je u vremenu od 1. do 10. II. o. g. angažovan za prebacivanje ranjenika u Slavoniju. II Bataljon toga odreda upotrijebljen je za rušenje komunikacija.

Pošto je neprijatelj zauzeo Koprivnicu i čini česte ispade iz Pitomače u pravcu Đurđevca, to se ovaj odred sada nalazi na položajima prema Koprivnici a sa jednim dijelom snaga prema Bjelovaru.

Odred je u zadnje vrijeme potpuno neaktivan i nije vodio gotovo nikakovih akcija. Održana su savjetovanja i skrenuta im je pažnja da pojačaju aktivnost.

Jedan bataljon ovoga odreda vršio je čišćenje u selu Hlebine (sekcija Đurđevac 1:100.000), pošto se u tom selu nalazio veći broj seljaka, koje je ne-

[36] Automat

[a''] Ova brigada formirana je januara 1944 god. Vidi tom V, knj. 23, dok. br. 67.

prijatelj naoružao. Tom prilikom imao je odred 2 mrtva.

18.11.1944. Neprijatelj je iznenada upao sa tenkovima u Đurđevac i iznenadivši Komandu mjesta uspio da zarobi 7 drugova

20. II. 1944. Neprijatelj je isto tako iznenada napao Komandu mjesta Virje i tom prilikom ubijena su 2 druga, a jedan je ranjen.

23. II. 1944. Neprijatelj je ponovno ušao u Đurđevac sa 5 tenkova i tom prilikom poginulo je 5 drugova.

24. II. 1944. Oko 12 sati ušli su neprijateljski tenkovi u Virje. Partizanska straža pružala je otpor, ali se morala povući.

Stab *Zapadne grupe odreda*

Jedinice ove grupe odreda, t. j. Zagorski i Zagrebački odred vodili su za protekli period manje borbe sa neprijateljem.

Kalnički odred, koji pripada ovoj grupi odreda, nalazi se na sektoru Kalnika.

Zagorski odred

25. II. 1944. III Bataljon ovoga odreda izvršio je napad na neprijateljsko uporište Zetale u Sloveniji (sekcija Rogatec 1:100.000)). Akcija nije potpuno uspjela, jer je neprijatelj napustio uporište.

Neprijatelj nije imao gubitaka.

Zaplijenjeno je: 1 mitraljez, 1 šmajser, 2 karabina, 34 bombe, i manja količina municije i nešto ostale ratne spreme.

Vlastiti gubici: 1 ranjen.

3. II. 1944. III Bataljon ovoga odreda vodio je borbu sa Nijemcima, koji su u jačini od oko 450 vojnika krenuli iz Sv. Križa i Krapine prema Radoboju (sekcija Ptuj 1:100.000). U borbi koja je trajala 5 sati neprijatelj je pretrpio gubitke od oko 80 što mrtvih, što ranjenih.

Vlastiti gubici: 6 mrtvih i' 8 ranjenih.

2. II. 1944. II Bataljon ovoga odreda na pruzi Velika Ves — Krapina imao je borbu sa neprijateljem koji je

držao zasjedu. Našim jedinicama uspjelo je da neprijatelja rastjeraju.

Neprijatelj je imao 1 mrtvog.

3. II. 1944. Neprijatelj je krenuo jačim snagama iz Sv. Križa i Krapine.[27] Borba je prihvaćena na kotama oko Sv. Jakoba (sekcija Ptuj 1:100.000) i trajala je sat i pol. Uslijed pomanjkanja municije i velike nadmoćnosti neprijatelja naše jedinice morale su se povući.

Gubici neprijatelja nisu poznati.

Vlastiti gubici: 5 ranjenih i 2 nestala.

4. II 1944. Nijemci i ustaše krenuli su snagama jačine oko 300 do 400 vojnika u pravcu sela Sambolići [G. Selnica]. Na položajima oko pomenutog sela nalazio se drugi bataljon Zagrebačkog odreda koji se povukao u Ivanšćicu. Neprijatelju je uspjelo da prodre u Gor. Samboliće [G. Selnica] i da zapali 5 štagljeva. II Bataljon Zagorskog odreda koji je upravo naišao sa puta od Radoboja izvršio je odmah napad na neprijatelja i protjerao ga iz sela. Neprijatelj se povukao u Zlatar.[28]

Zaplijenjena je 1 puška, 40 metaka i jedna cijev od teškog minobacača.

Neprijatelj je imao veći broj mrtvih i ranjenih.

Vlastiti gubici: 1 mrtav i 4 ranjena.

7. *II. 1944.* I Bataljon ovoga odreda potukao je kod Krap. Toplica 5 ustaša. Zaplijenjeno je 5 pušaka.

24. II. 1944. Njemačke i ustaške snage otpočele su čišćenje Zlatarskog kotara.[29] Na ovom sektoru nalazila su se dva bataljona Zagorskog odreda i udarni bataljon Zapadne grupe odreda. Neprijatelj je uspio zauzeti selo Samboliće, koje je branio II Bataljon Zagorskog odreda. III Bataljon Zagorskog odreda držao je položaje Vrlce [G. Selnica], a Udarni bataljon rokirao se u Grtovec (sekcija Ptuj 1:100.000). Udarni bataljon

[27] U bojnoj relaciji Prvog zbornog područja piše o tome sljedeće: »Snage njemačkog oružničtva u 08,00 sati poduzele su pothvat od Krapine u smjeru Radoboja. Kod Radoboja je došlo do borbe koja je trajala do 17,00 sati«... (Dokumenat u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 2/1—4, k. 58.)

[28] Vidi dok. br. 2/1—4, k. 58 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.

" Vidi dok. br. 72 u ovoj knjizi; tom V, knj. 24, dok. br. 144, 145 i 146 i dok. br. 2/1—4, k. 58 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.

potukao je ovoga dana jednu manju neprijateljsku kolonu i tom prilikom ubio 6, a zarobio 5 neprijateljskih vojnika.

Zaplijenjeno je: 1 mitraljez »Šarac«, 2 puške, laki bacač bez postolja. Neprijatelj se je povukao u Zajezdu.

Vlastiti gubici: 3 mrtva i 3 lakše ranjena.

25. *II. 1944.* Neprijatelj je stalno dobivao pojačanja i tukao je naše položaje jakom artiljerijskom i minobacačkom vatrom. Uslijed pomanjkanja municije, a i radi velike nadmoći neprijatelja prebacio se je Udarni bataljon Zapadne grupe i II Bataljon Zagorskog odreda na sektor Kalnika.

U toku ovih borbi, t. j. 24. i 25. II. o. g., neprijatelj je imao oko 50 izbačenih iz stroja.

Naši gubici: 5 mrtvih i 18 ranjenih.

Osim ovih akcija bataljoni odreda vršili su akcije diverzionog karaktera, dok se jedan bataljon nalazio u pratnji ranjenika za Kalnik.

Zagrebački odred

9. II. 1944. Krenuo je odred prema svom operativnom sektoru. Iste noći odred je porušio prugu Zagreb — Varaždin kod Budinšćine, prekopao ceste i porušio nekoliko manjih mostova.

10. II. 1944. Odred je postavio zasjedu na mjestima gdje je porušio prugu. Naišla je manja ustaška patrola, koju je rastjerao II Bataljon, zarobivši tom prilikom jednog ustašu i jedan puškomitraljez.

Istog dana krenuo je neprijatelj snagama jačine 200 do 250 vojnika prema položajima odreda. Borba je trajala nekoliko sati i neprijatelj je bio razbijen.

Gubici neprijatelja iznose: 4 mrtva i 5 ranjenih.

Vlastiti gubici: 1 lakše ranjen.

U ovim borbama pokazao se neenergičan I Bataljon, te je njegovom krivicom neprijatelj uspio da se izvuče.

30. II. 1944. Udarni bataljon Zapadne grupe odreda napao je neprijateljsku posadu na pruzi Zlatar-Bistrica — Konjšćina.[30]

[39] Ovaj napad je izvršen 20 februara. Vidi dok. br. 72.

Neprijateljski gubici: 1 mrtav i 15 ranjenih.

Zaplijenjeno: 2 puškomitraljeza, 20 pušaka i oko 2.000 metaka.

Vlastitih gubitaka nije bilo.

Kolnički part. odred

Ovaj odred vodio je borbe sa neprijateljem za vrijeme ofanzive koju je neprijatelj preduzeo na. naš oslobođeni teritorij 8. II. o. g.

Po završenim borbama za vrijeme ofanzive odred se nalazio na položajima oko sela Svibovec i Leskovec na pravcu Varaž. Toplice — Ludbreg. Na ovim položajima odred je imao nekoliko manjih okršaja sa neprijateljem, koji je ispadao iz Var. Toplica.

Jedan bataljon ovoga odreda bio je prebačen na položaje oko sela Mali Carevdar na pruzi Križevci — Koprivnica. Taj bataljon nije imao nikakovih sukoba sa neprijateljem.

III Diverzantski bataljon

Na pruzi Zagreb — Križevci kod stanice Prikraj dignut je u zrak putnički vlak u kojem se prevozila vojska. Oštećena je lokomotiva, uništena su 4 vagona, a 3 su oštećena. Ustanovljeno je da su tom prilikom poginula 4 ustaše. Promet je bio obustavljen 30 sati.

2. II. 1944.

Na pruzi Zagreb — Banova Jaruga kod stanice Kutina dignut je u zrak brzi vlak. Uništena je lokomotiva i 3 vagona.[31] Promet je bio obustavljen 10 sati.

4. II. 1944.

Na pruzi Dugo Selo — Križevci kod stanice Prikraj dignut je u zrak osobni vlak sa vojskom. Oštećena je lokomotiva i 5 vagona, dok su 4 vagona uništena. Poginulo je 19 neprijateljskih vojnika, a 13 ih je ranjeno. Promet je bio obustavljen 15 sati.

13. II. 1944.

Na pruzi Zagreb — Dugo Selo kod stanice Sesvete dignut je u zrak teretni vlak. Uništena je lokomotiva i 3 vagona, dok ih je više oštećeno. Promet je bio obustavljen 14 sati. Istoga dana na pruzi Dugo Selo — Križevci disnut ie u zrak željeznički most na rijeci Lonji dug 14 metara.

[81] Vidi tom V, knj. 24, dok. br. 117.

U toku svih ovih borbi neprijateljski gubici iznose:

ubijeno 213
ranjeno 276
zarobljeno 5;

zaplijenjeno je: 2 laka bacača mina, 7 puškomitraljeza, 42 puške, 3.640 metaka, 1 šmajser, 34 bombe, 1 pištolj, 1 dalekozor, 14 pari cipela, 7 ranaca i 2 ćebeta.

Vlastiti gubici:
poginulih 89
ranjenih 135
nestalo 87

Od oružja izgubljeno je: 1 laki bacač mina, 2 puškomitraljeza, 1 protivtenkovska puška, 11 pušaka, 1 askerica, 1 pištolj, 1.400 metaka, 6 mina i 3 konja. .

Organizaciono stanje jedinica

Stanje u našim jedinicama od posljednjeg izvještaja je sljedeće:

XXXIII divizija[32]

Stab divizije potpuno sposoban za rukovođenje operacijama. U Štabu vlada harmonija. Štab ima pregled nad jedinicama u toku borbe i daje pravilne direktive:

Udarna brigada »Braća Radić«

Broji 981 borca na licu. Podijeljena je u 4 bataljona. Brigada je sposobna za izvršenje svih zadataka, koji se pred nju postavljaju. Štab brigade zadovoljava kako vojnički tako i politički. Štabovi bataljona nemaju još dovoljno upornosti u borbi, a noročito im nedostaje iskustvo u manevrisanju i međusobnom potpomaganju, što se očito pokazalo u posljednjim borbama.

U tom pravcu smo pojačali našu aktivnost i nadamo se da ćemo uspjeti te nedostatke otkloniti.

Brigada »Matije Gupca«

Broji 735 boraca na licu. Poslije izvršenih promjena u toj brigadi, ona se u velikoj mjeri popravila. Brigada je podijeljena u tri bataljona.

[82] Vjerovatno omaška. Odnosi se na Trideset drugu diviziju.

Stab brigade zadovoljava.

Štabovi bataljona su dobri i može se od njih dosta očekivati.

Bataljoni su se dosta popravili u pogledu borbenosti.

Borci su dobri, izmjenom rukovodilaca jedinice su postale mnogo čvršće i borbenije.

XXXIII Divizija

Štab divizije. Stab je potpun, pošto je stigao komandant Divizije[33] i preuzeo dužnost. Nije se raširio.

I Brigada broji 576 boraca na licu. Izvršeno je formiranje brigade koja je podijeljena na četiri bataljona.[34]

Stab brigade ne zadovoljava u potpunosti i u koliko se taj štab ne popravi moraćemo izvršiti izmjene. Komandant brigade daje utisak dosta krutog komandanta. Potreban mu je viši oficirski kurs.

Bataljoni nemaju dovoljno čvrstine i iskustva, ali se nadamo da će se to popraviti.

II Brigada broji 544 borca na licu. Brigada je sređena i čvrsta, pošto je do sada vodila sa uspjehom borbe sa neprijateljem.

Stab brigade zadovoljava. Komesar brigade drug Šušnjar,[35] koji je određen na mjesto Delibegovića,[36] zadovoljiće pod jačom kontrolom.

Bataljoni su dosta sređeni i čvrsti.

U sastav XXXIII Divizije ulaze za sada i Moslavački i Bjelovarski partizanski odred, dok se ne izvrši formiranje Istočne grupe odreda, za koje formiranje smo molili odobrenje.[37]

Moslavački partizanski odred

Ovaj odred je ostao samo sa jednim bataljonom jačine 200 boraca, pošto su dva bataljona uzeti za formiranje I Brigade XXXIII Divizije. Od ovog jednog bataljona su sada formirana dva. Mislimo da je bolje imati dva bataljona makar i

[33] Josip Antolović

[34] Vidi tom V, knj. 23, dok. br. 67.

[35] Geno

[36] Ahmet Delibegović

[37] Odobrenje za formiranje dao je Glavni štab NOV i PO Hrvatske 5 marta 1944 god., a naredbu za formiranje izdao je Stab Desetog korpusa 14 marta. V di dok. br. 40 u ovoj knjizi i knjigu depeša Glavnog štaba Hrvatske u arhivi Vojnog istoriskog instituta' pod reg. br. 4—2, k. 19/1.

slabija, nego samo jedan. Odred je uglavnom bio zauzet prebacivanjem oružja i nije vršio nikakve akcije.

Bjelovarski partizanski odred broji 373 borca na licu. Ovaj odred je jedan od najslabijih i najneaktivnijih naših odreda. Za taj Odred smo odredili novog komesara druga Kneževića,[38] koji je do sada bio komesar bataljona I Brigade XXXIII Divizije.

Odred se sastoji iz dva bataljona, koji su dosta neaktivni. Sa štabom odreda ćemo održati sastanke i nastojaćemo da ga aktiviramo.

Zapadna grupa odreda

Štab Zapadne grupe odreda je popunjen i potpuno zadovoljava u svemu radu. Od kako je taj štab formiran,[39] osjeća se poboljšanje u velikoj mjeri kod njegovih odreda. Odredi su postali čvršći, aktivniji i borbeniji.

Kalnički partizanski odred

Broji 396 boraca. Podijeljeni su u tri bataljona. Odred nije dovoljno aktivan, ali se nadamo da ćemo uspjeti da ga aktiviramo. Ovaj odred ima uslove da bude aktivan i da ima uspjeha.

Zagorski partizanski odred

Broji 563 borca. Podijeljen je u tri bataljona. U ovome odredu izvršene su neke izmjene među rukovodiocima. Ovaj odred je do sada jedan od najboljih i najaktivnijih odreda.

Zagrebački partizanski odred ^

Ima dva bataljona i broji 258 boraca. Ovaj odred je dosta slab i neaktivan, ali se u zadnje vrijeme popravlja i pokazuje sve više borbenosti i vjerujemo da će se ovaj odred razviti u vrlo dobra jedinicu.

Pored odreda koje smo dosada imali formirali smo i Posavski partizanski odred. Za formiranje ovog odreda uzeli smo jednu četu iz XXXIII Divizije i jednu četu iz Zagrebačkog partizanskog odreda. Za komandanta Posavskog partizanskog odreda postavili smo druga Bobinca,[40] koji je do sada bio komandant u prvom bataljonu Zagrebačkog odreda.

[88] Josip Knežević

" Pomenuti štab formiran je januara 1944 god. Vidi tom V, knj. 23, dok. br. 67.

[10] Stjepan Bobinac

Imamo namjeru da formiramo Istočnu grupu partizanskih odreda u čiji bi sastav ušli Posavski, Moslavački i Bjelovarski partizanski odred.

Otpočeli smo sa preformiranjem Štaba korpusa prema najnovijim naređenjima i to se još nalazi u toku.

Nenaoružanih boraca sada imamo još vrlo mali broj, ali bi nam oružje trebalo.

Mobilizacija u Zagorju ponovno će oživjeti sa dolaskom ljepših dana i tamo ima uslova da formiramo novu brigadu.[41]

Plan naših akcija

U koliko se smanje neprijateljske snage u Križevcima sa XXXII i XXXIII Divizijom pristupili bi likvidaciji neprijateljskog uporišta Koprivnica i Ludbreg,[42] a potom bi XXXII Divizija krenula u Zagorje.[43] Uslovi za naš pravilan rad na Kalniku zavise od likvidacije Ludbrega i tom zadatku moramo što prije pristupiti. Dok ne likvidiramo Ludbreg prisiljeni smo vezati naše jače snage uz Kalnik radi osiguranja ranjenika. Uslijed velikog snijega akcije za likvidaciju uporišta ne mogu se izvesti pa ćemo pristupiti izvršenju manjih akcija i zasjeda.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, Komandant-pukovnik,

(M. P.)[44]

[41] U naredbi Štaba Desetog korpusa od 9 maja 1944 god. rečeno je o njenom formiranju sljedeće: »Zagorska brigada formiraće se od II i III bataljona Zagorskog odreda i Udarnog bataljona Zapadne grupe odreda. Za komandanta brigade postavlja se poručnik Mato Škrljan. Za v. d. političkog komesara Srnec Đuro«. Iz istorijata Trideset druge divizije (str. 40) vidi se da je brigada formirana 10 maja. Ovo se vidi iz depeše koju je Stab Desetog korpusa poslao 11 maja Glavnom štabu Hrvatske. Vidi dok. br. 2—10, k. 1192 i 5—39/2, k. 119/1 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.

[42] Napad na ova mjesta tada nije izvršen. Vidi dok. br. 130 i 131.

[43] Trideset druga divizija krenula je ponovno u Hrvatsko Zagorje polovinom marta 1944 god. Vidi dok. br. 131.

[44] Okrugl pečat: Stab Druge operativne zone NOV i PO Hrvatske.

BR. 2

IZVJEŠTAJ ŠTABA TRINAESTE DIVIZIJE OD 2 MARTA 1944 GOD. ŠTABU JEDANAESTOG KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE O BORBAMA OD 22 FEBRUARA DO 2 MARTA[1]

ŠTAB XIII DIVIZIJE
NARODNOOSLOB. VOJSKE
HRVATSKE
Broj 79
Dne 2-III-1944

Operativni izvještaj od
22.11.1944 do 2 marta 1944 g. ŠTABU XI KORPUSA NOVJ

Dostavljamo operativni izvještaj naše divizije za vrijeme od 22 februara do 2 marta 1944 godine.

VOJNIČKA SITUACIJA:

392 (plava) divizija nalazi se na komunikaciji Karlovac — Ogulin — Brinje — Senj sa posadama dužinom čitavog puta u skoro svakom nastanjenom mjestu. Dijelovi ove divizije su zaposjeli Jablanac, Senj, Novi, Bribir, Crikvenicu.[2]

Na sektoru Kraljevica — Sušak, okolna mjesta, neprijatelj — 162 divizija[3] većinom sastavljen od Čerkeza drži posade.

Pored saobraćaja kojeg neprijatelj drži linijom čitave komunikacije, neprijatelj sa jačim odjeljenjima čini ispade na naš slobodni teritorij u cilju uznemiravanja i čišćenja terena pored komunikacije, kao i pljačkanja okolnih mjesta.

Po dosadašnjim izvještajima ove jedinice su posadne za morsku obalu i osiguranje komunikacije kao veza za Karlovac.

RASPORED NAŠIH JEDINICA:

S obzirom na nastalu situaciju, naše snage su raspoređene u cilju bočnog dejstva i zatvaranja pravca ka slobodnom teritoriju i to:

I Brigada: dva bataljona na sektoru Tužević — Vodoteč — Bukovlje, dva bataljona na zatvaranju pravca Ogulin — Sušak.

[1] Kopija originala, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 7/2, k. 913.

[2] Opširnije o razmještaju 392 legionarske div zije vidi dok. br. 39/14, k. 18 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.

[3] Odnosi se na 162 turkestansku diviziju. Vidi istorijat 392 legionarske divizije u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 39/14, k. 18.

II Brigada: tri bataljona na sektoru Ravna Gora — Kupjak u cilju odmaranja i kao rezerva u pravcima Ogulin — Sušak, jedan bataljon na sektoru Ledenice — Novi.

III Brigada: na sektoru Glavace — Škare, jedan bataljon u Gostovom Polju.

I Odred: jedan bataljon u Lokvama prema Jezeranama, jedan bataljon u Breznom.

II Odred: jedan bataljon u Mrzlim Vodicama, jedan bataljon u Brdu prema Zlobinu.

U ovom razdoblju na čitavom sektoru gdje su razmještene naše jedinice napadao je tako velik snijeg da su pokreti bili vrlo teški i naporni.

AKCIJE:

22 februara o.g. na komunikaciji Brinje — Vratnik jedan bataljon I Brigade napao je neprijatelja koji se vozio kamionom za Senj. U kamionu je bilo 19 nepr. vojnika. Ubijeno je 5 nepr. vojnika, dok su 3 ranjena, kamion je zapaljen. Zaplijenjeno je nešto vojničke spreme i privatna pošta. U borbi sa pojačanjem koje je došlo iz Žute Lokve ovaj bataljon ubio je još 6 nepr. vojnika.

Bataljon III Brigade na sektoru Gor. i Donja Kamenica napao je neprijateljske manje kolone koje su se kretale ka našim položajima i ubio 11 nepr. vojnika, dok ih je više ranio. Naši gubici: 1 mrtav, 3 ranjena. Na sektorima ostalih jedinica: bez promjene.

23 februara o.g. dva bataljona I Brigade na sektoru Županjol — Prokike pripremani su na akciju iz zasjede, ali je neprijatelj preduhitrio i jačinom od 280 vojnika napao naše položaje u 6 sati izjutra. Naše jedinice spremne za borbu prihvatile "su je. Borba je trajala do 9 sati. Neprijatelj je odbačen natrag za Prokike i Žutu Lokvu uz gubitke od 35 mrtvih i 20 ranjenih. Naši gubici: 8 ranjenih i 1 zarobljen (delegat Ružić Ljubo).

Neprijatelj je u toku 22.11. povukao se sa položaja Zlobin — Plaše ka Sušaku, uvečer, te su naše jedinice odmah zaposjele njegove položaje i to: jedan bataljon I Odreda Zlobin — Plaše, jedan bataljon I Brigade »Matija Gubec« izvršio je upad noću 22/23.11. na Hreljin gdje je protjerao manju posadu i u toku 23. II. sa manjim snagama upao u Križišće. Jedan bataljon II odreda napao je svojim snagama u toku noći 22/23.II. aerodrom na Grobniku, a dijelom svojih snaga na Krasicu. Na sektoru Grobnik vođene su prilično jake borbe sa posadom aerodroma gdje je našim snagama uspjelo blokirati posadu

aerodroma i voditi čitavu noć 22/23. i 23.11. do 15 sati uspješnu borbu sa neprijateljem. Naše snage u Krasici zarobile su 8 neprijateljskih vojnika, dok su se 3 dobrovoljno predala. Oko Hreljina i Križišća vođene su manje borbe čitavog dana. U toku boVbi ovog dana neprijatelj je izgubio na Grobniku, Krasici i Hreljinu 5 mrtvih, više ranjenih, 8 zarobljenih i 3 koja su se predala. Zarobljeno je 11 pušaka, 2 pištolja i nešto vojničke spreme. Naši gubici: 5 ranjenih. Ukupni gubici neprijatelja u materijalu i ljudstvu su 40 mrtvih, 20 i više ranjenih, 8 zarobljenih, 3 se predala. Zaplijenjeno je 11 pušaka, 2 pištolja i nešto ratne spreme.

Naši gubici: 13 ranjenih i 1 zarobljen.

Na sektorima ostalih jedinica: bez promjene.

24 februara o.g.: Bataljon »Matija Gubec« i bataljon II Odreda na sektoru Križišće — Plaše — Hreljin primili su borbu sa Nijemcima i ustašama jačine od 750 vojnika koji su došli iz Sušaka. Neprijatelj je išao u tri kolone i žestokom obalskom artiljeriskom vatrom i bacačkom uspio je da naše jedinice sa položaja Plaše izbaci, a bočnim manevrom zaobiđe naše desno krilo i upadne u Zlobin. Borba je trajala od 7 sati izjutra do 24 sata uveče. Borba je bila vrlo žestoka, a naročito artiljeriska. U toku ovih borbi neprijatelj je na ovom sektoru imao oko 50 mrtvih i ranjenih. Na našoj strani gubici su 5 ranjenih i 11 nestalih — koji su za vrijeme borbe izgleda odbjegli kućama.

25 februara o.g.: I Brigada sa dva bataljona na položajima komunikacijom Brinje — Žuta Lokva u cilju vršenja akcija iz zasjede. Neprijatelj[4] u jačini od 450 vojnika pješadije i jačim odjeljenjem skijaša napao je na naše jedinice bočno, osjećajući prisustvo istih na cesti tačno u 5,30 sati. Borba je trajala do 12 sati. Dva bataljona I Brigade vodila su borbu istrajno i odbacila neprijatelja u Brinje. Gubici neprijatelja su 6 mrtvih i 12 ranjenih vojnika. Zaplijenjeno je nešto vojničke spreme. Naši gubici kod ovih bataljona su 3 mrtva, 2 ranjena, 2 zarobljena i 1 nestao u borbi. Izgubljen je 1 puškomitraljez.

Na položajima koje drži II Odred: Zlobin — Brdo, neprijatelj je pošao iz Zlobina u tri pravca: ka Liču, Fužinama i Tuhobiću. Borba je počela u 10 sati i trajala je do 15 sati gdje je neprijatelj na svim pravcima potučen i bačen natrag uz

[4] Treći bataljon 846 puka 392 legionarske divizije iz Križpolja i jedna četa Izviđačkog odreda iste divizije preduzeli su napad pravcima: Brnje — Vodoteč i Križpolje — Kamenica — Mesići u cilju uništenja jedinica Trinaeste divizije koje su se nalazile u trouglu Brinje — Križpolje — Vodoteč. (Podaci iz arhive Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 39/14, k. 18.)

gubitke. Gubici neprijatelja ovog dana su bili 5 mrtvih i više ranjenih, dok na našoj strani nije bilo gubitaka.

Na sektorima ostalih jedinica nije bilo promjena. Jedan bataljon II brigade prebačen je na Fužine kao rezerva i da se odmori, dok su dva bataljona I Brigade, koji su bili na sektoru prema Zlobinu i prema Ogulinu, prebačeni — jedan bataljon za Gornji Kraj, a jedan bataljon u Primorje kod Novoga. Bataljon I odreda prebačen je sa sektora Breznog na Gomirje prema Ogulinu.

26 februara o.g.: Bataljon II Odreda na sektoru Jelenje — Škrebutnjak dočekao je kolonu od 200 neprijateljskih vojnika i jedne blinde i od 9 časova do 13 čas. vodio je uspješnu borbu. Neprijatelj je u toku ove borbe imao 6 mrtvih i 4 ranjena, a od spreme nije ništa zaplijenjeno. Mi smo imali 1 mrtvog i 3 lako ranjena druga. Na ostalim sektorima bilo je bez promjene.

27 februara 1944: III Brigada sa tri bataljona na položajima Um — Glavace — Škare bila je napadnuta od jačih neprijateljskih snaga[5] iz Otočca sa nekoliko kolona. Borba je trajala od 8 sati izjutra do 12,30 sati. Borba je u početku bila većinom u korist neprijatelja, dok u posljednjem momentu našim kontranapadom uspjeli smo odbaciti neprijatelja za Otočac uz gubitke mrtvih i ranjenih 15 vojnika, dok na našoj strani su gubici: 3 mrtva i 9 ranjenih.

28 februara 1944: Na položajima Senj — Novi kod Zrnovnice bataljon II Brigade u zasjedi dočekao je jedan luksuzni automobil i ubio tri neprijateljska vojnika, od kojih jedan bojnik Jurica Frković, župan Gospićke župe, poznati krvopija, dok je zarobio jednog zastavnika i dva civila pratioca. Automobil je uništen, a zaplijenjeno: 1 šmajser, 2 pištolja i nešto spreme. Bojnika Juricu Frkovića naši su pokušali zarobiti, ali u tom je momentu naišla blinda i spriječila zarobljavanje, te su ga naši bili primorani ubiti. Naših gubitaka nije bilo.

Ovoga dana predalo se na sektoru novih 15 legionara sa oružjem, među kojim dva »šarca«. Na ostalim sektorima kod naših jedinica nije bilo promjena.

29 februara 1944: bataljon I Odreda na položaju Ljubošina dočekao je jednu njemačku kolonu jačine 35 vojnika iz lovačkog bataljona dopunskog puka 554 lovačke njemačke divizije i ubio 6 nepr. vojnika, 10 ranio, a 1 Nijemca zarobio. Zaplijenjena je 1 puška i nešto spreme.

[£] Vidi dok. br. 133.

Na ostalim sektorima ovoga dana nije bilo promjene.

1 marta o.g. na položaju Prokike — Brinje bataljon I brigade iz zasjede dočekao je jedan polublindirani auto sa posadom. Ubijeno je 6 neprijateljskih vojnika, 3 su ranjena. Kamion je uništen. Zaplijenjeno je: 1 šmajser, 3 pištolja, 2 para cipela, 1 par čizama, pribor za popravak automobila. Na našoj strani nije bilo gubitaka.

Na položaju Senj — Novi bataljon II Brigade iz zasjede ubio je dva neprijateljska vojnika i 3 konja, dok su se tri domobrana predala, zaplijenjeno je 3 puške.

Jedan bataljon I Brigade izvršio je napad na neprijateljsku posadu na Vrhu Kapele — Carska Kuća. Jačina neprijateljske posade bila je oko 200 vojnika. Bataljon je pripreman da na tom mjestu postavi zasjedu, jer smo dobili podatke da na tom prostoru nema neprijateljske posade, već jedino u prolazu. Međutim, neprijatelj je držao posadu sa izgrađenim bunkerima i barakama. Bataljon se brzo snašao i brzim naletom uspio da izbaci neprijatelja iz bunkera i nanese mu osjetne gubitke. Neprijatelj je poslao pojačanje iz Modruša sa motorizacijom i pješadijom i uspio da ponovo zauzme prvobitne položaje.

Ubijeno je 32 neprijateljska vojnika, dok ih je više ranjeno. Zaplijenjena je prilična količina ratne spreme. Naši gubici: 2 mrtva i 4 ranjena. Na ostalim sektorima ovoga dana nije bilo promjene.

Bataljon III Brigade sa sektora Gornji Kraj upućen je u sastav svoje brigade preko komunikacije.

2 marta o.g. bataljon II Brigade na sektoru Alan (komunikacija Senj — Novi) napao je jednu kolonu od 120 neprijateljskih vojnika. Ubijeno je 20 vojnika, dok je više ranjeno. Na našoj strani bilo je: 1 mrtav i 2 ranjena. Na ostalim sektorima: bez promjene.

U noći 1/2.III. srušio se jedan neprijateljski avion kod Liča.

REZIME:

U toku borbi od 22 februara do 2 marta 1944 ubijeno je 199 neprijateljskih vojnika i oficira, ranjeno 100 za koje se zna, dok im je broj mnogo viši. Zarobljeno je 15 neprijateljskih vojnika, među kojima jedan zastavnik i 2 podoficira, uništena 3 kamiona, od kojih 1 polublinda, ubijeno je 5 konja, 1 konj zaplijenjen, zaplijenjeno 2 »šarca«, 27 pušaka, 2 šmajsera, 7 pištolja i prilična količina ratne spreme.

Naši gubici: 11 mrtvih, 28 ranjenih, 3 zarobljena i 12 nestalih. Izgubljeno je od oružja 1 puškomitraljez i 4 puške.

Utrošak municije je veći od zaplijenjene.

Operativni izvještaj naše III Brigade u vremenu od 8.II. do 22.11. dostavljen je 35 diviziji,[6] a prema podacima koje stmo mi dobili neprijatelj je za to vrijeme sa istom imao oko 80 mrtvih, više ranjenih i 3 zarobljena. Zaplijenjena je prilična količina oružja i drugog ratnog materijala.

KRITIČKI OSVRT:

U toku borbi za vrijeme koje se podnosi izvještaj primijetilo se kod naših jedinica da se stare greške popravljaju, t.j. da se iz defanzive brzo prebace u ofanzivu i poluče na izvjesnim mjestima bolji uspjesi. Nebudnost koja je u ranijim prilikama dovodila do gubitaka u našim jedinicama počela je po malo da otpada, dok izviđanja nisu bila u dovoljnoj mjeri zastupljena, te je bilo precjenjivanja i potcjenjivanja neprijateljskih snaga. Kod viših štabova osjeća se još dosta stara učmalost i više pasivno držanje. Štabovima je na vrijeme ukazivano na propuste od strane Štaba ove divizije i forsiran rad. Kod nižih štabova bilo je u izvjesnim slučajevima propusta i nesnalaženja, dok je dobar dio Dokazao više razumijevanja i snalaženja u samostalnom komandovanju.

U ofanzivnim operacijama naših jedinica primijetilo se ipak nedovoljno^reskiranje i jurišnog poleta u prvi mah, dok u posljednje vrijeme dobar dio akcija su riješili jurišem i došli do boljih rezultata oko zapljene oružja i spreme. Štab I Brigade pošto je bio podijeljen u dva dijela, s obzirom na razmještaj svojih jedinica, ne daje u rukovođenju svojim jedinicama rezultate koji se mogu očekivati od brigade koja je brojčano i po borbenosti najjača u diviziji.

Štab II Brigade se snalazi bolje u umješnosti rukovođenja jedinicama. Štabovi I i II Odreda također se prilično snalaze u rukovođenju jedinicama.

Sa štabovima brigada i odreda održani su sastanci i savjetovanja po pitanjima propusta i potreba koje najviše tangiraju jedinice za sada. Moral i borbenost jedinica vidno raste.

Veliki snijeg koji je napadao i mraz na sektoru naše divizije, paljevine i pljačke sela oko Drežnice i Gornjeg Kraja, potpuna nestašica hrane i njeno teško prebacivanje sa drugih mjesta, priličan dio bosih i slabo odjevenih učinio je da se u jedinicama zdravstveno stanje pogoršalo, te svakodnevno veći

[0] Vidi tom V, knj. 24, dok. br. 86.

broj se otprema u bolnice i ambulante uslijed iznemoglosti od gladi i smrzavanja. Samo II Brigada u svom maršu od Gornjeg Kraja do Mrkoplja izgubila je na putu 14 drugova koji su umrli od zime i 52 što lakše i teže smrznutih. U I Brigadi desilo se 4 slučaja umiranja od gladi i umora, dok se gotovo polovina ljudstva u bataljonima nalazi u brigadnoj ambulanti i bolnici.

Iako je snijeg bio veliki i nestašica hrane, odjeće i obuće, nešto što je iziskivala potreba brze i hitne akcije, a nešto što je neprijatelj nametao borbu, većinom naše jedinice su bile stalno uposlene. Prehrana jedinica do danas je ispod svakog minimuma. Pomoći od pozadinskih organizacija — komandi mjesta i komande područja iz Gorskog Kotara nismo imali skoro nikakve. Ovdje je bilo više nemarnosti nego nemogućnosti, a i snijeg je pravio poteškoće.

Pitanje prehrane i sada ostaje još neriješeno, «ma da je preduzeto sve po uputstvima koje smo dobili. Prehrana ostaje kao prepreka za izvođenje akcija kod nas.

Zdravstveno stanje općenito je slabo uslijed navedenih razloga, a većinom onih jedinica koje su na sektoru Gornjeg Kraja — Drežnice ne samo uslijed ishrane, nego i uslijed stanbenih prilika.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar: Komandant, pukovnik:

BR. 2

IZVJEŠTAJ ŠTABA DVADESETE DIVIZIJE OD 2 MARTA 1944 GOD. ŠTABU OSMOG KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE O RAZMJEŠTAJU JEDINICA[1]

STAB
XX DIVIZIJE NOVJ
Br. 88 u sati 10h ,
Dne 2.III.1944

ŠTABU VIII KORPUSA

Na dan 1. o. mj. stigli su i primili dužnost komandant i komesar ove divizije sa stanjem kako vam je već i samim poznato.[2] Pristupili smo sređivanju Štaba divizije, jedinica oko šitaba, kao i brigada. Odmah smo premjestili štab iz sela Bitelić, zasiok Matkovići, u selo Vrdovo.

Raspored jedinica ove divizije je sljedeći:

I brigada na Trogirskom sektoru, kojoj smo izdali naređenje da krene u sastav divizije.[3] Ovo je učinjeno po vašem odobrenju.-

II brigada nalazi se na prostoriji Dabar — Bitelić — Vrdovo.

III brigada nalazi se na prostoriji Gljev — Ruda — Podi, tj. južno od puta Sinj — Livno.

Dinarski odred: jedan njegov bataljon nalazi se oko Gale i Otoke. Ovaj bataljon je nepokretan, tj. vrlo teško ga je pokrenuti zato što ljudstvo ovoga bataljona neće da ide daleko od svojih kuća. Jedna četa II bataljona tog odreda otišla je na Trogirski sektor radi spreme za odred, dok smo jednu četu istog bataljona stavili u Bračev Dolac radi čuvanja pravca od Gornjih Koljana da nas ne bi sa te strane iznenadile četničke grupe.

Kada dođe naša I brigada, namjeravamo da je smjestimo na prostoriju gdje se sada nalazi II brigada, dok ćemo cijelu II brigadu prebaciti na jugozapadnu obalu rijeke Cetine, na

[1] Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 9—3, k. 1029.

[2] Komandant ove divizije bio je ranije Velimir Knežević, a politički komesar Zivko Zivković.

[3] Vidi dok. br. 39.

prostoriju Satrić — Potravlje.[4] Ovo zato da bi obezbijedili kanal prema Trogiru, kao i radi što bolje ishrane. Mi za sada držimo most na rijeci Cetini, zvani Šegin most.

Naše sve jedinice imaju zadatak da prikupljaju podatke o neprijatelju, likvidiraju manja neprijateljska uporišta, sređuju i odmaraju jedinice.

Naša III brigada javlja nam da se u garnizonu Aržano nalazi oko 7 četa domobranaca, od kojih 6 četa novomobilisanih. Brigada vrši pripreme za napad na pomenuti garnizon.[5] Mi smo joj naredili da prikupi što podrobnije podatke o gore pomenutom garnizonu, ispita moral i stanje kod neprijatelja, ali da pomenuti garnizon ne napada bez našeg naređenja. Ovo zato da opet ne doživimo neuspjeh.

Neprijatelj ne vrši nikakav saobraćaj pravcem Sinj — Vrlika, niti pravcem Sinj — Livno.

Što se tiče prebacivanja materijala sa Trogirskog sektora za taj štab, kao i pomoć u ishrani za ovu diviziju, poduzećemo sve da se transporti što češće šalju sa obezbjeđenjem. Mislimo da će vaš referent za vezu drug Gulan[6] doći sa našom I brigadom.

Naređeno ljudstvo za inžinjerisku brigadu V. Š.,[7] avijatičare, šofere i mehaničare, traženu kordu i kapisle uputićemo 5 o.mj.

Šaljemo jedan list namijenjen drugu komesaru[s] korpusa, poslan od strane VI divizije koga je komandant[9] zaboravio predati prilikom posljednjeg boravka u korpusu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkom
Edo Santini

Komandant
major
Mile J. Uzelac

[4] Iz izvještaja Štaba Dvadesete divizije od 8 marta vid se da je Prva brigada poslije povlačenja sa područja Trogira razmještena na prostoriji Gornji i Donji Bitelić. Druga brigada također je prebačena na lijevu obalu Cetine i razmještena na prostoriji Zasiok — Miljkovići. Opširnije o tome vidi dok. br. 19.

[5] Napad na Aržano nije tada izvršen. Vidi dok. br. 104.

[c] Petar

[7] Vrhovnog štaba

[8] Odnosi se na političkog komesara Osmog korpusa Boška Šiljegovića.

[0] Riječ je o komandantu Dvadesete divizije.

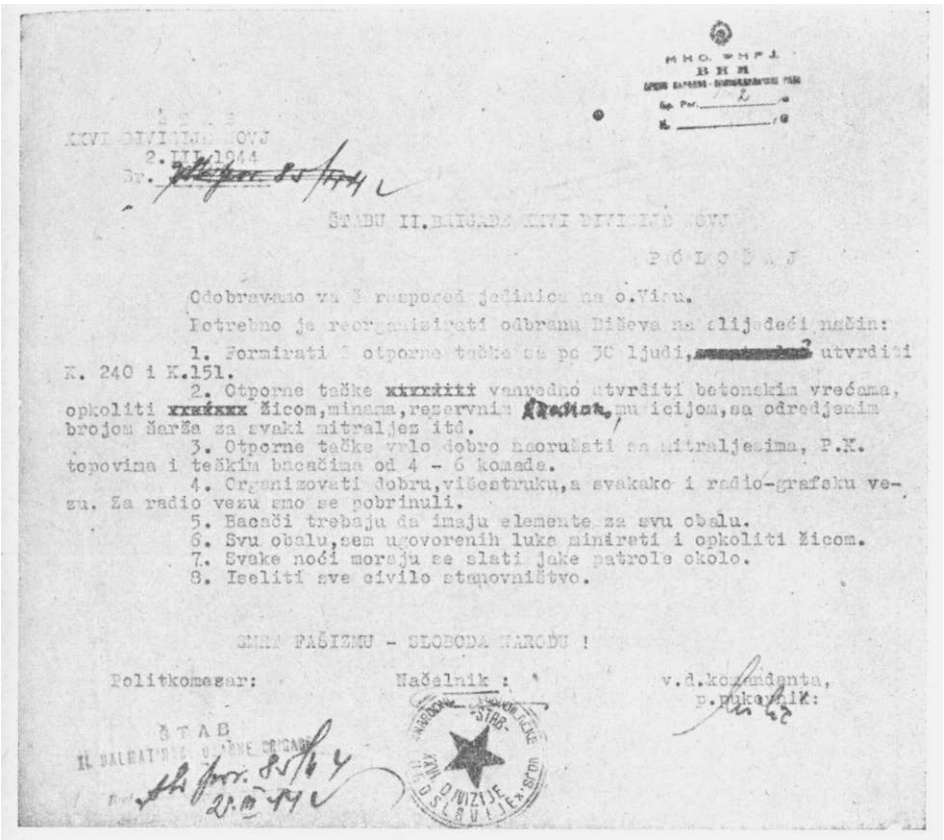

MHO. SHFJ
B H M
Sp. Por. 2

XXVI DIVIZIJA NOVJ
2.III.1944
Br. [illegible]

ŠTABU II.BRIGADE XXVI DIVIZIJE NOVJ

P O L O Ž A J

Odobravamo vaš raspored jedinica na o.Visu.

Potrebno je reorganizirati odbranu Biševa na slijedeći način:

1. Formirati 3 otporne tačke sa po 30 ljudi, [redacted] utvrditi K. 240 i K.151.

2. Otporne tačke ~~xxxxxxx~~ vanredno utvrditi betonskim vrećama, opkoliti ~~xxxxxx~~ žicom,minama,rezervnim [redacted] municijom,sa određenim brojom šarže za svaki mitraljez itd.

3. Otporne tačke vrlo dobro naoružati sa mitraljezima, P.K. topovima i teškim bacačima od 4 - 6 komada.

4. Organizovati dobru,višestruku,a svakako i radio-grafsku vezu. Za radio vezu smo se pobrinuli.

5. Bacači trebaju da imaju elemente za svu obalu.

6. Svu obalu,sem ugovorenih luka minirati i opkoliti žicom.

7. Svake noći moraju se slati jake patrole okolo.

8. Iseliti sve civilo stanovništvo.

SMRT FAŠIZMU - SLOBODA NARODU !

Politkomesar: Načelnik : v.d.komandanta,
p.pukovnik:

ŠTAB
II.DALMATINSKE OBALNE BRIGADE
Br. [illegible] 20.III.44

ŠTAB XXVI DIVIZIJE NOVJ

Fotokopija dokumenta br. 6

\

BR. 2

NAREĐENJE ŠTABA DVADESET ŠESTE DIVIZIJE OD 2 MARTA 1944 GOD. ŠTABU DRUGE NO BRIGADE ZA RASPORED JEDINICA I REORGANIZACIJU ODBRANE NA OTOKU BIŠEVO[1]

ŠTAB
XXVI DIVIZIJE NOVJ
2.III.1944
Br.

ŠTABU II BRIGADE XXVI DIVIZIJE NOVJ

Položaj

Odobravamo vaš raspored jedinica na O. Visu.[2]

Potrebno je reorganizirati odbranu Biševa na sljedeći način:

1. Formirati 2 otporne tačke sa po 30 ljudi, utvrditi k. 240 i k. 151.
2. Otporne tačke vanredno utvrditi betonskim vrećama, opkoliti žicom, minama, rezervnom hranom, municijom, sa određenim brojem šarža za svaki mitraljez itd.
3. Otporne tačke vrlo dobro naoružati sa mitraljezima, P.K.[3] topovima i teškim bacačima od 4—6 komada.
4. Organizovati dobru, višestruku, a svakako i radiografsku vezu. Za radio-vezu smo se pobrinuli.
5. Bacači trebaju da imaju elemente za svu obalu.
6. Svu obalu, sem ugovorenih luka, minirati i opkoliti žicom.
7. Svake noći moraju se slati jake patrole okolo.
8. Iseliti sve civilno stanovništvo.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M. P.)

Politkomesar: Načelnik: **Parmač**[4] V.d. komandanta, p.pukovnik: **Milić**[5]

[1] Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 11/2, k. 1101.
[2] Vidi dok. br. 12—2, k. 1101 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.
[3] Proti vkolskim
[4] Stanko
[5] Maks Baće

BR. 2

IZVJEŠTAJ ŠTABA TREĆE BRIGADE TRINAESTE DIVIZIJE OD 2 MARTA 1944 GOD. ŠTABU TRINAESTE I TRIDESET PETE DIVIZIJE O BORBI PROTIV USTAŠA KOD OTOČCA[1]

Koncept

ŠTAB III BRIGADE
XIII DIVIZIJE NOVJ
Broj: 192/44
2. marta 1944 g.

Operativni izvještaj
za 2. III. 1944 g.

ŠTABU XIII i XXXV DIVIZIJE NOVJ

Dostavlja se naslovu operativni izvještaj za borbu 2. III. 1944 g.

Borba se vodila na sekciji Senj 1 : 100.000, istočno od Otočca, na Umu, i to kota 566 i istočno prema koti 795.

Borbu je vodio IV bataljon ove brigade, lijevo od njega nalazio se I bataljon II brigade XXXV divizije, koji je isto vodio borbu na svojem sektoru, dok na desnom krilu našeg bataljona nije bilo naših snaga.

Neprijateljska jedinica sa kojom je vođena borba navedenog dana vjerovatno da je XX doknadna bojna iz Otočca,[2] koja je bila potpomognuta sa jednom haubicom i dva teška bacača. Jačina neprijatelja mogla je biti od 250 — 300 vojnika.

Neprijatelj je krenuo s namjerom da ovlada položajem kojeg je držao naš IV bataljon, kako bi mogao vršijti pljačku po okolnim selima, dok je naša namjera, odnosno zadatak bataljona bio da spriječi neprijatelja u njegovoj namjeri.

Zapovijest nije izdavana pismeno, pošto je štab bataljona bio upoznat sa svakodnevnim zadatkom na tom sektoru, te da se ravna prema samoj situaciji na tom sektoru i kod susjednih jedinica.

[1] Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 7—4, k. 1237 A.

[2] U Otočcu je tada bio Devetnaesti ustaški bataljon. Vidi storijat 392 legionarske divizije u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 39/14, k. 18.

Borba je počela 2.III.1944 godine u 6 sati ujutro.

Naš je bataljon zaposjeo položaje u 4 sata ujutro, kao i svaki dan. Neprijatelj je naišao u duplom streljačkom stroju (jedan pozadi drugoga) u pravcu kote 566, dok je sa jednom kolonom udario u lijevo krilo bataljona. U isto vrijeme kada je otvorena vatra na streljački stroj i kolonu na lijevom krilu, neprijatelj je počeo tući iz dva bacača i jedne haubice položaje našeg bataljona, i tako uz pomoć teškog oružja uspio da se prebaci bliže naših položaja. Kroz jedan sat borbe neprijatelj je počeo da vrši juriš na naše položaje uz galamu pojedinaca »Pazi kako bježe«. Međutim, naši su ih sačekali i otvorili vatru na neprijatelja i bacili par ručnih bombi i tako odbili neprijatelja, koji nije ni bio dosta odlučan u svom prvom jurišu. Poslije je neprijatelj počeo ponovno da tuče naše položaje, a kroz kratko vrijeme ponovio napad, koji mu također nije uspio. Kako je neprijatelj po drugi put odbijen, počeo se je povlačiti u pravcu Gacke, šta su mu dosta omogućili neki šumarci, kao i uvalice. Borba je završena u 9 sati na istim položajima gdje je i počela, dok se neprijatelj povukao za Otočac, ostavivši zaštitnicu sa teškim mitraljezima, koji nisu dopustili da naši borci pokupe oružje i materijal sa onih mrtvih ustaša, koje nisu uspjeli povući sa sobom.

Zadaci koji su bili ppstavljeni pred bataljon, koji je vodio borbu, izvršeni su sa dosta dobrim rezultatima.

U ovoj borbi neprijatelj je imao oko 15 mrtvih i toliki broj ranjenih, šta se moglo ustanoviti pregledom polja gdje je neprijatelj na 3 saonice povukao svoje mrtve ustaše. Jedan broj mrtvih ostao je na polju koje neprijatelj nije mogao povući, a niti su naši mogli do njih, već će tokom ove noći bataljon pretresti teren na kome se vodila borba.

Naši gubici iznose: 4 mrtva druga, među kojima i operativni oficir bataljona **Stokuća Ilija,** i 4 ranjena druga među kojima i politkomesar čete **Margitić Zvonimir,** i desetar **Frković Tomo.** Mrtvi su drugovi sahranjeni na groblju u Škarama, uz vojničku počast, a ranjeni su upućeni u bolnicu.

Broj utrošene municije iznosi: za bredu 120 metaka, za talijanske puškomitraljeze 1800 metaka, za talijanske puške 1800 metaka, za mauzer 640 metaka, za šmajser 150 metaka, za laki bacač 11 mina, 16 ofanzivnih i 4 defanzivne ručne bombe.

Bataljon se je dobro držao, a naročito 2 četa toga bataljona, kao i komandant bataljona poručnik drug Ožbolt Franjo, koji je u dosta teškoj situaciji, kada je neprijatelj jurišao, na-

pravio kontrajuriš sa 2 četom i odbacio neprijatelja na njegove polazne položaje.

KRITIČKI OSVRT:

U samoj borbi nije bilo nekih većih nedostataka, pošto je bataljon na vrijeme zaposjeo položaj, a sam raspored snaga na položaju bio je dosta dobro raspoređen, pošto nije bilo većih gubitaka, iako je neprijatelj tukao bacačima i topom, sa dosta jakom vatrom, tako da smo od te artiljerijske vatre imali 1 mrtvog i 3 ranjena druga, dok su ostali nastradali prilikom juriša.

Komandni kadar viši, kao i niži, u tom bataljonu držao se dosta dobro u današnjoj borbi, kao borci i kao rukovodioci.

Upotreba oružja, kojim je dotična jedinica raspolagala, bila je dosta dobra i iskorišćena je i bacačka vatra od malih bacača, koji su panično djelovali na neprijatelja.

Pouka iz ove borbe, kao i svih pretprošlih borbi, koje su vodile naše jedinice, na ovom sektoru, jest ta, da se neprijatelj služi ranijim pokretima, kako bi mogao iznenaditi naše jedinice i u samom napadu koristi se sa raznim trikovima i vikom, misleći unijeti zabunu u naše redove. Međutim, ako jedinica na vrijeme zaposjedne položaj, ne može se dogoditi da neprijatelj zauzme položaj, odnosno potisne naše jedinice sa njih, bez teže borbe i gubitaka.

Liste gubitaka prilaže.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Ivo Stipaničić

V. d. komandanta, kapetan:
Mamula B.[3]

[1] Bogdan

BR. 2

ZAPOVIJEST ŠTABA OSME DIVIZIJE OD 3 MARTA 1944 GOD. PODREĐENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA NEPRIJATELJSKU POSADU U SELU ZDENČINA[1]

ŠTAB VIII DIVIZIJE IV KORPUSA
N.O.V. JUGOSLAVIJE
Op. Broj: **13/1944.**
3. III. 1944 god.

Z A P O V I J E S T

(Sekcija Zagreb — Samobor 1:100.000)

Prema prikupljenim podacima neprijatelj je raspoređen:

Zdenčina selo: tri eskadrona Čerkeza[2] po 120—130 ljudi sa 1.000 konja, naoružani sa 6 poljskih topova, 4 teška bacača, 6 teških mitraljeza i 28 šaraca. Stanuju po seoskim kućama, oko sela imaju 9 bunkera od drveta, pokriveni, 4 bunkera sa istočne, a 5 sa zapadne strane. Imaju dvije zidane zgrade udešene za odbranu uz školu, a nisu posjednute. Kod Zdenčine prema Klinča Selu nalazi se 1 pionirska četa u jačini oko 120 ljudi razmještena po kućama, raspolaže sa svim pionirskim alatom i gumenim čamcima.

Zdenčina ž. stanica: 60 ustaša u bunkerima.

Stupnik: 300 Nijemaca koji čuvaju aerodrom.

Brezovica: 4 eskadrona Čerkeza razmješteni po selu.

Željeznička stanica **Horvati: 60** ustaša u velikim bunkerima.

Jastrebarsko: 600 kozaka[3] i **400** ustaša bez motorizacije.

Cvetković: 150 Čerkeza razmješteni po selima sa konjima.

Neprijatelj iz Zdenčine ponekad upućuje patrole do mosta na Brebernici prema Kupčini. Na aerodromima oko Zagreba neprijatelj raspolaže sa jačom avijacijom.

Naša divizija u zajednici sa XXXIV Divizijom dobila je zadatak da likvidira neprijateljsku posadu u selu Zdenčini.[4]

[1] Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 8—4, k. 426.

[8] i [3] Riječ je o dijelovima Prve brigade Prve kozačke konjičke divizije. U Zdenčini se tada nalazila i Stožerna sat Tridesete ustaške bojne. Vidi dok. br. 3/1—14, k. 58, u arhivi Vojnog istoriskog instituta.

* Jedinice Trideset četvrte divizije napadale su željezničku stanicu Ilorvati i postavile osiguranja prema susjednim neprijateljskim uporištima. Opširnije o tome vidi dok. br. 10.

Snage 34 divizije nalaziti će se: jedna brigada[5] prema Brezovici fingirati će napad na neprijatelja u Brezovici i zatvarati pravac Brezovica — Pisarovina — Zdenčina. Jedna brigada napadati će neprijatelja u Horvatima,[0] vršiti pritisak od Klinča Sela prema Zdenčini i zatvarati pravac Rakov Potok — Klinča. Dva bataljona Žumberačkog odreda zatvarati će pravac Jastrebarsko — Klinča Selo. Dva bataljona Turopoljskog odreda zatvarati će pravac Karlovac — Kupčina i osiguravati prolaz našim dijelovima za Lasinju.

Naša divizija sa I i II Brigadom i Brdskim divizionom dobila je zadatak da likvidira neprijatelja u selu Zdenčina.

U cilju izvršenja gornjega zadatka:

NAREĐUJEMO:

1 Ud. brigada ojačana sa dva topa 65 m.m.

Zadatak: Sa tri bataljona izvršiti će napad na neprijatelja u selu Zdenčini, sa sjeverozapadne i sjeverne strane. Sa jednim dijelom ovih snaga paralizovati vatru pionirske čete, zaposjesti školu i zgrade oko škole koje navodno neprijatelj treba posjesti u slučaju napada i po mogućnosti presjeći prolaz cestom Klinča — Zdenčina, a sa glavnim dijelom ovih snaga brzo izvršiti nalet na neprijatelja u samom selu Zdenčina. Zona širenja ovih bataljona koji napadaju selo od kote 127 pa udesno preko puta Zdenčina — Kupinec do kote 134.

Napad bataljona koji upadaju u selo mora biti brz i iznenadan, a po prvom sudaru sa neprijateljom artiljerija neka ih podpomaže gađajući centar sela.

Vezu održavati između bataljona i na lijevom krilu sa II Brigadom i sa jedinicama 34 divizije oko s. Horvati.

II Ud. brigada ojačana sa 3 topa 75 m.m.

Zadatak: Sa dva bataljona izvršiti će napad na neprijatelja u selu Zdenčina, sa jugoistočne i južne strane i to: sa jednim bataljonom preko potoka Brebernice, pa pravcem istočno od puta koji vodi od k. 119 za Zdenčinu. Sa jednim bataljonom napadati pravcem put i desno i lijevo od puta koji vodi od kote 119 za Zdenčinu. Ovaj bataljon treba da brzo

[5] Odnosi se na Brigadu »Franjo Ogulinac-Seljo«.

[8] Napad na željezničku stanicu Horvati izvele su jedinice Omladinske brigade »Jože Vlahović«. Vidi dok. br. 112.

upada u selo, pošto mu je podesniji pravac za nastupanje od pravca kojim ide desni bataljon.

Sa dva bataljona biti u rezervi kod s. Maretići i u sjevernom dijelu Kupinca.

Napad treba izvršiti sa bataljonima iznenadno, a čim neprijatelj pruži odpor, artiljerija će i minobacači koji do tada trebaju biti pripremljeni otvoriti vatru u centar sela, kako bi se nanijela zabuna ~kod neprijatelja, a podpomogla naša pješadija.

Vezu da drže između sebe ovi bataljoni koji napadaju i lijevokrilni bataljon neka po mogućnosti uhvati kasnije u napadu vezu sa bataljonom I Brigade koji će se nalaziti na njihovom desnom krilu.

Brdski divizion: **Zadatak:** 2 topa 65 m.m. dodijeliti I Udarnoj brigadi koji će dobivati zadatak od brigade koje će ciljeve tući. 3 topa 75 m.m. dodijeliti II Udarnoj brigadi a koji će podpomagati pješadiju. Ovaj razmještaj topova izvršiti u roku od 24 časa, po primitku zapovijesti.

Veza: Veza telefonska će se održavati između štabova brigada i Štaba divizije, za koju vezu odmah po dolasku na sektor operacija povući liniju i to od štabova brigada do Štaba divizije. Pored telefonske veze pripremiti konjanike i pješadince (releje) koji će u slučaju prekida brzo održavati vezu. Veza između Štaba brigade i bataljona neka bude po mogućnosti telefonska, a stalna kuririma i relejima.

Sanitet: Divizijska prihvatnica nalaziti će se u Kupincu, a hirurška ekipa u selu Šoške, a mjesta brigadnih previjališta neka odrede štabovi brigada gdje im je to zgodnije.

Ishrana: Po jedan obrok suve hrane snabdjeti sve jedinice preko intendanture. Pokretljivi dio komore ostaviti u polaznim bazama za operaciju, a komore sa kolima ostaviti sa ovu stranu Kupe.

Evakuacija plijena: Plijen evakuisati za Lasinju u koliko se to bude u noći evakuisalo, a ako bude danju onda do sela Bratina. Zarobljenike ne presvlačiti i upućivati ih u selo Kiselica, zaplijenjene konje upućivati za s. Lijevi Štefanki — Središko. Kod praćenja konja povezati jednog za drugog, kako ne bi bježali i kako bi manje ljudstva trebalo. Za svu ovu evakuaciju svaka brigada odrediti će jednu svoju jedinicu koja će to izvršiti i pritome ne izgubiti iz vida avijaciju.

Znaci raspoznavanja: Za 3. III. 1944 Caprag — Cokula; za 4. III. 1944 Metak — Malička; za 5. III. 1944 Sablja — Sarajevo; za 6. III. 1944 Šinjel — Šabac. Ugovoreni znaci za sve ovo vrijeme — noziv: Janko, a odgovor: 3 zvižduka, a još za dan poziv: vertikalno pušku u vis, a odgovor: horizontalno pušku u vis 2 puta.

Početak napada: Početak napada biti će 4. ov. mjeseca u 22 časa. Da bi bio napad jednovremen satove će sve jedinice poravnati; do ovog vremena moraju jedinice doći do položaja za napad kako bi odpočeo jednovremeno napad, a kod proračunavanja za dolazak uzeti koeficijenat sigurnosti u vremenu.

v r~i

Komandno mjesto: Štab divizije za vrijeme operacije biti Ć£ na sjevernom dijelu sela Kupinec. Komandno mjesto za štabove brigada odrediti će sami štabovi brigada.

Napomena:

1) Štabovi brigada u toku 4. ov. mjeseca izvršiti će izviđanje i prikupljanje podataka o neprijatelju, te pripremu za prelaze potoka Brebernice.

2) Napad pripremiti i objasniti svima jedinicama da će ovdje odigrati ulogu pješadija i da napad mora biti brz i energičan, a da će ih artiljerija samo podpomoći u toliko što će tući centar i demoralisati neprijatelja.

3) Mjesto na kome vršimo operacije je osjetljiva tačka za neprijatelja, te mu je moguća brza intervencija, a naročito

danju avionima, zato se i pribjegava noćnom napadu i teži pod svaku cijenu da se likvidacija neprijatelja izvrši noću. Ovdje treba svaki bataljon za sebe da upada u selo ne čekajući desno i lijevo one jedinice, a naročito je ovo korisno, pošto je neprijatelj razmješten po kućama i omogućuje djelimično zarobljavanje, a pored toga trebaju jedinice uvijek biti spremne da i eventualni neprijateljski protunapad odbiju. Jedinicama će se dati poneki Čerkez[7] koji će pozivati ove na predaju.

4) Sve jedinice isturiti će unazad, kao i drugim pravcima, što dalje patrole radi ličnog obezbjeđenja.

5) II Brigada minirati će most, tj. postaviti eksploziv na mostu na Brebernici jugoistočno od Zdenčine, i u koliko bi slučajno naišla neprijateljska motorizacija da ga digne u zrak. Isto tako, iskopati nekoliko rupa na cesti južno od mosta na pogodnom mjestu kako bi se u slučaju nailaska mogle mine brzo postaviti.

S. F. — S. N.

Politkomesar:
A.[8] Backović

Komandant, p.pukovnik:
M.[9] Šumonja

[7] Riječ je o bivšim pripadnicima Prve kozačke konjičke divizije koji su prešli na stranu jedinica NOV.

[8] Aleksandar

[9] Miloš

BR. 9

ZAPOVIJEST ŠTABA DRUGE NOU BRIGADE OSME DIVIZIJE OD 3 MARTA 1944 GOD. PODREDENIM JEDINICAMA ZA PREBACIVANJE PREKO KUPE[1]

ZAPOVIJEST

Štaba II udarne brigade VIII divizije NOVJ za dan 3 marta 1944 god.

I.

Brigada će se noćas 3 na 4 ov. mj. prebaciti preko Kupe kod Lasinje sa kerepom.[2] Prebacivanje preko rijeke počeće u 18 časova. I bataljon ove brigade krenuti će iz svoje baze danas u 17 časova, pravcem Lasinja — Pisarovina — Bratina. Kod rijeke naići će na inžinjersku četu ove brigade koja će mu pomoći prebacivanje. Po završenom maršu, bataljon će se smjestiti u selu Bratina.

II bataljon krenuće iz svoje baze danas u 17.30 časova pravcem Lasinja — Pisarovina — Bratina — Penezići i smjestiće se u Penezićima i zaseoku Dumlje.

III bataljon krenuće u 18 časova pravcem Lasinja — Pisarovina — Hasan Breg i smjestiće se u Hasan Bregu.

IV bataljon krenuće u 18 časova, pravcem Lasinja — Pisarovina — Žeravica i smjestiće se u Žeravici.

Prateća četa, inžinjerska, četa za vezu, sanitet i Štab brigade krenuće *iz* svojih baza u 18.30 časova, pravcem Lasinja — Pisarovina — selo Zunci i smjestiće se: Prateća četa u Hasan Bregu sa III bataljonom, inžinjerska četa, četa za vezu, sanitet i Štab brigade u selu Zuncima.

Pokret koji će se vršiti u noći, mora se vršiti u najvećem redu, tišini i tajnosti. Kad se brigada smjesti sa svojim

[1] Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 3/11, k. 831.

[2] Prebacivanje brigada preko Kupe (tada je prebačena i Prva brigada ove divizije) izvršeno je u vezi s naređenjem koje je dobio Štab Osme divizije: da se orijentiše u svojim dejstvima prema Pokuplju i likvidira neka neprijateljska uporišta na komunikaciji Zagreb — Karlovac. Vidi dok. br. 46 i 115.

jedinicama u nove baze, zabraniti svim borcima svaki pokret preko dana. Potrebno je da se borci zadržavaju što više u kućama i da ne izlaze napolje radi održavanja tajnosti našeg boravka. Spriječiti na svaki način odlazak civila iz baza pojedinih jedinica, dok se iste u njima zadržavaju. Civile koji imaju namjeru da uđu u selo gdje su smještene jedinice, propustiti, ispitati ih i ne dati im povratak nazad.

I bataljon ima zadatak da osigura pravac od sela Zdenčina gdje se nalazi neprijatelj.[3] Neprijatelj se nalazi još uz prugu Jaska — Zagreb i u Brezovici.

Oko sela Dragonožac i Trputci nalaze se jedinice naše XXXIV divizije.[4] U Pisarovinu dolaze ponekad neprijateljski delegati na pregovore u automobilima sa bijelom zastavom.[5] Ako bi takav auto naišao, neka se jedinice sklone da ih ne bi iz automobila primijetili. U mjestu Pisarovini ne smije se zadržavati ni jedna naša jedinica.

Ishrana 4. ov. mj. vršiće se iz sela u kojima su jedinice raspoređene. II bataljon — što ne bi mogao organizovati ishranu iz Penezića i Dumlja — može koristiti za ishranu i zaseok' Radičević.

Inžinjerska četa krenuće odmah po primitku ove zapovijesti preko Lasinje do mjesta gdje se prevozi kerepom. Tamo će stupiti u vezu sa drugovima koji prevoze i nastojati da organizira prevoženje, tako da se brigada može bez zastoja prebaciti preko rijeke. Večeru će naručiti u selu Lasinjska Kiselica. Po smještaju podnijeti izvještaje.

II.

U toku sutrašnjeg dana neka jedinice neprimjetno prikupljaju podatke o neprijatelju, samo neka paze da ne bi odali naše namjere.

* 4/5 marta jedinice Osme divizije napale su neprijateljsku posadu u Zdenčini. Vidi dok. br. 8 i 46.

* Na ovom području Divizija se prikupila radi pripreme napada na neprijatelja na željezničkoj stanici Horvati. Vidi dok. br. 10 i 20.

* Riječ je o pregovorima koji su vođeni između naših i neprijateljskih delegata u cilju razmjene zarobljenika. Vidi izvod iz knjige depeša Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske, dok. br. 127, depeša br. 1338.

III.

Znaci raspoznavanja za noćas biće **Cokula — Caprag,** a ugovoreni Janko, a odgovor Marko.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

V. d. politkomesara: **S.[G] Tomić**

Komandant, p.pukovnik- **N.[7] Vidovit-**

Dostavljeno: štabovima bataljona I—IV, četi za vezu inžinjerskoj i pratećoj četi na izvršenje.

BR. 10

ZAPOVIJEST ŠTABA TRIDESET ČETVRTE DIVIZIJE OD 4 MARTA 1944 GOD. PODREĐENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA DOMOBRANE NA ŽELJEZNIČKOJ STANICI HORVATI[1]

Z A P O V I J E S T

Štaba XXXIV Divizije IV Korpusa fa.O.V. Jugoslavije za 4. III. 1944 godine (sekcija Zagreb, Samobor 1:100.000).

Podaci o neprijatelju: Na želj. stanici Horvati nalazi se jedna satnija domobrana[2] naoružana sa pješadijskim naoružanjem i smještena u bunkere zidane zgrade na samoj stanici. Teškog naoružanja nemaju.

U Zdenčini se nalaze 3 eskadrona Kozaka (600—800 voj.). Od teškog oružja imaju jednu poljsku bateriju 75 mm. Na želj. stanici Zdenčina nalazi se jedna satnija ustaša, u Klinča Selu i kućama duž ceste do stanice i mjesta Zdenčina nalazi se jedna

* Stevo
[7] Nikola
[1] Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 3/1, k. 1230.
[2] Iz sastava Dvadesete željezničko-stražarne bojne. Vidi dok. br. 20 u ovoj knjizi i dok. br. 3/1—14, k. 58, u arhivi Vojnog istoriskog instituta.

pionirska kozačka četa, koja je razmještena po kućama.

U susjednim garnizonima nalaze se sljedeće neprijateljske snage: u Golom Bregu i Brezovici jedan kozački divizion, u Stupniku jedan kozački divizion, u Samoboru oko 2.000 Nijemaca i ustaša, u Jaski[3] oko 1.000 Rusa, Nijemaca i ustaša.

Naše snage: Dvije brigade VIII divizije i naša divizija.

Zadatak: Jedinice VIII divizije napast će neprijateljski garnizon u mjestu Zdenčina i želj. stanicu Zdenčina.[4] Naša divizija napast će želj. stanicu Horvati[5] i dati osiguranje prema susjednim neprijateljskim garnizonima.

Za izvršenje ovog zadatka

NAREĐUJEMO:

Omladinska brigada »Vlahović«: Sa jednim bataljonom izvršit će napad na želj. stanicu Horvati i to iz sjeveroistočnog pravca, likvidiravši prethodno neprijateljski bunker, koji se nalazi na prugi sjeveroistočno od želj. stanice kod s. Babića. Ovaj napad potpomoći sa protukolskim i brdskim topom, koje plasirati istočno od želj. stanice kod s. Gorjanci. Jedan bataljon držati u rezervi istočno od s. Gorjanci, od kojeg jednom četom vršiti pritisak na želj. stanicu iz južnog pravca od s. Paladinići. Jedan bataljon postaviti na osiguranje prema Stupniku i Kerestincu, na prostoriji Rakov Potok, sa zadatkom da onemogući pomoć, koju bi neprijatelj s tog pravca pokušao pružiti posadi u Horvatima ili Zdenčini. Sjeverno od Rakovog Potoka minirati cestu. Jedan bataljon vršit će napad na Klinča Selo iz sjeveroistočnog pravca. Ovom bataljonu pridodati jedan teški bacač. Štab brigade kod s. Gorjanci.

Brigada »Franje Ogulinca Selje«: Sa dva bataljona vršit će pritisak na neprijateljsku posadu Goli Breg — Brezovica i to jednim bataljonom duž ceste Starjak — Goli Breg, a jednim bataljonom preko s. Demerja. Na rijeci Lomnici postaviti teške mitraljeze za prihvat i utvrditi ih. Jedan bataljon držati u rezervi kod mosta preko Lomnice

[3] Jastrebarskom
[4] Vidi dok. br. 20.
[6] O postignutim rezultatima vidi dok. br. 112.

na glavnoj cesti. Pritisak bataljona potpomoći sa jednim brdskim topom i teškim bacačem. Top plasirati kod mosta na glavnoj cesti. Most na r. Lomnici pripremiti za miniranje i kad-se brigada povuče, dignuti ga u zrak. Bataljon koji bude vršio pritisak na Brezovicu preko sela Demerje mora imati pod kontrolom i želj. prugu. Ukoliko se neprijatelj u vezi sa napadom na Horvate i Zdenčinu pokoleba, ubaciti i rezervni bataljon, te ga ozbiljno napasti.

Žumberački p. odred: Sa dva bataljona postaviti osiguranje prema Jaski i to na istočnoj (lijevoj) obali potoka Bukovec od želj. pruge i preko ceste. Cestu i most na glavnoj cesti na Bukovečkom potoku razrušiti. Jednom četom zatvoriti pravac Jaska — Plešivica, osiguravajući tako desno krilo ovih dvaju bataljona. Sa bataljonom Omladinske brigade »Jože Vlahović« koji će napadati Klinča Selo, održavati vezu. Jedan bataljon ostaviti na sektoru Krašić, sa zadatkom da zatvori pravac Draganići — Krašić, te da osmatra rad neprijatelja na Ozlju. Jedan bataljon postaviti na sektor Prekrižje — Kotari, sa zadatkom da zatvori pravac Samobor — Plešivica. Štab odreda u Plešivici.

Turopoljsko-posavski p. odred: Sa dva bataljona zatvoriti će pravac Karlovac — Kupčina, a jedan bataljon po povratku iz Posavine smjestiti kod s. Cerje, sa zadatkom da zatvori pravac Petrinja — Cerje.

Veza: Veza između štabova brigada i Štaba divizije održavat će se telefonom. Ovu vezu osigurati jedan sat prije borbe. Štab Brigade »Franjo Ogulinac-Seljo« dobit će potreban materijal i ljudstvo, a Omladinska brigada »Jože Vlahović« upotrijebit će svoj materijal i svoje ljudstvo. Veza sa bataljonima održavat će se kuririma i ugovorenim znacima. Omladinska brigada uspostavit će sa jedinicama VIII divizije vezu sa patrolama u s. Mavračići. Omladinska brigada i Brigada »Franjo Ogulinac-Seljo« uspostavit će vezu na želj. mostu na rijeci Lomnici.

Sanitet: Divizijska prihvatnica nalazit će se u s. Radičevići, a kirurška ekipa u Hasan Bregu, zato sve ranjenike upućivati tamo, dok će Turopoljsko-posavski

p. Odred upućivati svoje ranjenike u Divizijsku bolnicu u Lasinju.

Intendantura: Ova brigada priredit će jedan obrok suhe hrane preko Komande Pokupsko-turopoljskog područja.

Evakuacija plijena i zarobljenika: Sve zarobljenike i plijen upućivati u s. Jamnica, gdje će ih preuzeti jedna četa Turopolj.-posav. **p.** odreda,

Znaci raspoznavanja: Za 3. III. 1944: **Caprag — Cokula,** za 4. III. 1944: **Metak — Malička,** za 5. III. 1944: **Sablja — Sarajevo,** za 6. III. 1944: **Šinjel — Šabac.** Ugovoreni znaci za sve ovo vrijeme: poziv: **Janko,** odgovor: tri zvižduka, a pored toga za dan poziv: vertikalno pušku u vis, a odgovor: horizontalno pušku u vis dva puta.

Početak napada: Početak napada bit će 4. ov. mj. u 22 sata, do kojeg vremena sve jedinice imaju biti na svojim polaznim položajima. Jedinice koje su određene za osiguranje moraju biti na svojim položajima sat ranije. Da bi napad počeo blagovremeno, i u isti čas, dužni su štabovi predvidjeti točno vrijeme potrebno iz mjesta koncentracije do položaja, imajući u vidu blatnjav teren, pa je zato potrebno uzeti koeficijent sigurnosti u vremenu.

Mjesto štaba divizije: Za vrijeme operacije Štab divizije nalazit će se u s. Ašpergeri.

Napomena: Obzirom na to što neprijatelj u susjedstvu ima dosta jake garnizone, potrebno je da jedinice koje vrše napad budu energične, kako bi u toku noći likvidirali pojedina uporišta, a jedinice koje se budu nalazile na osiguranjima dužne su utvrditi položaje i biti uporne u slučaju nailaska neprijatelja, jer od njihove čvrstoće će ovisiti i uspjeh jedinica koje napadaju. Pošto divizija prvi put djeluje zajednički kao cjelina, potrebno je da štabovi brigada pripreme borce i rukovodioce, kako bi osigurali uspjeh akcije i podigli povjerenje jedinice u jedinicu.

Posebna se pažnja skreće štabovima na važnost slanja izvještaja, kako bismo u svakom času znali

situaciju kod pojedinih jedinica. Brigada »Jože Vlahović« u toku sutrašnjeg dana će izvršiti izviđanje Horvata, kao i puteva za artiljeriju i pješadiju. Pri napadu treba posvetiti pažnju upotrebi teškog oružja, naročito protukolca pri napadu na Horvate.

Po završenoj akciji dostaviti nam operativne izvještaje[6] u roku od 24 časa, a u toku borbe u svakom izvještaju navesti vlastite i neprijateljske gubitke.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar: **Franjo Knebl** •

Komandant-major: **Martin Dasović**

(M. P.)

BR. 11

ZAPOVIJEST ŠTABA DRUGE NO BRIGADE DVADESETE DIVIZIJE OD 4 MARTA 1944 GOD. PODREDENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA USTASE U POTRAVLJU[1]

ŠTAB
II BRIGADE XX DIVIZIJE NOVJ
Br. 96
4 marta 1944 godine

Z A P O V I J E S T

(Sekcija Split 1:100.000.)

Neprijateljski garnizon u Hrvacama,[2] radi svog obezbjeđenja i sprječavanja našeg saobraćaja sa morem preko Satrića i Zelova, istura patrole u jačini od 40—50 vojnika, naoružane teškim mitraljezom, a.nekad i malim bacačem, kao i puške. Ove patrole po danu dolaze u Potravlje, a pred noć se vraćaju u

[6] Vidi dok. br. 22.

[1] Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 7/2, k. 1029.

[2] U Hrvacama se nalazila tada Treća satnija Dvadeset sedme ustaške bojne. Vidi bojnu relaciju Petnaeste pješačke pukovnije u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 2/2—27, k. 57.

Hrvače. Zadnje dvije noći iste su zanoćile u Potravlju i onemogućavaju naš saobraćaj. Četničke patrole od Otišića dolaze do Maljkova, a ponekad i u Potravlje. Na cesti Sinj — Muć nalazi se jedan manji garnizon ustaša i domobrana u Sutini. Naša brigada dobila je zadatak da sa dva bataljona obezbijedi prolaz divizijske komore koja treba noćas između 4 i 5 o. mj. da pređe od Zelova za Zasiok i Bitelić.[3]

NAREĐUJEMO:

III bataljon: Danas 4. III. tg. u 18 časova krenuće iz sela Zasioka i očistiti selo Potravlje od ustaških dijelova i zaposjesti položaje, i to sa dvije čete u selu Šatriću kod Soldića kuća zaključno i greben do glavne komunikacije Hrvače — Maljkovo, frontom prema Hrvacama i ne dozvoliti neprijatelju iz Hrvača nikakve ispade kroz Satrić i Maljkovo. Jednu četu prebaciti na Zelovo koja će javiti divizijskoj komori da je slobodan prelaz, a sa četom spustiti se niz komunikaciju Zelovo — Hrvače i zaposjesti položaj između k. 628 koja se nalazi iznad Soldića u Satriću i k. 685 koja se nalazi desno od komunikacije Zelovo — Hrvače. U toku današnjeg dana raspitati se gdje se nalaze ustaški dijelovi, kako bi se prema njima mogao zauzeti borbeni raspored i po mogućnosti opkoliti neprijateljski dijelovi i uništiti.

Četa koja bude išla na Zelovo poslije čišćenja Potravlja treba da se kreće pored crkve u Potravlju — Vundušića kuća na Glavurdića staje — Zelovo.

Vaše kuhinje i komore treba da ostanu u selu Zasioku, a bataljonsko previjalište kod Šegina mosta kod dviju kuća na lijevoj strani Cetine.

IV bataljon: Sa jednom četom ojačanom puškomitraljezima prebacite se preko Segina mosta i pretresti kuće Kunci i Babići i zaposjesti položaje prema Maljkovu na k. 538 i isturati jače patrole prema Titlića stajama. Ne dozvoliti nikakovim neprijateljskim patrolama ili ma kakvim ispadima prema Potravlju. Sa teškim mitraljezima zaposjesti položaje na glavicama između Zasioka i Cetine (k. 415 i 433) sa kojih omogućavati prebacivanje naših dijelova u Potravlje, kao i nazad. Jednu četu sa intendantom brigade po-

[3] Vidi dok. br. 25.

slati u selo Potravlje koja će od narodnih neprijatelja izvršiti konfiskaciju i u toku noći prebaciti u selo Vučipolje. Treću četu postaviti u selo Dabar koja će zatvarati pravce od Laktaca i to na glavnoj cesti i mostu na potoku Dabar i na izvoru potoka Dabar.

Posjedanje položaja iznad Šegina mosta izvršiti danas u 18 časova. Prebacivanje čete prema Maljkovu za III bataljonom, a četu za konfiskaciju poslije očišćenog Potravlja.

Porla-Čenje: Poslije prelaska diviziske komore i izvršene konfiskacije povlačiti se ovim redom: Prvo se ima povući četa III bataljona koja bude išla prema Zelovu, zatim četa i intendant sa konfiskacijom, a onda ostale dvije čete III bataljona po dijelovima prebacivati za Zasiok, ostavljajući jedno odjeljenje na k. 439, koja se nalazi između Cetine i glavne komunikacije Hrvače — Maljkovo. Poslije treba da se prebaci i četa od Maljkova, a zatim odjeljenje III bataljona sa k. 439. Do toga vremena obezbjeđenje na glavicama iznad Seginog mosta treba da ostane. Poslije prebacivanja svih snaga, IV bataljon preći će u Dabar, a III ostati u Zasioku sa istim ranijim zadacima.

Ovo povlačenje treba izvršiti u toku noći, t.j. ako se prebaci diviziska komora sa Zelova, a ako se ne prebaci treba se ostati i dalje na istim položajima sa istim zadatkom.

Da bi se moglo doznati prebacivanje diviziske komore, III bataljon će držati svoju patrolu kod crkve u Potravlju koja će ih moći obavijestiti na vrijeme kada su isti prošli, a isto tako četa koja bude išla na Zelovo treba da izvijesti o istom. Između bataljona treba da bude tijesna veza kako bi mogli uzajamno izvršiti ovaj posao.

S. F. — S. N.

Politkomesar,
V * D. Janković

Komandant-major,
Sava Kesar

PS. Bacač mina postavite na k. 415 i u slučaju potrebe upotrijebiti ga. Ovo držati u tajnosti.

[4] Vojo

f

BR. 12

IZVJEŠTAJ ŠTABA SEDME DIVIZIJE OD 5 MARTA 1944 GOD. ŠTABU ČETVRTOG KORPUSA NOV JUGOSLAVIJS O BORBAMA NA LINIJI PETRINJA—GORE—GLINA[1]

STAB
VII UDARNE DIVIZIJE IV KORPUSA N. O. V.
JUGOSLAVIJE
Op. br. 107-44
5 marta 1944

Operativni
izvještaj dostavlja

ŠTABU IV KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE

1) Na dan 26 februara tg. neprijatelj[2] iz svog garnizona Petrinje preduzeo je sa jačim svojim snagama napad na oslobođeni teritorij Banije i na položaje koje su držale jedinice naše divizije. Glavni pravac neprijateljskog napada bio je drum Petrinja — Gore — Glina. Istovremeno je neprijatelj poduzeo napad iz Petrinje prema G. i D. Bačugi, zatim preko Tešnjaka i Budičine u pravcu Klinca i Deanovića. Neprijatelj toga dana, koristeći maglu za podilaženje našim položajima, a također i slabu budnost naših jedinica, uspio je da se bez žešće borbe probije do s. Graberje.

Naša III brigada koja je zauzela prihvatne položaje šuma Crkovička sa svojim jednim bataljonom, dok sa ostalim snagama organizirala je prihvatne položaje oko Majske Poljane, nije uspjela zadržati neprijatelja, tj. nije na vrijeme organizirala svoje prihvatne položaje, te je na taj način neprijatelj koristeći se maglom i nesnalaženjem naše III brigade uspio istoga dana bez žešće borbe ući u Glinu.[3] Jedan bataljon III brigade koji se nalazio u predgrađu Gline vodio je kraću borbu sa neprijateljem pri ulasku nanoseći mu gubitke. Neprijatelj pri nastupanju toga dana pred svojim prednjim dijelovima tjerao je mase civila koji su prilikom borbe izvjesni poginuli. Toga dana nije došlo do žešće borbe na ovome pravcu, a neprijatelj po ulasku u Glinu zanoćio je.

[1] Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi **Vojnog** istoriskog instituta pod reg. br. 18—3/1, k. 426.

[2] Odnosi se na dijelove njemačke Prve brdske divizije. **Vidi** izvještaj Župske redarstvene oblasti Petrinja od 16 marta **u arhivi** Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 28/15—1, k. 158.

[3] Vidi tom V, knj. 24, dok. br. 146 i 147.

Druga neprijateljska kolona koja se kretala preko Hrastovice ka G. i D. Bačugi napala je na tome pravcu dijelove IV brigade. Poslije kraće borbe i energičnog nadiranja neprijatelja dijelovi IV brigade povukli su se prema Banskom Grabovcu. Nakon toga neprijatelj produžuje nadiranje ovladavši Grabovcem i Glavicom (k. 338), odbivši i neke dijelove II brigade koji su bili na Glavici. Mjestimičnim povratnim napadom slabijih jedinica II i III brigade odbacujemo neprijatelja i ponovno ovladujemo Grabovcem i Glavicom. Neprijatelj poslije toga povlači se prema Kraljevčanima gdje je iste noći i zanoćio.

Istoga dana jedna neprijateljska kolona koja se kretala preko Hrastovice za Budičinu oko 8 časova izbila je na Klinac. U isto vrijeme neprijatelj je izbijao u s. Deanoviće pozadi V bataljona II brigade, time opkolivši jednu četu ovoga bataljona, napadajući je u leđa. Ovdje se razvila dosta žestoka borba i neprijatelj je iznenadivši dijelove toga bataljona uništio oko jedan vod jedne čete. Ostale snage toga bataljona bile su raspršene i potpuno se razbježale. Ovaj bataljon zbog svog nevojničkog osiguranja i nedovoljne budnosti omogućuje neprijatelju da se neopaženo privuče, opkoli izvjesne dijelove, a zatim raspršiči čitav bataljon i uništi oko jedan vod ljudi.

Pošto je neprijatelj zanoćio u Kraljevčanima, to je Štab divizije naredio Štabu II brigade da ispita stanje u tome pravcu, te da napadne neprijatelja u Kraljevčanima i uništi ga. Štab II brigade izdao je naređenje svojim bataljonima koji su krenuli u napad. Napad nije uspio iz sljedećih razloga: Drugi i Četvrti bataljon, koji su trebali da napadnu neprijatelja, bez ikakvog ispitivanja došli su do Kraljevčana, a stražar neprijateljski pustio je čitavu kolonu u neposrednu blizinu gdje ih je iznenadila vatra neprijateljskih stražara iz šmajsera, nanoseći nam osjetljive gubitke otkrivajući naše namjere, gdje su bataljoni II brigade bili primorani da se povuku. Tom prilikom ranjeni su komandanti II i IV bataljona, te je to u mnogome doprinijelo da su bataljoni povukli se ne vršeći napad.

Neprijatelj je toga dana tj. u toku noći zanoćio i zadržao se u Glini, Kraljevčanima i Čuntiću. Jačina ukupnog neprijatelja koji je toga dana napadao po procjeni bila je oko 1000 neprijateljskih vojnika.

Štab divizije na osnovu dobivenih podataka od štabova brigada, procjene situacije donosi odluku i daje sljedeći raspored i zadatak brigadama:

I brigada zaposjeda Metlu — Tremušnjak — Mačkovo Selo; II brigada Glavica — Grabovac — Šušnjar; III brigada na prostoriji Selište — Gređani — Joševica — Majske Poljane

i IV brigada: Luščani i G. i D. Bačuga. Zadatak brigada na ovim položajima bio je: prihvatiti borbu u slučaju neprijateljskog nailaska, ne dozvoliti mu prodor u naše položaje, a u slučaju jačeg prodora nanositi mu što veće gubitke.

Istoga dana tj. noću 27. II. 1944 dobivamo izvještaje da se je neprijatelj probio i ovladao s. Jabukovac — s. Šušnjar, s. Grabovac i s. Dragotinci pored navedenih mjesta. Toga dana u jutro preduzeli smo sve pripreme da bi napali neprijatelja na njegovim položajima. Međutim, neprijatelj istoga dana polazi u napad prema Dodošima, a sa drugom kolonom u pravcu Klinca preko Čuntića i u pravcu s. Blinja. Ovdje dolazi do susretnih borbi na izvjesnim položajima. Od važnijih borbi navodimo bataljone II brigade koji su imali borbu sa neprijateljem u Dodošima i Tremušnjaku. Toga dana neprijatelj je sa jednom kolonom prošao cestom Kraljevčani — Dodoši, a potom skrenuo prema Tremušnjaku i Mačkovom Selu. U Dodošima zašao je u zasjedu tj. u među-položaje naše II i I brigade, gdje je postojala mogućnost za potpuno uništenje ove kolone. Međutim, dok je neprijatelj bio u Dodošima, bataljon II brigade koji je bio prema njima slobodno ih je pustio da kreću ne vršeći napad sve dok nisu krenuli za Tremušnjak, a poslije toga krenuli su za neprijateljem i do žešće borbe došlo je u s. Tremušnjaku, gdje su neprijatelju naneseni osjetljivi gubici. U zajednici sa dijelovima II brigade jedinice, tj. jedan bataljon I brigade, koji se nalazio oko Mačkova Sela, tukao je bočno neprijatelja i napadao ga u Tremušnjaku. Jedan bataljon I brigade tuče neprijatelja koji se povlači u pravcu G. Pastuše — produžava gonjenje, a neprijatelj organizuje se u G. Pastuši i daje otpor. U međuvremenu stiže neprijatelju pojačanje iz Kostajnice u jačini 200 do 300 vojnika. Ova neprijateljska kolona odbija jedan bataljon I brigade u pravcu Begovića i r. Sunje, a neprijatelj koji se zadržao u G. Pastuši vrši protunapad i odbija naše dijelove u pravcu G. Pastuše. Borba sa ovim neprijateljem koja je bila vrlo žestoka trajala je oko 2—3 časa.

Prethodnog dana, tj. 26.11, I bataljon I brigade krenuo je iz sela V. Graduse u pravcu Joševica — Mlinoga — Deanovići. Na putu između s. Eića i s. Deanovića na koti 357 neprijatelj je dočekao navedeni bataljon propustivši jednu njegovu četu koja je išla na čelu bataljona, a zatim na ovu četu otvorio jaku mitraljesku i puščanu vatru gdje nam je nanio osjetljive gubitke. III četa toga bataljona koja je imala zadatak da se smjesti u zaselak Perenčeviće iskočila je na položaj Vinodol, postavivši teške mitraljeze za zaštitu, a sa četom krenuvši ka koti 357. Neprijatelj osjetivši otstupanje počeo se povlačiti u

pravcu s. Deanovići i Klinca. III bataljon I brigade vidjevši da je I bataljon u vrlo nezgodnoj situaciji prihvatio je borbu sa otstupajućim neprijateljem — goneći ga u pravcu Deanovići i Klinac ovladavši ovim položajima. Dobivši pojačanje neprijatelj je vršio ponovno protivnapad, te pod zaštitom jake artiljeriske i minobacačke vatre uspio je zbaciti naše snage, tj. bataljon I brigade sa navedenih položaja. Ovaj bataljon zauzeo je prihvatni položaj na Vinodolu. Na ovom položaju razvila se vrlo žestoka borba sa nadmoćnijim neprijateljem koja je trajala oko 6 sati. Ne uspjevši neprijatelj da ovlada i ovim položajem bio je primoran povući se ponovno u pravcu Klinca i Deanovića, gdje je iste noći i zanoćio. Tom prilikom tj. u ovoj borbi koja je bila vrlo žestoka neprijatelju su naneseni gubitci. Također naši gubitci bili su dosta osjetni — 10 mrtvih i 13 ranjenih drugova.

Neprijatelj koji je 26. II. t.g. ušao u Glinu, danas, tj. 27. II. t.g., oko 10 časova napušta Glinu i bez borbe povlači se u Gore. Naša III brigada,-koja je tada bila na tim položajima, ne cijeni pravilno situaciju, te ne uspijeva čak do 15 časova istoga dana saznati da je neprijatelj napustio Glinu.

Istog dana u sumrak neprijatelj zanoćio je na prostoriji: Glinsko Novo Selo — Graberje i Klinac — Čuntić — Mlinoga — Joševica kao i D. Pastuša.

Po prikupljenim podatcima, kao i dobivenim izvještajima od naših izviđačkih dijelova, naš štab, po procjeni situacije, donosi slijedeću odluku i raspoređuje brigade ovako: I brigada: Begovići — Tremušnjak — Mačkovo Selo; II brigada: Šušnjar — Grabovac; III brigada: Glina — Glinsko Novo Selo — Brnjeuška i IV brigada: Luščani — D. Bačuga. Na ovim položajima jedinice imale su zadatak da sljedećeg dana prihvate borbu sa neprijateljem i onemoguće im daljnje nadiranje na oslobođeni teritorij.

Noću 27/28 t.g. neprijatelj u jačini oko 300 vojnika vrši napad na jedan bataljon IV brigade, kao i Štab IV brigade u selu Luščanima. Štab brigade uspijeva se izvući iz kritične situacije, s tim, što je cjelokupna arhiva brigade i većina drugih stvari pala u ruke neprijatelju. Bataljon koji je bio te noći u Luščanima nije poklonio dovoljno pažnje za osiguranje, te je neprijatelj uspio potpuno iznenaditi i proći mimo pretstražarskih dijelova, te doći do Štaba brigade, izvršiti napad, razbiti bataljon koji se poslije toga povukao prema D. Bačugi. Neprijatelj je poslije ovoga napada zadržao se iste noći sa oko 300 vojnika u s. Luščanima.

Na dan 28.11. t.g. oko 10 časova jedinice IV brigade vršile su napad na neprijatelja u Luščanima. Jedan bataljon ove brigade napadao je neprijatelja kroz Luščane na pravcu škole (k. 211), dok drugi bataljon napadao je od pravca D. Bačuge na Belovac preko Peckog sa zadatkom da dejstvuje, a jedan bataljon bio je na pravcu Bileg — Šanja. Prvi napad nije uspio. Poslije ovoga vršena je priprema za ponovni napad na neprijatelja u Luščanima, ali međutim neprijatelj je sa avijacijom od 4 aparata vršio izviđanje i bombardovanje naših položaja. U tom međuvremenu neprijatelj pod zaštitom avijacije vršio je protivnapad, te su jedinice IV brigade bile primorane da se povuku. Na tom pravcu povukle su se jedinice IV brigade prema Vlaoviću — Grabovcu, gdje su organizovale prihvatne položaje. Neprijatelj iz Luščana nastupao je prema Grabovcu — Štekovići i za D. Bačugu. U tom vremenu borbu prihvaćaju sa neprijateljem i jedinice II brigade na položajima Grabovac — Šušnjar i Glavica.

Istoga dana oko 15 časova neprijatelj nastupa sa pravca Mlinoga — Jabukovac i Kraljevčani, dok od Pastuše prema Begovićima. Na ovom pravcu prihvaća borbu sa neprijateljem naša I brigada, ali poslije kraćeg vremena neprijatelj izbija u Kraljevčane i Begoviće.

Poslije završenih borbi toga dana u sam sumrak neprijatelj je zanoćio na liniii: Marinbrod — Graberje — Luščani — D. Bačuga — Grabovac — s. Šušnjar — Dodoši — Jabukovac i Pastuša.

Po prikupljenim podatcima, kao i procjeni situacije, naš štab donosi odluku i vrši raspored brigade prema momentalnoj situaciji i to:

I brigada: M. Gradac — Trnovac u divizijskoj rezervi,
II brigada: V. Gradac,
III brigada: Glina — Majske Poljane — Brnjeuška, i
IV brigada: Drenovac, sa jednim bataljonom u Deanovićima. Na ovim položajima prihvatila se sljedećeg dana borba sa neprijateljem.

Na dan 29. II. 1944 neprijatelj oko 8 časova produžio je napad u pravcu Mijočinovića, a sa manjim svojim snagama u pravcu: Rakita Brdo i V. Gradac. Tog dana neprijatelj je bio potpomognut vlastitom avijacijom i jakom artiljerijskom i minobacačkom vatrom.

Naša II brigada koja je sa svojim jednim snagama držala Kalambursko Brdo bila je prisiljena da napusti taj položaj i neprijatelj je ovladao istim. U međuvremenu vodila se borba na tome pravcu sa dosta jakim neprijateljem na Rakit-

nom Brdu i Sv. Lazar. Neprijatelj je sa vještim manevrima pokušao zaobilaziti naše jedinice, te izbijati u pravcu V. Gradca, čak jednim manevrom pokušao je da zaobiđe Šamaričkom cestom i ugrozi desno krilo II brigade. Pri tome neprijatelj je napadnut sa jednim bataljonom na cesti i naneseni su mu teški gubitci, te je poslije toga bio prisiljen da se povuče u pravcu Mačkovog Sela. Povratnim napadom sa dva bataljona neprijatelj je zbačen sa Kalamburskog Brda i povukao se u pravcu Rakitnog Brda. Snage II brigade vodile su toga dana žestoke borbe sa neprijateljem na navedenim položajima i odbili odnosno zadržali neprijateljsko daljnje nastupanje odbivši ga u pravcu Dodoša.

Istoga dana neprijatelj preduzima napad iz Grabovca prema Šušnjaru i Drenovcu na položaje naše IV brigade. IV brigada prihvaća borbu i energično ga odbacuje. Toga dana neprijatelj je na čitavoj liniji bio odbačen na svoje polazne položaje pretrpivši osjetljive gubitke, a naročito na pravcu II brigade.

Noću 29.11. naša III brigada sa dva bataljona vršila je napad na neprijatelja u s. Luščanima (Bakrači). Napad nije uspio. Privlačenje ka neprijateljskom položaju bilo je neopaženo i borci su došli do neposredne blizine kuća gdje je neprijatelj stanovao. Međutim, čekanje Štaba II bataljona — dok napadne IV bataljon — otkrilo je prisustvo naših jedinica i dalo se neprijatelju mogućnosti da se organizuje i prihvati borbu nakon čega je sljedovao neuspjeh.

Pošto je toga dana neprijatelj bio odbačen na svoje polazne položaje, to i naše jedinice ostale su na prvobitnim položajima.

Na dan 1 marta t.g. naš štab prima izvještaj od I brigade da se neprijatelj povukao iz Dodoša i Kraljevčana u s. Čuntić, Joševicu i Mlinogu, dok se neprijatelj zadržao na Glavici, Grabovcu, D. Bačugi i Luščanima. Istoga dana oko 15 časova neprijatelj slabijim svojim dijelovima nastupa u pravcu Šušnjara, ali ga odbacuju snage I brigade. Jedan bataljon I brigade koji je upućen na prostoriju Begovići upada u Mlinogu te tom prilikom razbija neprijateljske pljačkaške grupe i vodi kraću borbu.

Neprijatelj toga dana poslije mjestimičnih borbenih čarki zanoćio je na prostoriji Marinbrod — Graberje — Luščani, Bačuga — Grabovac — Čuntić — Blinja — Knezovljani.

Naš raspored ostaje isti.

U toku noći 1/2 marta t.g. sa manjim našim dijelovima vršimo noćni prepad i uznemiravanje neprijatelja.

U toku drugog marta t.g. situacija ostaje nepromijenjena. Naš raspored također ostaje isti.

Opis položaja na kojima su pojedine brigade vodile borbu i to: I brigada: G. Mlinoga, Leskovac, Budim, V. i M. Deanovići; Joševica, Mlinoga, Pastuša, Begovići, Tremušnjak i Mačkovo Selo.

II brigada: Klinac, Čuntić, Glavica, G. Grabovac.

III brigada: Zupić (k. 264), k. 135, istočne padine k. 226, Kosinjak, drum Gore — Glina, Strašnik i Glina — Glinski Trtnik.

IV brigada: Strašnik, Kosinjak, k. 226, D. i G. Bačuga, Pečki Gaj, k. 257, Sv. Jovo, Luščani, Lebrenica (k. 302), s. Jakovovići (k. 325) i Drenovac.

2) Borbu sa neprijateljem vodile su sve brigade naše divizije na naprijed navedenim položajima. Susjednih jedinica koje su sadejstvovale sa našom divizijom u ovim operacijama nije bilo.

3) Neprijateljske jedinice koje su učestvovale u napadu na oslobođeni teritorij Banije i položaj naše divizije bile su: Nijemci, među kojima ima Francuza, Čerkeza itd. Formacijski naziv nismo saznali. Jačina neprijatelja bila je oko 3000 neprijateljskih vojnika. Imena komandanta neprijateljskih jedinica nismo mogli doznati.

4) Obostrana situacija: Vjerovatno neprijateljske namjere bile su ofanzivne za razbijanje naših jedinica, uznemiravanje i pljačkanje stanovništva i naše pozadine, te osiguravanje njihovih glavnih snaga, koje su posljednjih dana u većim ešalonima maršovale komunikacijom Kostajnica — Sunja — Sisak. Sopstvene namjere i naša definitivna odluka bila je: tući neprijatelja na naprijed navedenim položajima, onemogućiti mu dublje prodiranje u našu pozadinu, ne dozvoliti pljačku i teror stanovništva, te u borbi nanositi mu što veće udarce zadavajući mu krvave i teške gubitke pri njegovom nadiranju na oslobođeni teritorij.

5) Zapovijesti za ovu akciju od našeg štaba izdavate su najčešće usmeno, direktive davate su većinom preko telefona, kao i odlaskom na lice mjesta pojedinih članova Štaba divizije na položaj, te lično pomaganje štabovima brigada. Štabovi brigada za pojedine akcije izdavali su svoje pismene zapovijesti i dostavljali ih ovom štabu na uvid. Prema tome, pismena zapovijest od ovog štaba ne prilaže se.

6) Borba sa neprijateljem počinjala je u svim navedenim akcijama u razna vremena. To znači svakog dana neprijatelj je mjestimično napadao i borba ie prihvaćena najčešće u jutro i tek posljednjih dana neprijatelj je promijenio taktiku i

počeo napadati naše položaje oko 15 časova. Dakle, može se reći: da je u vremenu od 26—29 februara zaključno borba vođena partizanski.

7) Tok borbe: U vođenim akcijama sa neprijateljem imali smo uglavnom 3 faze i to:

Prva faza: neprijateljsko nasilno izviđanje, prikupljanje podataka o našim jedinicama i položajima naših jedinica, te manje borbene čarke i napuštanje naših predstražarskih položaja, organiziranje prihvatnih položaja itd.

Druga faza: jače borbe sa nastupajućim neprijateljem, mjestimični povratni napadi na pojedinim otsjecima naših jedinica i žešće borbe sa neprijateljem u s. Dodoši — s. Tremušnjak.

Treća faza: mjestimično odbacivanje neprijatelja sa isturenih tačaka, sopstveno mjestimično povlačenje na prihvatne položaje, te gonjenje neprijatelja na pojedinim pravcima. Završetak borbe bio je obično svakog dana u sumrak, gdje je neprijatelj obično zanoćio osiguravši se jakim predstražama.

Detaljnije o toku borbe — obostranog razvijanja vidi se u t. 1 ovog izvještaja.

8) Ishod borbe: Postavljeni zadatci u potpunosti nisu izvršeni, jer je neprijatelj na mjestima probio se do svojih željenih ciljeva, kao na pr.: u Glinu, Tremušnjak — gdje su naše jedinice imale zadatak da ga odbiju. Prema tome, ne može se reći da su zadatci u potpunosti izvršeni već djelimično.

U svim gore navedenim borbama zarobljena su dva njemačka vojnika, a zaplijenjena dva karabina sa pripadajućom opremom.

Gubitci neprijatelja u svim borbama 80 mrtvih i 120 ranjenih neprijateljskih vojnika i oficira.

9) Naši gubitci u operacijama koje su vođene bili su: 54 mrtva, 73 ranjena i 27 zarobljenih i nestalih drugova. Izvještaj za poginule oficire i polit, rukovodioce dostavlja se posebnim izvještajem.

10) U toku ovih borbi utrošena je sljedeća municija: 16800 metaka za sve vrste pušaka, p.mitraljeza i t.mitraljeza, 99 mina za teški bacač, 19 mina za mali bacač i 10 granata za protivkolske topove.

Izgubljenog oružja u toku borbi bilo je i to: 24 karabina (od zarobljenih i nestalih), 1 šmajser, 2 p.mitraljeza, 1 tromblonska puška, 1 teški mitraljez »Breda«. Oštećenog oružja nije bilo.

11) Lica i jedinica koje su se naročito istakle i koje se ima pohvaliti za dobro držanje u borbi nije bilo.

12) Jedinice koje su se u borbi slabo držale i čije su komande uzete na odgovornost jesu: 1. četa III bataljona IV brigade i Štab III bataljona IV brigade. Odgovorni članovi ovih jedinica pozvani su na odgovornost i biće kažnjeni. Slabo se u borbi držao politkomesar II bataljona III brigade. . . koji je u toku borbe čekao da napadne IV bataljon, te je time doprinio neuspjehu akcije. Imenovani je pozvan na odgovornost.

Kod II brigade držao se u borbi slabo I i III bataljon koji nisu izvršili određeni napad na neprijatelja i nisu uništili jednu kolonu iako je postojala mogućnost. Štabovi bataljona na štabskom savjetovanju najstrožije su ukoreni.

13) Kritika akcija:

— Prije neprijateljskog napada, a i čitavo vrijeme dok se naša divizija nalazila poslije oslobođenja Gline na odmaranju vršene su pripreme za pretstojeće akcije, te savjetovanja sa štabovima brigada i bataljona, a u vezi osposobljavanja jedinica za pretstojeće eventualne zadatke. Također štabovima brigada i jedinica skrenuta je pažnja da se može očekivati napad iz Petrinje prema Glini i na Baniju. Dakle, može se reći da je akcija pripremljena relativno dobro. Pred sam napad neprijatelja na naše položaje data je direktiva štabovima brigada o uređenju položaja, zatvaranju izvjesnih glavnih pravaca neprijateljskog glavnog napada, mogući pravci za protivnapad — odbijanje neprijatelja itd. —

Međutim, i pored svega toga, štabovi brigada, kao i bataljona, posvetili su vrlo slabu pažnju organizaciji svojih položaja, maskiranju, ukopavanju itd. Zbog toga, neprijatelju je u toku navedenih borbi uvijek uspijevalo da vrlo brzo izmanevriše naše jedinice na položajima, te zbaci sa istih i tome si. Našim pak jedinicama zbog vrlo slabo uređenih položaja i izvršene organizacije, te slabo stvorenog plana odbrane i vatre, onemogućavalo je manevrisanje jedinicama i vršenje pojedinih protivnapada u pogodnim momentima. Također, u tome pravcu naše jedinice ometao je na položajima dosta velik snijeg i nepovoljno vrijeme.

Sve izdate zapovijesti pismene i usmene Štaba divizije, kao i štabova brigada, bile su realne i u duhu procijenjene situacije i donijete odluke pojedinog štaba.

Komandovanje viših i nižih jedinica u navedenim borbama bilo je dosta slabo. Griješilo se najviše u slijedećem: Neprijatelj je uvijek uspijevao na položajima često puta iznenaditi, te na taj način dovesti u pitanje održavanje izvjesnog položaja i otsjeka čitave jedinice, zatim vrlo slabo rukovođenje sa jedinicama, a najviše kod komandi četa i štabova ba-

N

taljona, gdje su se više puta izgubili u izvjesnoj situaciji. Zatim vrlo slaba budnost u obezbjeđenju, kao nevođenje dovoljno računa o predstražama (zatvaranje najvjerovatnijih neprijateljskih pravaca napada) na pr.: kod Štaba IV brigade, gdje je i pored jednog bataljona neprijatelj uspio da napadne Štab brigade, a bataljon se povuče bez organizovanosti. Kod II brigade: prilikom napada na neprijatelja u s. Dodošima, gdje je postojala objektivna mogućnost uništenja jedne kolone, ali komande četa i štabovi bataljona bili su neodlučni u izvršenju toga zadatka.

— Sadejstvo i saradnja pojedinih rodova oružja nije došla do izražaja, jer drugi rodovi vojske sem pješadije nisu učestvovali u borbi.

— Taktički borbeni postupci starješina i jedinica nisu bili u potpunom skladu sa momentalnim razvojem situacije na pojedinim borbenim otsjecima, što se vidi iz naprijed navedenih primjedaba.

Iz ove akcije možemo izvući sljedeće pouke: Sa neprijateljem s kojim smo ovoga puta vodili borbu trebali smo ne držati položaje na izvjesnim otsjecima, već ga upuštati u dubinu naših položaja, a zatim otsijecati mu otstupnicu i uništavati ga. Ovo je bilo moguće baš zbog toga što je neprijatelj ovoga puta kretao se u više manjih kolona, a češće nemajući ni najpotrebnijeg osiguranja. Položaje posjedati po dubini i grupno.

I ovoga puta ponovilo se opet ono da je rukovođenje jedinicama bilo slabo, što jasno govore iznijete greške pojedinih rukovodilaca. Dakle, osjeća se u dovoljnoj mjeri slabo vojničko znanje rukovodilaca, a naročito u manevrisanju sa svojim jedinicama.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar:
Uroš Krunić

Komandant, p. pukovnik:
Mil.[4] Pavlović

(M. P.)

* Milan

BR. 24

IZVJEŠTAJ ŠTABA SEDME NOU DIVIZIJE OD 6 MARTA 1944 GOD. ŠTABU ČETVRTOG KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE O POKRETIMA NEPRIJATELJA, BORBAMA I STANJU U JEDINICAMA U TOKU FEBRUARA[1]

STAB
VII UDARNE DIVIZIJE IV KORPUSA N. O. V.
JUGOSLAVIJE
Br. 108 — 1944 9. 3. 44.[2]
Dne 6 marta 1944

Opći vojni izvještaj
dostavlja

ŠTABU IV KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE

1) Opća vojna situacija:

Vojna situacija u mjesecu februaru okarakterisana je jakim transportovanjem velikih neprijateljskih snaga dolinom rijeke Une i komunikacijama Bos. Novi — Sunja — Sisak i Kostajnica — Petrinja i pritiskom i ispadima koje te trupe vrše na oslobođeni teritorij.[3]

Tokom cijelog mjeseca, a naročito u drugoj polovini, danju i noću prolaze navedenim komunikacijama veliki transporti trupa vozovima, kamionima i pješke iz pravca Bihaća u pravcu Siska. Te trupe pripadaju I Gebirgsjäger diviziji, a po primljenim podacima također IV gorskoj diviziji i 115 pješačkoj diviziji. Posljednjih dana februara uspio je neprijatelj da ispadima tih trupa i trupa iz garnizona ovlada dijelom oslobođene i poluoslobođene teritorije sjeverno od ceste Kostajnica — Petrinja i sjeverno od linije Gore — Čuntić. Na cijeloj toj prostoriji neprijatelj vrši odmaranje tih trupa i njihovo snabdijevanje putem pljačke. Odbacivanjem naših snaga od navedenih komunikacija zaštitio je iste i tako osigurao nesmetan prolaz. Sa te prostorije neprijatelj je od 24. do konca mjeseca vršio ispade na oslobođenu teritoriju i u jednom takvom naletu

[1] Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. i7—3/1, k. 426.

[1] Datum prijema izvještaja u Štabu Četvrtog korpusa NOV Jugoslavije.

[3] Riječ je o ispadima jedinica njemačke Prve brdske divizije. Vidi dok. br. 12 u ovoj knjizi i dok. br. 28/15—1, k. 158 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.

neprijatelj je 25. ov. mj. ušao u Gore, a 26. ov. mj. u Glinu,[4] iz koje se 27. povukao, dok je u Gorama ostao. S tim neprijateljem vodile su naše jedinice žestoke bojeve na prostoriji Gore zatim Bačuga, Šušnjar, Kraljevčani, Dodoši, Tremušnjak, Mlinoga, Deanovići.

Po primljenim podacima odmaranje neprijateljskih trupa na navedenoj prostoriji imalo bi trajati 4 nedjelje.

2) Organizaciono stanje:

Divizija se sastoji iz 4 brigade sa po 4 bataljona i artiljerijskog diviziona, te dijelova pri štabu divizije. Talijanski bataljon koji je bio u sastavu II brigade kao peti bataljon rasformirali smo i podijelili po ostalim bataljonima II brigade, jer je u posljednjim borbama pokazao niz nedostataka i nesposobnost da se bori kao samostalna jedinica. Iz tog bataljona neprijatelj je uspio da zarobi 18 boraca i da ga s vrlo malim snagama potpuno rasprši. Formirali smo u brigadama prateće čete koje su pod neposrednim rukovodstvom štaba brigade, u čiji sastav ulaze protivkolski topovi i teški bacači, dok u bataljonima ostaju mitraljeski vodovi. Isto tako, mislimo oformiti pionirsko-minersku četu pri štabu divizije u koju će ući sva minerska odjeljenja iz brigada. Dopunski bataljon koji smo bili počeli formirati od novomobilisanih Hrvata nije uslijed neuspjele šire mobilizacije oformljen. Oko 50—60 novomobilisanih koje smo bili prikupili dodijelili smo IV bataljonu IV brigade koji je sastavljen od Hrvata.

3) Ocjena štabova:

U posljednjim akcijama štabovi su ispoljili niz nedostataka. To se ispoljava u slabom komandovanju i rukovođenju u borbi. Štabovi se tu slabo osjećaju. Ovo važi naročito za štabove bataljona, ali i štabovi brigada dovoljno im ne pomažu. Kao bolji odskaču Štab II i IV brigade. Inače, štabovi su mladi i poletni i uz pomoć koja će im se ukazivati oni će zadovoljiti. Štab diviziona se razvija. Mnogo radi na vojnoj obuci i političkom uzdizanju boraca i nižeg komandnog kadra i u tom radu pokazuje uspjeha.

Iz štaba I brigade prekomandovan je načelnik drug major Josip Kuštrin, a iz Štaba IV brigade drug major Bakarić Vlado u avijatičare. Na njihova mjesta nije potrebna zamjena jer su obje brigade imale zamjenike komandanata. Komesar IV brigade drug Jandrić[5] stavljen je na raspoloženje G.Š.[fi] —

[4] Vidi tom V. knj. 24, dok. br. 146 i dok. br. 2/1—12, k. 58 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.

[5] Dušan

[6] Glavni štab NOV i PO Hrvatske

Za komesara IV brigade došao je drug Janko Bobetko, dotle komesar III brigade. Za komesara III brigade postavljen je drug Milan Knežević, komesar I brigade, a na njegovo mjesto drug Branko Borojević, bivši komesar bataljona u III brigadi.

4) Pregled vojničke obuke:

Vojnička obuka izvodi se po programu koji je štab divizije sastavio i dostavio brigadama prošlog mjeseca. Posljednje operacije usporile su tempo toga rada, tako da je program koji je bio određen da se izvrši do 5. III. 1944. produžen do 15.III. t.g.

Po brigadama se održavaju kursevi za desetare i vodnike, a kod štaba divizije kurs za vezu. U divizionu je završen kurs za vojne i političke rukovodioce po vojnoj obuci koji je pokazao dobar uspjeh.

Obuka na bacačima stalno se izvodi pod rukovodstvom druga kapetana Meničanina[7] — koji je po tome zadužen.

5) Vojno i političko stanje jedinica:

Posljednje operacije pokazale su da slabosti koje su postojale još nisu prevaziđene. U moral i borbenost jedinica nismo se uvjerili. U težoj situaciji jedinice bi pokazale niz osjetljivosti. Diviziji su potrebni uspjesi koji bi digli moral i borbenost. Preduzećemo sve da to omogućimo.

6) Način i kvalitet ishrane:

Snabdijevanje hranom vrši se preko narodnooslobodilačkih odbora. Ishrana je dobra, a sprema se u vojničkim kazanima.

Zdravstveno stanje jedinica se je poboljšalo. Pojave gripa koje su bile učestale prošli mjesec izostale su. Još se pojavljuju pojedinačni slučajevi tifusa (pjegavca), ali mislimo da ne postoji opasnost epidemičnih razmjera. Sve jedinice imaju burad za razušivanje.

7) Naš sadašnji raspored je: I brigada na prostoriji V. Gradac — Šušnjar — sa jednim bataljonom u s. Tremušnjaku; II brigada na prostoriji Drenovac; III brigada na prostoriji Ravnorašće — Trtnik; IV brigada sa 3 bataljona na prostoriji Hađer — Jame, a sa jednim bataljonom u Glini.

8) Naše buduće akcije biće usmjerene na to da pronalazimo pogodne tačke u neprijateljskom rasporedu koje bi se

[7] Stevo Menićaniri

mogle napasti. Rukovodićemo se time da napadamo ispočetka slabije posade koje će obećavati uspjeh i tako podizati borbeni rrioral naših jedinica.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar: **Uroš Krunić**

Komandant, potpukovnik: **Mil. Pavlović**

(M. P.)

ŠTAB IV KORPUSA
NARODNOOSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
A. Broj 55/44
9-III-1944

BR. 14

ZAPOVIJEST ŠTABA TREĆE NO BRIGADE DVADESET ŠESTE DIVIZIJE OD 6 MARTA 1944 GOD. PODREĐENIM JEDINICAMA ZA ORGANIZACIJU ODBRANE OTOKA VISA[1]

ŠTAB III BRIGADE
XXVI DIVIZIJE NOVJ
Položaj, 6/III/44.

ZAPOVIJEST

(Sekcija Vis 1 : 25.000 izdanje Štaba Mornarice NOVJ)

XXVI divizija NOVJ nalazi se na otoku Visu za odbranu istog, uz pomoć Mornarice NOVJ i savezničkih snaga.[2]

Štab divizije stavio je u zadatak našoj brigadi da uz pomoć Mornarice NOVJ i savezničkih snaga koje se nalaze na sektoru ove brigade branimo dodijeljeni sektor otoka od iskrcavanja neprijateljskih trupa.

[1] Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta, pod reg. br. 3—2, k. 1101.

* i[3] Na prijedlog Operativnog štaba za odbranu otoka, Vrhovni štab NOV i PO Jugoslavije odobrio je odbranu o. Visa depešom od 20 januara 1944 god., u kojoj se pored ostalog kaže: »... odobravamo tri brigade za odbranu Visa. (Tada su se na Visu nalazile: Prva, Jeda-

Podatci o neprijatelju: Prema najnovijim obavještenjima neprijatelj koncentriše snage duž obale i na otocima Korčula, Hvar, Brač, Šolta. Ove snage su 118 njemačke lovačke divizije, pojačane sa domobranskim jedinicama. Na Korčuli, u Splitu i okolini koncentrišu brodove s kojima bi pravili invaziju.[3]

Iza njihovih leđa nalazi se divizija »Princ Eugen« od koje je Štab divizije u Imotskom, a dijelovi iste u Sinju, Kninu

naesta i Dvanaesta brigada Dvadeset šeste divizije. Početkom marta stigla je na Vis Treća prekomorska brigada, a od savezničkih snaga po jedan engleski komando, jačine 300—500 ljudi. Prim. red.) Utvrdite ostrvo. Postavite prepreke i mine. Tražite pomoć od Saveznika u artiljeriji i tenkovima i protuavionskim sredstvima. Uspostavite vezu sa Saveznicima, da Vas u najodlučnijem momentu odbrane pomognu avijacijom i mornaricom, a u slučaju nužde evakuisati«.

Ocjenjujući značaj i ulogu o. Visa, Štab Mornarice NOV Jugoslavije u izvještaju od 22 aprila 1944 god. piše: »Neprijatelj kontroliše i drži u svojim rukama čitav obalni pojas, te pojedine otoke uz samu obalu radi učvršćivanja i obezbjeđenja svojih pomorskih komumkaciskih linija između južne Dalmacije i Hrvatskog Primorja.

U takvoj situaciji o. Vis, čvrsto držan u našim rukama, pretstavlja bazu i centar djelovanja naše mornarice, bilo za izvođenje ofanzivnih pomorskih akcija i u cilju ometanja neprijateljskog saobraćaja, bilo u pogledu vlastitog pomorskog prometa sa otocima, obalom, te inostranstvom, kao i za izvršenje ofanzivnih kombinovanih operacija protiv područja i otoka koji se nalaze u neprijateljskim rukama.

Njegovo je učvršćenje, kao i odbrana, stavljena u zadatak jedinicama XXVI Divizije uz saradnju sa mornaricom NOVJ.

Iznimni strateški položaj o. Visa angažovao je ... i Saveznike. Dislokacijom na otok... savezničkih suhozemnih snaga, naročito protuavionske artiljerije, plovnih jedinica mornarice, te angažovanjem u većem obimu vazduhoplovstva, odbrana postala je solidnijom i čvršćom.

Time je otok Vis postao polazna tačka za sav pomorski promet, za materijalno snabdijevanje jedinica NOV, koje operišu na obalnom području, informativni centar obavještajne službe za obalu i otočje, centar školovanja u prvom redu naših suhozemnih snaga i pojedinih stručnih vojnih kurseva, te glavna prihvatnica za izbjeglice. Skoro završenom izgradnjom aerodroma postaće oslona tačka za lake savezničke vazduhoplovne snage za dejstvovanje duž skoro cijele naše obale i na otočju, što će našim jedinicama pretstavljati veliku padršku u izvođenju operacija na otocima ...«

Ulogu Visa Nijemci su također uočili. Ovo potvrđuju materijali sa konferencija o pomorskim pitanjima, koje su održane u Hitlerovom glavnom stanu, gdje je pretresano pitanje napada na Vis. Komandant Mornarice, admiral Denic (Doenitz), je iznoseći plan napada naglašavao da je o. Vis vrlo osjetljiva tačka na dalmatinskoj obali, da pruža veoma povoljne mogućnosti za infiltriranje trupa i materijala na obalu, da snage koje brane otok stalno jačaju, a povećanom aktivnošću ozbiljno ugrožavaju njemački pomorski saobraćaj sa Grčkom i nanose mu znatne gubitke. Zbog toga je po njegovom mišljenju bilo nužno zau-

i okolini.[4] Vjerojatno je da će se neprijatelj pokušati iskrcati na Vis i preduzeti napad sa jačim snagama i avijacijom.

Za izvršenje dobivenog zadatka[5] raspolažemo sa sljedećim snagama i oružjem:

Snage:

1) 4 pješ. bataljona, manje 1 četa i 1 vod
2) 1 bacačka četa
3) 1 četa za vezu

Oružje:

1) 82 puškomitraljeza
2) 60 teških mitraljeza
3) 20 bacača 81 m/m.
4) 10 bacača 45 m/m.
5) 13 protukolskih pušaka
6) 10 protukolskih topova
7) 5 protuavionskih mitraljeza
8) 3 topa 105 m/m.
9) 1 reflektor
10) osim ovoga nalazi se na sektoru Komiža još 14 savezničkih protivavionskih topova.

zeti Vis. Hitler se načelno s tim složio, ali do napada nije došlo jer su komandanti avijacije i suvozemnih snaga (Gering i Jodl) odbili podršku avijacije i pješadije, tvrdeći da je napad na Vis isključivo stvar mornarice i da bi napad na otok bio suviše rizičan. Opširnije o tome vidi knjigu depeša Komande mornarice dok. br. 2—1/6/1891, »Materijal za izučavanje Mornarice NOVJ« evid. br. 168/1, opšti izvještaj Štaba Mornarice NOVJ, str. 5 i »Hitlerove konferencije o pomorskim pitanjima«, str. 360—361, u arhivi Vojnog istoriskog instituta.

* U Dalmaciji se tada nalazio samo jedan bataljon Sedme SS divizije »Princ Eugen«. Ostale njene snage operisale su u Bosni. Vidi dok. br. 164 i 165.

[5] Odnosi se na zapovijest koju je Štab Dvadeset šeste divizije izdao za odbranu otoka Visa 27 februara 1944 god. U cilju što bolje organizacije odbrane Otoka, Štab Osmog korpusa poslao je drugog marta Štabu divizije depešu u kojoj piše: »Pazite da Vam se ne dogode greške kao na Korčuli. Ne smijete uzeti kordonski raspored, jer je to najslabiji vid posijedanja položaja. Na najvjerovatnijim pravcima neprijateljskog desanta trebate imati rezerve za brzo pojačavanje prednje linije i izvođenje manevra. Isto tako, pripremite za miniranje puteva, cesta i sve one pravce na kojima bi se neprijatelj mogao iskrcati i koristiti puteve. Pripreme za miniranje treba vršiti i po dubini. Slagališta municije trebate skoncentrisati i rasporediti za laku popunu u municiji svih otsjeka i podotsjeka fronta. Za teška oruđa treba pripremiti rezervne položaje, tako da ako bi bili prinuđeni napustiti privremeno neki, imali novi. Rovove i sve objekte treba što bolje maskirati. Rovove ako niste, trebate spojiti sa saobraćajnicom. Računajte na jaku intervenciju avijacije u slučaju pokušaja neprijateljskog desanta«. Vidi knjigu depeša Štaba Osmog korpusa u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 19—1/1, k. 523.

Da bi u potpunosti ispunili postavljeni nam zadatak

naređujemo:

Sektori bataljona — linijski i dubinski:

I bataljon drži položaj obalnom linijom od kote 131 (uključno) do kote 270 (isključno). Desnim krilom oslanja se na Prvu brigadu, održavajući vezu dubinskim rasporedom k. 131, k. 175 (Radino Brdo). Lijevim krilom oslanja se na IV bataljon, održavajući vezu dubinskim rasporedom k. 270, k. 422, Zagrebenje, k. 476.

IV bataljon drži položaj obalnom linijom od kote 270 (uključno) do crkve Gospe na sjevernom dijelu Komiže (isključno). Desnim krilom oslanja se na I bataljon, održavajući vezu dubinskim rasporedom k. 270, k. 422, Zagrebenje. Lijevim krilom oslanja se na III bataljon, održavajući vezu dubinskim rasporedom od crkve Gospe na sjevernom dijelu Komiže, putem koji ide iz Komiže za Oključnu do Zagrebenje.

III bataljon drži položaj obalnom linijom od crkve Gospe na sjevernom dijelu Komiže (uključno) do Kupinovca (isključno). Desnim krilom oslanja se na IV bataljon, održavajući vezu dubinskim rasporedom od crkve Gospe na sjevernom dijelu Komiže, putem koji vodi za Oključnu, do Zagrebenje i k. 476. Lijevim krilom oslanja se na II brigadu Kupinovac k. 295, k. 587 (Hum).

Raspored po bataljonima:

I bataljon

Potporučnik Đapić, komandant bataljona; 3 čete i prateći vod pješadije, jedan vod brdske artiljerije, jedna četa operativno pod I. U. brigadu; 14 p.mitra-

Obalna linija: I bataljon drži položaje od k. 131 (uključno) do k. 270 (isključno). Jedna četa u Rogačiću operativno spada pod komandu I. U. Brigade. Štab bataljona i četa rezerve u Pasikama. Jedna četa na položaju obalnom linijom od k. 131 do k. 270, komanda čete: prve kuće iznad Uvale Oključna. Jedan vod drži položaj od k. 131 do Rta Oključne, vodnik

ljeza, 17 teš. mltraljeza, 4 bacača 81 m/m.[6] ..."... 45 m/m. . .p.kolske puške, 2 p.kolska topa, .. .p.a.mitraljeza

u U[vali] Gradac. Drugi vod drži položaj od Rta Oključna do kote 270, vodnik u U[vali] Oključna. Sve postavljeno oružje na ovoj liniji ima da tuče kosom i bočnom vatrom, tako da ne ostaje ni jedan ugao netučen. Prilazne uvale i Rt Oključna minirati i preplesti bodljikavom žicom ukoliko to do sada nije dovršeno, kako je već naređeno u prošlom naređenju.

Glavna linija: Ide utvrđenim položajima, otpornim tačkama, centrima po dubini i to k. 100, padinom k. 187, k. 166, k. 167, Oključna, k. 116, na obalu malo zapadno od Uvale Mala Travna. Na ovoj liniji postavljeno oružje ima da tuče sav teren ispred sebe i prilazne uvale obali.

Prihvatna linija: Ide utvrđenim tačkama i centrima i to k. 100, k. 187, k. 255, k. 366, k. 339, k. 476, k. 422, k. 270. Sve gore navedene kote, na kojima nijesu još dovršena utvrđenja, I bataljon će to učiniti u najkraćem vremenu, tako da bi se sa istih kota mogla voditi duže vremena borba kad bi neprijatelj uspio da prodre na nekom sektoru i s druge strane. Puteve koji vode iz Oključne za Vis i Komižu treba pripremiti potpuno za rušenje i prepreke puteva i kad bude potrebno da se putevi ponište Štab bataljona odrediti će potreban broj drugova koji će iste u najkraćem vremenu porušiti.

Rezervna municija i rez. hrana biti će u jarku pod k. 366 iznad s. Pasike, a bataljonsko previjalište biti će u Pasikama.

IV bataljon

P.poručnik Nikolić, komandant bataljona; 3 čete pješadi-

Obalna linija: IV bataljon drži položaje od k. 270 (uključno) do crkve Gospe u sjevernom dijelu Komiže (isključno).

[6] Broj lakih minobacača i protukolskih pušaka izostavljen u originalu.

je, prateći vod
1 vod brd. artiljer.
4 p. mitraljeza
23 t.mitraljeza
5 bacača 81 m/m
3 „ 45 m/m
3 p.kolske puške
3 p.kolska topa
1 p.a. mitraljez

Stab bataljona i četa rezerve u s. Rudina. Jedna četa drži položaj obalnom linijom od kote 270 do U. Barjaška. Komanda čete u Uvali Zakamici. Jedan vod iste čete drži položaj od k. 270 do Uvale Zakamice, vodnik u U. Mali Dol. Drugi vod iste čete drži položaj od Uvale Zakamica do Uvale Barjaška. Vodnik na Rtu Barjaci. Drugom četom drži položaj obalnom linijom od Uvale Barjaška do Rta Manjaremi (Knez Rat). Komanda čete u U. Perna. Jedan vod iste čete drži položaj od Uvale Barjaška do U. Pod Borčića. Vodnik u U. Perna s desne strane. Drugi vod drži položaj od U. Pod Borčića do Rta Manjaremi (Knez Rat). Vodnik u U. Knežice. Prateći vod drži položaj od Rta Manjaremi (Knez Rat) do crkve Gospe na sjevernom dijelu Komiže (isključno). Vodnik na Širokom Boku.

Sve postavljeno oružje na ovoj liniji ima da tuče kosom i bočnom vatrom, tako da ne ostaje ni jedan ugao netučen. Sve prilazne uvale minirati i preplesti bodljikavom žicom ukoliko to do sada nije dovršeno, kako je već naređeno u prošlom naređenju.

Glavna linija: Ide utvrđenim položajima, otpornim tačkama i centrima po dubini, malo sjeveroistočno od U. Zakamice, k. 102, preko Dragodira [do] na Tvrđavu. Na ovoj liniji postavljeno oružje ima da tuče sav teren ispred sebe i prilazne uvale obali.

Prihvatna linija: Ide utvrđenim tačkama i otpornim centrima i to od Uvale Dragodir Veli, k. 262, k. 237. Posebno organizovati grupu otpornih tačaka za odbranu Rudina, Komiža, Ključna i to k. 421, k. 459, k. 446, k. 422. Na ove kote postaviti dva teška bacača 81 m/m. i dva teška mitraljeza sa dovoljnim brojem municije. Uz oružje može biti manja posada.

Sve navedene kote na sektoru tog bataljona, u koliko još nisu utvrđene, to učiniti u najkraćem vremenu, tako da se na istim kotama može voditi borba duže vremena. Ukoliko bi neprijatelj uspio da se iskrca na nekom sektoru, s tih bi se kota neprijatelj mogao potpuno uništiti i onemogućiti mu stvaranje mostobrana. Put koji ide iz Rudine za Komižu, ukoliko do sada nije spremno za rušenje istog, to učiniti odmah tako da u datom momentu može se porušiti za najkraće vrijeme.

Rezervna municija, hrana i batalj. previjalište biće u Rudini pri štabu bataljona.

III bataljon

P.poručnik Dragobratović, komandant bataljona
2 čete, 1 vod i prateći vod pješadije
1 vod brd. artiljer.
1 vod pješ.operativno pod komandom II. Brigade.
21 p.mitraljez
18 teš. mitraljeza
4 bacača 81 m/m.
3 „ 45 m/m.
3 p.kolske puške
5 p.kolskih topova
2 p.a.mitraljeza
1 reflektor
14 p.a.topova, savezničkih

Obalna linija: III bataljon drži položaj od crkve Gospe na sjevernom dijelu Komiže (uključno) do U. Kupinovac (uključno). Jedan vod na Stupišću spada operativno pod komandu II brigade. Stab bataljona, četa rezerve na jugoistočnom dijelu grada Komiže. Jedna četa i prateći vod drži položaje obalnom linijom od crkve Gospe na sjevernom dijelu Komiže do Nove Pošte. Komanda čete na sjeveroistočnom dijelu Komiže desno od mola (porta). Jedan vod drži položaje od crkve Gospe na sjevernom dijelu Komiže do mola (porta). Vodnik na sredini svog položaja. Drugi vod drži položaje od mola (porta) do Mali Badak. Vodnik na sredini svog položaja. Treći vod drži položaj od Mali Badak do Nove Pošte, vodnik na sredini svog položaja. Jedna četa drži položaj obalnom linijom od N. Pošte do U. Kupinovac. Komanda čete iznad U. Velo Žalo. Jedan vod drži položaj od Nove Pošte do U. Kupinovac. . . . malo na južnom dijelu Stare Pošte. Drugi vod iste čete, koji se nalazi na Stupišću, pada operativno pod

II brigadu. Sve postavljeno oružje na ovom sektoru ima da tuče kosom i bočnom vatrom svaku uvalu, tako da ne ostane ni jedan ugao netučen. Sve prilazne uvale minirati i preplesti bodljikavom žicom ukoliko to do sada nije učinjeno, kako je već naređeno u prošlom naređenju.

Glavna linija: III bataljon ide utvrđenim položajima i otpornim tačkama i centrima po dubini iznad crkve Gospe na sjeverozapadnom dijelu Komiže zvana »Mala Banda«, crkva Sv. Nikola, produžujući cestom do okuke iznad Uvale Pizdica povezujući se do Kupinovca. Na ovoj liniji sve postavljeno ima da tuče sav teren ispred sebe, kao i prilazne uvale obale.

Prihvatna linija: Ide utvrđenim tačkama i otpornim centrima i to prvi greben iznad crkve Gospe na sjeveroistočnom dijelu od puta koji ide za Oključnu, produžujući do k. 217, k. 310 (Sv. Mihovil) grebenom do kote 389, kota 295. Naročitu pažnju posvetiti izgrađivanju na glavnoj liniji koja se odnosi na III bataljon, kao i na drugim linijama ukoliko to još nije dovršeno.

Putevi koji vode iz Komiže za Oključnu, stara cesta iz Komiže za Vis i nova cesta Komiža — Vis (preko Podhumlja) da bude sve spremno za rušenje i gradnju prepreka na istima, a kad bude potrebno za uništenje Štab bataljona odrediti će odgovarajući broj drugova koji će u najkraćem vremenu iste porušiti. Za eksploziv koji je postavljen u cesti odrediti drugove koji znadu rukovati sa istim da bi ga blagovremeno upalili.

Rezervna municija i hrana biti će kod Sv. Mihovila, a bat. previjalište pri Štabu bataljona. Pod operativnu komandu III bataljona spadaju sve pozadinske ustanove u gradu Komiži. Drugovi iz mehaničke

radione, drugovi iz brodogradilišta, lučki stražari, partizanske straže, upotrijebiti ih za borbu i odrediti im položaj sa svojim jedinicama. Sa svim ovim upoznati gore navedene, tako da na dati znak uzbune ide svak na svoje mjesto, a koji nisu još naoružani, odmah ih naoružati. Detaljno naređenje za njih izdati će Štab bataljona, a primjerak istog naređenja dostaviti Štabu brigade. Za civilno stanovništvo odrediti zborno mjesto gdje će se sakupiti na dati znak uzbune, a u slučaju da bude nenadano napadnuta Komiža, sva civilna lica koja su se unutra zatekla skupiće se u prizemnim odjeljenjima određenih kuća. Sve sposobne ljude i žene upotrebljavati će Štab bataljona za svoje potrebe, a svi nesposobni starci, žene i djeca će se organizovano izvlačiti iz grada i upućivati u selo Kostima. Nastojati da niko ne padne u ruke neprijatelja jer bi neprijatelj iste iskoristio za čišćenje minskih polja, te bi doznao i za naše snage. Za sve ovo izdati naređenje Komandi mjesta, a prethodno se o svemu s istom dogovoriti. I o ovoj naredbi jedan primjerak dostaviti Štabu brigade ... [7]

Brigadna rezerva

Drugi bataljon i minobacačka četa, koji se nalaze u Kostimi kod Štaba brigade, za vrijeme borbe biće pod neposrednom komandom Štaba brigade a upotrebljavaće se prema potrebi.

Dok se ne nametne borba, bataljon će vršiti sljedeće dužnosti: upućivati će patrole jednu u pravcu prema Visu do crkve Sv. Nikole, drugu patrolu do Zagrebenja, treću patrolu prema Koritima. Ove patrole mogu biti jačine 2—3 druga. U slučaju borbe iste dolaze u sastav bataljona. Četvrtu patrolu od jedne desetine upućivati na Hum (k. 587) sa istim zadatkom patroliranja i zaštite od padobra-

naca. Desetini staviti u zadatak: ako bi se padobranci spustili, tući ih u zraku, a u slučaju da se spuste na zemlju, ne dozvoliti im da se grupišu i zauzimlju obližnje kote. Jednu desetinu držati na Sv. Mihovilu kod bacača i teškog mitraljeza, pošto III bataljon nema dovoljno snaga da preuzme isto oružje ...[8]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:	Načelnik:	Komandant-kapetan:
Trgo Fabijan	otsutan	**Arsenić Borko**

Na postupak: Štabovima I, II, III, IV bataljona III brigade, te referentu Artiljerije sektora III brigade

Na znanje: Štabu XXVI divizije NOVJ

[1] i * Redakcija je izostavila dijelove zapovijesti koji su gotovo istovjetni sa zapoviješću Dvadeset šeste divizije.

BR. 24

NAREĐENJE GLAVNOG ŠTABA NOV I PO HRVATSKE OD 7 MARTA 1944 GOD. O REORGANIZACIJI ŠTABOVA KORPUSA, POSTAVLJENJU I UNAPREĐENJU RUKOVODILACA[1]

NAREDBA BROJ: **4**

Glavnog štaba NarodnooslobodilaČke vojske i partizanskih odreda Hrvatske od 7. III. 1944.

I. Reorganizacija: A. — Naredbom Vrhovnog štaba NOV i POJ od 6. II. 1944.[2] reorganizuju se štabovi korpusa po sljedećem:

Štab sačinjavaju: komandant, politički komesar, zamjenik komandanta, načelnik štaba i pomoćnik načelnika štaba.

Štab ima: a) operativni dio sa otsjecima: operativni, za vezu, obavještajni, za naoružanje, intendanturu, sanitet, vojni sud.

b) Korpusna vojna oblast sa otsjecima: za mobilizaciju, za saobraćaj, sanitetski, za zaštitu naroda, oblasni vojni sud.

Detalji:

Prvo. Štab korpusa rukovodi i odgovoran je za cjelokupnu službu. Načelnik rukovodi štabskom službom i neposredno s prva tri otsjeka, pomoćnik sa druga četiri, a zamjenik komandanta korpusnom vojnom oblašću. Na čelu otsjeka nalaze se šefovi.

Drugo. U slučaju odlaska operativnog štaba i jedinica korpusa, zamjenik komandanta i organi korpusne vojne oblasti ostaju na svojoj teritoriji i obavljaju sve vojne službe. Pod korpusnu vojnu oblast u tom slučaju potpadaju i oni odredi i odredske jedinice ostavljeni za bezbjednost te teritorije.

Treće. Korpusne oblasti moraju se razgraničiti. Granice će odrediti Glavni štab NOV i POH.[3]

[1] Prepis originala, pisan na mašini, latinicom, riklazi **se u arhivi** Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 21—1/1, k. 113A.

[a] Vidi dok. br. 3/1, k. 15 **u** arhivi Vojnog istoriskog **instituta.**

[8] Vidi knjigu depeša Glavnog štaba Hrvatske **u** arhivi **Vojnog** istoriskog instituta pod reg. br. 4—2, k. 119/1.

Četvrto. Izvršni organi korpusne vojne oblasti su komande područja, odnosno komande mjesta. Komande područja treba da pretstavljaju ekonomsku i teritorijalnu cjelinu koja obuhvata dva do tri sreza.

Peto. Za organizaciju otsjeka za zaštitu naroda poslat će se specijalno uputstvo.

Šesto. Načelno postoji samo teritorijalna vojna vlast korpusa, ali one divizije koje su vezane za neku teritoriju obavezno moraju uspostaviti vojnu vlast onako kako je to predviđeno za korpuse. Ovo samo po odobrenju Glavnog štaba NOV i POH.

Sedmo. Komande područja sačinjavaju: komandant, politički komesar i zamjenik komandanta i potčinjeni mu referenti: mobilizacijski oficir, opunomoćenik za zaštitu naroda. Mobilizacijski oficir je ujedno i zamjenik komandanta. Komande mjesta sačinjavaju: komandant, pomoćnik i politički delegat.

Osmo. Naredba stupa na snagu odmah i njome se ukidaju sve ranije izdane naredbe o organizaciji vojne vlasti u pozadini.

B. — Sekcija za vezu Inžinjerskog otsjeka Glavnog štaba NOV i POH pretvara se u Otsjek za vezu Glavnog štaba NOV i POH.

II. Razriješenja i postavljenja:

Po ukazanoj se potrebi službe razriješuju dužnosti:

komandant XXVIII Divizije VI Korpusa NOVJ potpukovnik **Antić Vinko** i stavlja na raspoloženje GŠ NOV i POH,

komandant I Tenkovskog bataljona NOVH kapetan **Vlaisavljević Vlajko** i stavlja na raspoloženje GŠ NOV i POH.

Po potrebi službe postavljaju se:

za zamjenika komandanta IV Korpusa NOVJ potpukovnik **Bjelajac Stanko,** dosada komandant VII Divizije,

za zamjenika komandanta VI Korpusa NOVJ potpukovnik **Crnobrnja Bogdan,** bivši komandant III Operativne zone,

za zamjenika komandanta VIII Korpusa NOVJ pukovnik **Vojo Todorović,**

za zamjenika komandanta X »Zagrebačkog« korpusa NOVJ potpukovnik Šime Balen,

za zamjenika komandanta XI Korpusa NOVJ potpukovnik **Opsenica Stevan,** dosada šef Operativnog otsjeka XI Korpusa NOVJ,

za komandanta VII Divizije IV Korpusa NOVJ potpukovnik **Pavlović Mićun,** dosada načelnik Štaba VIII Divizije IV Korpusa NOVJ,

za komandanta XX Divizije VIII Korpusa NOVJ major **Uzelac Miloš,** dosada načelnik Štaba VI divizije I Proleterskog korpusa NOVJ,

za šefa Otsjeka za vezu GŠ NOV i POH pukovnik **Kereković Zlatko,** dosada komandant I Škole za vezu NOVH,

za članove Otsjeka za vezu GŠ NOV i POH kapetan **Vukšić Milan,** poručnik **Čuljat Joža** i **Špehar Andrija,**

za šefa Artilerijskog otsjeka GŠ NOV i POH major Vlahović Stevan, dosada komandant I Artilerijske škole NOVH.

za komandanta I Artilerijske oficirske škole NOVH, major **Petrović Marko,** dosada nastavnik iste škole,

za šefa Operativnog otsjeka XI Korpusa NOVJ major **Popović Tomica,** dosada zamjenik komandanta XIX Divizije VIII Korpusa NOVJ,

za komandanta I Škole za vezu NOVH **Frgačić Tomo,** dosada nastavnik iste škole,

za komandanta I Tenkovskog bataljona NOVH kapetan **Pribić Budislav,** dosada zamjenik komandanta istog bataljona,

za komandanta XXVIII Divizije major **Nenezić Hajko,**[4] dosada v. d. načelnika Štaba VI Korpusa NOVJ,

za načelnika Štaba VI Korpusa NOVJ potpukovnik Jerković Mate, dosada načelnik XI Korpusa NOVJ,[5]

za načelnika Štaba XI Korpusa NOVJ major **Perbavec Stanko,** dosada šef Artilerijskog otsjeka GŠ NOV i POH.

[4] Radojica

[B] Mate Jerković bio je do tada načelnik operativnog odeljenja Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske. Načelnik Štaba Jedanaestog korpusa b'o je Stanko Perhavec. Vidi knjigu depeša Glavnog štaba Hrvatske u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 4—2, k. 119/1.

III. Proizvođenja u čin podoficira:

Na osnovu Naredbe Vrhovnog štaba NOV i POJ od 1. maja 1943. proizvode se u čin podoficira:

Učinstarijeg vodnika:

1. — **Delić Vukašin,** na dužnosti intendanta Tenkovskog bataljona NOVH
2. — **Žigić Milan,** na dužnosti u I Tenkovskom bataljonu NOVH,
3. — **Muharem Hazo,** na dužnosti u I Auto bataljonu NOVH,
4. — **Dobrila Sava,** na dužnosti u **I** Auto bataljonu NOVH,
5. — **Momčilović Rade,** na dužnosti u Sanitetskom otsjeku GŠ NOV i POH,
6. — **Narančić Smilja,** na dužnosti u Sanitetskom otsjeku GŠ NOV i POH,
7. — **Vuković Rade,** na dužnosti u Sanitetskom otsjeku GŠ NOV i POH,
8. — **Drča Milan,** na dužnosti u Sanitetskom otsjeku GŠ NOV i POH,
9. — **Banović Vlado,** na dužnosti u Sanitetskom otsjeku GŠ NOV i POH,

U čin vodnika:

1. — **Radeka Dane,** na dužnosti u Sanitetskom otsjeku GŠ NOV i POH,
2. — **Matijević Miloš,** na dužnosti u Sanitetskom otsjeku GŠ NOV i POH,
3. — **Karan Milan,** na dužnosti u Ekonomskom odjeljenju GŠ NOV I POH,
4. — **Miljković Milan,** na dužnosti u Ekonomskom odjeljenju GŠ NOV i POH,
5. — **Ljubojević Rade,** na dužnosti u I Auto bataljonu NOVH,
6. — **Bjelić Đuro,** na dužnosti u I Auto bataljonu NOVH,
7. — **Pavić Jovo,** na dužnosti u **I** Auto bataljonu NOVH,
8. — **Komorov Vladimir,** na dužnosti u I Tenkovskom bataljonu NOVH,
9. — **Airagi Celestino,** na dužnosti u I Tenkovskom bataljonu NOVH,

U **čin mlađeg vodnika:**

1. — **Boganović Stevo,** na dužnosti u I Auto bataljonu NOVH,
2. — **Bačić Dragutin,** na dužnosti u I Auto bataljonu NOVH,
3. — **Čebular Franc,** na dužnosti u I Auto bataljonu NOVH,

U **čin desetara:**

1. — **Cvitković Ivan,** na dužnosti u I Auto bataljonu NOVH,
2. — **Čeko Mirko,** na dužnosti u I Auto bataljonu NOVH.
3. — **Polić Vinko,** na dužnosti u I Auto bataljonu NOVH,
4. — **Ličina Marko,** na dužnosti u Ekonomskom odjeljenju GS NOV i POH.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar,
RADE ZlGIĆ, V. r.

Komandant,
generallajtnant
IVAN GOŠNJAK, v. r.

DOSTAVLJENO:
Štabu IV, VI, VIII, X i XI Korpusa NOVJ
Otsjecima GS NOV i POH

Da je otpravak vjeran originalu potvrduje

Za načelnika Štaba
Načelnik I Odjela,
potpukovnik
Oreščanin Bogdan

(M. P.)

r

BR. 24

IZVJEŠTAJ ŠTABA ČETVRTOG KORPUSA OD 7 MARTA 1944 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE O BORBAMA KARLOVAČKOG NOP ODREDA KOD NETRETIĆA I HRAŠĆA[1]

GLAVNI STAB NOV i POH[4]
Broj 893 dne 10. III. 1944

STAB IV KORPUSA
NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. Broj 72/44
7. HI. 1944.

GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE

Operativni izvještaj
Karlov, odreda za
17. i 18. II. 1944. •

17. ovog mjeseca započeo je neprijatelj sa ofanzivom na teritoriji Karlovačkog odreda u cilju ometanja mobilizacije, pljačke živežnih namirnica i razbijanja naših snaga.

Raspored Karlovačkog odreda: 1 bataljon na sektoru Hrašće (6 kim. j.z. od Ozlja), 2 bataljon u Prilišću i Ladešić Dragi sa 1 četom u Novom Gradu, 3 bataljon u Vukovoj Gorici, a 4. bataljon u Netretiću, na položaju Vinski Vrh — Netretić.

Napad je preduzet iz dva pravca i to:

— od Stativa preko Netretića napadale su 1. i 2. sat X ust. bojne, 2. i stož. sat. 5. ust. bojne, 18. sat. 4. bojne I odbranb. ust. zdruga, Slunjska satnija i još jedna domobranska satnija.

— od Ozlja napadale su 3. i 4. sat. X ust. bojne i 3. domobr. satnije.

Operacijama su rukovodili lično general Tomašević i dopukovnik Rogos.

Tok borbe: U 06.00 sati neprijatelj je otpočeo napad na Netretić od Kućevice i Rodbelja. Četa 2. bataljona koja je bila u Novom Gradu povukla se je bez borbe, a da o tome nije obavijestila 4. bataljon u Netretiću. 4. bataljon odbijao je neprijateljske napade do 08.00 sati, ali kada ga je neprijatelj počeo opkoljavati sa sviju strana povukao se sa Vinskog Vrha prema V. Modruš Potoku i Griču.

[1] Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 42—1/3, k. 112.

* Datum prijema izvještaja u Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske.

U napadu na Hrašće neprijatelj je napadao iz pravca Pišćetka, Jaškova, Svetica, Breznika i Kamanja. Nakon odbijanja 4. bataljona snage su se od Netretića krenule prema Hrašću, te na taj način pojačale ovu kolonu. Na sektoru Hrašća 1. bataljon vodio je uspješnu odbranbenu borbu cijeli dan i nanio neprijatelju teške gubitke, osobito onoj koloni koja je napadala od Pišćetke.

U 12 sati situacija je sljedeća: 4. bataljon nalazio se u Bajićima, a 2. i 3. bataljon na svojim prijašnjim položajima. Stab odreda izdao je naređenje 2. i 3. bataljonu: da napadne neprijatelja u Netretiću iz pravca Ladešić Drage, a zatim da produži napad u pravcu Pišćetke i Hrašća. 4. bataljon da pređe u Griče i da se sa te strane aktivira u pravcu neprijatelja.

2. i 3. bataljon izvršili su napad, i to: 3. bataljon pravcem Rodbelj, Brajakovo Brdo, a Drugi bataljon od pravca Ladešić Drage. Neprijatelj je bio iznenađen i došlo je do borbe prsa u prsa. Neprijatelj je bio savladan ovim odlučnim udarom, te se je u paničnom bijegu povukao u Stative. Bataljoni nisu produžili sa napadom prema s. Pišćetke, jer se je iz tog pravca pojavila jedna jača neprijateljska kolona. 4. bataljon ostao je u Gričima, 1. bataljon povukao se u Martinski Vrh, a 2. i 3. bataljon povukli su se u mjesta koja su držali prije napada. U tom rasporedu odred je zanoćio.

Pošto su dobiveni podaci da se neprijatelj povlači sa našeg teritorija, u toku noći izdato je naređenje bataljonima: 3. bataljon da drži iste položaje, 2. bataljon da zaposjedne položaje oko Ladešić Drage, 4. bataljon da u toku noći ispita položaje oko Netretića i da nastoji ovladati njima, 1. bataljon da drži iste položaje.

U toku noći nije bilo nikakovih borbi. Oko 05.30 sati 18. II. o.g. je napadnut 1. bataljon od nadmoćnih neprijateljskih snaga u samom selu Martinski Vrh. Neprijateljski napad je uspio uslijed neopreznosti bataljona i uslijed izdaje, koju je učinio 1 borac 1. bataljona prebjegavši k neprijatelju i predavši mu znakove raspoznavanja. Neprijatelj je bez borbe ušao u selo koristeći se znakovima raspoznavanja i partizanskim kapama, te postižući paniku kod 1. bataljona uspio je da ih izbaci nanijevši im osjetljive gubitke u oružju i materijalu. 1. bataljon se povukao preko Lipnika u s. Mržljaki.

4. bataljon, iako je imao naređenje da još ponoći ispita stanje u Netretiću, ovo nije učinio, već je ne poznavajući prilike i situaciju izvršio napad za vrijeme dana. Neprijatelj je premoćnim snagama odbio ovaj bataljon, koji se je u 12 sati povukao u Griče. U isto vrijeme primljen je izvještaj, da je

neprijatelj s jačim snagama ušao u selo Lipnik i da se kreće prema Griču. Štabu IV bataljona naređeno je da zauzme položaj Rosopanjek (k. 482), Dragevac ili k. 453. — Bataljon je krenuo padinom brda iznad Griča prema k. 453. — Ustaška kolona držala je međutim više zapadno i prema Rosopajniku, te su se kolone mimoišle i do borbe nije došlo. Istu ustašku kolonu pri povratku u Netretić napao je naš 2. bataljon sa položaja kod Ladešić Drage, međutim neprijatelju se je izgleda žurilo, te se je brzo povukao.

U oba dana borbe neprijatelj je pretrpio osjetljive gubitke u ljudstvu i materijalu, kako u Netretiću, tako i u Hrašću. Ukupno je neprijatelj imao 71 izbačenih iz stroja (od toga je zarobljeno 8 ustaša i 1 domobran). Među mrtvima su 4 ustaška oficira od kojih jedan ustaški poručnik Stipe Balić i zastavnik Došen.

Zaplijenjeno: 1 puškomitraljez, 11 pušaka, 2 šmajsera, 3 pištolja, 3000 puš. metaka, 1 dalekozor, 1 konj, 1 kara, telefonski materijal i pribor i 3 kim. telef. kabla. Odjeća i obuća na zarobljenim ustašama i svučena sa 5 mrtvih ustaša. Naši gubici: 5 poginulih i 6 ranjenih, 8 zarobljenih i 2 nestala. Od oružja i materijala izgubljeno je: 2 mitraljeza »Breda«, 1 laki bacač, 1 puškomitraljez, 4 talijanske puške i 1 pisaći stroj. Utrošeno municije: 10879 metaka za pušku, 347 metaka za šmajser, 2 topovske granate, 49 mina za bacač.

Kritički osvrt: Pri napadu na Netretić neprijatelj je uspio svojim manevrom preko Novog Grada zahvaljujući samo tome, što 1. četa 2. bataljona nije izvršila svoj zadatak, tj. niti otvorila vatru na neprijatelja, niti o svom povlačenju obavijestila 4. bataljon. Ovim je 4. bataljon doveden u vrlo tešku situaciju iz koje je dobro izašao zahvaljujući samo umješnosti štaba bataljona. Neprijatelj je koristeći ovu situaciju odmah produžio napredovanje u pravcu Hrašća, a 4. bataljon, ne mogavši se odmah srediti za protuudar, morao se je povući u Griče.

Neprijateljske snage iz Ozlja stupile su u kontakt sa 1. bataljonom u momentu kad je neprijatelj izbio iz Stativa u Netretić. Ovaj bataljon pokazao je žilavu upornost pri odbrani položaja, ali je pogriješio što ispred sebe nije isturio nikakvih snaga, koje bi neprijatelja zadržavale prije nailaska na glavne položaje. Ovaj bataljon je toga dana potpuno izvršio svoj zadatak i nanio je neprijatelju osjetne gubitke u ljudstvu i materijalu.

U napadu na Netretić, koji su izvodili 2. i 3. bataljon, došao je do izražaja ofanzivni duh ovih bataljona, koji je krunisan uspjehom. Greška je Štaba 3. bataljona što nije posjeo

Brajakovo Brdo i time onemogućio bijeg neprijatelja iz Netretića u Stative. Osim toga, bataljoni su trebali da krenu prema s. Pišćetke i Hrašću.

Drugi dan borbe je dan grešaka naših jedinica. 1. bataljon zanoćio je u selu Martinski Vrh bez dovoljnog obezbjedenja iako je znao da je neprijatelj s jačim snagama u Hrašću. Ovim neuspjehom izbačen je ovaj bataljon iz borbe za cijeli dan.

4. bataljon, pak, vrši neuspjeli napad na Netretić, a potom se povlači u Griče. U svom pokretu ka k. 453, manevrujući kroz šumu Lipnik, bataljon je došao u povoljnu priliku da neprijatelja iznenada napadne s boka ili sa leđa, što ali nije učinio.

Borci su pokazali visoki borbeni moral, a čak se i kod boraca 1. bataljona sačuvao moral i žudnja za osvetom radi izgubljenih mitraljeza i bacača. Međutim, loše vrijeme i veliki napori izgleda da su iscrpili fizičku snagu naših jedinica, te nisu bili u stanju da prikupe snage kako bi još više gubitaka nanijeli neprijatelju, koji je pokazivao još veće znake iscrpljenja i zamorenosti.

Na kritikama je sa starješinskim osobljem i borcima pretresano ovo, i ukazano na sve nedostatke.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Poliitkomesar: **V.[3] Holjevac**

Komandant-general maj or: **Ivo Rukavina**

(M. P.)

[3] Većeslav

BR. 24

IZVJEŠTAJ ŠTABA DEVETNAESTE DIVIZIJE OD 7 MARTA 1944 GOD. ŠTABU OSMOG KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE O BORBI KOD ŠIROKE KULE I NAPADU NA NEPRIJATELJSKE KOLONE NA KOMUNIKACIJI GORNJI LAPAC—SRB[1]

STAB
XIX DIVIZIJE NOV JUGOSLAVIJE
Op. br. 15
7.III.44. g.

Operativni izvještaj.

ŠTABU VIII KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE

Dostavlja se operativni izvještaj za izvedene akcije na dan 1, 3 i 4.III.1944. g.

Dostavljamo u prilogu sekciju terena, na kojem je vođena borba. Teren je sav bio pokriven snijegom, prtina je bilo vrlo malo i slabih. Naše jedinice nalazile su se na prostoru Široka Kula — Lipova Glavica (Sekcija Gospić 1 : 100.000 jug. izrade).

U ovoj akciji učestvovao je I i IV bataljon, a potpomagao ih je II bataljon III brigade.

Neprijateljske jedinice koje su u ovoj akciji učestvovale jesu 31 ustaška bojna, ojačana sa dvije satnije 34 bojne.[2] Komandant neprijateljskih snaga bio je Delko Bogdanić, a pomagao ga domobranski pukovnik — ime mu nije poznato.

Neprijatelj je namjeravao da svojim obuhvatnim manevrom nanese što jače udarce našim jedinicama, da ih stalno uznemirava na položaju. Namjere naših jedinica bile su osujetiti svaki neprijateljski ispad u pravcu oslobođene teritorije, u vezi čega su jedinice bile i raspoređene na pomenutom položaju.

Zapovijesti za odbranu položaja važile su izdate 28.11.44. g., koje su dostavljene uz raniji operativni izvještaj.

[1] Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 9—1/2, k. 517 A.

[3] Iz bojne relacije Prvog zbornog područja vidi se da su u ovom prodoru na oslobođenu teritoriju učestvovali samo dijelovi Trideset četvrte ustaške bojne iz Ličkog Osika. (Dokumenat u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 3/1—25, k. 58.)

Napad neprijatelja uslijedio je 1.III. 1944. g. u 5 sati, dok je neprijatelj za vrijeme noći izvršio pokret i uzeo raspored za napad na naše položaje.

Tok borbe: Neprijatelj je još u toku noći u četiri pravca krenuo iz garnizona Perušić i Lički Osik i to: jednim pravcem Lički Osik — Ćukovac — Miloševac (k. 663) jugozapadnim padinama Debelog Vrha. Drugom kolonom iz Ličkog Osika na k. 578 [južna] i 578 [sjeverna], te do Vukovog mosta (k. 572). Trećom kolonom Marina Glavica — Ravni Vrh — Glunčuša. Četvrtom kolonom Perušić — Konjsko Brdo — Čardak — Vijenac. U samu zoru počeo je napadati sa sviju strana na naše položaje i uspio je da izbaci naše snage sa Vijenca preko Pocrnića. Sa manjim snagama došao je na Boište, ali našim kontranapadom odbačen je sa Boišta i povukao se nazad, potom sa Vijenca prema Marinoj Glavici. Napad na Široku Kulu izvršio je jurišem na naše snage, koje su se nalazile u samoj Kuli kod pravoslavne crkve i kućama između Čukovca i Kule, kao i na Vukavi, gdje se nalazio 'Štab bataljona sa bataljonskom rezervom. Na sve te naše snage napao je u istom momentu i na taj način ispresjecao naše snage i prisilio ih na odlučnu bitku. Snage iz Kule većim dijelom uspjele su se povući preko Jagodnje i Koraća prema Podovima, a snage u Vukavi prema s. Nikšići i Srdarima. Neprijatelj je nastojao da što više zarobi naših boraca. Čim su neprijatelju naše snage došle za leđa i četa u pomoć sa Lipove Glave, isti je zapalio selo Vukavu i povukao se u garnizone Osik i Perušić. Borba se završila između 11 i 12 sati, kada su naše snage ponovo zauzele stare položaje.

Ishod borbe: U ovoj borbi zadatak je djelomično izvršen, neprijatelju nije uspjelo da nam potpuno oduzme ove položaje, ali je ipak uspio da nas zbaci sa istih. Gubici neprijatelja: 10 mrtvih.

Naši gubici: 4 mrtva, među kojima operativni oficir drug Medanić Božo, koji se sam ubio, ne htijući da padne živ u ruke neprijatelju, 6 ranjenih, zarobljenih 12, među kojima komandir iz I bataljona Potrebić Ilija, zamjenik komesara čete Dimić Dušan, vodnik Vujasinović Slavko i vodnik Čalić Sava, desetari Ivaneža Tode i Ivaneža Ivan. Nestala dvojica boraca, koji su se povukli u pravcu Vrebca. Gubici u materijalu: 1 t. mitraljez, 2 p.mitraljeza, 1 šmajser, 20 pušaka, 2 pištolja, municije 1000 metaka.

U ovoj akciji utrošeno je 1500 puščanih metaka, 1500 za p.mitraljeze, 300 za teški mitraljez i 100 za strojnice.[3]

* Opširnije o ovoj borbi vidi izvještaj Štaba Treće NO brigade u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 8—15, k. 1237.

Na dan 4.III.1944 g. izvedena je sljedeća akcija:

Položaj Prisjeka kod Dobrog Sela, cesta između Dobrog Sela i s. Doljane — položaj Lisac — G. Zaklopac. (Sekcija Knin 1 : 100.000 jug. izrada.)

Jedan bataljon na prostoru Kijani — Tupale kod Gračaca.

Četiri bataljona I brigade ove divizije bez mitraljeskih četa.

Neprijateljske jedinice u ovoj akciji: grupa Nijemaca, koji pripadaju I kompaniji I regimente[4] 384 pukovnije 373 »Tigar« divizije. Komandir ove čete (kompanije) je oberlajtnant Hofšteter. Komandant regimente je kapetan Šmit. Komandant divizije je general-lajtnant Zeller. Broj vojnika: 40 koji su iz s. Doljane [otišli] za Dobro Selo. Druga grupa sa jednim kamionom naišla je iz Dobrog Sela prema Prisjeci. Nepoznat sastav ove grupe. Na prostoru Gračac vršilo je ispad oko 10 četnika mještana iz Gračaca prema Brčinima i Rastovići.

Obostrana situacija: Neprijateljski garnizoni na komunikaciji Lapac — Srb — Otrić bili su stalni,[5] povremeno je vršen saobraćaj između istih. Četnička banda iz Gračaca također je izlazila u okolna sela, radi pljačke. Naše namjere bile su: napasti neprijatelja iz zasjede na pojedinim tačkama i ometati mu slobodan saobraćaj. Četnicima onemogućiti pljačku po selima i izlaz van iz žice.

Izdata zapovijest prilaže se.

Borba je počela 4. III. t.g. u 7.30 i trajala do 10 časova, na pojedinim tačkama i kraće vrijeme.

Tok borbe: Prva neprijateljska kolona naišla je u 3 grupe na jedinice bataljona u zasjedi između s. Doljane i s. Dobro Selo, gdje se razvila kraća ali žešća borba; zbog intervencije bataljon se povukao. Na položaju Prisjeka naišla je druga kolona sa kamionom, koja je nastupala pod zaštitom neprijateljskog osiguranja sa Gradine, koje je dominiralo položajem Mandina Glava. Zbog intervencije i nepodesna terena za juriš, bataljon se povukao. Bataljon, koji je bio u rezervi i osiguranju prema Suvaji i Brotnji, nije imao borbe. Između sela Brčini i Rastovići jedna četa sačekala je grupu četnika od 200 vojnika na 300 metara i otvorila na njih vatru, nakon čega se povukla prema Kijanima.

U ovoj akciji neprijatelj je imao 25 mrtvih, od kojih 4 četnika i 21 Švaba; broj ranjenih nepoznat. Zarobljen jedan

[4] Riječ je o Prvoj četi Prvog bataljona.

[5] Zadatak ovih garnizona 373 legionarske divizije bio je zaštita komunikacije Bihać — Knin i dejstvo protiv jedinica NOV i PO Jugoslavije. Vidi dok. br. 17/2, k. 74 A u arhivi Vojnog istoriskog instituta.

njemački podoficir. Zaplijenjeno: jedna puška, jedan pištolj, 1 konj i 3 konja ubijena.

Naši gubici:" 5 ranjenih drugova, od kojih jedan svega teže.

Utrošak municije: U ovim akcijama utrošeno je 1470 metaka za p.mitraljeze, 240 metaka za talijanske puške, i jugoslovenske 320.

Kritički osvrt:

Pripreme za same operacije nisu bile dovoljne. Tako se dogodilo da IV bataljon III brigade nije izvršio popunu municije, zbog čega je bilo težih posljedica.

Samo posijedanje položaja nije pravilno. Praktikuje se suvišno razvlačenje jedinica po širini, dok raspored po dubini ne sprovodi se. To daje neprijatelju mogućnosti da sam raspored prodorima ispresjeca i onda razjedini jedinice i počesno potuče ili čak izvrgne ih uništavanju. To je naročito slučaj kod III brigade.

Prilikom zauzimanja položaja ne vodi se dovoljno računa o kamuflaži istih, te o tajnosti prisustva naših jedinica na položaju. Tako se događa da naše zasjede redovno budu prije vremena otkrivene i ne ispunjavaju se zadaci.

Taktika jedinaca u zasjedi ne odgovara. Zasjeda dpzvoljava da je najmanja i najobičnija patrola otkrije ili čak i sama otvara vatru na patrolu i time upozorava neprijateljsku glavninu na sebe i uspjeh izostaje. Treba praktikovati da se prednji i osiguravajući dijelovi propuste i da se vatra otvara tek na glavninu, ili orijentisati zasjedu da se potpuno štuku svi osiguravajući dijelovi, ako teren ne dozvoljava da se ostane u tajnosti.

Obezbjeđivanje i izviđanje je nikakvo. Jedinice još uvijek dozvoljavaju da ih neprijatelj iznenadi bilo u pokretu, bilo na položaju, bilo za vrijeme borbe (intervencije neprijatelja). To se naročito katastrofalno odražava kod III brigade, čiji gubici zbog toga su ogromni.[0] Po njihovim posljednjim

[6] O gubicima ove brigade poslao je Štab Jedanaestog korpusa Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske depešu sljedeće sadržine: »3 brigada 19 divizije imala je u borbama 23, 24 i 27.11. i 1.III. 18 mrtvih, 14 ranjenih i 39 nestalih i zarobljen h. Izgubljeno je 10 puškomitraljeza. O ovim gubicima nitko nas nije izvještavao, štab XXXV. div. izvijestio nas je 1.III. o borbama koje je brigada toga dana vodila, da je nepr. odbijen i da se povlači. Stvarno je pak toga dana brigada bila iznenađena i doživjela neuspjeh. Na sastanku štabova brigada sa Š. div. i Š. korpusa izneseno je ozbiljno stanje u 3 brigadi i naređeno je da se povuče na sektor Ljubovo — Kuzmanovača radi uređenja i odmora«... Vidi knjigu depeša Glavnog štaba Hrvatske u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 3—1/2, k. 119/1.

akcijama, i zarobljavanju njihovih vojnika, povedena je istraga i odgovorni će biti izvedeni pred sud.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M. P.)

Politkomesar:
Petar **Babić**

Komandant,
p. pukovnik
M.[7] **Šakić**

Po upotrebi u akta
šef op. otsjeka
kap. Pavlović

BR. 18

ZAPOVIJEST ŠTABA DVANAESTE DIVIZIJE OD 8 MARTA 1944 GOD. PODREĐENIM JEDINICAMA DA POSTAVE ZASJEDE NEPRIJATELJU U SELIMA MIGALOVCI, BUK I KOD ŠUME GORNJA DOLCA[1]

ŠTAB XII DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
HRVATSKE
Br. 165/44
Dana 8. III. 1944

ZAPOVIJEST

(Sekcija SI. Brod 1:100.000)

Pošto je neprijatelj saznao o našim snagama na ovome sektoru svako daljnje zadržavanje na istom beskorisno je. Da bi mogli izvršiti iznenađenje neprijatelja, kao i vršenje diverzije na pruzi Čaglin — Pleternica, jedinice naše divizije izvršiće pokret. U cilju istog

[7] Mićun

[1] Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 6/1, k. 882.

NAREĐUJEMO:

1.) XVni brigada:
Sastav:
4 bataljona,
2 topa, i
ostali dijelovi

a) Sa jednim bataljonom postaviće zasjedu u selu Migalovcima, sa zadatkom sačekivanja neprijateljske patrole ili bilo kakovih snaga, koje bi krenule u tom pravcu.

b) Sa jednim bataljonom postaviti zasjedu u selu Buk u cilju sačekivanja žandarmeriske patrole, koja se svakodnevno kreće iz neprijateljskog uporišta Pleternica u selo Buk.

Ovaj bataljon izvršiće diverziju na pruzi, t.j. sačekati bilo vlak obični, bilo pancer u cilju uništenja istog.

Štab XVIII Brigade dodijeliće ovom bataljonu potreban broj diverzanata sa 15 kg. eksploziva i 8 nagaznih mina za izvršenje postavljenog zadatka.

c) Sa dva bataljona smjestiti se u selo Dubovik, Oriovčić. Topove smjestiti sa jednom četom osiguranja u selo Matković Mala.

Bataljon pod b) održavaće vezu sa Diljskim NOP odredom, koji će se nalaziti u selu Mihaljevcima i Tulniku. Ako dođe do borbe imaju se međusobno pomagati.

2.) **Osječka brigada**
Sastav:
3 bataljona
1 p.tenk. top i
ostali dijelovi

a) Sa dva bataljona napraviće zasjedu na jugozapadnoj ivici šume G. Dolca spram k. 111, sa zadatkom da sačeka domobrane,[2] koji svakoga dana daju osiguranje radnicima koji sijeku ovu šumu za potrebe grada Broda. Zasjedu postaviti što konspirativnije, pustiti ih unutra u šumu sa ciljem uništenja.

b) Sa jednim bataljonom i teškim naoružanjem smjestiti se u selu Korduševci. U cilju sprečavanja neprijateljske motorizacije cestom Vranovci — Trnjani, Štabu Osječke brigade dodijeliće se grupa diverzanata sa potrebnim minama.

3.) **Diljski NOP odred**
Sastav:
2 bataljona

Postaviće zasjedu u selu Mihaljevcima i selu Tulniku, sa zadatkom sačekivanja neprijateljskih patrola, koje se kreću iz Ciglenika. Poreča, kontrolišući ovaj sektor.[3] Pustiti ih na vrlo blisko otstojanje radi uništenja istih.

• Vidi dok. br. 34.

[8] O dejstvima Diljskog NOP odreda na ovom području od 8 do 20 marta vidi dok. br. 66.

Štab Diljskog NOP odreda treba da održava tijesnu vezu sa bataljonom pod b) XVIII Brigade, i u slučaju potrebe da se uzajamno potpomažu, bez posebnog naređenja.

4.) Vrijeme pokreta: Sve jedinice podesiće vrijeme pokreta tako, *da 9. III. 1944. godine do 4 sata ujutro* budu na određenim mjestima.

Jedinice XVIII Brigade, Osječke brigade i Diljskog NOP odreda, koje idu na zasjede, trebaju da blokiraju sela, da spriječe svaki izlazak civilima iz istih, kako se ne bi otkrio položaj naših jedinica. Voditi računa da ih neprijatelj zaobilaznim manevrom ne iznenadi.

5.) Mjesta štabova: Štab XVIII Brigade nalaziće se u selu Duboviku.

Štab Osječke brigade nalaziće se u selu Korduševcima.

Štab Diljskog NOP odreda nalaziće se uza svoje jedinice.

Štab divizije nalaziće se u selu Kindrovu.

6.) Povlačenja: 1) Jedinice Osječke brigade pod a) povući će se sa zasjede poslije sačekanja i uništenja neprijatelja u sela: Ježevik i Šušnjevci.

2) Jedinice XVIII Brigade pod a. i b. i jedinice Diljskog NOP odreda ostaće na određenim položajima, kontrolišući sjeverozapadni dio Dilja sve dotle dok ne dobiju pismeno naređenje za povlačenje.

7.) Veze: Gore navedene jedinice održavaće vezu sa svojim pretpostavljenim i potčinjenim jedinicama sa kuririma bilo konjem, bilo pješke. Izvještaje slati svakih 6 sati, a u izvanrednim slučajevima prilikom svake promjene.

8.) Evakuacija ranjenika: Osječka brigada organizovaće posebno previjalište. Za bataljon XVIII Brigade pod b. organizovaće previjalište ref. sanit. Diljskog NOP odreda.

9.) Znaci raspoznavanja: Za ovo vrijeme znaci raspoznavanja važe opšti.

Napomena: Prilikom vršenja diverzije na pruzi treba voditi računa pošto je neprijatelj minirao prugu sa handgranatama[4] (kliparama) kako bi izbjegli nepotrebne gubitke. Štab

[4] Ručnim

XVIII Brigade po prijemu ove zapovijesti odmah će uputiti 12 nagaznih mina sa odgovarajućim brojem ljudstva za polaganje istih u Štab Osječke brigade. Isto tako za jedinice Diljskog NOP odreda i svoje bataljone pod a. i b.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar: Komandant, ppukovnik:
M.[5] Stanivuković

BR. 19

IZVJEŠTAJ ŠTABA DVADESETE DIVIZIJE OD 8 MARTA 1944 GOD. ŠTABU OSMOG KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE O RAZMJEŠTAJU JEDINICA I NJIHOVIM ZADACIMA[1]

STAB
XX DIVIZIJE NOVJ
Br. 195
Dne 8. III. 44

ŠTABU VIII KORPUSA NOVJ

5 obzirom na situaciju na ovom sektoru, kao i stanje naših jedinica, mi smo izvršili sljedeći raspored:

I Brig. smještena je na prostoriji Gornji i Donji Bitelić, sa zadatkom zatvaranja pravaca na Panju i od Obrovca. Ovoj Brigadi posvećujemo osobitu pažnju glede njenog sređivanja vojno-političkog, radi toga što je ista bila oko 2 mjeseca van kontrole Štaba div. i koja je održavala vrlo slabo vezu sa Štabom div.[2]

II Brigada smještena je na prostoriji Zasiok — Miljkovići, sa zadatkom čuvanja mostobrana Zasiok i aktiviranja ka

[6] Narodni heroj Milan Stanivuković. Poginuo 28 decembra 1944 god. u borbi protiv Nijemaca, Čerkeza i ustaša, kao komandant Dvanaeste divizije.

[1] Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 10—1/2, k. 517 A.

[3] Početkom januara 1944 ova je brigada upućena preko Svilaje i Mića na područje Šibenik — Trogir, gdje je dejstvovala do 5 marta. Opširnije o tome vidi dok. br. 39 u ovoj knjizi i tom V, knj. 23, dok. br. 10, 44 i 92.

Ježeviću i Gornjim Koljanima.[3] Jedan bataljon ove Brigade smješten je na Vrdovu, kao divizijska rezerva.

III Brigada se nalazi na prostoriji Marasović — Rože — D. Tijarica i Strizirep. Zadatak joj je da vrši mobilizaciju ljudstva i da izvrši likvidiranje manjih neprijateljskih uporišta na tom sektoru.[4] Pripreme za likvidaciju neprijateljskih uporišta su u toku.

Sa kanalom preko Cetine mi još uvijek nismo potpuno ovladali. Razlog za ovo je taj što neprijatelj u s. Hrvače šalje jače patrole ka Potravlju i ka Zelovu, radi ovoga mi smo primorani da vršimo velika obezbjeđenja karavanima, koje mislimo upućivati, a koje do sada još nismo uputili. Inače, mi smo u nekoliko navrata prelazili rijeku Cetinu, sa ciljem konfiskacije neprijateljske imovine. Neprijatelj je davao otpor, ali ne uporan. Naše jedinice su u toku prošle noći izvršile čišćenje Ježevića. Neprijatelj osjetivši dolazak naših snaga je pobjegao.

Prema primljenim podacima neprijatelj je izvršio koncentraciju slabijih snaga u Obrovcu (prikupio oko 600 Nijemaca, 1 satniju domobrana, 2 tenka, 1 bateriju brdskih topova). Mi smo poduzeli mjere da ga spriječimo u namjeri da prodre bilo u Cetinsku dolinu, bilo ka Livnu. Do sada neprijatelj ništa nije pokušao. Tokom jučerašnjeg dana u Obrovac je stiglo oko 20 kamiona sa snagama nama nepoznatim i sa materijalom.

U najskorije vrijeme mi ćemo vam poslati spiskove i izvještaje predviđene rokovnikom.

SMRT FAŠIZMU - SLOBODA NARODU!

(M. P.)

Politkomesar:
SI. otsutan

Komandant:
major
Uzelac[5]

[s] i [4] O postignutim uspjesima vidi dok. br. 104.
[5] Mile

BR. 24

IZVJEŠTAJ ŠTABA TRIDESET ČETVRTE DIVIZIJE OD 8 MARTA 1944 GOD. ŠTABU ČETVRTOG KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE O NAPADU NA ŽELJEZNIČKU STANICU HORVATI[1]

STAB
XXXIV DIVIZIJE
IV KORPUSA
Op. br. 80/44
dne 8. III. 1944.

12.3.44[2]

Operativni izvještaj; napad na
želj. stanicu Horvati 26/27. II. 1944 godine.

ŠTABU IV KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE

Željeznička stanica Horvati nalazi se na pruzi Karlovac — Zagreb, udaljena oko 15 km. od Zagreba.

Sekcije Samobor — Zagreb 1:100.000

Pred ulaskom u stanicu pruga presjeca jedan brijeg te prolazi kroz usjek. Sjeveroistočno od stanice nalazi se selo Babići, a jugoistočno selo Gorjanci. Sama stanica nalazi se na mjestu gdje pruga izlazi iz usjeka, t. j. počinje nasip kojim pruga prolazi pokraj potoka Bukovca preko koga vodi most. Prema Karlovcu teren se penje, tako da selo Paladinići dominira nad željezničkom stanicom.

Sa zapadne strane teren se naglije penje, gdje pruga zasijeca malo u obronak brijega, koji je tu pokriven šumom.

Čitav teren oko stanice dominira nad neprijateljskim bunkerima koji su nanizani oko stanice i to: iznad usjeka u blizini sela Gorjanaca nalazi se jedan drveni bunker obložen sa zemljom, 50 metara niže prema stanici nalazi se drugi betonirani bunker, a na samoj stanici nalazi se bunker izrađen od drveta i obložen sa zemljom, pored samog mosta nalazi se gostiona u kojoj je bio smješten Štab. Na strani sela Babići nalaze se dva drvena bunkera obložena sa zemljom. Svi bunkeri povezani su sa saobraćajnicama. U samom usjeku na pruzi nalazio se oklopljeni voz, sastavljen od lokomotive i 4'vagona sa domobranskom posadom.

[1] Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 1/4, k. 426.

[2] Datum prijema izvještaja u Štabu Četvrtog korpusa NOV Jugoslavije.

Napad na stanicu Horvati vršila je Brigada »Franjo Ogulinac-Seljo« sa II Bataljonom, potpomognutim sa 2. četom I Bataljona, dok su ostali dijelovi I Bataljona bili u rezervi.[3] III Bataljon iste brigade i Turopoljsko-posavski odred davali su osiguranje. III Bataljon Brigade »Franjo Ogulinac-Seljo« osigurao je prostor između sela Grančari na desnoj obali potoka Lomnice — na pruzi kod mosta u Lomnici. Taj bataljon imao je zadatak porušiti sve mostove na Lomnici i zatvoriti sve puteve i prilaze koji vode iz Brezovice, te minirati želj. prugu. Turopoljsko-posavski odred s jednim bataljonom imao je zadatak postaviti zasjedu kod sela Marovići na glavnoj cesti Stupnik — Klinča Selo. II Bataljon postavio je zasjedu na pruzi u pravcu Zdenčine, dok je III Bataljon postavio zasjedu na drumu Rakov Potok — Klinča Selo.

Naziv naših jedinica \koje su se borile: Brigada »Franjo Ogulinac-Seljo« i Turopoljsko-posavski odred.

Naziv, jačina i sastav neprijatelja:

Posadu bunkera sastavljali su domobrani 2. sata XX željezničke bojne.[4] Ukupan broj ljudi bio je do 120. Posada oklopljenog vlaka do 50 ljudi naoružana sa 3—4 t. mitraljeza, 2 t. bacača, dok su svi ostali imali puške — kako posada u bunkerima tako i u oklopljenom vlaku.

Obostrana situacija: Neprijatelj nije očekivao napad, a podilaženje i koncentracija naših jedinica izvršena je u tajnosti i blagovremeno.

Izdate zapovijesti: Od Štaba brigade »Franjo Ogulinac-Seijo« za napad i osiguranje, kao i zapovijesti Turopoljsko-posavskog odreda bile su pravilne. Zapovijest za podilaženje svim jedinicama izdata je posebno.[5]

Vrijeme kada je borba počela: Borba je počela tačno u 23 sata 26. II. 1944 kako je to bilo u zapovijesti predviđeno.

Tok borbe: Prvi hitac iz topa pogodio je zidani bunker, a nakon toga je izvršen juriš na bunkere. Bunkeri na strani sela Gorjanci zauzeti su nakon nekoliko minuta, kao i gostionica u blizini stanice. Bunkeri sa strane sela Babići nisu zauzeti, jer jedinice II Bataljona nisu izvršile napad kako treba, nego samo otvorile puščanu i mitraljesku vatru, nakon čega je II Bataljon otstupio prema selu Babići.

[3] i * Vidi bojnu relaciju Prvog zbornog područja u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 2/1^—18, k. 59.

[B] Vidi dok. br. 10.

Kada su zauzeti bunkeri kod sela Gorjanci, privučen je top, kao i 2 protivtenkovske puške, na sam usjek i otvorena je vatra na Oklopijeni vlak. Posada oklopljenog vlaka pojačana sa bjeguncima iz zauzetih bunkera i gostione dala je jak otpor. Sa prvim topovskim hitcem otsječena je lokomotiva i vlak se zaustavio pred samom stanicom. Nakon toga što su 4 granate probile oklop voza posada je utekla iz voza u ona dva nezauzeta bunkera i popaljene zgrade oko stanice. Pošto se rad pojedinih dijelova, naročito II Bataljona, odvijao vrlo sporo, te već bilo prošlo 3 sata poslije pola noći, dat je znak za povlačenje. Osiguravajući dijelovi nisu vodili borbu osim II Bataljona Turopoljsko-posavskog odreda, na koga je napalo iz pravca Zdenčine 50—60 ustaša u pravcu Horvata i isti su odbijeni. Neprijatelj je iz Zdenčine tukao sa minobacačima položaje tog bataljona.

Naši gubitci u ljudstvu i materijalu: Brigada »Franjo Ogulinac-Seljo«: jedan mrtav, zamjenik komesara 2 čete II Bataljona Zusak Drago i 4 lakše ranjena. A dok Turopoljsko-posavski odred nije imao nikakvih gubitaka.

Utrošak municije: Utrošeno je kod Brigade »Franjo Ogulinac-Seljo« 1.800 puščanih metaka, izbačeno iz bacača 18 lakih i 30 teških mina i 10 top. granata. Kod Turopoljsko-posavskog odreda je utrošeno 680 puščanih metaka.

Izgubljenog i oštećenog oružja nije bilo, osim što je kod Brigade »Franjo Ogulinac-Seljo« prsla topovska cijev jedno 10 cm. od usta cijevi.

Imena lica i jedinica koji su se istakli: Prilikom napada na Horvate istakla se 2. četa I Bataljona Brigade »Franjo Ogulinac-Seljo«, kao i njezin komandir drug Buzazić Zdravko, inače se nije nitko naročito pojedinačno istakao.

Slabo su se držali cijeli II Bataljon, a naročito komandir 2 čete . . . , koji su i uzrok da akcija nije 100'% uspjela.

Gubitci neprijatelja u ljudstvu i materijalu: Gubitci neprijatelja su koliko je poznato 4 mrtva i 23 zarobljena. Zaplijenjeno je 30 pušaka, 60 ruč. bombi, 2.000 pušč. metaka i 8 ćebadi.

Kritički osvrt: Ova akcija je bila dobro pripremljena i predviđene su sve pojedinosti. Podilaženje bilo je u tajnosti i na vrijeme izvedeno. Sam napad je počeo vrlo dobro, ali je II Bataljon Brigade »Franjo Ogulinac-Seljo«, a naročito njegovi rukovodioci, doveo do toga da se akcija ne izvede potpuno.

Koordinacija svih teških oružja: topa, minobacača i t. mitraljeza sa pješadijom je vrlo dobro izvedena. Veza je funkcionisala dosta dobro, jer su svi dijelovi prije izvršenja samog zadatka bili postavljeni ranije na svoje mjesto. Komand. Brigade nije dovoljno uticao na tok borbe, jer je trebao ubacivanjem rezerve u borbu blagovremeno završiti akciju.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar:
si. otsutan

Za komandanta-major,
Nač. Štaba:
Dušan Pekić

(M. P.)

BR. 24

ZAPOVIJEST ŠTABA OSJEČKE NO BRIGADE OD 8 MARTA 1944 GOD. PODREĐENIM JEDINICAMA DA POSTAVE ZASJEDU I UNIŠTE NEPRIJATELJA NA CESTI SLAVONSKI BROD — SAPCI[1]

ŠTAB
OSJEČKE BRIGADE N. O. V. J.
Broj: 31/1944.
Dana 8. III. 1944.

ZAPOVIJEST

(Sekcija SI. Brod 1:100.000)

Pošto neprijateljske snage svakodnevno krstare cestom Brod — Sapci, a neki dijelovi osiguravaju radnike koii sijeku šumu Donja Dolca, koja leži između ž. pruge i ceste Brod — Sapci, ova brigada dobila je zadatak da iste sačeka i uništi. Neprijateljske snage sastoje se od domobrana i biciklista.[2] U cilju izvršenja prednjeg zadatka[3] ovaj štab

NAREĐUJE:

1.) I. Bataljon:
Sastav:
3 streljačke čete, mitraljez odjeljenje.

a) sa četom a. postaviti će zasjedu između pruge i ceste u jugozapadnom dijelu šume Donja Dolca. Ova četa ima zadatak da tajnim izviđačem kontroliše teren između G. Dolaca, ceste i pruge, jer neprijatelj nastupa od pruge u streljačkom stroju.

b) sa četom b. postaviti zasjedu na cesti Vrhovci — Trnjani. Zasjeda treba da se proteže 800 metara istočno od puta koji vodi kroz šumu G. Dolca prema koti 111. Ova četa ima zadatak da sačeka neprijatelja koji treba da naiđe od Broda prema šumi Donja Dolca (kota 111). Ova četa mora održavati na svome lijevom krilu vezu sa četom a. koja se nalazi na jugozapadnom dijelu šume Donja Dolca.

[1] Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 1/1, k. 889.
[3] Iz sastava Druge koturaške (biciklističke) bojne. Vidi dok. br. 3/1—13, k. 60 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.
[s] O njegovom izvršenju vidi dok. br. 34.

c) jedan vod čete c. postaviti u istočnom dijelu šume Donja i Gornja Dolca (trigonometrijska tačka 138 groblje). Ovaj vod ima zadatak da postavi jednog izviđača na samo groblje, a ostali drugovi da se zakonspirišu u šumu Gornja Dolca. U slučaju nailaska neprijatelja, ovaj vod na cesti od Garčina prema Brodu ima odmah da izvjesti jedinice koje su u zasjedi u jugozapadnom dijelu šume Donja Dolca (kota 111). Ovaj vod mora propustiti neprijatelja i kad stupi u kontakt sa jedinicama koje drže zasjedu u jugozapadnom dijelu šume poći mu sa leđa. Drugi vod čete c. ostaviti će štab bataljona sebi za rezervu.

2.) *II bataljon: Sastav:* tri streljačke čete, mitraljez, odjeljenje, minobacački vod.

d) sa četom d. postaviti zasjedu između puta koji vodi *iz* Ježevika za Donja Dolca (kota 111) i puta koji se odvaja zapadno između natpisa Gornja Dolca i spušta se kod crkve u selu Vranovci. Ova četa mora da održava vezu na svome lijevom krilu sa četom b. I bat.

e) sa četom e. postaviti zasjedu u produžetku čete d. kota 146 ispod vinograda. Ova četa ima da održava vezu na svome lijevom krilu sa četom d. ovoga bataljona.

f) ovu četu postaviti u vinograde Podvinjsko Bukovlje. Zadatak ove čete jest da osmatra neprijatelja i da šalje redovite izvještaje susjednim četama.

3.) *II bataljon: Sastav:* tri streljačke čete, mitraljesko odjeljenje, protutenkovski top, četa za vezu i ostali dijelovi štaba brigade.

Ovaj bataljon smjestit će se u selu Korduševci, s tim da kontroliše selo Šušnjevci i da se dobro obezbijedi od istoga. Protutenkovski top odmah postaviti na najzgodniji položaj, kako bi mogao dobro dejstvovati. Treba dobro obezbijediti put koji vodi iz južnog dijela sela Korduševci i ulazi u sjeverni dio sela do koga dovodi glavna cesta.

Vrijeme pokreta:

Jedinice I i III bataljona moraju biti skoncentrisane u selu Podcrkavje u 20 sati, tako da bi do 4 sata ujutro 9. III. o. g. bile na određenim im -položajima, dok će jedinice II bataljo-

na krenuti iz svog sadanjeg mjesta boravka u 19 sati 8. III. 1944, tako da do dana budu u određenim im bazama.

Evakuacija ranjenika: Referent saniteta ove brigade organizovat će brigadno previjalište u selu Korduševci, a štabovi bataljona organizovat će svoje previjalište na položaju negdje u mrtvom uglu.

Napomena:

Jedinice I i III bataljona, koje zaposjedaju položaje, imaju da budu, odnosno da zaposjednu određene im položaje u najvećoj konspiraciji. Sve civile koje bi eventualno nalazili putem skretati ih u šumu, a koji bi mogli proći bez da primijete vojsku treba ih propustiti. Ni pod koju cijenu zasjeda se ne smije otkriti prije nego što naiđe neprijatelj s pravca Broda, kako je to navedeno. Pri sačekivanju neprijatelja moraju se upozoriti komandiri da budu strpljivi i da ga puste na najbliže otstojanje, zatim da se otvori baražna vatra kojom ćemo ga demoralisati i naSstoga izvršiti juriš. Štab III bataljona ostaviti će, odnosno postaviti teški bacač na putu koji se odvaja ispod nasipa Gornja Dolca i silazi k crkvi Vranovci. Štab [ovog bataljona] ostavit će nekoliko drugova u južnom dijelu sela Ježevik. Zadatak je ovih drugova da ne puste nikoga iz sela sve dotle dok se jedinice ne povuku sa položaja.

II bataljon uzet će kola od III bataljona, t.j. kuhinju koju će povesti sa sobom, a ista će ga dočekati u selu Podcrkavje.

Poslije završene borbe, jedinice će se povući i to: I bataljon u selo Šušnjevci, III bataljon u selo Ježevik, Štab brigade nalazit će se u selu Korduševci sa II bataljonom. I bataljonu dodijelit će se potreban broj mina da minira cestu koja vodi u selo šušnjevci. Isto tako, dodijelit će se četi b. potreban broj mina za miniranje ceste prije borbe, t.j. za vrijeme postavljanja zasjede.

Povlačenje će se izvršiti po usmenom naređenju komandanta ove brigade a koji će se nalaziti za vrijeme zaposijedanja položaja sa jedinicama I i III bataljona.

Znakovi raspoznavanja:

Za noć 8. na 9.III.1944 . . . Nećemo—kralja

Znaci za dan 9. III. 1944.
Poziv: Desnu ruku dići u vis.
Odgovkrr: Obje ruke dva puta izbačene naprijed.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Stevo Vještica[4]

Komandant:
Joka[5]

P.

Pravac kretanja: Za sve jedinice jeste: Gabrić Mala, **Pod-**crkavje, Grabarje, gdje dolaze do zavijutka ceste, gdje okreću šumskim putem koji vodi preko Sadna šume, Cerovac, gdje okreću južno, dolaze u selo Ježevik i spuštaju se kroz šumu Donja Dolca do određenog im položaja. Jedinice II bataljona dolaze do Cerovca i okreću istočno prema selu Korduševci.

* Poginuo na Dilj Planini 1944 god. kao politički komesar Osječke NO brigade.

[8] Milan

BR. 24

IZVJEŠTAJ ŠTABA NO BRIGADE »FRANJO OGULINAC-SELJO« OD S MARTA 1944 GOD. ŠTABU TRIDESET ČETVRTE DIVIZIJE O PRITISKU NA NEPRIJATELJSKA UPORIŠTA GOLI BREG I BREZOVICA[1]

ŠTAB BRIGADE
»FRANJO OGULINAC-SELJO«
Dne 8. III. 1944 godine
Op. br. 49/44

Operativni izvještaj o borbi
u Brezovici i Golom Bregu.

ŠTABU XXXIV DIVIZIJE N.O.V.J.
(Sekcija Zagreb 1:100.000)

Neprijateljsko uporište Goli Breg i Brezovica nalazi se oko 8—9 kilometara južno od Zagreba, između pruge Zagreb — Karlovac i Zagreb — Sisak. Kroz selo Goli Breg i Brezovicu prolazi jedan drum koji vodi iz Pisarovine za Zagreb, te jedan drum koji se iz Golog Brega odvaja za selo Stupnik. Goli Breg i Brezovica nalaze se u razdaljini od oko jedan kilometar. Obadva sela nalaze se na ravnom i čistom terenu a oko samih sela i između njih skoro sav teren ispresijecan je sa kanalima napunjenim vodom. Zapadno od sela Brezovice proteže se šuma koja pokriva skoro cijeli teren između Brezovice i Horvata. Južno i jugoistočno od tih sela teče potok Lomnica koja je na ovom sektoru dosta duboka i široka, te ista nije gazna. Do samih uporišta Goli Breg i Brezovica na južnoj strani nalaze se sela Zadvorsko, Drežnik, Demerje i Desprim u kome se isto nalazilo posade, iz istog sastava; na sjeverozapadnoj strani nalazi se željeznička stanica Hrvatski Leskovac i Stupnik, u kojima se također nalazi neprijateljska posada poznate jačine.

Brigada »Franjo Ogulinac-Seljo« — dobila je zadatak[2] da vrši pritisak na neprijateljsku posadu u Golom Bregu i Brezovici, da spriječi dolazak pomoći napadnutoj posadi na željezničku stanicu u Horvatima i Zdenčini[3] od te strane.

i ! i: na

[1] Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 5/4, k. 1230.

[1] i [4] Vidi dok. br. 10.

* Posadu na željezničkoj stanici Horvati napala je Omladinska NO brigada »Jože Vlahović« a u Zdenčini jedinice Osme divizije. Opširnije o tome vidi dok. br. 112.

Posadu gore navedenih uporišta sačinjavao je I konjanički divizion (oko 600—650 ljudi) IV kubanskog puka, koji je bio smješten u selu Goli Breg, Dvor Brezovica, Desprim i Brezovica. Utvrđeni su sa drvenim bunkerima oko sela povezanim sa cik-cak rovovima. Naoružani su sa jednom baterijom poljskih topova 75 mm, i pješadijskim naoružanjem.

Napad, odnosno pritisak na neprijatelja počeo je dne 4 ožujka 1944 godine u 24 sata. Raspored snaga za osiguranje, odnosno pritisak vidi se iz priložene zapovijesti.[4] Napad, odnosno pritisak vršila su dva bataljona i to: jedna četa I bataljona vršila je pritisak pravcem druma selo Hudibitek — Dvor Brezovica, ostale snage toga bataljona vršile su pritisak pravcem kroz selo Drežnik na posadu u selu Desprim. Jedna četa II bataljona zajedno sa minerima imala je zadatak da ruši prugu na dva mjesta između željezničke stanice Hrvatski Leskovac i želj. most na potoku Lomnica. Sa ostalim snagama toga bataljona vršio se pritisak kroz selo Demerje na uporište Brezovicu.

Jedinice koje su vršile pritisak duž druma Hudibitek — Goli Breg i kroz selo Drežnik na Desprim susrele su se sa neprijateljskim patrolama, koje su krstarile kroz selo Drežnik i duž druma od Golog Brega, te su ih najurili u samo uporište. Prepad na samo uporište nije uspio, pošto je neprijatelj primijetio naše jedinice i blagovremeno zauzeo položaje. Štab toga bataljona, vidjeći da se neprijatelj pripremio i pružao jak otpor, ustavio se u blizini kanala, koji leži između sela Drežnik i Desprim na Dvor Brezovicu i držao uporište pod mitraljeskom i puščanom vatrom. U 3 sata 5. III. 1944 godine ujutro neprijatelj je pokušao da pređe u protivnapad, ali snage naše jedinice odbacile su ga natrag u uporište i držale ga stalno pod vatrom automatskog oružja do samog povlačenja.

Jedinice II bataljona koje su vršile pritisak kroz selo Demerje na Brezovicu također su naišle na neprijateljsku patrolu te su ih najurile u samo uporište Brezovicu. Neprijatelj je pokušavao protivnapad da odbaci naše jedinice od uporišta, ali mu to nije uspjelo, naše jedinice su ih odbile i odbacile nazad u uporište, te ih držale pod vatrom do samoga povlačenja. Četa koja je imala zadatak da poruši prugu između željezničke stanice Hrvatski Leskovac i potoka Lomnice porušila je prugu i povratila se u sastav bataljona, koja je ostala u bataljonskoj rezervi do samog povlačenja.

Prateća četa sa jednim teškim bacačem i brdskim topom vršila je uznepiiravajuće gađanje na uporište Goli Breg, Desprim i Dvor Brezovica, teške mitraljeze postavila je za pri-

hvat na sjevernom dijelu sela Hudibitek. Bataljon koji je bio u brigadnoj rezervi kontrolisao je teren u pravcu Zadvorskog i Strmca, te isti je organizirao prihvat kada su se povlačile jedinice koje su bile u napadaju. 5. III. 1944 godine prema dobivenom naređenju od štaba divizije brigada se je povukla na sektor Starjak.

Postavljeni ciljevi, tj. zadatak koga smo dobili izvršen je u cjelosti, mostovi na potoku Lomnici svi su porušeni. Gubitci neprijatelja nijesu nam poznati. Zarobljeno, kao i zaplijenjeno nije ništa.

Vlastitih gubitaka kako u ljudstvu tako i u oružju nije bilo.

Utrošeno je 1520 puščanih i mitraljeskih metaka, 5 granata za brdski top, te 16 bombi za teški i 6 za laki bacač.

U toj borbi nije sa nitko naročito istakao.

KRITIČKI OSVRT:

Za cijelo vrijeme borbe veza je slabo funkcionirala između jedinica i sa pretpostavljenim štabovima. Brdski top uslijed nečistoće nije mogao pucati, dok ga se na licu mjesta nije rasklapalo i čistilo.

III bataljon nije odmah pristupio rušenju mostova na potoku Lomnica od glavnog druma do pruge, već ih je srušio u samu zoru, a također ^otpuno i u cjelosti nije porušio most na glavnom drumu preko potoka Lomnice.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M. P.)

Politički komesar: **Marijan Badel**[3]

V. d. komandanta: **M.**[6] **Tojagić**

* Narodni heroj. Poginuo u selu Sveta Jana 22 juna 1944 god. u borbi protiv Nijemaca i ustaša, kao politički komesar brigade »Franjo Ogulinac-Seljo«.

[e] Milan

BR. 23

IZVJEŠTAJ ŠTABA DVADESETE DIVIZIJE OD 9 MARTA 1944 GOD. ŠTABU OSMOG KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE O RAZMJEŠTAJU I STANJU U JEDINICAMA[1]

ŠTAB
XX DIVIZIJE NOVJ
Br. 141
Dne 9. III. 1944

ŠTABU VIII KORPUSA NOVJ

Stanje i novosti na sektoru ove divizije jesu sljedeće: naša I brigada stigla je u Ogorje, ali ne kompletna, jer je oko 150 boraca sa komesarom brigade odsječeno prilikom vođene borbe,[2] vjerovatno negdje oko Trogira.[3] Nastojaćemo prebaciti ovu brigadu na sjeveroistočnu obalu rijeke Cetine.

Naša II brigada prilikom čišćenja kanala za Trogir, tj. jugozapadne obale rijeke Cetine, sela Potravlja i Zelova izgubila je oko 8 boraca.[4] Odredili smo komisiju, koja će ispitivati do koga je i kolika krivica i krivce ćemo najstrožije kazniti. Kod ove naše brigade stvar ne samo da nije dobra, nego nije ništa bolja nego kod naše I brigade.[5]

Na prostoru naše III brigade nema naročitih novosti. Ova brigada sređuje se, održava zborove u selima: Strižirep, Vrpolje, Gornja i Donja Tijarica, Rože i Ugljane, ispituje neprijateljske garnizone Aržano, Svib i Trilj. Nastoji da uhvati vezu sa domobranskim vojnicima i oficirima, kako bi u pogodnom momentu pristupila likvidaciji pomenutih neprijateljskih uporišta.[6]

Dinarski odred nalazi se na dosadašnjem mjestu i kod istoga nema nikakvih novosti[7] (nalazi se u Otoku, Gali, prema Obrovcu, dok se jedna četa nalazi u Bračevu Docu).

[1] Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 13—1/2, k. 517-A.

[2] Politički komesar Nikola Jončić vratio se u brigadu sa 110 boraca i rukovodilaca. Vidi dok. br. 39 u ovoj knjizi i tom V, knj. 26, izvještaje Prve brigade Štabu Dvadesete divizije.

[8] Opširnije o ovoj borbi vidi dok. br. 39.

[4] Vidi dok. br. 11.

[5] Vidi dok. br. 39.

* O dejstvima Treće brigade na spomenutom području ridi dok. br. 104 i 126.

[7] Vidi dok. br. 44 i 92.

Primijećene su koncentracije izvjesnih četničkih snaga na prostoru Vrlika, Podosoje, Otišić. Jačina ovih snaga za sada nam je nepoznata, ali smo poduzeli i mjere opreze i mjere radi prikupljanja podataka.

Preko Imotskoga iz pravca Čapljine stiglo je 5 o. mj. oko 400 Nijemaca SS trupa sa 15 kamiona. Ova jedinica zadržala se je u Studencima, da li će ista ovdje ostati ili je samo u prolazu još za sada ne znamo.

Neprijateljski garnizon u Sinju je pojačan, tj. povratile su se SS trupe, koje su otišle iz Sinja, tako da se sada u Sinju nalazi oko 1000 Nijemaca i 1200 domobrana.[8]

Kanal sa Trogirskim sektorom je u priličnoj mjeri kompromitovan, neprijatelj za njega zna i na sve načine nastoji da ga izoluje, tako da u tom pogledu postoje velike poteškoće. Za svakog kurira ili dopis mora se određivati po čitav bataljon radi osiguranja.

U vašem naređenju a/br. 5 od 4 o. mj. radi formiranja brdske artiljerije stoji, pored ostalog, da uputimo dva telefonska aparata sa kablom — jedan do dva ručna dvogleda. Po istom naređenju u pogledu ljudstva i puškomitraljeza postupićemo čim stigne naša I brigada, ali tražene telefone i dvoglede nećemo moći uputiti, jer sa telefonima divizija ne raspolaže, a dvogled ima samo komandant divizije.

Poduzeli smo sve oko organizacije štabova, učvršćivanja odgovornosti i discipline i formiranja jedinica — četa pri štabu, kao izviđačke, inžinjerske, štabne čete, bolničke čete, čete pri intendanturi, o čemu ćemo vas detaljnije izvijestiti nakon dovršenog formiranja.

Jučer smo primili naređenje od sekcije za naoružanje toga štaba pod br. si. od 29. II. o. god. u kome se naređuje da ova divizija izda 10 (deset) puškomitraljeza sa odgovarajućim brojem municije i da se ovo naređenje izvrši bez obzira da li je stigla naša I brigada. Ovo naređenje potpisao je pomoćnik načelnika štaba, pukovnik Biočić.[9] Ovo naređenje ne možemo izvršiti iz sljedećih razloga: naša II i III brigada imaju dosta malo brojno stanje i naoružanje kojima također još nedostaje puškomitraljeza i municije i koje željno očekuju dolazak naše I brigade, također zbog popune sa puškomitraljezima i munici-

[8] U Sinju su se tada nalazile sljedeće neprijateljske snage: jedan bataljon 822 puka njemačke 264 pješačke divizije, Dvadeset sedma ustaška bojna i dijelovi Petnaeste pješačke pukovnije. Vidi dok. br. 164 u ovoj knjizi, dok. br. 19—2, k. 521 i omot 12 skica br. 163 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.

* Franc

jom. Mi smo također pristupili formiranju jedinica, koje do sada nisu postojale **u** formacijskom sastavu divizije. Formiranjem ovih jedinica također će nam biti potrebno i naoružanje koje moramo uzeti iz naših brigada. Neprestano izvlačenje kako ljudstva i naoružanja iz naših jedinica negativno djeluje na i onako male i slabe naše brigade i stvara se utisak da se samo od jedinica oduzima. Za ovo oružje naređeno je u istom dopisu da se izda Grahovsko-peuljskom odredu. Automatskog oružja ima na Visu i na Trogirskom sektoru, odakle može da se snabdije Grahovsko-peuljski odred, a što se tiče prenosa istoga mislimo da to može da obavi isti odred sa svojim vlastitim snagama, a ne da to obavljaju jedinice ove divizije, koje ne raspolažu sa dovoljnim brojem konja, a i **u** priličnoj mjeri su zamoreni.

Izviješteni smo da je radio-telegrafista koji je održavao vezu kopna sa Mornaricom uhvaćen od strane neprijatelja i da su sa njim uhvaćene i šifre koje su trebale da služe od 8. o. mj. Ne znamo čije su to šifre, jer naše nisu, ali svakako treba ove šifre oglasiti nevažećim, kako se neprijatelj ne bi sa istima služio.

Vrijeme na Vrdovu je vrlo loše, jaka bura sa snijegom ometa skoro svaki saobraćaj i pokret. Uslijed takvog nevremena naša radio-stanica nije mogla da radi, a pri pokušaju rada oglušila je jedna lampa za koju smo vam već javili i tražili od vas. Prema tome naša radio-stanica neće moći da radi sve dok ne dobijemo traženu lampu.

Ishrana svih jedinica ove divizije je vrlo slaba i pored nastojanja da se ona poboljša. Baš zbog tako slabe ishrane bićemo prisiljeni podešavati i operacije ove divizije, tj. pristupiti likvidiranju i čišćenju nepr. iz Cetinske doline. Odnos komandi mjesta i područja prema jedinicama naše divizije i prema štabu divizije je skroz nepravilan . . .

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkom,
Edo Santini

Komandant,
major
Mile J. Uzelac

BR. 24

IZVJEŠTAJ ŠTABA GRUPE SJEVERNODALMATINSKIH NOP ODREDA OD 9 MARTA 1944 GOD. ŠTABU OSMOG KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE O BORBAMA PROTIV ČETNIKA U SJEVERNOJ DALMACIJI[1]

ŠTAB
GRUPE S. D. P. ODREDA
Br. 154
9. III. 1944.

ŠTABU VIII KORPUSA NOV I POJ
ŠTABU XIX DIVIZIJE NOVJ

Dostavlja operativni izvještaj.

1. (Sekcija Zirje, Šibenik, Knin, Novi Grad 1 : 100000 jug. izdanja.) Zemljište je ispresijecano ogradama sa djelomično pošumljenim prostorom. Teren manevarski sa malo dominantnih tačaka na istočnoj strani, dok na zapadnoj strani planinski masivi.

2. Kninski odred sa snagama jednog bataljona, S.D.P.[2] Odred sa jednim bataljonom, Zadarski bataljon i Prateća četa Štaba grupe.[3] Od susjednih jedinica: jedan bataljon II Brigade XIX Divizije na sektoru Zmištak (562) — s. Parčić, dok ostali dio snaga II Brigade s. Bilišane i s. MuskVvci.

3. Četnička Leteća brigada, jačine 500 boraca, pod komandom Milorada Stegnjajića napadala pravcem Benkovac — Medviđe, Skradinska četnička brigada, jačine 200 boraca, pod komandom kapetana Franca Kovača nadirala je pravcem Skradin — Đevrske — Bijelina, Prominska brigada, jačine 350 boraca, pod komandom potporučnika Sime Radića i Kosovska četnička brigada, jačine 600 boraca, pod komandom kapetana Arsanovića nadirale su od pravca Radučić — Ivoševci — Bio-

[1] Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u **arhiri** Tojnog istoriskog instituta pod reg. br. 12—1/2, k. 517 A.

[3] Sjevernodalmatinski partizanski

[3] Riječ je o Štabu Grupe sjevernodalmatinskih NOP odreda.

gućom uspio je da stigne u 10 sati 1.o.mj.n. Čekić/433/i 1.l. Gospa/450/ Medvidja. Ova neprijateljska kolona stigla je preko Gornje Kosine i jednim djelom kroz Brušku. Dva 1.o.mj. glavnina neprijateljskih snaga bile je u Bioćinu sela Benkovačka kolona povukla se natrag u Benkovac, a Skradinska u Bribir. Isti dan je vladalo zatišje.

3.o.mj. glavnina neprijateljskih snaga iz Bioćina sela kremula je u nekoliko kolona preko Modrina sela i Debelog Brda u pravcu Parčića. Naše snage S.D.P. Odreda bočno su napadale na neprijatelja dok snage II. Brigade istoga dana uspjele su ga povratiti natrag. Ujutro istoga dana Prateća četa Staba Grupe postavila je zasjedu na Diviću/324/četničkoj koloni koja se kretala iz Skradina i tu se čitavog dana vodila borba sve dok nije neprijatelj odbačen natrag. Na ovom pravcu napadalo je oko 150 četnika, dok na našoj strani bilo je 25 boraca. 4.o.mj. neprijatelj je od strane Bioćina sela izvršio napad u pravcu Bjeline i nakon nekoliko satne borbe uspio je odbaciti 2. bataljon S.D.P. Odreda iz sela Bjeline nakon čega se isti povukao na kotu 374 kod crkve sv. Petra. Neprijatelj je kontrajurišom naših snaga odbačen natrag. Istoga dana od pravca Parčića-Žaštaba i Obruča/300/vršile su pritisak i napadale snage Kninskog odreda i II. Brigade, nakon čega se neprijatelj povlačio prema Kolašcu i Kucurama. Ujutro 5.o.mj. neprijatelj je ponovo izvršio napad u pravcu Petrove crkve /307/i uspio je da je zauzme. Neprijateljske snage na čitavom ovom prostoru prestale su ofenzivno djelovati i iste su se povukle u pravcu Kistanje. 7.o.mj. glavnina četničkih snaga izvršila je koncentraciju na prostoru Vrtiće-Đevrske-Krnjeuve i Bribir, odakle su u večer kremuli u dva pravca i to jedinim pravcom prema Skradinu, dok glavnina je kremula preko Rodkog slapa na Ivjerojatnije za Kosovsku dolinu. Istoga dana Stagnjić sa 100 četnika došao je na Bribirske Mostine iz Benkovca. 7.o.mj. neprijatelj je evakuisao i napustio garnizone Mokro polje i Kistanje. Naše snage nakon što su neprijatelj povlačio zauzimale su napred teritoriju i 8.o.mj. nekoliko drugova je ušlo su u Kistanje, dok Mokro polje odmah su zauzele jedinice Kninskog Odreda.

8. Naša snaga je uspjelo omesti neprijatelju plan i na pojedinim tačkama odbaciti neprijatelja, a na pojedinim zadržati. Cilj u potpunosti nije postignut obzirom što ipak neprijatelju uspjelo probiti se do Parčića i sa Benkovačkog kolonom do Medvidja. Naše jedinice u odnosu na neprijatelja uglavnom su izvršile svoj zadatak. U ovoj borbi zarobljeno je i to:

1 četnik sa oružjem, dok su se 2 predala koji su bili ranije zarobljeni od četnika kao partizani.

Neprijatelj je imao kroz ovo vrijeme na svim tačkama koje su branile naše jedinice i to na Obruču prvog dana borbe 13 mrtvih i oko 20 ranjenih, među kojima i zamjenik popa Pujića, kod Knića trećeg dana borbe 2 mrtva i nepoznati broj ranjenih. Kod Debelog Brda prvog dana borbe 13 mrtvih i nepoznati broj ranjenih i trećeg dana borbe na Diviću 7 mrtvih i nepoznati broj ranjenih. Ukupan broj 35 mrtvih.

Za vrijeme ove neprijateljske ofenzive imali smo 8 mrtva i 11 ranjenih drugova i to iz Kninskog i S.D.P. Odreda. U materijalu nije bilo gubitaka, izuzev što je neprijatelj pronašao jedan bunker oružja XIX. Divizije u Crnjobrnjama.

Utrošak municije:

5450	metaka	za teške mitraljeze
6800	"	za talijanske p.mitraljeze
6600	"	za talijanske puške
1290	"	za jugoslavenske puške i p.mitralj.
2045	"	za šmajsere
37	granata	za bacač 45 mm
49	komada	bombi.

9. Za sve vrijeme borbe ove jedinice ove Grupe koje su učestvovale u ovim borbama dobro su se držale. Za pohvalu nebi se imalo istaknuti koju jedinicu osnovano pojedinca.

10. Nije bilo takovih grešaka u borbi da bi se moglo nekog pozvati na odgovornost.

11. Obruč je bila dobro pripremljena obzirom što smo imali tačne podatke o neprijatelju. Tapovjest i raspored snaga u odnosu naših snaga prema neprijatelju bio je dobar. Glavni nedostatak jest taj što ove jedinice nisu mogle doći u pravo vrijeme na položaj i što nismo imali jaču

Fotokopija druge stranice dokumenta br. 24

vičino Selo. Komandant operacije bio je bandit Dujić[4] koji se je nalazio sa Radučićkom kolonom.[5]

4. Neprijateljska koncentracija i namjere nisu uočene ni sa koje strane. Podatke o neprijateljskim namjerama dobili smo od R.O.C.[6] Šibenik tačno u 16 sati 29. II. o. g. O situaciji bio je odmah obaviješten načelnik Štaba XIX Divizije[7] koji je donio odluku i izdao zapovijest za jedinice ove grupe i za II Brigadu XIX Divizije. Sve jedinice nisu dobile na vrijeme operativnu zapovijest. Ovo se odnosi na II Brigadu i dijelove Kninskog odreda.

5. Štab Kninskog i S.D.P. Odreda dobili su direktno naređenje (zapovijest) od načelnika XIX Divizije. Zadarski bataljon i Prateća četa dobili su usmeno naređenje od Štaba grupe.

6. Borba je počela u 5 sati 1.III. o.g. kod zaseoka Grulovići između Kistanjske neprijateljske kolone i II Bataljona S.D.P. Odreda. Ova je borba bila susretna. Na ostalim tačkama nije u to vrijeme otpočela borba. Ujutro istoga dana u 7 sati otpočela je borba na Diviću (324) između lijevog krila Skradinske kolone i Prateće čete Štaba grupe, a u 7,20 časova otpočela je borba sa glavninom Skradinske kolone na Straži (342) sa Zadarskim bataljonom. U 8 sati Radučićka neprijateljska kolona podilazila je Obruču (300) južno od Ervenika i sukobila se sa snagama I Bataljona Kninskog odreda.

7. Kod susreta II Bataljona S.D.P. odreda sa neprijateljem u Grulovićima, neprijatelj se rokirao na desno i krenuo u pravcu crkve Sv. Petra (307) — Biovičino Selo, gdje se je spojio sa Radučićkom kolonom. Na liniji lijevo Divić (324) desno Debelo Brdo (365) zaključno vodila se borba čitavi dan i neprijatelj je uvečer odbačen natrag uz gubitke. Neprijatelj je naročito napadao prema Debelom Brdu, gdje su učestali u više navrata obostrani juriši, dok naposljetku predvečer nije neprijatelj potpuno odbačen. Neprijatelj je s Divića (324) uspio da zauzme Orlovaču (406) ispred koga su se u toku dana povlačile naše snage. Uvečer se i sa ovoga položaja povukao za Bribir. Neprijateljska Radučićka kolona kretala je u dva pravca: jedan pravac Kanaziri — Pleševica (287) — Obruč (300), dok

* Momčilo

[5] Prema izvještaju Štaba Devetnaeste divizije, u ovom napadu na Bukovicu, pored četnika, učestvovale su i neke njemačke jedinice. Međutim, u dnevnom izvještaju njemačkog Petnaestog brdskog armiskog korpusa od 7 marta piše da je to bio »pothvat« četnika. Vidi dok. br. 41 u ovoj knjizi i mikrofilm u mikroteci Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. Minhen — 5/1284—1285.

* Rejonski obavještajni centar

[7] Ante Biočić

sa drugom kolonom s. Vujašinovići — Biovičino Selo. Prema Obruču nadirale su jače neprijateljske snage koje su podilazile sa sjeveroistoka i juga. Na Obruču se nalazila jedna četa 1. bataljona Kninskog odreda, dok ostali dio snaga ovog bataljona bio je raspoređen do vrha Zmištaka (562). Jedna četa Zadarskog bataljona zatvarala je pravac Benkovac — Brgud — Rodaljice — Bijelina i ista nije vodila borbu, pošto neprijatelj nije nadirao tim pravcem. Prvog dana borbe glavnina neprijateljskih snaga t.j. Radučićka i Kistanjska kolona uspjele su zauzeti Obruč (300) i Zmištak (562) i ovladati sa Biovičinim Selom, dok prednji neprijateljski dijelovi uspjeli su stići do prvih kuća u Modrinom Selu. 3. bataljon II Brigade prvoga dana nije uspio da stigne u Biovičino Selo, kako je bilo predviđeno. Bandit Stegnjajić sa svojom brigadom uspio je da stigne u 10 sati 1. o. mj. na Čekić (483) i Mala Gospa (450) — Medviđe. Ova neprijateljska kolona stigla je preko Gornjeg Karina i jednim dijelom kroz Brušku. Dana 2. o. mj. glavnina neprijateljskih snaga bila je u Biovičinu Selu, Benkovačka kolona povukla se natrag u Benkovac, a Skradinska u Bribir. Isti dan je vladalo zatišje.

3. omj. glavnina neprijateljskih snaga iz Biovičina Sela krenula je u nekoliko kolona preko Modrina Sela i Debelog Brda u pravcu Parčića. Naše snage S.D.P. Odreda bočno su napadale na neprijatelja, dok snage II Brigade istoga dana uspjele su ga povratiti natrag. Ujutro istoga dana Prateća četa Štaba grupe postavila je zasjedu na Diviću (324) četničkoj koloni koja se kretala iz Skradina i tu se čitavog dana vodila borba sve dok nije neprijatelj odbačen natrag. Na ovom pravcu napadalo je oko 150 četnika, dok na našoj strani bilo je 25 boraca. 4 o. mj. neprijatelj je od strane Biovičina Sela izvršio napad u pravcu Bijeline i nakon nekolikosatne borbe uspio je odbaciti 2. bataljon S.D.P. Odreda iz sela Bijeline, nakon čega se isti povukao na kotu 374 (kod crkve Sv. Petke). Neprijatelj je kontrajurišom naših snaga odbačen natrag. Istoga dana od pravca Parčića — Zmištaka i Obruča (300) vršile su pritisak i napadale snage Kninskog odreda i II Brigade, nakon čega se neprijatelj povlačio prema Kolašcu i Macurama. Ujutro 5. o. mj. neprijatelj je ponovo izvršio napad u pravcu Petrove Crkve (307) i uspio je da je zauzme. Neprijateljske snage na čitavom ovom prostoru prestale su ofanzivno djelovati i iste su se povukle u pravcu Kistanja. 7. o. mj. glavnina četničkih snaga izvršila je koncentraciju na prostoru Varivo.de — Đevrske — Krnjeuve i Bribir, odakle su uvečer krenuli u dva pravca i to jednim pravcem prema Skradinu, dok glavnina je krenula

preko Roškog Slapa najvjerovatnije za Kosovsku dolinu. Istoga dana Stegnjajić sa 100 četnika došao je na Bribirske Mostine iz Benkovca. 7. o. mj. neprijatelj je evakuisao i napustio garnizone Mokro Polje i Kistanje. Naše snage nakon što se neprijatelj povlačio zauzimale su naprijed teritoriju i 8. o. mj. nekoliko drugova je ušlo u Kistanje, dok Mokro Polje odmah su zauzele jedinice Kninskog odreda.

8. Našim snagama je uspjelo omesti neprijatelju plan i na pojedinim tačkama odbaciti neprijatelja, a na pojedinim zadržati. Cilj u potpunosti nije postignut obzirom što je ipak neprijatelju uspjelo probiti se do Parčića i sa Benkovačkom kolonom do s. Medviđe. Naše jedinice u odnosu na neprijatelja uglavnom su izvršile svoj zadatak. U ovoj borbi zarobljeno je i to:

1 četnik sa oružjem, dok su se 2 predala koji su bili ranije zarobljeni od četnika kao partizani.

Neprijatelj je imao kroz ovo vrijeme na svim tačkama koje su branile naše jedinice i to: na Obruču prvog dana bor*be 13 mrtvih i oko 20 ranjenih, među kojima i zamjenik popa Đujića, kod Nunića trećeg dana borbe 2 mrtva i nepoznati broj ranjenih. Kod Debelog Brda prvog dana borbe 13 mrtvih i nepoznati broj ranjenih, i trećeg dana borbe na Diviću 7 mrtvih i nepoznati broj ranjenih. Ukupan broj 35 mrtvih.

Za vrijeme ove neprijateljske ofanzive imali smo 3 mrtva i 11 ranjenih drugova i to iz Kninskog i S.D.P. Odreda. U materijalu nije bilo gubitaka, izuzev što je neprijatelj pronašao jedan bunker oružja XIX Divizije u s. Crnobrnja.

Utrošak municije:

5450 metaka za teške mitraljeze
6800 „ za talijanske p.mitraljeze
6600 „ za talijanske puške
1390 „ za jugoslavenske puške i p.mitralj.
3045 „ za šmajsere
37 granata za bacač 45 mm
40 komada bombi.

9. Za sve vrijeme borbe sve jedinice ove grupe koje su učestvovale u ovim borbama dobro su se držale. Za pohvalu ne bi se imalo istaknuti koju jedinicu odnosno pojedinca.

10. Nije bilo takovih grešaka u borbi da bi se moglo nekog pozvati na odgovornost.

11. Obrana je bila dobro pripremljena obzirom što smo znali tačne podatke o neprijatelju. Zapovijest i raspored naših snaga u odnosu prema neprijatelju bio je dobar. Glavni nedo-

statak jest taj što sve jedinice nisu mogle doći u pravo vrijeme na položaj i što nismo imali jednu opću rezervu. Starješine, kao i borci, u akciji dobro su se držali. Ovo je rezultiralo stoga što su starješine poznavale kuda neprijatelj ima da krene i kolike su njegove snage na pojedinom pravcu. Također se je znalo tko sve učestvuje u ofanzivi. Obzirom na poznavanje neprijateljskih namjera, sve jedinice uspjele su se zadržati na teritoriji Bukovice i uporno braniti svaki položaj. Veza između pojedinih jedinica više je bila idejna nego se je mogla održavati pomoću kurira. Telefonska linija koja je pružena Gošići — Dobropoljci — Bijelina — Parčić jedno vrijeme nije funkcionisala na čitavoj duljini. Veza sa teritorijem sjeverne Bukovice postojala je, dok za prva dva dana veze sa Primorjem nije bilo.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant-major:
Šime Ivas

BR. 25

IZVJEŠTAJ ŠTABA DRUGE NO BRIGADE OD 9 MARTA 1944 GOD. ŠTABU DVADESETE DIVIZIJE O NAPADU NA USTAŠE U POTRAVLJU I ZELOVU[1]

ŠTAB
II BRIGADE XX DIVIZIJE NOVJ
Broj 109
9 marta 1944 godine

Operativni izvještaj
dostavlja.

ŠTABU XX DIVIZIJE NOVJ

(Sekcija Split 1:100.000)

Brigada je razmještena na prostoriji Dabar — Zasiok — Bitelić i Vrdovo sa zadatkom kontrole iste teritorije i onemogućavanja neprijateljskog prolaza na lijevu stranu Cetine, kao i osiguranja kanala sa morem na prostoriji Zasiok — Zelevo.

[1] Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 7/2, k. 1029.

Noću 4/5. III. t. g. akcija na selo Potravlje i Zelovo u cilju prebacivanja Diviziske komore, t. j. materijala, sa mora na lijevu obalu Cetine.

1.) *Neprijateljski položaj:* U selu Potravlju razmješten po kućama. Kuće zidane i razmještene po grupicama. Na Zelovu isto tako neprijatelj razmješten u zidanim kućama po grupama.

Naš položaj: Zasiok — Glavica između Zasioka i Cetine (k. 415 i 433).

2.) U borbi je učestvovao naš III bataljon i jedna četa Dinarskog odreda, kao i naš IV bataljon, koji je držao zasjedu do sela Maljkova i Glavice ispod Zasioka u cilju potpomaganja prebacivanja dijelova za napad, kao i njihovo povlačenje.

3.) Ustaše iz okolnih sela, u jačini 55 vojnika, koji su služili kao predstraža neprijateljskog garnizona u Hrvacama i za ometanje saobraćaja naših dijelova preko ovog terena. Isto tako, na Zelovu ustaše iz okolnih sela, koji su služili za predstražu neprijateljskog garnizona u Hrvacama i ometanje saobraćaja preko istog. Jačina 30—40 ustaša. Neprijatelj naoružan sa puškama, 4 puškomitraljeza, 1 teški mitraljez i 1 laki bacač.

4.) Situacija: Neprijatelj u selu Potravlju stanuje u zidanim kućama, nema nikakovih rovovskih utvrđenja, ni vanjskih obezbjeđenja sem patrola. Prirodna prepreka — reka Cetina, moguć prelaz na Šeginom mostu. Otstupnica — masiv padine Svilaje, zaleđe mu štiti garnizon na Zelovu. Pomoć mu može stići u roku od jednog sata od garnizona Hrvače, a teritorija koju četnici kontrolišu je susjedna Maljkovo — Otišić. Neprijateljska vjerovatna namjera je onemogućavanje našim manjim dijelovima za prebacivanje preko tog sektora i veze sa morem, kao i predstraža garnizona u Hrvacama.

Naša situacija: Prelaz preko rijeke Cetine na Šeginom mostu otkriven, može biti tučen od neprijateljske pješadijske i bacačke vatre i ugrožen sa fronta i bokova od jačih neprijateljskih dijelova. Naša definitivna odluka bila je: prebaciti se pod zaštitom noći i automatskog oruđa preko Šeginog mosta, probiti se između sela Maljkova i Potravlja vežući se sa padinama Svilaje i brzim naletom pročistiti selo od ustaša, a jednu četu postaviti na komunikaciji između Satrića i Potravlja, koja će iz zasjede tući neprijatelja koji bude bježao za Hrvače i uništiti ga. Poslije čišćenja Potravlja sa dvije čete očistiti Zelovo, a sa druge dvije čete postaviti zasjedu prema Hrvacama i Satriću, zasiok Soldić i grebenom do glavne komunikacije Hrvače — Maljkovo i zadržati se na istim dok ne prođe diviziska komora.

5.) Prilaže se izdata zapovijest[2] koja je izdata za akciju, samo je još dopunjena na terenu u toliko što je sudjelovala četa Dinarskog odreda i dodato čišćenje Zelova, pošto u ranijim podatcima, t.j. prije pisanja zapovijesti nije se neprijatelj nalazio u Zelovu.

6.) Borba je počela, t.j. krenuto je sa polaznih položaja 4. III. t. g. u 19.30 časova.

7.) Tok borbe: Naše snage prešle su Segin most bez borbe i privukle se do padina Svilaje između Potravlja i Maljkova i frontalno čistile selo prema Satriću. Čišćenje Potravlja bilo je munjevito i brzo. Neprijatelj je davao otpor, ali ne organizovano, nego u panici se povlačio prema Hrvacama. Ovaj momenat nije iskorišten, jer četa Dinarskog odreda, koja je trebala biti u zasjedi, nije stigla na određeno mjesto, t. j. prešla je na padine Svilaje i neprijatelj se izvukao. Gonjenje neprijatelja bilo je do Hrvača, t. j. do položaja koje je trebao bataljon zaposjesti. Druga faza borbe: Jedna četa III bataljona i četa Dinarskog odreda, koje su imale zadatak da očiste selo Zelovo, nisu izvršile u potpunosti svoj zadatak, t. j. četa Dinarskog odreda produžila je sjevernim dijelom iznad Zelova za Ogorje, prema svom ranijem zadatku, ne svraćajući uopšte na Zelovo, a prva četa III bataljona došla je u prvi zasiok sela Zelova i nije momentalno naišla na neprijatelja, našto je upitala odbornika je li se tu nalazi neprijatelj, koji je odgovorio da nie. Komanda čete na tome je ostala ne preduzimajući vojničko pretresanje sa čitavom četom, nego je uputila samo jednu patrolu koja se je sukobila sa neprijateljem, a neprijatelj je iskoristio ovaj momenat nesnalaženja ove čete i potisnuo je nazad prema Potravlju. Borba u čišćenju sela Potravlja završena je u 24 sata. Mjesto završetka borbe u selu Satriću kod Soldića kuća.

5. III. t. g. neprijatelj je potisnuo našu četu sa Zelova, koja je otstupila u Potravlje. Ostale dvije čete III bataljona, koje su držale položaj prema Hrvacama, povlačile su se prema Potravlju bez borbe, jer ih je neprijatelj ugrozio od Zelova. U međuvremenu neprijatelj je preduzeo protunapad od sela Hrvača u sadejstvu svojih dijelova koji su nadirali od Zelova. Red povlačenja koji je bio predviđen po zapovijesti — nije po njemu postupljeno, jer se je III bataljon povlačio prema Šeginom mostu ne obazirući se da li su se prebacili dijelovi IV bataljona iz Potravlja i Maljkova, koji su se trebali prije njega prebaciti, što je moglo dovesti do kritične situacije dijelova IV bataljona, da je neprijatelj bio u jačoj snazi. Za vrijeme ove

[2] Vidi dok. br. 11.

operacije bilo je gadno vrijeme (mećava), što je onemogućavalo veze i preglednost terena, a sela su ustaški raspoložena, odnosno ustaše su iz tih sela što im je pomagalo lakše nastupanje i snalaženje. Borba je završena na polaznim položajima iznad Šegina mosta na lijevoj strani Cetine 5. III. t. g. u 12 časova.

8.) Ciljevi borbe nisu postignuti u potpunosti, t. j. nije izvršena druga faza borbe (čišćenje Zelova), kao ni povlačenje nije izvršeno organizovano i kako je predviđeno. Zarobljeno nije ništa. Zaplijenjeno je nešto sanitetskog materijala i jedan sterilizator za gaze. Konfiskovano je 800 kgr. žita, 600 kgr. mesa, kao i tri konja. Neprijatelj je imao jednog mrtvog i dva ranjena (podatci dobiveni od seljaka). Zarobljenih nije bilo.

9.) Naši gubitci: 8 drugova nestalih i to šest koji su bili u patroli između sela Satrića i Zelova na k. 628. Jedan drug na Zelovu, a jedan u Potravlju. Od ovih je jedan zamjenik političkog komesara 2 čete III bataljona drug Matijas Svetin. Prema neprovjerenim podatcima isti su se drugovi predali neprijatelju. Mrtvih i ranjenih nije bilo.

10.) Utrošeno je 170 metaka za teški mitraljez »Breda«, 190 metaka za jugoslovensku pušku i puškomitraljez, 800 metaka za talijansku pušku i puškomitraljez, kao i 9 ručnih bombi (ofanzivnih). Izgubljeno je 8 pušaka koje su bile na nestalim drugovima, kao i njihova lična sprema.

11.) Lica nema koja su se naročito istakla, da bi ih trebalo pohvaliti ili odlikovati, kao ni jedinica.

13.) Kritika: Akcija je bila dobro pripremljena. Odluke i izdate zapovijesti za akciju bile su realne, ali nisu u potpunosti sprovedene. Što nije stajalo u zapovijesti, a prema posljednjim podatcima koji su dobiveni prije polaska za napad, dopunjene su usmeno.

Upravljanje i rukovođenje borbom od strane III bataljona nije bilo dovoljno u drugoj fazi borbe, kao i u povlačenju.

Komandovanje više i niže u prvoj fazi borbe snašlo se dobro, a u drugoj slabo. Greška je u tome što su bile slabe veze, što se nije zainteresovalo da li je očišćeno selo Zelovo, što se nije organizovano povlačilo i redom kojim se trebalo povlačiti, kao i u tome što se nisu jedinice držale čvrsto u svojim rukama, kojom prilikom je ostalo 6 drugova na položaju bez da su od strane Štaba III bataljona bili obaviješteni o povlačenju i zadržani sve dotle, dok se ne povuku istaknuti dijelovi. Ma da

su ostali drugovi donekle znali kuda se treba povlačiti, ali izgleda da nisu imali mnogo straha od neprijatelja i dovoljno mržnje i nisu se bojali da ih neprijatelj uhvati ili da mu se predaju. To se vidi iz toga, jer neprijatelj nije nadirao sa jakim snagama, t. j. da je ugrozio čitavi sektor, a baš gdje su se nalazile dvije patrole u jačini od šest drugova između Satrića i Zelova, tim pravcem neprijatelj nije uopšte naišao.

Upotreba pojedinih vrsta oružja nije iskorišćena u potpunosti.

Sadejstvo jedinica i uzajamni rad je bio vrlo slab.

Taktički i borbeni postupci naših starješina u drugoj fazi nisu bili u skladu sa razvojem situacije na bojištu.

Pouke koje se mogu izvući iz ove akcije jesu: Treba se pridržavati u potpunosti zapovijesti i iste dopunjavati na terenu. Treba zadatak koji se dobije nastojati da se u potpunosti izvrši. Treba držati čvrsto jedinice u svojim rukama i imati stalne i sigurne veze. Treba u borbi koristiti taktičke momente i ne dozvoliti neprijatelju da se snađe i da izvrši protunapad. Treba poslije izvršene jedne faze borbe brzo i energično izvršavati i drugu fazu borbe. Treba cijeniti sve pravce kojim neprijatelj može otstupati, kao i kojim može preduzeti protivnapad i na istima se blagovremeno i pravilno obezbijediti. Treba predvidjeti u povlačenju koje dijelove i sa kojeg položaja treba prije povlačiti, a na kojima davati jači otpor.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
V.* D. Janković

Komandant-major
Sava Kesar

' Vojo

BR. 26

IZVJEŠTAJ ŠTABA SEDME NOU DIVIZIJE OD 10 MARTA 1944 GOD. ŠTABU ČETVRTOG KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE O NAPADU NA NEPRIJATELJA U SELU DONJA I GORNJA BACUGA[1]

STAB
VII UDARNE DIVIZIJE IV KORPUSA NOV
JUGOSLAVIJE
Op. Br. 121 — 1944.
Dne 10. III. — 1944.

ŠTABU IV KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE

Dostavlja se operativni izvještaj.

1. Noću 6/7 marta t.g. naša II brigada izvršila je napad na neprijatelja u D. Bačugi (zaseoci D. Polimci, Banduri i Štekovići).[2] Borba je vođena na položajima oko zaselaka D. Polimci, Banduri i Štekovići. Navedena prostorija vidi se na sekciji Petrinja 1 : 100.000.

2. Naše jedinice koje su vodile borbu sa neprijateljem, t.j. vršile napad, bile su jedinice II brigade.

3.— Naziv neprijateljske jedinice[3] nismo saznali, ali znamo da je neprijatelj bio jačine i to: D. Polimci oko 120 neprijateljskih vojnika, Banduri 250 vojnika, i u Štekovićima oko 60 neprijateljskih vojnika. Neprijatelj je bio uglavnom Nijemci. Imena komandanata te neprijateljske vojske nismo doznali.

4. Situacija: Namjere neprijatelja bile su na navedenoj prostoriji osiguranje i držanje predstraže svojim glavnim snagama koje se nalaze u Petrinji, Gorama i Bačugi. Naša odluka bila je napasti neprijatelja, uništiti ga, nanijeti mu što više gubitaka, te uhvatiti što više ratnog materijala.

5. Zapovijest za ovu akciju od našeg štaba izdata je usmeno, a pored toga pojedini članovi štaba divizije otišli su i dali lično direktive štabu brigade u izvršenju ove akcije.

[1] Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 10—3/1, k. 426.

* i * Na ovom području nalazile su se jedinice njemačke Prve brdske divizije. Vidi dok. br. 143 i 144 u ovoj knjizi i dok. br. 28/15—1, k. 158 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.

6. Borba sa neprijateljem, t.j. napad počeo je šestoga marta t.g. u 23 i 30 časova.

7. Tok borbe: Napad na neprijatelja počeo je u gore označeno vrijeme. Podilaženje ka neprijateljskom položaju vršeno je dosta oprezno, ali i pored toga neprijatelj je uspjeo otkriti prisustvo naših snaga, te na taj način bio spreman i dočekao naše jedinice sa jakom vatrom. III bataljon II brigade uspjeo se privući ka neprijatelju na oko 300 m, a potom je bio osmotren od neprijateljskog stražara, koji je opalio oko 5 metaka davajući znak neprijatelju za uzbunu. A poslije ovoga nastalo je i dalje podilaženje ka neprijatelju u cilju što većeg iznenađenja, ali kada je bataljon došao na vrlo blisko odstojanje, tom prilikom 2. četa ovog bataljona bez otvaranja vatre upala je u samo selo gdje se nalazio neprijatelj, t.j. zaselak D. Polimci, te je ovdje nastala borba prsa u prsa, bacanje bombi i vođenje borbe sa neprijateljem po samim kućama. 3. četa ovoga bataljona nije izvršila napad na neprijatelja kako je to bilo predviđeno, te na taj način neprijatelj koji je bio na pravcu 3. čete bio je slobodan, te sa jednim puškomitraljezom zašao za leđa 2. četi koja je vodila borbu unutar i između kuća. Također 1. četa toga bataljona, koja je bila na lijevom krilu, nije izvršila svoj zadatak, pošto je bila neaktivna, te na taj način dozvolila da neprijatelj izvrši protivnapad, razbivši i natjeravši je na povlačenje. Na ovaj način 2. četa našla se u nepovoljnoj situaciji sa nadmoćnijim neprijateljem, te se je pod zaštitom vlastite vatre počela izvlačiti iz borbe, pretrpjevši osjetljive gubitke. Završetak borbe bio je u samom selu, a otstupanje naših jedinica vršilo se prema polaznim položajima za napad.

Za vrijeme ove akcije naša I brigada sa dva svoja bataljona osigurala je pravac prema D. Bačugi. Kod I brigade do borbe nije dolazilo, sem što je jedno manje odjeljenje krenulo u pravcu [Banskog] Grabovca — kada je počela borba, ali su ih sa kraćom borbom naši vratili nazad.[4]

Bataljoni II brigade koji su trebali napasti neprijatelja U Bandurima i Štekovićima nisu napali, jer ih je neprijatelj

[4] O zadacima Prve NOU brigade »Vasilj Gaćeša« piše u njenom izvještaju od 7 marta 1944 god. sljedeće: »Naša brigada dobila je zadatak da sa dva bataljona osigura pomenutu akciju, napadne i pročisti selo Polimci i izvrši jak pritisak na D. Bačugu, ne dozvoli neprijatelju da se probije iz Grabovca i ugrozi naše snage koje su napadale pomenutog neprijatelja. Na osiguranju su bili Drugi i Treći bataljon i to: Treći bataljon na Jekića Groblju, dok je Drugi bataljon imao zadatak da pročisti s. Polimce, jednom četom izvrši osiguranje od Prnjavora i Dragotinaca i izvrši jak pritisak na s. Dolčane« ... (Dokumenat u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 12/2, k. 816)

otkrio, te im na snijegu u vidnoj noći nije dozvolio privlačenje, tukući ih jakom pješadijskom vatrom.

8. Ishod borbe: Postavljeni ciljevi u ovoj akciji nisu postignuti, te prema tome ni zadaci nisu izvršeni.

U ovoj borbi zarobljenih neprijateljskih vojnika i materijala nije bilo.

Gubici neprijatelja u ovoj borbi bili su osjetljivi, ali tačan broj nismo saznali. Računa se da je bilo oko 10—15 mrtvih neprijateljskih vojnika te veći broj ranjenih.

9. Naši gubici u toku ove borbe su sljedeći: 5 mrtvih, 2 nestala i 1 zarobljen i 5 ranjenih drugova.

10. U toku borbe utrošeno je 400 metaka za sve vrste pušaka, puškomitraljeza i teških mitraljeza i 6 ručnih bombi.

11. U ovoj akciji naročito se istakla 2. četa III bataljona II brigade koja je jurnula [na] neprijatelja prema dobivenom zadatku. Od pojedinaca istakli su se sljedeći drugovi: mlađi vodnik Podunavac Tešo i borac Vidaković Janko, koji su svojim hrabrim držanjem i uništavanjem neprijatelja davali ostalim borcima primjer kako se tuče i mrzi neprijatelj, a pored toga izvukli su puškomitraljeze ranjenih drugova. Imenovani će biti pohvaljeni naredbom ovoga štaba.

13. Kritika akcije:

— Akcija je bila dobro pripremljena.

— Odluka i izdavane zapovijesti bile su realne, ali naređenja se nisu izvršavala, to naročito važi kod komandi 1. i 3. čete.

— Snalaženje i komandovanje sa jedinicama nije bilo u duhu situacije. Greške su sljedeće: neizvršenje naređenja, neodlučnost, nepravilno rukovođenje s jedinicama, nesnalaženje komandnog kadra itd.

— Upotreba ostalih rodova vojske sem pješadije nije došla do izražaja.

— Taktički i borbeni postupci starješina nisu bili u duhu i u skladu sa situacijom na bojištu i u borbi.

II.

Na dan 7. marta t. g. naša III brigada uputila je jednu svoju četu u G. Bačugu sa zadatkom da napadne neprijateljsko stražarsko odjeljenje u jačini od 7 vojnika i da ih uništi. Određena četa napala je neprijateljsko stražarsko odjeljenje u G. Bačugi, iste noći u 24 časa.

Neprijatelj je u toku toga napada imao 6 mrtvih svojih vojnika, dok je sam stražar uspjeo pobjeći.

Na našoj strani nije bilo gubitaka.

LJ toku ovog napada zaplijenjeno je i to: 1 mitraljez šarac, 3 karabina, 1 telefon, 1 dogled i oko 1.000 puščanih. metaka.

III.

Na dan 6. marta t.g. I brigada sa jednim svojim bataljonom, zapravo sa jednim vodom od 20 dobro naoružanih ljudi, postavila je zasjedu neprijatelju na Glavici [k. 338]. Neprijatelj je toga dana krenuo od s. Polimaca sa oko 20 vojnika u pravcu zasjede našeg voda. Kako je jedna grupa naših boraca bila u kući pored puta koji vodi od Glavice prema Polimcima, po nailasku neprijatelja otvorili su vatru na bliskom odstojanju. Ovom prilikom ubijeno je 6 neprijateljskih vojnika, dok su se ostali razbježali.

Gubici neprijatelja tom prilikom bili su 6 mrtvih i 4 ranjena.

Na našoj strani nije bilo gubitaka.

Municije utrošeno 60 metaka.

Zaplijenjeno je i to: 1 radiotelefonska stanica, 1 pištolj i sprema od jednog poginulog Švabe.

U posljednje vrijeme naše udarne grupe, koie su formirane po svim bataljonima, pokazale su se vrlo dobre i u primjeni praktične, te posljednjih dana imamo nekoliko usnieha u vršenju prepada na neprijatelja, te ubijanju neprijateljskih vojnika iz zasjeda u njihovoj pozadini.

SMRT FASI.T5MU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Uroš Krunić

Komandant, p.pukovnik:
Mil. Pavlović

IM" F)

BR. 38

PISMO OPERATIVNOG ŠTABA ZA ISTRU OD 10 MARTA 1944 GOD. ŠTABU DEVETOG KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE O FORMIRANJU JEDINICA, NJIHOVOM DEJSTVU I STANJU NA PODRUČJU ISTRE[1]

OPERATIVNI STAB ZA ISTRU
XI KORPUSA NOV i PO
HRVATSKE
Broj: Pov. 6./44.
10/IH. 1944. g.

ŠTABU IX KORPUSA NOVJ

Pokušali smo već nekoliko puta da uhvatimo vezu sa vašim jedinicama koje djeluju oko Trsta,[2] ali u tome do danas nismo uspjeli. Dobili smo i zadatak od Glavnog štaba Hrvatske da sa vama uspostavimo radio-vezu.[3] Mi smo vas slušali svakog dana kako nam je GŠH javip, ali vas nismo čuli. Mi vam šaljemo šifru po kojoj ćemo održavati stalnu vezu.[4] Početak rada počinje 15 marta 1944.

Isto tako potrebno je uspostaviti i kurirsku vezu između vašeg i našeg štaba. Naša vojno-pozadinska stanica nalazi se u okolici Vodica, pa možemo preko nje održavati vezu, na taj način bili bi upoznati sa situacijom na vaš^m i našem terenu.

Povodom onog jakog neprijateljskog prodora u Istru bila je vrlo teška situacija na našem terenu.[5] Neprijatelju je uspjelo potpuno raspršiti naše jedinice, što su one bile mlade i ne čvrsto

[1] Kopija originala, pisana na mašini, latin com, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta, pod reg. br. 6—1/3, k. 1321.

[a] Od jedin'ca Devetog slovenačkog korpusa dejstvovala je tada na širem području Trsta Devetnaesta NO brigada »Srečko Kosovel« i Bataljon »Triestina d'Assalto«.

[3] Ovo naređenje poslao je Glavni štab 25 februara 1944 godine. Vidi knjigu depeša Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 4—2, k. 119/1.

* Vidi dok. br. 6—3/3, k. 1321 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.

[s] Riječ je o situaciji nastaloj poslije 7 oktobra 1943 god. kada su jake njemačke snage (SS divizija »Adolf Hitler«, Sedamdeset prva pješadiska divizija, Četrdeset četvrta pješadiska divizija i dijelovi tenkovske divizije »Herman Gering«) izvršile prodor na oslobođenu teritoriju Istre, da bi uništile naše jedinice i spriječile naglo širenje narodnog ustanka. Opširnije o tome vidi tom V, knj. 19, dok. br. 146, 147, 159 i 160 >i članak Fabijana Trge »Istra u Narodnooslobodilačkoj borbi«, Istoriski glasnik 1—2/57, organ Istoriskog društva NR Srbije.

organizirane.[6] Poslije rasula naših jedinica, ponovno smo sa upornim radom uspjeli dizati narod na ustanak. U početku organizirali smo male partizanske grupice, i polako ih jačali u jače jedinice. Uspjeli smo da stvorimo dva udarna bataljona, tri partizanska bataljona, brojčano i naoružano jaka.[7] Koncem ovog mjeseca pristupiti ćemo formiranju brigade,[8] za koju odgovaraju svi uslovi. Isto tako pristupiti ćemo formiranju odreda.[9] Na teritoriju čitave Istre organizirali smo komande vojno-pozadinskih stanica, tako da saobraćaj poštanske službe, kao i prebacivanje novomobilisanih funkcionira dobro.

Naše jedinice iako su mlade i neiskusne u ratovanju i nevojnički obučen komandni kadar imali smo mnogo lijepih uspjeha u kojima su neprijatelju naneseni veliki gubici u ljudstvu i materijalu. Na primjer naš II bataljon u blizini Cerovlja vodio je 8 sati borbu sa neprijateljem. U toj borbi imao je neprijatelj 58 mrtvih i veći broj ranjenih. Naš III bataljon imao je dvije veće akcije na pruzi. Kod jedne akcije spaljen je vlak, a ubijeno je 53 njemačka vojnika, a 150 ranjenih, zaplijenjeno oružje i ratni materijal. Isti bataljon dignuo je transportni vlak u zrak i tom prilikom ubijeno je 107 neprijateljskih vojnika i veći broj ranjenih. Ima veći broj izvršenih manjih akcija. U decembru mjesecu naše jedinice izbacile su iz stroja 269 neprijateljskih vojnika. Uništeno veći broj kamiona, lokomotiva i vagona. U januaru mjesecu izbačeno je iz stroja 457 neprijateljskih vojnika, zaplijenjeno veći broj oružja, uništeno nekoliko kamiona, lokomotiva i vagona. U mjesecu februaru naše jedinice izbacile su iz stroja 625 neprijateljskih vojnika i uništile nekoliko prevoznih sredstava. Svega ukupno izbačeno je u ta tri mjeseca 1371 neprijateljski vojnik, od toga

[6] Poslije kapitulacije Italije, u Istri su formirane sljedeće jedinice: Prva istarska brigada »Vladimir Gortan«, Druga istarska brigada, Sušačko-kastavski odred, Prvi partizanski odred »Učka« i Tršćanski bataljon (on je stavljen pod komandu Druge brigade). Vidi tom V, knj. 19, dok. br. 146.

[7] Vidi tom V, knj. 23, dok. br. 36, 55 i 64.

[8] Prvog aprila 1944 god. formirana je na planini Učki od Prvog i Drugog udarnog i Trećeg istarskog bataljona Prva brigada »Vladimir Gortan«. Za v.d. komandanta brigade postavljen je Vitomir Širola (Pajo), a za v.d. politkomesara Josip Matas (An'drić). Vidi tom V, knj. 26, naredbu Operativnog štaba za Istru od 10 aprila 1944 godine.

[9] Šestog aprila formiran je Prvi NOP odred »Učka«. U njegov sastav ušle su sljedeće jedinice: Drugi istarski bataljon, ostatak jedinica Trećeg istarskog bataljona koje nisu ušle u sastav brigade i Deveta, Petnaesta i Šesnaesta kastavska četa. Odred je imao 4 bataljona. Za v.d. komandanta odreda postavljen je Ivan Brozina (Slovan), a za v.d. politkomesara Danijel Kovačević. Vidi tom V, knj. 26, naredbu Operativnog štaba za Istru od 10 aprila 1944 godine.

ima 727 mrtvih, a ostalo ranjeno. U ovom mjesecu imali smo do sada isto nekoliko lijepih akcija o kojima ćemo vas izvijestiti u sljedećem dopisu.[10]

Narod Istre uglavnom je sav uz našu Narodno-oslobodilačku borbu... Naročito se vrlo teško odlučuje za stupanje u naše redove. Ipak, ovih zadnjih dana mobilizacija je malo bolje pokrenula. Neprijatelj vidjevši da narod napušta svoje domove i odlazi u naše redove te se dao na lov na ljude. Uspjelo mu je do sada u Istri pokupiti preko 7000 ljudi, koje je većinom odveo za Njemačku. Narod Istre vidjevši da neprijatelj kupi redom staro i mlado, i sada prilazi malo bolje u naše redove. Narod još uvijek doma prekrštenih ruku čeka i kaže da još nema force. Reakciji je uspjelo preko svojih agenata ubaciti razne parole među narod kao na pr. »još nije vrijeme« i »još nema force«. Neki postotak naroda se tih parola i pridržava. Preko svih naših organizacija i štampe uspjeli smo donekle te parole razbiti među narodom. Neprijatelj dnevno krstari cestama i upada u pojedina mjesta radi lova na ljude i pljačku. Uspjelo se donekle organizirati u svim selima N.O.O-e i preko njih organizirati narod, tako da on u svojim selima drži straže radi osiguranja od neprijatelja.

Nije nam poznato kakva je situacija kod vas pa vas molimo da nas po tome izvijestite.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za komandanta
operativni oficir:

[w] Vidi tom V, knj. 26, izvještaj Operativnog štaba za Istru Štabu Jedanaestog korpusa od 2 aprila 1944 godine.

BR. 38

IZVJEŠTAJ ŠTABA ZAPADNE GRUPE NOP ODREDA OD 10 MARTA 1944 GOD. ŠTABU ŠESTOG KORPUSA O BORBAMA I STANJU U JEDINICAMA OD 1 DO 10 MARTA[1]

STAB ZAPADNE GRUPE
NOP ODREDA VI KORPUSA NOV
JUGOSLAVIJE
Broj: 144
Dana: IO/III. 1944.

Predmet: Desetodnevni operativni izvještaj dostavlja

ŠTABU VI KORPUSA NOV I PO JUGOSLAVIJE

Položaj

Dostavljamo Vam desetodnevni operativni izvještaj o radu naših jedinica u vremenskom razmaku od 1.—1 O.III o. g.

1.) Opća situacija na sektoru naših jedinica:

Na sektoru jedinica Posavskog odreda u posljednjih 10 dana gotovo sva neprijateljska unorišta dobila su pojačanje sa nepoznatim brojem neprijateljskih vojnika. Razlog pojačanja jest: što su neprijateljske trupe prolazile glavnom prugom i cestom u pravcu Zagreba. Ista vojska je njemačka koja putuje navodno iz Bugarske i Grčke za Sjevernu Italiju.[2] Od 5. ov. m. nisu transporti išli po noći, a niti motorizovane trupe cestom. Po dobivenim izvještajima [vidi se] da banda treba proći u jačini od 18 hiljada neprijateljskih vojnika. Za prošlih 10 dana neprijatelj je upadao na naš oslobođeni teritorij »Trokuta«, te je popalio Novi Grabovac, a opljačkao Bair — Popovac, otjerao stoku, polupao kuće i zaklao iednog starca i 3 žene. To je uglavnom pljačkala jasenovačka banda[3] kad se nalazila u Novskoj. Neprijatelj se zadnjih dana usliied nagomilavania u Okučanima, te Posavini (Gređani, Čovac i Vrbovliani) gdie su bili na odmaranju.[4] Isto tako na sektoru Nove Gradiške neprijatelj je organizirao od domaćih bandita neku udarnu grupu

[1] Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 22/2—3, k. 1621.
[3] Vidi dok. br. 65 i 122.
[8] Riječ je o ustašama iz Jasenovca.
* Ovako u originalu.

koja više puta upada na oslobođenu teritoriju okolice Nova Gradiška.

Na sektoru jedinica Daruvarskog odreda u posljednjih 10 dana nije bilo nikakovih promjena, nego se neprijatelj kretao cestom Pakrac — Daruvar, Daruvar — Končanica u jačini od jedne bojne sa 4 tenka, a isto tako 3. III. o. g. 2 satnije ustaša i 3 satnije domobrana krenule su iz Daruvara za Pakrac povodom vršenja upada u »Trokut«. Iz Pakraca su se iste jedinice povratile 6. III. o. g. nazad u Daruvar.

Na sektoru jedinica Bilogorskog odreda u toku prošlih 10 dana neprijatelj je vršio reakciju na oslobođeni teritorij istoga odreda, sa namjerom pljačke živežnih namirnica, kao i sa namjerom mobilizacije radi uvrštavanja u redove i na rad u Njemačku. Ista banda se je povukla za uporište Virovitica i dalje za Mađarsku, a prema dobivenim podatcima jedan dio za Podrav. Slatinu. U narodu — kako po Bilo Gori, a isto tako i u Podravini ostavio je neprijatelj loš utisak, jer je kroz sela na našem oslobođenom teritoriju ubijao guske, kokoši i pljačkao druge živežne namirnice. U selu Kladare civili su sikirom ubili iednog gestapovca koji je vršio nasilie i pljačku po tom selu. Neprijatelju je usoielo opljačkati iz Podravine oko 8 vagona žita a jednu količinu oko 30 metara iste jedinice su spriječile neprijatelju izvoz sa ulaskom u mjesto Pitomaču. Sa neprijateljem što prisilno, što dobrovoljno otišlo je oko 800 ljudi najviše iz Pitomače. Od ovoga broja već im je dosta pobjeglo nazad.

2.) *Rad naših jedinica i podredenih štabova:*

U prošlih 10 dana štabovi odreda, kao i bataljona uglavnom su prorađivali tridesetodnevni plan rada, a isto tako prorađivano je sa nižim rukovodiocima i sa borcima po planu istoga rada. Plan rada jest najviše savladao Bataljon »Hajduk Veljko« Posavskog NOP odreda, tako da je prošao gotovo cijeli plan rada, a u istome svi borci, kao i niži rukovodioci najbolje poznaju plan rada i imaju najviše znanje. U svim odredima održavaju se redoviti vojni sastanci po izvođenju vojne obuke. U svim našim jedinicama što se tiče vojne obuke, t.j. borbene i ratne službe, krenulo je naprijed i to onako kako je Stab ove grupe predložio štabovima odreda da se proučava tridesetodnevni plan rada i izvodi sa vojskom obuka, te da se svakoga pojedinačno ispituje, tako da bi borci to lakše zapamtili ono što uče. Tako je nastalo u jedinicama ispitivanje između boraca i rukovodilaca, jedan između drugoga ispituju šta je koji naučio.

3.) *Disciplina i moral jedinica:*

U Posavskom odredu obična disciplina nije na onom stepenu na kojem bi trebalo da bude, dok borbena disciplina je dosta dobra, što se uvidjelo pri vršenju akcija, tj. u borbi sa neprijateljem. Jedino ima nedostataka kod mlađih rukovodilaca, a za koje se nastoji da se uklone. Obična disciplina naročito se zapazila na tome da se borci među sobom skoro nikada ne pozdravljaju u tome odredu.

U Daruvarskom odredu obična disciplina je na srednjem stupnju, ali se opaža da se popravlja. Borbena disciplina jest dobra, a to se vidi po tome što borci kada dobiju neki zadatak izvršavaju ga svjesno, sa voljom i na vrijeme. Isto tako uvidilo se i u samim borbama sa neprijateljem. Kod nižih rukovodilaca ima nekih manjih nedostataka, dok sami štabovi bataljona nemaju dovoljno samoinicijative i propuštaju dosta slobodnog vremena za proučavanje vojnog materijala, te su isti pozvani na odgovornost i ukazana im je pomoć kako od Štaba odreda, tako i od Štaba ove grupe.

U Bilogorskom odredu obična disciplina još ne zadovoljava i ako se nastoji da se popravi. Borbena disciplina kod drugova boraca dobra je. Pozdravljanje u jedinici dobro je. Drugovi pozdravljaju starije, a isto se pozdravljaju međusobno. Samovolja za minulih 10 dana nije bilo. Pljačke nema, moral jedinica je dobar.

4.) *Stanje unutar jedinica:*

U prošlih 10 dana u Posavskom odredu izbačeno je iz stroja dva druga i to jedan je poginuo i jedan ranjen u borbi u »Trokutu« prilikom upada neprijatelja na naš oslobođeni teritorij. Mobilisanih i pridošlih za prošlih 10 dana jest 22 druga. U borbama u »Trokutu« utrošeno 454 komada metaka, koji je utrošak za ovih 10 dana. Viška i manjka oružja nije bilo. Također ni viška municije nije bilo.

U Daruvarskom odredu manjak u ljudstvu jest jedan drug koji je prilikom samovolje napustio jedinicu, otišao u selo Daruvarske Batinjane, gdje ga je banda uhapsila zajedno sa oružjem. Mobilisanih i pridošlih u prošlih 10 dana nije bilo. Manjak u oružju jest jedna puška koja je pala neprijatelju u ruke prilikom hapšenja istoga druga. Manjka municije nije bilo.

U Bilogorskom odredu u prošlih 10 dana manjak u ljudstvu jest 4 druga, od kojih su dva poginula i dva ranjena. Među poginulim nalazi se i komandant I bataljona, poručnik Petar Dostičić, iz sela D. Grahovljana, srez Pakrac. Višak drugova

za posljednjih **10** dana jest **10.** Višak oružja jest jedan šmajser i 5 pušaka, koji su dobiveni prilikom borbe sa neprijateljem u Vukosavljevici i u Špišić Bukovici. Gubitaka u oružju nije bilo.

V. *Služba veze:*

Veza sa jedinicama jest dosta dobra. Održava se kuririma kojima se u hitnim slučajevima dodjeljuju konji. Telefonska veza sa svim štabovima odreda je dobra, dok u jedinicama nije baš najbolja, a razlog jest manjak telefonske žice. U Daruvarskom odredu je isto između samih bataljona i Štaba odreda telefonska veza, pošto raspolažu odgovarajućom telefonskom žicom, a ima i izgleda da će se i druge naše jedinice snabdjeti sa istom količinom telefonske žice.

VI. *Izvedene akcije:*

a.) Posavski odred:

U posljednjih 10 dana jedinice Posavskog odreda l.III.o.g. — jedan bataljon srušio je most u selu Borovcu koji je dug 10 metara. Dana 3. III. o. g. neprijatelj je pokušao iz Novske da upadne na naš oslobođeni teritorij »Trokuta«, gdje je bio dočekan u selu Bairu i odbijen. Dana 4. ov. mj. naišao je neprijatelj na pobočnicu I bataljona koja je otvorila vatru na neprijatelja koji je pobjegao.[5] Istoga dana II bataljon primio je borbu pod selom Brezovcem sa Nijemcima. Neprijatelj je odbijen uz gubitke od 6 mrtvih i još veći broj ranjenih. Jedinice istoga odreda u prošlih 10 dana postavile su dva puta zasjedu na glavnoj prugi preko noći, ali voz nije naišao, kao niti neprijateljska ophodnja.

b) Daruvarski odred:

U prošlih 10 dana jedinice istog odreda nisu izvele niti jedne akcije, pošto na istom sektoru nema manjih neprijateljskih uporišta, a isti odred postavljao je zasjedu na cesti Daruvar — Končanica [i] na cesti Daruvar — Pakrac, dok iste zasjede nisu imale uspjeha zbog toga što su bile izdane od strane neprijatelja, t.j. od pete kolone. Tako, dok je ista jedinica bila na položaju, neprijatelj nije naišao, a poslije povlačenja naših jedinica neprijatelj je imao dobre podatke i odmah je saobraćao istom cestom.

[0] Odnosi se na dijelove Osme gorske pukovnije i Prvu bojnu Četvrte gorske pukovnije. Namjera ovih neprijateljskih snaga bila je: pročistiti prostoriju Lipik — Bujavica — Subocki Grad — Kričke — Kovačevac — Lipik. Vidi dok. br. 135 u ovoj knjizi i bojnu relaciju Prvog zbornog područja u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 3/1—27, k. 58.

c.) Bilogorski odred:

Dana 29. II. o. g. jedinice istog odreda vodile su borbu sa neprijateljem u selu Gakovu.[6] Neprijatelj "je bio u jačini od 400—500 neprijateljskih vojnika. Dana 2. III. o. g. jedinice ovog odreda vodile su borbu sa neprijateljem u Špišić Bukovici i Vukosavljevici. Uništen je jedan kamion, zarobljeno je: jedan šmajser, 5 pušaka i jedan pištolj, 4 opasača 7 pari odijela, 2 taške, 2 ranca, 80 komada metaka za šmajser, 16 komada za pištolj, 200 komada metaka za talijanske puške. Neprijatelj je imao 20 mrtvih i nepoznat broj ranjenih vojnika.

VII. *Stečeno iskustvo:*

Posavski odred: za prošlih 10 dana nisu imali niti jedne akcije većeg stila, kao niti borbe, tako da nisu imali gotovo izvući nikakvo iskustvo. Tako isto i jedinice Daruvarskog odreda u posljednjih 10 dana nisu imale borbu sa neprijateljem i nisu mogle da steknu bog zna kakovo iskustvo — jedino u buduće pri postavljanju ovakovih zasjeda mora biti sasma konspirativna zasjeda, tako da ne bi mogli [biti] izdani od pete kolone.

Bilogorski odred u posljednjim borbama uvidio je da rukovodioci nisu dovoljno inicijativni, tek će se nastojati da se to popravi. Isto tako u borbama manje trošiti municije, pošto su u istome odredu većinom novi borci i u tom pogledu nastojati ih obučiti u pogledu štednje municije.

VIII. *Raspored jedinica:*

a.) Posavski odred.

Jedinice Posavskog odreda nalaze se i to: I bataljon na sektoru »Trokuta«, a druga dva bataljona na sektoru zapadnog dijela Psunja.

Stanje u odjeći, i obući jest dosta slabo, dok smo veša nešto malo dobili. Hrana i zdravlje u jedinicama dosta je dobro.

b.) Daruvarski odred:

Jedinice Daruvarskog odreda nalaze se i to: Jedan batalion Bijela — Pakrani. drugi bataljon krstari po sektoru sjeverno od Daruvara prema Končanici i južno prema Pakracu. Odjeća boraca je dosta slaba, dok obuća još slabija, pošto ima 50 boraca iz istog odreda potpuno bosih. Hrana se u zadnje vrijeme popravila. Zdravlje je dosta dobro.

• Vidi dok. br. 2/1—25, k. 58 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.

c.) *Bilogorski odted:*

Jedinice Bilogorskog odreda nalaze se i to: jedna četa u Špišić Bukovici, jedna u St. Gracu, a jedan bataljon u Pitomači. Odjeća i obuća kod drugova nije dobra, dosta drugova imade sa pocijepanim cipelama, kao i sa odijelom. Ishrana je dobra. Zdravlje ne zadovoljava, pošto isti odred imade veći broj drugova u bolnici.

IX. *Daljnje namjere:*

Posavski odred imade u vidu da digne koji voz na glavnoj prugi, također sačekati koju neprijateljsku ophodnju i ne dozvoliti neprijatelju da upada na našu oslobođenu teritoriju.

Daruvarski odred imade namjeru da pod svaku cijenu sprečava neprijatelju na naš oslobođeni teritorij, a i po mogućnosti postaviti neprijatelju zasjedu na cestama kojima neprijatelj saobraća, t.j. cestama Daruvar — Pakrac i Daruvar — Končanica.

Bilogorski odred u idućih 10 dana nastojati će upasti u Mađarsku i prokrstariti prema Bjelovaru i tamo izvršiti neku akciju.

Isto tako pojačati obuku sa borcima.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar:
s. o.

Zam. komandanta, kapetan:
Milaković Jovan

BR. 38

IZVJEŠTAJ ŠTABA GRUPE SJEVERNODALMATINSKIH NOP ODREDA OD 10 MARTA 1944 GOD. ŠTABU OSMOG KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE O VOJNO-POLITIČKOM I ORGANIZACIONOM STANJU JEDINICA[1]

STAB
GRUPE S. D. P. ODREDA
br. 156
10. III. 1944. g.

Dostavlja opšti izvještaj

ŠTABU VIII KORPUSA NOV I POJ
ŠTABU XIX DIVIZIJE NOVJ

1. Od zadnjeg izvještaja[2] vojničko stanje u jedinicama ove grupe nije se izmijenilo. Kod Zadarskog odreda je stanje bolje nego je javljeno u zadnjem izvještaju. Borbenost boraca Zadarskog odreda je na priličnoj visini, a isto tako i vojničko znanje. Kod ovog odreda je negativno to što nije nama do sada uspjelo da izgradimo kadar iz sredine boraca. Strani kadar koji je došao u taj odred nije se momentalno snašao, a nije se vodio kurs uzdizanja i izgradnje kadra iz sastava boraca . . .

2. Sjev. dalm. part. odred ostao je isti kao i kod zadnjeg izvještaja. Kninski P. Odred poslije neprijateljske ofanzive na Bukovicu[3] dao je jedan dio ljudstva za popunu jedinica XIX Divizije, tako u prvo vrijeme imao je jedan bataljon, dok sada smo oformili dva bataljona. U sastavu ovog odreda je privremeno i Prominska četa.[4] Zadarski bataljon posljednjih dana smo oformili u odred, ali ne kako smo to javili u prošlom izvještaju. Od Zadarskog bataljona formirali smo dva mala bataljona. Otočki bataljon još nije uspio da se prebaci sa otoka.[5]

[1] Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 15—1/2, k. 517 A.

[3] Vidi dok. br. 24.

[3] Riječ je o ofanzivi koju je neprijatelj preduzeo u drugoj polovini januara 1944 god. Vidi tom V, knj. 23, dok. br. 111.

[4] Naredbom Štaba Osmog korpusa NOV Jugoslavije od 27 marta 1944 god. od Prominske čete formiran je Prominski NOP odred koji je dejstvovao pod komandom Štaba grupe NOP odreda za sjevernu Dalmaciju. Za komandanta je postavljen Staniša Vukmanović a za političkog komesara Ivo Zivković. (Dokumenat u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 27/9, k. 529.)

[6] Vidi dok. br. 94.

Formiranje Šibenske čete nije se moglo izvršiti, pošto u našim jedinicama nema boraca sa terena istočno od Šibenika, koji bi nam poslužili kao kostur za tu četu, te nismo mogli da pri-đemo obuhvaćanju terena Šibenik — Rogoznica — Drniš. Tražili smo da nam Štab Srednje dalm. grupe da na raspo-laganje Šibensku četu koja je u sastavu Trogirskog odreda, od koje bismo jedan dio boraca povratili natrag na teren njiho-vog ranijeg djelovanja, a samu četu dopunili sa borcima iz naših jedinica. Štab Srednje dalm. grupe nam je po ovome pitanju negativno odgovorio. Formiranju Sjev. otočke čete nije se prišlo obzirom što se mi sami trebamo pozabaviti stanjem na našim otocima. Borci koji se nalaze na otocima . . . nemaju nikako volje da se prebace dalje od otoka. Naše su namjere u vezi sa organizacijom naših jedinica i njihovim jačanjem sljedeće:

Za Sjev. dalm. P. Odred ostalo bi kao kod prvog izvje-štaja, t.j. da istog jačamo i da ga upotrebljavamo kao udarnu pesnicu Grupe. Ovaj odred jačao bi se i popunjavao sa bor-cima iz Bukovice, a da bi brže uspio da se brojčano pojača, ukoliko nam uspije prebaciti borce sa otoka, iste bismo dodi-jelili jednim dijelom za popunu istoga, a jednim dijelom za popunu jedinica XIX Divizije.

, Za Kninski odred mišljenja smo da treba da se isti pojača i da mu se omogući da se brojčano popuni. Ovaj odred ostao bi i dalje sa dva bataljona, a prema mogućnosti isti bi mogao da još obuhvati i teren općine Obrovac, gdje bi imao da for-mira 3. bataljon. Na sektoru njegovog djelovanja ima još do-sta boraca i ima uslova da bi se taj odred ojačao i s vreme-nom prerastao u brigadu.[6]

Od Prominske čete namjeravamo formirati bataljon. Ova četa je porasla za još jedan put od svog osnutka, tako da sada ima oko 40 boraca. Promina zahtijeva iskusan kadar, koji se može dobro da snalazi i da je politički dobro potkovan. Tako namjeravamo da na taj teren pošaljemo jedan štab bataljona i još jednu komandu čete i da se formiraju dvije male čete koje bi imale zadatak kao trupovi i koje bi se jačale i mobi-lisale za svoj račun.

Za Zadarski bataljon organizovali smo jedan trup, koga ćemo kroz koji dan uputiti na teren.

3. Vojnička situacija na terenu našeg djelovanja po-sljednjih dana bila je zategnuta, ali zahvaljujući što nam je

° Ovaj odred nije prerastao u brigadu. Njegovim ljudstvom popu-njavane su ranije formirane brigade Devetnaeste divizije.

uspjelo da ometemo neprijateljski plan stanje se popravlja.[7] Bukovica je sada sva cista od neprijatelja. Na Vodičkom kotaru nema promjena. Na zadarskom terenu neprijatelj je uspio da ovlada sjeverozapadno od ceste Karin — Benkovac — Zadar, gdje je uspostavio svoje garnizone (u Ninu Švabe, u Posedariji, Islamu,[8] Polešniku, itd. ustaše i četnici). Na otocima stanje nepromijenjeno. Četničko-ustaške bande i dalje imaju namjere da prodiru u sela koja su pod našom kontrolom i vrše česte ispade naročito iz Benkovca, Zemunika, Skradina i Vrane. Neprijatelj drži cestu Zadar — Smilčić — Obrovac, Zadar — Benkovac — Skradin, Knin — Zrmanja — Lapac, Skradin — Šibenik, Skradin — Drniš. Neprijatelj je napustio Kistanje, ali je istom izvršio pokret iz Mostina za Knin preko Kistanja, dan kasnije, pokret sa oko 60 kamiona. Četničko-ustaške grupe i dalje vrše česte pokrete na putu Benkovac — Bribirske Mostine, kao i iz garnizona Skradin.

4. Ishrana jedinica u Bukovici u posljednje vrijeme bila je slabija. Uglavnom je ishrana dobra. Bilo je svima jedinicama i nekoliko dana osigurano i vino. Da bi se ishrana poboljšala, organizirali smo prebacivanje hrane sa zadarskog područja i već su počeli stizati karavani hrane u Bukovicu. Na Vis smo uputili intendanta, koji je prebacio nešto hrane. Jedinice koje budu na terenu Zadarskog područja nemaju potrebe da se ekonomski pomažu, već su iste u stanju da uz pomoć vojnopozadinskih vlasti pomognu jedinicama koje djeluju na teritoriji Bukovice i Vodičkog kotara. Nastojimo da prebacujemo hranu, sa terena zadarskog područja, kao i sa otoka i vjerujemo da će pitanje ishrane ne samo boraca naše grupe već svih jedinica koje budu djelovale na terenu Sjev. Dalmacije biti povoljno riješeno.

5. Za štabove ostaje isto kao i kod zadnjeg izvještaja. Štab Zadarskog odreda je tek formiran i još je nepotpun. Ovom štabu treba dosta pomoći u kadru pošto to zahtijeva sama situacija na terenu i sam razvoj toga odreda. Poznato nam je da se Štab bivšeg Zadarskog odreda nije snašao i da nije odgovorio u punoj mjeri. Kod bivšeg Štaba Zadarskog odreda bilo je dosta mlakosti i neodlučnosti u uništavanju narodnih neprijatelja, što se je pokazalo dosta štetnim po daljni razvitak naše borbe na tome sektoru. Ovom štabu trebamo pomoći mnogo i nastojati da se stanje tamo popravi čim prije. Što se tiče izgradnje boraca i kadra nije se posvetilo skoro ništa. Nikakav

[7] **Vidi dok. br. 91.**

[8] Odnosi se na sela: Islam Latinski i Islam Grčki.

kurs se ne održava pri ovom štabu, a isto tako ni pri štabovima odreda. Sa borcima se također malo radi. Od odlaska naše divizije[9] nije ni jedan drug upućen na kurs. Da bi se stanje popravilo i da bi se otpočelo sa radom potrebno bi bilo da sam ovaj štab organizuje održavanje kursa za svoje jedinice. Kadar koji bi mogao da održava kurs za sada nemamo, ali mi nismo ni nastojali da pronađemo kadar i da otpočnemo sa održavanjem kursa. Tražiti ćemo da nam u kadru pomogne Stab XIX Divizije, ali uz sve to mi ćemo nastojati da organizujemo održavanje vojničkog kursa pri ovom štabu za naše niže rukovodioce. Za više vojničke rukovodioce potreban je također kurs, pošto su isti mladi i u većini im fali teoretskog znanja.

6. Disciplina nije još postignuta. Ima još dosta izbjegavanja dužnosti kod boraca. Kod komandnog kadra isto nije disciplina u punoj mjeri postignuta, a naročito po pitanju dostavljanja izvještaja. Borbenost je prilična i ista se nije popravila od zadnjeg izvještaja. Još se mnogo osjeća da kod našeg kadra nema dovoljno razumijevanja za sve potrebe pomoćnih ustanova vojske, kao intendanture, saniteta, službe veze, važnosti političkog izdizanja boraca iz čega se može reći da proizlazi nedisciplina. Ovo se stalno ukazuje, ali slabo se do danas u tome uspjelo da se dokaže. U našim jedinicama se do sada uglavnom isticao samo vojnički rad, dok sve drugo se uglavnom zapostavljalo. Ovo se naročito zapaža u Sjev. dalm. odredu. Kod boraca još uvijek ima samovolje i samovoljnog udaljavanja iz jedinica. Ovo se također u posljednje vrijeme naročito zapaža u Sjev. dalm. odredu. Borci ovog odreda, ukoliko se krene u Bukovicu, samovoljno se udalje Primorci, a ukoliko se kreće u Primorje, samovoljno se udaljavaju Bukovčani. Ovaj odred iako je uspio da prikupi preko 100 boraca poslije odlaska Divizije, ipak njegovo brojno stanje nije se ništa povećalo. Ovo se može smatrati najvećim diielom krivnja nedovoljnog političkog rada. Borbenost svih naših iedinica je dobra i mi bismo pogrešno rekli kada bismo ovo krili, ali se sa borcima vrlo malo politički radi.

7. Naše su namjere da prvenstveno ojačamo naše jedinice. Sjev. dalm. odred da popunimo sa novim borcima sa sektora njegovog djelovanja, i da mu dodamo nešto boraca iz otoka, te da istog pretvorimo u grupu bataljona. Kninski da

[8] Devetnaesta divizija napustila je sjevernu Dalmaciju krajem januara 1944 god. pod pritiskom nadmoćnijih snaga njemačke Prve brdske divizije. Opširnije o tome vidi tom V, knj. 23, dok. br. 111 i IIS i tom V, knj. 24, dok. br. 6, 14, 20 i dok. br. 21—1/2, k. 517 A u arhivi Vojnog istoriskog instituta.

ojačamo i da mu omogućimo da se ojača brojčano te da istog razvijemo u udarni odred, koji će zbilja moći da sav teren zadrži pod svojom kontrolom. Zadarski odred da popunimo i da za istog formiramo 3. bataljon na prostoru Kolarine — Ceranje — Jagodnje, koji bi na tom terenu djelovao. Na Stankovačkoj općini formirati jednu domaću četu i nastojati istu razviti u bataljon kao i pripremati za odlazak na drugi dio Sjev. Dalmacije. Ovaj Ceranjski bataljon i Stankovački s vremenom bi oformili novi Sjev. dalm. odred, kada ovaj preraste u grupu bataljona. Ovo je potrebno što mi nismo u stanju da Zadarski odred prebacimo za dulje vrijeme za drugi sektor, pošto su isto borci dosta privezani za svoj teren. Na terenu Skradina nastojati ćemo formirati jednu četu, a ukoliko nam to ne uspije, formirati ćemo bar jedan trup, koji će tamo djelovati. Prominsku četu ćemo nastojati pretvoriti u bataljon bez obzira da li ima danas brojno stanje malo ili ne. Mi smatramo da smo pogriješili što nismo odmah u Prominu poslali jedan štab bataljona, koji bi svakako bolje radio politički i bolje se snašao. Za sve ovo nama je prethodno potrebno kadra — koliko vojničkog skoro još više političkog.

Naše akcije namjeravamo uglavnom usmjeriti prema bandi. Također namjeravamo akcije usmjeriti prema zadarskom teritoriju naročito zbog ekonomskih razloga.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant-major.
Šime Ivas

BR. 30

IZVJEŠTAJ ŠTABA GRUPE JUŽNODALMATINSKIH NOP ODREDA OD 11 MARTA 1944 GOD. ŠTABU OSMOG KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE O BORBAMA OD 18 JANUARA DO 10 MARTA[1]

STAB GRUPE
JUŽNODALMATINSKIH PART. ODREDA
Dana 11. III. 1944.
Str. Pov. br. 19/44.

ŠTABU VIII KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE

Položaj

Dostavlja operativni
izvještaj od 18.1.—10. III.

Od 18. I. t.g. naši odredi nalazili su se na sektoru Biokova sa zadatcima općeg djelovanja. Neretvanski partizanski odred djeluje na sektoru istočnog Biokova — do rijeke Neretve, Makarski partizanski odred kontroliše srednji i zapadni dio Biokova. Imotski partizanski odred dejstvuje na zapadnoj strani i gornjim padinama Biokova sa zadatcima prodiranja na imotski sektor.

I. — Od 18.1. do 21.1. Neretvanski odred je vršio kontrolu sektora Pasičina — Brista — Istočna Plina (vidi kartu Mostar) sa zadatkom rada i djelovanja na tom području, koji je opkoljen malim neprijateljskim garnizonima.

Neprijatelj iz garnizona Ploče dana 21.1. t.g. došao je u s. Baćinu da pljačka narod tog sela. Tom prilikom došlo je do borbe između njega i naše jedinice, čiji rezultat ćete vidjeti u operativnom izvještaju Štaba Neret. part. odreda povodom te akcije. (U prilogu zapovijesti i operativni izvještaj od dana 23.1, i 19. I. izdate zapovijesti.)

Povodom akcije izvršene od Neret. part. odreda u s. Baćini, očekivali smo neprijateljsku ofanzivu na istočnom dijelu Biokova. U tu svrhu Štab grune izradio je defanzivan plan kojeg je prenio na Neretvanski part. odred. (Prilaže se plan obrane od dana 21. 1.1. g.)

Za ovo vrijeme Makarski i Imotski partizanski odred nalazili su se na središnjem dijelu Biokova u svrhu vlastitog obezbjeđenja i rada sa jedinicama.

[1] Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 7/12, k. 1603 A.

Dana 25. I. uslijedila je očekivana neprijateljska akcija jačeg obima u jačini oko 300 neprijateljskih vojnika na sektor Briste i Pasičine, na kojemu se nalazio Neret. part. odred. Neprijatelj je nastupao iz više pravaca i to: Ploča — Baćina — Brista. Druga kolona nadirala je: Gradac — Grnčenik — Baranovac. Treća kolona kretala je pravcem V. Prolog — Staševica — Pasičina. Četvrta kolona nastupala je iz Peraškog Blata — Krstičević — Ostojići. Snage Neret. part. odreda dočekale su neprijatelja kako je izneseno u planu za odbranu. Neprijateljska kolona, koja je nastupala iz Gradca pravcem Grnčenik, prodrla je na vrh Stijena ne naišavši na jači otpor, tu se odvojila krenuvši u dva pravca sa namjerom opkoljavanja naših snaga. Jedna kolona u jačini oko 70 vojnika krenula je sa vrha Stijena u pravcu Grgurnovića, a druga kolona pravcem Grnčenik — Baranovac. Neprijatelj koji je probio iz tih pravaca ugrozio je naše položaje, s tim što je ovladao dominantnim čukama i tako doveo u nezgodan položaj naše ostale jedinice koje su se tada nalazile u kotlini Briste i Pasičine. Četa koja se nalazila u Pasičini dočekala je neprijatelja koii je nastupao od Prologa na ivici polja i tu razvila borbu. U toj borbi zaustavila je neprijatelja naniievši mu 5—6 mrtvih i ranjenih, dok je naš jedan borac lakše ranien. Naše sna^e bile su urisiliene da se povuku u sieverozaüadnom pravcu Trnova — Polutine, gdje se organizovao novi front sa zadatkom da se ponovno stiroi u borbu protiv npnriiatelia i zadadu mu se udarci. Međutim, Niiemci su unalili nekoliko kuća u miestima Bristi i Pasičini i nakon to?a povukli se u svoje garnizone. U ovoj borbi istakao se komandant Neret. part. odreda Stanko Marević, koji se vrlo dobro snašao izvukavši svoie snage iz te nezgodne situacije bez gubitaka. Također se istakao komandir 1. čete drug Jovo Bajić. Tom prilikom slabo se držao u borbi komandir 3. čete Neret. part. odreda drug . . . koji je propustio neprijatelja bez jačeg otpora i tako doveo ostale jedinice u nezgodan položaj.

Dana 27.1. neprijatelj (Nijemci) poduzeo je akciju sa 600 vojnika na prostor Brikva — Duga Njiva — Naglan — Kljenak. Neprijatelj je nastupao iz četiri pravca i to: Zivogošće — Brikva, Drvenik — Naglan, Ravča — Kljenak, i Kozica — Rudelj. Naš Makarski i Imotski odred nalazili su se na položaju brda »Susvid«, gdje su organizovali front i čekali neprijatelja. Međutim, neprijatelj iako je znao za logor i položaje naših nije išao u pravcu njih i zbog toga nije došlo do borbe. Nijemci tada nijesu palili sela već su prokrstarili taj teren i povratili se u svoje garnizone.

Dana 28. I., po naređenju ovog štaba, Makarski part. odred izvršio je pokret u pravcu zapadnog dijela Biokova.

Dana 29.1. Imotski partizanski odred postavio je zasjedu na cesti Drvenik — Zaostrog, ali se za to vrijeme neprijatelj iz svojih garnizona nije kretao.

Iste večeri Imotski partizanski odred krenuo po naređenju Štaba grupe za zapadni dio Biokova.

Od 25.1. do 2. II. Neretvanski partizanski odred nalazio se je i dalje na svom sektoru sa istim zadatcima. Na dan 2. II. Neretvanski partizanski odred krenuo na zapadni sektor Biokova.

Dana 4. II. izvršena koncentracija svih snaga na zapadnom dijelu Biokova sa ciljem napada na neprijateljske garnizone Grabovac — Zagvozd, a potom nadiranje na imotski sektor. Uslijed pojačanja neprijateljskih garnizona, kao i vrlo slabog vremena (veliki snijeg), odustali smo od tog plana i stvorili novi za napad na neprijateljske garnizone na Saranč i Kozicu. Tu akciju izvršili smo noću 7. na 8. II. t.g. (Zapovijest od 7. II. za tu akciju, kao i operativni izvještaj povodom te akcije smo Vam dostavili.) Prije same akcije, uputili smo jednu četu Neret. part. odreda na sektor Pasičina — Plina sa zadatcima tamošnjeg djelovanja. Poslije akcije na Saranč i Kozicu, Imotski i Makarski part. odred nisu izvršili pokret na imotski sektor kao što je to bilo izneseno u izdatoj zapovijesti, zbog zamorenosti boraca i drugih razloga. Imotski part. odred ostao je poslije akcije na gornjoj padini Biokova sa zadatkom djelovanja na tom sektoru. Makarski part. odred ostao je na prostoru Begović — Rudelj — Brikva — Duga Njiva. Neretvanski part. odred povratio se ponovno na sektor istočnog Biokova do Neretve.

Dana 15. II. Makarski part. odred izvršio je napad na kamion na cesti Vrgorac — Split kod Zavojana. Prema izjavi našeg obavještajca iz Vrgorca naši borci tom zgodom iz zasjede ubili su jednog većeg gestapovca za Balkan i jednog oficira.

Istog dana patrola Neretvanskog partizanskog odreda napala je njemačku patrolu kod sela Puljan (Istočna Plina), ubili 3 njemačka vojnika, a jedan se bježeći od straha utopio.

Dana 16. II. borci Ner. part. odreda ubili su 2 narodna neprijatelja (špijuna).

Dana 17. II. jedan vod Neretvanskog part. odreda napao je neprijateljsku kolonu kod Peraškog Blata »Ploče«, u kojoj je borbi poginulo 6 Nijemaca i 5 ranjeno.

Dana 18. — 21. II. neprijatelj — Nijemci poduzeli su akciju iz više pravaca na sektor Šošić — Brikva — Rudelj —

Duga Njiva — Kljenak — Radalj, te sva sela popalili kao represaliju za ubijenog gestapovca i napad na kamion.

Noću od 18 na 19. II. Neretvanski part. odred napao je i likvidirao neprij. garnizon Nova Sela na cesti Metković — Vrgorac. (U prilogu zapovijest od dana 17. II. i operativni izvještaj od dana 20. II. t.g.)

Dana 21.11. t.g. Makarski odred napao je i uništio na cesti Drvenik — Zaostrog jedan motorbicikl, teže ranili jednog oficira i šofera koji su kasnije ranama podlegli.

Dana 24. II. borci Neretvanskog odreda na cesti između Gradca i Podace postavili su nagaznu minu koja je uništila jedna njemačka kola—.ubijeno 5, a ranjena 3 njemačka vojnika. Povodom učestalih naših akcija, a po dobivenim obavještenjima sa svih strana: da će uslijedit neprijateljska ofanziva na sektor istočnog Biokova, ovaj štab izradio je defanzivan plan obrane i izdao zapovijest Makarskom i Neretvanskom odredu. Ofanziva nije još ni do danas uslijedila. (U prilogu dostavljamo zapovijest od 24. II. t. g.)

Dana 25. II. t. g. borci Neret. part. odreda digli su u zrak pomoću mine jedan automobil na cesti između Gradca i Podace, tom prilikom je ubijen jedan oficir i jedan vojnik.

Od 25. II. — 3. III. t. g. jedna desetina (udarna grupa) Imotskog partizan, odreda prokrstarila je selima imotskog sektora: selo Podosoj, Runović, Zmijavci, Podbablje, Krstatice, Zupa, Raščane. U toj akciji zarobljeno je 8 domobrana, 5 ustaša, 4 milicionera, i 3 financa. Ubijeni su 1 žand. narednik i 1 legionar iz SS njemačke divizije. Zaplijenjeno je 14.300 kuna, 3 puške, jedan pištolj, 6 pari vojničkih cokula i nešto sitnog materijala. U ovoj akciji naši borci nijesu imali nikakovih gubitaka.

Dosadašnji naš plan, odnosno raspodjela snaga (bila je koncentracija naših snaga na jednom sektoru, da bi prihvatili borbu ukoliko neprijatelj nastupi, u koju svrhu smo izdali zapovijest od 24. II. koja vam se prilaže) omogućilo bi neprijatelju da nas nađe zbijene na jednom uskom sektoru među dvije ceste, te da nas dovede u nezgodan položaj. Radi svih ovih okolnosti izmijenili smo naš plan i izradili zapovijest br. 16/44 od 1. III. tek. god. koju vam prilažemo. U međuvremenu primili smo vašu depešu o ofanzivi u kojoj nam naređujete kako da postupimo, a po kojoj smo mi već postupili.

Dana 26. II. Makarski part. odred izvršio prepad na Igrane.

Dana 2. III. t. g. jedna njemačka kolona pokušala je da iz sela Brista prođe preko brda u selo Grnčenik. Naši borci su ih dočekali i odbili.

Dana 3. III. t. g. borci Neret. part. odreda dočekali su jednu neprijateljsku kolonu jačine od 30 vojnika koji su pokušali iz Brista preko brda da se probiju u Tavcu sektora na kojem se mi nalazimo. Neprijateljski vojnici (Nijemci) imali su zadatak ujedno da postavljaju nagazne mine na prilazima i putevima koji vode iz Primorja [Makarskog] na brda. Tom prilikom došlo je do oštre borbe koja je trajala od podne do noći. Naši borci Ner. part. odreda nanijeli su neprijatelju osjetne gubitke od 5 mrtvih i 10 teže i lakše ranjenih i povratili ga nazad ne dozvolivši mu da postavi mine.

Posljednjih 5 dana neprijatelj je često puta izlazio iz Primorja na brda iz raznih garnizona sa zadatkom nasilnog izviđanja, postavljanja nagaznih mina po noći i danu, te zasjeda. Tako je dana 9. III. t. g. neprijatelj (Nijemci) postavio zasjedu poviše Zaostroga na putu Banović — Tribić. Naša patrola koja je išla na zadatak u 3 sata u jutro naišla je na neprijateljsku zasjedu koja ih je iznenadila i napala. Naši borci su prihvatili borbu i borili se dok nijesu sva tri poginula. Teren je bio nepodesan za izvlačenje, a tako isto Makarski odred nije mogao na vrijeme pružiti im potrebnu pomoć jer je bio udaljen jedan sat marša.

Dana 3. III. t. g. borci Ner. part. odreda pomoću nagazne mine uništili su jedna kola sa nekoliko vojnika na cesti Metković — Vrgorac kod mjesta Orepka.

Dana 6. III. borci Neretvanskog partizanskog odreda pomoću nagazne mine uništili su jednu motorbiciklu sa jednim oficirom i šoferom na cesti Metković — Vrgorac, na mjestu Podrujnica.

Dana 7. III. borci Makarskog part. odreda pomoću nagazne mine uništili su jedan kamion sa njemačkim vojnicima na cesti Drvenik — Gradac. Broj mrtvih i ranjenih nije bilo moguće ustanoviti.

Dana 8. III. borci Makarskog partizanskog odreda pomoću nagazne mine uništili su jedan autobus pun njemačkih vojnika na cesti Gradac — Makarska kod mjesta Drvenik. Autobus je skupa sa vojnicima odletio u zrak i nije se mogao ustanoviti broj poginulih.

Naši odredi nalaze se po čitavom Biokovu po kojemu je napao veliki snijeg i onemogućeni marševi i akcije.

U ovome razdoblju prišlo je u naše redove 5 crvenoarmejaca »Rusa« koji su pobjegli iz zarobljeništva iz njemačkog

logora, kod imotskog sela Vinjani. Upućeni su Štabu XXVI Divizije na Vis. Pored ovih prešlo je k nama 7 Talijana koji su prebjegli od Nijemaca, sada se nalaze u našim jedinicama.

Uz drugarski pozdrav

CMUT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar: **Ž.[2] Despot**

Komandant: **V.[3] Viskić**

(M. P.)

BR. 31

IZVJEŠTAJ ŠTABA TREĆE BRIGADE TRINAESTE DIVIZIJE OD 11 MARTA 1944 GOD. ŠTABU TRINAESTE I TRIDESET PETE DIVIZIJE O BORBI NA CESTI BRLOG—ŠKARE[1] \

STAB III BRIGADE
XIII DIVIZIJE NOVJ
Broj: 88 197/44
11. marta 1944 g.

Operativni izvještaj
za 9. III. 1944 g.

ŠTABU XIII I XXXV DIVIZIJE NOVJ

Dostavlja se naslovu operativni izvještaj za borbu 9. III. 1944 g.

Borba se vodila na sekciji Senj 1 : 100.000, na kraku ceste Brlog — Škare, kod sela Tukljaci i Lončari.

Borbu je vodio I bataljon ove brigade.

Naziv neprijateljske jedinice nije nam poznat, bila je sastavljena od ustaša i legionara.[2] Jačina neprijatelja bila je od 300 do 350.

[2] Žarko
[3] Vlado

[1] Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 8—4, k. 1237 A.

[2] Vjerovatno iz sastava 392 legionarske divizije i Devetnaestog ustaškog bataljona.

Neprijatelj je krenuo sa namjerom da zavlada položajem kojega je držao I bataljon, pošto ga je isti bataljon ometao u pljački okolnih sela, sa svojim patrolama.

Zapovijest nije izdata pismeno, pošto je štab bataljona bio upoznat svakodnevnim zadatkom na tom sektoru, te da se ravna prema samoj situaciji na tom sektoru, i kod susjednih jedinica.

Borba je počela 9. III. 1944 godine u 6 sati u jutro.

Naš vod 1. čete nalazio se u selu Lončari, sa položajima na koti 717 i 665, dok je drugi vod iste čete otišao sa minerima da postavi mine na cesti Otočac — Žuta Lokva. Druga četa istog bataljona bila je u selu Glavace.

Neprijatelj je naišao u dvije kolone. Jedna kolona je naišla iz Kompolja u pravcu GlaVaca, gdje je došla do kule, od kuda se bacila lijevo na Tukljace, te sa 8 gumenih čamaca prešli Gacku. Druga kolona naišla je iz Brloga cestom na Lončare.

Patrole koje su izbačene naprijed sa zakašnjenjem su prepoznale neprijatelja, tako da je neprijatelj došao na blisko odstojanje i pod vatrom neprijatelja vod je zauzimao položaje. Neprijatelj je obasuo na položaje (k. 717 i 665) vatrom iz teškog bacača i automatskog oruđa. Vod je uspio da zadrži položaje sve dok nije stigao u pomoć komandant bataljona, sa jednom četom, te udario u bok neprijatelja. Neprijatelj je osjetivši bočnu vatru počeo se povlačiti istim pravcem od kuda su i došli. Borba je trajala do 8.20 sati.

Zadaci koji su bili postavljeni pred bataljon koji je vodio borbu nisu u cjelosti izvršeni, te se mogao polučiti i bolji uspjeh.

U ovoj borbi neprijatelj je imao 1 mrtvog i oko 7 ranjenih, koje je uspio pobrati.

Naši gubici iznose: 1 ranjen drug.

Broj utrošene municije iznosi: 895 metaka 6,5 mm., 60 metaka 7,9 mm. i 280 metaka 8 mm.

Bataljon se dobro držao u borbi, naročito 1. četa toga bataljona koja je gazeći veliki snijeg uspjela na vrijeme stići u pomoć i u prvom svom naletu odnosno pritiskom digla neprijatelja sa položaja, koji se povukao u navedenim pravcima.

KRITIČKI OSVRT:

Većih nedostataka nije bilo, jedino što se je moglo neprijatelja sa većim obuhvatnim manevrom udariti sa kota iznad sela Lalića, ali sam pokret bio je ograničen uslijed velikog snijega i zbog brzog povlačenja neprijatelja, te se nije moglo na vrijeme stići.

Iskustvo koje smo vidjeli u ovoj borbi, kao i u svakoj drugoj, je to da na neprijatelja negativno djeluje bočna vatra, i da je sada počeo sa zaobilaznim napadima na naše položaje, a da ne vrši napade kao do sada direktno na naše položaje.

Lista gubitaka prileži.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar: V. d. komandanta, kapetan:
Mamula B.[3]

Op. oficir

BR. 32

IZVJEŠTAJ ŠTABA JEDANAESTOG KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE OD 12 MARTA 1944 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE O ORGANIZACIONOM STANJU JEDINICA[1]

STAB
XI KORPUSA N. O. V.
JUGOSLAVIJE
Br. 104/12. III. 1944.

GLAVNI STAB NOV I POH*
broj 926 dne 13. III. 1944

Opći vojno-organizacioni
izvještaj za mjesec februar 1944

GLAVNOM ŠTABU NOV I POH

Operativna situacija u mjesecu februaru 1944:

Prolaz nekoliko njemačkih divizija iz sjeverne Dalmacije u pravcu Bihaća završen je.[3] Ovu komunikaciju Gračac — Otrić — Srb — Lapac — Bihać osiguravaju dijelovi 373. legionarske divizije[4] i četnici.

[3] Bogdan . 1

[1] Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg br. 3—1/3, k. 112.

[2] Četvrtasti štambilj Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske.

[8] Ovim pravcem prošli su u februaru 1944 god. dijelovi njemačke Prve brdske divizije. Opširnije o tome vidi tom V, knj. 23, dok. br. ***78,*** primjedbu br. 4.

[1] Vidi dok. br. 17/2, k. 74 **A** u arhivi Vojnog istoriskog instituta.

U Otočcu nalaze se dvije ustaške bojne i oko 400 legionara 392. divizije.[5] Dijelovi te divizije osiguravaju komunikacije Otočac — Brlog — Žuta Lokva — Senj — Novi i 2uta Lokva — Ogulin.[6] Perušić i Gospić i komunikaciju Gospić — Karlobag drže ustaške bojne i jedna domobranska bojna.[7]

Obalski sektor od Crikvenice do Sušaka drže jedinice 314 pukovnije 162 njemačke divizije. Obala južno od Karlobaga do ušća Zrmanje je slobodna. Otoke Krk, Cres i Lošinj drži neprijatelj. U Istri Nijemci i talijanski fašisti drže skoro sva veća mjesta.

Naše snage: XXXV divizija kojoj je pridata III brigada XIII i III brigada XIX divizije drži sektor sjeverno i istočno od Otočca i sektor Gospić — Perušić. I lički odred nalazi se na sektoru Frkašić — Visuć, a Bataljon »Plavi Jadran« na obalskom sektoru Starigrad — Obrovac.

XIII divizija nalazi se na sektoru Brinje — Vrh Kapele i Mrzla Vodica — Zlobin, a manji dijelovi na sektoru Novi — Senj. U Istri su jedinice Operativnog štaba za Istru raspoređene po cijeloj Istri.

Na teritoriji ovog korpusa nalazi se i XIX divizija na sektoru Gračac — Otrić — Dobroselo.[8]

Rad neprijatelja: Na komunikaciji Bihać — Knin vrši saobraćaj i to manje prebacivanje snaga i materijala većinom u pravcu sjevera. Neprijateljska uporišta koja osiguravaju tu komunikaciju vrše česte ispade na oslobođeni teritorij u cilju

[5] U Otočcu se tada nalazio Izviđački odred 392 legionarske divizije i Devetnaesti ustaški bataljon. Vidi istorijat 392 legionarske divizije u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 39/14, k. 18.

[6] Vidi istorijat 392 legionarske divizije u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 39/14, k. 18.

[7] Raspored ustaško-domobranskih snaga na ovom području bio je početkom marta sljedeći: U Bilaju Druga bojna Petnaeste pješačke pukovnije, u Budaku Četvrta satnija Trideset četvrte ustaške bojne i Prva satnija Obranbene bojne Gospić, u Ličkom Osiku Prva satnija Trideset četvrte ustaške bojne, u Perušiću Trideset prva i Trideset četvrta bojna (bez dvije satnije), u Ličkom Novom Obrtni sat Četvrtog zdruga, u Brušanima i Baškim Oštarijama Trideset druga ustaška bojna, u Sušnju Treća satnija Devete ustaške bojne, u Karlobagu Deveta ustaška bojna (bez treće satnije) i jedna satnija oružnika (žandara), u Gospiću Obranbena sat bojnih kola PTS, Opkoparski (pionirski) polusat, jedna baterija 75 mm i jedan vod haubica 100 mm. (Podaci iz bojne relacije Prvog zbornog područja u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg br. 3/l—25, k. 58.)

[8] Iz depeše Štaba Osmog korpusa Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske od 13 marta vidi se da je Devetnaestoj diviziji naređeno da se vrati u sjevernu Dalmaciju. Vidi knjigu depeša Glavnog štaba Hrvatske u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 1/2, k. 119/1.

pljačke. Na komunikaciji Ogulin — Žuta Lokva — Senj i Žuta Lokva — Otočac neprijatelj vrši samo lokalni saobraćaj. Ta komunikacija za sada ne služi neprijatelju za prebacivanje većih jedinica. Na sektoru Senj — Sušak neprijatelj vrši lokalni promet i ispade na oslobođeni teritorij naročito u pravcu Gorskog Kotara.

Ustaški garnizon u Otočcu vrši stalne ispade na naše položaje u cilju da naše snage potisne i da može vršiti pljačku i mobilizaciju u hrvatskim selima na tom sektoru. Ustaški garnizoni u Gospiću i Perušiću, kao i njihova okolna uporišta, vrše česte ispade u pravcu naših položaja u cilju da se spoje sa snagama u Otočcu.

Rad naših jedinica: Jedinice XXXV divizije na sektoru Visuć — Frkašić vrše obezbjeđivanje dodijeljenog sektora i osmatranje neprijateljskih pokreta. Jedinice XIX divizije na sektoru oko Mazina uznemiravaju neprijateljski saobraćaj i uporišta. Jedinice XIII divizije pokazale su veliki ofanzivni duh i u stalnim prepadima na komunikacijama nanose neprijatelju velike gubitke. Upade na oslobođeni teritorij Gorskog Kotara uspješno odbijaju. Jedinice XXXV divizije vrše odbranbene borbe sa ustaškim snagama koje ispadaju na sektoru Gospić — Perušić u cilju probijanja prema Otočcu. Naše su jedinice spajanje neprijateljskih snaga spriječile. Na sektoru kod Otočca jedinice odbijaju neprijateljske ispade u cilju pljačke i troše neprijateljsku živu silu.[9]

Na oslobođenim otocima Rab i Pag nalaze se manji dijelovi II pomorskog obalskog sektora.

Organizacija i formacija XI korpusa:

XI korpus sastoji se iz:
Štaba korpusa
XIII divizije,
XXXV divizije,
Operativnog štaba za Istru,
Korpusne vojne oblasti.

Stab korpusa ima komandanta, komesara, zamj. komandanta,[10] načelnika štaba[11] i pomoćnika načelnika štaba.[12]

[9] Vidi dok. br. 7 i 31 u ovoj knjizi i knjigu depeša Štaba Jedanaestog korpusa u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 2/1, k. 572.
[10] Stevan Opsenica
[11] Stanko Perhavec
[12] Milić Dejanović

Stab ima sljedeće otsjeke;

operativni, obavještajni i za vezu kojima rukovodi neposredno načelnik štaba i otsjek za naoružanje, intendanturu, sanitet i vojni sud kojima rukovodi načelnik štaba preko pom. načelnika.

. Prva tri otsjeka formirana su i funkcioniraju. Sva tri otsjeka imaju šefa ali još nedovoljno stručnog i pomoćnog osoblja za pojedine grane službe.

Otsjek za naoružanje i sanitet imaju šefove i otpočeo je rad na organizaciji otsjeka i organizaciji rada u jedinicama. Otsjeci još nepotpuni, nemaju dovoljno stručnog i pomoćnog osoblja. Intendanturu vodi za sada privremeno drug Mile Opsenica. I ovdje se još osjeća nedostatak stručnog osoblja. Popuna otsjeka je predviđena, kadar je određen a čeka se samo njihov dolazak.

Vojni sud nije još formiran niti je predviđen kadar.

Organizacija svih otsjeka je u toku. Štab kao cjelina još nije preuzeo sve poslove koji mu pripadaju, ali će dolaskom rukovodioca isti se osposobiti za normalan rad.

Pri štabu korpusa se uz operativni otsjek formira i nastavni centar, sa zadatkom da izrađuje pravila i upute za jedi-y, nice i da održava kurseve za vojne rukovodioce. Nastavni centar ima dva oficira.

Četa za vezu štaba korpusa ima 65 ljudi, od toga 5 radio telegrafista, 24 puške, 2 radio stanice, 1 telefonsku centralu, 5 telefona i 2 km kabla. Od radio stanica samo je jedna u upotrebi i već je sada jako opterećena. Osjeća se nedostatak telefonskog materijala.

Kod štaba korpusa nalazi se straža, kuriri i pomoćno osoblje.

Predviđeno je formiranje pontonirske čete.

XIII divizija:

Divizija ima štab, tri brigade, dva odreda, art. divizion, dop. bat., pionirski bataljon, prihvatnu bolnicu sa sanitetskim vodom i divizijskom ambulantom, četu za vezu štaba divizije, izviđačku četu štaba divizije, kurire i stražu, radionice i glazbu.

Stab divizije: Ima komandanta,[13] komesara,[14] načelnika štaba,[15] oper.,[16] obav.[17] i inf. oficire, ref. saniteta, ref. za vezu

[13] Vicko Antić
Vinko Švob
[15] Dimitrije Vojvodić
[38] Armin Kovačić
[17] Branko Matić

i načelnika intendanture,[18] veterinara. Štab je formacijski potpun.

I brigada:

Ima štab, četiri bataljona, prateću četu, tehničku četu (minerski vod i vod za vezu), izviđački vod i brigadnu ambulantu.

Ima po spisku 1169 ljudi, u rash. 221, 40 šmajsera, 712 pušaka, 56 p. mitraljeza, 12 t. mitraljeza, 3 t. bacača, 6 lakih bacača, 2 p. k. topa.

II brigada:

Ima štab, Četiri bataljona, prateću četu, tehničku četu (minerski vod i vod za vezu), izviđački vod i brigadnu ambulantu.

Ima po spisku 1019 ljudi, u rash. 289, 593 puške, 1 p. k. pušku, 41 p. mitraljez, 8 t. mitraljeza, 2 laka bacača, 2 teška bacača.

U štabu ima: komandant,[19] komesar,[20] zamj. komesara,[21] oper. oficir,[22] inf. oficir i obav. oficir, intendant, ref. saniteta i oficir pri štabu. Komandant brigade, major Bubanj, molio je da ide u avijaciju. . . .

III brigada:

Ima štab, četiri bataljona, prateću četu, izviđački vod, brigadnu ambulantu.

Ima po spisku 1004, u rashodu 159 ljudi, 692 puške, 31 p. mitr., 11. t. mitr., 7 lakih bacača, 3 teška bacača, 2 p. k. topa.

U štabu ima: komandant,[23] komesar,[24] zamj. komesara,[2'] oper. oficir,[26] obav. oficir,[27] oficir pri štabu, ref. saniteta, intendant.

I odred:

Ima štab, dva bataljona.

Ima po spisku 355 ljudi, u rash. 65, 215 pušaka, 16 p. mitraljeza, 2 laka bacača.

[18] Dušan Bosnić
[18] Viktor Bubanj
[30] Mirko Lenac
[31] Miško Antonie
[33] Nikola Tatalović
[33] Bogdan Mamula
'* Ivo Stipaničić
[35] Simo Vučković
[38] Dadak Josip
[37] Marko Drinković

U štabu ima: komandant,[28] komesar,[29] zamj. komesara, **obav.** oficir, inf. oficir, operativni oficir, intendant i ref. saniteta.

II odred:

Ima štab i dva bataljona.

Ima po spisku 382 čovjeka, u rash. 21, 329 pušaka, 20 p. mitraljeza i 3 laka bacača.

U štabu ima: komandant,[30] komesar,[31] zamj. komesara,[32] obav. oficir, ref. saniteta i intendant.

I art. divizion:

Ima štab i tri baterije.

Ima po spisku 226 ljudi, u rash. 35, 179 pušaka, 7 p. mitraljeza, 4 brdska topa 75 mm, model 28, 3 poljska topa 75 mm m. 11 (talijanska), 3 haubice 100/22.

U štabu ima: komandant,[33] komesar,[34] zamj. komandanta,[35] zamj. komesara, obav. oficir, intendant, ref. saniteta i veterinar. Komandant diviziona major Slobođaninov, određen je za načelnika Štaba XXXV divizije. Tome divizionu potreban je komandant, jer je pomoćnik komandanta na višem oficirskom kursu pokazao slab uspjeh. Od Glavnog štaba tražen je jedan komandant iz diviziona IV korpusa. Ako to ne bude moguće onda će se postaviti za komandanta dosadanji komandant diviziona XXXV divizije koji također na višem oficirskom kursu nije osposobljen za komandanta.

Pionirski bataljon:

Ima štab i dvije čete.

Ima po spisku 113 ljudi, u rash. 38, 29 pušaka i potreban pionirski alat.

U štabu ima komandant, komesar, zamj. komesara, intendant i ref. saniteta.

Dopunski bataljon:

Ima štab i dvije čete.

Ima po spisku 100 ljudi, sve na licu, 60 pušaka.

[28] Duro Trbović
[29] Dragutin Gašparović
[30] Stanko Kombol
[31] Ilija Petrović
[32] Fric Dovečar
[33] Vladimir Slobođaninov
Antun Milosevic
[35] Filip Bujan

U štabu ima komandant,[36] komesar,[37] nastavnik, intendant i ref. saniteta.

Prihvatna bolnica sa sanitetskim vodom i divizijskom ambulantom:

Ima hiruršku ekipu, apoteku i zubara.

Ima po spisku 107 ljudi, u rash. 4, 40 pušaka, 2 p. mitraljeza.

Hirurška ekipa ima hirurga, pomoćnika i poslugu. Apoteka ima referenta, pomoćnika i poslugu. Bolnica ima upravnika, pomoćnika i poslugu. Sanitetski vod služi kao straža.

Četa za vezu:

Ima tri odjeljenja.

Ima po spisku 55 ljudi, u rash. 8, 30 pušaka.

Radionice:

Obućarska i krojačka

Imaju 15 ljudi — sve na licu, 14 pušaka.

Magacini:

Stab divizije ima dva magacina oružja i municije. Stanje magacina vidi se iz priloženih pregleda.

Glazba:

Ima 27 ljudi — sve na licu sa instrumentima.

XXXV divizija:

Ima štab, dvije brigade, jedan divizion, jedan odred, jedan samostalni partizanski bataljon, četu za vezu, prihvatnu bolnicu sa sanitetskim vodom i ambulantom. Ova divizija nema pionirskog i dopunskog bataljona.

Stab ima komandanta,[38] komesara,[39] oper. oficira,[40] obav. oficira, ref. saniteta,[41] načelnika intendanture[42] i šefa

[36] Sergfje Šarunac
[37] Nikola Vlastelić
[38] Petar Kleut
[39] Simo Mrda
[40] Ivan Grahovac
[41] Dr Ante Zimalo
[42] Milan Tišma

za naoružanje. Nema načelnika štaba, ali je određen,[43] nema inf. oficira.

I brigada:

Ima štab, 4 bataljona, prateću četu, vod za vezu, minerski vod i brigadnu ambulantu.

Ima po spisku 1094 ljudi, u rash. 265, 713 pušaka, 35 p. mitraljeza, 6 t. mitraljeza, 2 teška bacača, 5 lakih bacača i 2 p. k. topa.

U štabu ima komandanta,[44] zamj. komandanta,[45] zamj. komesara, oper. oficira,[46] inf. oficira i intendanta. Komesar zbog bolesti nije u stanju vršiti uspješno svoju dužnost, te će se na njegovo mjesto odrediti drugi komesar.[47]

II brigada

Ima štab, četiri bataljona, minerski vod, vod za vezu i ambulantu.

Ima po spisku 1117 ljudi, u rash. 399, 747 pušaka, 28 p. mitraljeza, 8 t. mitraljeza, 1 p. k. pušku, 8 lakih bacača, 2 teška bacača, 2 p. k. topa.

U štabu ima komandanta,[48] zamj. komandanta,[49] komesara,[50] zamj. komesara,[51] obav. oficira,[52] opr. oficira, intendanta, ref. saniteta.[53] Nedostaje inf. oficir.

Lički partizanski odred:

Ima štab i dva bataljona.

Ima po spisku 473 čovjeka, u rash. 70, 373 puške, 11 p.mitraljeza.

" Iz naredbe Štaba Jedanaestog korpusa NOV Jugoslavije od 14 marta vidi se da je za načelnika Štaba Trideset pete divizije postavljen Vladimir Slobođaninov, do tada komandant artiljeriskog diviziona Trinaeste divizije. (Dokumenat u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 1/3, k. 113.)

[44] Branko Gostović

[45] Vlado Ciganović

[48] Miloš Vukmirović

[47] Komesar ove brigade bio je u aprilu 1944 god. Mile Rapaić.

[48] Jovo Lončarić

[49] Miloš Ivošević

[30] Nenad Drakulić

[51] Nikola Radulović

[53] Ivan Kezele

[68] Jeti Švarc

U štabu ima komandant,[54], komesar,[55] zamj. komesara, obav. oficir,[56] inf. oficir, oper. oficir,[57] intendant i ref. saniteta. Uz štab je i minerska desetina.

Bataljon »Plavi Jadran«:

Sastoji se iz štaba i dvije čete.

Ima po spisku 88 ljudi, u rash. 0, 73 puške, 2 p.mitraljeza, 5 t.mitraljeza, 1 teški bacač.

U štabu ima, komandant, zamj. komandanta, komesar, zamj. komesara, oper. oficir, intendant.

I divizion:

Ima štab, vod za vezu i tri baterije.

Ima po spisku 170 ljudi, u rash. 35, 118 pušaka, 4 p.mitraljeza, 2 haubice 100/22, 3 poljska topa 75/27, 1 brdski top 75 mm M. 15, 2 brdska topa 65 mm M. 06.

Četa za vezu:

Ima 35 ljudi, u rash. 7, 24 puške, 2 telefonske centrale, 10 telefona i 8 km kabla.

Radionica:

Ima obućarska i krojačka radionica. Puškarske radionice su u formiranju.

Operativni štab" za Istru:

Ima štab, dva udarna bataljona, tri istarska partizanska bataljona, i dvije partizanske čete.

Stab ima komandanta,[58] komesara,[59] načelnika štaba,[60] oper. oficira[61] i ref. saniteta, te intendanta.

I udarni bataljon:

Ima štab, tri čete i mitraljeski vod.

Ima po spisku i na licu 234 čovjeka, 173 puške, 16 p.mitraljeza, 1 t.mitraljez, 1 laki bacač.

[54] Petar Rašeta
[55] Stevo Sunajko
[sa] Milan Kleut
" Stevo Plećaš
[cs] Savo Vukelić
[SB] Joža Skočilić
Srđan Uzelac
Vitomir Sirola

U štabu ima komandant,[62] komesar,[63], zamj. komesara[64] i oper. oficir.[65]

JI udarni bataljon:

Ima štab, tri čete i mitraljeski vod.

Ima po spisku i na licu 216 ljudi, 166 pušaka, 18 p.mitraljeza, 1 t.mitraljez, 1 laki bacač i 1. p.k.pušku.

U štabu ima komandant,[66] komesar,[67] zamj. komesara[68] i oper. oficir.[69]

I istarski partizanski bataljon: •

Ima štab i pet četa.

Po spisku ima 158 ljudi, u rash. 4, 126 pušaka, 8 p. mitraljeza, 1 teški mitraljez.

U štabu ima komandant,[70] komesar,[71] zamj. komesara[72] i oper. oficir.[73]

II. istarski partizanski bataljon:

Ima štab, tri čete i jednu mitraljesku četu.

Ima po spisku 170 ljudi, 122 puške, 12 p.mitraljeza.

U štabu ima komandant,[74] komesar, zamj. komesara[75] i oper. oficir.[76]

III istarski partizanski bataljon:

Ima štab i tri čete.

Ima po spisku 205 ljudi, 153 puške, 16 p. mitraljeza.

U štabu ima komandant,[77] komesar,[78] zamj. komesara™ i oper. oficir.[80]

[42] Dušan Gnjatović
[43] Anton Rački
[04] Anton Šarson
[40] Mario Maganja
[44] Tomo Corak
*' Svetozar Vučinić
[cs] Miho Marušić
[49] Frane Uljanić
[70] Vinko Brnčić
[71] Ivan Defrančeski
[73] Danilo Kovačević
[78] Marko Radetić
[74] Ivan Brozina-Slovan
[76] Antun Udovčić
[74] Vlado Brnčić
[77] Zvonko Kukuljan
[78] Nikola Mioković
[78] Ante Vrban
Josip Ivančić

IX istarska partizanska četa:

Ima po spisku 33 čovjeka, 20 pušaka, 3 p.mitraljeza.

XV istarska partizanska četa:

Ima po spisku 12 ljudi, 9 pušaka i 1 p.mitraljez.

Korpusna vojna oblast:

Izvještaj se dostavlja zasebno.

Popuna jedinica:

Novomobilisani borci sa teritorija II ličkog područja rasporediće se u I lički odred. Kasnije će se iz tog odreda izvući pojedini dijelovi kojima će se popuniti brigade XXXV divizije.

Promjene u jonnaciji:

Pošto bataljoni XIII divizije, kao i neki bataljoni XXXV divizije, imaju svega po dvije streljačke čete, imamo u vidu da u najskorije vrijeme u svim bataljonima formiramo i treću streljačku četu. U pojedinim bataljonima XXXV divizije to je već učinjeno.

Brojno stanje ljudstva i naoružanje dostavlja se u prilogu.

Socijalno-nacionalni sastav dostavlja se u prilogu.

Obuka:

Ovaj štab je za vojno uzdizanje rukovodioca sastavio plan nastave — za komandire četa i komandante bataljona (niži kurs) i plan za komandante brigada i komandante divizija (viši kurs). Učenje je posebno i zajedničko na diskusijama u štabovima. Svakog mjeseca održavaće se ispiti za sve rukovodioce iz predenog gradiva.

Pri Štabu XXXV divizije održava se kurs za komandire, a na dalje će se održavati vodnički i desetarski kursevi.

Kod XIII divizije oficirski kurs nije se održavao iz razloga što je štab bio stalno u pokretu a i situacija nije dozvoljavala.

Pri ovome štabu otvoriće se 15 marta kurs za komandante bataljona i komandire četa, na kome će biti 15 slušaoca. Kurs će trajati mjesec dana. Nastavu će predavati oficiri iz nastavnog centra pri ovome štabu.

Obuka u trupnim jedinicama sa borcima izvodi se po planu u koliko situacija dozvoljava.

Specijalne službe:

Veza: Ne zadovoljava potrebe korpusa kao cjeline. Radio veza je dobra. Pomanjkanje radio stanica, kao i sposobnog kadra, jako se osjeća. Telefonska veza po operativnoj liniji ne zadovoljava najviše zbog nedostatka materijala. Poduzete su potrebne mjere da se višak materijala sa teritorije XIII divizije prebaci ovamo. Kurirska veza je tek uspostavljena.

Služba snabdijevanja je često zatajila zbog teškog ekonomskog stanja. Poduzete su potrebne mjere za prikupljanje hrane na ostalim sektorima i prebacivanje u najsiromašnije krajeve (Gorski Kotar).

Informativna služba se sada oslanja na informativne oficire u štabovima divizija, brigada i bataljona.

Sanitetska služba je zadovoljavajuća.

Ishrana jedinica: Ishrana na teritoriju ovoga korpusa je vrlo slaba. Naročito se to ispoljava u Gorskom Kotaru, gdje ishrana jedinica predstavlja vrlo ozbiljan problem. Poduzete su mjere da se hrana doturi iz Okružnog NOO-a Karlovac, kao i viškovi hrane iz Istre, no do sada ovo još nije dalo vidnog rezultata. Imali smo u vidu i razne druge mogućnosti prebacivanja hrane na teritorij XIII divizije, ali zbog situacije i vremenskih prilika iste do sada nisu došle u obzir.

Stanje obuće i odijela nije zadovoljavajuće jer još uvijek imade po brigadama izvjestan broj boraca bosih i sa istrošenim odijelom.

Zdravstveno stanje u jedinicama nije zadovoljavajuće, a to je posljedica slabe ishrane, nemogućnosti održavanja čistoće i oštrih vremenskih prilika. Imali smo mnogo slučajeva smrzavanja i među njima nekoliko smrtnih. Zarazne bolesti za sada nisu se još pojavile sem u nekoliko slučajeva. Poduzete su mjere da se vrši redovno razušivanje kako bi se spriječilo svako širenje zaraznih bolesti.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar'
A.[81] Turkulin

Komandant, pukovnik:
P.[82] Jakšić

(M. P.)

Prilog: dva pregleda.

Artur
Pavle

BR. 38

IZVJEŠTAJ ŠTABA JEDANAESTOG KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE OD 12 MARTA 1944 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE O ORGANIZACIONOM STANJU VOJNOPOZADINSKE OBLASTI[1]

GLAVNI STAB NOV i POH[1]
Broj 927 dne 13. III. 1944.

ŠTAB
XI KORPUSA NOV
JUGOSLAVIJE
Br. 105/ 12. III. 1944.

GLAVNOM ŠTABU NOV I POH
(II Odjel)

Opći organizacioni izvještaj vojnopozadinske oblasti

Šefovi u otsjecima vojne korpusne oblasti nijesu postavljeni, sem šefa sanitetskog otsjeka dr druga Forenbachera i ekonomskog otsjeka gdje sada vrši dužnost drug Milan Mišković, koji je danas (10-111) došao iz Ekonomskog odjeljenja GŠH. Za šefove ostalih otsjeka predvidjeli smo izvjestan /broj drugova iz naših jedinica i vojnih vlasti u pozadini, te ćemo predložiti drugove za postavljanje na odgovarajuće dužnosti prema njihovim sposobnostima i kvalifikacijama za šefove otsjeka u korpusnoj vojnoj oblasti.

Poduzećemo sve mjere da rad po svim našim otsjecima otpočne što prije.

Komande područja:

U Komandi I Ličkog područja je komandant drug poručnik Rade Ratković, a za komesara predvidjeli smo njegovog dosadašnjeg pomoćnika druga Iliju Uzelca. Po ovoj stvari sporazumjeli smo se sa drugovima iz OK za Liku,[3] te smo mišljenja da će drugovi odgovoriti na ovoj dužnosti. Zamjenik komandanta poručnik drug Mića Kulaš više se razvija po eko-

[1] Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 4—3, k. 112.
[2] Četvrtasti štambilj Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske
[a] Okružni komitet Komunističke partije Hrvatske za Liku

nomskoj struci, te smo mišljenja da isti ostane i dalje u ovome području na dužnosti ekonomskog referenta.

Za zamjenika komandanta područja pronaći ćemo odgovornog druga i predložiti naknadno.

Pri komandi I Ličkog područja postoji tehnički otsjek sa tri sekcije, t.j. tehnička, za vezu i građevinska sekcija. Na čelu svake sekcije nalazi se referent. Tehnički otsjek, t.j. tehnička i građevinska sekcija, rukovodi sa svima pilanama, radionicama i građevinskim radovima, a pored toga vodi računa o otvaranju i popravljanju puteva. Pri komandi ovoga otsjeka nalazi se jedna pilana u Plitvičkom Ljeskovcu, koja ima kapacitet 1200 komada dasaka na 24 sata sa uposlenih 20 i nekoliko ljudi. U tehničkim radionicama: kao kovačnice, stolarske, limarske, oružane, i odjeljenja za pravljenje češljeva zaposleno je 45 radnika.

Na teritoriju ove komande nalazi se 8 pošta i 12 centrala sa uposlenim osobljem od 74 druga i drugarice. Za opravak centrale i telefona postoji jedna pokretna telefonsko-mehaničarska radiona sa tri majstora. Pod istom sekcijom nalazi se i četa za vezu, jačine 76 drugova, koja ima za zadatak podizanje stalnih i polustalnih linija, kontrolisanje istih i otklanjanje kvarova na teritoriji I Ličkog područja. Građevinska sekcija raspolaže sa 30 drugova stručnjaka (cimermanski vod). Ovaj vod mislimo po potrebi pojačati, koji bi imao zadatak da organizuje izradu gotovih dijelova za barake, magacine, zemunice, splavove, građevni materijal za mostove, bolnice i eventualno veće građevine koje budu potrebne.

Ekonomska sekcija sa referentom na čelu (ranije zamj. komandanta) vodila je brigu o snabdijevanju vojske i vojnih vlasti u pozadini sa hranom, vodila je brigu o ishrani bolnica na svome području. Po ekonomskim poslovima radila su tri druga i to zamj. intendanta koji je kontrolisao i davao uputstva komandama mjesta po pitanju ishrane vojske. Jedan drug kontrolisao je rukovaoce punktova i rad magacinera, a jedan je drug zadužen o kontroli mlinova i prikupljanju ušura, pošto je kontrola mlinova potpala pod vojne vlasti u pozadini, svakako u zajednici sa narodno-oslobodilačkim odborima. Svakako do sada kontrola nad mlinovima nije postojala, te nema niti narodno-oslobodilački odbor niti vojne vlasti u pozadini pregleda kuda su ti ušuri do sada odlazili iako smo iste mogli mnogo bolje iskoristiti.

Mobilizacija: Na teritoriji ovog područja sređeni su administrativni poslovi po komandama mjesta i narodnooslobodilačkim odborima, ali još uvijek ne postoji dovoljna kontrola

u nekojim selima koja su više pod uticajem neprijatelja. Pored toga, još uvijek nema jasnog pregleda i nije osigurana kontrola nad onim drugovima koji izlaze iz bolnice i oporavilišta, ili isti podlegnu ranama. Ovome pitanju posvetićemo veću pažnju i osigurati preko otsjeka za mobilizaciju i sanitetskog otsjeka, t.j. njihovih izvršnih organa, punu kontrolu.

Pri komandi područja nalazi se i vojni isljednik.

Po potrebi sastaje se i vojni sud sa tri člana i to: 1) komesar komande područja, 2) komandant mjesta i 3) jedan borac. Komandant i borac obično se uzimaju sa čijeg je terena krivac.

Do sada je postojao i politički otsjek od tri lica koji je imao zadatak političkog djelovanja po partizanskim stražama i bolnicama, kulturno-prosvjetni rad i suzbijanje pete kolone.

Sanitetski otsjek: Na čelu ovoga otsjeka nalazi se zdravstveni referent sa pomoćnim osobljem, koji je uglavnom kontrolisao i davao uputstva u stručnom pogledu upravama bolnica, vodi računa o higijeni i razušivanju u bolnicama i vojno-pozadinskim ustanovama, vrši svakodnevno preglede, a po potrebi, t.j. za vrijeme mobilizacije, pored još dva prisutna druga komisijski je pregledavao i ocjenjivao sposobnost fizički nesposobnih boraca koji dolaze iz bolnica ili pozadine.

Komande mjesta:

Na teritoriju komande I Ličkog područja ima 7 komanda mjesta i to: Korenica, Vrhovine, Otočac, Perušić, Kosinj, Brinje i Plitvički LjeSkovac. U komandama mjesta još nije izvršena reorganizacija pošto komande područja nijesu dostavile potrebne podatke kako bi se postavili umjesto zamj. komandanta politički delegati. Pored komandi mjesta, komanda područja ima i 7 partizanskih četa, koje su raspoređene po manjim grupama kao straže, kod bolnica, magacina, a negdje i za kontrolu položaja. Brojno stanje ljudstva komande područja sa svim organima koji istoj pripadaju iznosi 793 borca na licu i 93 u rashodu.

Ocjena rada komandi mjesta, partizanskih straža i komandi terenskih četa ne može se dati pravilna, pošto se sa djelovanjem istih nijesmo u potpunosti upoznali, ali se je ipak zapazilo na više mjesta da se nije posvetila dovoljna pažnja niti sa vojničke, niti sa političke strane za uzdizanje boraca, a naročito komandnog kadra. Ovo se vidi iz razloga toga što ni komanda područja nema jasan uvid, niti može dati pravilnu ocjenu članovima komandi mjesta, niti znadu kako se koji od

tih članova razvijao, koji ima više ili manje uslova za razvijanje itd. Pored toga, odnos partizana, pa čak i komandi mjesta sa narodno-oslobodilačkim odborima, dosta je slab... Svijest kod boraca nije na dovoljnoj visini, što se naročito odražava na njihovom labavom vršenju dužnosti, slaba spoljna disciplina i neurednost, obično svuda na dužnosti raskopčan, neošišan itd. iako su partizani često puta bolje opremljeni nego borci iz operativnih jedinica.

Mišljenja smo da je ovome svemu razlog nedovoljan vojnički i politički rad, slaba kontrola kod pretpostavljenih itd.

Komanda II Ličkog područja:

U Komandi II Ličkog područja dužnost komandanta vrši dosadanji pomoćnik potporučnik drug Daćo Ćupurdija, a za komesara predvidjeli smo druga Nikolu Divjaka, dosadašnjeg pomoćnika komandanta mjesta Lapac. Po ovome pitanju sporazumjeli smo se sa OK za Liku.

Sadašnji zamj. komandanta, poručnik, drug Miloš Obradović više se razvio po ekonomskoj struci, te smo mišljenja da istog povučemo u intendantski ili ekonomski otsjek ovoga štaba ...

Za komesara druga Divjaka dobili smo preporuku od OK za Liku i drugovi su mišljenja da će drug na ovoj dužnosti odgovoriti.

Organizacija po svim oblastima u ovoj komandi je ista kao i u Komandi I Ličkog područja, a isto tako i organizacija partizanskih četa i straža.

Na sektoru II Ličkog područja nalazi se 5 komandi mjesta i to: Udbina, Donji Lapac, Gračac, Medak i Lovinac.

Komande mjesta Lapac i Gračac ne nalaze se u svojim mjestima uslijed neprijateljske okupacije.

Rad komande područja, komandi mjesta, partizanskih straža i ostalih organa ove komande ne možemo pravilno ocijeniti, pošto još nemamo jasan pregled, ali se može zapaziti da Dostoje kod svih tih organa jedne te iste greške kao i kod organa Komande I Ličkog područja, ali još u većoj mjeri, naročito u pogledu saradnje sa narodno-oslobodilačkim odborima. Kao konkretan primjer može se navesti, da je između Komande mjesta Udbina i Kotarskog i Obćinskog NOO-a Udbina dolazilo više puta do nezdravih odnosa, uslijed čega već postoji čak i izvjesna crta mržnje. Isti je slučaj sa Komandom mjesta Lovinac i Obćinskim NOO za Lovinac. Konstatovali smo zajedno sa Okružnim NOO za Liku da do ovakvih momenata dolazi sa krivnjom i pogrešnim stavom jedne i druge strane a to je: na-

rodno-oslobodilački odbori ne shvataju da pojedine potrebe: kao prevozna sredstva, sljedovanje, otvaranje puteva, prevoz materijala itd. treba izvršiti u određeno vrijeme i sa potrebnom brzinom i ekspeditivnosti, a s druge strane organi vojnih vlasti u pozadini ne znaju i nisu u stanju da im na ovo Ukažu na drugarski način, putem zajedničkih sastanaka i dogovora, da se trude da ih ubijede u potrebu tačnosti i brzine u izvršenju nekog važnog posla, već ako to ne ide vrlo glatko oni direktno naređuju narodno-oslobodilačkim odborima ili uzimaju hranu, prevozna sredstva itd. na svoju ruku, uslijed čega ta zategnutost u odnosima bude još i veća. Po ovome pitanju dogovorili smo se sa Okružnim NOO za Liku, te ćemo poduzeti sve potrebne mjere i sa jedne i sa druge strane da se postignu u najkraće vrijeme što bolja i prisnija saradnja između NOO-a s jedne i vojnih vlasti u pozadini s druge strane.

Brojno stanje komande II Ličkog područja sa svim pripadajućim organima iznosi 479 na licu i 113 u rashodu. Rashod iako je srazmjero vrlo veliki drugovi nisu opravdali iz čega se opet može zaključiti pomanjkanje rada i odgovornosti. Sama Komanda mjesta Lovinac od 39 stražara ima 23 u rashodu t.j. više od jedne polovine.

Na sektoru ove komande nalazi se i 7 pekara čiji kapacitet nije nam poznat. Kruh se peče u svim pekarama od uopće nesijanog brašna ali ima izgleda da se ni žito koje se šalje u mlin ne izradi bar u najpotrebnijoj mjeri. Prema izvještaju ni jedna pekara nema nikakvog sita, te se često puta u kruhu nalazi i raznih većih predmeta, što može biti slučaja da se prouzrokuje trbušni tifus ili kakve druge posljedice.

Komanda Goranskog područja:

Dosadašnji komandant Goranskog područja drug Bubanj stavljen je prema naređenju toga štaba na raspoloženje Okružnom NOO-u za Gorski Kotar, a na njegovo mjesto došao bi drug Rade Mrvoš, zamj. komandanta jedne od brigada XIII Divizije.,

Za komandante, komesare i zamj. komandanta tražili smo mišljenje i predloge od Štaba XIII Divizije i OK za Primorje i Gorski Kotar za Goransko i Primorsko područje. Do sada odgovora nijesmo dobili, koga očekujemo svaki dan. Prema izvještaju Komande Goranskog područja osjeća se nedovoljna saradnja sadašnjih članova i referenata iste komande. Razlog je vrlo slabo ekonomsko stanje na tome području kako za operativne jedinice tako i za vojne vlasti u pozadini i sami narod. Veći dio krajeva kao Drežnica, Mrkopalj i Čabar ima najveći

dio naroda bez malo hrane, dok u krajevima Delnice, Brodske Moravice i Vrbovsko ekonomsko je stanje nešto bolje. Pored toga, rđavo vrijeme otežava dopremanje hrane sa sektora Korduna i Istre, a uza sve to neprijatelj koristeći loše ekonomsko stanje, zimu itd. harangira i ubacuje svoje agente kako među narod tako i u vojsku i na taj način sprečava mobilizaciju, potencira dezerterstvo i sa time otežava rad vojnih vlasti u pozadini, a napose u komandi područja. Članovi komande područja, kao i njihovi organi, nemaju sposobnosti i nijesu u stanju na vrijeme osujetiti rovarenje neprijateljske propagande preduhitravajući neprijatelja, tumačeći političke i vojničke događaje kod nas i u svijetu, već neprijatelj prvi uspjeva protumačiti sve te događaje i to na svoj način. Pored toga, izgleda da drugovi u komandi područja nijesu izvršili pravilan raspored rada i nijesu organizovano prišli ka savlađivanju prepreka u radu na pojedinim sektorima.

Mobilizacija: U zadnje vrijeme Komanda je područja uspjela mobilisati veći broj ljudi za operativne jedinice i vojne vlasti u pozadini, ali prema izvještaju vidi se da sama mobilizacija nije bila politički dovoljno pripremljena niti organizovano sprovedena, uslijed čega je veći dio mobilisanih čak na putu nestajao, svakako zahvaljujući neprijateljskoj propagandi, »zašto ići ginuti«, »zašto se ići smrzavati«, »zašto ići gladovati« itd. . .

Organizacija sekcija, komandi mjesta, partizanskih straža sprovedena je na istom principu kao i kod Komande I i II Ličkog područja.

Poslije posljednje neprijateljske ofanzive drugovi koji su radili u pilanama i radionicama razišli su se po jedinicama i drugim.organizacijama te se sada prikupljaju. Pilane u Drežnici, Mošunama i Jasenku bile su popaljene. U Mošunama i Jasenku ponovno su usposobljene i počele sa radom. Koncem februara pilana u Mošunama sa cjelokupnim inventarom i osobljem predata je Komandi Primorskog područja. Isto tako, pristupilo se je organiziranju radionica raznih vrsta, od kojih su neke već počele raditi.

Uslijed rđavog vremena četa za vezu nije ništa radila u zadnje vrijeme iako su veze vrlo težak problem na sektoru Goranskog područja. Osoblje na telefonskim stanicama i centralama vrlo je slabo obučeno i nije mu posvećena dovoljna pažnja.

Rad komandi mjesta:

U samim komandama mjesta ne osjeća se saradnja što naročito dolazi između pomoćnika i komandanata do nesuglasica u pogledu djelovanja kako na vojničkom i političkom polju tako i prilikom rješavanja unutrašnjih problema.

Reorganizacija kod komandi mjesta ni na ovome području još nije provedena, što smo stavili u zadatak Štabu XIII Divizije da u saglasnotsti sa organizacijama na terenu sprovode ovu reorganizaciju.

Što se tiče saradnje sa narodno-oslobodilačkim odborima ona je također vrlo slaba kao i na sektoru Like.

Brojno stanje komande područja i svih pripadajućih organa iznosi 584 na licu i 29 u rashodu.

U ovo brojno stanje uračunate su i partizanske čete kojih ima na sektoru Goranskog područja 5.

Ovome području pripadaju komande mjesta Drežnica, Mrkopalj, Delnice, Brodske Moravice i Vrbovsko.

Na sektoru ovoga područja također nemamo dovoljan uvid u rad vojnih vlasti u pozadini te ne možemo donijeti pravilnu ocjenu pojedinih organa ili lica.

Uglavnom osjećaju se nedostaci slični kao i kod organa Komande I i II Ličkog područja, dodavši još tome da u komandama mjesta ovoga područja i partizanskim stražama ima i izvjestan broj dezertera iz operativnih jedinica koji se na taj način izvlače iz borbe.

Među ljudstvom organa ovoga područja nalazi se i takvih drugova koji bi se kao razne zanatlije i stručnjaci dali vrlo brzo uzdignuti i iskoristiti za stručne radnike pa čak i rukovodioce, ali isti nijesu zapaženi, nije im se posvetila pažnja i tako ostaju i dalje obični stražari.

Primorsko područje:

Od Komande ovoga područja nijesmo primili izvještaja. Koliko smo doznali područje sa svojim organima je jednim dijelom odbačeno od obale prema Gorskom Kotaru, dok je Komanda mjesta Novalja, Pag i Karlobag odvojena i odbačena prema Dugom Otoku, a Komanda mjesta Karlobag prema Starigradu. Drugih podataka o Primorskom području za sada nemamo.

Istra:

Operativni štab za Istru organizirao je na sektoru Istre vojno-pozadinske stanice i to jednu na sektoru Pula, jednu na

sektoru Pazin, a jednu na sektoru Buzeta. Ove vojno-pozadinske stanice vrše danas ulogu vojno-pozadinskih vlasti, t.j. pomažu operativne jedinice u sakupljanju i "snabdijevanju sa hranom, u mobilizaciji novih boraca, otvaranju potrebnih puteva za jedinice itd. Ove vojno-pozadinske stanice izrasle su iz ranijih relejnih stanica, a imale bi cilj da prerastu u komande mjesta, t.j. u vojne vlasti u pozadini. Pored toga, ove vojno-pozadinske stanice poslužiće kao rasadnik za rukovodeći kadar iz domaćeg življa za buduće vojne vlasti u pozadini. Uz Operativni štab za Istru postoji i komanda za vojno-pozadinske stanice koja bi imala također da preraste u Komandu područja za Istru.

Prema izvještaju Operativnog štaba za Istru ove vojno-pozadinske stanice dale su tamošnjim operativnim jedinicama dosta dobru pomoć i pokazale su se praktične za sadašnju situaciju na onom sektoru.

Opširniji izvještaj o djelovanju i ulozi tih vojno-pozadinskih stanica tražili smo od Operativnog štaba za Istru.

NAŠE MIŠLJENJE, ZADATAK I PREDLOŽI

1) Sprovesti što prije organizaciju otsjeka u korpusnoj vojnoj oblasti i postavljanje šefova po otsjecima.

2) Sprovesti reorganizaciju u svim komandama područja i mjesta i osigurati kontrolu nad njihovim radom.

3) Pošto prema brojnom stanju pojedinih područja izgleda da je veći dio ljudstva rasplinut po manjim grupicama na stražama kod pojedinih tačaka, da je nad tim ljudstvom i njegovim radom kontrola vrlo slabo ili nikako osigurana, da je njegovom vojničkom i političkom uzdizanju kao i odgajanju kadrova posvećena vrlo mala pažnja, to smo mišljenja da u saglasnosti sa Glavnim štabom NOV i POH okupimo i formiramo na teritoriju svakog područja dvije do tri udarne čete od 50—60 ljudi kojima bi osigurali dobro i čvrsto rukovodstvo i stavili u pokret. Ovakve jedinice mogle bi se vrlo dobro koristiti za razbijanje neprijateljskih manjih grupa koje će vjerovatno upadati na naš oslobođeni teritorij, po potrebi zatvarati izvjesne međuprostore nekontrolisane od operativnih jedinica itd. Na ovaj način kontrola nad ljudstvom i komandnim kadrom povećavala bi se, a pored toga bilo bi mogućnosti za uzdizanje novog komandnog kadra.

4) Izdaćemo naređenje i dati uputstva komandama područja i svim njihovim organima da se kod svih ustanova, bolnica, magacina, koje čuvaju naše straže, stvori plan za odbranu i izrade dovoljno čvrsti bunkeri, t.j. neprobojni od pješadijskih

oruđa što će, ukoliko bi se pravilno shvatilo, onemogućiti neprijatelju, t.j. njegovim manjim grupama da izvrše sa uspjehom svoja namieravana djela.

5) Poduzećemo sve mjere za što brže i pravilnije uzdizanje kadrova.

6) Staviti u zadatak komandama područja da organiziraju vodničko-desetarski i delegatski kurs i u tome im dati pomoe.

7) Poduzećemo potrebne mjere da se dođe do što bolje i prisnije saradnje između vojnih vlasti i pozadine i narodno-oslobodilačkih odbora u saglasnosti sa Okružnim NOO i ostalim organizacijama.

8) Ispitaćemo mogućnost i staviti u dužnost vojnim vlastima u pozadini da se u saglasnosti sa narodno-oslobodilačkim odborima obradi i zasije što više vakantne zemlje u vlastitoj režiji.

9) Ispitati mogućnost i osigurati kontrolu nad mobilizacijom iz pozadine, i osigurati kontrolu nad prezdravljenim ljudstvom iz bolnica.

10) Sto prije osigurati kontrolu nad mlinovima i prihodima od istih i stvoriti pregled svih zaliha.

11) Osigurati kontrolu nad radom svih sekcija komandi područja po svima sektorima i doći do uvida nad svim našim radionicama.

12) Otpočeti što prije sa izgradnjom zdravstvenih stanica sa kupatilima itd.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
A. Turkulin

Komandant, pukovnik:
P. Jakšić

(M. P.)

r
r

BR. 38

R/VJEŠTAJ ŠTABA DVANAESTE DIVIZIJE OD 12 MARTA 1944 GOD. ŠTABU ŠESTOG KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE O BORBI KOD SELA VRANOVCI[1]

ŠTAB XII DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
HRVATSKE
O. br. 174/44
Dan 12/111 1944

Operativni izvještaj o borbi
kod Dolaca i sela Vranovci.

ŠTABU VI KORPUSA NOV I POJ

Dostavljamo vam operativni izvještaj o borbi kod seta Vranovci u šumi Dolca[2] dana 9. III. 1944. godine (sekcija SI. Brod 1:100.000).

1.) Opis položaja:

Položaj koga su zaposjele jedinice Osječke brigade, t.j. iznad same ceste, bio je potpuno ravan. Sjeverno od sela a na udaljenosti od 1000 metara protezale su se uzvišice koje su dominirale selom (k. 146 vinogradi). Ovaj položaj zaposjela je Osječka brigada sa dvije čete. Jugozapadni dio šume Gornja i Dolnja Dolca je isječen u daljini od ceste 150 metara.

2.) *Naziv naše jedinice koja se borila:*

U borbi su učestvovala dva bataljona Osječke brigade i to I i III bataljon, susjednih jedinica nije bilo.

3.) *Naziv i jačina neprijatelja:*

Naziv neprijateljske jedinice koja je vodila s nama borbu jest koturaška bojna iz Slav. Broda.[3] Neprijatelj je nastupao snagom oko 150 vojnika, koji su naišli cestom na I bataljon Osječke brigade. Neprijateljske snage koje su nastupale od sela Vrba Donja putem koji vodi iz sjevernog dijela sela preko šume

[1] Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg br. 15—6, k. 908.
[2] Vidi dok. br. 142.
[3] Odnosi se na Drugu koturašku (biciklističku) bojnu. Vidi bojnu relaciju Drugog zbornog područja u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 3/1—13, k. 60.

Donja Doka — groblje — trigonometarska tačka 138 na čelu sa jednim tenkom nisu nam poznate. Nakon 40 minuta borbe od Broda su stigle 3 satnije u pomoć njihovim snagama. One su se sastojale od Nijemaca, njihov komandant nije nam poznat.

4.) *Obostrana situacija:*

Neprijatelj je kretao u šumu s namjerom, da osigura radnu bojnu koja siječe drva u šumi D. Dolca za potrebe grada Broda. Odluku za operaciju u šumi D. Dolca donio je ovaj štab.

5.) *Izdata zapovijest*

Prilažemo zapovijest,[4] koju smo izdali za ovu operaciju Štabu brigade.

6.) *Vrijeme kad je borba počela:*

Borba je počela 9. III. 1944. u 7,40 sati, koja je trajala do 9.20 sati.

7.) *Tok borbe:*

Borba je počela sa prva dva puščana metka, a zatim mitraljeska vatra. Neprijatelj se je snašao zauzevši jarke na cesti stupivši u borbu sa I. četom I. bataljona. Dok je I. bataljon vodio borbu s neprijateljem, koji je nastupao cestom od sela Vranovaca dotle je neprijatelj zaobišao sa jednom kolonom na čelu sa tenkom od sela Vrba D. kako je gore navedeno na k. 138 i udario u bok I. bataljona. Vod koji se nalazio na k. 138 i groblju, čim je primijetio da nailazi tenk, on se povukao bez da je otvorio vatru na isti. Tako je neprijatelj doveo I. bataljon u težak položaj i prisilio ga na povlačenje. Za to vrijeme I. i III. četa III. bataljona iste brigade sišla je u selo Vranovce gdje su naišle na postrojene neprijateljske vojnike i izvršile juriš na iste. Poslije kraće borbe su se povukle na Podvinjsko Bukovlje (k. 146).

8.) *Ishod borbe:*

Predviđeni ciljevi nisu izvršeni, 10—15 bandita je ubijeno. Zarobljeno i zaplijenjeno nije ništa.

[4] Vidi dok. br. 18.

9. *Naši gubici u ljudstvu i materijalu:*

Naši gubici iznose 5 mrtvih, 1 zarobljen, 2 lakše ranjena i 1 nestao drug. Oficira i podoficira nije bilo mrtvih niti jedan. U ovoj borbi izgubljen je 1 puškomitraljez »Brno«, postolje od teškog mitraljeza i 4 puške. Ispaljeno 1700 metaka iz pušaka i puškomitraljeza. Bačeno 3 mine iz teškog bacača.

Utrošak municije naveden pod tač. 9.

10.) *Imena učesnika:*

U ovoj borbi nema nikoga za predlog za pohvalu.

11.) Drugova, koji su se slabo držali, a koje bi trebalo pozvati na odgovornost s naše strane nema, pošto je štab brigade izvršio analizu akcije i pozvao na odgovornost vodnika, koji se povukao s vodom bez da je otvorio vatru na neprijatelja.

12.) *Kritički osvrt:*

Akcija nije uspjela prvo iz razloga što neprijatelj nije pušten na blisko odstojanje, poslije kratkog plotuna nije izvršen juriš na istog, nego se dalo vremena neprijatelju da zauzme otporne tačke za odbranu.

Tu se opazila neodlučnost nižih rukovodilaca i nesnalažljivost štabova bataljona, što su dopustili da ih u međuvremenu dok se vodila borba s čela neprijatelj izmanevriše i udari s leđa.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar: M.[5] Bulović

Komandant, ppukovnik: Mil.[6] Stanivuković

(M. P.)

[1] M rko
[u] Milan

BR. 38

IZVJEŠTAJ ŠTABA DRUGE BRIGADE OD 12 MARTA 1944 GOD. ŠTABU SEDME NOU DIVIZIJE O NAPADU NA NEPRIJATELJA U SELIMA GORNJI GRABOVAC I LUŠČANI[1]

ŠTAB
II UDARNE BRIGADE VII UD. DIVIZIJE NOV
JUGOSLAVIJE
Br. 106
Dne 12-111-1944 g.

Operativni izvještaj
za akciju 9. III. 44 g.

ŠTABU VII UDARNE DIVIZIJE NOVJ

1) Selo G. Banski Grabovac (zaselak Polimci), i s. Luščani (sekcija Petrinja 1:100.000).

2) Udarna grupa II i IV bataljona ove brigade. Susjednih jedinica nije bilo.

3) Neprijateljska patrola u jačini od 17 vojnika pješadije ojačana sa lakim automatskim oružjem. Ime podoficira vođe patrole nije poznato, pošto je ovaj ubijen.

4) Namjera neprijatelja bila je nasilno izviđanje i pljačka. Odluka naših grupa: uništenje neprijatelja i zarobljavanje ratnog plijena.

5) Zapovijesti za ovu operaciju izdate su usmeno.

6) Udarne grupe II i IV bataljona bile su na tome sektoru od prije tri dana u cilju prikupljanja podataka i izviđanja neprijatelja.

Na dan 9. III. tek. god. oko 7.30 časova naišao je neprijatelj u selo Luščani, gdje je u ovo vrijeme i otpočela borba.

7) Grupe dobrovoljaca ovih bataljona kako je navedeno pošle su na izvršenje samostalnog zadatka. Pošto je neprijatelj bio otkriven od obiju grupa, ostalo je na položaju kao dobrovoljci i to: iz grupe II bataljona 5, a iz grupe IV bataljona 3 druga, koji su sačekali u zasjedi u samom selu neprijateljsku grupu vojnika od 17 ljudi, pripustili ih na sasvim blisko otstojanje i otvorili vatru iz p. mitraljeza, šmajsera i pušaka, kao i bacanjem ručnih bombi na neprijatelja. Ostalo ljudstvo ostalih

[1] Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 6/6, k. 816.

grupa povuklo se je malo nazad, i ovu borbu su potpomagali takođe svojom vatrom. Neprijatelj je bio iznenađen, ali pretrpjevši od prvog udara naših boraca osjetne gubitke, u paničnom snalaženju, ono ranjenih i što je bilo živih prihvatili su borbu, i otstupili, te je našim borcima uspjelo da svuku mrtve. Pošto su skinuti mrtvi, neprijatelj se je pribrao, otvorio jaču vatru na naše borce, u kojoj su se borbi borili i ranjeni neprijateljski vojnici i naši borci bili su prinuđeni da se povuku, jer nisu bili dovoljno planski potpomognuti od ostalih drugova iz grupa, koji su izbjegli sukob sa neprijateljem.

8) Postignut je željeni cilj utoliko što je neprijatelj osujećen u svojim namjerama izviđanja i pljačke. Zadatak grupice od obje grupe, u jačini od 8 ljudi, izvršen je potpuno.

Zarobljeno nije ništa, a zaplijenjeno je: 2 njemačka p. mitr., 2 pištolja, 1 šmajser, 3 para cipela i 3 šinjela.

Gubitci neprijatelja: 7 mrtvih, i 4 ranjenih, sa čime se ispravlja i dopunjuje kratki izvještaj poslat 9. III. tek. god. u kome je bilo navedeno 3 mrtva i 7 ranjenih. Ovi podatci dobiveni su preko naše informativne službe, što su sami preživjeli vojnici pričali, pošto su došli u Bačugu gdje im je baza.

9) Naši gubitci u ljudstvu i materijalu: 1 lakše ranjen i to zamj. komesara čete IV bataljona drug Mikičić Jure.

10) Utrošak municije: Mauzer 7.9 mm — 127 kom. metaka, za šmajser 110 metaka i 5 ručnih bombi.

11) Naročito su se istakli i zaslužuju pohvalu i to: iz grupe II bataljona komandir III čete drug Jednak Luka, zamj. komandira II čete drug Opačić Ljuban, delegat III čete Joka Milan, vodnik III čete -Glamočlija Pero, i komesar II čete Mećava Đuro. Iz grupe IV bataljona: zamj. komandira čete drug Kopun Dušan, po činu stariji vodnik, zamj. komesara čete IV bataljona drug Mikičić Jure, i desetar II čete drug Turopoljac Milan, što su kao dobrovoljci iz dobrovoljačkih grupa ostali na mjestu zasjede i sačekali neprijatelja koji je bio dva puta nadmoćniji brojčano i po svom naoružanju, pustili ovoga na toliko blisko odstojanje i udarili ga, boreći se prsa u prsa, u čemu je prednjačio svojom hrabrošću i odlučnošću drug Jednak, komandir III čete II bataljona, što je gađajući iz p. mitr. nanio najviše žrtava, ali poslije ispaljenog prvog rafala p. mitr. se zaštopao, i'on u tome momentu baca oružje iz ruku i sa pištoljem u ruci upada među neprijateljske vojnike, te pištoljem i ručnim bombama uništava neprijatelja i sretno se izvlači.

13) Kritički osvrt: da je bilo više odlučnosti i hrabrosti od strane boraca obiju grupa rezultat i ishod borbe bi bio mnogo bolji. Oni to nisu učinili, već naprotiv ustrašili su se,

i pretpostavljali su opkoljavanje od strane neprijatelja i sa time su unijeli paniku. Jedna od pouka iz ove akcije je ta: što se vidi da se neprijatelj — Nijemci mogu i danas uspješno tući, samo treba odlučnosti i hrabrosti.

Istog dana u 3.30 časova udarna grupa našeg III bataljona dobila je zadatak da napadne neprijatelja, odnosno da mu postavi zasjedu u G. Grabovcu (zaselak Polimci) budući da su uvečer dobijeni podaci da neprijatelj napušta uvečer Polimce, a da se ujutro vraća nazad.

1) Tač. I — izneseno naprijed.

2) Udarna grupa III bataljona. Susjednih sadejstvujućih jedinica nije bilo.

3) Dijelovi I kozačke divizije. Jačina jedna satnija pješadije. Ime njenog komandanta nepoznato.

4) Neprijatelj te večeri imao je namjeru postaviti zasjedu nama, što je i učinio. Zasjedu je postavio niže Polimaca, smatrajući da će naši borci naići tim pravcem, a jedan dio satnije (oko pola) ostao je u kućama. Naša grupa neopaženo se privukla kod samih kuća, u dvorišta i otvorila jaku vatru, tako da su neprijateljski vojnici potpuno iznenađeni počeli iskakivati iz kuća, i tako su vrlo uspješno tučeni. Kada je neprijateljska zasjeda otvorila vatru, naša grupa se je povukla.

5) Zapovijest za ovu akciju izdata je usmena.

6) Borba je počela 9. III. tek. god. u 3.30 časova.

7) Tok borbe u tač. 4. — Važan momenat je taj što su naši borci uspjeli iznenaditi neprijatelja, a poslije, iako ugroženi kako od neprijatelja sa kojim su se borili tako i od neprijateljske zasjede, vješto su se povukli bez osjetnih gubitaka. Borba se završila na istom mjestu od strane naših boraca, dočim je neprijatelj poslije toga tukao za našim borcima bacačima i pješadiskom vatrom skoro pola sata.

8) Postavljeni ciljevi postignuti su utoliko što je neprijatelj pretrpio gubitke, a nisu postignuti utoliko što se nije dobilo ništa od plijena.

Zarobljeno nije ništa, zaplijenjeno nije ništa.
Gubitci neprijatelja: 7 mrtvih i 8 ranjenih.

9) Naši gubitci: 1 sasvim lakše ranjen.

10) Municije utrošeno 112 metaka 7.9 mm.

11) U ovoj akciji vrlo dobro se je pokazala cijela grupa.

12) Slabo se nije nitko držao.

13) Akcija je bila vrlo dobro pripremljena. Kao pouka iz ove akcije naročito se može iznijeti da se može neopaženo i

prikriveno privući neprijatelju kada se to pravilno izvršava, kao i rezultat borbe kada se postigne iznenađenje kod neprijatelja.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

politkomesar: **Borojević**[2]

Zamj. komandanta, kapetan: **M.**[3] **Suzić**

(M. P.)

BR. 36

IZVJEŠTAJ ŠTABA DRUGOG NOP ODREDA OD 12 MARTA 1944 GOD. ŠTABU TRINAESTE DIVIZIJE O BORBAMA U PLASAMA I KOD ZLOBINA[1]

ŠTAB II ODREDA'
XIII DIV. XI KORPUSA
Broj 44
Dne 12. III. 1944

Predmet: Operativni izvještaj
od 8, 9 i 10 marta 44 god.

ŠTABU XIII DIVIZIJE XI KORPUSA NOVJ

1. — Sekcija Sušak. Položaj je ispresijecan i kršovit, naši položaji su se nalazili na sljedećim kotama: 637 i 685, kao i bunkeri koji se nalaze kod željezničke stanice na Plasama. Prihvatni položaji bili su na kotama: 691, 782 i 756.

2. — Naziv jedinica koje su vodile borbu: II bataljon II brigade, II bataljon II odreda, dok susjedna jedinica koja je davala lijevo osiguranje bila je I bataljon II odreda.

3. — Naziv neprijateljske jedinice protivu koje se je vodila borba nije tačno poznat, ali je poznato da je to bila

[a] Slavko
[3] Miloš

[1] Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 9/2, k. 913.

legija, sastavljena od Srba i Hrvata, a pod njemačkom komandom u njemačkoj uniformi, po primljenim podacima to su bile jedinice iz »Plave divizije«.[2]

4. — Obostrana situacija: Neprijatelj je 7 ov. mjes. napustio garnizon Zlobin, Plaše, Hreljin i Križišće. Namjera neprijatelja kod napuštanja ovih mjesta bila je samo ta da smijeni posade tih garnizona, jer prije u ovim garnizonima nalazili su legionari ruskog porijekla,[3] a ove trupe koje su sada stigle u ove garnizone stigle su iz Italije 8 ov. mjes. sa dva transporta. Prilikom neprijateljskog napuštanja ovih mjesta naše gore navedene jedinice prešle su u nastupanje sa zadatkom da bi se neprijatelju pri njegovom ponovnom povratku zadao što veći udarac, kao i da mu se ne dozvoli mirno zaposijedanje ponovo ovih mjesta.

5. — Zapovijesti se nisu izdavale pismene, već samo usmene,| na Rastanku sa štabovima bataljona i preko telefona.

gdje su se nalazile dvije čete II bataljona II brigade, koje su dobile zadatak da izvrše premetačinu u pojedinim kućama gdje se je bilo obavješteno da se nalazi spreme. Pri nailasku^neprijatelja, čete su se povukle na položaje u Plasama, gdje se je nalazila jedna četa od II bataljona II odreda, borba je počela u 14,30 sati, 9 marta borba je počela u l i sati, a završena je u 15 sati. 10 marta borba je počela u 14 i 30, a završila se u 21 sat.

7. — Tok borbe: 8 marta neprijatelj je počeo nadirati u pravcu naših položaja, naše jedinice su sačekale neprijatelja i otvorile mitraljesku i puščanu vatru na neprijatelja, neprijatelj je odmah po dobivenom udarcu odstupio na svoje polazne položaje, tj. u Hreljin. 9. marta neprijatelj isto kao i kod prvog dana pokušao je da prodre na naše položaje, ali je isto tako bio odbijen, 10. marta neprijatelj je dobio pojačanje, te je sa jačim snagama počeo nadirati iz više pravaca u pravcu Plasa potpomognut sa dva mala tenka, a isto tako i sa artiljerijom. Naše jedinice koje su bile na prvim položajima bile su prinuđene da se povuku na prihvatne položaje, gdje se neprijatelju dozvolilo da se ga pusti na blisko otstojanje te da mu se na taj način nanesu što veći udarci. Ali pošto je neprijatelj dovukao nova pojačanja, 4 kamiona vojske sa još dva topa, bili smo prisiljeni u sumrak da se povučemo sa naših položaja, te se je

" Odnosi se na dijelove 392 legionarske divizije. Vidi dok. br. 39/14, k. 18 u arhivi Vojnog istoriskog instituta. I gonLoV[8] ftfjeß; je ö ^ip^nicimaiJL62,rturkestanske divizije. Vidi dok. br. 39/14, k. 18 u arhivi Vojftöfe -tetÄrfekog &istituta.

neprijatelja ponovo sačekalo ispred samog Zlobina i udarilo, te se je poslije toga izvršilo povlačenje i iz samog mjesta Zlobina na naše polazne položaje.

8. — Ishod borbe: Zadaci koji su se bili postavili pred naše jedinice izvršeni su. Rezultati borbe jesu što se je neprijatelju zadao dobar udarac, premda se ga nije uspjelo po treći put odbiti. Zarobljeno ili zaplijenjeno nije ništa. Gubici neprijatelja u ljudstvu iznose: 8 marta neprijatelj je imao 18 mrtvih i više ranjenih, 9 marta imao je 3 mrtva i više ranjenih, dok je 10 marta neprijatelj imao 60 mrtvih, ovo su podaci koji su se naknadno dobili iz pozadine preko naših organizacija u Sušaku i Bakru, dok je u prvim izvještajima cifra bila smanjena.

9. — Naši gubici u ljudstvu i materijalu iznose: II bataljon II brigade 10 ranjenih, dok za mrtve nije ustanovljen broj i nekoliko ih je nestalo. II bataljon II odreda nije imao ni jednog mrtvog niti ranjenog, jedino u ovim operacijama imao je 25 nestalih, od kojih su se vratili već šestorica, dok još fale devetnaestorica, isti nisu odbjegli neprijatelju koliko se je moglo saznati, već su iskoristili priliku te su otišli svojim kućama, ali su poslate naše patrole koje će ih pokupiti, jer su isti uglavnom iz mjesta Krasice i Čavla, gdje se može doći pošto nema neprijatelja.

10. — Utrošak municije: Naš bataljon je utrošio 1.100 komada za puškomitraljez i 750 komada talijanske puščane. Izgubljena su dva puškomitraljeza, koje su odnesli ovi koji su nestali, izgleda da će se isti mitraljezi povratiti zajedno sa ljudima. Neprijatelju nisu pali u ruke.

11. — Iz našeg bataljona koji je učestvovao u tim borbama nije se ni jedan istakao da bi se ga moglo pohvaliti ili odlikovati. Držanje bataljona kao cjeline dobro je bilo, naročito 9 marta po najvećoj buri i zimi izdržao je položaj u najvećem redu.

13. — Kritika operacije koja se je izvodila: Operacija je bila pripremljena i organizovana, te su dati detaljni zadaci pojedinoj jedinici. Donesene odluke i zapovijesti koje su izdate bile su realne, te su se i izvršile. Upravljanje samom borbom bilo je dobro kod štabova bataljona, jedino niži komandni kadar se je zanosio svojom ličnom hrabrošću, te se na taj način dozvoljava neprijatelju da te nadkriljuje i obuhvaća jer se ne posvećuje dovoljna pažnja neprijateljskom manevru, to se je naročito vidjelo kod II bataljona II brigade. Komandovanje

višeg komandnog kadra bilo je dobro, dok kod nižeg ima dovoljno nedostataka, n. pr. nepreglednost svoje jedinice kao cjeline, od čega proizilazi da se omogući pojedinim borcima da se udalje iz jedinice, a to je da se još komandni kadar u borbi ne osjeća kao rukovodioc već kao običan borac. Taktički i borbeni postupci naših starješina i jedinica nisu u dovoljnom skladu, zbog toga što neprijatelj ima sasma drugu taktiku ratovanja no što je imao naš prijašnji neprijatelj.[4] Pouke koje treba izvući iz ovih operacija jesu da se sopstvene jedinice ne smiju razvlačiti u veliki front, te pri svakoj operaciji treba imati uvijek jaku rezervu sa kojom bi se spriječilo neprijateljsko zaobilaženje tj. napadanje sa bokova i leđa, te isto tako da se na neprijatelja ne smije otvarati vatra na veliko odstojanje, već treba nastojati da se neprijatelja pusti na sasma blisko otstojanje, tako da mu se u prvim plotunima zadade što jači udarac, te da se ga na taj način rastroji i demoralizira.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar:
I.[5] Petrović

Komandant — kapetan:
Stanko Kombol

(M. P.)[6]

[4] Misli se na Italijane koji su do kapitulacije Italije bili na ovom području.

[5] Ilija

[0] Okrugli pečat: Štab Drugog odreda Trinaeste divizije NOV Jugoslavije.

BR. 38

IZVJEŠTAJ ŠTABA DVANAESTE DIVIZIJE OD 13 MARTA 1944 GOD. ŠTABU ŠESTOG KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE O NAPADU NA NEPRIJATELJSKU KOLONU U SELU TRNJANI[1]

STAB XII DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
HRVATSKE
Br. 172/44
Dan 13/111-1944

Operativni izvještaj o napadu na neprijateljsku kolonu u s. Trnjani.

ŠTABU VI KORPUSA NOV I POJ

Dostavljamo vam operativni izvještaj o akciji na selo Trnjani (sekcija SI. Brod 1:100.000).

1.) Opis položaja:

Položaj sela Trnjani i Selna koja se vežu bio je uglavnom ravan. Sa sjeverne strane kroz ista sela vodio je drum, desno i lijevo od druma teren je bio ispresijecan sa nekoliko kanala, što je otežavalo prilaz naših jedinica na samog neprijatelja, koji se nalazio u tim selima. Zapadno od tog sela nalazi se jedan duboki kanal Breznica (Brezna), koji je sada potpuno neprelazan, pošto je od snijega i kiše narastao dubok oko 2 metra, a na istom nema niti jednog prelaza, t.j. mosta.

2.) Naziv naše jedinice koja se borila:

U borbi je učestvovala cijela Osječka brigada, tj. sa sva tri bataljona, osim teškog naoružanja.

3.) Naziv, jačina i sastav neprijateljske jedinice:

Naziv neprijateljske jedinice nije nam poznat, kao i njezina jačina. Uglavnom što se moglo doznati od naše informativne službe: da ta neprijateljska jedinica ide sa Jadrana navodno za Mađarsku. Njezin nacionalni sastav uglavnom su Nijemci. Ime njenog komandanta nije nam poznato.

[1] Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 8—2, k. 882.

4.) Obostrana situacija:

Neprijatelj je kretao pravcem Brod — Trnjani — Garčin i dalje prema istoku u jednoj dugačkoj koloni sa mnogo bornih kola, topova, kamiona, konj. zaprega i pješadije. Sa jednim dijelom svojih snaga zadržao se na kantonmanu u selu Trnjani i Selna.

Stab ove divizije donio je odluku da sa svojim snagama, koje su bile u blizini, izvrši napad na te dijelove u selu Trnjani i Selna sa ciljem uništenja istih.

XVIII brigada bila je dosta daleko, te smo za tu svrhu upotrijebili Osječku brigadu.

5.) Izdate zapovijesti:

Neprijatelj koji je prolazio cio dan nije se moglo doznati da će on zanoćiti u gore naznačenim selima, nije se mogla izraditi neka detaljna zapovijest. Saznavši za kantonman neprijatelja, štab ove divizije izdao je usmenu zapovijest Osječkoj brigadi za izvršenje zadatka.

6.) Vrijeme kada je borba počela:

Borba je počela dana 11. III. 1944. godine u 20 časova i 10 minuta, a trajala je do 21 čas i 25 minuta.

7.) Tok borbe:

Jedinice Osječke brigade nastupale su iz sela Klokočevika, drumom prema selu Trnjani i Selna do puta koji vodi desno od natpisa Velike Njive, gdje se III bataljon odvojio i krenuo poljskim putem koji vodi do glavne ceste Beograd — Zagreb. Jedna četa toga bataljona zaposjela je groblje (k. 138) sa zadatkom da minira cestu i spriječi eventualno nadiranje neprijatelja cestom Brod — Trnjani. Sa ostalim dvjema četama krenuo je cestom i napao neprijatelja sa zapadne strane sela Trnjani.

I i II bataljon krenuli su dalje cestom od natpisa Velike Njive prema selu Trnjani do pred samo selo i na oko 1500 metara ova su se dva bataljona razvila u četne kolone, tako da je I bataljon krenuo desno od ceste, a drugi bataljon lijevo od te ceste sa zadatkom da napadnu neprijatelja u selima Selna i Trnjani.

I bataljon nastupao je određenim pravcem dobro i pravilno, dok nije naišao na rijeku Breznicu (Brezna), gdje se je morao zadržati jer je rijeka bila duboka i nije se mogla nikako pregaziti, te je ovaj bataljon ostao bez borbe i kod rijeke je sačekao znak za povlačenje.

II bataljon kretao je određenim pravcem preko polja i nekoliko kanala. Kako je teren bio mokar pri prelazu preko bara, i tome slično, nije se održalo konspirativno privlačenje, to je neprijatelj za njih osjetio i dao znak za uzbunu bacanjem ručne granate. Poslije kratke neprijateljske vatre, naši borci su uspjeli se privući do samog sela i izvršili juriš na same kuće, neprijatelj se razbježao, nešto ka željezničkoj pruzi, a sa ostatkom se zgrupisao na raskrsnice i davao žestok otpor.

Ovaj bataljon povukao se na dati znak za povlačenje u selo Klokočevik.

III bataljon se kretao određenim pravcem do prvih kuća zapadnog dijela sela Trnjana, gdje je naišao na manji otpor neprijatelja. Skršivši taj otpor, neprijatelj se povlačio do same raskrsnice cesta, koje vode za sela Klokočevik, Trnjani i Selna. Za ovo vrijeme neprijatelj se dobro snašao, skoncentrisavši jaku mitraljesku i puščanu i minobacačku vatru i ovaj batalion je bio prisiljen na povlačenje. Po datom znaku za povlačenje, isti se je bataljon povukao u selo Vrhovina.

8.) Ishod borbe:

Postavljeni zadatci nisu u potpunosti izvršeni zbog toga što je neprijatelj na vrijeme otkrio naše nastupanje i što I bataljon nije mogao preći rijeku Breznu, što bi neprijatelja razdvojio i onemogućio vezu između istog i na taj način neprijatelj ne bi mogao vršiti koncentraciju vatre bilo na jednu, bilo na drugu stranu.

II bataljon iako uz tešku borbu i prilično velike gubitke svoj zadatak izvršio je u potpunosti.

Zarobljeno: 2 karabina, 1 sedlo i nešto ostale odjevne spreme.

Uništeno: 1 neprijateljska polj. kuhinja, ubijeno 7 konja.

Neprijateljski gubitci: 15 mrtvih vojnika i nepoznat broj ranjenih.

9.) Naši gubitci u ljudstvu i materijalu:

Naši gubitci u ljudstvu iznose: 4 poginula, 11 lakše ranjenih, 2 udarena od mina, 10 nestalih (vjerovatno poginulo).

Od političkih rukovodioca poginuo je zamjenik politkomesara I čete II bataljona drug Savić Dušan, a lakše je ranjen komandir I čete II bataljona drug Ilija Stjepanović.

Naši gubitci u materijalu iznose: 15 pušaka, 1 puškomitraljez.

10.) Utrošak municije:

Utrošeno je mitraljeske i puščane municije 1550 komada i 10 ručnih bombi.

11.) Imena učesnika koji su se istakli:

U ovoj borbi istakao se je svojom hrabrošću i organizovanim napadom II bataljon kao cjelina.

12.) Im)ena lica učesnika koji su se slabo držali:

Lica koja bi trebalo kazniti ili pozvati na odgovornost zbog lošeg držanja u borbi nije bilo.

13.) Kritički osvrt akcije:

Uslijed toga što se nije znalo sigurno da će neprijatelj zanoćiti u tim selima i što se naglo došlo do odluke za tu akciju priprema naročitih nije bilo za istu.

Sam teren nije pružao mogućnosti da se na vrijeme izvrši akcija, kako je to predviđeno, da se neprijatelj napadne još dok se on nije smjestio iskoristivši onu gužvu za kantonman.

Upravljanje i rukovođenje nižih rukovodioca, kao i štabova bataljona, bilo je dobro. Kako taktički tako i borbeni postupci bili su u skladu sa razvojom situacije na bojištu.

Iz ove operacije imamo sljedeću pouku: Prije izdavanja zapovijesti za napad treba dobro procijeniti i ispitati teren za koliko vremena se može stići preko istoga do cilja.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar: M.[2] Bulović

Komandant, ppukovnik: Mil.[3] Stanivuković

(M. P.)

* Mirko
[5] Milan

BR. 38

ZAPOVIJEST ŠTABA DVANAESTE DIVIZIJE OD 13 MAR- 1944 GOD. PODREDENIM JEDINICAMA ZA DIVERZIJU NA KOMUNIKACIJI SLAVONSKI BROD — VINKOVCI[1]

STAB XII DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
HRVATSKE
Br. 175/44
Dan 13/111 1944

Z A P O V I J E S T

(Sekcija SI. Brod 1 : 100.000).

U cilju napada na glavnu prugu Zagreb — Beograd i sačekivanja neprijateljskog vlaka na istoj

N A R E Đ U J E M O:

1.) Osiečkoj brigadi:

Sastav: 3 bataljona, i ostali pripadajući dijelovi.

Krenuće danas, 13. III. 1944, u 17,30 sati sa istočne ivice sela Klokočevika pravcem Klokočevik — kapelica Sv. Petra — put, koji vodi sredinom Ilijanske šume za Sapci, gdje će izvršiti dizanje vlaka u zrak i likvidaciju istog[2] na sljedeći način:

a) Danas u 14 sati uputiće grupu diverzanata sa potrebnim osiguranjem i jednim odgovornim drugom pravcem Klokočevik — Novo Topolje — šuma Varčaga, gdje će na južnoj ivici iste sačekati eksploziju mine pod vlakom, a potom strčati odmah na glavnu prugu i presjeći šine kod mjesta gdje put koji vodi sa Markovac stanova siječe glavnu prugu.

b) Sa dvije čete postavlja zasjedu prema Garčinu, gdje potok Gardan prelazi cestu Brod

[1] Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 7/1, k. 882.
* O rezultatima diverzije vidi dok. br. 47 i 147.

— Vrpolje, sa zadatkom da spriječi svako nadiranje neprijatelja, bilo cestom, bilo prugom, u pravcu dignutog vlaka.

Sa dvije desetine zaposješće mostove, koji vode preko potoka Gardan i to: s.-i. od »n« natpisa Garčin i j.-z. od »n« natpisa Gardan P.

c) Sa jednom četom postavlja zasjedu duž zapadne ivice potoka, koji protiče istočno od Sudića stanova i uliva se u potok Gardan, sa zadatkom da spriječi svako nadiranje neprijatelja sa pravca Andrijevci u pomoć napadnutom vlaku.

d) Sa ostalim snagama zaposjeda selo Sapci i čeka nailazak vlaka na minu, koju su diverzanti postavili na glavnoj pruzi. Ako naiđe pancer, treba ga propustiti, a dići u zrak transportni ili teretni vlak. Ako i drugi put naiđe pancer, treba paliti minu, ali tako da ista eksplodira pod vagonima.

Po eksploziji izvršiti juriš i likvidaciju vlaka, a potom evakuaciju plijena. U prvom redu evakuisati ratni materijal. Pri posljednjoj evakuaciji koristiti i jedinice, koje se nalaze u zasjedi, ako na njih nije naišao neprijatelj.

2.) XV m brigadi:

Sastav:
2 bataljona,
1 p. tenk. top 20 mm. i ostali dijelovi

Postavlja zasjedu na groblju, koje se nalazi na sjecištu cesta Brod — Vrpolje i Šušnjevci — Vrba Donja, danas u 20 sati. Prethodno će uputiti grupu diverzanata i potrebno osiguranje sa jednim odgovornim drugom, koji će izvršiti sječenje šina blizu sjecišta prosjeke, koia vodi od groblja na gl. prugu, i glavne pruge odmah po eksploziji mine pod vlakom.

Cestu Zagreb — Beograd ispred zasjede u pravcu Broda minirati nagaznim minama.

Zadatak ove zasjede jest: da spriječi nadiranje neprijatelja sa pravca Broda sve do dobivanja naređenja za povlačenje.

3) Evakuacija ranjenika: I Osječka i XVIII Brigada evakuisaće svoje ranjenike za selo Klokočevik, gdje će se nalaziti divizijsko previjalište.

Mjesto brigadnih previjališta odrediće štabovi brigada u sporazumu sa referentima saniteta.

4.) Evakuacija plijena: Plijen evakuisati preko Ilijanske šume za Klokočevik.

5.) Mjesto štabova: Štab Osječke brigade nalaziće se u selu Sapci.

Štab XVIII Brigade nalaziće se blizu mjesta svojih jedinica.

Štab Divizije nalaziće se u selu Klokočeviku.—

6.) Znaci raspoznavanja: Znaci raspoznavanja za noć 13/14.III.1944. godine biće: **Dižimo—Vlakove.**

7.) Povlačenje: Povlačenje jedinica izvršiće Osječka brigada pismenim naređenjem po završetku akcije.

Štab Osječke brigade uputiće u Štab Divizije kurira na konju, odmah čim preduzme povlačenje, kako bi se mogao dati znak za povlačenje jedinicama XVIII Brigade.

Znak za povlačenje XVIII Brigadi biće 2 bijele i 2 zelene rakete ispaljene jedna za drugom sa raskrsnice puteva zapadno od natpisa Velike Njive (južno od Klokočevika).

Po završenom zadatku jedinice XVIII i jedinice Osječke brigade povući će se u polazne baze, odakle će poslati izvještaj o samoj akciji.

NAPOMENA:

Informativni oficiri treba da u toku današnjeg dana kontrolišu kretanje neprijatelja glavnom cestom na sektoru Trnjani — Andrijevci i da paze da li će neprijatelj zanoćiti u nekom od sela koja se na tom sektoru nalaze. O tome treba da podnesu blagovremeno izvještaj.

Neprijatelj iz Garčina vrši kontrolu pruge između Garčina i s. Sapci sa patrolama. Zbog toga je potrebno izvršiti raspored jedinica tako, da ih patrola ne primijeti prilikom svoga prolaska.

Diverzanti treba da miniraju cestu između Garčina i s. Sapci i između s. Sapci i St. Tonolja, ispred mjesta zasjeda.

Ukoliko se neprijatelj bude zadržao na prenoćištu u selu Sapci, predviđena akcija će otpasti.

Odmah po prijemu ove zapovijesti Štab Osječke brigade izvršiće potrebnu opravku mosta kod kapele Sv. Petra, kako bi jedinice mogle proći preko potoka.

Protivtenkovski i brdski top ostaju u polaznim bazama.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
M. Bulović

Komandant, ppukovnik:
Mil. Stanivuković

(M. P.)

Dostavljeno:
Štabu XVIII Brigade
„ Osječke „

BR. 39
IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVE NO BRIGADE OD 13 MARTA 1944 GOD. ŠTABU DVADESETE DIVIZIJE O BORBAMA NA PODRUČJU TROGIRA[1]

ŠTAB
I BRIGADE XX DIVIZIJE
13. III. 1944
Položaj

244

ŠTABU XX DIVIZIJE

Operativni izvještaj

Po naređenju Štaba te divizije dostavljamo vam izvještaj o posljednjem neprijateljskom napadu na našu brigadu.

Dana 19. II. 44 g. neprijatelj u jačini od jednog bataljona (od 700 ljudi) sa 4 topa i nekoliko bacača krenuli su iz Sinja preko Muća, koji su nadirali prema Lećevici preko Gizdavca i Moseća, sa zadatkom čišćenja cesta od minskih polja i ispitivanja terena Lećevica — Trolokve — Prgomet — prapatmca i Bristivica.[2] Navedena kolona vrlo je lagano i oprezno išla, tako da je pomoću busole čistila minska polja. Neprijatelj je u svome nastupanju bio dočekan od našeg II bataljona između Kladnjica i Niskog. Isti je odbijen prema Lećevici, gdje je toga dana zanoćio. Dana 18. II. 44 g. neprijatelj je produžio iz Lećevice preko Trolokava i Radošića prema Prgometu, gdje je bio napadnut od našeg III bataljona koji se nalazio u Trolokvama, zaselak Košići. Neprijatelj je uspio da se prebaci u s. Prgomet koji je otjerao naš III bataljon sa prihvatnih položaja. U toku noći bataljon smo povukli iz Trolokava i rasporedili na nove položaje u Prapatnicu i Bristivicu. Neprijatelj je po osvajanju Prgometa u istom zanoćio i ostao cio dan, 19 istog mjeseca, koji je oprezno vršio pokret, isnitivao teren i minska polja na cestama Lećevica — Kaštela, Prgomet — Drniš, Prgomet — Perković. Istog dana neprijatelj je uz pripomoć artiljerijske i bacačke vatre došao u Prapatnicu i izbio našu četu III bataljona koja se nalazila u Prapatnici. Neprijatelj je u Prapatnici prenoćio i zadržao se sa svojom snagom cio dan 21 istog mjeseca.

Nastupanje neprijatelja navedenim pravcem pomagali su garnizoni iz Vrpolja, Grebaštice, Primoštena, Rogoznice i- Trogira, koji su isto tako u sadejstvu sa njima napadali na naše jedinice, koje su se nalazile u Vinovcu, Rastovcu i Bristivici, sa zadatkom ispitivanja naših snaga i položaja, kao i privezivanje uz borbu za uspješno nastupanje i čišćenje terena neprijateljskoj koloni koja je nadirala od Sinja prema Bristivici.

Dana 20. II. 44 g., po dolasku neprijatelja u Prapatnicu, Štab brigade prebacio je u toku noći sve komore bataljona i brigada sa ambulantom i Štabom iz Bristivice preko Labina u Prgomet, sa kojom je određen i III bataljon. Poslije prebacivanja, bataljon je raspoređen i zauzeo položaje prema neprijatelju koji se nalazio u Prapatnici.

Dana 21. III. 44 g. neprijatelj se zadržao na Prapatnici do 17 časova, čistio minska polja i zatrpane ceste prema Šibeniku i Trogiru. U 17 časova istog dana neprijatelj u iačini od 150 do 200 vojnika došao je u Bristivicu gdje je prenoćio. Istog dana neprijatelj[8] je napadao iz dva pravca sa drugim kolo-

[1] Kopija originala, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 8/2, k. 1029.

[3] Opširnije o tome vidi tom V, knj. 24, dok. br. 138.

[s] Vjerovatno dijelovi njemačke 264 pješadiske divizije koji su djelovali na tom području. Vidi dok. br. 3/3, k. 73—A u arhivi Vojnog istoriskog instituta.

nama na Vinovac i Rastovac gdje je držao položaj naš IV bataljon u jačini od svake kolone po 200 ljudi, sa teškim bacačima. Neprijatelj je od Vrsnoga i Grebaštice uspio potisnuti naše jedinice IV bataljona i odredske jedinice, gdje je isti 1 upao u Vinovac, zapalio nekoliko kuća, dok je neprijatelj od Podorljaka prema Rastovcu odbijen sa gubitcima. Iste noći prebacili smo naš IV bataljon iz Blizna u Ljubitovce koji je zatvarao pravac od Prapatnice prema Šibeniku.

Dana 22. II. 44 g. neprijatelj koji je prenoćio u Bristivici došao je do Blizne i zapalio nekoliko kuća i ubio jednog starca i 3 ženske, koji se poslije povratio u Prapatnicu.

Dana 23. II. 44 neprijatelj je izvršio nastupni pokret iz Prapatnice prema Perkoviću i Vrpolju u dva pravca i to sa jednom kolonom u jačini od 150 vojnika pravac Prapatnica — Prgomet — Suhi Dolac — Perković, a sa glavninom pravac Prapatnica — Ljubitovci — Vrpolje. Na tome je naišao na naš IV bataljon i sa istim stupio u borbu. III bataljon stupio je u borbu sa neprijateljem koji je išao preko Prgometa za Suhi Dolac — Perković. U ovim borbama neprijatelj je imao izbačenih iz stroja oko 25 boraca.

Naši gubitci: 1 mrtav i 1 lakše ranjen.

Ovo nadiranje neprijatelja bilo je samo ispitivanje naših snaga, ispitivanje terena i čišćenje komunikacija od prepreka i minskih polja, kao i vršenje pripreme za blokadu naše brigade i uništavanje munjevitom brzinom.

Dana 3. III. 1944 g. naša brigada nalazila se na prostoriji Trogirskog sektora, koja je imala sljedeći raspored: I bataljon nalazio se u s. Ljubitovci, koji je držao položaje na Vilaji, prema Vrsnom i Vrpolju i Praću (k. 461), prema Perkoviću i Suhome Docu. Bataljon je bio smješten u zaseoku Turkovići.

II bataljon bio je raspoređen u Blizno — Vinovac, koji je držao položaj prema Vrsnom, Grebaštici i Primoštenu, predstražnji položaji su bili iznad Vinovca i Kruševa i južno od Kruševa na Plošnjaku.

III bataljon bio je raspoređen sa 2 čete u Prapatnici koje su držale položaje prema Suhom Docu, Trolokvama i Labinu, sa 1 četom zatvarat je pravac Bristivica — Trogir na Dabgori. Štab bataljona bio je smješten u Prapatnici.

IV bataljon bio je smješten u Rastovcu koji je držao položaje na Moravšćaku i Širokoj Glavici. Bataljon je imao za

zadatak za osiguranje i prebacivanje robe i materijala kanalom br. I.[4]

Štab brigade bio je smješten u s. Mamuti, zaselak Oštrici. Divizijska i brigadna ambulanta u zaseoku Mamuti, a intendantura brigade u Rastovcu.

Istog dana po prikupljanju bataljona, t.j. po povratku I bataljona koji se nalazio u sjevernoj Dalmaciji, a po dobivenom naređenju od Štaba Divizije da se brigada prebaci u sastav Divizije, sazvali smo štabove bataljona na sastanak gdje smo zaključili i pripremili brigadu za izvršenje pokreta prema Biteliću. U isto doba dobili smo obavještenje po dolasku majora druga Bogdana Njegoša od istog da je neprijatelj došao sa nepoznatim brojem snaga u Lećevicu. Na osnovu tih podataka izmijenili smo plan rasporeda naših bataljona, novi plan napravili ovakav:

I bataljon da istovremeno izvrši nastupni marš iz s. Ljubitovci pravac Trolokve, da u toku noći zaposjedne Modre Grede prema Sratoku i da zauzme položaj prema s. Ubije i Lećevici, s tim da ispita neprijateljske snage koje su zanoćile u Lećevici, te da iste izmanevriše i probije se kroz liniju neprijateljskih jedinica između Radošića i Lećevice prema Moseću ili između Lećevice i Kladnjica prema Moseću, a poslije probijanja i kad se stavi neprijatelju iza leđa da istog napadne.

IV bataljon da izvrši nastupni marš iz Prapatnice pravac Frgomet i da zaposjedne položaje na Oporu između Prgometa, Labina i Radošića te da ispita neprijateljske snage koje se nalaze u Radošiću i povrh Labina, da neprijateljske snage izmanevriše u Radošiću, da se probije prema Koruščima, a poslije prebijanja da napadne neprijatelja s leđa, tako da bi zajedno sa I bataljonom omogućio nadiranje prema glavnini.

III bataljon da izvrši nastupni marš iz Rastovca, te da isti zaposjedne sa 2 čete Prapatnicu i da zauzme položaj prema Prgometu — Suhom Docu i s. Ljubitovci, da kontroliše Labin, a S£ 1 četom da zaposjedne i zatvori komunikaciju Trogir — Bristivica na Dabgori.

II bataljon da i dalje ostane u Blizni i s. Vinovac sa istim zadatkom, a 1 četu da prebaci u Rastovac koja bi zatvarala pravce koje je držao III bataljon.

Dana 4. III. 44. g. neprijatelj u toku noći skoncentrisao je jedan puk vojske sa 240 vozila na prostoriji Trolokve —

[4] O organizaciji prebacivanja materijala kanalom broj 1 i 2 sa Visa u unutrašnjost zemlje vidi naredbu Štaba Osmog korpusa NOV Jugoslavije od 22 februara 1944 god. u Arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 50—1/8.

Ubije — Radošić.[5] Jedan puk sa 250 vozila iz Drniša na prostoriji Kladnjice, Trolokve, Suhi Dolac. Jedan bataljon Nijemaca i jedna bojna ustaša iz Vrpolja — Perkovića na prostoriju Boraja — Vrsno. Garnizon iz Grebaštice i 893 bataljon iz Primoštena[6] i Rogoznice na prostoriju Krčulj, Široka, Kruševo, Podorljak. Bataljon koji se nalazi sa Trogiru na Vlašku i Veliki Jelinak. Tri kompanije iz Kaštela koje su zatvorile pravce Velika Trečanica, Labin, Trapljeni Doci.

Sa pukom iz Sinja i sa pukom iz Drniša neprijatelj je imao 20 tenkova, među kojima je bilo i velikih tenkova »Tigar«. Puk je imao 3 teške haubice 105 mm, a svi garnizoni i bataljoni imali su teške i lake bacače.

Naše snage: I bataljon je imao u momentu neprijateljskog napada i borbe sa istim komplet 133 druga i drugarice, u toj borbi nestao je jedan drug. Mrtvih i ranjenih nije bilo, kao ni zarobljenih.

II batalion je imao u momentu neprijateljskog nanada 184 druga i drugarice komplet. Mrtvih 1 borac, ranjenih 2 borca, zarobljenih 7 boraca, nestalih 20 boraca. Za vrijeme borbe dezertiralo 7 boraca.

III batalion je imao u momentu neprijateljskog napada 117 drugova i drugarica komolet. U toj borbi bila su 2 borca mrtva i raniena. 1 drug i 1 drugarica, a dezertirali su 4 druga, nestalih 27 drugova i drugarica, zarobljenih se ne zna.

IV bataljon je imao u momentu neprijateljskog napada 132 druga i drugarice komplet. U toku same borbe bataljon je imao 2 mrtva druga, 2 ranjena druga, od kojih je bio 1 vodnik, zarobljenih 3 druga, nestalih 32 borca. Među nestalima 1 vodnik, 5 desetara, 2 vodna delegata.

Dezertiralo u pokretu iz I bataljona od s. Ljubitovci do Bitelića: 1 desetar i 9 drugova. II bataljon: za vrijeme pokreta dezertirao 1 od komandnog kadra — nije Štab bataljona naveo na kojem je položaju bio, i 2 borca. Iz III bataljona od Brštanova do Bitelića dezertirala 4 borca. Iz IV bataljona u

[B] U cilju izvođenja akcije »Bergvize« (Brdska livada) Nijemci su koncentrisali sljedeće jed'nice: 105 izviđački korpusni bataljon, Drugi bataljon Devedeset drugog motorizovanog puka, 264 dopunski bataljon i dijelove 893 puka 264 pješadiske divizije iz Trogira, Marine, Rogoznice i Primoštena. Namjera neprijatelja bila je: razbiti partizane na području Perković — Trogir — Primošten, a zatim pohvatati ljudstvo sposobno za vojsku i evakuisati ostalo, naročito muško stanovništvo. Opširnije o tome v di mikrofilm London — 9/303224—303225 i 302913 i Minhen — 5/1286—1288 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.

[0] U Primoštenu su se nalazili dijelovi Drugog bataljona 893 grenad'rskog puka 264 pješadiske divizije. (Podatak iz arhive Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 5/4, k. 74.)

pokretu od Prgometa do Bitelića dezertiralo 4 borca, 1 desetar.

Izgubljeno oružje: I bataljon u borbama nije imao gubitaka, jedino 1 borac koji je nestao prilikom borbe u Trolokvama, isti je odnio sa sobom i puškomitraljez. Desetina boraca sa desetarom koji su dezertirali odnijeli su sa sobom puške, municiju i bombe, kao i svu spremu. II bataljon: prilikom borbe izgubio je 2 talijanska puškomitraljeza, 1 šarac, kao i oružje od mrtvih i zarobljenih. III bataljon: u borbi kod poginulih i nestalih drugova i drugarica ostalo je 5 puškomitraljeza i 29 pušaka. Stab bataljona ne zna koliko mu je oružja palo neprijatelju u ruke, a koliko se nalazi kod nestalih drugova. IV bataljon prilikom borbe izgubio je 4 puškomitraljeza, 1 teški mitraljez »breda«, 1 laki bacač, 1 protivtenkovska puška sa municijom, 8 pušaka.

U pokretu do Bitelića nije izgubljeno nikakvo oružje, već samo ono koje su odnijeli dezerteri sa kojim su bili zaduženi, puške i bombe.

Tok borbe: dana 4. III. 44. g. neprijatelj na svim navedenim sektorima u samu zoru otpočeo je sa stezanjem obruča prema našim jedinicama koji je stupio u borbu sa našom brigadom. I bataljon probio se kroz neprijateljski obruč i poslije probijanja neprijatelju iza leda napao je na neprijateljska motorna vozila u Trolokvama, gdje mu je nanio gubitke. IV bataljon je stupio u borbu na novom položaju sa neprijateljem i u neredu se povlačio pred neprijateljem. Isti nije uspio da se probije neprijatelju u pozadinu, ali prilikom svoga otstupanja nanosio je gubitke neprijatelju. Bataljon je bio izbačen sa novih položaja i isti je zaposjeo nove položaje na Labištici, gdje je isto tako odbačen na nove položaje Vilaja, Crni Vrh, između Prapatnice i Bristivice. Neprijatelj koji je nastupao od Vrsnoga i Grebaštice kao i s. Ljubitovci stupio je u borbu i bio dočekan od našeg II bataljona koji se nalazio na tim položajima. Istom su naneseni gubitci.

Štab brigade po uviđenoj situaciji donio je odluku da sa svim komorama i bolnicom hitno se prebaci preko Bristivice na Labišticu i probije se prema Labinu. Isto tako, naredio je II bataljonu da povuče svoj bataljon radi obezbjeđenja komore i bolnice i probijanja neprijateljskog obruča, a sa 1 četom da zaposjedne položaje na Krtolinu radi izvlačenja čete koja je vodila borbu u s. Mitlo, te da bude ista zaštitnica izvlačenja komora. IV bataljonu smo naredili da čvrsto drži Vilaju i Crni Vrh, da štiti lijevi bok naših komora i bolnica dok se iste prebace preko Labištice, a poslije prebacivanja komora da se isti

prebaci jednim od 2 pravca i to: jedan pravac Vilaja, s. Ljubitovci, Suhi Dolac, drugi pravac za komorama Labistica, Labin, Radošić. Naš III bataljon koji je držao položaje na Prapatnici po dolasku neprijatelja u Prapatnicu, isti je napravio zasjedu u samome mjestu Prapatnici sa 1 četom i 5 puškomitraljeza i isti je dočekao neprijatelja u zasjedi na blizini od 80 metara i otvorio na istoga vatru, gdje mu je nanio puna 2 kamiona mrtvih i ranjenih, a poslije stupanja u borbu sa neprijateljem, koji je imao i jaku snagu, 20 tenkova, 3 teške haubice, otvorio je jaka vatru na naš bataljon iz haubica, bacača, tenkova, kao i pješadijsku vatru, bataljon se morao povući sa jednim dijelom preko Crnog Vrha, a sa jednim dijelom preko ceste i uhvatio Labišticu.

Neprijatelj koji je nadirao munjevitom brzinom sa tenkovima i motornim vozilima, isti je sa svih pravaca nadirao sa jakom vatrom, a sa motorizacijom presjekao otstupnicu 2 četama II bataljona, dvjema četama IV bataljona i četi III bataljona, gdje se u Bristivici i oko Blizna otvorila jaka borba od 13 do 18 časova. Komore sa bolnicama uspjeli smo izvući na Labišticu poviše Pavković-Mitri gdje je i neprijatelj istovremeno zatvorio pravac sa kojim smo stupili u borbu, nanijeli mu gubitke i uspjeli izvući i spasiti komore i bolnice. U toj borbi imali smo 1 mrtvog i 2 ranjena, od kojih 1 drugarica. Sa presječenom četom III bataljona nalazio se komandant bataljona, sa otsječenim četama IV bataljona nalazio se komandant istog bataljona, te sa četama II bataljona nije ostao nijedan član Štaba bataljona, našto je Stab brigade reagirao i poslao je istovremeno iz s. Pavković-Mitri komandanta bataljona i zamjenika komesara bataljona, sa zadatkom da svi otsječeni dijelovi se orebace u toku noći u sastav glavnine. Otsječene čete TV bataljona, čete II bataljona i dijelovi III bataljona — sve su se nalazile kod komandanta IV bataljona između Marine i Blizna. U takvoj prilici komandant IV bataljona nije se snašao da izvuče ljudstvo koje je bilo kod istoga. Navedeni dijelovi bili su stegnuti od neprijateljske blokade koje su ih primoravale na borbu, a u samome Podorljaku naišli su na neprijateljsku blokadu gdje su se morale čete probijati a ne pod rukovodstvom komandanta IV bataljona, gdje je došlo do zarobljavanja pojedinih drugova i gubljenja oružja. Komandant II bataljona sa zamjenikom komesara bataljona, kao ni komandant III bataljona nisu mogli stupiti u dodir sa glavninom otsječenih snaga, pošto su isti bili otsječeni od njih, a u toku noći nisu znali gdje se nalaze te prema tome nisu mogli rukovoditi sa otsječenim jedinicama.

5. III. 1944 g. komandanti II, III i IV bataljona skupili su 75 boraca u s. Rastovu koje je poveo komandant IV bataljona u sastav brigade. Isti kad je naišao na neprijatelja u Bristivici nije se snašao, gdje je došlo do rasipanja boraca koje je vodio. U tome probijanju doveo je samo 15 boraca, a ostalo se raspršilo. Istog dana Stab brigade zaključio je da se vrati komesar brigade,[7] da uhvati vezu sa komandantima bataljona, prikupi ljudstvo koje je otsječeno i raspršeno i dovede u sastav brigade. Od otsječenih boraca prikupilo se i došlo u sastav 110 boraca i starješina.

U ovim borbama pohvale za borce i rukovodioce koji su se pokazali najbolji i koji su zaslužili svojom borbenošću da se pohvale dostavit ćemo iste naknadno.

U ovim borbama neprijatelj je imao mrtvih i ranjenih oko 100 vojnika i oficira, a istom smo uništili 3 kamiona i 1 borna kola.

Da bi se prikupilo ostale borce po našem naređenju ostalo je:

1 zamjenik komandanta, 2 komesara bataljona, 8 boraca i kurir Štaba brigade i 1 vodni delegat.

REKAPITULACIJA

I. Brojno stanje brigade u početku borbe: 631

II. *Brojno stanje oružja i municije u početku borbe:*

a) pušaka	*411*
b) puškomitraljeza	65
c) breda	6
d) protivtenkovskih pušaka	4
e) teških bacača	1
f) lakih bacača	1
g) metaka za puške i puškomit.	46.590
h) metaka za bredu	12.000
i) metaka za protivtenkovske p.	175
i) mina za teški bacač	4
k) mina za laki bacač	40

III. *Izgubljenih boraca u borbi:*

1) Mrtvih boraca: 5	**2) ranjenih:**	3) nestalih:	**4)** zarobljenih:
	vodnik 1	vodnik 1	10 boraca
	boraca 5	desetara 5	
		v.deleg. 2	
		boraca 73	

[7] Nikola Jončić-Koča

IV. *Izgubljenih boraca u pokretu: do Bitelića poslije borbe:*

1) desetara 3 2) boraca 18

V. Izgubljeno oružje u borbi:

1) puškomitraljeza: 12, 2) pušaka 71, 3) ručnih bombi 84

4) Šaraca 1, 5) breda 1, 6) laki bacač 1, 7) protivtenkovska puška 1

VI. Izgubljenog oružja u pokretu poslije borbe do Bitelića:

1) puškomitraljeza: 2, 2) pušaka 30, 3) ručnih bombi 64.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar: Komandant, major:

BK. 40

NAREDBA ŠTABA DESETOG KORPUSA »ZAGREBAČKOG« NOV JUGOSLAVIJE OD 14 MARTA 1944 GOD. O FORMIRANJU ISTOČNE GRUPE NOP ODREDA I POSTAVLJANJU RUKOVODILACA[1]

GLAVNI ŠTAB NOV I POH"
Broj 1178, dne 17.IV.1944.

N A R E D B A Br. 12
Štaba X Korpusa »Zagrebačkog« N.O.V. i P.O.J. od 14. III. 1944.

I.
FORMIRANJE ISTOČNE GRUPE NOPO

I.

Naredbom Glavnog štaba Hrvatske formira se Istočna grupa NOP odreda.[3]

U sastav Istočne grupe NOP odreda ulaze Bjelovarski, Moslavački i Posavski P odred.

[1] Prepis originala, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 22—1, k. 113 A.
[2] Četvrtasti pečat Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske
[8] Vidi dok. br. 3 i 127.

Sektor djelovanja Istočne grupe NOP odreda jeste: istočno od pruge Koprivnica — Križevci — Dugo Selo — Zagreb pa na istok do granice prema VI Korpusu,[4] na jug do rijeke Save.

Kao glavni zadatak Istočne grupe NOP odreda postavlja se uništenje neprijateljskih komunikacija.

Istočna grupa NOP odreda je kako u operativnom tako i u disciplinskom pogledu neposredno pod komandom Štaba X Korpusa.

II.

POSTAVLJENJA.

II.

Naredbom Glavnog štaba Hrvatske postavljeni su i to:

1. — Drug Šime Balen, podpukovnik, za zamjenika komandanta X Korpusa »Zagrebačkog«, do sada pomoćnik politkomesara istog korpusa.

2. — Drug Kličković Nikola, major, za komandanta Istočne grupe NOP odreda, dokada komandant I Brigade XXXIII Divizije NOVJ.

3. — Drug Janić Vjekoslav za politkomesara Istočne grupe NOP odreda, do sada politkomesar I Brigade XXXIII Divizije NOVJ.

4. — Drug Alojz Kovačić, poručnik, za komandanta I Brigade XXXIII Divizije NOVJ, do sada načelnik Štaba iste brigade.

5. — Drug Komarica Zvonko za politkomesara I Brigade XXXIII Divizije NOV, do sada politkomesar I. bataljona Udarne brigade »Braća Radić«.

Ova naredba stupa na snagu odmah.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar,
Ivan A. Šibi, v.r.

Komandant —
General-maior,
Vlado Matetić v.r.

[4] Granica između operacijskih prostorija Šestog i Desetog korpusa protezala se liniiom: ušće riieke Ilove — rijekom Ilovom do sela S'get — cesta Siget - "Teliki Grđevac — kotarska granica do sela Bubani — selo Brzaja — kotarska granica između sela Sedlarica i Turmašica — kotarska granica kod sela Škalie na Dravi. Vidi knjigu deneša Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 4—2, k. 119/1.

DOSTAVLJENO:

Štabu XXXII Divizije NOVJ.
Štabu XXXIII Divizije NOVJ.
Štabu Istočne grupe NOPO.

Na znanje:

Glavnom štabu Hrvatske.
Štabu Zapadne grupe POH.
Štabu Kalničkog POH.
Štabu Bjelovarskog POH.
Štabu ili Diviz. bataljona.
Komandi Kalničkog područja.
Komandi Bjelovarskog područja.
Komandi Moslavačkog područja.

(M. P.)[5]

Da je prepis vjeran originalu tvrdi:

Načelnik štaba
major,
Josip Rukavina

[5] Okrugli pečat: Stab Druge operativne zone NOV i PO Hrvatske.

BR. 52

IZVJEŠTAJ ŠTABA DEVETNAESTE DIVIZIJE OD 14 MARTA 1944 GOD. ŠTABU OSMOG KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE O BORBAMA OD 1 DO 11 MARTA[1]

ŠTAB
XIX DIVIZIJE NOV JUGOSLAVIJE
Op. br. 17
14.III.1944.g.

Operativni izvještaj

ŠTABU VIII KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE

Dostavlja se operativni izvještaj za izvedene akcije od 1.III. do 11. III. 1944. g.

II brigada:

1) Opis položaja: Zemljište je brdovito i kamenito, na više prostora — položaja veliki zidovi, a mjestimično pošumljeni teren, zgodan za napad i odbranu, brisanih prostora nema, tako da je ipak mnogo povoljnije za ofanzivno djelovanje.

2) Naše jedinice: I i II bataljon II brigade i Kninski odred.

3) Naziv, jačina i sastav neprijateljske jedinice: Uglavnom četničke snage potpomognute dijelovima Nijemaca sa automatskim oružjem. Leteća četnička brigada jačine 500 ljudi, Skradinska četnička brigada jačine 200 ljudi, Kistanjska i Kosovska četnička brigada ukupno jačine 600 ljudi. Sve ove jedinice četničke iz sastava su Dinarske divizije, kojoj je komandant Đujić.[2] Neprijatelj je raspolagao sa većim brojem automatskog oružja i 2 teška bacača.

4) Obostrana situacija: Četnička banda imala je namjeru napasti naše snage u sjevernoj Dalmaciji na sektoru Bukovice, uništiti ih ili izbaciti sa tog terena u cilju mobilizacije tamošnjeg stanovništva u četničke redove, a ujedno spriječiti našu mobilizaciju i pravilan razvitak političkog rada. Uiedno su imali namjeru naše magazine opljačkati.[3] Zadatak naših jedinica bio je izvršiti mobilizaciju, operativno djelovati na nepri-

[1] Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 20—1/2, k. 517A.

[2] Momčilo

[3] Vidi dok. br. 24.

jateljske manje garnizone i komunikacije, ne dozvoliti neprijatelju ispad na oslobođeni teritorij i spriječiti mu svaki pokušaj mobilizacije. Brigada se nalazila na prostoru Bilišane — Zelengrad. 9

5) Izdate zapovijesti prilažu se.[4] s

6) Vrijeme kad je borba počela: Neprijateljska ofanziva počela je 1. III. 1944. g., a završena je 4. III. 1944. g. Borba je otpočela tačno u 7 časova. **13**

7) Tok borbe: U vezi izdate zapovijesti II brigada zaposjela je položaje, jedan bataljon s. Komazec, jedan Zelengrad, treći bataljon u rezervi, a jedan zatvarao pravac Obrovac — Bilišane, smješten u zaseoku Badža. Neprijatelj je imao namjeru jednim pravcem od Benkovca prema Bruškoj Medviđoj, uslijed čega je načelnik Divizije[5] II bataljonu koji se nalazio u Zelengradu dao zadatak da zatvori pravac između G. Bruške, Medviđe zaposjedajući k. 536 — Jaruge i bezimene kote iznad Pupavca. U 6 časova četnička kolona jačine 250 boraca krenula je u napad prema II bataljonu, gdje je primijećen u selu Kunovcu prema k. 640 i Visibabi (k. 544). Neprijatelj je sačekan na blisko odstojanje, gdje je otvorena paljba i isti se povukao svojim lijevim krilom. Nakon sređivanja izvršio je obuhvat desnog boka našeg bataljona i primorao ga da se povuče na k. 450 (Mala Gospa) i bezimene kote kod zaseoka Demić i Sakić. Na ovim položajima neprijatelj je zadržan do 17 časova, kad se povukao u G. Karin. Bataljon se povukao u selo Komazec radi popune municije i hrane. I bataljon nalazio se u Komazecu, pošto je neprijatelj nadirao od Parčića i Biovičina Sela, a koji je krenuo iz Kistanja. Oba bataljona dobili su zadatak da odbace neprijatelja u njegove polazne baze. III bataljon iz s. Bilišane upućen je za pojačanje II bataljonu još za vrijeme borbe na prostoru Demić — Šakić. Nakon odbacivanja neprijatelja, ovaj bataljon produžio je prema Medviđoj, gdje je zatvorio pravac Bruška — Medviđe.

Istog dana na sektoru Kninskog odreda neprijatelj je napadao od pravca Kistanja i Mokrog Polja, gdje je sačekan na Obruču, D. Erveniku i Jagodniku (k. 490), gdje se razvila borba i neprijatelj je uspio toga dana zbaciti naše snage Kninskog odreda, koje su se povukle na liniju u zaseok Balač. Jedna četa držala je liniju Zmištak — Prklje. Nakon borbe čitavog dana, a pošto je istrošena municija, Odred se povukao u Komazec, a

*** Ove zapovijesti nalaze se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 1/6, k. 109.**

[8] Ante Biočić

neprijatelj se zadržao na prostoru Biovičino Selo — D. Ervepjk — Obruč.

2.11144. g. neprijatelj je svojim prednjim dijelovima u 14 časova izbio u Biovičino Selo kod crkve. Nadirao je sa 3 kolone, jedna od pravca Vukši — Zmištak jačine 150 četnika, druga pravcem zaseok Krešovići, Ključica Voda padinom Zmištak u zaseok Subotići. Ova kolona nastupala je u dva kraka u cilju obuhvata našeg lijevog krila izlazeći na Zmištak. Neprijatelju je uspjelo da iziđe na Zmištak. Oko 16.30 časova dva bataljona izvršila su napad na neprijatelja na prostoru Parčić — Zmištak i uspjela ga odbaciti prema Crnobrnji. Bataljoni su se zadržali u selu Parčiću i s. Subotići radi popune. Iste noći, tj. 2 i 3. III. dobili su zadatak da izbace neprijatelja iz Modrina Sela. U 5.30 časova 3. III. bataljoni su stigli u Biovičino Selo, odakle se neprijatelj povukao prema Kistanjama. Bataljcni su se zadržali na toj liniji i u Modrinu Selu. Istog dana neprijatelj je od Kistanja krenuo ponovo u pravcu Biovičina Sela i u kraćoj borbi uspio odbaciti naše snage u selo Parčić i Krešovići i Opačići, gdje su i zanoćili, a neprijatelj se zaustavio kod crkve Sv. Petra. Za ovo vrijeme Kninski odred nalazio se na prostoru Macure — Ervenik.

4. III. 44. g. neprijatelj je krenuo oko 13 časova prema položajima naših snaga u zaseok Krešovići i Opačići u jačini sa 500 četnika, dok je prema Parčiću i Bijelini nadirao sa drugom kolonom jačine 800 četnika. Neprijatelj koji je nadirao preko Opačića i Krešovića izbacio je bataljon i izišao na Zmištak, gdje se i zadržao. Kolona koja je nadirala u pravcu Bijeline odbačena je prema selu Nuniću. Sa Zmištaka neprijatelj se povukao čim mu je kolona odbačena od Bijeline.

8) Ishod borbe: Iako neprijatelj nije razbijen, ipak je osujećen u svom nadiranju i nakon 4 dana borbe odbačen je u svoje polazne baze pretrpievši ozbiljne gubitke. Neprijateljski gubici na sektoru II brigade: 20 mrtvih i 30 ranjenih, na sektoru Kninskog odreda nisu tačno poznati gubici, prema naknadnim primljenim podacima neprijatelj je u ovoj ofanzivi imao oko 150 izbačenih iz stroja, što mrtvih i ranjenih.

9) Naši gubici: Za vrijeme ovih operacija 1 mrtav i 2 ranjena, među ranjenima komandir 3 čete I bataljona Kninskog odreda drug Kukić Petar.

10) Utrošak municije: Za sva pješadijska oružja utrošeno je 8071 metak, 3 mine za teški bacač i 23 za mali bacač.

11) Imena pojedinaca i jedinica koje su se istakle: Iz II brigade istakla se 1. četa I bataljona, koja se uporno držala za vrijeme čitave borbe i zadala neprijatelju najosjetljivije gu-

bitke. Kao pojedinci istakli su se drugovi: v. d. komandira mitraljeske čete istog bataljona zastavnik Šupe Marko i vodnik Tanjga Milenko, koji su prilikom neprijateljskog juriša sačekali četnike prsa u prsa i svaki po jednog uhvatili živoga, koji su im pokušali pobjeći i ubijeni su. U istom času njihova se četa bila povukla i oni pod zaštitom vatre izvlačili su se. Imenovane drugove treba pohvaliti i odlikovati ordenom za hrabrost radi primjera ostalim borcima. Iz Kninskog odreda istakla se 3. četa I bataljona koja je bila na Zmištaku i ako sa malim brojnim stanjem i sa 3 ranjena druga i jednim mrtvim nije napustila svoj položaj pod pritiskom jačeg neprijatelja, dok nije dobila naređenje. Kao pojedinac istakao se komandir čete drug Petar Kukić, koji je teže ranjen u glavu i za vrijeme čitave borbe obilazio borce svoje čete.

8. III. 1944. g. izvedena je sljedeća akcija:

1) Opis položaja: Zaseok Badža sela Bilišani, zemljište kamenito i ispreziđivano većim suvozidima, podesno za napad, dok za odbranu dosta nepovoljan teren.

2) Naziv naših jedinica: IV bataljon II brigade.

3) Naziv i sastav neprijateljske jedinice: Četa 264 njemačke divizije i Velebitska četnička brigada, svega jačine 300 Švaba, četnika i ustaša, naoružani većim brojem automatskog oružja, 1 t. bacačem i jednim topom 75 mm.

4) Obostrana situacija: Neprijatelj je imao namjeru izbaciti naše snage iz sela Bilišana u cilju obezbjeđenja komunikacije Obrovac — Karin i sprečavanja naše mobilizacije na tom sektoru. Neprijatelj je poznavao raspored naših snaga preko stanovništva pomenutog sela. U toku noći neprijatelj je zaposio položaje koje su naše jedinice zaposjedale svakog dana i na istim položajima sačekao naše izvidnice.

5) Izdata zapovijest bila je Štaba brigade u cilju odbrane toga pravca.

6) Kad je borba počela: 8. III. 44. g. u 4 časa.

7) Tok borbe: U 4 časa neprijatelj je sačekao patrole koje su kontrolisale pravac prema Obrovcu i otvorio vatru na njih, nakon čega je čitavi bataljon izišao na položaj na liniji k. 351 — Lokvina — k. 232. Neprijatelj se uspio podvući koristeći mrak i ograde, desnim krilom težio obuhvatu, bataljon se povukao na liniju k. 416, 351, kod crkve Male Gospe i k. 224 na kojim je položajima zadržao se cijelo vrijeme. Neprijatelj je zapalio 3 pojate u zaseoku Majstrović i Kuridže. Neprijatelj je nekoliko puta pokušao juriš, ali je odbijen. U 12 časova izvršen je protivnapad i odbačen je neprijatelj nazad u žicu.

8) Ishod borbe: Neprijatelj je odbačen uz gubitke 7 mrtvih i 15 ranjenih.

9) Naši gubici: 2 mrtva i 3 ranjena. Poginuo je zamjenik komandira Škorić Ivan. Među ranjenima komandir 1. čete Štulić Stevo i vodnik Lijević Srećko.

10) Utrošak municije: Utrošeno je 1390 metaka za pješadijsko oružje i 2 engleske bombe.

11) Imena lica i učesnika koji su se istakli u borbi: U ovoj borbi istakla se 1. četa IV bataljona, koja je uporno branila svoje položaje, i uspješno izvršila protivnapad i nanijela neprijatelju gubitke od 3 mrtva i nekoliko ranjenih. Kao pojedinac istakao se komandir 1. čete Mandić Nikola i komandir 2. čete Štulić Stevo, koji je sačekao neprijatelja prsa u prsa i ubio jednog četnika, gdje je i sam bio ranjen. Vodnik 2. čete Lijević Srećko, koji je kao vođa patrole primio borbu, stvorio je bataljonu vrijeme za razvijanje iako teško ranjen u rame povratio se i izvijestio svoj štab o nailasku neprijatelja.

Istog dana IV bataljon I brigade vršio je akciju na zaseok oko Gračaca Kontići i Cvjetkovići. Pošto neprijatelja nije bilo u selu, povukao se bataljon bez borbe i u povlačenju neprijatelj je otvorio vatru iz teškog oružja iz Gračaca i tom prilikom lakše ranio dva druga. Konfiskovano je od narodnih neprijatelja 5 komada goveda.

11. III. 1944. g. izvršena je sljedeća akcija:

1. — Opis položaja: Položaj Velika Popina (sekcija Knin 1:100.000). Teren većinom go i pokriven snijegom, nepodesan za privlačenje.

2. — Naše jedinice: I brigada sa 4 bataljona i četom pratećih oruđa.

3. — Naziv i jačina neprijatelja: Oko 240 četnika, koji su se povremeno nalazili u Popini, a ponekad na Otriću. Komandant četnika je major Vuksanović.

4. — Obostrana situacija: Pomenuto neprijateljsko uporište nije bilo stalna baza neprijatelja, a naročito kad su naše jedinice osjetili, već je češće puta banda izlazila u pomenuto selo zadržavajući se u njemu i pljačkajući imovinu pripadnika N.O.V. Zadatak brigade bio je napasti neprijatelja, opkoliti ga prethodno i pristupiti razbijanju i uništavanju neprijatelja.

5. — Izdata zapovijest poslata je Štabu korpusa ranije.[6]

6. — Vrijeme kad je borba počela: 11. III. 1944. g. u 3 sata noću.

[8] Vidi dok. br. 18—1, k. 111 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.

7 — **Tok** borbe: U određeno vrijeme brigada se spustila u Vel **Popinu i** pristupila čišćenju, neprijatelja nije bilo u selu, **pošto** se povukao prema Otriću i tamo zanoćio. Brigada se za-« držala u pomenutom mjestu do 6 časova u koje je vrijeme neprijatelj napao brigadu iz tri pravca, jednim pravcem od Srbskog Klanca preko Šupljeg Brda **i** Podijuti, drugom kolonom od Otrića na Sučevića Brdo i trećom kolonom preko Šibulja s južne strane brda Mile Vode. Pošto je neprijatelj nastupao sa više kolona i streljačkim strojem, a pravac Šibulje nije bio zaštićen, povučen je IV bataljon sa položaja Sučevića Brdo i Pekino Brdo na desno krilo snaga na položaj Mila Voda da spriječi neprijateljsko nadiranje, što **mu** je i uspjelo. Neprijatelj je nastupao pod jačom minobacačkom vatrom podpomognut Švabama, i izgled na neki uspjeh nije postojao gdje je Štab brigade donio odluku da se jedinice povuku u vezi predstojećeg pokreta za sjevernu Dalmaciju, koji je trebao uslijediti iduće noći.[7] Samo povlačenje bilo je vojnički i pod zaštitom vatre, tako da je u 17 časova bilo završeno izvlačenje svih jedinica prema Glogovu, a neprijatelj se zadržao kod crkve u Vel. Popini.

8. — Ishod borbe: Ubijeno je 16 četnika, ranjeno više, nije tačno poznat broj, oslobođen jedan partizan koji je ranije bio zarobljen iz I prekomorske brigade. Zarobljena jedna puška i 40 metaka. Od četničkih vođa spomenutog sela konfiskovano je 14 volova, 5 konja.

9. — Naši gubici: Jedan mrtav, 2 ranjena, izgubljenog oružja nije bilo.

10. — Utrošak municije: Utrošeno je 6445 metaka za pješadijsko oružje i 16 mina za t. bacač.

11. — Imena lica i jedinica koje su se istakle: Borac desetar IV bataljona I brigade Mikulić Mate, nišandžija na o. mitraljezu »Šarac«, koji je ubio 4 četnika i ostao na položaju dok mu nije naređeno povlačenje.

KRITIČKI OSVRT :

U ovim operacijama pokazalo se da nema jedinstva i' međusobnog potpomaganja. Može se reći da se bataljoni bore svak za sebe ne imajući u vidu da potpomogne jedan drugome.

Sama taktika nije bila dobra. Jedinice su se razvukle na veliki prostor u cilju čuvanja teritorija i samim tim svaki manevar i udar bio je onemogućen ili umanjen.

[7] Vidi dok. br. 127.

Taktički postupak **I** brigade poslije operacije na Vel. popini nije bio u skladu sa situacijom na terenu. Ta brigada trebala je da prihvati borbu sa četnicima i da je vodi do kraja, do pobjede, jer su uslovi postojali. Naročito nije smjela da se po danu izvuče iz borbe, što su četnici vjerovatno shvatili kao **slabost,** a tako će taj momenat i iskorišćavati. Dostavljamo Vam listu gubitaka za 7 ranjenih i 3 mrtva druga, dok će listu za 1 mrtvog i 2 ranjena dostaviti Štab grupe odreda sjeverne Dalmacije.[8]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, Komandant-pukovnik:

Petar **Babić** **M. Šakić**

(M. P.)

[9]Kritički osvrt: Slaba međusobna veza, kordonski raspored, bez rezerve, nedovoljne pripreme (u borbi nestalo municije).

Kod neprijatelja: Slabo međusobno potpomaganje, slaba međusobna veza.

v

Posljednja rečenica dopisana je u originalu mastilom.
Dopisano mastilom

BR. 52

IZVJEŠTAJ ŠTABA TRIDESET DRUGE DIVIZIJE OD 14 MARTA 1944 GOD. ŠTABU DESETOG KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE O BORBAMA I POKRETIMA U PRVOJ POLOVINI MARTA[1]

ŠTAB XXXII DIVIZIJE
NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Oper. broj: 42/44
Dne 14. III. 1944.—

Predmet: Petnaestodnevni operativni izvještaj za prvu polovicu mjes. marta.

ŠTABU X KORPUSA »ZAGREBAČKOG« NOV I PO JUGOSLAVIJE

1. III. 1944 god. snage naše Divizije zauzele su sljedeće položaje:

Udarna brigada »Braća Radić« sa svojim jedinicama držala je položaje Duga Rijeka, Jagnjedovac, Subotica i Lipovski Br. (sekcija Čakovec), sa zadatkom pritiska prema neprijateljskom uporištu Koprivnica.

Brigada »Matija Gubec« sa svojim jedinicama držala je položaje Rasinja, Duga Rijeka i Ivančec, sa zadatkom kontrola i pritisak prema Ludbregu.

Na sektoru brigade »Braća Radić« došlo je do sukoba sa neprijateljem, ustašama, koji je nastojao da potisne naše snage od Koprivnice, u čemu nije uspjeo. U ovoj borbi neprijatelj je imao oko 20 mrtvih i ranjenih vojnika. Zaplijenjeno nije ništa.

Sopstveni gubitci: 6 mrtvih, 4 ranjena i 1 nestao.

Na sektoru brigade »Matija Gubec« nije došlo do sukoba sa neprijateljem, i radilo se je na političkoj i vojničkoj izobrazbi boraca.

2. III. 1944. — Jedinice Udarne brigade »Braća Radić« zauzele su nove položaje i to: Sokolovac, Grdak, Prnjavor, Botinovac, M. Poganac.

Brigada »Matija Gubec« držala je položaje Duga Rijeka, Ivančec, Rasinja, Lukovec, M. Rijeka. Ovoga dana nije došlo do sukoba sa neprijateljem. Radilo se na političkoj i vojničkoj izobrazbi.

[1] Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 8—2, k. 1191.

3. III. 1944.— Obadvije brigade ostale su i dalje na istim položajima, — vršena vojno-politička izobrazba.

4. III. 1944.— Zbog veće koncentracije neprijateljskih snaga u uporištu Križevci (Nijemaca) i zbog zauzimanja pojedinih pogodnih tačaka na našem oslobođenom teritoriju procijenili smo neprijateljske namjere, t.j. da se sprema ofanziva na naš oslobođeni teritorij,[2] te smo izvršili rokadu snaga naše Divizije. Udarna brigada »Braća Radić« zauzela je nove položaje i to dva bataljona kotu 268 i 380 kod Kopriv. Reke (sekcija Čakovec), jedan bataljon uz Štab Divizije kao operativna rezerva i jedan bataljon kao operativna rezerva uz Štab Korpusa.

Jedinice Brigade »Matija Gubec« ostale su na istim položajima. Toga dana dva bataljona Brigade »Braća Radić« koji su se nalazili oko Kopr. Reke[3] vodili su borbu sa neprijateljem (Nijemcima) koji je zbog slabe vidljivosti i mećave uspio da se probije za Vel. Poganac i Apatovac. Pri tom neprijatelj je imao oko 60 mrtvih i ranjenih.

Sopstveni gubici: 13 nestalih, 5 mrtvih i 18 ranjenih.

Na položajima brigade »Matija Gubec« nije došlo do sukoba sa neprijateljem, jedino što je neprijatelj vršio koncentraciju snaga ispred položaja pomenute brigade i to oko Segovine i Rečički Krči. Pod zaštitom mraka dva bataljona »Matija Gubec« izvršili su napad na neprijatelja kod Rečički Krči, gdje je došlo do krvave borbe i gušanja. Tom prilikom naši borci zarobili su 4 karabina, 1 parabelpištolj, 4 bombe i oko 400 mauzer metaka.

Neprijatelj je imao 35 što mrtvih i što ranjenih.

Sopstveni gubitci: 1 mrtav, 2 ranjena i 6 nestalih.

Ukupni gubitci toga dana: 6 mrtvih, 20 ranjenih i 19 nestalih.

5. III. 1944.— Zbog prodora neprijatelja na oslobođeni teritorij sa većim snagama, a prema naređenju Štaba X Korpusa, naša Divizija prebacila se je preko pruge Križevci — Koprivnica na sektor Bilo Gora, zauzevši položaje:

Udarna brigada »Braća Radić« Jakopovac, Gor. Sredice, Tmovac, Vel. Branjska (sekcija Čakovec).

[2] Iz bojne relacije Prvog zbornog područja za mjesec mart vidi se da su dijelovi Prve pješačke pukovnije PTS iz Ludbrega započeli 4 marta ofanz vna dejstva u cilju uništenja jedinica NOV na području šuma Segovina, selo Ribnjak i selo Veliki Poganac. Opširnije o tome vidi dok. br. 140 i 143 u ovoj knjizi i dok. br. 3/1—59, k. 58 u arhiv: Vojnog istoriskog instituta.

[3] Koprivnička Reka

Brigada »Matija Gubec« Gor. Velika, Donja Velika, i Hudovljani (sekcija Čakovec). Toga dana nije došlo do sukoba sa neprijateljem, jedinice su se odmarale.

6. III. 1944. — Divizija je ostala na istim položajima. Radilo se na sređivanju jedinica.

7. III. 1944.— Udarna brigada »Braća Radić« zauzela je položaje Gor. Velika, Hudovljani, Jakopovac, dok je II bataljon iste brigade krenuo za Podravinu sa ciljem manifestacije naših snaga kroz Podravinu i čišćenje Bele garde.

Brigada »Matija Gubec« zauzela je položaje Srijem, Miličani, Vel. i Mala Branjska, sa zadatkom kontrola ceste i pruge Križevci — Koprivnica.

Do sukoba sa neprijateljem nije došlo, radilo se na sređivanju jedinica i na vojno-političkoj izobrazbi prema postojećem planu.

8. III. 1944.— Jedinice naše Divizije ostale su na istim položajima, radilo se na izgradnji boraca.

9. III. 1944.— Jedna četa Brigade »Braća Radić« upućena je u Hudovljane. IV bataljon iste brigade otpratio je ranjenike, dok su ostale jedinice ostale na istim položajima.

Brigada »Matija Gubec« ostala je na istim položajima. Radilo se na vojno-političkoj izgradnji.

10. III. 1944.— Jedinice Divizije nalazile su se na istim i položajima, jedino što je bataljon Brigade »Braća Radić« koji se je nalazio u Podravini prebacio se od Molve prema Drenovici. Radilo se na vojno-političkoj izgradnji.

11. III. 1944.— Zbog predstojećih zadataka prema Moslavini i Prigorju,[4] jedinice naše Divizije prebačene su na nove položaje i to:

Udarna brigada »Braća Radić« Većeslavac, Ruševac, Vel. Sesvete, M. Sesvete (sekcija Čakovec).

Brigada »Matija Gubec« Vel. Branjska, Srijem, Topolovac.

Na sektoru Brigade »Braća Radić« nije došlo do borbene djelatnosti.

Jedan bataljon Brigade »Matija Gubec« izvršio je napad na kolonu Nijemaca koja se kretala od Križevaca cestom prema Koprivnici u jačini oko 1000 vojnika. Tom prilikom neprijatelju su nanijeti teški gubitci, oko 120 mrtvih i ranjenih.

Sopstveni gubitci: 2 mrtva i 8 ranjenih.

12. III. 1944 god.— Naša Divizija izvršila je pokret u već pomenutom pravcu i zauzela sljedeće položaje:

[4] Zadatak Divizije bio je da se preko Moslavine i Prigorja prebaci u Hrvatsko Zagorje. Vidi dok. br. 130 i 131.

Udarna brigada »Braća Radić« Cepidlak, Ladinec, Rumenjak (sekcija Čazma).

Brigada »Matija Gubec« Kraljevac, Kovačevac (sekcija Čazma). Sukoba toga dana sa neprijateljem nije bilo, jedinice su se odmarale.

U ovom razdoblju naša Divizija nanijela je neprijatelju sljedeće gubitke:

Izbačenih iz stroja neprijateljskih vojnika: 235.

Zarobila od neprijatelja: 4 karabina, 1 parabelpištolj, 4 bombe i 400 mauzer metaka.

Sopstveni gubitci:

Mrtvih 14.

Ranjenih 32.

Nestalih 20 drugova.

Od rukovodilaca poginuo Martinko Stjepan, delegat.

Ranjeni: Kosovac Mato, ob. of. bat.,
Breskov Đuro, zamj. komes. čete i
Stanjko Josip, zamj. koman. čete

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar,
Robić Ivan

Komandant — major,
Štrok[5]

[8] Izidor

BR. 52

IZVJEŠTAJ ŠTABA TRIDESET TREĆE DIVIZIJE OD 14 MARTA 1944 GOD. ŠTABU DESETOG KORPUSA »ZAGREBAČKOG« NOV JUGOSLAVIJE O BORBAMA I IZVRŠENIM DIVERZIJAMA OD 20 FEBRUARA DO 5 MARTA[1]

STAB
XXXIII DIVIZIJE X KORPUSA
»ZAGREBAČKOG« NOV i POJ
Dne 14. III. 1944 u 9.15 h.
Oper. broj 28 1944.—

Predmet: Operativni izvještaj od 20. II. do 5. III. 1944 god.' dostavija.

ŠTABU X KORPUSA »ZAGREBAČKOG« NOV I POJ

Jedinice ove divizije u toku prošlih 15 dana operisale su na sektoru sekcija Čazma 1 : 100000. U toku prošlih 15 dana naše jedinice izvršile su 3 akcije, 3 sabotaže na pruzi i 4 borbe na terenu.

20. II. 1944. I bataljon II brigade koji se nalazi u selu Dabei bio je napadnut od neprijatelja mnogo jačim snagama,[2] te je ovaj bataljon povukao se sa tog položaja uz neznatne gubitke. Detaljan izvještaj o ovoj borbi je dostavljen. Istoga dana jedinice naše I i II brigade imale su zadatak osiguravati mjesto Čazmu, dok se održavalo Partijsko savjetovanje. Na ostalim sektorima pojedinih bataljona nije došlo do borbe.

21—22.11.1944. Jedinice su se takođe nalazile na osiguranju Partijskog savjetovanja, te na položajima koje su držale naše jedinice nije došlo do borbe. Jedinice su davale osiguranje na sljedećim tačkama: I brigada sa dva bataljona osiguravala je prema križu na liniji Pobjenik — Mustafina Klada i sa dva bataljona prema Narti na liniji Vagovina — Bojana. Jedinice **II** brigade davale su osiguranje prema Ivanić Gradu na liniji Dabei — G. Marčani.

23.11.1944. Trebali smo da izvršimo akciju na Kloštar Ivanić, u kome se nalazilo 70 Nijemaca.[3] Zadatak za likvidaciju

[1] Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 3—4, k. 551 A.
[2] Odnosi se na dijelove posade iz Križa. Vidi tom V, knj. dok. br. 139.
[3] Vidi tom V, knj. 24, dok. br. 142.

uporišta dobio je II bataljon I brigade, dok ostale snage I i II brigade dale su osiguranje prema Križu — Ivanić Gradu i Lupogl[avu]- Kad se je došlo u uporište, saznalo se je da je ne-**prijatelj** istu večer napustio uporište. Naređenje, kao i izvještaj 0 0voj akciji je dostavljen.

24.11-1944. Jedinice su se povukle iz akcije u sljedeće **baze:** I brigada na prostor između Križa — Ivanić Grada i **Čazme,** II brigada na prostor oko Dubrave.

25.11-1944. Prema naređenju Štaba X Korpusa upućen **je II** bataljon I brigade po oružje[4] u Kordunaško područje, **koji** se još do danas nije povratio sa puta. Također po naređenju Štaba X Korpusa upućen je I bataljon II brigade za spro-**vođenje** municije sa sektora Moslavine za Kalnik. Isti bataljon se povratio u sastav svoje jedinice 29. II. 1944. Ostale snage su se odmarale u svojim bazama.

26. II. 1944. II bataljon II brigade imao je borbu sa neprijateljem koji je prodro od uporišta Gradca u Habjanovac. Neprijatelj je bio sa snagama oko 100 Nijemaca i 50 ustaša, a sa naše strane bio je II bataljon II brigade u jačini od 100 boraca. Borba je trajala 10 minuta i neprijatelj se odmah počeo povlačiti. Naši borci u toj borbi potukli su 2 ustaše, dok jednog živog su uhvatili, kao i dva vodiča. Zaplijenjena je jedna puška (mauzer) sa 60 metaka. Naši gubitci su nikakovi. Istoga dana 1 brigada izvršila je pokret iz svojih baza od Križa na prostor sjeverno od Dubrave u selo Kapelu. Brigada se nalazila baš na ulazu u Dubravu te neprijateljska avijacija otpočela sa bombardovanjem mjesta Dubrava. Bombardovanje je trajalo 3 puna sata. Neprijatelj je 7 puta dolazio sa avijacijom da bombarduje. Iz naših jedinica u tom bombardovanju poginula su 3 druga iz II brigade. Ranjenih nije bilo. Jedinice II brigade izvršile su pokret sa prostora Dubrave i smjestile se u selo Bolč — Šarampov.

27. *II. 1944.* Jedinice su se odmarale i sređivale u svojim bazama. Istog dana prikupljeni su podatci o kretanju neprijatelja na tom sektoru. Te prema tom izvještaju je izdano naređenie za izvršenje, tj. za postavljanje zasjede kod uporišta Gradeca, sa jednim bataljonom I brigade i sa dva bataljona II brigade; da se postavi zasjeda u šumi Zabljački Lug na voz koji svakodnevno saobraća na toj pruzi.

[4] Riječ je o oružju koje je Glavni štab Hrvatske stavio na raspoloženje Štabu Desetog korpusa. Vidi dok. br. 127 u ovoj knjizi i tom V, knj. 26, izvještaj Štaba Desetog korpusa Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske od 13 aprila 1944 godine.

28. II. 1944. Postavljene su zasjede prema naređenju Štaba ove Divizije kod Gradeca i kod pruge u šumi Zabljački Lug.[5] II bataljon I brigade postavio je zasjedu kod Gradeca, neprijatelj je naišao oko 9 časova i došlo je do borbe, ali uslijed nesnalaženja rukovodilaca nije postignut nikakav uspjeh, već smo imali gubitke i to 3 mrtva druga i jednog ranjenog i izgubili smo dvije puške. II i III bataljon II brigade postavili su zasjedu u šumi Zabljački Lug i to II bataljon bio je sa sjeverne strane pruge, a III bataljon sa južne strane pruge. Na prugu su postavljene dvije mine, te je voz naišao oko 7.30 sati, mine su eksplodirale, uništena je lokomotiva i nekoliko vagona, \ te je izvršen napad, kojega su izvršile jedinice III bataljona. Ovaj bataljon se dobro ponašao u borbi, dok II bataljon koji se nalazio sa sjeverne strane pruge trebao je također da udari na voz, ali rukovodioci su bili neodlučni i nisu se snašli, te uslijed toga nije se uspjelo likvidirati posadu sa voza kojih je bilo oko 200. U toj borbi imali smo 4 mrtva druga, 4 lakše ranjena, izgubili smo dvije puške. O ovoj akciji dostavljeno je naređenje, kao i izvještaj.[6] Gubitci neprijatelja nisu ustanovljeni, ali gubitci su bili vjerovatno veliki, pošto je nekoliko vagona uništeno.

29. III. 1944. Jedinice su se nalazile na odmoru u svojim bazama, te neprijatelj je iz uporišta Sv. Ivan Zabno krenuo u pravcu Srp. Kapele gdje se je nalazio I bataljon I brigade, te je došlo do borbe između jedne čete ovoga bataljona i neprijatelja koji je nastupao. Neprijatelj je bio u jačini 200 Nijemaca, neprijatelj je bio pomagan artiljerijskom vatrom iz uporišta. Borba se vodila na vrlo bliskom odstojanju, radi magle koja je bila prilično gusta. Neprijatelj je naišao na našu zasjedu ne nadajući se, te su mu u prvom sukobu naneseni prilični gubitci, koji su naknadno ustanovljeni, bilo je 30 izbačenih iz stroja. Neprijatelj je uspio potisnuti ovu četu, pokupio svoje mrtve i ranjene, te se je odmah povukao u pravcu uporišta, dok su naše ostale snage izvršile zaobilazni pokret. Neprijatelj se već bio povukao u uporište. U ovoj borbi gubitaka u oružju i ljudstvu nismo imali. Ostale jedinice toga dana nisu imale borbe.

1. III. 1944. Štab ove divizije izdao je naređenje za likvidaciju uporišta Repinec.[7] II bataljon II brigade imao je zadatak likvidirati uporište, dok ostale snage imale su zadatak dati

[6] Opširnije o tome vidi tom V, knj. 24, dok. br. 147 i bojnu relaciju Prvog zbornog područja u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 2/1—9, k. 58.

[6] Vidi dok. br. 103.

[7] Zapovijest za napad na neprijateljsku posadu u Repincu pisana je 29 februara 1944 god. Vidi tom V, knj. 24, dok. br. 110.

osiguranje prema Križevcima, prema Vrbovcu i Gradcu. Ova akcija nije uspjela zato što su jedinice gazile duboku vodu i uslijed toga zakasnile na izvršenje zadatka. O ovoj akciji podnesen je izvještaj, kao i naređenje Štaba ove Divizije. U toj akciji imali smo 6 ranjenih drugova. Od oružja i spreme nije izgubljeno ništa. U toj akciji porušen je jedan most dug 12 metara na potoku Glogovnici i isječena je pruga na 5 mjesta.

U toj akciji desile su se greške kod rukovodilaca,, te su neodgovorno napuštali teren i povlačili se, tako da je jedna četa I bataljona II brigade vratila se tek nakon dva dana u sastav svoje jedinice. A također I bataljon I brigade se vratio u sastav brigade tek nakon 24 sata.

2—3. III. 1944. Jedinice I i II brigade su se odmarale i sređivale jedinice. Istoga dana naši diverzanti su isjekli srca na skretnicama u stanici Sv. Ivan Žabno. Isječena su dva srca.[8]

4. III. 1944. Jedinice II brigade su porušile prugu između stanice Rovište i Sv. Ivan Zabno kod mjesta Crkvena.[9] Srušeno je oko 1000 metara pruge kao i 1.1. veze.

5. III. 1944. Jedinice I brigade rušile su prugu Križevci — Dugo Selo između stanice Vrbovec i Gradec.[10] Porušeno je također 1000 metara pruge i t. t. veze i pokupljeno je oko 2000 metara telegrafske žice koje je predano Komandi područja. Kod izvršavanja zadataka naše jedinice nisu dolazile u sukob sa neprijateljem.

Izostavljeno: 23. II. 1944. Kod zaposjedanja položaja u akciji na Kloštar Ivanić II bataljon II brigade naišao je na neprijateljsku zasjedu u selu Lipovec, gdje se je vodila borba jedan sat, u toj borbi imali smo jednog mrtvog druga i 4 lakše ranjena. O ovoj borbi je također podnesen izvještaj. 28. II. 1944. naši diverzanti uz pomoć jedne čete I bataljona I brigade digli su most na pruzi Sv. Ivan Zabno — Bjelovar, kod željezničke stanice Rovišće. Most je bio dug 12 metara.[11]

Gubitci neprijatelja. U toku prošlih 15 dana jedinice ove Divizije potukle su oko 40 neprijateljskih vojnika, oko 50 ranili i jednog zarobili. Zaplijenjeno je jedna puška i 60 metaka. Radi slabih informativnih podataka tačan broj ubijenih i ranjenih neprijateljskih vojnika nije ustanovljen.

Naši gubitci su 12 mrtvih, 16 ranjenih i 4 izgubljena. Od oružja izgubili smo 7 pušaka, koje su ostale sa izgubljenim drugovima i poginulim koji se nisu mogli izvući sa mjesta

[8] i [8] Vidi dok. br. 138.

[10] Prema izvještaju Zapovjedništva Glavnog stožera domobranstva rušenje je izvršeno noću 6/7 marta. Vidi dok. br. 140.

[11] Opširnije o tome vidi dok. br. 133.

borbe. Također izgubljeno je jedno postolje od teškog mitra ljeza, kao i dva konja sa samarima. Ovo je izgubljeno 20. **II** 1944 u borbi kod [s.] Dabei.

Učinjena šteta. U toku ovih 15 dana učinjena je šteta, tj. dignuto je u zrak jedna lokomotiva i 3 vagona, porušena su 2 mosta od 12 metara na pruzi. Porušeno je 2 kim željezničke pruge, porušeno je 3 kim 1.1. veze. Pokupljeno je od neprijatelja 2 kim telefonske žice. Uništene su dvije skretnice.

Akcija i borbe koje su vođene u toku ovih 15 dana, vođene su po prilično teškom terenu, pokritom dubokim snijegom i dosta jakom zimom, tako borbenost boraca nije mogla da dođe do potpunog izražaja.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Mutak Vlado

(M. P.)

Komandant,
major:
Antolović Josip

BR. 44

IZVJEŠTAJ ŠTABA GRUPE NOP ODREDA ZA SREDNJU DALMACIJU OD 14 MARTA 1944 GOD. ŠTABU OSMOG KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE O BORBAMA OD 25 FEBRUARA DO 3 MARTA[1]

STAB
GRUPE PARTIZANSKIH ODREDA
ZA SREDNJU DALMACIJU
14 III 1944

ŠTABU VIII KORPUSA N. O. V. JUGOSLAVIJE

Operativni izvještaj:

Dinarski odred:

25 II u 21 čas jedan vod II bataljona (20 boraca) pod rukovodstvom zamjenika komandanta Odreda izvršio je napad na neprijateljsku posadu na aerodromu Piket kod Sinja. Neprijateljska posada bila je jaka 45 domobrana i ustaša.

[1] Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 4/7, k. 1603.

Napad je bio smjel i drzak, tako da je neprijatelja potpuno iznenadio, u roku od 10 min. neprijatelj je savladan. U ovoj borbi zarobljen 21 neprijateljski vojnik, nekoliko mrtvih, dok su se ostali razbježali. Zaplijenjeno je 25 pušaka i nešto vojne spreme. Gubitaka na našoj strani nije bilo.

Pošto je napad bio brzo izveden, neprijatelj nije imao vremena da reagira. Zgrada na aerodromu je zapaljena. U ovoj borbi istakao se ličnom hrabrošću zamjenik komandanta Odreda Davor Tripalo.

Osim ove akcije, ovaj odred drugih nije imao, jer se njegov Prvi bataljon nalazi na prostoriji Koljane — Ćubrice, sa zadatkom zatvaranja pravca Koljane — Bračev Dolac — Dinara, a Drugi bataljon zatvara pravac Obrovac — Gala. Preduzete su mjere kod Štaba XX Divizije da se jedinice ovoga odreda oslobode stalnog zatvaranja pravaca, da bi time dobili šire mogućnosti za rad.

Mosorsiki odred:

18—19 i 20 jedinice su se odmarale na prostoriji Blato — Kotlenica — Dugo Polje. U >tom vremenu održavana je konferencija povodom borbe u Docu.[2]

Noću 20 na 21 Prvi je bataljon izvršio pokret sa bolesnicima i zarobljenim vojnicima iz akcije na Docu, pravcem Smajići — Čikotina lađa[3] — s. Podi, gdje se smjestio. 22 ovaj bataljon uslijed podataka o neprijateljskoj ofanzivi pravac Kamešnice sa bolnicom prebacio se u selo Gljev, odakle je pod pratnjom jedne čete ranjenike uputio u bolnicu XX Divizije, a zarobljenike u taj štab. Na ovoj prostoriji ovaj bataljon zadržao se do 25 II, kada je izvršio pokret na s. Pode, gdje je ostao do 27, kada je izvršio sa dvije čete pokret na prostoriju Mosora, ostavljajući jednu četu u s. Podi za zaštitu odredske ambulante i izviđanja pravac Aržano.

II bataljon ovoga odreda u vremenu od 20 do 27 nalazio se je na prostoriji Dugo Polje — Dolac — Mosor. Pored vojnopolitičke obuke, obezbjeđenja i izviđanja nije imao nikakove borbe ni napada na neprijatelja.

Noću 1 na 2. III jedinice ovoga odreda izvršile su napad na ustašku postaju u s. Dubravi, u kojoj se nalazilo 25 ustaša. Uslijed lošeg vremena i mrkle noći neprijatelju je uspjelo

[2] Prvi i Treći bataljon Mosorskog NOP odreda napali su 17 februara 1944 i savladali ustašku posadu u selu Donji Dolac. Opširnije o tome vidi tom V, knj. 24, dok. br. 92.

[3] Odnosi se na prevozno sredstvo koje je jedinica koristila za prelaz preko r. Cetine.

pobjeći poznavajući dobro teren. Zaplijenjen je jedan teški mitraljez, 3000 metaka i 30 ćebadi.

Drugog t. mj. neprijatelj je pokušao sa 60 ustaša iz pravca Gata i Tugare da ponovo ovlada s. Dubrava. Poslije borbe koja je trajala od 9 do 14 sati neprijatelj je odbačen uz gubitak nekoliko ranjenih. Jedinice ovoga odreda sada se nalaze na prostoriji Dugo Polje — Dolac — Mosor (Dom Kraljice Marije) — Dubrava sa jednom četom u s. Podi. Četa koja se nalazi u Podima izvršila je miniranje ceste Aržano — Duvno — Studenci — Blato n./C.[etini].

Svilajsko-mosećki odred: 24 II postavio je nagaznu minu na cestu Muć — Drniš, na koju je naišao neprijateljski kamion sa vojskom. Broj žrtava nije nam poznat. 25 II jedna patrola ovog odreda zaplijenila je na cesti Drniš — Muć jedan luksuzni automobil u kojem su se nalazila 2 seljaka iz Kaštel Novog, jedan iz Umljanovića i 2 četnika iz s. Biskupija kraj Knina i to: Lukačević Kajo i Bukorović Jovan. Zarobljeni Lukačević je bivši jugoslovenski marinski vazduhoplovni podoficir, a zarobljeni Bukorović je poznati četnički bandit i švercer, koji je priznao da se borio u redovima četnika protiv NOV. Seljaci su pušteni svojim kućama osim jednog koji je bio u našoj vojsci i ranjen zarobljen od četnika i pušten kući i sada je upućen u svoju jedinicu. Šofera, vlasnika automobila, na intervenciju majora druga Bogdana Njegoša, Štab odreda sa automobilom pustio je kući u Drniš.[4] Lukačević i Bukorović predani su Komandi mjesta Muć. 2 t. mj. neprijatelj je preduzeo napad na sektoru ovoga odreda iz pravca Muć — Moseć — Brštanovo, Gizdavac — Koruša — Lećevica, Broćanac — Vučivica — Lećevica i Unešić — Kladnjica — Lećevica. U početku napada raspored jedinica ovog odreda bio je sljedeći: Rosića staje — Debelo Brdo — Gola Glavica (kota 531). Neprijatelj otpočeo je napad u 9 sati ujutro iz pravca Muća — Gizdavca i Broćanca. Borba je prihvaćena na pomenutim položajima i vodila se u toku cijelog dana, kada su pod jačim pritiskom jedinice ovoga odreda odstupale na prihvatnim položajima i do pada mraka zadržale se na liniji kota 581 — kota 454 — kota 495. Dvije čete ovog odreda odstupale su pravcem Gola Glavica — Korušca — Stričević. Jedna četa bila je upućena ujutro u pravcu s. Kladnjice da zatvori taj pravac, ali je dockan stigla, pošto je neprijatelj već bio u Kladnjicama i posjeo Ljubeć (kota 600).

[4] Politički komesar Osmog korpusa NOV Jugoslav je napisao je sa strane na originalu sljedeće: »Puštanje automobila. Krajnji oportunizam. U ovoj situaciji vrlo štetno. Četnike strijeljati a n kako zemjenjivati. Boško.«

U padu mraka Odred se prebacio preko Moseća u sela na podnožju Svilaje, ostavljajući dvije čete u Moseću. Ujutro narednog dana, tj. 3 t. m., neprijatelj je nastavio nastupanje u pravcu Lećevice i odatle u 3 kolone u pravcu Prapatnice i G. Segeta. U ovoj borbi neprijatelj je imao 8 mrtvih, nepoznat broj ranjenih. Jedan kamion naišao je na dvije nagazne mine na cesti Gizdavac — Korušca, od čega je uništen. Da li je tom prilikom bilo žrtava nije nam poznato. Gubici Odreda jesu dva druga i dvije drugarice zarobljene, od kojih je jedna drugarica bila zamjenik politkoma čete.

6 III neprijatelj,[5] da bi obezbijedio prolazak svoje kolone pravcem Klis — Gizdavac — Muć, sa 200 vojnika izvršio je napad na Drugi bataljon ovoga odreda pravcem Gizdavac — Brštanovo. Neprijatelj je uspio da odbaci naše dijelove sa Debelog Brda, odakle se povukao u 3 sata poslije podne. U ovoj borbi neprijatelj je imao 4 mrtva, dok naši nisu imali gubitaka.

9 t. mj. dvije čete Prvog bataljona izvršile su napad noću na neprijateljske snage (60 ustaša) u s. Zelovu. Neprijatelj se poslije kraće borbe povukao u pravcu s. Hrvače. Po odbacivanju neprijatelja, u Zelovu je ostavljena jedna četa. Ujutro neprijatelj je izvršio napad iz pravca Potravlja i četa se pod pritiskom povukla u pravcu Ogorja. U ovim borbama neprijatelj je imao dva mrtva, a mi jednog ranjenog.

9 t. mj. navečer dvije čete Drugog bataljona izvršile su napad na ustaški garnizon u Vinovu, gdje je bilo prema podacima do 8 t. mj. do 30 ustaša, ali 9 III garnizon je pojačan na 100, o čemu Stab odreda nije bio obaviješten. U toku borbi puškomitraljezac Muslin Ivan i pomoćnik Bočina Marijan koji su bili na bočnom obezbjeđenju predali su se neprijatelju sa puškomitraljezom i time dozvolili da neprijatelj bočno ugrozi jedinice u napadu i time ih prisili na povlačenje.[6] Uslijed ovog napad nije uspio i bataljon se povukao bez gubitaka osim ove dvojice koja su se predala i Talijana Andrijeli Rema koji je u povlačenju nestao. Neprijatelj je imao dva mrtva.

10 t. mj. na cesti Muć-Drniš naišao je jedan neprijateljski kamion za kojeg je bio prikopčan top na postavljenu nagaznu minu. Kamion i top su oštećeni, da li je bilo ljudskih žrtava nije poznato.

[5] Vidi primjedbu br. 5 uz dok. br. 39.

[6] Ovdje je politički komesar korpusa stavio sljedeću primjedbu: »Velki broj zarobljenih. Z. p.[olitkomesara] čete zarobljen! Puškomitraljezac izdao?!«

Šibensko-trogirski odred: Pored obezbjeđenja kanala i prebacivanja robe sadejstvovao je jedinicama I Brigade XX Divizije u neprijateljskim napadima na njegovom sektoru. 18 II jedna četa ovoga odreda napala je sa leđa neprijatelja u s. Kruševu koji je vodio borbu sa bataljonom I Brigade XX Divizije. Tom prilikom naneseni su neprijatelju gubici: 4 mrtva vojnika i jedan oficir i 10 vojnika ranjeno.

22 II dvije čete ovoga odreda vodile su borbu na Vilaji sa neprijateljem koji je došao iz pravca Lećevice na Prapatnicu i kretao se od Prapatnice u pravcu Boraja — Vrpolje.[7] U ovoj borbi gubici neprijatelja nisu poznati, dok je Odred imao jednu drugaricu zarobljenu i dva nestala.

23 II jedna četa u toku noći izvršila je prepad na neprijatelja u Kaštel Novi i Kaštel Štafilić, a po povratku na neprijateljski položaj Sv. Nafor. Ovaj prepad izazvao je paniku kod neprijatelja i u toku cijele noći nije smio napustiti zgrade u kojima stanuje.

24 II jedna četa postavila je zasjedu između Trogira i Divulja. Oko 8 sati naišli su neprijateljski kamioni i na posljednjeg je otvorena vatra — ubijen je jedan, a jedan ranjen neprijateljski vojnik. 20 min. iza ove kolone naišao je autobus koji saobraća Trogir — Split koji je zaustavljen. Šofer ustaša pokušao je da bježi, ali je ubijen. Po iskrcavanju putnika autobus je sa ručnim bombama oštećen. U automobilu je nađena blagajna sa 15.000 kuna.

26 II jedna trojka spustila se na cestu između Gornjeg i Donjeg Segeta. Na njih su naišla dva neprijateljska vojnika koja su išla ispred kola koja su gonila hranu u Gornji Šeget na položaj Vlaška. Obadva vojnika su ubijena.

Istog dana druga trojka postavila je zasjedu između Gornjeg Segeta i Trogira, u tom momentu naišla je jača neprijateljska patrola od oko 50 vojnika da ispita slučaj ubistva ove dvojice vojnika. Njihova prethodnica 4 vojnika na biciklima naišli su na zasjedu ove trojke koja je na njih otvorila vatru iz strojnice. Tri neprijateljska vojnika su ubijena, a jedan ranjen. Obje trojke povukle su se bez gubitaka.

3 III jedinice ovog odreda vodile su borbu sa neprijateljem koji je nastupao od pravca Boraja — Široka — Marina — Seget — Labin — Prgomet u zajednici sa jedinicama I Brigade XX Divizije.[8] 3 čete uspjele su u zajednici sa brigadom da se

[7] i [8] Vidi dok. br. 39

. ^ku iz neprijateljskog obruča, dok je 4 četa ostala u obruču !^zda izbjegla uništenje razdijelila se u manje grupice, sa **Zadatkom** da se prikrije i izvuče iz obruča, u čemu je i uspjela. U ovoj borbi Odred je imao jednog mrtvog. Gubici neprijatelja nisu poznati.

Svilajsko-mosećki odred zaplijenio je kod četnika Bukorovića i Lukačevića 800.000 kuna.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar: **Dragutin** Crnogorac

Komandant, major: Br_n Dude

(M. P.)

Branko

BR. 45

IZVJEŠTAJ ŠTABA KARLOVAČKE NO BRIGADE OD 14 MARTA 1944 GOD. ŠTABU ČETVRTOG KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE O BORBAMA KOD OZLJA[1]

ŠTAB 18. 3. **44.«**
KARLOVAČKE BRIGADE VIII. DIVIZ.
Br. 22
14. marta 1944. godine

ŠTABU IV KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE
ŠTABU VIII DIVIZIJE NOV JUGOSLAVIJE

Izvještaj o natjecanju od 1—10. III. 44 god. dostavlja.

1. III. 1944 god. 1. bataljon nalazi se u Perjasici, preuzeo spremu i oružje koje je poslano iz štaba korpusa za našu brigadu i u 14.00 sati istoga dana krenuo za Bosiljevo i putovao cijelu noć.

2. bataljon nalazi se u Ladešić Dragi i vršio obuku.

3. bataljon nalazi se u Vukovoj Gorici, dok jedna četa nalazi se u s. Bosancima na osiguranju iz pravca Bosiljeva da osigura prolaz 1. bataljona sa spremom.

4. bataljon nalazi se u s. Hrašću,[3] izvodila se obuka.

Prateća četa nalazi se u Marin Dolu, izvodi se obuka.

2. III. 1944. god. 1. bataljon ujutro u 8.00 sati stigao sa Korduna u Zdihovo, gdje je ostao na odmoru do 14.00 sati, u isto vrijeme krenuo je za Vukovu Goricu, gdje je i zanoćio.

2. bataljon držao je položaj u Netretiću, predvečer se povukao i zanoćio u s. V. Modruš Potok.

3. bataljon nalazi se u Vukovoj Gorici. Četa koja je bila na osiguranju 1. bataljonu stigla u sastav bataljona.

4. batalion nalazi se u Hrašću, izvodila se obuka.

Prateća četa nalazi se u Marin Dolu, izvršila čišćenje oružja i spreme.

3. III. 1944. god. 1. bataljon nalazi se u Vukovoj Gorici, izvršeno šurenje i čišćenje odijela.

[1] Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 28—3/1, k. 426.

[a] Datum prijema izvještaja u štabu Četvrtog korpusa NOV Jugoslavije

[8] Hrašće Svetličko

2. bataljon zauzeo isti položaj, navečer se povukao i zanoćio je u V. Modruš Potoku.

3. bataljon ujutro izvršio pokret iz Vukove Gorice za Hrašće, gdje je i zanoćio.

4. bataljon nalazi se u s. Hrašću, vrši obuku i pripremu za proslavu formiranja brigade.[4]

Prateća četa nalazi se u Marin Dolu, izvršeno šurenje i čišćenje odijela.

4. III. 1944. god. 1. bataljon izvršio pokret iz Vukove Gorice u G. Stranicu, na istom mjestu i zanoćio.

2. bataljon nalazi se u V. Modruš Potoku, poslije podne izvršio pokret u s. Kolenovac, gdje je i zanoćio.

3. bataljon nalazi se u Hrašću, u sastavu sa 4 bataljonom. Istog dana ujutro izbio je neprijatelj iz Ozlja u jačini jedne satnije ustaša i domobrana na sektor 3. i 4. bataljona i zaposjeo kotu [538] Vodenica koja se nalazi više sela, u kojima su bili smješteni naši' bataljoni.[5] Ova dva bataljona izašla su na položaj, primili borbu sa neprijateljem, okušali njegove snage i poslije kratkog vremena borbe zajednički poduzeli drski napad i juriš na neprijateljski položaj. Neprijatelj je bio raspršen i počeo bježati prema Ozlju. Naše jedinice nastavile su nastupanje za istim. Neprijatelj je uspio pobjeći u Ozalj. Naše jedinice povratile se natrag u svoje baze. Neprijatelj je imao 4 mrtva i dva ranjena ustaša i zaplijenjeno 3 puške, 300 komada metaka mauzer, 260 komada metaka za talijansku pušku, 50 komada metaka za šmajser i nešto ostale ratne spreme. Naših gubitaka u ljudstvu nije bilo. Od materijala izgubljen je jedan grčki p. mitraljez. Utrošeno municije za teški mitraljez Breda 360 komada metaka, za talijan. p. mitralj. 400 komada metaka, za talijansku pušku 470 komada metaka, za p. mitraljez Brno 230 komada metaka, za pušku Mauzer 310 komada metaka, za šmajser 96 komada metaka.

Prateća četa izvršila pokret iz Marin Dola za s. Hrašće, gdje je i zanoćila.

5. III. 1944. god. Čitava brigada sastala se u s. Hrašću, gdje je položena zakletva i izvršena proslava formiranja brigade.

[4] O njenom form'ranju vidi tom V, knj. 24, dok. br. 100.

[5] U bojnoj relaciji Prvog zbornog područja piše o tome sljedeće: »Treća sat Desete ustaške bojne iz Ozlja izvršila je noćni prepad na Hrašće. Uslijed premoći neprijatelja sat se morala povući. Vlastiti gubici: 2 mrtva i 1 ranjen. Izgubljene 3 puške. Neprijateljski gubici 3 mrtva i 7 ranjenih«. (Dokumenat u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 3/1 — 14, k. 58.)

I

6. III. 1944. god. Radi nekih promjena situacije na terenu brigada je zauzela položaj i to: 1. bataljon na Martinskom Vrhu i G. Stranica, 2. bataljon u s. G. Griče, 3. bataljon u s. Breznikl prema Ozlju, 4. bataljon u s. Rosopajnik, Prateća četa raspoređena po bataljonima. Istoga dana borbe nije bilo, pošto neprijatelj nije nailazio. Istoga dana 2. i 4. bataljon izvršili pokret u 16.00 sati i smjestili se na sektoru Netretića, gdje su i zanoćili. 7. III. 1944. god. čitava brigada sastala se u Ribniku, odkuda je izvršila pokret na sektor Pravutina — Jurovski Brod, na istom sektoru razmjestila se po selima, gdje je i zanoćila.

8. III. 1944. god. Brigada je ostala na istom sektoru, održavali se sastanci sa narodom po okolnim selima. Jedan vod 3. bataljona postavio je zasjedu kod s. Novaki, kraj Ozlja, neprijateljskim patrolama koje izlaze iz Ozlja, oko 10.00 sati izbile su jače neprijateljske patrole[6] i osjetile zasjedu, počele odstupati prema Ozlju, te naletile na našu patrolu koja je osiguravala desni bok voda koji je u zasjedi. Na istu patrolu otvorili su vatru i ranili jednog našeg borca kojega su i uhvatili i odveli u Ozalj. Uslijed nepogodnog vremena, odnosno velikog snijega, ista patrola nije se mogla skloniti, tako da je neprijatelj uspio da jednog rani i uhvati.

9. III. 1944. god. U 10.00 sati brigada je izvršila pokret i smjestila se po selima na sektoru Netretića, gdje je i zanoćila.

10. III. 1944. god. Brigada je ostala na istom sektoru. 2. bataljon izvršio šurenje i čišćenje odijela, dok su ostale jedinice vršile obuku i čišćenje oružja.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar
P.[7] Erdeljac

Komandant, major
Molek[8]

[0] Iz sastava Prve bojne Druge pješačke pukovnije. Vidi dok br. 3/1 — 15, k. 58 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.

[7] Petar

[8] Franjo. Poginuo na Zumberku 1944 god. u borbi protiv Nijemaca i ustaša kao komandant Karlovačke NO brigade.

BR. 46

IZVJEŠTAJ ŠTABA OSME DIVIZIJE IZ PRVE POLOVINE MARTA 1944 GOD. ŠTABU ČETVRTOG KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE O NAPADU NA NEPRIJATELJSKU POSADU U ZDENČINI[1]

STAB VIII DIVIZIJE IV KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE
Op. broj 13/1944.

Operativni izvještaj za akciju na Zdenčinu izvršenu na dan 4/5. III. **o.g.** dostavlja.[2]

ŠTABU IV KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE

Dostavlja se operativni izvještaj o borbama koje su vođene 4/5 marta 1944.

Opis položaja: Zemljište na kome su vođene operacije ravničasto je, ispresijecano sa dosta potočića i pokriveno je sa snijegom, poprečno na pravac našeg nastupanja teče rijeka Brebernica. Teren na kom je vođena borba nalazi se na sekciji Samobor.

Naziv jedinica: U ovim borbama učestvovale su jedinice I i II udarne brigade, te Brdski divizion ove divizije i jedinice XXXIV divizije.[3] Neprijatelj protiv koga se djelovalo jesu Kozaci iz Kozačke divizije (u kojoj je komandni kadar Nijemci), ustaške posade u s. Horvati i Nijemci. Na ovom terenu nalazila se jedna pukovnija Kozaka, 3 satnije ustaša i Nijemaca.

Obostrana situacija: Naša I i II udarna brigada prebacile su se preko Kupe i 4. III. do 18 časova podišle na polazne položaje za napad i to: I brigada na sektoru Kraljevac, a II brigada u s. Bratina — Kupinec. Neprijatelj — Kozaci pod komandom Švaba naoružani sa topovima,

[1] Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 8—4, k. 426.
[2] i [1] Vidi dok. br. 8 u ovoj knjizi i bojnu relaciju Prvog zbornog područja u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 3/1—14, k. 58.
[8] Vidi dok. br. 10, 22 i 112.

teškim bacačima, mitraljezima i šarcima bili su smješteni u s. Zdenčina po kućama a imali su oko sela 9 bunkera, jačina je oko 800 i 1000 konja. Moral kod neprijatelja dobar, među Rusima ima 40% koji se dobro bore, plus njemački vojnici i starješine. Neprijatelj je ovdje bio razmješten na odmaranju i vršivši sa jednim dijelom ovih snaga ispade u pravcu Pisarovine radi pljačke.

Zapovijesti izdate su pismene brigadama,[4] kao i usmene pripreme.

Napad na neprijatelja u s. Zdenčini otpočeo je dana 4 ovog mjeseca u 23 časa, sa zakašnjenjem od 1 sat.

Tok borbe

I brigada dobila je zadatak da napada neprijatelja sa sjeverne i sjeverozapadne strane, sa dva baiaijona üa upada u samo selo, a jedan bataljon da zauzme školu i zidane kuće na cesti Zdenčina selo i Zdenčina ž. stanica, da blokira neprijatelja prema stanici Zdenčina, a s jednim dijelom da prodire od ceste koja vodi sa stanice prema s. Zdenčina šireći se do k. 134. Glavno u napadu učestvuju 3 bataljona šireći se od k. 127 (most na Brebernici) pa udesno do k. 134, dok jedan bataljon zadržan je u rezervi.

II brigada napadala je sa dva bataljona sa pravca juga i jugoistoka od k. 119, 125 ka selu i od potoka Brebernice. Dva bataljona bila su u rezervi.

Brdski divizion pridodao je I brigadi 2 topa 65 mm, II brigadi 3 topa 75 mm, i top 75 mm 34 diviziji. Napad je otpočeo u noći 4/5 ov. mj. u 23 časa kod II brigade, dok kod I brigade nešto kasnije. Napad je otpočeo od 1 sat zakašnjenja i nije bio iznenadan, jer je neprijatelj osjetio podilaženje naših jedinica i otvarao na njih vatru kad još nisu bile razvile se za napad. Bataljoni I brigade trebali su prelaziti preko potoka Brebernice u napad, što nisu učinili, pošto je-bila voda velika, a nije bilo prelaza nego su prelazili preko mosta kod k. 127. Prvo je prešao III bataljon, koji je imao zadatak na desnom krilu. Neprijatelj je opazio prelaz ovoga bataljona i obasuo ga vatrom, tako je ovaj bataljon pod vatrom morao ići na položaj za napad, tj. na cestu sjeverno od s. Zdenčine. Ovdje neprijatelja nije bilo i bata-

ljon je zauzeo položaj s jednim dijelom prema stanici, a s jednim dijelom prema seiu. II bataljon iste brigade išao je za III bataljonom i prešao je preko mosta i izbio na cestu sjeverno od Zdenčine, gdje je opet pred njima ^ojavio se drugi potok, koji je tada neprijatelj počeo obasipati vatrom. Jedna četa ovog bataljona uspjela je proći most na bezimenom potoku i primaknuti se sjevernom dijelu sela (vrijeme 23 časa). I bataljon išao je pozadi II bataljona i prelazio je most kod k. 127, ali je tada već neprijatelj obasipao ovaj most sa artiljerijskom i mitraljeskom vatrom, tako da ovaj bataljon se zadržao s jednim dijelom ispred mosta k. 127 i na lijevoj obali Brebernice.

I bataljon II brigade prešao je preko Brebernice kod mlina, zapadno od Maretići sela, dalje preko potoka koji ulazi u Brebernicu i izbio na put južno od s. Zdenčine. Ovaj bataljon uspio je prikriveno doći na svoj polazni položaj za napad. III bataljon iste brigade trebao je preći preko Brebernice istočno od Zdenčine i da napada selo sa jugoistočne strane. Čim je došao ovaj bataljon na Brebernicu i počeo se prebacivati, i u momentu kada je već bila prešla jedna četa ovog bataljona preko Brebernice, neprijatelj je izvršio protivnapad i potisnuo ovu četu nazad preko rijeke i nije dozvolio daljnje prebacivanje što je III bataljon ostao dalje na položaju sa lijeve strane Brebernice do povlačenja. U 1 30 časova u noći neprijatelj je izvršio protivnapad na četu II bataljona I brigade koja je prešla most sa sjeverne strane Zdenčine. Ovaj protivnapad četa je odbila, ali je neprijatelj nakon 30 minuta ponovio protivnapad sa jačim snagama i odbacio četu preko mosta sjeverno od Zdenčine. Poslije odbacivanja ove čete nazad preko potoka, II bataljon I brigade ostao je na položaju sa sjeverne strane od ceste Zdenčina — Kupinec sve do povlačenja i pokušao je par puta da prelazi preko ovog potoka, ali je uvijek odbijen protivnapadom neprijatelja. I bataljon II brigade, kada je otpočeo ovaj napad sa južne strane, uspio je doći na blisko otstojanje. Neprijatelj ih je obasuo jakom vatrom, našto su čete zastale, otvorile vatru na neprijatelja. Taj zastoj ovog bataljona neprijatelj je iskoristio za sređenje vatre i položaja i pružio je jak

I

otpor da ovaj bataljon nije mogao upasti u selo, dl sam teren ispred bataljona bio je brisani prostor. Ovaj bataljon još u dva navrata pokušao je krenuti naprijed, ali je uvijek bio prisiljen jakom vatrom da stane, odnosno da se potegne natrag. Ovom bataljonu bila je pridodata jedna četa iz rezerve da ga ojača.

III bataljon I brigade kada je izbio na svoj položaj pretresao je selo između [želj.] stanice i [s.] Zdenčina i ostao na cesti do povlačenja.

U 2 časa naređeno je jedinicama da se pripreme za ponovni napad sa svih pravaca u 3 h, ali je neprijatelj to onemogućio izvršivši protivnapade i ovladavši sa mostom na bezimenom potoku sjeverno od Zdenčine, a sa jakom vatrom iz više topova i bacača razbijao je i uznemiravao čete u pripremi i zato se odustalo od ovog ponovnog napada. Borci su tada bili svi mokri i izmoreni lošim vremenom i protivnapadima, a kod nekih četa automatska oruđa su zatajila. Oko 4 časa naređeno je jedinicama da se povlače. Neprijatelj je cijelo vrijeme otvarao jaku vatru, larmao i pjevao.

Ishod borbe: Postavljeni zadatak nije izvršen, pošto je neprijatelj dobio pojačanje za koje se nije znalo i brojio je mjesto 4—500 oko 800 ljudi. Jedinice do napada morale su pregaziti mnogo potoka, koji su se stvorili otapanjem snijega, a veći potoci koji su se nalazili sa sjeverne strane nisu dozvolili prodor jedinicama I brigade. Noć je bila vidna, a teren oko same Zdenčine je brisan prostor, moguć je napad samo u tamnoj noći.

Gubitci: Gubitci neprijatelja nisu nam poznati, moglo je biti oko 20 mrtvih i nešto više ranjenih.

Naši gubitci u ljudstvu: 6 mrtvih i 24 ranjena, među ranjenima komandir čete potporučnik Cačić Stojan i komandir potporučnik Dejanović Milić.

Utrošak municije: Utrošeno 4925 metaka za puške i automatska oruđa, 49 mina za teški bacač, 15 mina za mali bacač i 18 udarnih granata 75 mm. Od neprijateljske vatre oštećen je 1 šarac i 1 puška i izgubljeno 6 mina za teški bacač.

jjnena lica . j$_e$dinica *koje su se dobro Hi slabo držale u borbi*

U ovoj borbi niti jedna jedinica nije se naročito istakla a slabo se pokazala III četa III bataljona II brigade, od koje je čete komandir kažnjen lišenjem oznaka i udaljen sa dužnosti.

Kritički osvrt:

U napad nisu jednice jednovremeno podišle i napad nije bio zajednički, nego su prvo napale jedinice II brigade, a poslije izvjesnog vremena jedinice I brigade. Bataljoni I brigade nisu nastupali ranije određenim pravcima, nego su prelazili Brebernicu na jednom mjestu gdje ih je neprijatelj otkrio. Kod nekih jedinica vršene su pogrešno pripreme, da je neprijatelj lako savladiv i da neće dati jaki otpor, a što se kasnije pokazalo netačno. Odlučnosti nije bilo ni kod jedne jedinice (primjer I bataljon II brigade koji je ipak mogao upasti, pod izvjesnim gubitcima nije to učinio). Također III bataljon I brigade zauzeo je položaj i nije dalje preduzeo prodiranje k neprijatelju i nije pokazao ni malo inicijative.

Teškoća u ovom napadu bila je: terenske prepreke, niz potoka, snijeg i blato zamorili su jedinice, teren je bio otkriven i neprijatelj je blagovremeno otkrio naše podilaženje. Položaj koga je neprijatelj branio nadvisivao je nešto pravce nastupanja, a neprijateljska odbrana pripremljena je da tuče sve prilaze na potocima i same potoke. Naše jedinice vidilo se da nisu naučene da jedan zadatak riješe na brzinu, nego su naučene na operacije koje dulje vremena traju i da donekle poznaju sam teren.

Pouke iz ove akcije:

Napad svih dejstvujućih jedinica mora biti jednovremen, da ne dozvoli neprijatelju grupisanje i ispadanje u nekim pravcima kao što je to ovdje bio slučaj. Također, ovdje je neprijatelju bilo omogućeno da sredi svoju artiljerijsku vatru pojedinačno na svaki naš bataljon kako je koji otpočeo napad. Da kad se zahtijeva iznenađenje i brz rad, da se to mora i postići, u protivnom neuspjeh je siguran. Da su naše jediniće na ovakovom terenu dosta spore, odnosno ne umiju savlađivati ove prepreke. Neprijatelj kad ga se napada, ne brani se, nego ispada i

vrsi ispade, što će omogućivati našim jedinicama dal ga tada još bolje tuku i prelaze u kotranapade, ali kod naših jedinica ne pokazuje se u tom momentu odlučnost da ga baš kod ispada tuku i za njih **to** pretstavlja iznenađenje.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M. P.)

Politkomesar
A. Backović

Komandant
p.pukovnik:
M. Šumonja

BR. 47

IZVJEŠTAJ ŠTABA DVANAESTE DIVIZIJE OD 15 MARTA 1944 GOD. ŠTABU ŠESTOG KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE O NAPADU NA VLAK KOD SELA SAPCI[1]

STAB XII DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
HRVATSKE
O. Br. 175
Dan 15/111-1944

Operativni izvještaj o
izvedenoj akciji na vlak
kod sela Sapci dostavlja,[2]

ŠTABU VI KORPUSA NOV I POJ

1.) Opis položaja:

Položaj na kome se borba vodila nalazio se na željezničkoj pruzi južno od sela Sapci (sekcija SI. Brod 1:100.000). Teren je bio potpuno ravan, za vršenje juriša nezgodan, pošto je teren bio ispregrađivan raznim ogradama i prekopan do same pruge.

[1] Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 16—6, k. 908.

[2] Opširnije o tome vidi dok. br. 147.

2.) *Naziv jedinice koja ste borila:*

Borbu je vodila Osječka brigada sa tri svoja bataljona i četom diverzanata ove divizije.

3.) *Naziv i jačina neprijatelja:*

Jedinice sa kojima smo vodili borbu, prema izjavi jednog zarobljenog vojnika, u jačini jednog bataljona 42 lovačke Jeger[3] divizije, koji se kretao iz Brčkog za Pleternicu. Njezin nacionalni sastav je od Nijemaca i Austrijanaca.

4.) *Obostrana situacija:*

Neprijatelj se kretao prugom od Brčkog za Pleternicu, sa zadatkom da posjedne mjesto namjesto onih Švaba, koji su prije dva dana napustili Pleternicu. Mi smo imali namjeru izvršiti diverziju na pruzi, t.j. dizanje vlaka u vazduh, ma s koje strane on naišao. Odluku za ovu akciju donio je Štab ove divizije.

5.) *Izdate zapovijesti:*

Prilažemo vam zapovijest[4] za operaciju, koju smo izdali Štabu Osječke brigade, kao i Štabu XVIII Brigade.

6.) *Vrijeme kad je borba počela:*

Borba je počela 13. III. 1944 u 23 sata i 10 minuta, koja je trajala sve do 2 sata 14. III. 1944 godine.

7.) *Tok borbe:*

Pošto jedinice nisu stigle na vrijeme da zaposjednu položaj prije dolaska vlaka na minu, koja je bila postavljena na željezničkoj pruzi južno od sela Sapci, to naše jedinice nisu mogle efikasno tući neprijatelja, kada je vlak dignut u vazduh.

Po nailasku neprijateljskog transporta, prva mina, koja je bila postavljena, nije eksplodirala, pošto je eksploziv sabotirao i kao slama izgorio, nije se postigao željeni cilj. Po nailasku na drugu minu, vlak je presječen na petom vagonu od lokomotive. Tri vagona su bačena ustranu u kojima su bili njemački vojnici i potpuno uništeni, tako da nije ništa na njima ostalo osim traverzi. 4 vagona do lokomotive su produžili dalje prugom oko 300 metara, gdje su se Švabe iskrcale napolje i otvorili vatru na nas. Dvije čete I. bataljona nastavile su borbu i dalje sa neprijateljem, koji se držao u nekoliko vagona pozadi kompozicije. Jedna četa II bataljona vodila je i dalje borbu s neprijateljem, koji se iskrcao iz prva četiri vagona, koje je lokomotiva odvukla za 300 metara naprijed, dok je ostatak izvlačio zarobljeni plijen iako je neprijatelj tukao unakrsnom bacačkom i mitraljeskom vatrom.

[3] lovačke
[4] Vidi dok. br. 38.

Neprijatelju je stiglo pojačanje prugom iz sela Garčina i na osnovu toga je izdato naređenje za povlačenje.

8.) *Ishod borbe:*

Borba se završila u našu korist. Zadatci nisu u potpunosti izvršeni s obzirom na okolnost, jedinice su zadovoljile.

Zarobljeno je: 1 tenkovski mitraljez, 75 karabina »mauzer«, 3 šmajsera, 1 pištolj, 120.000 mauzer metaka, 3000 manliher metaka, 6.400 šmajserskih metaka, 186 mina za teški bacač, sa upaljačima, 36 mina za laki bacač, 300 tromblonskih bombi za njemački tromblon, 280 bombi, 20 nagaznih mina, 15 km. telefonskog kabla, 9 poljskih telefona, 1 poljska telefonska centrala od 10 brojeva, 1 telefonska radiostanica, 1 baterijski durbin 16x30, 1 sanduk makaza za sječenje žice, 50 metara cerade, 1 sedlo.

Uništeno: 2 lokomotive i 6 vagona.

Gubitci neprijatelja u ljudstvu: 150 mrtvih, 1 zarobljen i veći broj ranjeno.

9.) *Naši gubitci u ljudstvu i materijalu:*

Naši gubitci u ljudstvu iznose: 6 mrtvih i 11 ranjenih drugova. U materijalu nismo imali gubitaka. Od političkih rukovodilaca poginuo je drug Krmar Drago, politkomesar III čete II bataljona Osječke brigade.

10.) *Utrošak municije:*

U ovoj borbi utrošeno je 7.320 puščanih i mitraljeskih metaka, i 120 ručnih bombi.

11.) Imena učesnika koje treba pohvaliti:

U ovoj borbi na vlak sa Švabama istakla se cijela Osječka brigada, kao i Diverzantska četa ove divizije. Pod najtežom vatrom drugovi borci, kao i rukovodioci, ne žaleći živote'držali se lozinke »samo izvlači, samo izvlači, manje će Švabo imati bacati po nama«.

12.) *Imena lica i jedinica koje su se slabo držale:*

Lica koja su se slabo držala, kao i jedinica, nema.

13.) *Kritika akcije:*

Akcija je bila dobro pripremljena.

Odluke i izdate zapovijesti bile su realne, jedino što je čas polaska trebao da bude ranije.

Upravljanje borbom od strane štabova bataljona, kao i štaba brigade bilo je potpuno, dok komanda nižih rukovodilaca nije se naročito opazila.

Saradnja između pojedinih jedinica Osječke brigade u ovoj borbi bila je na potpunoj visini. Kao u svakoj akciji tako isto i ovog puta se pokazalo da brzina igra glavnu ulogu za

88

8.) Ishod borbe:

Borba se završila u našu korist. Zadatci nisu u potpunosti izvršeni s obzirom na okolnost, jedinice su zadovoljile.

Zarobljeno je: 1 tenkovski mitraljez, 75 karabina "mauzer", 3 šmajsera, 1 pištolj, 12o.ooo mauzer metaka, 3ooo manliher metaka, ~~25oo~~ 6.9oo.- šmajserskih metaka, 186 mina za teški bacač, sa upaljačima, 36 mina za laki bacač, 3oo tromblonskih bombi za njemački tromblon, 28o bombi, 2o nagaznih mina, 15 km. telefonskog kabla, 9 poljskih telefona, 1 poljska telefonska centrala od 1o brojeva, 1 telefonska radiostanica, 1 baterijski durbin 16x3o, 1 sanduk makaza za sječanje žice, 5o metara cerade, 1 sedlo.

Uništeno: 2 lokomotive i 6 vagona.

Gubitci neprijatelja u ljudstvu: 15o mrtvih, 1 zarobljen i veći broj ranjeno.

9.) Naši gubitci u ljudstvu i materijalu:

Naši gubitci u ljudstvu iznose: 6 mrtvih i 11 ranjenih drugova. U materijalu nismo imali gubitaka. Od političkih rukovodioca poginuo je drug Krmar Drago, politkomesar III. čete II. bataljona Osječke Brigade.

1o.) Utrošak municije:

U ovoj borbi utrošeno je 7.32o puščanih i mitraljeskih metaka, i 12o ručnih bombi.

11.) Imena učesnika, koje treba pohvaliti:

U ovoj borbi na vlak sa Švabama istakla su se cijela osječka brigada, kao i diverzantska četa ove divizije. Pod najtežom vatrom drugovi borci kao i rukovodioci nežaleći živote držali se lozinke "samo izvlači, samo izvlači manje će Švabo imati bacati po mama".

12.) Imena lica i jedinica koje su se slabo držale:

Lica koja su se slabo držala kao i jedinica nema.

13.) Kritika akcije:

Akcija je bila dobro pripremljena.

Odluke i izdate zapovesti bile su realne, jedino što je trebao čas polaska da bude ranije.

Upravljanje borbom od strane štabova bataljona, kao i štaba brigade bilo je potpuno, dok komanda nižih rukovodioca nije se naročito opažila.

Saradnja izmedju pojedinih jedinica Osječke Brigade u ovoj borbi bila je na potpunoj visini. Kao u svakoj akciji tako isto i ovog puta se pokazalo, da brzina igra glavnu ulogu za ishod borbe. Da je bilo veće brzine i snalaženja nižih rukovodioca nebi se neprijatelj mogao spasiti poslije eksplozije mine i na taj način bila bi lakša i brža likvidacija neprijatelja.

XVIII. Brigada sa svoja dva bataljona za vrijeme operacije Osječke Brigade na vlak držala je položaj na cesti Brod-Trnjani kod k.135 (Trnjansko groblje). Položaj je zauzela 13.III.1944. u 2o časova i 3o minuta do 3 sata i 4o minuta 14.III.1944. ~~xxxxxxxx~~ Od posjedanja do povlačenja njihovih jedinica neprijatelj nije nailazio ovom cestom. Da bi se osigurali od neprijateljske motorizacije t.j. tenkova ~~sa~~ jedinice XVIII. Brigade minirale su istu cestu. Mine su ostavljene do sutradan, gdje je na njih naletilo nekoliko neprijateljskih kamiona od kojih su 2 izgorila i 1 oštećen.

Koliko smo saznali od seljana 2 su poginula a ~~xxx~~ veći broj je ranjeno neprijateljskih vojnika.

Smrt fašizmu - Sloboda narodu !

Politkomesar: Komandant, ppukovnik:

15-III-44

Fotokopija druge stranice dokumenta br. 47

ishod borbe. Da je bilo veće brzine i snalaženja nižih rukovodilaca ne bi se neprijatelj mogao srediti poslije eksplozije mine i na taj način bila bi lakša i brža likvidacija neprijatelja.

XVIII brigada sa svoja dva bataljona za vrijeme operacije Osječke brigade na vlak držala je položaj na cesti Brod — Xrnjani kod k. 138 (Trnjansko groblje). Položaj je zaposjela 13. III. 1944 u 20 časova i 30 minuta do 3 sata i 40 minuta 14.111-1944. Od posijedanja do povlačenja njihovih jedinica neprijatelj nije nailazio ovom cestom. Da bi se osigurali od neprijateljske motorizacije, t.j. tenkova, jedinice XVIII brigade minirale su istu cestu. Mine su ostavljene do sutradan, gdje je na njih naletilo nekoliko neprijateljskih kamiona, od kojih su 2 izgorila i 1 oštećen.

Koliko smo saznali od seljaka 2 su poginula a veći broj je ranjeno neprijateljskih vojnika.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar: M. Bulović

Komandant, ppukovnik:

(M. P.)

BR. 52

IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVE NOU BRIGADE OD 15 MARTA 1944 GOD. ŠTABU DVADESET ŠESTE DIVIZIJE O NAPADU NA MILNU NA OTOKU HVARU I STANJU NA POLOŽAJIMA KOJE BRIGADA DRŽI NA OTOKU VISU[1]

STAB
I UDARNE BRIGADE
XXVI DIVIZIJE NOVJ
15. III. 1944.

ŠTABU XXVI DIVIZIJE

Izvadci iz Operacijskog dnevnika u vremenu od 15. II. do 15. III. o.g.

i

15. II. o.g. položaji i raspored jedinica ove brigade bio je sljedeći:

IV bataljon pojačan jednom četom III brigade i pozadinskim jedinicama u Visu držao je položaje od kote 131 do Rta Stračine.

I bataljon držao je položaje od Rta Stračine do kote 48. Jedna četa ovog bataljona nalazila se je u rezervi kod štaba bataljona u Tihobraćevom Polju.

II bataljon kao brigadna rezerva nalazio se je sa glavninom u selu Podselju, a jednom četom u Zlom Polju.

III bataljon kao divizijska rezerva nalazio se je zapadno od velike okuke puta Vis — Podselje.

Brigadna intendantura nalazila se je u Visu, a previjalište u Marinim Zemljama.

Ovakav raspored naših jedinica ostao je do dana 18. II. kad je IV bataljon smijenjen po III-ćem, a I po II-gom babataljonu.

Dana 15. II. 5 neprijateljskih aviona mitraljiralo je naše položaje u luci Smokova i Stončica. Tom prilikom udavio se je u moru jedan borac I bataljona. Utvrđivanje se nastavlja duž čitavog obalnog pojasa izgradnjom bunkera.

U noći 16/17. II. kao i ranijih noći primijećeno je davanje signalnih znakova i raketa sa Šolte, Brača i Hvara.[2]

[1] Kopija originala, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 5—4, k. 1102.

[2] Otok Šoltu držale su jedinice njemačke 264 pješadijske divizije, a Brač i Hvar dijelovi 118 lovačke divizije. (Podaci iz arhive Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 1/3, k. 73—A i 2—4, k. 74—A.)

Na položajima se grade prepreke od bodljikave žice, jer je ista u većoj količini bila primljena.

17. II. u 18 sati jedna četa II bataljona ove brigade krenula je brodom na Hvar sa zadatkom likvidiranja neprijateljskog garnizona u Milnoj. Zbog lošeg vremena, slabe veze brodova i velikog zakašnjenja akcija nije izvršena, već je ista odgođena. Jedna naša patrola ostala je na Hvaru za prikupljanje podataka o neprijatelju na tom otoku i prihvat naših snaga kod ponovnog napada na Milnu.

Skoro svakog dana nad otokom leti više savezničkih aviona.

U toku dana 19. II. III bataljon smijenio je na položajima IV, a II smijenio je I bataljon. Istog dana jedna ojačana četa I bataljona krenula je na Hvar sa zadatkom da likvidira neprijateljski garnizon u Milnoj. Izvještaji o broju i naoružanju neprijatelja u tom garnizonu bili su netačni. Zbog neprikladnog terena, neprijateljskog utvrđenja i žilavog otpora neprijateljski garnizon nije likvidiran i naše su se snage povukle. U borbi smo imali 3 mrtva i devet ranjenih drugova, dok su 3 nestala.

Dana 21. II. u 19 sati proglašeno je stanje stroge pripravnosti koje je trajalo do 6 sati sljedećeg dana. U toku ove noći bataljoni u rezervi izvršili su pokret, a sa manjim dijelovima izvršili i vježbu. Položaj III bataljona: zbog slabih znakova došlo do pucnjave sa kopna na brod. Ubrzo je došlo do sporazuma tako da nije bilo nikakvih žrtava ni štete. Stanje stroge pripravnosti jedinice su najozbiljnije shvatile, premda je bilo sporosti u pokretu, na što je na licu mjesta ukazano.

Stanje stroge pripravnosti se nastavlja i sljedećih noći. Naš IV bataljon, koji je u divizijskoj rezervi, svake večeri prebacuje se na prostoriju Lokve. Uoči proslave Crvene armije otvorena je mitraljeska vatra iz sveg oružja u Viškoj luci, iako smo mi iz specijalnih razloga to bili zabranili.

Dana 23. II. preko otoka preletilo je 140 savezničkih aviona sa pravca juga prema sjeveru. Utvrđivanje se nastavlja izgradnjom bunkera i prepreka od bodljikave žice. Danas smo proslavili rođendan Crvene armije, kako jedinice koje drže položaje, tako i jedinice u rezervi.

IV bataljon koji je u divizijskoj rezervi preselili smo dana 24. II. potpuno u selo Podselje. U noći 24/25. II. letilo je nad otokom nekoliko nepoznatih aviona. Ovih posljednjih noći otplovilo je više naših brodova sa zbijegom za Bari.

U noći 25/26. II. prvi put smo primijetili reflektor sa Šolte. Utvrdili smo k. 195, 191, 185 i 202.

Brigada se stalno nalazi u stanju stroge pripravnosti. Svakog dana nastavljamo sa radovima na utvrđivanju.

Stanje stroge pripravnosti ponavljalo se do 2. o. mj. kad je zamijenjeno sa stanjem pojačane budnosti. Za sve ovo vrijeme nije došlo ni do kakvog napada ili prepada neprijateljskih snaga na otok Vis, iako smo od strane obavještajnih organa upozorivani na neprijateljske pripreme za invaziju.[3]

Dana 3. o.mj. izvršili smo sa 2 bataljona pješadije i haubičkim divizionom vježbu na sjeveroistočnom dijelu otoka sa pretpostavkom da se neprijatelj iskrcao u Stončici i ovladao kotom 209 i 141. Vježba je vrlo dobro uspjela i nije bilo žrtava.

Zbog redovnog rada pozadinskih jedinica u Visu djelomično su iste rasterećene sa držanjem položaja preko noći.

U 19 sati dana 5. o. mj. ponovo je proglašeno stanje stroge pripravnosti koje je trajalo do 6 sati sljedećeg dana. Nad otokom je u toku dana preletilo oko 80 savezničkih aviona.

Stanje stroge pripravnosti produžuje se svake noći, ali se ne primjećuje nikakav pokret neprijatelja. Svake noći primijeti se više raketa sa pravca Šolte, Brača, Hvara i Korčule. Također u luku Vis uplovi i isplovi više brodova.[4] Radovi na utvrđivanju se stalno nastavljaju. Zbog pomanjkanja bodljikave žice i građevnog materijala ova utvrđenja su dosta jednostavna. Na utvrđivanju smo utrošili 14.000 vreća sa pijeskom.

Dana 7. o.mj. dijelovi IV bataljona izvršili su gađanje skupa sa američkim vojnicima.

Jedinice I bataljona izvršile su 12. o.mj. napad na Velington[5] pod pretpostavkom da je noć i da je neprijatelj ovladao tom kotom.

U toku noći 13/14 o.mj. nad otokom su letila 3 aviona, od koiih je jedan imao plavo svijetlo.

Zbog dolaska engleskih vojnika u selo Podselje naš I bataljon smješten je sada sa 2 čete u Borovom Polju, a sa 2 u Zlom Poliu. Iz istog razloga brigadno previjalište se još uvijek nalazi u Marinim Zemljama.

Znatnijih promjena ni događaja operativne prirode u ovom vremenskom periodu nije bilo.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

[3] Vidi primjedbu br. 2 uz dok. br. 14.
[4] Riječ je o našim i savezničkim brodovima.
[6] Velington (k. 177) na sjeveroistočnom dijelu Otoka Visa

BR. 52

IZVJEŠTAJ ŠTABA SEDME UDARNE DIVIZIJE OD 16 MARTA 1944 GOD. ŠTABU ČETVRTOG KORfUSA NOV JUGOSLAVIJE O NAPADU NA USTAŠE U GLINSKOM NOVOM SELU[1]

STAB 19. 3. 44.[2]
VII UDARNE DIVIZIJE IV KORPUSA N.O.V. JUGOSLAVIJE
Op. Br. 131—1944
16. marta 1944.

Dostavlja se operativni izvještaj.

ŠTABU IV KORPUSA

1. Naša IV brigada 13. ov. mj. oko 19 časova napala je neprijatelja u Glinskom Novom Selu.[3] Jačina neprijatelja bila je oko 100 ustaša.

Napad na neprijatelja u Glinskom Novom Selu izvršen je u tri pravca i to: jedan bataljon napadao je preko Kihalca i Prekope; drugi bataljon od zaseoka Bajlovića, pa na južni dio sela zaobilaskom sa sjeverne strane od s. Graberje i jedan bataljon vršio je napad od pravca Kosa Šuma. Borba je uglavnom vođena u samom Glinskom Novom Selu i to vrlo kratko vrijeme, nakon čega je neprijatelj povukao se u pravcu Gora.

2. Neprijatelj koji se nalazi u Glinskom Novom Selu bio je sastavljen od domaćih ustaša u jačini oko 100 vojnika. Također u selu Kihalcu nalazilo se oko 40 ustaša.

3. Napad na neprijatelja vršile su jedinice naše IV brigade.

4. Situacija: Neprijatelj nalazeći se u Glinskom Novom Selu bio je uglavnom kao predstraža Gora, a pritom vršio je pljačkanje okolnih sela i terorisanje naših simpatizera. Naša namjera bila je: napasti neprijatelja i uništiti ga, ili pak protjerati.

[L] Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 29—3/1, k. 426.

[2] Datum prijema izvještaja u Štabu Četvrtog korpusa NOV Jugoslavije

[8] Vidi dok. br. 149.

5. Zapovijest iza ovaj napad, tj. za napad neprijatelja Glinskom Novom Selu i Kihalcu, izdata je usmeno.

6. Borba sa neprijateljem počela je 13. marta t.g. u lg časova.

7. Tok borbe: Podilaženje ka neprijatelju izvršeno je ^ dosta dobroj tajnosti. Kada su naši borci stigli u neposrednu blizinu, tj. na jurišna odstojanja, neprijateljski stražari osjetili su i dali sa raketlama i otvaranjem vatre znak neprijatelju za uzbunu. Neprijatelj se vrlo brzo spremio i dao slab otpor." Odmah zatim III bataljon izvršuje upad u selo, otvorivši prethodno jaku mitraljesku i puščanu vatru.

Neprijatelj osjetivši da je napadnut sa više strana u paničnom bijegu povukao se u pravcu s. Graberje. Jedinice koje su upale u selo izvršile su pretres kuća u kojima je neprijatelj stanovao i tom prilikom našli nekih sitnih stvari koje je neprijatelj pri svom povlačenju ostavio.

U toku ovoga napada neprijatelj je na čitavoj liniji Gore — Graberje, Bačuga — Banski Grabovac i u svim svojim uporištima otvorio jaku vatru koja je trajala oko 2 časa. Neprijatelj je naročito tukao sa artiljerijom Glinsko Novo Selo, poslije upada naših jedinica. Završetak borbe bio je u samom selu, a gonjenje vršeno je prema s. Graberje. Neprijatelj je odstupao do s. Graberje, gdje se i zadržao, tj. tu su ga prihvatili njegovi sopstveni dijelovi.

8. Ishod borbe: U ovoj borbi nisu postignuti željeni ciljevi, a niti je pak postavljeni zadatak izvršen.

Zaplijenjeno je izvjesnih sitnih stvari (opasača, fišeklija, torbica i tome si.). Zarobljeno je 1 civil koji je bio u vezi sa neprijateljem, nosio podatke neprijatelju o našim jedinicama itd.

Neprijatelj u ovoj borbi imao je 4 mrtva i oko desetak ranjenih svojih vojnika.

9. U toku borbe naši gubici: 14 ranjenih, od kojih tri teže. U materijalu nije bilo gubitaka.

10. Municije utrošeno: i to 600 metaka za puške i puškomitraljeze, 7 teških mina za bacač i 5 ručnih bombi.

11. Pojedinaca i jedinica koje su se naročito istakle nije bilo.

12. Pojedinaca i jedinica koje su se naročito slabo držale, te koje bi trebalo uzeti na odgovornost, nije bilo.

13. Kritika:

a) Akcija je bila pripremljena dosta dobro.

b) Odluke i zapovijesti bile su realne, i u duhu situacije.

c) Snalaženje starješina jedinica bilo je dosta slabo, jer su dozvolili da neprijatelj pobjegne i nisu zatvorili pravce povlačenja neprijatelja, te je neprijatelj pobjegao takorekuć nekažnjen iako je postojala mogućnost za bolji uspjeh.

d) Upotreba pojedinih rodova vojske i drugih vrsta oružja s^em^ pješadije nije došla do izražaja.

e) Taktički i borbeni postunci starješina i jedinica bili su približno u skladu sa razvojem situacije. Snalaženje starješina bilo je srednje.

Pouke iz ove akcije možemo sljedeće izvući: Neprijatelja koga smo ovog puta napadali trebali smo zatvorit sa svih strana, a potom snažnim udarom i bacanjem bombi uništiti. Međutim, naši borci kao i u do sada više slučajeva približe se ka neprijatelju i ne iskoriste priliku koju su stekli svojim neprimjetnim privlačenjem i ne upadaju u sela bacajući bombe, nego naprotiv zastanu na bliskom odstojaniu, neprijatelj ih otkrije, te se pripremi za otpor, a potom se izvlači ako je slabiji ili pak prima borbu i bori se.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Uroš Krunić

Komandant, p.pukovnik:
Mil. Pavlović

(M. P.)

ŠTAB IV KORPUSA
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. Broj 89/44
19-111-1944

BR. 52

IZVJEŠTAJ ŠTABA OSME DIVIZIJE OD 17 MARTA I944 GOD. ŠTABU ČETVRTOG KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE O BORBAMA PROTIV JEDINICA 392 LEGIONARSKE DIVIZIJE KOD TOBOLICA[1]

STAB VIII DIVIZIJE N.O.V. JUGOSLAVIJE 18.3.44[2]
Op. Broj: 18/1944.
17. III. 1944 g.

Operativni izvještaj o borbama III Brigade dne 5, 6, 7 i 8 ov. mjeseca dostavlja se.

ŠTABU IV KORPUSA N.O.V.J.

Opis položaja: Zemljište na kojem su vođene borbe uglavnom je manevarsko, obraslo žbunjem i pošumljeno. Za vrijeme borbi zemljište je bilo pokriveno prilično debelim slojem snijega, koji je za vrijeme borbi padao. Zemljište je predstavljeno na sekciji Karlovac 1:100.000.

Naše jedinice: U borbama za ovo vrijeme na ovom sektom učestvovala je naša III Brigada, jedan bataljon Kord. P. Odreda i dva bataljona P. P. Odreda.

Neprijateljske jedinice: Na neprijateljskoj strani u ovim borbama učestvovala su dva bataljona 846 pukovnije 392 legionarske divizije pod komandom komandanta puka podpukovnika Širmbranda, 33 ustaška boina pod komandom Brace Tomljanovića i nešto četnika.

Obostrana situacija: Namjere neprijatelja bile su da ovlada Plaščanskom dolinom.[3] Radi lakšeg izvršenja toga zadatka neprijatelj je dne 4 ov. mjeseca uputio jednu pomoćnu kolonu koju je sačinjavao I Bataljon 846

[1] Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 12—4, k. 426.
[2] Datum prijema izvještaja u Štabu Četvrtog korpusa NOV Jugoslavije
[3] Iz istorijata 392 legionarske divizije vidi se da je cilj ove operacije bio razbiti koncentraciju naših jedinica na ovoj prostoriji. Vidi dok. br. 39/14, k. 18 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.

pukovnije, u selo Tobolić, s tim da se probije preko Kneje u Dragu, da na taj način izmanevrira naše i omogući svojim glavnim dijelovima lakši ulazak u Plaščansku dolinu.

Sopstvene namjere: S dijelovima Plaščanskog odreda zadržavati glavnu neprijateljsku kolonu koja je nadirala prema Plaškom,[4] a s brigadom napasti i razbiti kolonu koja je došla u Tobolić, a potom i brigadu prebaciti na neprijateljsku glavninu.

Izdate za-**povijesti'** Kako je odlučeno da se napadne neprijatelj koji je zaposjeo Tobolić — Drenovicu — Kameniti Vrh i s. Milkoviće, to su bataljonima brigade izdane sljedeće zapovijesti:

S jednim bataljonom (Il-m) preći preko Cičinog mosta, napasti neprijatelja u selu Milkovićima i protjerati ga u pravcu Tobolića; s I Bataljonom napasti neprijatelja na Kamenitom Vrhu i S. Crkvi; III Bataljonom napasti neprijatelja u samom mjestu Tobolić — seoskim putem koji vodi sa jugoistočne strane u selo i preko kota 340 i 381; s IV Bataljonom napasti neprijatelja sa pravca Sekulići na Drenovici. Prateća četa podpomaže napad I, II i III Bataljona.

Tok borbe: 5. III. oko 9 h. krenuli su bataljoni na izvršenje svojih zadataka. II Bataljon pokušao je da se prebaci preko Cičinog mosta, ali je dočekan jakom pješadiskom vatrom i nije uspio da se prebaci preko mosta, te se morao povući na polazne položaje prema s. Božićima. I Bataljon zaposjeo je S. Crkvu, ali je u svom daljem napadu bio zadržan na istoj koti, dobivši žestoku vatru sa Kamenitog Vrha. Dijelovi III Bataljona koji su napadali samo selo Tobolić privukli su se u neposrednu blizinu samog mjesta, gdje su se, ne mogavši naprijed, utvrdili i odatle u toku cijelog dana onemogućavali neprijatelju saobraćaj po selu. Dijelovi koji su napadali preko kote 340 i k. 381 povukli su se sa kote 381 na k. 340, jer je neprijatelj spustivši se sa Drenovice preko Sekulića i odbacivši IV Bataljon nastupao prema Malom Humcu, kamo se povukao IV Bataljon.

* U pravcu Plaškog prodirao je Drugi bataljon 846 puka 392 legionarske divizije i Trideset treća ustaška bojna.

U toku dana situacija je ostala uglavnom nepromijenjena, jedino što se neprijatelj dijelom sa Drenovice spustio u selo Sekuliće.

6. III. 1944: Bataljoni su zauzeli isti rasnored kao i prethodni dan, jedino IV Bataljon zaposjeo je sjeverne padine Malog Humca. Zadatak bataljona nije bio da se onemogući neprijatelju izlaz iz Tobolića, nego da se nastoji zbiti neprijatelja na uži prostor i tu ga tući.

Iz sela Sekulića neprijatelj je pokušao da ovlada Malim Humcom, ali ga je IV Bataljon nanijevši mu osjetne gubitke[5] prisilio da se povrati na polazne položaje. Oko 17 časova jedna četa I Bataljona izvršila je napad na Kameniti Vrh, izbila na cestu, nanijela neprijatelju prilične gubitke i zarobila jednog vojnika.

Neprijatelj je ostao na istim položajima, gdje se utvrđivao i tako je zanoćio.

7. III. 1944: Radi novonastale situacije, tj. radi toga što je neprijatelj upao u Plaški, izvršen je novi raspored i pregrupacija naših snaga. U duhu novonastale situacije izdate su bataljonima sljedeće zapovijesti: I Bataljonu da onemogući neprijatelju prodor iz Tobolića prema Tuku ili prema Mrzlom Polju. Bataljon je zauzeo sljedeći raspored: Gromića Glavica, kota 340, kota 471, Mali Humac. II Bataljonu stavljeno je u zadatak da zatvori pravac Plavča — [Lič.] Jesenica i da zaposjedne položaje na pruzi ispod Plaške Glave i na padinama kote 468 iznad sela Božića. III Bataljonu da zatvori pravac Plavča — Ljubča, s tim da s jednom četom kontroliše Jakšića most. IV Bataljonu da zatvori pravac Plavča — Tobolić i da zaposjedne položaj na Liscu — Latas brdu do ceste Jakšića most — Draga.

Neprijatelj koji je već bio došao u Plavču krenuo je 7 ujutro u 7 časova iz Plavče prema Draži, s tim da se probije prema Toboliću i da omogući svojoj koloni koja se nalazila u Toboliću prolaz u Dragu. Kod Jakšića mosta dočekala je neprijatelja četa III Bataljona, pustila ga na blisko odstojanje i otvorila na njega žestoku paljbu. Taj napad neprijatelja odbila je ta četa, ali se i ona povukla prema

[5] Prvi bataljon 846 puka imao je tada 9 mrtvih i 22 ranjena. (Podaci iz arhive Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 39/14, k.

selu Šumonjiću. Kasnije je neprijatelj krenuo opet prema Draži, prešao preko mosta gdje ga je u selu Mišljenovićima dočekala četa IV Bataljona. U selu je došlo do oštre borbe prsa u prsa, od kuće do kuće. Prvi nalet neprijatelja bio je odbijen uz osjetne gubitke po neprijatelja. Isto tako odbijen je i drugi neprijateljski nalet iako je bio podpomagan jakom artiljerijskom i minobacačkom vatrom. Kako je izgledalo da će se neprijatelj spojiti sa svojim dijelovima u Toboliću, naređeno je da se IV Bataljon prebaci sa Lisca preko ceste na Strmicu, a isto tako naređeno je četama I Bataljona koje su se nalazile na Malom Humcu i £oti 471 da se prebace u Kneju istočno od ceste Draga — Tobolić. Borba u selu Mišljenovićima trajala je preko 3 sata. Oko 11 časova kada je neprijatelj uz jaku artiljerijsku i minobacačku pripremu i upotrebu skijaša pošao u napad po treći put uspio je odbaciti naše snage iz sela koje su se povukle prema Strmici. Na taj način neprijatelj je uspio da se spoji sa svojim dijelovima u Toboliću, a poslije u toku noći veći dio snaga i komoru prebacio je iz Tobolića u Tuk i Dragu.

Desna neprijateljska pobočnica jačine dvije satnije, koja se kretala iz Plaškoga preko Vere, sukobila se kod sela KOsanovića s II Bataljonom. Nakon kratke ali žestoke borbe dijelovi bataljona koji su bili kod Kosanovića povukli su se prema velikom tunelu. U toj borbi od neprijateljskih skijaških patrola zarobljena su 2 druga.

Nakon toga neprijatelj je produžio nastupanje prema velikom tunelu i prisilio snage II Bataljona da se povuku od velikog tunela za 500 metara unatrag. Ti neprijateljski dijelovi povukli su se naveče u selo Kosanoviće.

Za dan 8. III. donesena je odluka da jedinice vrše pritisak na neprijatelja na liniji Plavča Draga — Tobolić i da zatvaraju pravac prema Blatima.

Oko 9 časova zadnji neprijateljski dijelovi koji su se nalazili u Toboliću povukli su se pod zaštitom magle prema Tuku. Dijelovi I Bataljona koji su se nalazili u Toboliću nisu primijetili izvlačenje tog neprijatelja, te se on nekažnjeno izvukao prema Draži. Također oko 9 časova krenuo je neprijatelj iz Plavče u pravcu Jakšića i Šumonjića i uz jaku minobacačku

i artiljerijsku vatru uspio je odbaciti naše dijelove koji su se nalazili u tim selima. Ti naši dijelovi odstupili su prema Bajićima i zatvarali dalje cestu Plavča — Ljubča. II Bataljon koji je zatvarao pravac Plavča — Blata vršio je pritisak na neprijatelja koji se nalazio u selu Kosanovićima.

Na taj način neprijatelj je izvršio svoj prvi zadatak i ovladao Plaščanskom dolinom.

Ishod borbe: U ovim borbama neprijatelju je naneseno dosta gubitaka, ali postavljeni ciljevi nisu postignuti.

Neprijatelj je imao 90 mrtvih, 110 ranjenih i 1 zarobljenog legionara.

Zaplijenjeno je 2 karabina, 650 metaka, 3 para odijela, 1 fotografski aparat.

Naši gubitci: Mi smo imali 21 mrtvog, 45 ranjenih i 3 zarobljena; među poginulima se nalazi komesar **čete** Skorupan Vojo, a među ranjenima nalaze se komandir čete Vlašić Vaso, podporučnik, Klipa Milan i Zivković Milan, podporučnici, Kosanović Rade, **za**mjenik komesara čete.

Utrošak **municije:** Utrošeno je 7.193 talijanska metka i 8.389 mauzer metaka, ukupno 15.582 metka, 13 mina **za** male bacače, 63 mine za teški bacač i 3 ručne bombe. Izgubljeno je 5 karabina i 1 mali bacač.

Imena lica koja treba pohvaliti: Komesara čete Voju Skorupana koji je **svo**jim hrabrim neustrašivim držanjem vodio **svoje** borce sve dok ga nije pogodilo neprijateljsko tane **od** kojeg je poginuo.

Vodnika Džodan Mihajla i borca Solaja Milana koji su se istakli i pokazali vrlo hrabri prilikom juriša na neprijatelja na S. Crkvi. Oba su druga iz I Bataljona.

Imena lica koja su se slabo držala: Komandir 3 čete I Bataljona pokazao se **slabo** inicijativan i bez znanja i odobrenja bataljona **povu**kao se sa položaja, a javio se tek sutra u 9 **časova**

Kritički osvrt na operacije: Odluka koja je donesena da se napadne i tuče kolona koja je stigla u Tobolić nije provedena u **dielo** radi toga što bataljoni nisu istovremeno napadali, što se nije pristupilo energičnom izvršenju zadatka, a pored toga i sam plan ;za napad nije bio podpun,

što je proizašlo uslijed toga što se nije raspolagalo sa dovoljno podataka o neprijatelju.

Kasnije kada je neprijatelj upao u Plaščansku dolinu nije se mogao uspješno tući zbog toga što su naše snage imale širok raspored.

Neprijatelj je raspolagao sa artiljerijom koju je vrlo dobro koristio, koordinirajući rad pješadije sa teškim oruđem. Od artiljerije smo imali dosta gubitaka, a to je pored ostaloga bilo i radi toga što naše jedinice nisu znale koristiti zemljišta nego su se držale po prtinama, odkrivale se i davale dobru metu artiljeriji. K tome, neprijatelj je imao izvjesne prednosti, kao na primjer raspolagao je sa skijašima, a pješaci su imali bijele pelerine, koje je uspješno koristio na velikom snijegu i iznenadno se pojavljivao na mjestima gdje se nije očekivao.

S druge strane naše jedinice nisu raspolagale s dovoljnom količinom municije, pa se u pojedinim momentima nisu mogli neprijatelju nanijeti veći gubitci, već se naprotiv uslijed toga pribjegavalo defanzivnim borbama, a često puta i napuštalo položaj.

K tome, bio je veliki snijeg koji je onemogućavao brze pokrete naših jedinica.

Za vrijeme ovih borbi borci i jedinice držale su se dobro. —

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M. P.)

Polit, komesar
A. Backović

Komandant p-pukovnik:
M. Šumonja

STAB IV KORPUSA
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. Broj 85/44
18/111 - 1944

BR. 52

ZAPOVIJEST ŠTABA DVANAESTE DIVIZIJE OD 17 MARTA 1944 GOD. PODREĐENIM JEDINICAMA DA IZVRŠE DIVERZIJU NA KOMUNIKACIJI BEOGRAD—ZAGREB[1]

STAB XII DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
HRVATSKE
Br. 186/44
Dan 17/111 1944

Z A P O V I J E S T

(Sekcija SI. Brod 1:100.000).

U cilju vršenja diverzije, tj. dizanja vlaka u vazduh na željezničkoj pruzi Beograd — Zagreb između sela Starog Topolja i Andrijevaca,[2] stoga

N A R E Đ U J E M O:

1.) XVIII Brigadi:

Sastav: 2 bataljona, vod teških bacača.

Sa svoja dva bataljona napraviti zasjedu na ivici šume Varčaga, ispod k. 90 uzduž pruge. Tima bataljonima dodijeliti sve protivtenkovske puške XVIII i Osječke brigade. Ukoliko bi neprijateljski transport bio u pratnji pancera, iz tih pušaka ima se isti tući. Sva automatska oruđa dobro skoncentrisati vatru poslije dizanja vlaka u vazduh, a zatim izvršiti juriš, ne dozvoliti neprijatelju da zauzme položaj na pruzi odakle se on može dobro da brani.

Grunu diverzanata dodijeliće Štab ove divizije Štabu XVIII Brigade, koja će izvršiti miniranje pruge.

Mine treba postaviti unakrst na oko 20—30 metara, kako bi (na taj način ispresijecali kompoziciju na više mjesta, što će olakšati sam zadatak naše pješadije. Ako ne bi nailazio transport, onda po nailasku po drugi puta pancera dizati isti u zrak. Sa grupom diverzanata treba odrediti jednog člana

[1] Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 8/1, k. 882.
[2] Vidi dok. br. 64 i 150.

štaba vašeg bataljona, koji će biti odgovoran za neizvršenje dobivenog zadatka.

2.) **Osječka brigada:**

Sastav: 3 bataljona, vod teš. bacača.

a.) Sa jednim bataljonom postaviće zasjedu na putu, koji vodi od šumske želj. pruge — k. 98 prema vaktarnici Andrijevci.

b.) Sa jednim bataljonom zaposjesti položaj ispred samog sela Starog Topolja sa zadatkom da spriječi svaki prodor cestom i željezničkom prugom od ž. st. St. Topolje u pravcu Andrijevaca.

Ta dva bataljona trebaju što konspirativnije da se privuku i zaposjednu položaj, da niukom slučaju se ne otkriju prije zaposjedanja. Ti bataljoni zaposješće gore određeni položaj poslije eksplozije na pruzi, t.j. dizanja vlaka u vazduh.

Bataljoni pod a. i b. ispresijecaće prugu svaki sa jednom grupom diverzanata i to bataljon a. presjeći će prugu na dva mjesta po eksploziji glavne mine, na jednom mjestu ispred same zasjede, a na drugom mjestu između Andrijevaca i Perkovaca Starih.

Bataljon pod b. presjeći će prugu između s. Sapci i St. Topolja.

Bataljonima, koji prave zasjedu od s. Andrijevaca i s. St. Topolje, treba dodijeliti svakom po jedan teški bacač iz kojih će tući pred sami bunker.

Ovi bataljoni trebaju se snabdjeti sa raket pištoljima i bijelim raketama sa kojima će stalno osvjetljavati predteren prilikom nailaska neprijatelja, kako bi ga na taj način mogli lakše tući.

c.) Jedan bataljon ostaviće u šumi Varčaga, koji će sačinjavati divizijsku rezervu.

3.) Vrijeme polaska:

Vrijeme polaska svaka brigada podesiće tako, da lagano može stići do 17 časova i 45 minuta 17. III. 1944. god. kod kuća zv. Svračjak.

Nikakav izgovor za nestizanje na vrijeme određeno u zapovijesti neće se uzeti u obzir.

4.) Mjesta štabova:

Mjesto za štabove brigada odrediće sami štabovi brigada tamo odakle će moći najbolje da rukovode svojim podređenim jedinicama.

Stab divizije nalaziće se kod kuća Svračjak na poljskom putu, koji vodi Novo Topolje — Novakin mlin.

5.) Znaci raspoznavanja:

Znaci raspoznavanja za noć **17/18.** II. **1944.** biće: **Naša—Pobjeda,** a za dan **18.** III. ostaju opći znaci.

6.) Evakuacija ranjenika:

Evakuaciju ranjenika organizovaće referenti saniteta brigada do divizijskog previjališta, koje **će** se nalaziti u kućama Svračjak.

7.) Evakuacija plijena:

Po osvajanju vlaka štabovi bataljona, kao i štabovi brigada, posvetiće najveću pažnju pri izvlačenju plijena prvenstveno vojničkog karaktera.

Pravac evakuacije najprije iz vlaka do prve ivice šume, odakle će se preko kuća Svračjak transportovati sa kolima dalje.

8.) Povlačenje:

Znak za povlačenje izdaće ovaj štab pismeno **i** pored toga ispaliti će **4** crvene rakete sa mjesta štaba divizije u pravcu željezničke pruge.

9.) Pravac povlačenja:

XVIII Brigada povući će se u sela Musić (jedan bataljon), Slobodna Vlast i Breznica Đakovačka.

Osječka brigada u sela: Majar (jedan bataljon), M. Nabrđe (jedan bataljon), Levanjska Varoš (jedan bataljon).

10.) Mjesta štabova:

Štab XVIII Brigade nalaziće se u selu Slobodna Vlast.

Stab Osječke brigade nalaziće se u selu Lev. Varoš.

Stab divizije sa svojim dijelovima nalaziće se u selu Lev. Varoš.

Napomena:

Poslije odlaska iz sadanjih baza radi izvršenja zadatka predviđenog ovom zapovijesti, svaka brigada ostaviće po jednu desetinu u selima Lapovci, Dragotin i Kondrić, sa zadatkom da spriječe svaki izlazak seljaka iz tih sela bez ikakvog izgovora i potrebe.

Po dolasku u nove baze, štabovi brigada povezaće se telefonski sa ovim štabom, kao i sa štabovima svojih bataljona.

Postaviti potrebna osiguranja. Stab Osječke brigade može uputiti jednu četu od bataljona iz Majara u selo Kondrić, koja će služiti kao objavnica.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
M. Bulović

Komandant, pukovnik:
Mil. Stanivuković

BR. 52

DOPUNA ZAPOVIJESTI ŠTABA DVADESET ŠESTE DIVIZIJE OD 17 MARTA 1944 GOD. PODREĐENIM JEDINICAMA ZA ODBRANU OTOKA VISA[1]

ŠTAB
XXVI DIVIZIJE NOVJ
Br. 67/44
17 marta 1944.

ZAPOVIJEST

(Sekcija Vis 1:25.000 izdanje Štaba Mornarice NOVJ)

Pri napadu na otok Vis neprijatelj će vjerovatno da upotrijebi svoje padobranske jedinice i jedrilice, koje će biti praćene i branjene od njegove avijacije. Ovaj njegov napad sigurno će biti kombinovan sa napadom — iskrcavanjem sa mora.[2]

Također postoji vjerovatnoća da će neprijatelj nastojati da na otok baci pojedine svoje padobrance sa prijemno-predajnim radio aparatima, u cilju davanja tačnih podataka o našim snagama i njihovom kretanju.

U cilju sprečavanja neprijateljskih namjera, a kao nadopuna zapovijesti[3] br. 67/44 od 21. II. 1944. god.

Naređujemo:

I Brigada: Sa svojim snagama vršiti će stalno osmatranje i obezbjeđivanje Zlog Polja, Borovog Polja i Tihobraće Polja, koje tući sa najjačom vatrom. Za izvršenje prednjega posjesti će i organizovati za obranu otporne tačke: Paklenica (kota 192) -— k. 192 (Dudikovac) — k. 145 — k. 185 — k. 195. Sa ovih položaja imaju zadatak da neprijatelja tuku što jačom vatrom, onemogućavajući mu zauzimanje tih dominantnih tačaka, nanoseći mu što veće gubitke do dolaska naše rezerve.

[1] Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 16—2, k. 1101.

[8] Vidi primjedbu br. 2 uz dok. br. 14.

[3] Riječ je o zapovijesti koju je Štab Dvadeset šeste divizije izdao 21 februara 1944 god. Vidi tom V, knj. 24, dok. br. 78.

Bataljon ove brigade, koji se nalazi u divizijskoj rezervi, vršiti će osmatranje i obezbjeđivanje Velog Polja sa istim gornjim zadatkom. Za pravilnije izvršenje gornjeg zadatka stupiti odmah u vezu sa savezničkim — engleskim snagama u selu Podselju, koje imaju isti zadatak. U ovom pogledu utvrditi što bolje selo Podselje kao otpornu tačku.

Za sprečavanje i uništavanje pojedinačnih padobranaca svake noći određivati po dvije patrole na Zlo Polje i jednu patrolu na Borovo Polje. Zadatak im je stalno noćno patroliranje i kontrolisanje neba, naročito u pravcu kojim je avion preletio.

Odmah započeti sa izradom pasivne odbrane — pobijanje kolja (takalja) u vinogradima. Za ovu svrhu stupiti u vezu sa N. O. O. pojedinih sela koja će dati radnu snagu od seljaka.

II Brigada: Vršiti će osmatranje i obezbjeđivanje Vošćica Polja i Dračevog Polja koje tući sa najjačom vatrom. Za obezbjeđivanje Vošćica Polja stupiti u vezu sa saveznicima — Englezima na k. 166 gdje oni stanuju. Posjesti i utvrditi k. 152 »— k. 159 (iznad Podstražje). Dračevo Polje će obezbijediti u vezi sa divizijskom intendanturom u s. Žena Glava, artiljerijskom baterijom u Podšpilju i stražom Oblasnog komiteta.[4] Posjesti i utvrditi Sv. Vid (k. 190) — k. 184 — k. 209. Zadatak isti kao i I brigade. Dijelovi pri Štabu organizovati će se u istom smislu.

Za uništavanje i onemogućavanje pojedinih padobranaca svake noći određivati će po 1 patrolu u Vošćice Polje. Zadatak patrole isti kao i kod I brigade.

Odmah stupiti u vezu sa N.O.O. okolnih sela i nastojati da se čim prije pobije kolje (taklje) u Velom Polju, na južnom dijelu od puta i Vošćica Polja.

III Brigada: Vršiti će osmatranje i obezbjeđivanje Baršćana. U cilju izvršenja zadatka posjesiti će i utvrditi otporne tačke: k. 480 — k. 476 — M. Hum (k. 514). Zadatak kao i kod I brigade.

Za sprečavanje i uništavanje pojedinačnih padobranaca stalno (noću i danju) određivati po 2 patrole, sa istim zadatkom kao i I brigada. Skreće

[1] Oblasni komitet Komunističke partije Hrvatske za Dalmaciju

se pažnja Štabu brigade da njihove patrole moraju stalno da patroliraju taj teren, a snecijalno u pravcu Široko Br. — Bunikovac, jer je tu teren najprikladniji za skrivanje radio stanice.

Odmah započeti sa pobijanjem kolja (takalja) u vinogradima. Za ovo se može koristiti i civilna i radna snaga ukoliko je ima, zašto stupiti u vezu sa N. O. O.

III Prekomorska brigada:[3] Vršiti će osmatranje i obezbjeđivanje Podhumlja, Čajnog Polja i Dračevog Polja. Za izvršenje prednjeg posjesti će i utvrditi otporne tačke: s. Podhumlje i k. 276. Ovu posljednju organizovati tako da u isto vrijeme može da tuče i Dračevo Polje. Sa sjeverne strane puta na padinama Huma organizovati također otpornu taćku i to od k. 441 do k. 295. Ovdje će također otpornu tačku organizovati straža Štaba divizije i Mornarica na k. 306 (Borovik). Zadatak im je isti kao i kod I brigade.

Za Čajno Polje posjesti k. 292 — k. 309, s tim da u slučaju pada padobranaca na Dračevo Polje svoju vatru orijentišu u tom pravcu.

Za tučenje Dračevog Polja i Velog Polja organizovati otporne tačke: k. 194 — k. 159.

Za sprečavanje i uništavanje pojedinačnih padobranaca svake noći određivati patrole i to: 2 patrole Velo Polje, 3 patrole Dračevo Polje, 2 patrole Podhumlje i 1 patrolu Čajno Polje. Zadatak im je isto kao kod I brigade.

Sa dva bataljona koji se nalaze u s. Marine Zemlje odmah započeti sa pobijanjem kolja (takalja) u Dračevo Polje što nastojati završiti u najkraćem roku. Čaino Polje, Podhumlje i Vino Polje organizovati pobijanje kolja sa civilnom radnom snagom, zašto stupiti u vezu sa N. O. O.

Divizijska rezerva:

Bataljon I brigade: Bataljon I brigade u s. Podselje organizovati će isto selo za odbranu Velog Polja. Zbog istog stupiti odmah u vezu sa saveznicima — Englezima u tom selu.

Isti bataljon će biti upotrijebljen kao brzopokretna divizijska rezerva za čišćenje i uništenje pa-

* Vidi primjedbu br. 1 uz dok. br. 148.

dobranaca koji se uspiju spustiti na zemljištu bilo u kojem pravcu. U vezi ovoga predviđati najmanje dva kamiona za brzo prebacivanje jedinica u potrebnom pravcu.

Za izvršenje ovog zadatka, pored svog naoružanja kojega ima, mora imati još sa sobom 2 bacača i 2 protivkolska topa. Ova posljednja prikačiti pozadi na kamion. Oruđa i municiju složiti na zgodnom mjestu da zbog toga ne bude zastoja.

Intendantura divizije: U zajednici sa stražom Oblasnog komiteta organizovati će za odbranu s. Žena Glava, s tim da onemogući padobrancima koji se spuste u Dračevo Polje širenje u tom pravcu.

Straža Oblasnog komiteta: U zajednici sa divizijskom intendanturom izvrsiti će zadatak odbrane s. Žena Glava.

Straža štaba divizije i štaba mornarice: U prednjem smislu posjesti će i organizovati Borovik (kotu 306) u cilju zaštite Dračevog Polja i Podhumlja.

Protuavionska odbrana: Protuavionska odbrana biti će organizovana tako da će se protuavionski mitraljezi razmjestiti na položajima: k. 441 (istočno) 1 P. A. mitraljez, (k. 306) Borovik dva P. A., k. 292 (Dračevo Polje) 1 P. A., k. 190 (Sv. Vid) 1 P. A., Podselje (groblje) 1 P. A., k. 192 (Dudikovac) 1 P. A., k. 167 (V. Glava) 1 P. A. i P. A. sa k. 103 premjestiti na k. 159 (tvrđava).

Zadatak im je onemogućavanje i sprečavanje neprijateljskim avionima nisko letenje i mitraljiranje naših jedinica. U slučaju spuštanja padobranaca, ukoliko nisu spriječeni tučenjem ciljeva u vazduhu, vatru okrenuti i tući padobrance (specijalno njihova mitraljeska gnijezda).

Napomena: Divizijska će rezerva u najkraćem roku intervenisati u cilju čišćenja i uništavanja spuštenih padobranaca. Da ista ne bi bila tučena od naših vlastitih snaga, koje se nalaze na položajima, davati će sa signalnim metcima znak do koje visine je stiglo njezino čelo kolone. U tom slučaju sva naša mitraljeska gnijezda u toj visini moraju prekinuti paljbu. Znak sa signalnim metcima mijenjati će se svaki dan, i sa istim upoznavati ljudstvo.

Na mjestima gdje je mogućnost spuštanja neprijateljskih padobranaca organizovati će se i pasivna obrana. Ovo u slučaju da stigne materijal. Ista će se sastojati u postavljanju bandera na putu, podizanju žičane prepreke i stavljaju nagaznih mina. U ovom slučaju štabovi brigada dati će potrebno ljudstvo za rad ukoliko njih bude tražilo.

Ukoliko nekome nedostaje oruđa i municije, obratiti se odmah intendantu divizije.

Sa pobijanjem kolja (takalja) započeti odmah, tako da bi ista u najkraće mogućem vremenu bila pobijena. Kolja što dublje zabadati u zemlju da se ne desi slučaj da ista pri najmanjem dodiru se ne izvrne.

Štab brigade na čijem se sektoru nalazi divizijska bolnica istu će upoznati sa prednjim naređenjem ukoliko je njoj potrebno i u slučaju potrebe uzeti je u zaštitu. Nastojati od ljudstva pri divizijskoj bolnici organizovati njezinu vlastitu zaštitu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar: **Voj.[6] Popović**

V.d. komandanta p.pukovnik: **Milić[7]**

Načelnik:

Dostavljena:

ŠTABU I, II I M BRIGADE XXVI DIVIZIJE NOVJ
ŠTABU III PREKOMORSKE BRIGADE
ŠTABU ARTILJERIJE
INTENDANTURI XXVI DIVIZIJE
BOLNICI XXVI DIVIZIJE
OBLASNOM
ŠTABU MORNARICE
KOMANDANTU SAVEZNIČKIH SNAGA

ŠTAB
XI DALMATINSKE UDARNE BRIGADE[8]
Str. pov. 2/44
Dne 17 marta

[6] Vojin
[7] Maks Baće
Prva NO brigada Dvadeset šeste divizije

BR. 46

7AP0VIJEST ŠTABA TREĆE NO BRIGADE TRINAESTE DIVIZIJE OD 17 MARTA 1944 GOD. PODREĐENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA DONJE STAJNICE[1]

ZAPOVIJEST Br. 9

Štaba III brigade XIII divizije NOVJ za 17 mart 1944

(Sekcija Senj, Gospić, Ogulin, Karlovac 1 : 100.000)

Podaci o neprijatelju:

U Brinju se nalaze 2 neprijateljske bojne raspoređene u mjestu i bližoj okolini. U Križpolju se nalazi 1 nepr. bojna, raspoređena je na liniji Vrh Kapele — Jezerane — Razvale. U Stajnici 1 nepr. satnija iz koje 40 ustaša u Gornjoj Stajnici sa osiguranjem na Kalniku.[2]

Navedene nepr. snage sastoje se od ustaša, legije i Nijemaca. U svom sastavu imaju tenkove i artiljeriju, ali njihovo tačno naoružanje nije poznato.

Stanovništvo u selima gdje će se vršiti operacije neprijateljski je raspoloženo prema našoj vojsci.

Dio snaga XXXV divizije izvršit će 18. ov. mj. napad na neprijateljsku satniju u Stajnici.[3] U isto vrijeme snage XIII divizije, tj. I i II brigada napast će neprijatelja na sektoru Brinje — Križpolje, sa sjeverozapadne strane.[4]

Naša brigada dobila je zadatak da napadne neprijatelja u Stajnici sa 2 bataljona, dok će treći bataljon dati osiguranje prema Jezeranama i Razvali, dok će IV bataljon ove brigade ostati na sektoru Škare prema ranije dobivenoj zapovijesti.

II bataljon L. P. O.[5] dobio je zadatak da napadne neprijatelja u Gor. Stajnici i na koti 735 — Kalnik. Isti bataljon bacit će svoje osiguranje, jedan vod prema Jezeranama kod sela Stefanići.

[1] Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 4—1, k. 1237.

[2] Na ovom području bile su razmještene jedinice 846 puka 392 legionarske divizije. Vidi istorijat ove divizije u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 39/14, k. 18.

[3] O rezultatima napada vidi dok. br. 73.

[4] Prva NOU brigada Trinaeste divizije napala je tada neprijatelja na Kamenici i Bukovlju. Druga NO brigada ove divizije nije učestvovala u ovom napadu. Vidi dok. br. 56, 67 i 82.

[5] Ličkog partizanskog odreda

I bataljon II brigade XXXV divizije postavit će zasjedu prema Brinju na Negorski Vrh, s drugom četom i protukolskim topom prema Križpolju kod Draženovića i Šebalja.

U vezi gornjeg naređenja koje je postavljeno pred ovu brigadu

n a r e đ u j e m o :

1) II bataljon ove brigade dat će osiguranje prema Jezeranama i Razvali. Bataljon će dobiti jednu protukolsku pušku, koju će postaviti kod sela Sertići, kao i jači dio zasjede rokirati prema Jezeranama ispod sela Sertića, dok će jedan vod izbaciti prema koti 734, da zatvara pravac Razvala — Stajnica. Štab bataljona nalazit će se u blizini zasjede Sertići.

2) IV bataljon ove brigade napadat će neprijatelja sa sjeverne i sjeveroistočne strane sela Donje Stajnice, obuhvatajući desnim krilom cestu Stajnica — Jezerane, pri čemu koristiti naselje oko same ceste. Sa lijevim krilom povezati se sa X bataljonom, koji će napadati sa istočne strane. Bataljon će ostaviti jedan vod za lično svoje osiguranje na koti 661, odkuda će i početi sa nastupanjem. Štab bataljona nalazit će se iza čete, koja bude nastupala od Sertića, zapadno od kote 661 i stalno imati kontakt i preglednost nad čitavim bataljonom.

3) I bataljon ove brigade napadat će neprijatelja sa istočne strane sela D. Stajnice, gdje se isti nalazi od bunara više sela Majtinić i desno se povezati sa IV bataljonom. Štab bataljona nalazit će se pozadi svojih jedinica, odakle će moći prema samom terenu imati bolju preglednost i držati jedinice u rukama. Bataljonu će biti dodijeljena dva teška bacača, koje će postaviti komanda prateće čete sjeverno od sela Majtinić i bunara. — Komandir prateće čete ocijenit će tačno odstojanje prema karti, a koje će moći pomjeriti na samom terenu prema pogodku prvih mina. U prvoj vatri ukoliko neprijatelj primijeti naše jedinice pri samom nastupanju izbacit će 10—12 mina iza kojih treba da uslijedi energičan juriš sa strane I i IV bataljona. Ukoliko bataljonima uspije iznenaditi neprijatelja da upadnu u samo selo, ne treba čekati na bacače, koji bi u tom slučaju samo štetili napadu.

4) Stab brigade nalazit će se na putu između D. Stajnice i Tominčeve Drage, u blizini crkve Sv. Petra.

5) Sanitet III brigade organizovat će ranjeničko prihvatilište u Lipicama kod Mesića, odkuda će upućivati na saonicama za Glibodol — Dabar.

6) Štabovi bataljona izvještavat će obvezatno svakog pola sata štab brigade o promjenama u situaciji na sektoru i kod

iedrnica. Kurira ne upućivati jednoga, već najmanje 2, i prema tome kuda će isti prolaziti, kao i daljina puta, koja će možda zahtijevati i više. Štab brigade imati će telefonsku vezu sa divizijom, koja će se nalaziti u Lipicama.

Znaci raspoznavanja za noć od 17 na 18 ov. mj. Tenk — Turska, a ugovoreni znaci dne 18. ov. mj. doziv 8, a odgovor 10. Vidni znak raspoznavanja bit će obje ruke ispružene u stranu, a odgovor jedna ruka uzdignuta pravo u vis, a jedna ispružena u stranu.

I i IV bataljon ove brigade po likvidaciji neprijatelja u navedenom garnizonu spalit će smotak slame na kosi više D. Stajnice.

Prije polaska na akciju borci trebaju da se najedu, kao i da ponesu jedan suhi obrok hrane, bez razlike od čega se isti sastoji.

Napomena:

II bataljon ove brigade kome će biti dodijeljena protukolska puška i minerski vod ove brigade minirat će cestu Jezerane — D. Stajnica na takovom mjestu koje će moći sa svojom vatrom i protukolskom puškom [gađati] neprijateljska blindirana vozila. Bataljon će voditi računa da ne bi neprijatelj spuštajući se od Razvale zaobišao vod kod kote 734 i tako svojim manevrom spustio se prema Stajnici, zato ukoliko bude iziskivala situacija pojačati navedeni vod. U stalnoj vezi preko patrola biti sa IV bataljonom, kako bi bili upoznati jedni i drugi p razvoju čitave situacije i prema tome znali poduzimati potrebne mjere.

S obzirom na dosta jake neprijateljske snage na komunikaciji Kapela — Brinje neprijatelj bi mogao da vrši razne ispade u.vezi odbrane i pomoći napadnutom garnizonu. Stoga treba da napad bude u jedno vrijeme, energičan i brz, te na taj način nećemo omogućiti neprijatelju da pruži pomoć napadnutoj posadi, pošto ista neće moći da na vrijeme stigne. Pri samom nastupanju i upadu u naselje, jedinice se ne smiju grupisati i većina prebacivati se nekim prostorom, koga neprijatelj može uočiti i tući, a kada se nastupa svim mogućim pravcima ne može neprijatelj da svaki prostor uoči i tuče.

Po samoj likvidaciji IV bataljon odmah treba da se rokira prema koti 661 i omogući I bataljonu da sprovede pretres sela i evakuaciju materijala i zarobljenika.

II i IV bataljon uslijed dužeg i neprolaznijeg puta neće nositi sa sobom teške mitraljeze. Mitraljeska četa II bataljona

>bit će u rezervi kod Štaba brigade, dok će IV bataljona biti dodijeljena bataljonu II brigade.

I bataljon upotrijebiti će teške mitraljeze: 1 na kosi iznad sela Majtinić, a drugi na lijevom krilu kod samog sela, koji bi imao brisati polje ukoliko bi neprijatelj počeo bježati prema Holjevcima ili Stefanićima.

Skreće se pažnja IV bataljonu da u prvom naletu nastoji zauzeti crkvu u svoje ruke kako bi onemogućio neprijatelju bijeg u istu.

Bataljoni će se opskrbiti sa potrebnim brojem dobrih vo diča, za koje mogu upotrijebiti i polit~~radnike s~~a tog terena.

Početak akcije bit će 18. marta u sati.[6]

Daljnja naređenja po završenoj akciji, kao i ona koja se ne mogu predvidjeti u zapovijesti, dobivat će štabovi bataljona na licu mjesta od štaba brigade, koji će se prema razvoju situacije nalaziti u neposrednoj blizini.

U vrijeme akcije da bi se vezale neprijateljske snage u Otočcu izvršit će se demonstrativan napad na Otočac. Divizion će iz 5 topova pustiti po dva plotuna, dok će 1. četa II brigade otvoriti mitraljesku vatru.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar: Ivo Stipaničić

V.d. komandanta kapetan: B. Mamula

(M. P.)[7]

[0] U orig nalu je izostavljeno vrijeme početka napada. Međutim, iz izvještaja ove brigade vidi se da je napad počeo u 3,30 sati. **Vida** dok. br. 73.

[7] Okrugli pečat: Štab Treće NO brigade Trinaeste diviz je ISOV Jugoslavije.

>

BR. 67

IZVJEŠTAJ ŠTABA BRODSKE NO BRIGADE OD 17 MARTA 1944 GOD. ŠTABU DVADESET OSME DIVIZIJE O NAPADU XTA NEPRIJATELJSKU KOLONU NA CESTI DARUVAR—VIROVITICA[1]

STAB BRODSKE BRIGADE
VI **KORPUSA N. O. VOJSKE JUGOSLAVIJE**
Broj: 97/44 g. u_____h.
Dana: 17/111 1944 god.

Trajne vrijednosti

Predmet: Operativni izvještaj 0 borbi sa neprijateljskim tenkovima 17. III. 1944.

ŠTABU XXVIII UDARNE DIVIZIJE

P o l o ž a j

Prema dobivenom naređenju od štaba divizije naša brigada zauzela je položaje u cilju odbijanja neprijateljske motorizacije na pravac Voćina.

I bataljon naše brigade držao je položaje u selu Macutama.

II bataljon držao je položaje u Humskoj Varoši.

III bataljon obrazovao je divizijsku rezervu.

IV. bataljon držao je položaje iznad Đulavca na k. 309, na groblju i na k. 326.

Položaji naših jedinica bili su uglavnom dobri. I bataljon je imao dobar položaj. Također je imao dobar položaj i II bataljon ispred koga se prostirala ravnica, a za leđima imao je šumu 1 dobre čuke na koje se mogao povući. III bataljon koji je bio upotrijebljen kao rezerva napadao je dosta dobre položaje za neprijatelja. IV bataljon je imao dobre 'položaje, ali za slučaj povlačenja pred pritiskom motorizacije morao bi se povlačiti preko brisanog prostora, što bi svakako bilo teško.

Borbu su vodile naše jedinice i to: II bataljon koji je suzbijao neprijateljsku motorizaciju koja je težila da napadne snage naše divizije s boka, pa i s leđa koji su zaustavili neprijateljsku motorizovanu kolonu na cesti Đulavec — Pivnica, III

[1] **Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 26/1, k. 1124**

bataljon koji je bio upotrijebljen kao divizijska rezerva po povlačenju XXI brigade iz sela Klise.[2]

I i IV bataljon na svojim položajima nisu vodili borbe.

Neprijatelj s kojim šu naše jedinice vodile borbu, t. j. naziv jedinice ne znamo, ali su bile motorizovane a pješadija gestapovci i Nijemci.

Neprijatelj je imao namjeru da se prebaci njegova motorizovana kolona cestom Daruvar — Pčelić pa za Viroviticu, ali kad smo ih mi zaustavili bili su prisiljeni da nas odbiju od ceste, kako bi omogućili sebi prolaz, pošto se razvila borba i nisu nas mogli lako zbaciti sa položaja dali su 6 tenkova i oko 200 pješadije da napadne naše jedinice preko Gornjih Kusonja te Hum Varoši i prisilili na povlačenje sa položaja oko ceste kojom je prolazila kolona.[3]

Naše namjere su bile odbijanje neprijatelja koji bi eventualno nadirao na Voćin i ometanje brzog prebacivanja motorizovanih kolona.

Borba između naših jedinica počela je 16. III. 1944. u 10 sati.

Neprijatelj je napao naš II bataljon u Humskoj Varoši, s ciljem da ugrozi bok, pa i zaleđe naše divizije.

II bataljon vodio je borbu sve dok nisu nastupili tenkovi a pod zaštitom tenkova nastupala je pješadija — koji su prisilili naš bataljon da se povuče iz sela Hum Varoši na k. 201 te istočno i zapadno od k. 201, odakle su naši borci mitraljeskom vatrom i protivavionskim puškama oštetili jedan tenk kojega su drugi tenkovi odvukli a pješadija se zadržala u selu te počela pljačkati i paliti, te je tada naš bataljon izvršio napad u selo i potisnuo iste napolje, te ih gonio preko Slane Vode sve do Lukovca, i spasio, t.j. ugasio kuće koje su počele goriti.

Naš III bataljon kao rezerva divizije bio je upotrijebljen na položajima kod Klise. Kada je neprijatelj potisnuo bataljon XXI brigade, te nastupajući do položaja, t.j. u podilaženju vršeći juriš na čuku, imao je 3 mrtva i 4 ranjena, te je potisnuo neprijatelja sa k.[4] i istu zauzeo.

Poslije toga bataljon se povukao sa k. po naređenju štaba brigade. U ovim borbama neprijatelj je imao mrtvih, od kojih je sve povukao te nije nikoga ostavio na položaju, i jedan oštećeni tenk.

[2] Vidi dok. br. 122.
[3] Vidi dok. br. 151.
* Riječ je o k. 186.

Naši gubitci su 6 mrtvih, među kojima zamjenik komandira čete i 5 ranjenih. Utrošili smo 2100 metaka, te nešto metaka od protutenkovskih pušaka.

U ovim borbama istakla se III četa III bataljona koja je preko brisanog prostora izvršila juriš na neprijatelja i zauzela položaje. Također istakao se II bataljon koji je nakon povlačenja pred tenkovima i pješadijom prešao u protunapad i potisnuo neprijatelja iz Humske Varoši.

Rukovanje jedinicama za vrijeme borbe nije bilo najbolje, **III** bataljon nije smio vršiti juriš na k. preko brisanog prostora bez ikakve koristi. Također II bataljon nije na vrijeme postavio mine ispred svojih položaja te su tenkovi mogli ući u selo.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

politkomesar:
s.o.

Komandant — poručnik:
Za komandanta:
Načelnik štaba:
(M. P.) **N.[5] Dolinić**

BR. 55

IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVE NOU BRIGADE OD 17 MARTA 1944 GOD. ŠTABU OSME DIVIZIJE O BORBAMA NA PODRUČJU PLAŠKOG OD 13 DO 15 MARTA[1]

STAB I UDARNE BRIGADE
VIII DIVIZIJE N.O.V.J.
Op. br. 10/44
17 marta 1944 g.

Predmet: Operativni izvještaj
dostavlja se

ŠTABU VIII DIVIZIJE IV KORPUSA NOVJ

10. o. mj. po telefonskom naređenju od toga štaba brigada je izvršila pokret u 13 časova iz Kovačevca za Vojnić, gdje smo stigli istog dana do 23 časa, i na liniji Vojnić i Vojnički Grabovac ostali jedno kraće vrijeme na odmoru.

[5] Nikola

[1] Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 5/12, k. 830.

11. III. u 18 časova izvršili smo pokret iz svojih baza u pravcu Primišlja i Tobolića, gdje smo stigli 12. III. do 6 časova.

13. III. u vezi ooerativne zapovijesti toga štaba izvršili smo pokret sa sektora Primišlje — Tobolić preko Huma u Plaščansku dolinu, t.j. na liniju Vojnovac — Plaški, sa zadatkom da napadnemo neprijatelja na gore navedenoj liniji. Istoga dana do 16 časova brigada je izbila na južne padine Huma (k. 667) više sela Egići.

Po izbijanju na gore navedeni položaj osmotrili smo gdje se neprijatelj iz okolnih zaseoka koncentriše sa kolima na cesti kod k. 401 i u pravcu Josipdola. U isto vrijeme neprijatelj je krenuo 4 topa koji su mu do tog vremena bili na položaju kod k. 401 u pravcu Josipdola. Ova kolona bila je od prilike oko 150 kola i 4 haubice, bez pješadije sem najnužniji broj kao vozari, konjovodci i razni drugi poslužioci oko te sprege.[2]

U vezi ovoga i mi smo bili prinuđeni da izmijenimo svoj plan, te smo isti izmijenili u tome što smo se odlučili da napadnemo istu kolonu na gore navedenoj liniji, t.j. između Plaškoga i Josipdola, gdje god je naše jedinice stignu. Za izvršenje ovog zadatka upotrijebili smo naša tri bataljona, t.j. 1, 2 i 4 bataljon.

U isto vrijeme neprijatelj se nalazio u zaseocima Medakovići i Kosanovići, te nam nije bilo moguće da se spuštamo preko Egića, Vorkapića i Tulačnika na komunikaciju kojom se neprijatelj kretao jer bi bili primijećeni i ne bi mogli postići uspjeha. U 16.40 sati uputili smo naš 2 bataljon sjeveroistočnim padinama Huma preko k. 506, zatim Radnovac (k. 459) — Mudrić Glavica — k. 501, sa zadatkom da što hitnije izbije pred neprijateljsku kolonu, 'te da je zadrži dotle dokle se ne uhvati noć i dok ne pristigne 1 i 4 bataljon koji su imali zadatak da krenu preko sela Egića — Graovaca, zatim 4 bataljon da krene preko k. 480 (Tulačnik), te da napadne neprijatelja bočno, a 1 bataljon da krene preko Vorkapića, te da izbije na cestu kod k. 309, i po izbijanju na cestu jedne snage da uputi za neprijateljem cestom u pravcu Vojnovca, a jednim snagama da se obezbijedi od Stanića brda, Kovačevića i od mosta na Vrnjiki. Naš 3 bataljon dobio je zadatak da osigura lijevi bok naše brigade i u isto vrijeme da napadne neprijatelja u selu Medakovići i Kosanovići.

Ovo je bio prvi zadatak naših jedinica i isti nije uspio. Neuspjeh je bio uslijed neprolaznog terena, t.j. uslijed velikog snijega, te su sve jedinice kasno stigle na svoje zadatke, i ne-

[2] Riječ je o komori Drugog bataljona 846 puka 392 legionarske divizije. (Podatak iz arhive Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 39/14, k. 18.)

orijatelj koji je kretao od Plaškog za Josipdol uspio je umaknuti nekažnjen. U 21 čas naredili smo našem 4 bataljonu da u zajednici sa 3 bataljonom, potpomognuti sa 4 teška bacača, napadnu i likvidiraju neprijatelja koji se nalazio u selu Kosanovići i Medakovići. Naš 1 bataljon dobio je zadatak da krene cestom Latin — Plaški, t.j. u pravcu Plaškog te da napadne i likvidira neprijateljsku posadu u selu Kovačevići i selu Crkovići. Naš 2 bataljon dobio je zadatak da ostane u selu Radošević ima te da pravi zasjedu na cesti između Vain Vrha i Mudrić Glavice neprijatelju, koji će vršiti saobraćaj Josipdol — Plaški i obratno.

Napad na neprijatelja koga je bilo oko 200 u selu Medakovići i Kosanovići nije uspio. 1 bataljon uspio je protjerati neprijatelja, koji se je nalazio u selu Crkovići preko mosta na Vrnjiki, a daljnje gonjenje neprijatelja nije se postiglo uslijed toga što je neprijatelj pojačao svoje snage na istom pravcu, a također jest bio težak prelaz preko Vrnjike, a most su branili jačom mitraljeskom i minobacačkom vatrom.

14. o.mj. u 4 sata 1, 3 i 4 bataljon povukli smo iz doline 1 posjeli jugozapadne padine Huma, zaključno selo Lisac. Istog dana oko 8 časova naišao je neprijatelj od Josipdola sa oko 20 kola, koji su vozili sljedovanje svojim jedinicama u Plaški. Naš 2 bataljon koji je bio u zasjedi na cesti između Vain Vrha i Mudrić Glavice isti transport jest sačekao i za kratko vrijeme, t.j. za oko 15 minuta borbe, uništio i zarobio sav taj transport sem što su uspjeli pobjeći jedna kola i jedan vojnik u pravcu Plaškoga.

Istog dana oko 9 časova jedna neprijateljska kolona iskoristivši snijeg i maglu spustila se od Troj Vrha, t.j. između Troj Vrha i Vrhovca, na cestu u Latin, jačine 60—70 vojnika i otvorila mitraljesku vatru na četu 1 bataljona koja se nalazila u selu Graovci. Ista četa u gore navedenom selu nije primila borbu, već se je povukla prema zaseoku Egići, t.j. na sjeverozapadne padine Huma. U isto vrijeme uputili smo jedan vod od iste čete dolinom između Huma i Tulačnika prema Bunjevcima, sa zadatkom da prikriveno izbije na Tulačnik (k. 480) i da udari neprijatelja koji je bio usmjerio svoj pokret u pravcu Josipdola, t.j. da ga udari sa leđa. U isto vrijeme kada je izbio ovaj vod na gore određeni položaj izbijale su i neprijateljske patrole sa ceste prema vrhu Tulačnika, t.j. prema vodu 1 bataljona. Isti vod kada je primijetio neprijatelja, povukao se bez naređenja sa svojih položaja ne primajući nikakovu borbu, i ovime omogućio neprijatelju zaposijedanje Tulačnika.

Oko 12 časova istog dana počeli smo da tučemo teškim bacačima neprijatelja u selu Medakovići i Kosanovići i poslije pada nekoliko mina u ista sela neprijatelj se počeo povlačiti panično iz istih sela, u pravcu Plaškoga i zaseoka Pešuti. U isto vrijeme naš 3 bataljon ušao je goneći neprijatelja u gore navedena sela, gdje se je zadržao istog dana i cijele noći.

Oko 14 časova istog dana uputili smo naš 4 bataljon preko Lisca u pravcu Klasnice i Janja Gore, sa zadatkom da pročisti ista sela ukoliko u istim ima manjih neprijateljskih grupacija te da u zajednici sa našim 3 bataljonom likvidira neprijatelja koji se nalazio u zaseoku Pešuti. Po likvidaciji ovog neprijatelja, 3 i 4 bataljon imali su zadatak da ugrožavaju neprijatelja na komunikaciji Lapat — Plaški i Latin — Plaški.

Istog dana oko 14 časova jedna jača neprijateljska kolona,[3] t.j. oko 4—500 vojnika, krenula je iz Plaškoga u pravcu Josipdola, ali nije otišla direkt za Josipdol, već je ista kolona posjela Tulačnik, Vain Vrh i Mudrić Glavicu kao lijevo osiguranje na komunikaciji Josipdol — Plaški, i istog dana oko 18 časova i 30 minuta gore navedena kolona vratila se ojačana sa 4 tenka u mjesto Plaški, od koje se jedan dio smjestio u zaseoku Pešuti, gdje su se i od ranije nalazile njihove snage. U vezi ovoga, izmijenili smo naš plan i nismo napadali neprijatelja u Pešutima. 4 bataljon zanoćio je u zaseoku Pogrmilovići, a 3 bataljon zanoćio je u zaseocima Medakovići i Kosanovići, 1 bataljon zanoćio je u zaseocima Egići, Vukelići i Graovci, i 2 bataljon po izvršenju prvog zadatka, t.j. po uništenju neprijatelja kod Mudrić Glavice i Vain Vrha, povukao se u selo Sekulići, odakle je .naknadno dobio naređenje da se odmah vrati na svoje stare položaje i sa istim zadatkom kloga je i ranije imao.

15. III. neprijatelj je jednovremeno izvršio pokret, t.j. pošao u napad u pravcu Tulačnika slabijim snagama, u pravcu Pešuta i Klasnice jačim snagama i od Drage u pravcu Tuka i Kneje jačim snagama. ;Naš 4 bataljon koji se je nalazio na liniji Podgrmilovići — Klasnica — Lisac dobio je naređenje da odmah krene bočno prema neprijatelju, t.j. prema Kneji i da istog zajednički sa bataljonom III brigade napadne u povoljnom momentu oko Tuka i Kneje. Ovaj bataljon gore navedenog neprijatelja nije uspio odbaciti natrag, već se pred istim povlačio u pravcu Tobolića. Do 16 časova neprijateljski dijelovi izbili su u Kneju, t.j. u visini k. 340. Istog dana oko

[3] Odnosi se na dijelove Drugog bataljona 846 puka 392 legionarske divizije.

14 časova primili smo telefonsko naređenje toga štaba da odmah izvršimo pokret sa brigadom i da udarimo neprijatelja u bok na Knezi. U isto vrijeme 1 i 2 bataljon izvršili su pokret u pravcu Sekulića i Tobolića, a 3 bataljon krenuo je od Lisca sjeveroistočnim padinama Bjelog Brda pravcem između k. 547 i k. 471, sa zadatkom da izbije ,na komunikaciju Tuk — Tobolić, te u zajednici sa 2 bataljonom da udari neprijatelja i da istoga **uništi** i odbaci u pravcu Tuka i ,Drage. U gore navedeno vrijeme stigao je naš 3 bataljon na svoj određeni zadatak te u .zajednici sa našim 4 bataljonom izvršio drzak bočni napad na gore navedenog neprijatelja. Neprijatelj se počeo u panici povlačiti u pravcu Tuka, što mu nije uspjelo. Kada je gore navedeni neprijatelj osjetio da ne može pobjeći, počeo je da pruža grčevit otpor, ali je isti ,bio brzo savladan i u roku od 20 minuta borbe isti neprijatelj bio je uništen, t.j. potučen, nešto zarobljen, a njegovi pozadnji dijelovi panično su pobjegli u pravcu Tuka i u pravcu Plavča Drage.[4]

Po završetku ove borbe naša brigada povukla se je na liniju Tobolić — Zbjeg.

Položaji na kojima je izvođena sva ova borba jesu većinom otkriveni, t.j. nepošumljeni, ispresijecani i mjestimično talasasti. Sve ove borbe vođene su na [prostoriji] Sekcija Karlovac razmjer 1 : 100.000.

1) U ovim borbama učestvovala je I, II i III udarna brigada VIII divizije, kao i dijelovi Plaščanskog odreda.

2) Sastav i jačina neprijateljskih jedinica sa kojima je vođena borba posljednjih dana jeste dijelovi jedne pukovnije koja ulazi u sastav 392 divizije i XXXIII ustaška bojna pod komandom Brace Tomljenovića, kao i manji i nepoznat broj četnika među kojima se nalazio i Đuro Vidaković. Imena njihovih komandanata nisu nam poznata.

3) Po svim dosadašnjim manevrima koje je neprijatelj imao na ovom sektoru izgleda da isti neprijatelj imade u zadatku uništiti Plaščansku dolinu, onemogućiti boravak naših jedinica na sektoru Plaščanske doline, presjeći i onemogućiti naš saobraćaj Kordun — Lika pravcem Veljun — Slunj — Primišlje — Plavča Draga — Lička Jesenica, t.j. uzeti u svoje ruke raskrsnicu L. Jesenica — Dabar i L. Jesenica — Poljanak.

[4] U istorijatu 392 legionarske divizije piše o tome sljedeće: »Prvi bataljon 846 puka se uz velike gubitke (3 poginula, 15 ranjeno i 50 nestalo) ponovo povukao na svoj polazni položaj.« (Dokumenat u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 39/14, k. 18.)

4) Naše namjere jesu bile izbaciti neprijatelja iz Plaščanske doline i nastaviti ugrožavanje njegovog saobraćaja na liniji Oštarije — Modruš i prema Brinju.

5) Za vrijeme izvođenja ,ovih operacija od toga štaba primili smo dvije operativne zapovijesti[5] u duhu istih operacija, po kojima se i postupilo. Ovaj štab izdao je za sve ovo vrijeme 1 operativnu zapovijest,[6] dok su ostala naređenja bila usmena. Sve zapovijesti izdane su po planu.

6) Početak napada bio je 13. III. 1944 oko 20 časova.

7) Tok borbe: za vrijeme ovih borbi neprijatelj nije dovlačio nikakvih znatnih pojačanja, također nije bio aktivno potpomagat avijacijom, kao ni artiljerijom. Neprijateljska avijacija, kao i artiljerija bile su dosta pasivne, već se je neprijatelj služio svojim vještim manevrima, kojim smo u svakoj fazi borbe uspjeli na vrijeme preduhitriti.

U ovim borbama bili su najvažniji momenti što je neprijatelj bio toliko siguran te nije imao nikakvih osiguranja na komunikaciji Josipdol — Plaški, te na ovaj način nama je uspjelo uništiti neprijatelj3 iz zasjede iz Vain Vrha i Mudrić Glavice. Također je bio važan momenat neprijateljsko nadiranje preko Tuka u pravcu Tobolića koje je vršio samo komunikacijom bez ikakvih osiguranja lijevo i desno i ovdje nam je omogućio da neprijatelju nanesemo osjetljiv i težak udarac.

Borba je završena 15 o.mj. na komunikaciji Tuk — Tobolić. Gonjenje je trajalo kroz šumu do Tuka gdje je i završeno. U ovom gonjenju učestvovao je i naš 3 i 4 bataljon.

8) U ovim borbama nisu postignuti željeni rezultati, t.j. nisu izvršeni postavljeni zadatci, ali su postignuti djelomični uspjesi. Zarobljeno je 20 neprijateljskih vojnika, od kojih je 1 oficir, 2 Nijemca, a ostalo legioneri. Zaplijenjeno je u svim. ovim borbama i to: 5 »šaraca«, 2 teška bacača, 8 šmajsera, 10 pištolja, 64 karabina, 6 dvogleda, 22.900 mauzer metaka, 1 tromblonska puška, 170 mina za teški bacač, 100 mina za tromblonsku pušku, 100 rezervnih cijevi za šarac, 30 kareta, 1 kola, 2 telefona, 1 radio stanica, 6 bicikla, 35 konja, 2 mule, 2 km. kabla, 60.000 cigareta, 838 debelih cigareta, 210 paketića duhana, 100 kutija šibica, 27 uprega za konje, 14 kanti meda po 15 kg., 2 vreće makarona, 50 kg. šećera, 10 kg. putera, 80 kg. sira, 110 pari tumpli, 1 vreća žnjiravaca, 1 sedlo,

[5] Vidi dok. br. 8/3, k. 827 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.
[0] Redakcija ne raspolaže ovom zapoviješću.

1 vreća raznog konca, **1** vreća razne pošte, **40** kg. marmelade, 100 kg. kruha, **16.000** kuna, **50** maraka, i oko **50** pari odijela, kao i nešto ćebadi i šatorskih krila, i ostale razne spreme.

Uništeno je oko 110 neprijateljskih vojnika, a ranjeno oko 140 neprijateljskih vojnika i oficira, ubijeno 24 konja i uništeno 17 kola.

9) U svim ovim borbama naši gubitci bili su sljedeći: 15 **mrtvih,** 55 ranjenih i 1 nestao, za koje prilažemo liste gubitaka.

10) Za sve vrijeme ovih borbi utrošeno je municije i to: 13.490 mauzer metaka, 4.010 talijanskih metaka, 1.804 metka za mitraljez »Breda«, 97 mina za lake talijanske bacače, 92 mine za teške talijanske bacače, 40 granata za p.k.[7] top 47 mm, 100 metaka za protuavionski mitraljez »Breda« 20 mm, 20 ofanzivnih i 20 defanzivnih bombi. Izgubljenog oružja nije bilo, dok je samo oštećen jedan puškomitraljez »ZB«.[8]

11) U ovim borbama naročito su se istakli 2 vod 2 čete 2 bataljona na čelu sa svojim starijim vodnikom drugom Bućan Milanom, koji su pod najtežim okolnostima gazili velik snijeg i pod najvećom neprijateljskom vatrom jurišali na neprijatelja. Također u istoj borbi istakao se vodnik 1 voda 1 čete 2 bataljona drug Batalo Đuro, borac iste čete drug Adžibaba Milan.

Također na jurišu na neprijatelja na liniji Tobolić — Tuk istakli su se prvoborci iz 3 bataljona i to: vodnici Kekić Ljuban, Dobrosavljević Janko, Živković Milić, puškomitraljezac Dragojević Dušan i kurir Paić Mile, koji su neustrašivo pod kišom neprijateljske vatre jurišali na neprijatelja i vodili svoje borce.

12) Imena lica i jedinica koje su se slabo držale, kao i onih koje treba pozvati na odgovornost i kazniti jesu vodnik I bataljona . . . njegov delegat, kao i cio isti vod koji su pred neprijateljskim patrolama pobjegli i napustili svoje položaje bez da su i jednu pušku opalili na neprijatelja.

13) Akcije odnosno operacije koje su vođene u Plaščanskoj dolini bile su po planu. Sve izdate usmene i pismene zapovijesti bile su realne. Rukovođenje, odnosno komandovanje u ovim operacijama bilo je dobro. Sve niže i više komandno osoblje dobro se je snalazilo, ali od niže komandujućih drugova

[7] Protivkolski

[8] Zavodi Brno-Zbrojovka

još se osjeća nedostatak korisne inicijative i strah o nekom opkoljavanju. Teška oruđa, t.j. minobacači u ovim borbama iskorištavani su u potpunosti.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar: D.[9] Bajić

Komandant-major: Mih.[10] Blažević

(M. P.)

BR. 56

ZAPOVIJEST ŠTABA PRVE NOU BRIGADE TRINAESTE DIVIZIJE OD 17 MARTA 1944 GOD. PODREĐENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA KAMENICU, BUKOVLJE, KRI2-POLJE I JELOVICU[1]

ŠTAB
I UDARNE BRIGADE
XIII DIVIZIJE NOVJ
O. Broj 198
17 marta 1944 god.

ZAPOVIJEST

za dan 18 marta 1944 god.

(Sekcija Ogulin i Senj 1:100.000)

Neprijatelj se nalazi i to: na Vrh Kapele i Razvale oko 300 vojnika, u Jezeranama i s. Jelovica oko 400 vojnika sa 3 brdska topa, u Križpolju i Kamenici oko 250 vojnika, u Brinju oko 600 i Prokikama oko 80 vojnika. Neprijateljske jedinice su sastavljene iz 392 legionarske »Plave divizije« i ustaša. Naoružan je teškim i lakim mitraljezima i bacačima. Na ovome sektoru, uglavnom u Brinju, ima 4—5 autoblinda i tenkova. Moral neprijatelja nije na najboljoj visini.

[8] Dušan
[10] Mihajlo

[1] Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 13/2, k. 913.

Štab XIII divizije izdao je zadatak[2] III brigadi da pročisti sela Lipice, Letinac, Stajnicu i u zajednici sa našom brigadom uništi garnizone Jezerane, Jelovica i Križpolje. III brigada napadače iz pravca Dabra i Letinca.[3]

Naša brigada dobila je zadatak da napadne i osvoji neprijateljska uporišta Kamenica, Bukovlje[4] i u zajednici sa III brigadom Križpolje i Jelovicu.

Za izvršenje ovoga zadatka

NAREĐUJEMO :

1. I bataljon — Ima zadatak da usmjeri svoj glavni pravac napada na neprijateljsko uporište Jelovicu, isto likvidira i osvoji ga, a sa ostatkom snaga napada na neprijateljska uporišta u Jezeranama, na Razvali i Kapeli. Ima zadatak da se poveže sa III brigadom i našim II bataljonom.

2.— II bataljon pojačan sa 3 bacača 81 mm — Ima zadatak da napadne i osvoji neprijateljska uporišta G. i D. Kamenicu, zatim produži napad na Križpolje, isto osvoji i uništi tamošnji garnizon, postavi nagazne mine na cestu Brinje — Križpolje i ne dozvoli neprijateljsko nadiranje iz Brinja prema Križpolju i Kamenici. Da se poveže sa III brigadom, te i I i III bataljonom naše brigade.

3.— III bataljon — Ima zadatak da postavi zasjedu na cesti Brinje — Prokike i istu dobro minira. Da napadne i uništi neprijateljsko uporište na Bukovlju i Sv. Nedelji, zatim produži napad na s. Boriće i po potrebi bočno na Kamenicu. Također će minirati cestu Bukovlje — Brinje. Najjaču četu odrediće za rezervu štaba brigade.

4.— Prateća četa — Staviće se pod komandu štaba II bataljona. Prethodno spremiti sva tri oruđa za dejstvo i postarati se za mine i rezervu mina imati pri ruci.

[a] Vidi dok. br. 82 i 83.

[s] Vidi dok. br. 53 i 73.

* O rezultatima napada vidi dok. br. 82.

r!

5.— Tehnička četa

Ima zadatak da uputi štabu III bataljona 10 nagaznih mina sa minerima, a štabu II bataljona 5 mina sa minerima. Ostale minere uputiti u štab brigade. Povezaće štab brigade sa centralom brigade, a sav ostali kabl sa 5 dobrih telefonista i 2 telefona uputiti štabu brigade.

Štab brigade

Nalaziće se u s. Bukovići (Vodoteč).

7.- **Brigadno sanitetsko previjalište**

Za II i III bataljon u s. Peinovići (Morve), daljnja ekspedicija ranjenika za brigadnu ambulantu i dalje.

8.— Početak napada

Biti će 18 marta t.g. u 4 časa u jutro, te do toga vremena sve jedinice imaju biti spremne na svojim mjestima i otpočeti sa napadom.

Čim stignu na položaj, i stupe u kontakt sa neprijateljem, dužne su sve jedinice da pošalju pismeni izvještaj ovome štabu. Isto tako, za vrijeme borbe treba stalno da održavaju vezu i izvještavaju o svakoj promjeni.

9.— Znaci raspoznavanja

Znaci raspoznavanja biti će oni koje jedinice imaju kod sebe, sa III brigadom doziv 8, odziv 10.

10.— **Intendantura**

Treba da se poštara za snabdijevanje boraca sa svima potrebama na položaju.

11— Povlačenje

Povlačenja nema bez pismenog naređenja. Postavljeni zadaci imaju se izvršiti.

12.— Obezbjeđenje

Svaka jedinica treba da se dobro obezbijedi da ne bi bila iznenađena od strane neprijatelja.

13 — **Napomene**

Sve borce treba prethodno dobro pripremiti i prikazati im važnost akcije.

Postarati se da ranjenici budu pravilno i na vrijeme evakuirani, kao i da im bude ukazana prva pomoć.

I

Isto tako obratiti pažnju da eventualno poginuli drugovi budu na vrijeme evakuirani.

Sve oružje pripremiti, pregledati i osposobiti za dejstvo.

Neprijatelja treba pozivati na predaju, kako to glase naši leci upućeni istome, a ujedno mu pokazati čvrstu ruku i žestoko ga napadati.

Nastojati da se svakako postigne iznenađenje. Približiti se što je moguće bliže i prva paljba da bude otvorena ručnim *bombama.*

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M. P.)

polit, komesar
S. O.

Komandant, major
Gojko Trbović

[5]p.s. IV bataljon »M.G«[6] dobio je posebno naređenje telefonski za izvođenje akcije na Goljaku, između Vratnika i 2ute Lokve.

[5] Ovaj dio teksta dopisan je u originalu mastilom.
[6] Matija Gubec

BR. 67

ZAPOVIJEST ŠTABA SEDME UDARNE DIVIZIJE NOV JUGOSLAVIJE OD 18 MARTA 1944 GOD. PODREĐENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA NEPRIJATELJSKI VLAK NA KOMUNIKACIJI SISAK — SUNJA[1]

STAB VII UDARNE DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. broj 141
18. marta 1944.

Original

Z A P O V I J E S T

(Sekcije: Kostajnica 1:100.000 i
Petrinja 1:100.000)

Po prikupljenim podacima neprijatelj vrši jako transportovanje trupa i materijala danju i noću prugom Sunja — Sisak.

Pruga je osigurana neprijateljskim posadama u bunkerima: Šuma Piskomjač 20 neprijateljskih vojnika, bunker ispred s. Komarevo 24 nepr. vojnika, želj. stanica Blinjski Kut oko 60 nepr. vojnika, bunker ispod s. Kinjačka 15 nepr. vojnika, stražarnica Kinjačka oko 16 nepr. vojnika, bunker na stanici Brđani 20 nepr. vojnika, rovovi ispod s. Brđani 20 vojnika, bunker ispod gornjeg dijela s. Petrinjci 12 nepr. vojnika. Neprijateljske posade na toj prostoriji jesu u s. Komarevo oko 800 Kozaka,[2] u s. Novo Selo — Pračno — Mošćenica oko 1000 Kozaka,[3] u Sunji jedna satnija X domobranske željezničke bojne, 80—100 ustaša i Nijemaca i nepoznat broj naoružanih civila te oko 3—400 četnika dijelom naoružanih, u s. Stubljani — Graboštani jedan divizion Kozaka.[4] U garnizonima Petrinji i Kostajnici posadne snage neprovjerene jačine. U Kostajnici ima oko 10 ispravnih tenkova. Izvan glavnih komunikacija u s. Bestrmi nalazi se jedno pretstražarsko odjeljenje Kozaka iz Komareva u jačini 27 vojnika, nastanjeni u jednoj kući.

[1] Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 5/l, k. 813.

[2], [3] i [4] Iz sastava Prve kozačke konjičke divizije. Vidi dok. br. Minhen 5/1286—1287 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.

i

Naša divizija sa 3 brigade izvršiće napad na neprijateljski voz ispod s. Petrinjci u cilju uništenja voza i prekida saobraćaja. Ako se u vozu nađe neprijateljski vojnički transport, napasti ga i uništiti.[5]

U cilju izvršenja toga zadatka

NAREĐUJEMO:

I brigada: *Zadatak:* U cilju osiguranja zatvoriti pravce Sunja — Petrinjci, Sunja — Drljače, Hrastovac — Rakovac — Svinjica, Graboštani — Krčevo — Svinjica, Kostajnica — Kukuruzari — Mečenčani. Jedan bataljon postaviti na osiguranje na drljačko groblje u cilju zatvaranja komunikacije Sunja — Četvrtkovac — Drljače i Sunja — Petrinjci, jedan bataljon sa dvije čete u s. Krčevo a sa jednom četom u s. Rakovac, jedan bataljon Kostreši — Bjelovac, a jedan bataljon kukuruzarsko groblje.

III brigada: i jedan vod Inž. čete *Zadatak:* Sa dva bataljona napasti i uništiti voz ispod s. Petrinjci istočno od puta što vodi u Petrinjski Lug, sa jednim bataljonom zatvoriti cestu Sunja — Petrinjci, jedan bataljon u rezervi u s. Petrinjci. Sa minerskim odjeljenjima srušiti voz na određenom mjestu, a nakon toga presjeći prugu istočno od r. Graduse i srušiti most na r. Gradusi. Sa jednim odjeljenjem napasti neprijateljski bunker na pruzi između s. Petrinjci i s. Brđani u cilju sprečavanja posade iz bunkera da ometa napad na voz.

IV brigada: i jedan vod Inž. čete *Zadatak:* U cilju osiguranja od ispada neprijateljskih posada iz s. Komareva, Novog Sela, Pračna, Siska i Petrinje sa jednim bataljonom zatvoriti cestu Kinjačka — Brđani i put što vodi sa ceste kroz Kinjačku. Bataljon će zauzeti položaj na uzvisini između r. Kinjačke i s. Brđani i na ulazu u s. Kinjačku. Sa jednim bataljonom izvršiti jaki fingirani napad na s. Komarevo iz pravca Klobučak — G. Komarevo, sa jednim bataljonom napasti i uni-

Vidi dok. br. 76.

štiti neprijateljsko pretstražarsko odjeljenje u s. Bestrma, zatvoriti pravce Komarevo Bestrma — Trnjani i s te strane vršiti fingivfl rani napad na s. Komarevo. Sa jednim bataljonom u s. Budičini zatvoriti komunikaciju Petrinja — Glina. Sa minerskim odjeljenjima presjeći prugu ispod s. Blinjski Kut i srušiti most na cesti na r. Kinjački.

Inženjerska četa divizije: *Zadatak:* Prirediti sav potreban materijal i alat za rušenje pruge i mostova. Jedan vod uputiti u III brigadu, a jedan vod u IV. brigadu, gdje će se staviti pod komandu štabova brigada.

Veza: Održavaće se telefonska i kuririma. Štab III brigade vezaće se za divizijsku centralu direktno. Isto tako vezaće se za divizijsku centralu bataljon I brigade sa drljačkog groblja. Taj bataljon I brigade i bataljon IV brigade na cesti Brđani — Kinjačka dužni su osim .sa štabom svoje brigade održavati dobru kurirsku vezu sa Štabom III brigade.

Kirurška ekipa: Nalaziće se u s. Gornja Pastuša.

Stab divizije: nalaziće se u s. V. Paukova na raskršću puteva u s. Brđani i s. Drljače.

Dolazak sa sadanjih prostorija 18. ov. mjeseca u 17 časova. Bataljon I brigade koji ide na položaj drljačko groblje treba da krene u 16 časova pravcem: Knezovljani — Zivaja (k. 279) — Klupica — M. Paukova — Brezovača, kako bi njegov pokret ostao neprimijećen.

Osiguranja će se povući sa svojih položaja po naređenju, a ukoliko takovo ne prime, u 5 časova. Najprije se povlače osiguranja bliže glavnoj pruzi.

Po izvršenju zadatka sve jedinice se povlače na sadanje prostorije, s tim da nakon dolaska na tu prostoriju isture osiguranja u pravcima neprijateljskih uporišta. Štab divizije nalaziće se od 19. III. u jutro u s. Gor. Pastuša.

Divizijska bolnica nalazi se u s. Martinovićima, a vojnopartizanska bolnica na starom mjestu, kamo treba evakuisati ranj enike.

Evakuaciju plijena vršiće divizijska intendantura, u koju svrhu treba da brigadne intendanture stave na raspoloženje tovarne konje koji se mogu osloboditi u tu svrhu.

Borbeni znaci biće: Marko — Janko.
Napad počinje u toku noći 18/19. III. 1944.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

politkomesar:
Uroš Krunić

Komandant, p. pukovnik:
Mil. Pavlović

Dostavljeno:
Štabu I — IV brigade i
Inž. četi divizije.

Načelnik
Kole Kajić

BR. 58

ZAPOVIJEST ŠTABA TRIDESET ČETVRTE DIVIZIJE OD 18 MARTA 1944 GOD. PODREDENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA NEPRIJATELJSKU POSADU U SELU DRAGANIČI[1]

Z A P O V I J E S T

Štaba XXXIV Divizije IV Korpusa N.O.V. Jugoslavije
od 18. III. 1944.
(Sekcija: Samobor 1:100.000).

Podaci o neprijatelju: U Draganićima se nalazi jedan kozački divizion,[2] koji je razmješten i to: jedan eskadron u s. Jazvaci, jedan eskadron u s. Barkovići, jedan eskadron u s. Vrbanci. Naoružanje pješadijsko. Na liniji s. Franjetići — Jazvaci, Jazvaci — Vrbanci, Vrbanci — Barkovići, Barkovići — Franjetići neprijatelj ima izrađene poljske rovove, koji su natkriveni. Štab diviziona nalazi se u pošti na glavnoj cesti pored puta Jazvaci — Barkovići. U mjestu Lazina nalazi se posada od 150 Kozaka sa 4 poljska topa, koji su

[1] Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 20—4, k. 426.
[2] Iz sastava Prve kozačke konjičke divizije

utvrđeni sa 2 bunkera okrenuta u pravcu s. Franjetića. Kod kapelice na glavnoj cesti kod s. Budrovci nalazi se u zidanoj zgradi utvrđenoj sa 4 bunkera 45 žandara sa jednim teškim bacačem. U susjednim garnizonima nalaze se sljedeće neprijateljske snage:

U Ozlju 400 domobrana i 200 ustaša, na Zorkovačkom mostu 50 ustaša i domobrana, u Mahičnom oko 50 ustaša, u Karlovcu nalaze se jače neprijateljske snage, u Domagoviću 50 domobrana i ustaša, u Cvetkoviću oko 200 Kozaka i u Jaski jedan divizion Kozaka i 2 satnije ustaša.

Naše snage: Omladinska brigada »Jože Vlahović«, Brigada »Franjo Ogulinac-Seljo« i Žumberački P. Odred.

Zadatak: Naša divizija napast će neprijatelja u Draganićima i Lazini i postaviti potrebna osiguranja[3] za izvršenje ovog zadatka.

U vezi prednjeg zadatka

NAREĐUJEMO:

Žumberački p. odred: Jedan bataljon i to onaj koji se nalazi u Slanom Dolu postaviti na prostor Prekrižje — Bukovje sa zadatkom da zatvori pravac Samobor — Plešivica. Ovaj bataljon ima kontrolisati i pravac Bukovje — Klake. Sa dva bataljona postaviti osiguranje prema Jaski i to na liniji k. 127 — 151, s tim da patrolama kontroliše pravac Jaska — Črnilovac, kao i međuprostor k. 127 do Domagovića. Cestu Jaska — Draganići ispred s. Novaki minirati a most kod s. Novaki i Čeglje porušiti. Položaj utvrditi a ispred zaposjednute linije u pravcu neprijatelja isturiti daleko patrole. Štab odreda kod s. istočno od k. 127. Preko te linije neprijatelj ne smije ni pod koju cijenu proći.

Brigada »Franjo Ogulinac Seljo«: Sa jednim bataljonom postaviti osiguranje prema Ozlju i to na liniji Podbrežje — k. 186 a patrolama kontrolisati Sv. Rok. Sa ovim bataljonom poći će jedan član Štaba brigade. Jedan bataljon postaviti na osiguranje prema Karlovcu i to na liniju s. Bencetići od kojega jednu četu postaviti na liniju Opačani — k. 169, da zatvori pravac Zor-

[3] O postignutim rezultatima vidi dok. br. 85 i 117.

kovač — Draganići. Cestu Karlovac — Jaska minirati. Sa ovim bataljonom neka pođe jedan član Štaba brigade. Jedan bataljon bit će kod Štaba divizije kao divizijska rezerva. Bataljon koji bude na osiguranju prema Karlovcu treba da održava stalnu vezu sa jedinicama Omladinske brigade te da preko Štaba Omladinske brigade šalje izvještaje. Ovaj će bataljon presjeći želj. prugu između ž. stanica Draganići i Selce.

Omladinska brigada »Jože Vlahović«: Sa dva bataljona napast će kozački eskadron u s. Jazvaci iz zapadnog pravca težeći da se Jazvaci što prije likvidiraju, a po likvidaciji Jazvaca sa oba bataljona produžiti napad preko ceste na s. Barkovići. Na žandarmerijsku stanicu za vrijeme napada na Jazvace i Barkoviće sa jednom desetinom fingirati napad, vezujući njihovu vatru na tu desetinu. Po likvidaciji Jazvaca jednim dijelom rezervnog bataljona vezivati vatru neprijateljske posade u Vrbanci te ovoj onemogućiti da pruži pomoć posadi u Barkovići, dok se ovaj bude napadao. Po likvidaciji Barkovića napasti duž ceste i iz pravca Barkovića s. Vrbanci. Jedan bataljon držati u rezervi kod s. Jazvaci. Sa jednim bataljonom iz pravca s. Guci duž glavne ceste pročistiti selo do Draganića i uspostaviti sa bataljonima, koji budu napadali Jazvace, zatim s tim bataljonom duž puta Draganići — Lazina izvršiti napad na Lazinu. Pri napadu na Jazvace skoncentrisati vatru iz oba topa i tri teška bacača težeći što prije razbiti štab diviziona, a zatim svu vatru prenijeti na Barkoviće a iz brdskog topa tući Vrbance. Glavnu cestu minirati između Izimja i Čeglja, kao i prema Karlovcu kod s. Bencetići, gdje će se nalaziti jedan bataljon Brigade »Franjo Ogulinac-Seljo«. 2elj. prugu između Lazine i Domagovićke Šume razrušiti i minirati a isto tako razrušiti prugu između želj. stanice Draganići i Karlovac. Štab brigade sjeverozapadno od s. Jazvaci.

Pošto će napad biti moguć samo noću, to nastojati da se zadatak izvrši najkasnije do 3 sata ujutro, pa je zato potrebna energičnost i brzina u radu.

Veza: Između Štaba Omladinske brigade i Štaba divizije uspostaviti telefonsku vezu, ostale jedinice održavat će s nama kurirsku vezu i to: Štab odreda

linijom glavna cesta a bataljon na osiguranja kod Podbrežja cestom Krašić — Draganići. Izvještaji se moraju slati svakog sata.

Sanitet: Sve ranjenike slati u stalnu bolnicu.

Evakuacija plijena i zarobljenika: Sav plijen evakuisati cestom prema Krašiću do s. Kostanjevca a zarobljenike slati u Štab divizije. Najveću pažnju posvetiti brzoj evakuaciji a naročito evakuaciji municije.

Znaci raspoznavanja: Za noć između 19./20. ov. mj **Kundak — Kupa,** a ugovoreni znaci **Janko — Luka.**

Početak napada: Napad će početi 19. ov. mj. u 22 sata, do koga vremena imaju sve jedinice biti na svojim mjestima.

Mjesto štaba divizije: Štab divizije će se nalaziti na Carskom Bregu.

Napomena: Obzirom na to da se u Karlovcu i Jaski nalaze jače neprijateljske snage, potrebno je da napad bude brz te da se ne odugovlači sa borbom dalje od 3 sata ujutro. Zato je potrebno do tog vremena da se izvrši zadatak. U 3 sata ujutro jedinice će se povući u svoje polazne baze, ukoliko se obzirom na situaciju ne bude nešto drugo naredilo. U toku današnjeg dana izvršiti sve pripreme a pri polažu na zadatak Omladinska brigada će izvršiti do 16 s 30 m koncentraciju na prostoru Krašić — Bresarić a Brigada »F. Ogul.-Seljo« uputit će svoje bataljone na određene položaje iz sadašnje baze, tako da stignu na vrijeme. Štabovi brigada će se pobrinuti za sigurne i dobre vodiče bataljonima. Posebno se skreće pažnja na dobro održavanje veze i slanje redovnih izvještaja. Postupak sa zarobljenicima mora biti korektan i ne smiju se zarobljenici skidati dok se prethodno ne ispitaju, što će učiniti Štab divizije. \

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
SO

Komandant-p.pukovnik:
M.[4] Dasović

[4] Martin

BR. 67

IZVJEŠTAJ ŠTABA DRUGE NOU BRIGADE OD 18 MARTA 1944 GOD. ŠTABU OSME 'DIVIZIJE O BORBAMA KOD SKRADNIKA OD 13 DO 16 MARTA[1]

ŠTAB
II UDARNE BRIGADE VIII DIVIZIJE

18. III. 1944 god.

Operativni izvještaj dostavlja.

ŠTABU VIII DIVIZIJE N.O.V.J

Opis položaja i naziv jedinica: Borba se vodila na prostoriji: cesta Tounj — Skradnik, Grič (kota 381), Brezovica, Simića Brdo, cesta Kukača — Kamenica — Tržić — Cekinovići, te na istočnim padinama Malog Humca (kota 381), kota 340.

U ovim borbama učestvovala je naša brigada u sadejstvu I brigade VIII divizije.[2]

Neprijateljske jedinice su bile Lovačka bojna (Jeger bataljon) pomagana sa tri tenka, 2 blinde, blindiranim vlakom, te artiljerijom i Prva bojna 392 legionarske divizije pod komandom nadporučnika Krausa.[3]

Obostrana situacija i donesena odluka: Prema dobivenim podacima neprijatelj se nalazio u selu Kamenica oko 150 vojnika i selu Rebrovići oko 200 vojnika, a svaki dan u jačini do 100 vojnika dolazio sa Tržića.

Naša je brigada dobila zadatak da likvidira neprijateljske posade u selima Kamenica i Rebrovići i izbije na komunikaciju Tounj — Skradnik, da ofanzivnim dejstvom na toj komunikaciji neprijatelju spriječi saobraćaj, zatvori pravac Rebrovići — Tržić — Cekinovići, privuče na sebe neprijateljske snage da bi tako olakšala rad I i III brigade naše divizije.

[1] Kopija originala, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno? istoriskog instituta pod reg. br. 12/12, k. 831.

O borbama Prve NOU brigade vidi dok. br. 55, 146, 148 i 149.

[3] U ovim borbama učestvovao je Prvi i Drugi bataljon 846 puka 392 legionarske divizije i Trideset treća ustaška bojna. Vidi istorijat 390 legionarske divizije u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 39/14, k. 18.

1

Odlučeno je da se I i III bataljon ove brigade prebace preko Mrežnice i 12 ov. mj. prije svanućai postave zasjedu neprijatelju u Tounjskom Tržiću, I. bataljon da se postavi zapadno od ceste na prostoriji Šabanova Poljana, a III bataljon sjeveroistočno od ceste na položajima Sv. Mihovilj (kota 279) Baraćevo brdo — Botićevo brdo.

Prilaže se izdata zapovijest za zasjedu.[4]

Tok borbe, razvoj naših snaga:

I i III bataljon postavili su zasjedu na odrede« nim položajima, ali neprijatelj nije naišao u toku čitavog dana. Radi toga odlučeno je da brigada 13. III. o. g. u 1 sat napadne neprijatelja u selu Kamenici. Raspored brigade za napad na Kamenicu bio je sljedeći: 9

I bataljon da zauzme položaj na Griču (kota 381) sa većim dijelom snaga, a manjim da blokira kuće u selu s. Rebrovići, sa zadatkom da spriječi dolazak pomoći neprijatelju pravcem Rebrovići — Kamenica.

II bataljon da krene iz svoje baze selo Božici, pravcem: Čičin most — Tržić — Stanište — Brezovica, konjskom stazom između kote 454 i Vidrinac (k. 471), izbije na cestu Rebrovići — Kamenica, sa zadatkom da napadne neprijatelja u selu Kamenici sa sjeverozapadne strane. Pravac napada centar sela.

III bataljon ojačan sa jednim teškim bacačem i dva protukolska topa da krene sa položaja zasjede i napadne neprijatelja u selu Kamenica sa istočne i jugoistočne strane.

IV bataljon d^ krene iz svoje baze preko mosta kod Tržića, pravcem Tržić — Stanište — Brezovica i izbije na konjsku stazu između kote 454 i Vidrinca (kota 471) i tu da ostane u brigadnoj rezervi.

Vod brdskih topova, pridodat ovoj brigadi, da se postavi na prostoriji Sv. Mihovilj — Šabanova Poljana, sa zadatkom da tuče kuće u centru sela Kamenice. Štab brigade i ostala dva bacača na Brezovici (kota 454).

Prilaže se izdata zapovijest[5] za napad na selo Kamenicu.

[4] i [5] Zapovijest se nalazi u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 7/11, k. 831.

Bataljoni su na svoje određene položaje došli na vrijeme, ali patrola III bataljona u 0,30 časova 13. III. o. g. ustanovila je da u Kamenici nema neprijatelja. Radi toga je odlučeno da se sa istim rasporedom snaga krene u napad na selo Rebrovići. U 2.30 sati patrola II bataljona ustanovila je da ni u Rebrovićima nema neprijatelja. Tada je naređeno od Štaba brigade da se postavi zasjeda na Griču i sjeverozapadnim padinama Brezovice jugozapadno od Griča. Položaj na Griču zauzeo je II bataljon, a lijevo od njega IV bataljon, sa zadatkom da spriječe saobraćaj neprijatelju na komunikaciji Tounj — Skradnik i kad naiđe da ga napadnu.

I bataljon smješten je u selu Kamenica, sa zadatkom da zatvara pravac Orljak — Kamenica preko rijeke Tounjčice. III bataljon postavljen je na Brezovici, a sa jednom četom na koti 471 (Vidrinac). Štab brigade sa ostalim dijelovima u Kamenici.

Početak borbe:

Borba je počela 13. III. 1944 g. u 8 časova,

U 8 časova naišao je jedan neprijateljski kamion, pravcem Skradnik — Tounj. IV bataljon otvorio je na njega vatru, zapalio kamion i nanio neprijatelju gubitke. Time je neprijatelj osjetio našu zasjedu i u 9 časova 13. III. o.g. napao je na položaje II i IV bataljona u namjeri da ih odbaci od ceste Tounj — Skradnik.

Neprijatelj je pošao u napad sa tri kolone: jedna od Košara u jačini od 50 vojnika, druga frontalno od ceste Tounj — Skradnik jačine od 100 vojnika i treća od Tounja jačine 50 vojnika. Neprijatelj je napad pomagao sa blindiranim vlakom, dvije blinde i dva tenka. Uslijed jake vatre IV bataljon se povukao na Vidrinac (kota 471), a jednom četom naslonio se na lijevo krilo II bataljona. II bataljon povukao se sa Griča prema padinama Brezovice. U toku čitavog dana neprijatelj je manjim snagama uz pomoć blindiranog vlaka, tenkova i blinda napadao na položaje II i IV bataljona. Bataljoni se nisu uporno držali na položaju, nego su se pod pritiskom neprijatelja povlačili nanoseći mu gubitke i onda ponovno zauzimali svoje položaje.

13. III. 1944 god. u 20 časova III bataljon je dobio zadatak da krene prema Carevom Polju i da

1

tamo napadne neprijatelja i zatvori pravac Skradnik — Oštarski Dolovi — Tobolić. Bataljon je stigao u Carevo Polje istoga dana u 23,30 časova. Pošto nije bilo tamo neprijatelja, zanoćio je u selu, manjim snagama izvršio je fingirani napad na Josipdol.

U toku noći 13/14 ov. mj. I bataljon je smijenio na položaju II i IV bataljon. II bataljon se smjestio u kućama Kamenice prema Tržiću na odmor, s tim da manjim snagama zatvori pravac Orijak — Kamenica, a IV bataljon u prvim kućama Kamenice prema s. Rebrovići, s tim da jednu četu pošalje na Vidrinac i zatvori pravac od Skradnika preko Brezovice za Kamenicu.

U toku ove noći neprijatelj nije nikuda kretao i nije bilo nikakovih borbi.

14. III. 1944 god. u 8.30 časova primijećeno je kako neprijatelj nastupa prema položaju I bataljona: jednom kolonom jačine od 100 vojnika od Tounja i drugom kolonom jačine od 200 vojnika od Košara na bokove I bataljona. Radi toga Štab brigade je naredio IV bataljonu da isturi jedinu četu na Pečenicu (kota 565) koja će zatvarati pravac Skradnik — Brezovica — Kamenica, a ostalim snagama da drži padine Brezovice i bočno tuče kolonu koja je nastupala prema lijevom boku I bataljona.

U 9 časova na kolonu koja je nastupala od Košara prema lijevom boku I bataljona otvorena je vatra i ona je odbačena na polazne položaje.

U 9.30 časova neprijatelj je ponovno napao na položaje I bataljona sa istim snagama, koje su bile pojačane jednom bojnom, i ona je nadirala frontalno na položaje I bataljona. Zajedničkim napadom triju neprijateljskih kolona, brojčano daleko nadmoćnijim, pokretljivijim (jer je imao na nogama krplje i skije), pomognut jakom artileriskom i bacačkom vatrom neprijatelj je prišao našim snagama na 50 metara. I bataljon je otvorio na njega jaku vatru i nanio mu velike gubitke. I četa I bataljona koja se nalazila na lijevom krilu odstupila je pred neprijateljem koji je nadirao od Košara na lijevi bok I bataljona i time ogolila bok bataljona. Tu kolonu neprijatelja tukla je i četa IV bataljona, ali ona je ipak uspjela da odbaci lijevokrilnu četu I bataljona. Time je neprijatelj uspio obuhvatiti po-

ložaj I bataljona s lijevog boka, a ujedno izvršio jakim snagama juriš sa fronta. Nastala je borba prsa u prsa. I bataljon je nanio neprijatelju velike gubitke, ali pretrpjevši i sam velike gubitke morao se povući pred nadmoćnim neprijateljem koji ga je bio obuhvatio i sa lijevog krila. U povlačenju nije imao mogućnosti da iznese mrtve i teško ranjene i automatska oružja, jer su se naši borci bili izmiješali sa neprijateljskim vojnicima. U 10 časova neprijatelj je zauzeo Grič, a I bataljon se povukao na Brezovicu u pravcu kote 454.

IV bataljon koji je bio na Vidrincu (kota 471) radi jake neprijateljske i minobacačke vatre, kao i radi povlačenja I bataljona, povučen je na Jesenje (kota 513) i Brezovicu (kota 471) i imao zadatak da kontroliše pravac Skradnik — Brezovica — Kamenica.

Po izvještaju I bataljona u 12 časova, neprijatelj nadire od Rebrovića cestom lijevo i desno od nje u pravcu Kamenice. Izdato je naređenje II bataljonu, koji se nalazio u Kamenici, da zauzme položaj između Kamenice i Rebrovića kod slova A od napisa Kamenica, sa jačim dijelom snaga na padinama Brezovice sjeverozapadno od ceste.

Po zauzimanju Griča neprijatelj je pošao naprijed prema Brezovici, ali su ga naše jedinice odbacile i nanijele mu gubitke. Cestom prema Kamenici neprijatelj nije nailazio. U 16.30 časova 14. III. 1944 g. neprijatelj se zaustavio na Griču sa isturenim patrolama na Vidrincu i Brezovici (kota 454).

Tada je I bataljon radi sređivanja i odmora povučen u Kamenicu, a u 22 časa prebačen u Ključ.

II i IV bataljon po' padu mraka povučeni su u Kamenicu, s tim da po jednu četu ostave na Brezovici kao osiguranje, a jednu jaču patrolu da II bataljon isturi još u pravcu Rebrovića.

III bataljon koji je 13/14 ov. mj. prenoćio u Carevom Polju u zoru 14 ov. mj. zauzeo je položaj Srednja Gora — Vinogradište, sa zadatkom da zatvara pravac od Skradnika preko Oštarskih Dolova za Tobolić. Na položajima ovoga bataljona u toku 14 ov. mj. nije bilo nikakovih promjena. Isti je zanoćio na svojim položajima.

U toku noći 14/15 ov. mj. na položajima bataljona nije bilo nikakovih promjena.

U zoru 15 ov. mj. prema nerađenju divizije izvršen je sljedeći razmještaj: I bataljon prebačen je u Donje Primišlje, II bataljon ostao je u Kamenici, sa zadatkom da zatvara pravac Rebrovići — Kamenica — Tržić, III bataljon smješten je u Sekuliće sa istim zadatkom kao i ranije, IV bataljon u Božiće. Štab brigade u s. Cekinovići.

15. ov. mj. u 8 časova neprijatelj je krenuo od Rebrovića prema Kamenici, nadirući jakim snagama preko Brezovice pomognut tenkovima i jakom minobacačkom vatrom. Radi jakog pritiska neprijatelja i nezgodnog položaja bataljon se povlačio prema Simića Brdu pružajući neprijatelju otpor, a jednu je četu spustio na cestu prema Tržiću. Kad se bataljon povukao, neprijatelj je sišao na cestu sa Brezovice i kretao cestom u kolonama. Jačina mu je bila 500 vojnika sa dva tenka, jednom blindom i dva topa. Četa koja je bila na cesti otvorila je na njega vatru i onda odstupila u pravcu Cekinovića postepeno. Ostali dijelovi bataljona povukli su se sa Simić Brda na Ravidenicu.

Pošto je neprijatelj počeo nadirati od Tržića u pravcu Cekinovića, Štab brigade je naredio IV bataljonu da bude spreman za prebacivanje preko Mrežnice na pravac Tržić — Tobolić u 15 časova, a jednu četu da prebaci odmah. Četa IV bataljona je neposredno iza toga stigla i zauzela položaj u Cekinovićima. II bataljon je također spustio jednu četu prema cesti Tržić — Cekinovići, s tim da zauzme položaj zapadno od puta. Neprijatelj je u 17 časova 15. III. o. g. pošao prema Cekinovićima od Tržića, ali dijelovi II bataljona i četa IV bataljona dočekali su ga vatrom i odbacili nazad. Neprijatelj je u 18.10 časova počeo odstupati prema Tržiću i Kamenici, naši su ga dijelovi gonili do Kamenice gdje je i zanoćio.

U međuvremenu neprijatelj se uspio probiti pravcem Plavča Draga — Kneja, te je Štab divizije u 13 časova 15. ov. mj. naredio našem III bataljonu da krene iz Sekulića i zauzme položaj na istočnim padinama Malog Humca (kota 381 i 340). U 15.20 časova neprijatelj je počeo nadirati prema Toboliću. III bataljon ga je pustio na blisko odstojanje i otvo-

rio jaku vatru, neprijatelj se zbunio i počeo bježati radi pretrpljenih gubitaka, našto su dijelovi I brigade sačekali odstupajućeg neprijatelja u Kneji i nanijeli mu velike gubitke. U 16 časova Štab divizije je naredio da se III bataljon prebaci na pravac Tržić — Cekinovići, pošto je neprijatelj počeo nadirati tim pravcem. Ali u 17.30 časova neprijatelj je bio zaustavljen, a u 18.10 časova počeo je odstupati. Radi toga naređeno je III bataljonu da se povrati u Sekuliće, sa zadatkom da zatvara pravac Skradnik — Oštarski Dolovi — Tobolić.

II bataljon smješten je u Cekinoviće, sa zadatkom da zatvara pravac Kamenica — Tržić — Tobolić. I bataljon u Donje Primišlje, IV bataljon Pijevci i Jančići, Štab brigade sa ostalim djelovima u Milkovići.

Ishod borbe: Dobiveni zadatak brigada je uglavnom izvršila. Napadom na komunikaciju Tounj — Skradnik spriječen je saobraćaj tom komunikacijom u dane 13 i 14. III. 1944 god. Zatvoren je pravac Rebrovići — Tržić — Tobolić, pored toga na našu su brigadu navučene neprijateljske snage i time je olakšan rad 1 i III brigadi na njihovim sektorima.

Gubitci neprijatelja: *U ljudstvu:* 13. ov. mj. 16 mrtvih i 18 ranjenih,
14. ov. mj. 98 mrtvih i 130 ranjenih i
15. ov. mj. 19 mrtvih i 32 ranjena.

Ukupno: 133 mrtva i 180 ranjenih.

U materijalu: 13 ov. mj. 3 karabina, 3 šinjela, 2 para cipela, 500 metaka, 12 litara benzina, 15 ov. mj. 11 mina za veliki bacač, jedne nišanske sprave za veliki bacač, 5 dopunskih punjenja za veliki bacač, 3 karabina, 1 tromblon, 15 tromblonskih bombi, 1 par cipela.

U ljudstvu: 13 ov. mj. 2 mrtva i 9 ranjenih.
14. ov. mj. 16 mrtvih i 47 ranjenih i 3 nestala.
15 ov. mj. 1 mrtav i 14 ranjenih.

Ukupno: 19 mrtvih i 70 ranjenih i 3 nestala borca.

Od toga poginuli su v. d. zamjenika komesara • Radašinović Mile, p. poručnik Mlađan Milan, p. p[0], ručnik Carević Marko." Ranjeni komandir mitraljeske čete Zdjelar Milan, komesar mitraljeske Čete Zec Đuro, komesar 2 čete Uzelac Mićo, v. d. komandira čete Vorkapić Pavao iz I bataljona, komesar 2 čete Vojnović Dragan, zamjenik komesara 1 čete Miljević Milan iz III bataljona.

U materijalu: 2 mitraljeza »Breda«, 5 puškomitraljeza, 1 Šarac, 3 postolja za mitraljez »Breda«, 3 ranca municije i 12 karabina i jedan mali bacač. Jedan karabin oštećen od granate, 700 metaka.

Utrošak municije:

9.730 metaka za pješadiska oružja, 45 mina za mali bacač, 5 mina za teški, 41 tromblonska bomba.

Lica koja su se istakla u borbi:

Smoljanović Stevo, vodnik 1 čete, Eror Miloš, puškomitraljezac iz 1 čete, Đaković Dušan, puškomitraljezac iz 1 čete, Uzelac Mićo, komesar čete, Vojnović Božo, puškomitraljezac, Miščević Đuro, borac, Zavoda Branko, borac, Brković Pero, borac, Orlović Ilija, borac — svi iz 2 čete, Pošmuga Nikola, borac, Rončević Milan, vodnik, Krlić Miloš, mlađi vodnik, Šegulja Venco, desetar, Arlov Đuro, vodnik, Obradović Đuro, politdelegat, Rožeti Pado, borac (Italijan) — svi iz 3 čete, Roknić Pero, borac, Zec Đuro, komesar čete, Bakić Dušan, borac, Stipić Adam, borac, Ivošević Simo, borac, Radićanin Pavao, borac, Barišić Ivan, borac, Jakša Anđeo, borac, Grgić Branko, zamjenik komesara čete — svi iz mitraljeske čete. Gore navedeni drugovi su iz I bataljona. Komesar 3 čete Vojnović Dragan, komandir 1 čete Gvozdić Ljuban iz III bataljona. Komandir 1 čete p. poručnik Mlađan Milan, p. poručnik Carević Marko, stariji vodnik Bućan Stevo i Popović Stevo, Domičini Hugo, puškomitraljezac (Italijan).

Kritika akcija:

Odluke i zapovijesti za borbe dana 13, 14 i 15 ov. mj. bile su realne obzirom na situacije. Rukovođenje borbom na dan 14 ov. mj. bilo je slabo, jer štabovi I i IV bataljona nisu se snašli u situaciji toga

[0] U originalu, pored ove rečenice, dopisano mastilom: »**Napomena:** p.poručnik Mlađan Milan i Carević Marko ranjeni su i umrli u divizijskoj ambulanti.«

dana. Komandant IV bataljona iako mu je bilo naređeno da tuče neprijateljsku kolonu koja je ugrožavala lijevi bok I. bataljona, angažovao je na tom pravcu samo jednu četu. On je lično osmatrao borbu na Griču, te kad je vidio da neprijatelj ne napada na njegov bataljon, trebao je više snaga angažovati za olakšanje situacije kod I bataljona. Zatim isti komandant, oošto mu je bilo naređeno da posjedne sa jednom četom Pečenicu (kota 565) i tako kontroliše pravac od Skradnika preko Brezovice za Kamenicu, poslao je tu četu na taj položaj, ali je nije prekontrolisao i ona nije zauzela određeni položaj. Takav postupak komandanta bataljona mogao je dovesti do iznenadnog prodora neprijatelja na tom pravcu. Komandant IV bataljona u borbi donosi odluke nepromišljeno brzo i uzrujano, te su mu iste često puta pogrešne, što znači da se slabo snalazi u borbi.

Štab I bataljona za vrijeme borbe na Griču 14 ov. mj. nije imao svoje komandno mjesto, nego se razišao po četama, radi toga odluke o postupcima jedinica u borbi nisu bile saglasne, jer su se donosile sa više mjesta i od razniH članova štaba. Radi toga i rad četa u bataljonu nije bio saglasan, nego je svaka zasebno donosila odluke o svom postupku. Komandant I bataljona nije se snašao toga dana u situaciji. Dopustio je da ga daleko nadmoćniji neprijatelj obuhvati sa lijevoga boka i ujedno frontalnim napadom i prodorom nanese velike gubitke, mjesto da je uočio tešku situaciju kod svog bataljona i na vrijeme ga izvukao iz borbe.

1. četa I bataljona kod koje su se nalazili zamjenik komandanta bataljona, zamjenik komesara bataljona, te oficir pri Štabu bataljona Mile Savić, koja je bila na lijevom krilu bataljona i baš na tom pravcu neprijatelj je namjeravao obuhvatiti položaje bataljona, tako da bi zalaganjem te čete čitav bataljon mogao se izvući na vrijeme iz borbe. Komanda čete i članovi Štaba bataljona dopustili su, ne procijenivši situaciju, da se ta četa izvuče iz borbe prva.

Neprijatelj je imao na nogama krpije i skije te je bio daleko pokretljiviji u snijegu od naših boraca, što mu je omogućavalo brzo i lako izvršenje manevra. Pored toga, neprijatelj je imao i bijele ogr-

tače, što je onemogućavalo našim borcima osmatranje nenrijatelja. Ove gore navedene stvari stvarale su kod naših boraca malodušnost.

Naše jedinice imale su malo municije, a naročito I bataljon, te nisu mogle stvoriti vatrenu nadmoćnost. Pored toga, vrlo slaba ishrana i zamorenost jedinica uticala je na njihovu borbenost.

Saradnja bataljona u brigadi bila je slaba, što se vidi iz borbe na Griču 14 ov. mj. kad komandant[1] IV bataljona nije imao inicijative da olakša situaciju kod I bataljona iako je zato imao mogućnost.

U ovim borbama i ovaj štab imao je greške: što nije Štabu I bataljona naglasio da položaj na Griču ne treba držati uporno; što je član ovoga štaba koji je tada bio poslat, t.j. prilikom borbe na Griču 14 ov. mj., na položaj zakasnio, te nije mogao, kad je došao na položaj, uočiti kakva je situacija kod I bataljona, da bi olakšao angažovanjem u borbi IV bataljona; što bacači nisu bili poslati na vrijeme na položaj, da bi svojom vatrom tukli neprijatelja dok je još bio u kolonama.

Podaci o neprijatelju, da se nalazi u s. Rebrovići i Kamenici, bili su netačni. Jedinice ove brigade nepotrebno su se zamarale 2 dana, postavljajući zasjedu kod Tounjskog Tržića, te napadom na Kamenicu i Rebroviće, a tamo nije bilo neprijatelja.

Pouke iz borbe:

Neprijatelj u napadu na naše položaje vrlo često nastoji obuhvatiti naše jedinice s bokova manevrom i to mu u većini slučajeva uspijeva. Naše jedinice u takvim momentima ne znaju se snaći. Manevri neprijatelja u takvim slučajevima moraju se parirati osiguranjem bokova i našom jakom rezervom. Radi toga na položaju ne treba držati čitavu jedinicu, nego jedan dio, dok ostatak jedinice treba biti u rezervi. Za sprečavanje izvršenja manevra neprijatelju mogu dobro pomoći automatska oruđa koja treba postavljati na takve položaje da svojom vatrom štite bokove jedinica.

i

Napomena: Naša inžinjerska četa u noći **12/13** ov. mj. postavila je na cesti Rebrovići — Kamenica **3** nagazne mine protiv tenkova. Mine su bile dobro maskirane, te ih je neprijatelj otkrio i uništio.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant, p. pukovnik:
Operat. oficir, kapetan:

V. d. politkomesara:

BR. 60

IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVOG NOP ODREDA OD 18 MARTA 1944 GOD. ŠTABU TRINAESTE DIVIZIJE O BORBAMA NA PODRUČJU GOMIRJA[1]

ŠTAB
I ODREDA XIII DIVIZIJE NOVJ
Broj 70
18 marta 1944 god.

ŠTABU XIII DIVIZIJE XI KORPUSA NOVJ

Operativni izvještaj:

Dana 10. III. t.g. neprijatelj u jačini oko 100 do 120 vojnika krenuo je prema položajima II Bataljona koji je držao položaje na Ljubošini.[2] Neprijatelj je nastupao u tri manje kolone i to: jedna Vitunj prema Lumbardi, jedna prema Goljaku k. 362[3] i trećom prema Perić mostu. Kada je neprijatelj došao na 300—400 metara ispred Perić mosta, na istoga je otvorena vatra. Neprijatelj je odmah zauzeo položaje i borba se je razvila, koja je trajala od 12 do 16 sati, našto se je neprijatelj povukao u Ogulin.

U toj borbi neprijatelj je imao 1 mrtvog i dva ranjena. Na našoj strani nije bilo gubitaka.

Utrošeno je 350 metaka za p. mitraljeze, 200 metaka za puške i 4 mine za laki bacač.

[1] Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 10/2, k. 913.
[2] Vidi dok. br. 146.
[3] Vjerovatno omaška. Treba Lumbarda (k. 632), Goljak (k. 525).

Dana 11. III. t. g. neprijatelj je opet krenuo iz Ogulin« u jačini 300 do 400 vojnika, jednom kolonom preko Vitunja drugom kod Brestovca prešao rijeku Dobru i razvio se u strelce a trećom krenuo prugom (željezničkom) ispod Perić mosta, ispod Ljubošine prema Gomirju. Raspored našeg bataljona bio je: jedna četa na Maranić glavici i kod Perić mosta, jedan vod sa dva p. mitraljeza na Lumbardi i jedan vod u rezervi kod Štaba bataljona. Kada je neprijatelj došao na blisko otstojanje, na istoga je otvorena vatra iz automatskog oružja i pušaka, gdje je bio zaustavljen, ali kako je neprijatelj sa jednom kolonom nastupao prugom gdje ga je štitio nasip, a uslijed velikog snijega i teškog povlačenja, bataljon je bio primoran na povlačenje od Ljubošine sa položaja i zauzeo je položaj kod Gomirja na Gradini i tukao neprijatelja. Kako je neprijatelj bio sa jačim snagama, a imao jedan teški bacač i jedan top sa kojim je tukao šrapnel granatama, pošto je neprijatelj uspio ući u Gomirje, bataljon se povukao u selo Kosanoviće gdje je zanoćio i isturio patrole prema Gomirju. Dana 12. III. dobio je od II Brigade naređenje da se prebaci u Vrbovsko, što je i učinio.

Gubitci neprijatelja u ovoj borbi nisu poznati, ali svakako je imao 10—15 mrtvih i ranjenih. Na našoj strani bio je jedan drug lakše ranjen od gelera. Utrošeno je 550 metaka za p. mitraljeze, 400 metaka za puške, 5 mina za laki bacač, i 80 metaka za šmajser.

Dana 13 na 14. III. t. g. u dogovoru sa III Bataljonom II Brigade naš II Bataljon izvršio je napad na neprijateljsku posadu u Gomirju koja je brojila 80—100 Nijemaca i oko 30 četnika sa naoružanjem oko 10 p. mitraljeza. Raspored naših jedinica bio je sljedeći: jedna četa našeg bataljona učestvovala je u ovoj akciji i imala je zadatak da napadne neprijatelja od sela Kosanovića, a jedna četa II Brigade imala je zadatak da napadne neprijatelja od Manastira u selu Vurdašima. Jedinica našeg bataljona imala je 6 drugova u bijelim pelerinama koji su išli kao prethodnica. Kada su stigli u samo Gomirje, neprijateljska straža primijetila ih je i na njih otvorila vatru, našto je cijela četa odmah stupila u borbu i izvršila juriš. Po svemu izgledu i povlačenju neprijatelja isti je bio pripremljen na povlačenje, pošto je isti nakon manjeg otpora već napustio mjesto i u paničnom bijegu povlačio se za Ogulin. Kod otstupanja neprijatelj je praćen vatrom do Perić mosta. Četa II Brigade nije našla neprijatelja u selu Vurdašima, pošto se je isti povukao u samo mjesto.

U ovoj borbi gubitci neprijatelja nisu poznati, ali po tragovima krvi moglo se je zaključiti da je imao oko 10 mrtvih i ranjenih.

Na našoj strani nije bilo gubitaka.

Zaplijenjeno je 4 šinjela, 3 ćebeta, 1 šatorsko krilo, 4 ranca za nošenje spreme u kojima je bilo nešto veša.

Utrošeno je 600 metaka za p. mitraljeze, 350 puščanih, 90 metaka za šmajser, 16 ručnih bomba i 4 mine za laki bacač.

Borba je vođena u ovim akcijama sa Nijemcima i četnicima, isti su imali kod nastupanja krplje i bijele pelerine.

Za vrijeme borbe u Vrbovskom se je nalazio jedan bataljon od II Brigade, a lijevo i desno nije bilo nikoga od naših jedinica. Za vrijeme borbe 13—14 ov. mj. jedna četa našeg bataljona držala je položaj kod Stubice više Vrbovskog da neprijatelj ne bi došao šumom za leđa našim jedinicama.

U ovim borbama bataljon kao cjelina pokazao se je dosta dobro, a naročito se je istakao sa svojom borbenošću vodnik Marčić Milan i borac Raspor Josip. Slab u rukovođenju pokazao se je vodnik Čargonja Josip, jer za vrijeme borbe nije imao svoj vod u rukama i nije s njim rukovodio.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
Gašparović Dragutin

Komandant, kapetan
Đuro Trbović

(M. P.

BR. 67

IZVJEŠTAJ ŠTABA TREĆEG DIVERZANTSKOG BATALJONA OD 18 MARTA 1944 GOD. ŠTABU DESETOG KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE O IZVRŠENIM DIVERZIJAMA OD i DO 28 FEBRUARA[1]

ŠTAB
III DIVERZANTSKOG BATALJONA
X KORPUSA »ZAGREBAČKOG«
N.O.V. i P.O.J.
Broj 62/44
Dana 18-111-1944 god.

IZVJEŠTAJ O IZVRŠENIM AKCIJAMA ZA MJESEC FEBRUAR

1. II. 1944. Na pruzi Dugo Selo — Križevci kod stanice Prikraj dignut je u vazduh putnički vlak nakrcan civilima i vojskom. Oštećena je lokomotiva i 3 vagona, a 4 vagona su potpuno uništena. Ubijene su 4 ustaše. Promet je stajao 20 sati.[2]

2. II. 1944. Na pruzi Banova Jaruga — Zagreb kod stanice Kutina dignut je u vazduh brzi vlak. Lokomotiva i 3 vagona su uništena, broj ranjenih i mrtvih nije nam poznat,[3] a promet je stajao 10 sati.

2. II. 1944. Na pruzi Zagreb — Banova Jaruga kod stanice Popovača dignut je u vazduh mješoviti vlak.[4] Mina je eksplodirala pod samim vlakom, te je uništeno 4 vagona, a više ih je oštećeno. Bilo je mrtvih i ranjenih, ali nam broj nije poznat. Promet je stajao 12 sati.

3. II. 1944. Na pruzi Zagreb — Dugo Selo kod stanice Sesvetski Kraljevec dignut je u vazduh teretni vlak. Uništena je lokomotiva i 3 vagona, a više ih je bilo oštećeno. Promet je stajao 14 sati.[5]

9. II. 1944. Na pruzi Banova Jaruga — Zagreb kod stanice Ludina presječena je 1 šinja radi osiguranja prelaza naše vojske preko pruge.[0]

[1] Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 22/4, k. 551 A.
[2] Vidi tom V, knj. 24, dok. br. 116.
[3] Iz izvještaja Zapovjedništva Glavnog stožera domobranstva vidi se da je 7 osoba ranjeno. Vidi tom V, knj. 24, dok. br. 117.
[4] Vidi tom V, knj. 24, dok. br. 117.
[5] Vidi tom V, knj. 24, dok. br. 118.
[6] Vidi tom V, knj. 24, dok. br. 125.

10. II. 1944. Na pruzi Banova Jaruga — Zagreb kod stanice Ludina presječena je šinja također radi osiguranja prelaza naše vojske.[7]

12. II. 1944. Na pruzi Dugo Selo — Križevci na rijeci Lonji dignut je u vazduh željeznički most dugačak 17 metara. Most je miniran u sredini, tako da je cio pao u vodu.[8]

13. II. 1944. Na pruzi Banova Jaruga — Zagreb kod stanice Ludina presječena je pruga na 6 mjesta zbog osiguranja prelaza naše vojske, uništeno je 6 šinja.

14. II. 1944. Na pruzi Banova Jaruga — Zagreb kod stanice Ludina presječena je pruga na 3 mjesta zbog osiguranja prelaza naše vojske, uništene su 3 šinje.

27. II. 1944. Na pruzi Zagreb — Dugo Selo kod stanice Sesvete bačen je u vazduh brzi vlak. Lokomotiva je oštećena, 3 vagona su potpuno uništena, a 5 ih je oštećeno. Mrtvih je bilo 19, a ranjenih 23 što vojnika što civila, pruge je oštećeno 60 metara, a promet je stajao 20 sati.[9]

28. II. 1944. Na pruzi Križevci — Bjelovar kod stanice Rovišće dignut je u vazduh želj. most preko Velike Rijeke dugačak 15 metara. Saobraćaj je stajao 48 sati. Akcija je vršena u sastavu XXXIII Divizije.[10]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar:
Štajner Joso

Komandant:
s. o.

Vidi tom V, knj. 24, dok. br. 126.
Vidi tom V, knj. 24, dok. br. 132.
Vidi tom V, knj. 24, dok. br. 146.
[10] Vidi tom V, knj. 24, dok. br. 147.

BR. 67

ZAPOVIJEST ŠTABA SEDME UDARNE DIVIZIJE OD 19 MARTA 1944 GOD. PODREĐENIM JEDINICAMA ZA DEjSTVO NA KOMUNIKACIJAMA PETRINJA — SISAK, SiSAK — SUNJA — DUBICA, SUNJA — KOSTAJNICA, PETRINJA — BLINJA, SISAK — BLINJA I KOSTAJNICA ^ BLINJA[1]

ŠTAB
VII UD. DIVIZIJE NOV
JUGOSLAVIJE
Op. br. 142,
19 marta 1944.

ZAPOVIJEST

(Sekcije: Kostajnica 1:100000 i Petrinja 1:100000)

Po primljenim podacima neprijatelj je povukao jedinice I Kozačke divizije iz Stubljana i Graboštana, iz Komareva, Novog Sela, Pračna i Mošćenice te iz Petrinje.[2] Nemamo još izvještaja da li se dijelovi te divizije još nalaze u Kostajnici, Sunji i Sisku. Isto tako nismo primili podatke da bi neke nove neprijateljske snage stigle na taj sektor kao smjena povučenih snaga.

Naša divizija ima zadatak da aktivno dejstvuje na komunikacije Petrinja — Sisak, Sisak — Sunja — Dubica i Sunja — Kostajnica; da čvrsto zatvori pravce Petrinja — Glina, Petrinja — Hrastovica — Kraljevčani, Petrinja — Blinja, Sisak — Blinja i Kostajnica — Blinja;[3] da uništava na prostoriji između glavne pruge i komunikacije Kostajnica — Petrinja četničke elemente, prikuplja dezertere i u sporazumu sa civilnim vlastima vrši mobilizaciju.

U cilju izvršenja toga zadatka

[1] Prepis originala, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 6/1, k. 813.

[2] Iz izvještaja Župske redarstvene oblasti Petrinja od 29 marta vidi se da dijelovi Prve kozačke konjičke divizije nisu tada napustili područje Banije. Petrinju i neka manja uporišta napustili su 14 marta dijelovi njemačke Prve brdske divizije. Vidi dok. br. 149 i 153 u ovoj knjizi 1 dok. br. 28/15—1, 29/15—1, i 33/15—1, k. 158 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.

[3] Vidi dok. br. 84 i 88.

N A R E Đ U J E M O

X brigada: *Zadatak:* Razmjestiće se na prostoriji Borojevići — Knezovljani — Mečenčani — Bjelovac. Čvrsto zatvoriti pravac Kostajnica — Mečenčani. Rejon izviđanja i obezbjeđenja desno do linije Prevršac — Babina Rijeka — D. Velešnja, lijevo do linije Knezovljani — Svinjica — Sunja zaključno. Na cesti Kostajnica — Sunja postaviti zasjedu u cilju sprečavanja saobraćaja i uništavanja neprijatelja. Dubokim izviđanjima i krstarenjem manjih dijelova onemogućiti prodiranje neprijatelja na taj rejon, uništavati četnike i prikupljati dezertere. Pojačati rad informativne službe u cilju prikupljanja tačnih podataka o neprijateljskom garnizonu Kostajnica, transportu neprijateljskih snaga komunikacijama Kostajnica — Sunja i pripreme napada na voz na pruzi Sunja — Dubica u najkraće vrijeme. Lijevo održavati vezu sa III brigadom. Štab brigade nalaziće se u s. Borojevićima.

II brigada: *Zadatak:* Ostaje na istoj prostoriji sa zadatkom zatvaranja pravca Petrinja — Gore i organizacijom jakih položaja na tom pravcu. Produžiti rad na fortifikaciji tih položaja, organizovanju prihvatnih položaja duž komunikacije i izgradnji mosta na r. Glini. Aktivno dejstvovati na izabrane tačke vanjske obrane Petrinje u cilju uništavanja i prikupljanja podataka o organizaciji odbrane. Rejon izviđanja i obezbjeđenja desno do r. Utinje zaključno, lijevo do r. Kupe zaključno. Desno održavati patrolnu vezu sa IV brigadom. Na tom sektoru potpomagati rad pozadinskih vlasti na mobilizaciji. U zadatak informativne službe staviti i utvrđivanje stanja nepr. snaga u Petrinji. Štab brigade nalaziće se u s. Graberju.

III brigada: *Zadatak:* Razmjestiće se u V. Gradusa — M. Gradusa — Staro Selo. Rejon izviđanja i obezbjeđenja desno do Knezovljani — Sunja, lijevo do komunikacije Blinja — Sisak. Aktivno dejstvovati na komunikaciju Sisak — Sunja. U tom cilju postaviti jaku zasjedu u šumi Stari Gaj — Piskornjač i po mogućnosti na još kojem pogodnom mjestu. Pripremiti u najkraće vrijeme napad na voz između Capraga i Petrinjaca. Manjim odjeljenjima spuštati se

duboko prema komunikacijama u cilju uništavanja četnika, prikupljanja dezertera i sprečavanja nadiranja neprijatelja sa tih komunikacija na taj sektor. Desno održavati vezu sa I brigadom, lijevo sa IV brigadom. Štab brigade nalaziće se u s. V. Gradusa.

IV brigada: *Zadatak:* Razmjestiće se na prostoriju: Moštanica — Deanovići — Klinac — Cuntić. Čvrsto zatvoriti pravac Petrinja — Blinja i Petrinja — Hrastovica — Tješnjak. Rejon izviđanja i obezbjeđenja desno do komunikacije Blinja —- Sisak zaključno, lijevo patrolno izviđanje do r. Utinje zaključno. Aktivno dejstvovati na komunikaciju Sisak — Petrinja. U tom cilju postavljati zasjede na toj komunikaciji zapadno od Mošćenice i po mogućnosti na još kojem pogodnom mjestu. Utvrditi kako su porušeni mostovi u Tješnjaku i Hrastovici i po potrebi temeljito dovršiti rušenje. Desno održavati vezu sa III brigadom, lijevo sa II brigadom patrolama. Štab brigade nalaziće se u s. Deanovićima.

Veza: Divizijska centrala nalaziće se u s. G. Pastuši. **Za** niu će se vezati štabovi I, III i IV brigade direktno. Štab II brigade vezaće se na stalnu liniiu Gore — Glina. Veza mora biti uspostavljena tokom noći 19/20. ov. mjeseca.

Hir. ekipa: Nalaziće se u s. Gornja Pastuša, a divizijska bolnica i V. P. bolnica na prijašnjim mjestima.

Intendantura divizije: Nalaziće se u Mačkovom Selu.

Štab divizije sa dijelovima: Nalaziće se od danas u 19 časova u s. Dodošima.

Napomena: U vezi sa povlačenjem neprijateljskih snaga Kozačke divizije oslabljene su znatno snage neprijateljskih garnizona Kostajnica — Sunja — Sisak — Petrinja, kao i kontrola komunikacija između tih garnizona. Ofanzivno dejstvo neprijatelja u pravcu slobodne teritorije time je mnogo oslabljeno. Ovakova situacija vrlo je povoljna za nas i pruža nam priliku da snažnim pritiskom na te komunikacije lomimo saobraćaj i nanosimo neprijatelju teške gubitke **uništavajući**

njegovu živu silu i materijal. Tu situaciju treba iskorišćavati brzo i potpuno.[4]

Kontrola prostorije između navedenih garnizona po našim snagama potpuno je omogućena, što nam daje priliku da uništimo četnike na toj prostoriji.

Rad informativne službe treba sada pojačati do maksimuma. Prodiranje u neprijateljske garnizone sada je omogućeno, te treba iskoristiti to za učvršćivanje i proširivanje veza unutar garnizona i uspostavljanje solidnih kanala kroz sela u blizini garnizona.

Mogućnost našeg dejstva u »Trokutu« obezbijeđena je u daleko većem stepenu nego do sada, što treba iskoristiti za napad na komunikacije Sunja — Dubica, gdje neprijatelj nije toliko budan.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M. P.)

Politkomesar:
Uroš Krunić v. r.

Komandant, p.pukovnik:
Mil. Pavlović v. r

DOSTAVLJENO:
Štabu I, II, III i IV brigade,
Hirurškoj ekipi VII divizije.

Dne 19. III. 1944.
u 13 sati.
Načelnik, major:
Kole Kajić

Za tačnost prepisa
Načelnik, major:
Kole Kajić

[1] Vidi dok. br. 84, 88 i 120 u ovoj knjizi i tom V, knj. 26, izvještaj Štaba Sedme divizije Štabu Četvrtog korpusa NOV Jugoslavije od 6 aprila 1944 god.

BR. 67

IZVJEŠTAJ ŠTABA DEVETE DIVIZIJE OD 19 MARTA 1944 GOD. ŠTABU OSMOG KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE 0 BORBAMA OD 15 FEBRUARA DO 19 MARTA[1]

ŠTAB
IX DIVIZIJE N.O.V. JUGOSLAVIJE
19. III. 1944.

ŠTABU VIII KORPUSA N.O.V. JUGOSLAVIJE

Operaciski izvještaj za razdoblje
od 15-11 do 19-111-1944 godine.

Važnijih borbi i akcija nije bilo.

15-11-1944 Poslije napuštanja Bos. Grahova od strane neprijatelja,[2] koji se je povukao preko Strmice za Knin, raspored naših snaga bio je sljedeći:

I Brigada: jedan bataljon u s. Kesićima, jedan u s. Obijaj, a dva u s. Marinkovci — Maleševci, sa zadatkom upućivanja jačih izviđačkih dijelova u pravcu Derala i Strmice i u pravcu Risovca.

II Brigada: jedan bataljon u s. Luka, sa zadatkom osiguranja od Risovca i Marića košara, dva bataljona u s. Peulje, sa zadatkom slanja izviđačkih dijelova preko Borove Glave za Uništa i jedan bataljon u Livanjskom Polju, radi omogućavanja prikupljanja hrane.

Grahovsko-peuljski N.O.P. Odred: jedan bataljon kao predstraža prema Strmici u s. Knežević, jedan u s. Pečenci, a jedan u s. Ugarci, desno i lijevo od Grahova prema Kninu, sa zadatkom izviđanja ovoga pravca i osiguranje istoga.

Štab divizije sa hirurškom ekipom smjestio se je u s. Marinkovci, zaselak Šerbeđije.

Desno od nas u Peći, Zebe i Resanovcima nalazili su se dijelovi VI Divizije, a lijevo u Livanjskom Polju nalazili su se dijelovi XX Divizije.[8]

[1] Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 24—1/2, k. 517 A.
[2] Grahovo su tada napustili dijelovi njemačke Prve brdske div zije. Vidi tom V, knj. 24, dok. br. 55 i 68.
[3] Vidi dok. br. 104.

Vrijeme je bilo hladno, sa velikom snježnom vijavicom.

lß-II-1944. Raspored naših snaga je bio bez promjena. Slali su se izviđački dijelovi u pravcu Strmice, povukao se je neprijatelj i iz Tiškovca i Plavnog za Knin, a manji četnički dijelovi ostali su u Strmici.

Prispjela su dva borca iz I Bataljona I Brigade, koji su bili zaostali u s. Zaselak prilikom iznenađenja[4] i oni su poslije povratka neprijatelja iz ovog sela pronašli nešto od ostavljenog oružja, koje je od neprijatelja bilo iskvareno.

Neprijatelj je u s. Zaselak prilikom borbe sa ljudstvom I Bataljona I Brigade ubio naših 8 boraca, a 17 zarobio, koji su ovoga dana strijeljani u Strmici. Dva su poginula van sela, tako da je broj gubitaka ovog bataljona iznosio 27 mrtvih.

17-11-1944. Bez promjena na našim položajima. Ishrana ljudstva I Brigade bila je vrlo loša, zbog iscrpljenosti sela oko Grahova koja su prilično siromašna.

18-11-1944. Bez promjena na našim položajima. Hladno vrijeme i sniježna vijavica još je trajalo, tako da je bio otežan rad izviđačkih dijelova u pravcu Knina.

19-11-1944 Bez promjene na našim položajima.

20-11-1944. Bez promjena na položajima. Vojni sud pri Štabu divizije, poslije završene istrage nad Štabom I bataljona I Brigade za dozvoljeni slučaj iznenađenja u s. Zaselku, gdje je nemarnošću, nesavjesnošću i nevršenju svojih dužnosti, kao i neizvršavanju naređenja od strane ovoga štaba brigade, koji je kriv za gubitak 27 drugova boraca i glavno naoružanje svoga bataljona, potvrdio je odluku Štaba divizije o smjenjivanju Štaba ovog bataljona sa dužnosti i stavio ih Sudu časti na raspoloženje za primjenjivanje kazni prema napravljenim krivicama. Sud časti pri Štabu divizije je imenovane kaznio i to: komandanta bataljona kaznom lišenja čina, a poli-

[4] 11 februara bataljon su iznenadili dijelovi njemačke Prve brdske divizije. Opširnije o tome vidi istorijat Devete divizije u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 56/2, k. 842 A.

tičkog komesara kaznom smjenjivanja sa dužnosti. Cio istražni materijal sa presudama dostavljen je Štabu VIII Korpusa na dalji rad.

21-11-1944. Ovog dana su se četničke snage — bande popa Đujića sa nešto Nijemaca skoncentrisale u Vrpolju i Golubiću i sa izvjesnim dijelovima došli u Strmicu. Dobili smo podatke od obavještajne službe: da neprijatelj ima namjeru izvršiti pokret u pravcu Grahova i Trubara, te dalje za Drvar. Preduzeli smo sve vojničke mjere, da bi onemogućili prodor neprijatelju u ovome pravcu. Ali ovoga dana neprijatelj nije vršio pokrete dalje od Strmice.

22-11-1944. Pojačali smo budnost i opreznost na položajima, a II Brigadi je naređeno da njezin bataljon iz Livanjskog Polja prebaci u s. Peulje, a jedan iz Peulja da pomjeri u s. Markovaču. Neprijatelj ni ovoga dana nije vršio pokrete od Strmice u pravcu Grahova.

23-11-1944. Bez promjene na našim položajima.

24-11-1944. Neprijatelj je svoje jače snage povukao iz Golubića i Vrpolja u Knin, a u ovim mjestima ostale su samo četničke bande.

25-11-1944 Vojni sud pri Štabu VIII Korpusa, pošto je pregledao cjelokupah istražni materijal po krivici Štaba I Bataljona I Brigade, za velike vojničke propuste i nevršenje svojih dužnosti koje su dovele do bezrazložnog gubitka 27 drugova i većeg dijela naoružanja bataljona, a da pri svemu ovome nisu uopće ništa ni pokušali uraditi kao starješine da to onemoguće i kao jedini krivac za sve ovo Štab I Bataljona I Brigade: komandant bataljona, politički komesar i zamj. političkog komesara kažnjeni su kaznom smrti strijeljanjem. Ova presuda je odmah izvršena.

26-11-1944. Pošto se neprijatelj povukao u Knin, i jedna njegova kolona pošla u pravcu Like,[5] donijeli smo odluku u sporazumu sa Štabom VIII Korpusa da

[5] Dijelovi njemačke Prve brdske divizije prebačeni su iz sjeverne Dalmacije na Baniju. Vidi dok. br. 12 i 13 u ovoj knjizi i tom V, knj. 23, primjedbu br. 4, uz dok. br. 78.

zbog izvođenja akcija i lakše prehrane naših jedinica izvršimo izvjesno pomjeranje brigada na našem sektoru. XX Divizija, koja je bila u Livanjskom Polju, dobila je naređenje i prebacila se je na prostoriju Kamešnice i Cetinske doline. Mi smo izdali zapovijest za pokret I Brigade sa prostorije Grahova na prostoriju Livanjskog Polja i to: dva bataljona sjevernom stranom polja preko s. Čelebića u pravcu Livna, a dva bataljona jugozapadnom stranom polja preko s. Sajkovića i Rujana u pravcu Prologa, da tamo vrše akcije na prostoriji južno od puta Prolog — Livno.

II Brigada da se prebaci sa prostorije s. Peulja na prostoriju Grahova i primi iste položaje, koje je do tada imala I Brigada.

Grahovsko-peuljski N.O.P. Odred je ostao na istim položajima i sa istim zadatkom.

27-11-1944. Ovoga dana su brigade izvršile pokret prema dobivenoj zapovijesti: I Brigada se je zadržala na prostoriji Crni Lug — Bästasi, a II Brigada je primila položaje I Brigade sa tri ,bataljona, dok joj je jedan ostao u D. Peulju za osiguranje pravca od Uništa.

28-11-1944. Štab divizije sa hirurškom ekipom se smjestio u s. Grkovci. Ovog dana je otpočeo kurs za niže vojničke rukovodioce pri Štabu divizije, na koji je došlo 30 slušalaca, desetara, vodnika i zamj. komandira iz I i II Brigade i Grahovsko-peuljskog N.O.P. Odreda.

Štab VIII Korpusa nas je obavijestio da je izdato naređenje našoj III brigadi, koja se nalazila na prostoriji Mazin — Martin Brod, a nalazila se je u sastavu XIX Divizije, t.j. pod njenom komandom, da odmah krene pravcem V. i M. Cvjetnić — Trubar — Resanovci — Grahovo — Livanjsko Polje u sastav naše divizije.[6]

29-11-1944. Izdato je naređenje[7] I Brigadi da dva bataljona krenu u pravcu Ruiana i Lištana i da tamo izvode akcije južno od puta Prolog — Livno u pravcu Pod-

* O nienom dolasku u sastav Devete divizije vidi primiedbu br. 13 uz dok. br. 127 i tom V. knj. 23, Drimiedbu br. 8 uz dok. br. 89.

[7] Vidi dok. br. 56/2, k. 842 A u arhivi Vojnog istoriskog instituta.

huma i Karlova Hana, da postave mine na ovoj cesti prema Livnu, da likvidiraju manje neprijateljske posade u Podhumu i Guberu, da čiste sela od ustaške milicije i da omoguće izvlačenje hrane i tovarne stoke iz ustaških sela za potrebe naše divizije. Dva bataljona da uputi sjevernom stranom Livanjskog Polja u pravcu sela Celebić — Strupnić, da vrše izviđanja u pravcu Livna, da očiste sela na tome pravcu od ustaških i četničkih bandi i da uspostave vezu sa Glamočkim N.O.P. Odredom iznad s. Priluka u pravcu s. Korićna.

1-III-1944. 1 Brigada je izvršila pokret po datom zadatku, a II Brigadi je naređeno da uputi jednu oficirsku patrolu pravcem Resanovci — M. Cvetnić pred našu III Brigadu, da joj preda daljnju maršrutu, po kojoj ima doći u sastav divizije.

2-III-1944. II Brigadi je naređeno da minira, t.j. poruši objekte i potporne zidove na putu Grahovo — Knin — preko Derala.

3-III-1944. Bez promjena.

4.III.1944. Jedan bataljon I Brigade je prešao put Prolog — Livno, izvršio akciju u s. Orguz, potjerao miliciju i izvukao nešto hrane za brigadu.

II brigada je porušila dva mosta i oborila nekoliko potpornih zidova na putu preko Derala.

5.UI.1944. III Bataljon I Brigade iz Prološke Drage izvršio je akciju u s. Ćosanlije, Čuklić i Lipa, potjerao neprijateljsku miliciju i omogućio prikupljanje hrane organima intendanture ove divizije.

6.III.1944. III Bataljon I Brigade produžio je akciju u s. Srđevići i Vržerala i očistio ova sela od neprijatelja. U Vržeralima su uhvaćena dva ustaška razbojnika, koji su iz I Ustaške bojne od Zagreba bili došli na otsustvo svojim kućama, jedan je pokušao da pobjegne, pa je ubijen od naše vojske, a drugi je doveden u ovaj štab, kojega smo poslije saslušanja uputili Štabu VIII Korpusa. Ovaj bataljon takođe je napao s. Podhum, gdje je bila posada od 17 žandara

i domobrana, pored seoske milicije. Ova posada je uspjela pobjeći u pravcu Livna i Karlova Hana.

7.111.1944. Bataljoni I Brigade drže pod svojom kontrolom sela južno od puta Prolog — Livno u pravcu Buškoga Blata, čiste neprijateljske bande, omogućavaju prikupljanje i izvlačenje hrane za diviziju.

Ovog dana je naša III Brigada došla od Resanovaca u s. Peulje, gdje je i zanoćila.

8.111-1944. III Brigada je došla u sastav divizije i smještena na prostoriju Bastasi — Nuglašica — Bojmunte radi odmora i sređivanja.

Na sektoru I i II Brigade nije bilo nikakovih promjena. Dijelovi I Brigade održavahu vezu sa III Ličkom brigadom na prostoriji Priluka — Ljubunčić, čiji su dijelovi došli na ovu prostoriju. II Brigada i Grahovsko-peuljski N.O.P. Odred imaju vezu sa dijelovima VI Divizije u Peči i Resanovcima.

9.1111944. Bataljon III Brigade produžuje od Podhuma na Golinjevo i Prisoje, čisti neprijateljsku miliciju, dolazi do Karlovog Hana i čisti posade i miliciju. Jedna patrola ovog bataljona, srela je jednu neprijateljsku petorku, koju je vodio 1 Nijemac, neprijateljski vojnici su pobjegli, a Nijemac vođa patrole uperio je pušku na našeg komandira čete, koji je išao sa našom patrolom, ovaj je bio brži i ubio je Nijemca iz puške. Prilikom ove akcije porušen je most na rijeci Račini na Karlovom Hanu. Milicija i neprijateljske posade nisu davali ozbiljniji otpor, već su svi bježali i napuštali svoje mjesto.

IV Bataljon ove brigade je vršio akciju uGrborezima i Guberu i rušio cestu Livno — Prolog. Prilikom rušenja mosta na [r.] Sturbi otvorena je vatra na seljake, koji su to radili i naše vojnike koji su im pomagali i osiguravali rad. Ustaše iz Livna su se bile privukle iz neposredne blizine i napale naše dijelove. Poslije kraće borbe neprijatelj se je povukao i rušenje mosta i puta se je nastavilo. Ovom prilikom je poginuo zamj. politkomesara čete IV Bataljona drug Matošić Marko.

10.111.1944. Pošto je došla III Brigada u sastav naše Divizije i smještena na sjevernu stranu Livanjskog Polja, a na prostoriji Ljubunčić — Priluka i u pravcu Livna nalaze se snage III Ličke brigade, to smo izdali naređenje našoj I Brigadi da i druga dva bataljona, koji su se nalazili na prostoriji Vrbica — Čelebić, prebace na jugozapadnu stranu Livanjskog Polja i da sa čitavom brigadom t.j. sa bataljonima na smjenu vrše akcije u pravcu Buškoga Blata i na putu Podhum — Karlov Han i da održava tijesnu vezu sa XX Divizijom preko Vrdova.

III Brigadi naredili smo da dva bataljona pomjeri u pravcu Čelebića, preuzme položaje bataljona I Brigade, da stupi u vezu sa bataljonima III Ličke brigade i da upućuje izviđačke dijelove u pravcu Livna, a dva bataljona da zadrži na prostoriji Bastasi — Bogdaši.

11.UI.1944. I i III Brigada su izvršile pomjeranje po datom naređenju.

II Brigadi je naređeno da uputi jedan izviđački vod preko Borove Glave do Uništa, da ispita situaciju, t.j. stanje neprijatelja u Cetinskoj dolini i mogućnost akcija tamo. Ovo po naređenju Štaba VIII Korpusa.[8]

12.111.1944. Bez promjene na položajima.

13.III.1944. Bez promjene na položajima. Izviđački vod II Brigade pošto je ispitao situaciju u Cetinskoi dolini, vratio se je natrag sa sliedećim podatcima. TT Cetinskoi dolini ima oko 400 četnika razmještenih no selima i duž puta Polača — Vrlika — Sinj. U Vrlici i Kijevu ima oko 150 ustaša, a oko 150 po obližnjim selima. I jedni i drugi po naređenju Nijemaca vrše mobilizaciju ljudstva za vojsku. Četnici mobilišu sa pozivima, da stupaju u kraljevu gardu (misleći na kralja Petra), a ustaše mobilišu sa pozivima, da pojačaju svoje snage, da se bore za »Nezavisnu Državu Hrvatsku«.

Njemačkih snaga u Cetinskoj dolini nema, sem u Sinju. Preko Borove Glave za Uništa snijeg je pri-

[8] Vidi dok. br. 90.

lično velik, ali se može proći sa konjima i komorom. U Cetinskoj dolini snijega nema.

14111.1944. Bez promjene na položajima.

U II Brigadi kod tri bataljona zajedno izvršena je zakletva, na prilično svečan način. Pripreme za zakletvu bile su izvršene i vojnicima je bio objašnjen značaj iste. Na dan zakletve izvršena je smotra bataljona i ponovo ukazano vojnicima na značaj zakletve, tako da su u stvari i borci i starješine shvatili veliku važnost iste i da je ovaj svečani dan ostavio na njih dubok utisak.

Polaganju zakletve pored Štaba brigade prisustvovao je i jedan član Štaba divizije.

15.111.1944. Bez promjene na položajima.

16.111.1944. Nepriiatelj je u Sinju pojačao svoj garnizon sa priličnim brojem vojske i naoružanja. U Hanu Ti] Obrovcu je došlo, pored dvije satnije ustaša i oko 600 Niiemara sa namierom da krenu preko Vagnia za Livno. U Livnu su također oojačane neprijateljske snage sa nešto tenkova i vojske. Četničke bande popa Đujića — njih oko 800, pošle su od Knina i Golubića prema Plavnom, sa ciljem pljačkanja stanovništva i prikupljanja stoke za njemačku vojsku.

17.111.1944. Primjećuje se življi sau'uraćaj neprijateljskih snaga pravcem Livno — Šujica — Duvno i Livno — Karlov Han — Duvno — Aržano.

Obavješteni smo od strane Štaba XX Divizije da neprijatelj ima namjeru izvršiti pokret svojih snaga od Sinja preko Hana i Obrovca u pravcu Kamešnice i Dinare i preko Prologa za Livno. Preko obavještajne službe iz Livna smo saznali da su neprijateljske snage tamo još pojačane i da on namjerava izvršiti pokret uz Livanjsko Polje u pravcu naših snaga. Na osnovu ovih izvještaja mi smo izdali zapovijest za pomjeranje naših snaga i to: I Brigada da prebaci svoja dva bataljona na sjevernu stranu Livanjskog Polja na prostoriju Čelebić — Bojmunte, da postavi mine na putu prema Livnu i da brani prepreke koje su već napravljene rušenjem objekata na ovome putu, da stupi u vezi sa bataljonima III Ličke brigade i da brane pravce od Livna uz Livanj-

sko Polje. Druga dva bataljona da zadrži na prostoriji Kazanci — Caprazlije sa zadatkom osiguranja od Livna preko Prologa i od Čelebića preko Livanjskog Polja, da održava tijesnu vezu sa dijelovima XX Di« vizije, a ako neprijatelj ne bude izvršio pokret sa jačim snagama u Livanjsko Polje, onda da dejstvuje na komunikaciji Prolog — Livno.

III Brigada da se pomjeri sa dva bataljona na prostoriju Nuglašica — Grkovci, a dva bataljona da prebaci u s. Peulje (jedan u G., jedan u D. Peulje). Bataljoni iz s. Peulje imaju smijeniti bataljon II Brigade i štititi pravac od Uništa preko Borove Glave i održavati vezu sa dijelovima II Brigade preko M. Obijaja. U slučaju da bi neprijatelj prodro iz Knina u Grahovo ili od Uništa preko Borove Glave, kao i uz Livanjsko Polje u pravcu Grahova, brigada ima zadatak da zatvara pravac Peulje — Crnac.

II Brigada ostaje na istim položajima i sa istim zadatkom, s tim što će bataljon iz Peulja primaći bliže ostalim snagama brigade, radi boljeg zatvaranja pravca za Tičevo.

Grahovs'ko-peuljski N. O. P. Odred također ostaje na svojim položajima sa istim zadatkom.

18.111.1944. Primili smo podatke od XX Divizije da je neprijatelj izvršio pokret od Sinja preko Hana i Obrovca u pravcu Kamešnice i Dinare, a od naše obavještajne službe od Livna primili smo podatke da je u Livno stiglo pojačanje neprijateljske vojske sa nešto tenkova, da u Livnu ima svega oko 2.000 vojnika, od kojih jedan bataljon Nijemaca, da ima 17 tenkova, od kojih je 7 tipa »Tigar«, 8 topova i više automatskog oružja. Ovog dana neprijateljski tenkovi su u manjem broju došli od Livna do Prologa, a drugi pokreti snaga iz Livna nisu vršeni. Podatci obavještajne službe govore da neprijatelj namjerava vršiti pokret na našu slobodnu teritoriju iz nekoliko pravaca.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M. P.)

V. d. politkomesara:
Andro Kovačević

Komandant-p.pukovnik:
A.[9] Banina

Ante

BR. 64

IZVJEŠTAJ ŠTABA DVANAESTE DIVIZIJE OD 19 MARTA 1944 GOD. ŠTABU ŠESTOG KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE O NAPADU NA VLAK IZMEĐU ANDRIJEVACA I STAROG TOPOLJA[1]

STAB XII DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
HRVATSKE
O. Br. 189
Dan 19-111-1944

Izvještaj o **akciji na vlak na** gl. **pruzi između** Andrijevaca **i** Starog Topolja.

ŠTABU VI KORPUSA NOV i POJ

1.) Opis položaja:

Jedinice ove divizije zauzele su položaj sa dva bataljona XVIII Brigade jugoistočno ispod k. 90 uzduž pruge Staro Topolje — Andrijevci (sekcija SI. Brod 1:100.000). Sa dva bataljona Osječke brigade držali zasjedu (sa jednim bataljonom od Andrijevaca od želj. vaktarnice do k. 98, s drugim bataljonom od ivice šume Varčaga preko kolskog puta, koji vodi do k. 90 i želj. pruge na odstojanju od 500 metara ispred sela Staro Topolje). Treći bataljon Osječke brigade sačinjavao je rezervu.

Mine su postavljene između prostora Prvog i Drugog bataljona XVIII Brigade, tako da je omogućeno sadejstvo svih oruđa, naročito automatskih oba bataljona. Tri grupe diverzanata dobile su zadatak da po eksploziji glavnih mina ispresijecaju željezničku prugu, kako bi spriječili neprijatelju da pritekne u pomoć napadnutom vlaku.[2] Jedna grupa zaposjela je položaj ispred šume Jelas, pokraj raskrsnice ceste i željezničke pruge između sela Sapci i St. Topolje. Druga grupa posjela je položaj ispred same Fabrike tanina oko 300 metara ispred bunkera sela Andrijevci. Treća grupa zaposjela je položaj na raskrsnici kolskog puta, koji vodi od Klajića preko željezničke pruge za Andrijevce.

Položaj je bio zaposjednut tačno u 19,30 sati 17. III. 1944.

[1] Orig'nal, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 17—6, k. 908.
[a] Vidi dok. br. 150.

2.) Naziv jedinice koja se borila:

Borbu je vodila XVIII Brigada sa dva bataljona, dok jedi, nice Osječke brigade, koje su bile na zasjedama, nisu dolazile do izražaja, jer neprijatelj nije na njih nailazio.

3.) Naziv i jačina neprijatelja:

Naziv neprijateljske jedinice, koja se prevozila (njih oko 500—600) nepoznat. Znamo da je to bio njemački transnort, koji je bio na prolazu za Vinkovce. Jačina transporta: jedna kompozicija od 84 vagona, koja je bila natovarena sa tenkovima, bornim kolima, artiljerijskom municijom, kamionima, cisternama sa benzinom, a između vagona kompozicija je bila prošarana sa nekoliko blindiranih vagona.

4.) Obostrana situacija:

Neprijatelj se kretao željezničkom prugom od Broda prema Vinkovcima i dalje. Neprijatelj je u ovom transportu bio oprezan, jer je išao polako i po nailasku na mine odmah je otvorio paklenu vatru, koja je bila nadmoćnija od naše. Dokaz da je neprijatelj bio oprezan je i taj što je sjedio u tenkovima, za mitraljezima i brzometnim topovima, koji su bili na platformi vagona, i što je mogao odmah da reagira na vatru naših boraca.

Naša je namjera bila sačekati transport, zbaciti ga sa šina i potom ga likvidirati.

5.) Izdate zavovijesti:

Prilažemo zapovijest[3] za akciju koju smo izdali Štabu XVIII i Osječke brigade, kao i zapovijest XVIII Brigade.

6.) Vrijevte kada je počela borba:

Borba je počela 17. III. 1944. u 22,30 sati, a završena u 23,40 sati.

7.) Tok borbe:

Za cijelo vrijeme dok se vodila borba bilo je užasno stanje. Po nailasku neprijateljskog transporta na minu, borci su otvorili vatru iz svih raspoloživih oruđa na isti, od čega su zapaljeni vagoni natovareni municijom, što je izazvalo uraganski prolom jedan za drugim, kako njih, tako i cisterni sa benzinom. Pored silnih eksplozija zapaljenih vagona, neprijatelj je davao žestok otpor iz tenkova, tukući neprekidnom vatrom iz brzometnih topova, što je prisililo naše jedinice da se povuku

[3] Vidi dok. br. 51.

u šumu Varčaga po našem naređenju, jer pošto nije bilo izgleda da će se moći vlak likvidirati.

Odatle smo krenuli u baze predviđene u našoj zapovijesti.

8.) Ishod borbe:

Rezultat borbe ne zadovoljava, pošto nije postignut cilj, t. j. likvidiran vlak u potpunosti.

Zarobljeno nije ništa, uništene su dvije lokomotive, zapaljeno 60 vagona, 2 cisterne i 6 vagona natovarenih sa artiljerijskom i ostalom municijom. Cisterne su bile natovarene sa pogonskim gorivom.

Vagoni su upaljeni od puščanih i mitraljeskih metaka. Gubitci neprijatelja u ljudstvu nepoznati su nam, dok su u materijalu veliki.

9.) Naši gubitci u ljudstvu i materijalu:

Gubitci u ljudstvu jesu: poginulo 8 drugova, od kojih i komandir III Čete II Bataljona XVIII Brigade drug Jovo Saratlija, vodnik drug Vida Franjo, desetar Lovaković Jozo, politkomesar drug Klaić Dorđe.

Ranjeno 18 drugova i to komandir II Čete II Bat. drug Kramarić Mirko, komandir drug Račak Ivan, zamjenik komandira drug Dobrić Milan, zamjenik komesara drug Živojin Dein, zamjenik komesara drug Farkaš Nikola, ostali su borci.

10.) Utrošak municije:

U ovoj borbi je utrošeno t.j. ispaljeno 2.370 mauzerskih, 970 manliherskih metaka, 12 metaka za protivtenk. pušku, 6 mina za laki'bacač, 4 mine za teški bacač. Od oružja je izgubljeno: 1 pištolj i 5 pušaka.

Oštećenog oružja nije bilo.

11.) Irrtena učesnika koje treba pohvaliti:

U ovoj borbi dobro su se pokazala oba bataljona, kao cjelina držeći svoje položaje pod najtežom vatrom, koju je neprijatelj davao iz automatskih topova, tenkovskih mitraljeza i bacača, sve dotle dok nije dobio znake za povlačenje. Između ostalih svih drugova tih bataljona, koji su se naročito istakli u ovoj borbi, donosima imena: 1) nišandžija kod teškog mitraljeza drug Joco Ratković i Mato Golić, koji su sa svojim teškim mitraljezima držali neprekidno vatru tukući po neprijateljskim otvorima na vagonima, štiteći ostale snage tih bataljona, dok se nisu povukli. Ovi drugovi su oba iz II Bataljona XVIII Brigade; 2) komandir III Čete drug Jovo Saratlija, koji zaslužuje najvišu

pohvalu, koja se može dati narodnom borcu za ovaj smjeli po« žrtvovani podvig, koji je on dao u ovoj džinovskoj borbi unatoč nadmoći neprijateljske vatre, on pokušava vršiti juriš da postigne cilj, koji je pred njega i njegovu četu bio postavljen. U tom smjelom junačkom naletu poginuo je Saratlija Jovo vičući: »drugovi, juriš, da spriječimo i olakšamo teret našim drugovima za koga se ova municija vozi«; 3) bolničar II Bataljona XVIII Brigade drug Sabo Josip, koji je pod najvećom mitraljeskom i artiljeriskom vatrom vršeći savjesno svoju dužnost, služeći za primjer svima ostalim bolničarima i bolničarkama izvukao tri ranjena druga od preko 500 metara čistog • terena bez ikakvog zaklona.

12.) Imena lica i pojedinaca koji su se slabo držali:

Jedinica kao i pojedinaca koji su se slabo držali u ovoj borbi nema, Paničarenja među borcima nije se uopće primijetilo za vrijeme ove borbe iako je ova borba bila možemo reći najteža za vrijeme ustanka u Slavoniji, tako da je za svaki minut neprijatelj izbacio na naše položaje više od preko 1000 metaka iz automatskih oruđa i bacača.

13.) Kritički osvrt na akciju:

Akcija je bila dobro pripremljena, odluke i izdate zapovijesti bile su ispravne. Upravljanje i rukovođenje borbom nije se moglo pravilno održati uslijed nadmoćnosti neprijateljske vatre i uslijed gubitka rukovodstva u II Bataljonu XVIII Brigade.

Upotreba automatskog i puščanog oruđa bila je u potpunosti iskorištena. Iskustvo koje smo stekli u akciji na vlakove jeste: pošto neprijatelj miješa između vagona oklopna (blindirana) kola, treba postaviti minu tako unakrst i ne vršiti paljenje iste sve dok blindirani vagon ne naiđe na nju. Na taj način treba onesposobiti neprijatelja na davanje otpora iz tih vagona t.j. bočne vatre.

Susjedne jedinice trebaju više međusobno da se potpomažu, kako bi na -taj način privukle neprijateljsku vatru na sebe i na taj način olakšali izvršenje zadataka centralnoj jedinici ka neprijatelju.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M. P.)

Politkomesar: Komandant, pukovnik:
Mil. Stanivuković

19.III.44.

BR. 67

rj \pOVIJEST ŠTABA DVADESET OSME DIVIZIJE OD 19 MARTA 1944 GOD. PODREĐENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA NEPRIJATELJSKE KOLONE NA KOMUNIKACIJI DARUVAR — VIROVITICA[1]

STAB XXVIII UDARNE DIVIZIJE NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE JUGOSLAVIJE
Op. broj: 100
Dana: 19/111 1944 god. 11 h

Trajne vrijednosti

Z A P O V I J E S T

Štaba XXVIII Udarne divizije Narodno-oslobodilačke vojske Jugoslavije za 19 mart 1944 godine.

Neprijateljske snage velikih formacija raznim motornim prevoznim sredstvima kreću od Daruvara — Đulavec — Pčelić — Virovitica, te za Madžarsku.[2]

U cilju suzbijanja pravilnog kretanja, oštećivanja i uništavanja njegove motorizacije, kao i sa težnjom nanijeti neprijatelju što veće gubitke i drugu štetu[3] ovaj štab

[1] Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 16—1, k. 1134.

[2] Ovom komunikacijom kretali su se dijelovi njemačkih snaga koje su učestvovale u okupaciji Mađarske. Načelnik I odjeljenja Grupe armija »F« Jozef Selmajer u svojoj izjavi o tome kaže: »Početkom marta 1944 povjerila je Vrhovna komanda oružanih sila zapovjedniku oružanih sila za Jugoistok opšte rukovođenje nad njemačkim trupama koje su ušle u Mađarsku... Generalfeldmaršal von Weichs predao je privremeno komandu Jugoistoka generalpukovniku Löru i sam je krenuo sa malim operativnim štabom 12 III za Beč a 19 III za Peštu. Većina trupa koje su mu stavljene na raspoloženje dolazile su iz rezerve suvozemne i dopunske vojske. Sa sopstvenog područja on je uzeo sa sobom 1 brdsku i 100 lovačku diviziju, kao i komandu XXII brdskog korpusa. Prolazno i komanda LXIX armijskog korpusa za specijalnu upotrebu učestvovala je u tom poslu« ... Po nekim njemačkim dokumentima vidi se da je u okupiranju Mađarske učestvovala dijelom snaga i 42 lovačka divizija. (Podaci iz arhive Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 1/2, k. 70, mikrofilm Minhen — 5/750—756 i prevod knjige »Tajni front« (Valter Hägen) 4/2, k. 80.)

[3] O napadima jedinica Dvadeset osme divizije na ove kolone vidi dok. br. 79, 103 i 122.

N AREĐ UJE:

(Sekcija Podr. Slatina razmjer 1:100.000)

XVII UDARNA BRIGADA:
Sastav: dva bataljona.

a.) bataljon[4] sa svojeg sadašnjeg položaja kreće preko sela Trnave kod mlina ispod kote 128, gdje postavlja zasjedu uz samu prugu paralelno sa cestom između Pepelane i Pčelića, na sektoru navedeni mlin, te u pravcu kote 129. U prolazu transporta motorizacije odabere najpovoljniji cilj, odnosno grupu kamiona koje će uništiti.

b.) bataljon,[5] pojačan jednim teškim bacačem, postavlja zasjedu u pravcu Pepelana i Pivnica na liniji Obla Glava (kota 244), sjeverne padine ove kote te pruga i cesta ispod sela Pepelana.

XXI UDARNA BRIGADA:
Sastav: dva bataljona.

a.) bataljon[6] postavlja zasjedu na cesti Pepelana — Pčelić i štiti neprijateljsko nadiranje od Pčelića, na liniji cesta i pruga kod prvog mlina od Ciglane Pčelić, presijeca put koji dolazi iz Zubrica, jedno stražarsko odjeljenje postavlja kod kote 211 radi kontrole puta 2ubrica — Trnava.

b.) bataljon[7] sa svoje dvije čete krenuće iznad sela Krivaje, Puklice i na sektoru Katinci — Puklica. Na ovoj cesti po vlastitom izboru komandanta brigade[8] izvršiti napad na eventualno pogodan cilj i uništiti ga u toku noći. Jedna četa ovog bataljona postaviće zasjedu kod sela Levinovca na cesti naspram kote 254 (Budim).

* Četvrti bataljon. Vidi zapovijest Štaba Sedamnaeste NOV brigade u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 16—1, k. 1134.

* Treći bataljon

T i ' Iz izvještaja Dvadeset osme divizije od 29 marta vidi se da su u zasjedi prema Đulavecu i Pčelicu bila po dva bataljona Dvadeset prve i Brodske brigade. Vidi dok. br. 122. . ij

* Komandant Dvadeset prve NO brigade bio je tada Dušan Kreča.

BRODSKA BRIGADA:

Sastav: jedan bataljon.

Jedan bataljon[9] u toku noći postaviće zasjedu na cesti Podravška Slatina — Suhopolje, između sela D. Meljani i Slađojevaca kod puta koji dolazi iz Slađojevačkog mlina, sa zadatkom da napadne neprijatelja koji bi se eventualno u toku noći ovom cestom kretao ili prebacivao.

Početak napada biće noću između 19 i 20 ov. mj. tako što će se određeni ratni plan zaposjesti u 20 časova, a napad će se izvršiti prema izboru cilja što će rukovodilac zasjede na licu mjesta narediti.

Veza: Veza između jedinica, kao i između štabova, biće kurirska.

Znaci: Znaci između 19 i 20 ov. mj.: Dolje. .. fašizam, za dan 20 ov. mj.: poziv: obje ruke izbaciti u vis i raširiti ih u stranu; odgovor: sa obje ruku pušku u vodoravnom položaju izdići iznad glave.

Znaci za povlačenje biće jednovremeno ispaljene dvije bijele raketle u vis a iza toga odmah jedna crvena.

Evakuacija plijena: Evakuacija eventualnog plijena izvršiće se u selo Hum.

Sanitet: Divizijsko zavojište ostaće na svom sadašnjem mjestu u Kometniku. Brigadno previjalište XVII Udarne brigade biće u selu Humu, sa kojim će se koristiti i jedinice XXI Udarne brigade, kao i Brodske brigade.

Mjesto štabova: Štab divizije nalaziće se u Levinovcu.

Štab XVII Udarne brigade u Trnavi, koji će imati pod svojom komandom i bataljon XXI Udarne brigade na zasjedi prema Pčeliću.

Štab XXI Udarne brigade biće sa bataljonom (b).

Štab Brodske brigade ostaje na svom sadašnjem mjestu.

Pravac povlačenja: Pravac povlačenja biće za sve jedinice mjesta svojeg sadašnjeg kantonovanja.

Napomena: Skreće se pažnja svim jedinicama na pravilno izvršenje ovog noćnog zadatka t.j. najveća tajnost u kretanju, izviđanju, svim pripremama, a naročito u posjedanju i zauzimanju položaja, koje se bezuslovno mora izvršiti da neprijatelj to apsolutno ne može osjetiti. Najveća disciplina vatre kako u otvaranju, samom upravljanju i tačnom prekidanju iste. Priprema juriša pravilna: potrebna izviđanja, tačno određena podijeljena snaga i određeni zadaci po grupama, što će ovdje svakako biti karakteristično jer su u predpostavci kamioni i motorna vozila, dobar pravac, izbor pravilnog težišta juriša, kao i sam dovršetak istog.

Zasjede će povesti računa o njihovoj otsutnosti u borbi pošto su veoma blizu svojih jedinica, a isto tako i pravilno držanje položaja za vrijeme povlačenja jedinica u zasjedi, kao i svog sopstvenog pravilnog poslije evakuacije odnosno izdatog znaka povlačenja.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M. P.)

Politkomesar: Grbić Čedo

Komandant, p.pukovnik: Radojica M. Nenezić

Dostavljeno na znanje: Štabu VI Korpusa NOV i POJ
Dostavljeno na znanje i izvršenje: Štabu XVII Udarne brigade
Štabu XXI Udarne brigade
Štabu Brodske brigade

BR. 67

IZVJEŠTAJ ŠTABA ISTOČNE GRUPE NOP ODREDA OD 19 MARTA 1944 GOD. ŠTABU ŠESTOG KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE O BORBAMA I STANJU U JEDINICAMA OD 8 DO 19 MARTA[1]

STAB ISTOČNE GRUPE
NOP ODREDA VI KORPUSA
' JUGOSLAVIJE
Broj 160/44 gTu 13 h.
Dana: 19/111 1944 g.

Predmet: Dostavlja desetodnevni operativni izvještaj za razdoblje od 8. III. 1944 do 19. III. 1944.

ŠTABU VI KORPUSA N.O.V. I P.O. JUGOSLAVIJE

P o l o ž a j

I. Opća situacija na sektoru ove grupe:

Glavne promjene koje su se desile na sektoru Požeškog N.O.P. Odreda jesu te što je neprijatelj iselio uporište Kulu i Čaglin, tako da se u Kuli ne nalazi više nitko, dok se u Čaglinu ne nalazi civilno stanovništvo sem nekoliko švabskih familija. Ovo je sve evakuirano u selo Jakšić a kako smo dobili informacije odatle imaju namjeru preseliti civile u Srem.[2] Prema dobivenim informacijama, imala bi njemačka vojska iseliti i iz SI. Požege. Ovo iseljenje imalo bi se izvršiti u roku od 10 dana. Na ovom sektoru neprijatelj je formirao jurišne žandarske vodove koji imaju zadatak kretati na poluoslobođenoj i oslobođenoj teritoriji te hapsiti kurire i NOO-e. Na ovome sektoru bi to bilo moguće jer ima dosta pete kolone, glavni razlog zašto ima pete kolone je taj što na ovom sektoru nema komandi mjesta a niti dovoljan broj straža iako ima mogućnosti za postavljanje istih. Ovi jurišni vodovi su sastavljeni većinom od seljaka iz okolnih sela a imaju vezu sa istaknutim članovima *HSS-a* koji se većinom nalaze u NOO, te su tako već neki NOO-i otišli u neprijateljska uporišta te se uvrstili u te jurišne žandarske vodove.

Na sektoru Diljskog N.O.P. Odreda u ovom periodu vremena neprijatelj nije upadao na oslobođeni teritorij do 13. ov. mj.

[1] Kopija originala, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 8/1—3, k. 1619.
[2] Riječ je o iseljenju pripadnika njemačke nacionalne manjine.

Ovaj **odred** nalazio se **pod** komandom **XII** Divizije.[3] Glavna **željeznička** pruga Zagreb — Beograd osigurana je betonskim! **bunkerima** a posada je **15—20** domobrana te **4—5** Švaba a naoružani su sa jednim teškim mitraljezom i 2 laka, ostalo puške. U ostalim uporištima na sektoru ovoga odreda posada se mijenja jer se **u** njima odmaraju oni neprijateljski vojnici koji dolaze iz borbi sa raznih sektora. Željeznička pruga Vrpolje — Đakovo uopšte ne radi. Željeznička pruga Pleternica — Nova Kapela-Batrina nije osigurana, ali istom se ne kreću nikakovi vojni transporti.

Na sektoru Osječkog N.O.P. Odreda neprijatelj je upadao sa manjim snagama a dolazi iz uporišta Krndije, Našice. Pored uporišta koja se do sada nalaze neprijatelj je zaposjeo selo Našičku Breznicu. Pruga Našice — Osijek za sada ne radi ali neprijatelj ima nad njom kontrolu; radi toga je pojačao uporišta Prandanovci i Normance.

II. Rad našeg štaba i podredenih jedinica:

Što se tiče rada štabova odreda dobar je. Štabovi su popunjeni, imaju volju za rad te dovoljnu preglednost nad podređenim jedinicama, dok im obćenito nedostaje vojne naobrazbe te se zbog toga dešavaju razne vojničke greške prilikom izvedenih akcija. Od strane ovoga štaba poduzete su sve mjere da bi se štabovi odreda u potpunosti izgradili a tako isto i štabovi bataljona te da bi u najskorije vrijeme u potpunosti bili sposobni rukovoditi sa povjerenim jedinicama. Pored toga, ovaj štab u potpunosti kontroliše rad štabova odreda, a tako isto i rad štabova bataljona. Za sada se kod štabova prorađuje 30-dnevni plan rada izdan od strane Štaba IV Korpusa i nastoji se da ga ispravno i što opširnije prenese na niže rukovodioce i borce.

III. Disciplina i moral jedinica:

Strojevna obična i borbena disciplina nije na onoj visini kakova bi trebalo da bude. Ovo se ne može kazati za sve borce već samo za novopridošle ili još više za mobilisane. Upornim radom, kako vojnim tako i političkim, vidi se da i kod novomobilisanih drugova ima dosta promjene, odnosno stanje u ovom pogledu se popravlja. Moral boraca je dobar, između starijih boraca koji imaju više političke svijesti i ovih novopridošlih ili mobilisanih borbenost i moral prednjači u Podravskom bataljonu.

[3] Divizija je tada izvela napad na komunikaciju Slavonski Brod — Vinkovci. Vidi dok. br. 47.

jV. Stanje unutar jedinica:

U ovom periodu vremena bilo je novopridošlih 72 — sve dobrovoljci, izbačenih iz stroja 3 druga koji su ranjeni prili-
-. orn **napada** na kožaru u Novoj Kapeli. Dobiveno oružje: 1 pu-
-j^Qjnitraljez »Brno«, 21 karabin, 1 šmajser, 1 pištolj (Vis), 1250 metaka. Utrošeno 780 metaka, oružja nije izgubljeno. Dezertera bilo je 2 i to iz Diljskog odreda. Isti su dezertirali u neprijateljsko uporište Oriovac.

V. *Služba veze:*

Između Štaba grupe i odreda veza se održava pomoću **telefona,** dok veza između štabova odreda i štabova bataljona vrši se pomoću kurira na konjima i kurira pješaka. Pri štabovima odreda imaju vodovi za vezu sa nešto telefonskog pribora koji im služi za obuku a kada se zarobi veća količina, isti drugovi biti će sposobni za rukovanje sa istim.

VI. Izvedene akcije:

U toku ovih 10 dana Požeški odred izvršio je sljedeće akcije: Dana 7. III. 1944 konfiskovana je kožara u Novoj Kapeli. Prilikom konfiskacije neprijatelj je dao otpor; na našoj strani bila su tri druga ranjena, dok je sama akcija uspjela. Na cesti Kula — Jakšić porušeno je u dužini 2000 metara telegrafskih i telefonskih veza. Izolatori i žice su poništeni.

Na pruzi Pleternica — Kapela skinuto je 3500 metara izoliranog telefonskog kabla. Istoga upotrebljava vod za vezu toga odreda.

Dana 9. III. 1944 izvršen je napad na nepriiatelisku pretstražu na požeškim vinogradima »Kamen«. Akcija niie uspiela, zarobljena je 1 puška, vlastitih gubitaka nismo imali niti u ljudstvu niti u materijalu. Bunker koii ie taj od^-ed nanadao neprijatelj je pomoću patrola blagovremeno osietio napad te se povukao iz njega u drugi bunker bliže Požege.[4]

U toku ovih 10 dana Diljski odred izvršio je sliedeće akcije: Jedinice ovoga odreda u ovom razdoblju nisu imale nikakovih oružanih akciia već su držale zasiedu između P^eternice i Frkljevaca i između sela Velikog i Malo? Bilača. Prema dobivenom informativnom izvieštaiu neprijatelj ie ćešće dolazio u ta sela. Dana 8. III. 1944 nepriiatelj je naišao iz uporišta Pleternice sa jačim snagama na našu zasjedu koia ie bila u jačini od jedne čete. Četa je na neprijatelja pripucala ali nije mogla imati nikakav uspjeh uslijed mnogo nadmoćnijeg ne-

[4] **Vidi dok. br. 143.**

prijatelja te se je povukao sa svog položaja. Nije utvrđeno da li je neprijatelj tom prilikom imao kakovih gubitaka.[5]

Jedna četa tog odreda dana 10. III. o. g. davala osiguranje prilikom održavanja mitinga u selu Drenovcu, Bučju i Zagradu, a održavali su ga članovi O.K. Brod.[6]

Dana 15. III. o. g. jedinice istog odreda izvršile su prekopavanje ceste Pleternica — Brod između Grižića i Belice ista je prekopana na dva mjesta.

Dana 16. III. o.g. bataljon toga odreda davao je osiguranje u selu Podcrkavju prilikom održavanja zbora u istom selu.

U toku ovih 10 dana Osječki odred izvršio je sljedeće akcije: Dana 3. III. 1944 jedinice Podravskog bataljona dočekale su pancer u neposrednoj blizini Đurđenovca. Zarobljeno: 10 karabina, 2 bombe, 800 metaka; ubijeno: 30 ustaša, uništena lokomotiva sa 3 vagona i puškomitraljez, vlastitih gubitaka nije bilo.[7]

Dana 13. III. 1944 godine Podravski bataljon Osječkog odreda na pruzi Donji Miholjac — Belišće napao je pancer u blizini Donjeg Miholjca. Zarobljeno: 1 puškomitraljez »Brno«, 10 karabina, ubijeno 15 ustaša, 3 željezničara, uništena 1 lokomotiva i 1 vagon, vlastitih gubitaka nije bilo.

Dana 7. III. 1944 g. neprijatelj je u jačini od 150 vojnika upao u selo Novu Jošavu. Podravski bataljon nalazio se je u Orahovici, izašao je na položaj ali u zadocnjenju, tako da je isti upao u selo tek kada je banda bila u povlačenju iz sela. Vlastitih gubitaka u borbi nije bilo. Neprijatelj je imao mrtvih i ranjenih ali broj nije ustanovljen. Jedan ustaša je uhvaćen živ od strane straže SI. Orahovica.

Dana 14. III. o.g. upućena je jedna patrola u jačini jedne desetine u selo Podgorač te uslijed neopreznog vladanja neprijatelj koji je bio sakriven u privatnim kućama jačine od 25 vojnika a po dobivenim informacijama napao je patrolu toga odreda i prisilio je na povlačenje.[8] Ista patrola povlačila se pod vatrom i za to vrijeme neprijatelj je imao 2 ranjena, dok vlastitih gubitaka nije bilo.

[5] Vidi dok. br. 140 i 142.

[6] Okružni komitet Komunističke partije Hrvatske za okrug Slavonski Brod

[7] Iz dnevnog izvještaja Zapovjedništva Glavnog stožera domobranstva vidi se da je pancer miniran u šumi Đurđenica. Vidi dok. br. 138.

[8] Vidi dok. br. 148.

X. bataljon istog odreda dana 13. III. o. g. napravio je zasjedu na pruzi Donje Viljevo — Kapela, sačekali neprijateljske snage koje su išle ovom prugom. Neprijatelj je nastupao vrlo oprezno te po nailasku na našu zasjedu otvorio vatru. U isto vrijeme počeo je da bježi. U toj borbi ranjeno je 5 neprijateljskih vojnika koje su oni uspjeli izvući. Vlastitih gubitaka nije bilo.

VII. Stečeno iskustvo:

U posljednje vrijeme neprijatelj upada na poluoslobođeni teritorij sa malim grupama, desi se da jedan ili dva ustaše dođu u Kutjevo da bi spriječili i povratili one male grupe. Za vrijeme odmora određuju se isto tako manje grupe partizana sa zadatkom da ih pohvataju. Prethodno se sakupe informativni podaci.

VIII. Raspored jedinica:

Jedinice Požeškog odreda nalaze se na sektoru Velika — Stražeman, vrši se vojna i politička naobrazba za predviđenu akciju. Jedinice Diljskog odreda nalaze se na sektoru Đakovo — Brod — Nova Kapela-Batrina.

Jedinice Osječkog N.O.P. Odreda nalaze se na sektoru Osijek — Donji Miholjac — Našice — Podrav. Slatina.

Stanje u odjeći i obući je dobro. Ima oko 50 drugova sa lošim cipelama koje se u najkraće može računati da će biti bosi, nastoji se izmijeniti ovu obuću.

IX. Dalje operativne namjere:

Napadati neprijateljska uporišta, rušiti željezničke pruge, rušiti vozove, postavljati zasjede pred samim vratima neprijateljskih uporišta, za vrijeme odmora upućivati manje grupe a po prethodno sakupljenim podacima radi hvatanja neprijateljskih manjih grupa.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar: Zamj. komandanta kapetan:

(M. P.)

BR. 80

IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVE NOU BRIGADE OD 19 MARTA 1944 GOD. ŠTABU TRINAESTE DIVIZIJE O NAPADU Na NEPRIJATELJA NA KAMENICI I BUKOVLJU[1]

ŠTAB
I UDARNE BRIGADE
XIII DIVIZIJE NOVJ
Broj: 207
19. III. 1944

Operativni izvještaj:
iz akcije 18. III. 1944 g.

ŠTABU XIII DIVIZIJE NOVJ
(Sekcija 1:100.000)

1) Neprijatelj se nalazio na sektoru Jezerane — Vratnik jačine kako glasi u priloženoj zapovijesti za tu akciju.[2] Neprijatelj je uglavnom zaposjeo sva pogodnija sela oko ceste i to sa manjim snagama radi održanja i slobodnijeg kretanja cestom Senj — Ogulin. On u tim selima nije uopće utvrđen, niti spreman za obranu ma koga mjesta, već je naprotiv spreman za borbu pokretom i vatrom. Teren oko tih sela je uglavnom pošumljen sa tankim i sitnim drvećem i prilično kamenit, a sada je teren pokriven snijegom debelim do jednog metra.

2) U toj borbi učestvovala je naša I brigada a susjedna sudejstvujuća jedinica bila je III brigada XIII divizije.

3) Na strani neprijatelja učestvovale su u borbi jedinice 392 legionarske »Plave divizije« i jedna ustaška bojna,[3] jačine 3 satnije. Komandant ustaške bojne je major: Stipe Sertić.

4) Situacija na našoj strani bila je prije borbe vrlo dobra, vojska je rado prihvatila zapovijest. Naša je namjera bila zaista zadati neprijatelju veće gubitke i postići uspjeh, zašto smo i imali prilike samo da je III brigada ozbiljnije pritisnula neprijatelja.[4] Međutim, kada je III brigada odstupila,

[1] Orig'nal, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 13/2, k. 913.
[2] Vidi dok. br. 56.
[3] Odnosi se na Devetnaesti ustaški bataljon koji je sadejstvovao snagama 392 legionarske divizije. (Podatak iz arhive Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 39/14, k. 18.)
[4] Riječ je o pritisku koji su tri bataljona ove brigade vrš'la na neprijatelja duž ceste Čarapovo Selo — Donja Stajnica — Sertići. Opširnije o tome vidi dok. br. 73.

peprijatelj je usredotočio svu svoju vatru prema nama i bacio snage, te nas onemogućio u namjeri.

5) Izdata zapovijest je priložena.

6) Borba je počela kod III brigade 18. III. 1944 u 3 sata, dok je naša brigada počela borbu istog dana za jedan sat kasnije, tj. u 4 sata u jutro.

7) Glavni pravac napada naše brigade bio je na Kamenicu, Jelovicu i Bukovlje, dok su pomoćni pravci napada i ujedno osiguranje bili zasjeda na cesti Brinje — Prokike, koja uopće nije imala borbu i zasjeda na cesti Žuta Lokva — Vratnik, koju je postavio IV bataljon, kao i obezbjeđenje prema Jezeranama i Razvalama.

Kada je vodila III brigada borbu tj. u toku noći, naše jedinice imale su uspjeha i neprijatelj je bio potisnut iz G. Kamenice i Bukovlja, kao i sa vrha Maljena, dok je III brigada prestala sa borbom. Neprijatelj je prikupio i sabrao snage, te izvršio uz pomoć magle protivnapad i uspio da potisne naše jedinice. Ponovni protivnapad izvršio je naš II bataljon kod Gor. Kamenice i odbacio neprijatelja, ali je neprijatelj dobio pojačanje i opet izvršio protivnapad, te izbacio II bataljon iz sela Krznarići i tu se borba već u mrak završila. Ostale jedinice — kada je neprijatelj preuzeo protivnapad — nisu vršile protivnapad ponovno, već su odstupile i zadržale se na najpovoljnijim položajima. Jedan vod III bataljona postavio je mine u Brinjskom klancu, ali zasjedu su postavili dosta visoko od ceste, te kada je mina eksplodirala, nisu znali šta je naišlo, pošto je magla zaista bila gusta. Borba se završila kod II bataljona u 17 sati na položaju u selima Gornje Kamenice, a ostale jedinice odstupile su u 12 sati, na što je neprijatelj ostao na istom mjestu.

8) Postavljeni ciljevi nisu postignuti. Na strani neprijatelja ubijeno je oko 45 vojnika, a ranjeno oko 60 vojnika, jedan kamion je skoro potpuno uništen, a dva oštećena. Zaplijenjeno nije ništa.

9) Naši gubici iznose 10 mrtvih, od kojih su se dvojica smrzli od slabosti i umrli i 13 ranjenih i nestalih. 5 drugova bilo se odvojilo u borbi, ali su se kasnije povratili i došli u sastav jedinice. Izgubljeno je 6 pušaka i 1 laki bacač. Među poginulim drugovima nalaze se potporučnik Milić Radulović, među borcima 3 Rusa[5] (crvenoarmejca). Utrošeno je 13.350

[B] **Riječ je o bivšim crvenoarmejcima, koje su Nijemci zarobili na Istočnom frontu i kasnije uvrstili u svoje vojne formacije. Po dolasku u Jugoslaviju, izvjestan je broj prebjegao na stranu jedinica NOV i PO Jugoslavije.**

puščanih, mitraljeskih i šmajserskih metaka, 20 ručnih bombi, 23 mine za laki bacač i 113 mina za teške bacače.

10) Naročito se u borbi istakao vod Rusa, a osobito njihov vodnik lajtnant Nikola Mantekov, također kao cjelina istakao se čitav II Udarni bataljon.

12) Akcija je bila dobro pripremljena i sve su jedinice pravovremeno stigle na određena mjesta.

Izgleda da zapovijest i odluka Štaba brigade nisu bile realne. Naravno — to je došlo iz toga što se nisu imale prave informacije o neprijatelju i što se mislilo da će III brigada preduzimati neki ozbiljniji napad.

Rukovođenje i upravljanje borbom bilo je uglavnom oslonjeno na štabove bataljona, tako da štabovi I, III i IV bataljona nisu dovoljno upravljali borbom, dok je Štab II bataljona bolje rukovodio borbom.

Niže komandno rukovodstvo snalazilo se mnogo bolje od samih članova štabova bataljona a naročito su se borci pokazali disciplinovani i izvršavali sve dodijeljene zadatke.

Minobacači nisu dovoljno iskorišćeni u toku noći i magle, čak što više 3 granate su pale u naše položaje i 3 druga su ranjena, dok su poslije magle bili prilično iskorišćeni.

Postupak Štaba II bataljona u samom toku borbe nije bio pravilan jer su oni vršili napade i protivnapade otimajući se sa neprijateljem za pojedine zgrade ili kote, koje uopće za nas nisu bile od neke naročite važnosti.

Pouke iz te borbe treba izvući te: da neprijatelj više ne drži pod svaku cijenu neki garnizon, već u noći ili danju, on izlazi iz garnizona na teren i nameće borbu pokretom i vatrom, pri čemu se zna često puta provući između naših jedinica i baciti im se za leđa, dok u samom mjestu ostavlja manje snage, koje uglavnom zadržavaju vatru, dok ove dospiju i udare sa leđa.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Bude Bosnić

Komandant-major:
Gojko Trbović

(M. P.)

BR. 80

IZVJEŠTAJ ŠTABA DRUGOG NOP ODREDA OD 19 MARTA 1944 GOD. ŠTABU TRINAESTE DIVIZIJE O BORBAMA I STANJU U ODREDU OD 1 DO 18 MARTA[1]

STAB II ODREDA
XIII DIV. XI. KORP.
Broj: 70
Dne 19. III. 1944

Predmet: *Operativni izvještaj. od 1. do 18. III 1944.*

ŠTABU XIII DIVIZIJE XI KORPUSA NOVJ

1.) 1. III. 1944.— mjesto komande i raspored jedinica:

Štab odreda se nalazi u Vratima [kod Fužina], I bataljon je bio na položajima Mrzla Vodica — Osoj, II bataljon na položaju Brdo — Benkovac. Mjere obezbjeđenja i izviđanja bile su sljedeće: I bataljon dao je svoje lično obezbjeđenje u kantonmanu, dok četa koja se je nalazila na položaju Osoj vršila je izviđanje pomoću patrola u pravcu Grobničkog Polja — Krasica. II bataljon nalazio se je na položaju Brdo — Benkovac gdje je davao svoje lično osiguravanje, isto tako izbacivao je daljnje patrole u pravcu Zlobina — Tuhobića — Mrzle Vodice i Ličkog tunela.[2] Sa ostalom vojskom radilo se vojnički i politički. Susjedne jedinice i veza sa njima bile su II bataljon II brigade koji se je nalazio na odmoru u mjestu Fužinama sa kojim se je održavala telefonska veza. Podaci o neprijatelju: neprijatelj[3] se nalazio u Zlobinu, Plasama, Hreljinu i Grobničkom Polju, iz svih ovih mjesta neprijatelj se nije nikuda kretao. Jedino što je neprijatelj vršio mobilizaciju po kastavštini i ostaloj okolici Sušaka.

2.) 2. III. 1944.— Bataljoni su se nalazili na položajima kao i kod prvog dana i sa istim rasporedom. Susjedne jedinice bile su iste i veza sa njima. U neprijateljskim garnizonima nije došlo do nikakovih promjena niti se je neprijatelj kretao.

3.) 3. III. 1944.— Bataljoni su bili na starim položajima, jedna četa 1. bataljona išla je na mobilizaciju u grobništinu zajedno

[1] Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 11/2, k. 913.
[2] Odnosi se na tunel kod mjesta Lič.
[3] Dijelovi 162 turkestanske divizije. Vidi dok. br. 4 u ovoj knjizi i dok. br. 39/14, k. 18 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.

sa Kotarskim komitetom za Sušak. Raspored samih jedinični kao i njihovo lično osiguranje, bilo je kao i kod prvog dana-veza sa susjednim jedinicama održavala se telefonskim putem!
4.) 4. III. 1944.— Bataljoni su se nalazili na naprijed navedenim položajima, mjere obezbjeđenja davale su se kao i ranijeg vršena su daljnja izviđanja u pravcu neprijateljskih garnizona! Primljena važna naređenja: Ovaj štab primio je naredbu Vrhovnog štaba koju je dostavio Stab XIII divizije pod brojem 90 o ugledu oficira Narodno-oslobodilačke vojske. Izdata važna naređenja: izdata naredba potčinjenim jedinicama o zabrani odlaženja civila na oslobođeni teritorij i obratno.
5.) 5. III. 1944.— Bataljoni su na istim položajima. Mjere obezbjeđenja u kantonmanu bile su iste i vršena su patroliranja. Promjene kod neprijatelja nije bilo i isti se nije nikuda kretao.
6.) 6. III. 1944.— Bataljoni su se nalazili na starim položajima. Sa vojskom su održavani vojnički i politički časovi, kao i borbena obuka. Podaci neprijatelja: primljen je izvještaj od II bataljona sa položaja da se neprijatelj sprema za pokret, u Zlobinu, Plasama, u drugim mjestima nije bilo promjena. Primita važna naređenja: Stab XIII divizije dostavio je naredbu o dostavljanju spiskova oficira i podoficira. Izdata važna naređenja: preko telefona dato naređenje I i II bataljonu, kao i bataljonu II brigade, da održavaju stalni dodir sa neprijateljem kako se ne bi isti uspjeo povući a da mi o tome ne bi bili na vrijeme izviješteni, naređenje je izdato u 17. sati.
7.) 7. III. 1944.— Bataljoni su se nalazili na samim položajima i sa istim rasporedom. I bataljon vrši izviđanje u pravcu Grobničkog Polja i Krasice, dok II bataljon vrši izviđanja u pravcu Hreljina i Plasa. Podaci o neprijatelju: neprijatelj je napustio Zlobin, Plaše, Hreljin i Križišće i krenuo u pravcu Crikvenice, dok u ostalima nije bilo promiena. Izdata važna naređenja II bataljonu našeg odreda i II bataljonu II brigade o nastupanju u pravcu Zlobina i Plasa, kao i I bataljonu da uputi jednu četu u pravcu Krasice kao bočno osiguranje bataljonima koji nastupaju u pravcu Zlobina i Plasa. Zapovijest je izdata u 9 sati.
8.) 8. III. 1944.— Štab odreda nalazi se u Vratima. Raspored jedinica bio je sljedeći: I bataljon nalazio se u Mrzloj Vodici, dok mu je jedna četa bila u blizini Krasice. II bataljon nalazio se u Zlobinu a jednu četu izbacio je za Plaše kao prethodnicu, koja je vršila daljnja izviđanja u pravcu Hreljina i Križišća. Važni telefonski razgovori: komandant ovog odreda razgovarao sa komandantom Divizije[4] o situaciji na terenu u 8 sati u jutro,

[4] **Komandant Trinaeste divizije bio je tada Vinko Antić.**

te mu je komandant Divizije dao izvjesna uputstva za operacije Plasa i Zlobina. Istog dana neprijatelj je došao ponovo u tjreljin sa 3 kamiona i 2 autobusa, te su se naše snage koje su se nalazile u Hreljinu povukle na položaje u Plasama. U toj borbi bile su angažovane dvije čete II bataljona II brigade i jedna četa našeg II bataljona. Neprijatelj je odmah počeo nastupati u pravcu Plasa, ali naše jedinice koje su tamo zauzele položaj sačekale su ga i otvorile vatru na njega. Neprijatelj se je u prvi mah povukao u Hreljin. Naš II bataljon smjestio se u Plasama, II bataljon II brigade kao rezerva u Zlobinu, dok se je neprijatelj nalazio u Hreljinu i Križišću. Obezbjeđenje se je davalo sa daljnjim patrolama u pravcu neprijatelja, a veza se je održavala sa ostalim jedinicama telefonskim putem. U toj borbi na našoj strani nije bilo gubitaka. Neprijatelj je imao 18 mrtvih i više ranjenih. Stanje municije prije akcije bilo je dobro, vojska je bila potpuno snabdjevena sa municijom kod našeg II bataljona, dok II bataljon II brigade stajao je slabo sa municijom uglavnom mauzer. Naš bataljon je utrošio toga dana 150 talijanskih mitraljeskih metaka i 100 puščanih talijanskih metaka, municija se je odmah nadoknadila iz intendanture ovog odreda. Moralno i zdravstveno stanje bilo je dobro. Ishrana vršila se je iz Komande mjesta Delnice. Primjećivanje kod neprijatelja novih metoda u borbi — bile su sljedeće: neprijatelj sa manjim kolonama u širem frontu nadirao je na naše položaje s namjerom da na taj način natkrili naše položaje te da udari u bok ili leđa, no mi smo u tom slučaju imali uvijek jake rezerve sa kojima smo sprečavali neprijatelju i njegove manevre na bokove.

9.) 9. III. 1944.— Štab odreda nalazio se u Vratima, dok je komandant i obavještajni oficir bio sa II bataljonom u Zlobinu. I bataljon se nalazio u Mrzloj Vodici, a jedna četa bila mu je iznad Krasice, kao desno osiguranje bataljonima koji su bili u Zlobinu i Plasama. II bataljon se nalazio u Plasama, gdje je kontrolirao neprijatelja u Hreljinu i Križišću. Neprijatelj je i ovog dana krenuo iz Hreljina i Križišća u pravcu naših položaja. Naš II bataljon koji se nalazio na položaju otvorio je vatru na neprijatelja te se je neprijatelj poslije kratke borbe povukao na svoje polazne položaje. Na našoj strani nije bilo gubitaka ni u ljuds-tvu ni u materijalu, dok je neprijatelj imao 3 mrtva i nekoliko ranjenih. Utrošeno je 650 talijanske mitraljeske municije i 350 puščane municije koja se je odmah nadoknadila iz intendanture ovog odreda. Bataljon se je kao cjelina dobro držao u borbi.

10.) 10. III. 1944.— Bataljoni su se nalazili na položaju i to I bataljon Mrzla Vodica, a II bataljon nalazio se u Zlobinu kao rezerva. Podaci o neprijatelju: neprijatelj je dobio pojačanje u Hreljin kako u pješadiji tako i u artiljeriji i dva mala tenka. Istog dana neprijatelj je krenuo sa jačim snagama (oko 600 vojnika) u pravcu naših položaja. II bataljon II brigade koji se je nalazio na položaju Plaše prihvatio je borbu. Borba je bila oštra i duga. Naš bataljon koji se je nalazio u rezervi ubačen je bio u borbu sa desnog boka kako bi se neprijatelju spriječilo natkriljivanje naših položaja kao i zaobilazni manevri. **II** bataljon II brigade poslije jakog udarca kojega je zadao neprijatelju i zbog same noći koja je nastupila provukao se u pravcu Zlobina. Neprijatelj je nastavio svoje nastupanje u Zlobin potpomognut sa artiljerijskom vatrom te su se naše jedinice povukle na svoje polazne položaje tj.: II bataljon našeg odreda ostao je na položajima Brdo — Benkovac, a II bataljon II brigade u Fužine. Neprijatelj je ušao u Zlobin te naprijed nije pokušavao kretati. II bataljon našeg odreda održao je stalni kontakt sa neprijateljem i dao potrebna osiguranja u pravcu neprijatelja. U toj borbi na našoj strani nije bilo gubitaka u mrtvim i ranjenim . . . Neprijatelj je u ovoj borbi imao 60 mrtvih i više ranjenih vojnika i oficira. Utrošeno je 300 komada talijanske mitraljeske municije i 300 komada puščane municije. Muncija je odmah nadoknađena od Komande Goranskog područja. Moralno i zdravstveno stanje u našim jedinicama bilo je dobro, naročito kada su borci čuli koliko je neprijatelj imao gubitaka. Ishrana je bila dobra. Četa I bataljona koja se je nalazila kod Krasice dobila je naređenje da se povuče u sastav bataljona.

11.) 11. III. 1944.— Štab odreda nalazio se u Vratima dok su se bataljoni nalazili na položajima i to: I bataljon Mrzla Vodica — Osoj, II bataljon Brdo — Benkovac. Mjere izviđanja poduzete su u svim pravcima k neprijatelju, a isto tako mjere obezbjeđenja u kantonmanu bile su pojačane. Sa susjednim jedinicama održavale su se telefonske veze. Podaci o neprijatelju: neprijatelj koji je bio došao u Zlobin povukao se u pravcu Hreljina sa artiljerijom i tenkovima, dok je u Zlobinu ostalo svega 200 vojnika, a isto tako i u Plasama. Neprijatelj nije pokušavao nikakvo nadiranje. Izdata važna naređenja: Od strane ovog Štaba izdato je naređenje I bataljonu da se sa III četom prebaci na položaj Brdo — Benkovac gdje će smijeniti II bataljon našeg odreda, a jedna četa da ostane na položajima u Mrzloj Vodici dok je ne smijeni II bataljon.

12) 12- HI. 1944.— I bataljon izvršio je pokret sa 2 čete u 5 sati **u** jutro iz Mrzle Vodice za Benkovac, dok mu je jedna četa ostala na položaju u Mrzloj Vodici. II bataljon bio je na svojim prijašnjim položajima sve do podne dok nije stigao I bataljon koji ga je smijenio. Istog dana II bataljon izvršio je pokret za Mrzlu Vodicu gdje je četu I bataljona. Davata su potrebna obezbjeđenja samog kantonmana, kao i daljnje patrole. Neprijatelj na svim sektorima nije poduzimao nikakve mjere niti je bilo kakvih promjena.

13.) 13. III. 1944.— Četa I bataljona koja se je nalazila u Mrzloj Vodici krenula je u sastav svog bataljona, dok su bataljoni bili na svojim položajima; vršena su izviđanja neprijateljskih garnizona. Komandant i politkomesar krenuli su u II bataljon, te su održani sastanci sa Štabom bataljona, na kojemu se je ukazivalo na dosadašnje griješke i dale smjernice za budući rad. Isto tako u II bataljon stigao je politkomesar bataljona kojega je po naređenju Štaba XIII divizije uputio Štab II brigade. Promjena kod neprijatelja nije bilo nikakovih.

14.) 14. III. 1944.— Bataljoni su se nalazili na prijašnjim položajima, davata su potrebna osiguranja. I bataljon vršio je prisilno izviđanje na Zlobin, gdje je došlo da manje čarke između naših i neprijateljskih izvidnica. Komandant i politkomesar Odreda poslije svog završenog posla vratili su se u Štab odreda. I i II bataljon vršio je sa vojskom koja se je nalazila u kantonmanu borbenu obuku, kao i stražarsku i patrolnu službu.

15.) 15. III. 1944.— Bataljoni su se nalazili na starim položajima i sa istim rasporedom. Istog dana došlo je na položaju kod I bataljona do manjeg pripucavanja između neprijateljskih patrola i naših jedinica koje su bile na položaju. Kod II bataljona nije bilo promjena. Komandant i politkomesar, kao i ob. oficir, krenuli su u I bataljon te su sa njim održani sastanci. U neprijateljskim garnizonima nije bilo nikakve promjene. Veza sa susjednim jedinicama održavala se je preko telefona. Štab odreda izdao je naredbu br. 1 u kojoj je jednog komandira čete degradirao i dao u bataljon kao borca zbog pijanstva i svoje vojničke nesposobnosti, dok je jednog drugog komandira riješio dužnosti komandira i postavio za vodnika voda u II bataljonu. Sa istom naredbom postavljena su 3 nova komandira koji su po naređenju Štaba XIII divizije upućeni iz I brigade u ovaj odred i to su potporučnik Plateša Bogdan, Zrnić Ljubo i Briški Josip. Ista naredba dostavlja se Štabu XIII divizije na uvid.

16.) 16. III. 1944.— Bataljoni su se nalazili na položaju i to I bataljon na Brdu — Benkovac, a drugi Mrzla Vodica — Osoj j data su potrebna osiguranja za lično obezbjeđenje. Stanje kod neprijatelja bilo je nepromjenljivo. U ovaj štab doveden je jedan Ukrajinac po našoj patroli a koji je dalje predat Komandi Goranskog područja na daljnji postupak jer se isti smatra kao špijun. II bataljon je predveo u ovaj odred jednog njemačkog podoficira koji je zarobljen na Krasici od strane udarne grupe, a sproveden je u Stab XIII divizije. Veza sa susjednim jedinicama održavana je telefonskim putem.

17.) 17. III. 1944.— I bataljon nalazio se na položaju Benkovac a II Mrzla Vodica — Osoj. II bataljon poslao je patrole za sakupljanje dezertera kao i oružja u Čavle. Stanje u neprijateljskim garnizonima je nepromjenljivo. Važni telefonski razgovor bio je sa Štabom XIII divizije u pogledu hapšenja kurira koji su išli iz Štaba divizije za Istru. Istog dana došlo je do puškaranja između I bataljona i neprijatelja koji se je nalazio na kotama kod Zlobina. Neprijatelj je bio uputio jednu jaču patrolu u pravcu sela Drage ali naša četa koja se je nalazila na položaju otvorila je vatru na njega iz mitraljeza i lakog bacača te je neprijatelj pobjegao natrag u Zlobin.

18.) 18. III. 1944.— Bataljoni su se nalazili na prije navedenim položajima, vršena su izviđanja u pravcu neprijateljskih garnizona, bilo je došlo u dva navrata do kratke borbe između naših i neprijateljskih jedinica. Isto tako slate su patrole izvidnice u pravcu Tuhobića, gdje je pao jedan njemački avion koji je pronađen ali je avion sav slupan u komade. Istog dana pronađen je još jedan njemački avion kod Ličkog tunela koji se je isto tako slupao. Na položaje II bataljona naišao je jedan američki avijatičar koji je pao padobranom iz aviona nakon što mu je bio avion oštećen. Iz istoga aviona iskočilo je još nekoliko američkih avijatičara za koje su rasturene patrole ali se još do sada nisu -pronašli. Jedna njemačka patrola oko 20 ljudi krenula je u pravcu Ličkog tunela te se je tamo sukobila sa jednom četom II bataljona II brigade koja je bila u potražnji za palim avionima. Neprijatelj se je odmah povukao natrag u garnizon. Od strane Štaba divizije dobita je depeša u vezi odašiljanja jednog najbolieg omladinca za avijatičarski kurs. Drugih promjena nije bilo.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar: Komandant — kapetan:
I.[5] J. Petrović (M. P.)[6] Stanko Kombol

[5] **Ilija**
" **Štab Drugog odreda Trinaeste divizije NOV Jugoslavije**

BR. 80

IZVJEŠTAJ ŠTABA ČETVRTOG KORPUSA OD 20 MARTA 1944 GOD GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE O BORBAMA BANIJSKOG NOP ODREDA OD 26 FEBRUARA DO 14 MARTA[1]

STAB IV KORPUSA
NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. broj: 101/44
20. III. 1944.

GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE

Operativni izvještaj
o borbama Banijskog
odreda od 26. II. do
14. III. 1944.

26. II. 1944.

3. bataljon Banijskog odreda nalazio se je na položaju Javoranj štiteći oslobođeni teritorij od neprijateljskog prodora iz Dvora. Neprijatelj iz Dvora pokušao je sa manjim snagama da prodre na oslobođenu teritoriju u cilju pljačke. Bataljon je sačekao neprijatelja i nakon kraće borbe odbacio ga u polaznu bazu.

Gubitci neprijatelja: 2 ubijena, 3 ranjena.

Gubitaka na našoj strani nije bilo.

Utrošeno: 5 mina za teški bacač i 300 pušč. i mitr. metaka.

Postavljeni zadatak bataljon je dobro izvršio.[2]

2. III. 1944.

3. bataljon držao je položaj G. i D. Javoranj te brdo Zminjak. Naišle su neprijateljske snage od Dvora radi pljačke. Bataljon je sačekao neprijatelja, razbio ga i natjerao u paničan bijeg u njegovu polaznu bazu.

Gubitaka na strani neprijatelja je bilo ali nije ustanovljen broj.

[1] Kopija originala, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 18—3, k. 426.

[2] Vidi izvještaj štaba Banijskog NOP odreda u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 14—6, k. 426.

Gubitaka na našoj strani nije bilo.
Utrošeno: 285 pušč. i mitr. metaka.
Postavljeni zadatak bataljon je izvršio.
Istog dana: 2. bataljon bio je na položaju Jurakovac između G. Oraovice i G. Šegestina.
Naišle su dvije neprijateljske kolone koje je bataljon u dvočasovnoj borbi uspio da razbije i natjera u bijeg.
Zaplijenjeno: 2 raketna pištolja i 1 sanduk municije.
Gubitci neprijatelja: 2 ubijena i 3 ranjena.
Gubitaka na našoj strani nije bilo.
Utrošeno: 300 pušč. i mitr. metaka.

6. III. 1944.

1. i 2. bataljon postavili su zasjedu na položaje Crnobrnje — Oraovica — Šegestin i Jurakovac sa ciljem da sačekaju neprijatelja koji je imao običaj da više puta vrši ispade na oslobođenu teritoriju i pljačka naša sela.
Neprijatelj nepoznate jačine i sastava naišao je u D. Oraovicu i Crnobrnje, gdje je zastao. Pošto nije ušao u postavljenu zasjedu, Štab Odreda naredio je 2. bataljonu da pređe u napad na neprijatelja u Oraovici. Borba je počela u 9 sati i trajala do 11, no neprijatelju je stigla pomoć sa tri strane te se nisu mogli postići odlučni rezultati.
Zaplijenjen: 1 mitraljez šarac, 80 metaka, **4** ruksaka, **4** košulje, 10 ćebadi, **4** maske protiv plina i nešto ostale spreme i neprijateljske arhive.
Gubitci neprijatelja: 24 ubijena među kojima i jedan oficir njemački i više ranjenih.
Naši gubitci: jedan mrtav i dva ranjena druga.
Utrošeno: 110 pušč. i mitr. metaka.
Pravilna je bila odluka Štaba Odreda, da se izvrši napad na neprijatelja, koji nije bio ušao u postavljenu zasjedu. Bataljoni su postavljene zadatke dobro izvršili. Naročitih grešaka nije bilo.

14. III. 1944.

1. i 3. bataljon zatvarali su pravac od Dvora držeći položaje oko sela Vrpolje i s. Javoranj. Oko 6 sati naišle su dvije bojne neprijatelja od Dvora sa kojima su bataljoni stupili u borbu. Uz pomoć jake artiljerijske i minobacačke vatre iz Dvora neprijatelj je uspio da odbaci naše jedinice te da ovlada nekim položajima. Po postignuću svog cilja neprijatelj se pred noć povukao u svoje baze.

Zarobljenika i plijena nije bilo.
Gubitci neprijatelja: 23 **ubijena i više ranjenih.** Među **ubijenima bila su tri njemačka oficira.**
Naši gubitci: 2 mrtva i 1 teže ranjen, koji je na putu za bolnicu podlegao.
Uslijed velikog snijega, **te** nadmoćnosti neprijatelja u teškom naoružanju i brojno, bataljoni Odreda nisu mogli da **iskoriste** svoje pobjede niti da vrše uspješne manevre. No pored ovih teškoća neprijatelju u većini slučajeva nije uspjelo da prodre na slobodnu teritoriju. Zapaženo je da pri svakom pokretu neprijatelja četnici kao poznavaoci terena služe mu **kao vodiči.**

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar: Komandant, **generalmajor:**

BR. 70

IZVJEŠTAJ ŠTABA ŠESTOG KORPUSA OD 20 MARTA 1944 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE O DEJSTVIMA I STANJU U JEDINICAMA I NA TERENU[1]

GLAVNI STAB NOV I POH*
Broj 1266 dne 20. IV. 1944

STAB VI KORPUSA
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
I PARTIZANSKIH ODREDA
JUGOSLAVIJE
Op. Br. 94
Dana 20/111 1944 u — sati

GLAVNOM ŠTABU NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE I PARTIZANSKIH ODREDA HRVATSKE

I. OPŠTA VOJNIČKA SITUACIJA

Već u našem zadnjem izveštaju[3] od 26. decembra 1943. izneli smo činjenicu da su se neprijateljski garnizoni veoma pojačali u Slavoniji. Do danas jačina neprijateljskih snaga u gar-

[1] **Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 6—1/3, k. 112.**
[a] **Datum prijema izvještaja u Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske**
• Vidi tom V, knj. 22, dok. br. 97.

nizonima skoro se udvostručila. Tako na pr. 1. januara 1944. u svim garnizonima u Slavoniji, izuzimajući Osijek, Vinkovce, Đakovo, bilo je 23.000 neprijateljskih vojnika. Sada posade u garnizonima broje 50.000 neprijateljskih vojnika. Neprijatelj u ovim garnizonima uglavnom miruje, a kada se kreće, kreće se u jačim formacijama, nikad manje od 800—1000 ljudi. Saobraćaj između pojedinih garnizona uglavnom je vrlo slab i kada se vrši, ide se uglavnom cestama gde ga je veoma nezgodno napasti, usled terenskih prilika.

Pored gore iznesenog, u istočnoj Slavoniji postoji veliki broj neprijateljskih jedinica, uglavnom divizije koje su razbijene na Istočnom bojištu, koje se tamo oporavljaju i sređuju. Ta vojska takođe uglavnom miruje, ali nam onemogućava delatnost na onom sektoru, jer raspolaže sa znatnim brojem oklopnih vozila.

Istovremeno imamo u Podravini (sad će biti već 2 meseca) jednu gruou neprijateljske vojske, čiia se jačina menia od 4000—10000, koia pljačka Podravinu od Virovitice do Miholjca, a istovremeno vrši upade na Bilo Goru i Panuk.[4]

Na glavnoj pruzi Beograd — Zagreb, ima otprilike 40 dana, vrši se veoma intenzivan saobraćaj; prebacuiu se trupe i materijal. Prebacivanje se vrši u etapama, tako da uvek uz prugu imamo veliki broj neprijateljske voiske koja stoii, dok drugi prolaze. Na ovaj način, oni delovi koji putuiu, pa kad se nalaze na odmoru, vrše osiguravanje pruge u zajednici sa stalnim posadama uzduž pruge. Tek zadnjih tri dana situacija se prilično raščistila na glavnoj pruzi.

Iako nije bilo velikih akcija na glavnoj pruzi, diverzijama i manjim prepadima,[5] uspeli smo da brzinu vlakova na glavnoj pruzi smanjimo od 5—20 km. na sat.

Usled otopljavanja snega, veliki deo Podravine, Posavine, kao i znatan deo istočne Slavonije, nalazi se pod vodom, gde je otežano kretanje.

Zbog ovakve situacije, mi smo prilično nabačeni na planinske masive Psunja, Dilja, Krndije, Papuka i Bilo Gore. Možemo praviti upade u ravnicu i većim jedinicama na osnovu procene konkretne situacije, ali uvek moramo biti čvrsto oslonjeni na jednu od ovih planina.

Možemo reći da se opšta vojnička situacija u Slavoniji karakteriše nestalnošću. Brzo se menja. Jedna od naših najglavnijih zadaća, u vezi s tim, jeste praćenje takve situacije i korištenje svake trenutne slabosti neprijatelja. Ovo će nam

[4] **Vidi dok. br. 54 i 122.**
[8] **Vidi dok. br. 47 i 64.**

biti moguće usled toga što imamo dobro razvijenu telefonsku pirežu i informativnu službu, koja prilično funkcioniše.

Najteži je problem mobilizacija. Naše jedinice ne samo da ne rastu, nego čak naprotiv DO neke brojno opadaju. To je *s* jedne strane u vezi sa opštom vojničkom situacijom. Činjenica da mobilizacija slabo ide stavlja nas u razmišljanje prilikom akcija i naša operativna delatnost moraće o tome voditi računa, t.j. da akcije izaberemo tamo gde ćemo moći mobilisati.

II. RAD NAŠIH JEDINICA U OPŠTIM CRTAMA

Jedinice divizija sačekivale su neprijatelja koji je upadao na oslobođeni teritorij, napadale neprijateljske kolone koje su prolazile cestama i prugom Beograd — Zagreb, te vršile diverzije na pruzi Beograd — Zagreb.[6] Pored ovoga, XXVIII Udarna divizija radila je 10 dana na prebacivanju žita za Liku.[7] XII Udarna brigada imala je nekoliko uspelih akcija protiv četnika.[8] Karakteristično je da od posle napada na Čaglin[9] nismo imali ni iednu veću akciju na neprijatelja!

Jedinice Odreda, kako Zapadne, tako i Istočne grupe, od svoga postanka bile su najneaktivniie u periodu na koji se odnosi ovaj izveštaj.[10] Jedino ie Osiečki partizanski odred zadniih 20 dana razvio življu delatnost oko Donjeg Miholica.[11] Neaktivnost Odreda došla je jednim delom usled jakih neprijateljskih snaga na terenu, gde su se oni trebali kretati, zatim što smo mi za popunu brigada i formiranie novih brigada uzeli velik broj ljudstva iz Odreda i najzad što štabovi odreda nisu znali da se snađu, da i u teškoj situaciji iskoriste slabosti neprijatelja i da ga tuku.

Otsustvo eksploziva znatno je onemogućilo delatnost odreda, a sasvim sprečilo diverzantsku delatnost.

III POKRETI I MANEVRI NEPRIJATELJA

Zadnjih 50 dana oseća se najživlji saobraćaj na pruzi Beograd — Zagreb. Velike nemačke snage (u jačini 3—5 divizija) prebacile su se sa pravca Beograd, prema Zagrebu. Takođe, u zadnje vreme, velike neprijateljske snage prebacuju

[4] Vidi dok. br. 2.

[7] Vidi dok. br. 1.

[8] Dvanaesta NOU brigada vodila je borbe protiv četnika na području Motajice od novembra 1943 godine.

[8] Napad Caglin izvršen je u drugoj polovini januara 1944 god. Opširnije o tome vidi tom V, knj. 23, dok. br. 59.

[10] O dejstvima ovih grupa u januaru, februaru i prvoj polovini marta vidi tom V, knj. 23, dok. br. 20, 38, 41, 70; knj. 24, dok. br. 51, 71 i u ovoj knjizi dok. br. 2, 28 i 66.

[11] Vidi dok. br. 66.

se za Mađarsku, odnosno Istočno bojište. Prebacivanje se vršilo uglavnom prugom Beograd — Zagreb i cestama od Broda prema Đakovu i Osijeku. Pre 6 dana počela je da se prebacuje jedna neprijateljska kolona sa pravca Bihać — Banova Jaruga, preko Daruvara, Đulaveca, za Viroviticu i Mađarsku Ovo je prva motorizovana kolona, koja je prolazila kroz naij oslobođeni teritorij. Mi smo je napali i stalno ih napadamo.[12]

Pored ovog prebacivanja, neprijatelj je vršio jačim snagama pokrete po Podravini sa ciljem pljačke. Takođe su napustili Čaglin i u njega dolaze samo s vremena na vreme.

IV. RAD NAŠIH JEDINICA

Istovremeno sa operativnom delatnošću, naše jedinice su izučavale 30-dnevni plan rada. U ovoj teoretskoj izobrazbi, t.j. u izučavanju vojničkog plana rada, učestvovali su svi rukovodioci i svi borci i postignuti su vanredno dobri rezultati. Zadnjih 20 dana vrše se ispitivanja, a o rezultatima obavestićemo vas naknadno. Možemo reći, da je ovo jedan od najboljih načina za vojničku izobrazbu. Imati jedan opšti plan rada i iz tog opšteg plana rada davati zadatke za određeni period vremena.

Jedinice su se čistile od vašiju i parile. Takođe su sprovođene druge higijenske mere.

V. DISCIPLINA I MORAL NAŠIH JEDINICA

Disciplina i moral jedinica, uglavnom, zadovoljavaju. To možemo reći na osnovu izvršavanja zadataka, koji se postave pred naše jedinice, zatim na pozdravljanju i drugom. Ipak, disciplina i moral nisu na željenoj visini; ogleda se to u otsustvu samoinicijative kod starešina, zatim u izvesnom opadanju borbenosti i prodornosti naših jedinica. To je usled toga što u našim jedinicama ima veliki broj novomobilisanih drugova, a koje naši štabovi još nisu uspeli da prekale.

Potrebno je ovde istaći XVIII Brigadu, koja u zadnjih mesec dana nije napravila ni jedan ispad, kojima se ona ranije odlikovala. Sada XVIII Brigadu možemo ubrojiti među naše najbolje brigade. Takođe je potrebno napomenuti borbenost novoformirane Osječke brigade.[13]

[13] Vidi dok. br. 122, 151 i 154.

[18] Formiranje Osječke NO brigade počelo je krajem februara a završeno 1 marta 1944 god. kod sela Slobodna Vlast. U njen sastav ušle su sljedeće jedinice: Posavski udarni bataljon, i po jedan bataljon iz Diljskog i Požeškog NOP odreda. Brojno stanje brigade prilikom formiranja bilo je 600 ljudi. Komandant brigade bio je Milan Joka, a politički komesar Stevo Vještica. Vidi dok. br. 1/6, k. 881 i 1—2, k. 119/1 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.

Disciplina u odredima u mnogome zaostaje iza discipline u brigadama. To je usled toga što nismo posvetili dovoljno pažnje štabovima odreda i odredima. U odnosu na brigade, oni su bili sa naše strane zapostavljeni. Ovu grešku ćemo najhitnije ispraviti. Što se tiče vojne pozadine, tu se sa disciplinom najslabije stoji. Razlog je isti kao i kod odreda.

VI. STANJE UNUTAR KORPUSA

Primećuje se stagnacija. Naše jedinice brojno ne rastu, neke su čak i opale. Takođe nismo, osim Osječke brigade, formirali ni jednu novu jedinicu. Ovaj zastoj u rastu jedinica uglavnom je radi toga što se nije uspelo prodreti u hrvatska sela Podravine, Posavine i istočne Slavonije. Srbi su u Slavoniji uglavnom mobilisani i za oživljavanje unutarnjeg stanja moraćemo pronaći sve metode da bi se sprovela uspešna mobilizacija Hrvata, koji još nisu u borbi.

Odredi takođe slabo mobilišu.

Naše jedinice imaju vojnički izgled. Cete i bataljoni su sređeni, kao i pomoćne službe po brigadama i divizijama. Potrebno je ovde istaći: da ono što nedostaje našim jedinicama jeste organizaciona čvrstina. Tako na pr. još nismo sigurni, kada pošaljemo 5, 10 ili više drugova negde sa određenim zadatkom, da će se svi ti isti drugovi i vratiti u svoju jedinicu. To se naročito ogleda ako je jedinica na terenu izvan Slavonije. Ta slaba organizaciona čvrstina ogleda se još i u tome što niži rukovodioci, komandiri četa, vodnici, desetari nemaju pregled nad svojim jedinicama. Naročito za vreme borbe, počev od Štaba bataljona, pa na dole starešine nemaju svoje jedinice čvrsto u rukama.

Naša XII Udarna brigada najčvršća je jedinica. To se ogleda ne samo u njezinoj vojničkoj umešnosti nego i u činjenici da je XII Udarna brigada ponekad čitava prelazila sa Motajice u SI. Posavinu, a da ni jedan drug nije dezertirao. Takođe kad neki drugovi dođu u Slavoniju, oni se povrate nazad u Bosnu. Prema izveštajima, do sad je iz brigade, za 5 meseci, dezertiralo oko 10 ljudi!

Protivoklopna odeljenja ne dolaze do izražaja. Neprijateljske oklopne jedinice uglavnom se uništavaju minama. Protivtenkovskim puškama i topovima ne razbijaju se tenkovi usled toga što je to oružje do šada više išlo kao prateće oružje u sastavu brigada, a ne kao oružje streljačkog stroja. S druge strane i posade na protivoklopnim oruđima nisu pokazivale dovoljnu srčanost i umešnost.

Pristupili smo formiranju jurišnih jedinica. Do 1. aprila o.g. neke će već biti sposobne za akciju. Izdali smo potrebnu knjigu za izobrazbu i taktičku upotrebu jurišnih jedinica. Ove jedinice će naročito doći do izražaja prilikom osvajanja neprijateljskih uporišta i u bliskim borbama sa neprijateljskim oklopnim jedinicama. Već spremamo pionirski alat, kao i potrebna eksplozivna punjenja. Takođe smo pribavili, a u mehaničkoj radionici i pravimo, makaze za sečenje žice.

Uskoro će biti oformljen i pionirski bataljon. Takođe raspolažemo sa izvesnim plovnim materijalom. Tako na pr. na sektoru XII [Brigade] možemo odjednom prebaciti bataljon. Na sektoru Kozare odprilike imamo isto toliko materijala. Sada ćemo organizovati i na trećem mestu za prelaz na Baniju. Glavna briga u pogledu prelaza preko reka jeste da stvorimo siguran oslonac u selima pored Save, za čuvanje prevoznog i mostovnog materijala i s druge strane da u jedinicama imamo sposobne veslače i ljude koji će biti spremni da na brzinu izgrade splavove od materijala koje jedinice bez teškoća mogu nositi, kao i materijala nađenog na licu mesta.

Stanje u XVIII Brigadi u odnosu na njezino dosadanje držanje je dobro.

Osječka brigada, koja je u sastavu XII Divizije, u prvim borbama takođe se pokazala dobra. Glavni naš zadatak prema njoj je da je brojno povećamo.

Brodska brigada takođe je dobra i stalno napreduje.

Čehoslovačka brigada sada stoji dosta slabo. Politički komesar[14] oportunistički je nastrojen što se tiče oružane borbe. On je izvesna kočnica operativne delatnosti ove brigade.

XII Divizija ima malo automatskog oružja i nju ćemo pojačati sa automatskim oružjem iz XII Udarne brigade.

Da bismo pravilno mogli iskoristiti naše teško oružje prilikom operacija, napravićemo nekoliko artileriskih baza na našem oslobođenom teritoriju. Takođe moramo posvetiti veliku pažnju saobraćaju. Dali smo u zadatak saobraćajnom otseku da vidi sve što je potrebno za uspostavu pruge Voćin — Orahovica, kao i da se pozabavi pitanjem izgradnje gasnih generatora.

Artileriski divizion uvek je spreman za akciju. U njemu će biti potrebno organizovati pomoćne službe kao telefoniste, osmatrače i druge.

Vojnu pozadinu, čiji razvitak ide u izvesnom raskoraku sa operativnim jedinicama, sređuje zamenik komandanta Kor-

[14] **Josip Vojaček**

nusa[15] i su postignuti dobri rezultati. Glavni je zadatak u oogledu vojne pozadine uništiti birokraciju i smeniti sa dužnosti aljkave drugove.

Usled toga što ne mobilišemo postoji opasnost da, kad formiramo sve pomoćne službe, u četi nećemo imati više od 20 ljudi.

VII. SLUŽBA VEZE

Sve naše brigade imaju svoje jedinice za vezu sa dovoljno **materijala.** Odredi takođe imaju svoje jedinice za vezu. Jedino je XII Udarna brigada, usled toga što se ne može na onom terenu služiti telefonom, pogr'ešila i rasformirala svoju četu za vezu: telefone dala XI Diviziji, a jedan deo kabla se nalazi kod nje. Stab XII Divizije nije svoj vod za vezu podigao na četu. Za vreme borbe telefonska služba veze dolazi do izražaja.

Za radiotelegrafsku vezu između štabova divizija i štabova brigada prepravljaju se male stanice »Gođevac«, tako da imaju domet do 100 km., a pogon da im bude na ručni generator. Stvar je još u eksperimentu i konstruisanju, a o rezultatima ćemo vas obavestiti. Radiotelegrafska veza između Štaba korpusa, te naših pretpostavljenih štabova, Štabom X Korpusa i XII Udarnom brigadom, funkcioniše normalno. Uspostavili smo vezu sa Glavnim štabom za Vojvodinu i IV Korpusom.

Našu teritorijalnu telefonsku mrežu dopunjavamo sada prema operativnim potrebama. Mrežu ćemo proširiti, tako da se linija dovede do blizu svakog uporišta, tako da kad imamo akciju ma na kome sektoru možemo biti telefonski obavešteni o pokretima neprijatelja kod svakog uporišta, kao i o situaciji u čitavoj Slavoniji. Na nekim mestima smo već uspostavili duplu telefonsku liniju, a to ćemo gledati svugde da učinimo gde je potrebno. Glavnu brigu zadaje nam čistoća razgovora. Pravimo eksperimente da ubacimo pojačanja gde to bude potrebno. Digli smo fabriku za izradu baterija i sada pribavljamo potrebni materijal, pa ćemo izrađivati sami baterije. Ovo će nam doneti mnoge koristi, kako u telefonskoj službi veze, tako isto i u radiotelegrafskoj.

Kod naših štabova potrebno je još delovati da shvate potrebu proširenja službe veze. Još uvek oni svoje jedinice za vezu smatraju kao neki tegobni dodatak.

VIII. RAD ŠTABOVA

Štab korpusa nije pokazao dovoljno pomoći štabovima odreda i štabovima grupa odreda. Biće potrebno divizijama dati

[B] **Bogdan Crnobrnja**

uputstva kako da se odnose prema štabovima odreda kada se nalaze na njihovom sektoru. Takođe nisu funkcionisali pravilno svi otseci štaba, pa usled toga nije bilo udovoljeno svim naređenjima i direktivama Glavnog štaba.

Štab XII Divizije mnogo se popravio,...

U Štabu XXVIII Udarne divizije, dolaskom druga Nenezića, osetio se polet. Naročito biće dobro usklađeni odnosi između drugova u samom štabu.

Pomoć štabova divizija štabovima brigada znatno je porasla u poslednje vreme. Naročito u XXVIII Udarnoj diviziji. Moraćemo još mnogo poraditi da bi štabovi divizija brzo reagovali na sve propuste svojih podređenih štabova. Takođe se razvila utakmica između Štaba XXVIII Udarne i Štaba XII Divizije po pitanju aktivnosti njihovih jedinica.

Svi naši štabovi, kako divizija, tako i brigada, znatno su teoretski napredovali. Takođe se oseća napredak u pogledu teorije i u štabovima bataljona, komandama četa, te kod podoficira. Kod svih štabova trebaće rešiti pitanje: objediniti teoriju i praksu, t.j. da ono što nauče iz knjige, primene u borbi. Još naši štabovi nisu ovladali Titovom taktikom. Ovde ubrajamo i štabove grupe odreda i štabove odreda. Ne znaju naši drugovi da kombinuju taktiku jedne moderne vojske sa partizanskom taktikom. Ova kombinacija, koja bi naročito trebala da se ispolji u vojničkoj situaciji u kojoj se mi momentalno nalazimo, izostala je.

Nova organizacija Štaba korpusa omogućuje izlazak operativnog dela na teren i time će naša pomoć biti neposredna i mnogo veća nego do sada.

IX. RASPORED JEDINICA I NJIHOVO STANJE

XXVIII Udarna divizija nalazi se na sektoru Vilić Selo — Pčelić[16] (Sekcije: SI. Požega, Podr. Slatina). Epidemije tifusa ili drugih bolesti nema. Do sada je bilo samo nekoliko slučajeva pjegavog tifusa. Bosih ima oko 5%. Drugovi se nalaze u dobroj fizičkoj kondiciji. Sposobni su za duže marševe i teže borbe. Ima dosta slučajeva prehlade i skorbuta.

XII Divizija nalazi se na sektoru Dilj — Krndija.[17] Što se tiče zdravstvenog stanja, ono je isto kao i kod XXVIII Udarne divizije, samo ima nešto veći broj bosih drugova.

[19] **Vidi dok. br. 122.**
[17] **Vidi dok. br. 18, 34, 37, 38, 47, 51 i 64.**

Odredi se nalaze na svojim sektorima. Zaraznih bolesti takođe nema, ali ima priličan broj bosih — oko 15%.

Smanjen je broj veneričnih bolesti. U **čitavom** Korpusu **našlo se u zadnje vreme 2—3 slučaja.**

X. DALNJE OPERATIVNE NAMERE

Mi uvek imamo u vidu zadatke, koje je pred nas postavio (jrug komesar Glavnog štaba,[1]? a to je delatnost na glavnoj pruzi Beograd — Zagreb, i saradnja sa X Korpusom. Budući da smo dobili eksploziva, moći ćemo izvršiti jednu veću diverziju na glavnoj pruzi čim za to bude zgoda,[19] a kad prestane transportovanje preko linije Banova Jaruga — Virovitica, onda ćemo u zajednici sa X Korpusom likvidirati neka uporišta.[20] S druge strane, da bismo omogućili mobilizaciju, mi ćemo morati razvijati operativnu delatnost i na sektoru Podravine. Manje jedinice odreda slaćemo u neprijateljsku teritoriju, samo će to ići teže, obzirom na vojničku situaciju i zemljište (močvarno, blato).

Naša operativna delatnost moraće se ogledati u najživljem reagiranju na svaku slabost neprijatelja, obzirom na vojničku situaciju koju smo izneli već u prvoj tačci našeg izveštaja.

U dogledno vreme imamo nameru da sa svim raspoloživim snagama napadamo neorijatelja koji ide glavnom prugom Beograd — Zagreb i cestom Banova Jaruga — Daruvar — Virovitica, dok bi Osječki odred delovao na prostoru Našice — Donji Miholjac. Takođe ćemo pojačati i samostalnu diverzantsku delatnost.[21]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M. P.)

Komandant,
General-major:
Petar Drapšin[23]

Polaitički komesar:
Vlado Janić

[18] **Rade** Zigić

[18] **Jednu od većih diverzija izvršila je Dvanaesta divizija u sadejstvu sa Diljskim odredom 27/28 marta 1944 god. Vidi dok. br. 123, 162, 163, 166 i 167.**

[ao] **Do zajedničkih operacija ovih korpusa tada nije došlo. Vidi tom V, knj. 26, izvještaj Štaba Šestog korpusa Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske od 18 aprila 1944 i knjigu depeša Glavnog štaba u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 4—2, k. 119/1.**

[21] **O dejstvima Prvog diverzantskog bataljona vidi dok. br. 2—4, k. 121 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.**

" **Narodni heroj, poginuo nesrećnim slučajem 1945 godine.**

BR. 80

ZAPOVIJEST ŠTABA DVADESET OSME DIVIZIJE OD 20 MARTA 1944 GOD. PODREĐENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA NEPRIJATELJSKU KOLONU NA CESTI DARUVAR — VIROVITICA[1]

ŠTAB XXVIII UDARNE DIVIZIJE
NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. Broj 101
Dana 20. III. 1944. god.

Z A P O V I J E S T :
(Sekcija Slatina 1:100.000)

Jake neprijateljske kolone još se uvijek kreću pravcem Daruvar — Đulavec — Pivnica — Virovitica.[2] U vezi sa zadatkom naše divizije, jedinice XVII, XXI Udarne brigade i Brodske brigade N.O.V.J. napast će noćas neprijatelja na liniji Đulavec — Pepelana — Pčelić.[3]

N A R E Đ U J E M O :

1- XVII Udarna brigada:
Sastav: III i IV bataljon.

Svega: 2 bataljona.

a) Bataljon: Sa jednom pojačanom četom naoružanom sa najmanje 10 puškomitraljeza postavit će zasjedu na raskrsnici puteva Pivnica — Đulavec, Pivnica — Voćin. Ostatak bataljona dat će bočna osiguranja na Kornašu, a također i na Budimu (k. 254).

b) Bataljon: Ovaj bataljon postavit će zasjedu u samom mjestu Pepelani. Borce će rasporediti tako, da se drže u kućama, sačekati neprijateljsku kolonu, uništiti kamione, pokupiti materijal i povući se. Na njenom lijevom krilu nalazit će se jedinice Brodske brigade. Bataljon treba postavit dobra bočna osiguranja, naročito na svojem desnom boku.

[1] Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 17—1, k. 1134.
[2] Vidi dok. br. 65.
[3] O rezultatima napada vidi dok. br. 122 i 154.

2 *XXI Udarna brigada:*
' **Sastav:** II i III Bataljon.

Svega: 2 bataljona.

Štab XXI Udarne brigade sa svoja dva bataljona postavit će zasjedu na liniji Đulavec — Klisa od mjesta gdje put koji ide od starog Krivajskog groblja presijeca Čavin Potok do mosta na cesti Đulavec—Pivnica kojega siječe put koji vodi od groblja sela Klisa. Pošto se neprijatelj nalazi u samom selu Klisi, potrebno je da Štab Brigade predvidi jaka bočna osiguranja na ćuvicima kod kliškog groblja, a isto tako i prema Đulavecu, odnosno Naseobini Krivaji — Stara Krivaja.

3. *Brodska brigada:*
Sastav: I, II i III Bataljon.

Svega: 3 bataljona.

Sa svoja dva bataljona postavit će zasjedu ispod Dakina Brda (k. 204) cestom prema Pepelani u pravcu, odnosno do k. 129.

c) Bataljon sa jednom četom dat će osiguranje na liniji Obla Glava (k. 244) — Majerova pustara — k. 222. — Druga četa dat će osiguranje na Laličkom Groblju (k. 211) prema Pčeliću i Zubrici. Sa trećom četom zaposjest će selo Trnavu i omogućiti uredno povlačenje naših jedinica poslije izvršenog zadatka. Brigadi se pridodaju diverzanti I Diverzantskog bataljona sa nagaznim minama na električno paljenje.

4. *Mjesto štabova.* Štab Divizije nalazit će se na Majerovoj pustari.

Štab XVII Udarne brigade nalazit će se također na Majerovoj pustari.

Štab XXI Udarne brigade nalazit će se na polovini jedinica koje idu u napad, t.j. na sredini puta Naseobina Krivaja — Klisa, gdje pješačka staza ide u pravcu ceste.

Štab Brodske brigade nalazit će se blizu potoka koji ide sa Lipe prema k. 128.

5. *Veza:* Divizijska četa za vezu uspostavit će telefonsku liniju od Levinovca do Majerove pustare, dok će sa ostalim jedinicama održavati se kurirska veza.

6. *Znaci raspoznavanja:*

Za noć 20/21 marta o.g. biće: Pas — **Pa**velić. Za dan: 21. III. 1944 Poziv: Desnu ruku dići u vis.

Odgovor: Lijevu ruku izbaciti tri puta naprijed.

7. *Mjesta zavojišta:*

Divizijsko zavojište[4] nalazit će se kao i dosada u selu Kometniku.

Zavojište XVII Udarne brigade nalazit će se u selu Levinovcu.

Štab XXI Udarne brigade predvidit će sam mjesto svoga zavojišta.

Zavojište Brodske brigade nalazit će se u selu Trnavi.

8. *Evakuacija plijena:*

Svaka jedinica svoj zarobljeni plijen predat će štabu svoje brigade, kako bi ovi mogli imati pregled nad zarobljenim materijalom.

9. *Početak zaposijedanja položaja:*

Sve jedinice moraju zaposjesti svoje određene položaje 20. ov. mj. najdalje do 20 sati.

10. *Povlačenje:* Pošto se jedinice XVII Udarne i Brodske brigade nalaze na drugoj strani ceste u pravcu Bilo Gore, u slučaju neke teške situacije mogu se povući na Bilo Goru s tim, da se tokom noći povrate nazad. Pošto se ne može predviditi tačno vrijeme i jednovremeno povlačenje svih jedinica, svaki štab brigade izdat će za povlačenje slijedeće svjetlosne znake: XVII Udarna brigada: 2 zelene rakete izbačene istovremeno pravo u vis. XXI Udarna brigada jednu zelenu,

*** Previjalište**

jednu crvenu izbačene u vis jednu za drugom. Brodska brigada jednu belu i jednu crvenu izbačene istovremeno pravo u vis. Povlačenje se mora izvršiti u najvećem redu, a zato je potrebno da štabovi brigada odmah predvide prihvatne položaje svojim jedinicama.

11. ***Izviđanje:*** Štabovi brigada odmah će uputiti svoje izviđačke vodove sa informativnim oficirima da utančine izvide i ispitaju sektore koji su im ovom naredbom određeni.

12. *Napomena:* Zasjede koje se postavljaju moraju da se pridržavaju svih načela partizanskog ratovanja, a naročito voditi računa o tajnosti i drskom zaposijedanju položaja u neposrednoj blizini ceste. Disciplina vatre mora biti uzorna. Komandanti bataljona moraju odrediti znak za jednovremenu paljbu svoje jedinice, moraju za čitavo vrijeme paljbe upravljati vatrom, a također paziti i na prekid vatre. Potrebno je da se posveti pažnja bočnim osiguranjima. Borbi sa tenkovima najbolje ćemo se suprotstaviti pomoću bombaških grupa sa benzinskim bocama. Bombaške grupe u svakom bataljonu moraju imati po 2—3 svežnja bombi. Mislimo da nije potrebno govoriti drugovima rukovodiocima o ulozi desetara i vodnika prilikom vođenja jedinice na juriš, ali ćemo ipak napomenuti da juriši moraju biti siloviti, da to bude zaista pravi juriš, a ne neko trčkanje pojedinaca, dok glavnina ostaje nezaložena u borbi.

13. *Pitanje rezervi:*

Gotovo u svim dosadašnjim borbama na ovom sektoru primijećeno je da drugovi rukovodioci još uvijek ne shvataju važnost rezervi i dešava se da ih uopće ne određuju; ovdje ćemo iznositi važnost, ulogu i zadatak rezerve, ali ćemo napomenuti da ćemo ubuduće prema onim rukovodiocima koji se nepravilno odnose prema ovom važnom pitanju oštrije postupiti.

Po povlačenju jedinica štabovi brigada predvidit će grupe, koje će postaviti nagazne

mine na sektorima na kojima su se nalazile njihove jedinice. Poslije izvršenih zadataka jedinice smjestiti u polazne baze.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Grbić Cedo

Komandant, potpukovnik:
Radojica Nenezić

(M. P.)

BR. 72

IZVJEŠTAJ ŠTABA ZAPADNE GRUPE NOP ODREDA 01) 20 MARTA 1944 GOD. ŠTABU DESETOG KORPUSA »ZAGREBAČKOG« NOV JUGOSLAVIJE O BORBAMA I STANJU U JEDINICAMA OD 15 FEBRUARA DO 18 MARIA[1]

ŠTAB
ZAPADNE GRUPE
PARTIZANSKIH ODREDA
HRVATSKE
Op. broj 48/44
20. III. 1944

ŠTABU X KORPUSA »ZAGREBAČKOG« NOV i POJ

Dostavlja operativni izvještaj
od 15. II. do 18.III. 1944.

1) OPCI PREGLED

Poslije pojačane aktivnosti jedinica Zagrebačkog i Zagorskog odreda neprijatelj (ustaši i Nijemci) nije kretao svakidašnjim danom u pljačke. Ustaši su pokušavali uspostaviti saobraćaj na pruzi Zagreb — Varaždin, ali našom aktivnošću njihove namjere nisu uspjele. Nova uporišta na sektoru Zagorja i Prigorja nije postavljao osim onih koja su u prošlom izvještaju iznesena. Na sektoru Zagrebačkog odreda »odredi narodne garde« nisu se razvijali kako je to neprijatelj predviđao. Svega u dva uporišta neprijatelju je uspjelo organizirati

[1] **Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 11—6/1, k. 551 A.**

tzv. odrede i to u Kašini i Donjem Orešju (Sekcija Zagreb 1-100.000). Manjem dijelu pripadnika tih »odreda« razdijeljene su puške i oni se zadržavaju po selima Laz, Planina, Vugrovec (Sekcija Zagreb 1:100.000) sa ciljem ometanja rada političkih radnika i sprečavanja kretanja naših kurira po terenu. Redovno izlaze noću i postavljaju zasjede. Hvataju odbornike i ubijaju političke radnike.

20—24. II. neprijatelj (Nijemci i ustaši) izvršio je koncentraciju na sektoru Zabok — Zaprešić, zaposjeo Belu (Sekc. Ptuj 1:100.000) i otpočeo 24. II. ofenzivu na Zlatarski kotar, gdje se nalazila glavnina snaga Zagorskog odreda i Udarni bataljon Zapadne grupe.[2] Namjera neprijatelja, njegov ofenzivni plan bio je: blokirati Ivanšćicu i zatvoriti obruč oko naših snaga, nabaciti nas na Ivanšćicu a potom uništiti. Linija Bela — Podrute — Budinšćina — Zabok bila je zaposjednuta po njemačkim i ustaškim snagama.[3] Karakteristično napomenuti da je neprijatelj (Nijemci) imao taktiku što više izmoriti naše snage, što se moglo vidjeti iz postepenog ubacivanja vlastitih snaga u borbu. Na otsjeku borbe kod Zajezde taj pravac bio je iz početka zaposjednut jednom četom, a naknadno su bile ubačene još dvije čete pješadije i dovedeno teško oružje (haubice) u Budinšćinu. Glavni nastupni pravac neprijatelja bio je Zlatar — Gornja Selnica (s. Sambolić) (Sekc. Ptuj: 1:100.000). U ofenzivi učestvovali su dijelovi njemačke 558 divizije, ustaši iz Zlatara, posadna bojna i ustaši iz Novoga Marofa i Huma, koji su vršili patrolne zadatke na prostoru Budinšćina — Podrute.

Raspored snaga Zagorskog odreda bio je sljedeći: II bataljon držao je Samboliće [G. Selnica], III bataljon Vrlce (Gornja Selnica), a Udarni bataljon Zapadne grupe zaposjeo je Gertovec (Sekc. Ptuj 1:100.000) i zatvorio pravac prema Zajezdi — Konjšćini. Naš plan bio je da II bataljon prihvati borbu na svom položaju, a sa III bataljonom Zagorskog odreda i Udarnim bataljonom manevrisati i tući neprijateljske nastupne kolone. Plan nije uspio, jer se II bataljon povukao dozvolivši neprijatelju da zaposjedne dominirajući položaj nad položajima III bataljona. Udarni bataljon prvog dana izvršio je zadatak razbivši neprijateljsku kolonu i odbacivši na polazne položaje u Zajezdu. Pokušaj kontranapada II bataljona da u noći 24/25. II. odbaci neprijatelja iz Samboliča nije uspio.

[2] **Opširnije o tome vidi tom V, knj. 24, dok. br. 144, 145, 146 i 147.**

[3] **U bojnoj relaciji Prvog zbornog područja za februar 1944 god. piše: »26 II 1944 god. njemačke** postrojbe **vodile su cielog dana borbu 3a komunističkim skupinama između s. Zajezda i Podruta«. (Dokumenat u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 2/1—7, k. 58.)**

25. II. zadržani su isti položaji. Neprijatelj je tukao sa pet topova i nekoliko teških bacača i položaj je bio neodrživ uslijed jake topovske i minobacačke vatre, zime i zamorenosti boraca za manevar. Prebacivanje bataljona u pozadinu neprijatelja j zbog ranjenih donesena je odluka po našem štabu da se II bataljon Zagorskog odreda i Udarni bataljon Zap. grupe sa ranjenicima povuku za Kalnik, a III bataljon Zagorskog odreda rokira na sektor Krapina.

Zagrebački odred na sektoru Zitomir nije bio aktivan na komunikaciji Zlatar-Bistrica — Budinšćina za vrijeme ofenzive, nego je djelovao prema Planini, razoružavao »civilnu zaštitu«. Kalnički partizanski odred nalazio se je na svom sektoru gdje je vršio zadatke koje je pred njega Štab X korpusa »Zagrebačkog« NOV i POJ postavljao.

Neprijateljska ofenziva u Zagorju trajala je do 30. II. kada su se dijelovi njemačkih jedinica prebacili u Visoko (Sekc. Ptuj 1:100.000), a ostale povukle na liniju Vel. Trgovište — Zabok. Poslije napuštanja Zlatarskog sektora po našim jedinicama ustaška posadna bojna iskoristila je to otsustvo i zastrašen narod od ofenzive počela mobilizirati i pojačavati posadnu bojnu u Zlataru. Ona je primijenila novu taktiku izlaženja iz uporišta noću: manjim snagama kretati u raznim pravcima u cilju prepada na jedinice, hvatanja odbornika i političkih radnika. Oni su se toliko osilili da sada postavljaju zasjede i preko dana na polaznim putevima kuda se kreću naše jedinice u manjim grupama i kuriri.

Poslije povlačenja neprijateljskih snaga iz Zagorja otpočela je 4. III. neprijateljska ofenziva na sektor Kalnika.[4] Na Kalniku se tada nalazio II bataljon Zagorskog odreda i Udarni bataljon Zapadne grupe na položajima Apatovac i nisu vodili borbu, a u noći 4/5 povukli su se za Male i Velike Sesvete (Sekc. Čakovec 1:100.000) gdje su se bataljoni zadržali 1 naš štab do 9. III., kada smo krenuli na sektor Prigorja pravcem Vojakovac — Zaistovec — Zitomir.

15. III. otpočele prolaziti njemačke kolone cestom Zlatar-Bistrica — Novi Marof, cestom Zabok — Krapina — Lepoglava — Varaždin, cestom Sv. Križ Začretje — Novi Golubovec — Lepoglava (Sekc. Ptuj 1:100.000) i cestom Zagreb — Sv. Ivan Zelina — Varaždin. Kolone su sačinjavali svi rodovi vojske. Cestom Zlatar-Bistrica — Novi Marof kolona je kretala 2 dana i prošao je jedan puk, a isto tolike snage preko Krapinskog sektora. Po našoj ocjeni kroz Zagorje prošla je jedna

*** Vidi primjedbu br. 2 uz dok. br. 42.**

nepotpuna divizija. Cestom Zagreb — Sv. Ivan Zelina — Varaždin prolazile su uglavnom motorizovane kolone do 18. III. Tom cestom prošao je veći dio teških tenkova i topova. Prema svim znacima te su snage krenule preko Varaždina za Međumurje.

18. III. cestom Zagreb — Sv. Ivan Zelina — Varaždin prošlo je 30 kamiona Švaba sa 5 tenkova, a ne ustaša kako je bilo depešom javljeno. Govori se da će i ustaši u Međumurje, ali do sada pokreta u tom pravcu nema.

Odlaskom Nijemaca iz Pušća, Zaboka, Stubice, Oroslavlja, Bedekovčine, Poznanovca, Mirkovca, Sv. Križa u Hrvatskom Zagorju pruža se uspješna mogućnost aktivnosti našim jedinicama na tom sektoru na koji su došli novopečeni žandari iz žandarmerijske škole Bjelovar.

2) STANJE VOJNE ORGANIZACIJE

Poslije izvršenih izmjena rukovodećeg kadra u Zagorskom i Zagrebačkom odredu osjetio se vidan napredak jedinica, a sam rad na vojničkom osposobljavanju rukovodilaca dao je dobre rezultate...

Pregled stanja vojne organizacije Kalničkog odreda nemamo.

U Udarnom bataljonu stanje je posve zadovoljavajuće.

Općenito može se primijetiti da je vojni rad postao organizovaniji i sistematskiji u svim jedinicama, nego što je to bilo dosada. Kursevi za desetare i vodnike najbolje su organizovani u Udarnom bataljonu, a uspješno se održavaju i u Zagorskom odredu. U Zagrebačkom odredu nije u tom pravcu ništa poduzeto. Kalnički odred otpočeo je sa radom. Uputstva dobivena od tog štaba za borbu protiv tenkova prorađuju se u jedinicama.

Još uvijek se može konstatirati da niži komandni kadar nema potreban autoritet kod boraca, a niti se još dovoljno osjeća odgovoran za rukovođenje svojim jedinicama. Zapazili smo da konferencije sa komandnim kadrom koje smo održali u Zagrebačkom odredu počam od desetara i u 2 bataljona Zagorskog odreda imaju dobre rezultate, jer ti rukovodioci nisu do sada imali potrebnu pomoć svojih viših rukovodioca zbog toga jer je i ovima manjkalo iskustvo i potrebno znanje.

3) AKCIJE

Zagorski odred:

10. II. I bataljon postavio zasjedu u Družilovcu (Sekc. Rogatec 1:100.000). Naišli Nijemci jačine 150 vojnika. Ubijeno

10 i 6 ranjeno Nijemaca. Zaplijenjeno 6 pušaka sa municijo^ i 6 pari odijela.

15. II. II bataljon postavio zasjedu na koti iznad Borkovca na cesti Zlatar — Lobor (Sekc. Ptuj 1:100.000). Naišlo 1Q0 ustaša. Poginulo 3 ustaša i 5 ranjenih.

19. Ii. I bataljon postavio je zasjedu u Gredicama (Sekc. Rogatec 1:100.000). Naišla 2 kamiona ustaša. Ubijeno 7 ustaša i zapaljen jedan kamion. Zaplijenjeno 2 puške, 1 pištolj, 1 parabela i 600 mauzer metaka.

22. II. Jedna četa I bataljona prebacila se je preko Sutle u Sloveniju, oslobođena su 2 Rusa iz njemačkog zarobljeništva koji su se nalazili na granici.[5] Zaplijenjeno: 3 puške i 2 bicikla. Ubijen jedan Švaba, a jedan ranjen.

23. II. III bataljon izvršio je rušenje pruge između Podrute — Novi Marof (Sekc. Ptuj 1:100.000).

24. II. Otpočela ofenziva. II i III bataljon u dvodnevnim borbama nanijeli su gubitke neprijatelju od 18 mrtvih i veći broj ranjenih. Vlastiti gubitci: 3 mrtva i 22 ranjena, od kojih 3 teže, dok su ostali zadržani u jedinici ili ambulantnom liječenju. U borbi se istakao komandir I čete III bataljona drug Hadžina, i Štab III bataljona i svi borci koji su 2 dana i 2 noći po velikoj hladnoći izdržavši jaku artiljerijsku i minobacačku vatru ostali na položajima.

28. II. I bataljon kod s. Radoboj postavio zasjedu. Naišla ustaška patrola, ubijen 1 ustaša, 1 ranjen. Zaplijenjeno: 1 puška, 1 odijelo. Na našoj strani 1 mrtav, jer zasjeda nije bila dovoljno oprezna.

11. III. III bataljon napao je na vlak u Ključu na pruzi Zabok — Zaprešić (Sekc. Samobor[6] 1:100.000) (na otsjeku pruge Luka — Vel. Trgovište). Vlak je bio zaustavljen tako, da su na stanici dva presvučena partizana u civilu uskočili u lokomotivu. U vlaku je bilo oko 200 raznih neprijateljskih vojnika i 2.000 civila koji su putovali iz Zagreba. U borbi kod vlaka ubijeno je 40 neprijateljskih vojnika, među kojima 11 njemačkih podoficira, 2 njemačka oficira i 1 domobranski nadsatnik. Kod bijega utopilo se preko 25 u rijeci Krapina, dok ih je 50 uspjelo pobjeći. Zarobljeno je 97 vojnika i 55 poštara. Među zarobljenim bio je jedan njemački podoficir i jedan njemački liječnik. Zaplijenjeno je: 1 šmajser, 20 mauzer pušaka, 2 pištolja, 2 talijanske puške, 110 šinjela, 120 bluza, 80 pari cipela, 10 pari čizama, 100 hlača, 4 šatorska krila, 80 opasača, 10 noževa, nešto lijekova i drugog manje važnog materijala. Zapa-

[1] **Vidi tom V, knj. 24, dok. br. 143.**
*** Ova mjesta nalaze se na sekcijama Ptuj i Samobor.**

liena su tri vagona koja su potpuno izgorjela. Sav plijen iz voza nije se mogao izvući jer je nastupao neprijatelj sa tenkovima ^ slatine i iz Velikog Trgovišta tukao sa teškim oružjem. Civili su pregledani i pušteni kućama.[7]

U noći 12/13. III. izvršila je jedna grupa od 40—50 ustaša iz Zlatara prepad na Štab odreda koji se nalazio u Petrovoj Gori (Sekc. Ptuj 1:100.000). Prepad nije uspio, jer je Štab bio u **pripravnosti,** ali zbog nenaviklosti borbe u noći nisu se snašli, kojom prilikom pala su 6 boraca i 2 ranjena. 3 ustaša su poginula, koji su svučeni i uhvaćeno njihovo oružje.[8] Prepad je bio izveden po uputama »Trupova«.

Udarni bataljon:

20. II. Postavio zasjedu na stanici Konjšćina na pruzi Konšćina — Zlatar-Bistrica. Naišao je voz sa domobranima i ustašama, koji su namjeravali opravljati prugu. Voz je pušten na blizinu od 100 m, a zatim otvorena vatra. Zarobljeno 17 domobrana koji su pušteni svojim kućama, zaplijenjeno: 2 puškomitraljeza, 1 šmajser, 20 pušaka i 1000 kom. municije, ubijen 1 neprijateljski vojnik.[9] Voz bi bio uhvaćen da je bila jača mina, koja nije uspjela raznijeti prugu iako je eksplodirala i time je voz mogao maknut.

24. II. U selu Grtovcu razbio manju neprijateljsku kolonu koja je kretala od Zajezde. Zarobljeno 5 Švaba, a 4 ubijena i nekoliko ranjeno. Zaplijenjen 1 mitraljez »šarac«, 1 laki bacač bez postolja, 2 puške, 1 pištolj, 1 šmajser i 550 komada mauzer municije. U borbi poginula su 3 druga, među kojima zamjenik politkomesara bataljona drug Zivičnjak Florjan.

14. III. Bataljon je postavio zasjedu kod crkve Sv. Vid (Vinski Vrh) (Sekc. Ptuj 1:100.000). Jača ustaška patrola naišla je iz Marije Bistrice ali je zasjeda bila izdana. Ubijena 2 ustaša. Ostali u paničnom bijegu pobjegli su u Mariju Bistricu.[10]

17. III. Jedna četa sa diverzantima srušila je most na pruzi Bedekovčina — Zlatar-Bistrica.

18. III. Bataljon srušio most na cesti Zlatar-Bistrica — Marija Bistrica preko rijeke Krapine i postavio zasjedu. Ustaši

[7] U bojnoj relaciji Prvog zbornog područja za mart piše o tome sljedeće: »Putnički vlak na pruzi Zagreb — Varaždin u 16,30 sati kod ž. postaje Ključ (3 km j.z. od Velikog Trgovišća) napadnut od oko 50 partizana. Poginulo je oko 12 putnika a isto toliko ranjeno — većinom pripadnici oružanih snaga« ... (Dokumenat u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 31/1—9, k. 58.)

*** Vidi dok. br. 146.**

*** Opširnije o tome vidi tom V, knj. 24, dok. br. 139.**

" Vidi dok. br. 3/1—9, k. 58 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.

su naišli u tri pravca sa snagama od 200 vojnika potpomognuti sa artiljerijskom i minobacačkom vatrom iz Bistrice.[11] Zasjeda se je povukla bez gubitaka, nanijevši neprijatelju izvjesne bitke.

Zagrebački odred:

16. II. Postavljena je zasjeda na cesti Sv. Ivan Zelina — Varaždin. Naišla manja grupa ustaša koja je razbijena i naneseni joj gubitci nepoznati. U Donjem Orešju (Sekc. Zagreb 1:100.000) prihvaćena borba sa ustašama koji su se nalazili u selu. Ubijeno 10 ustaša, 1 zarobljen sa puškom.

22.11. I bataljon kod Planine (Sekc. Zagreb 1:100.000) napao je grupu t. zv. »Odredaša«. Ubijena trojica, među kojima i vođa tog odreda, 2 ranjena, od kojih je 1 nakon dva dana umro, a 1 zarobljen. Zaplijenjeno: 7 pušaka, 1 parabela i manja količina municije. Na cesti Sv. Ivan Zelina zarobljena su 2 domobrana.

24.11. Kod Glavnice (Sekc. Zagreb 1:100.000) neprijatelj nepoznatim snagama izvršio napad na I bataljon. Razvila se je borba koja je trajala od 9 sati u jutro do 16 sati 30 m. poslije podne. U toj borbi poginuo je velik broj i ranjeno ustaša, ali se podatci nisu mogli dobiti radi neprijateljskog držanja stanovništva. Naši gubitci: 1 mrtav.

II bataljon postavio je zasjedu sa jednom četom na cesti Zagreb — Varaždin između sela Komin i Bisag. Ranjeno 2 ustaša. Istog dana ustaši iz Sv. Ivana Zelina i Komina napali su položaje bataljona kod s. Bedenica (Sekc. Zagreb 1:100.000). Neprijatelj je imao 4 mrtva, a mi 2, od kojih jedan zamjenik politkomesara bataljona drug Kefeček Ivan.

25. II. I bataljon vodio je borbu u s. Trstenik kod Čučerja (Sekc. Zagreb 1:100.000). Neprijatelj je raspolagao sa teškim bacačima i lakim topovima. U borbi poginula su 4 druga, a 1 teže ranjen. Gubitci neprijatelja: 8 mrtvih i 5 ranjenih.

Od Kalničkog odreda nemamo najnovije podatke.

U ovom periodu zaplijenjeno je svega i to: 66 pušaka, 4 pištolja, 4 šmajsera, 2 p.mitraljeza, 1 laki bacač bez postolja, 10 noževa, 80 opasača, 4 šatorska krila, 128 pari odijela, 80 pari cipela, 10 pari čizama, 100 hlača, 2 bicikla i 2150 kom. mauzer municije. 2 Rusa oslobođena su iz njemačkog zarobljeništva i zarobljeno 117 neprijateljskih vojnika. Zapaljen je jedan kamion i 6 vagona.

[11] Vidi dok. br. 152 u ovoj knjizi i dok. br. 3/1—4, k. 58 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.

4) RAD ŠTABOVA

Štab Zagorskog odreda kao cjelina nije u potpunosti zadovoljavao. Za vrijeme ofenzive pokazao je komandant... neodlučnost što se pripisuje neiskustvu njega kao višeg rukovodioca. Sam štab nije bio sav na okupu, jer se zamjenik politkomesara nalazio na savjetovanju, a politkomesar na sastanku Okružnog NOO-a, pa je sav teret pao na komandanta. Sada je taj štab popunjen sa operativnim oficirom drugom poručnikom Čolak Ljubanom, pa vjerujemo da će moći u svakom pogledu zadovoljavati. Sa štabom nalazi se načelnik našeg štaba,[12] što se osjeća u aktivnosti tog štaba. Komandanti bataljona zadovoljavaju. Štabovi su popunjeni sa operativnim oficirima.

Štab Zagrebačkog odreda nije ni u kom pogledu zadovoljio. Vršilac dužnosti komandanta nije bio dorastao da rukovodi Odredom na ovom vrlo važnom sektoru. Politkomesar se malo zadržao u štabu ili ga uopće nema, operativnog oficira nije bilo, a zamjenik politkomesara nalazio se je dugo vremena otsutan jer je bio na savjetovanju, tako da taj štab kao cjelina nije uopće funkcionisao. Sada je primio dužnost komandanta Odreda drug poručnik Škrljan,[13] a operativnog oficira drug poručnik Ostović Mato, do sada komandant našeg Udarnog bataljona i obećaju da će zadovoljiti. Ostaje otvoreno pitanje politkomesara Odreda. Za v. d. komandanta I bataljona postavljen je drug Rušković Stjepan koji je bio smijenjen sa dužnosti komandanta III bataljona Zagorskog odreda i postavljen za operativnog oficira II bataljona Zagrebačkog odreda na kojoj se dužnosti pokazao boljim, a sama kazna pozitivno je djelovala. Momentalna je situacija da drugoga nemamo, pa smo njega bili prisiljeni postaviti za v. d. komandanta bataljona. Njemu manjka teorijsko znanje, ali uz pomoć operativnog oficira druga Sutlera Stjepana, koji je dosta inicijativan i vojnički sposoban, Štab toga bataljona odgovoriće postavljenim zadatcima pred njega. Za komandanta II bataljona na mjesto druga Bobinac Ivana (Šumskog) . . . postavljen je drug Podboj Josip, do sada komandir čete u Zagorskom odredu koji je svršio niži oficirski kurs i postigao odličan uspjeh na kursu i prvo mjesto u rangu.

Štab Udarnog bataljona zadovoljava u svakom pogledu. Jedino mu manjka borbenog iskustva. U štabu vlada harmonija i potpuna saglasnost. Komandant bataljona drug Krkač[14] obe-

[12] Branimir Cikojević
[13] Mato
[14] i [16] Redakcija nije mogla utvrditi ime.

UF"

ćaje da će se razviti u dobrog komandanta. Operativni oficir tog bataljona drug Pavliša Mijo također je dobar i sa dobrih perspektivama. Karakteristično za štab da su vrlo mladi kao rukovodioci i po godinama, ali puni poleta, inicijative i odlučnosti. Vjerujemo da ćemo bataljon provesti kroz nekoliko težih borbi u zajednici sa brigadama i da će Stab tog bataljona moći postati Štab brigade.

Za vrijeme boravka u Kalniku komandanta i politkomesara ovog štaba održan je sastanak sa Štabom Kalničkog partizanskog odreda i zapazili smo da u tom štabu nema potrebne harmonije i jedinstvenosti u radu. Dosta su nesavjesni i površni, a u odnosu, tj. u slanju izvještaja i obavještavanju našeg štaba neredoviti i aljkavi. Ovih dana izdali smo im naređenje da moraju pored slanja izvještaja vašem štabu u buduće redovito slati i nama kako bi mogli naši izvještaji biti što iscrpniji, pa vas molimo da i vi sa svoje strane u tom pravcu djelujete na Štab toga odreda.

U ofenzivi na Kalniku nestao je naš informativni oficir drug Milan Horvat i njegovu dužnost vrši drug Hudek,[15] pored obavještajne službe, ali se osjeća potreba da se uslijed važnosti sektora i rada neprijateljskih elemenata u našim jedinicama i na terenu, postavi obavještajni oficir, koga ćemo vjerovatno pronaći ukoliko ga nam vi ne pošaljete. Nužna je potreba da se u naš štab postavi operativni oficir. V. d. referenta saniteta pokazuje volju i dobio je konkretni zadatak organizacije bolnice, kome poslu već je pristupio. Naš referent za vezu drug Molnar Ivan jako je mlad, nesamostalan i neinicijativan, ali ima uslova za razvoj. U radu nije zadovoljio, jer je suviše mlad kao rukovodilac i kao da se srami i boji narediti, dati direktivu štabovima odreda, ali mu s te strane pomažemo i nadamo se da će moći i njegov rad biti plodotvorniji.

5) NAŠE PERSPEKTIVE

Dolaskom XXXII divizije na naš sektor u Zagorje[16] sa snagama Zagorskog odreda i Udarnog bataljona pristupićemo likvidaciji komunikacije Zabok — Rogaška Slatina, Zabok — Krapina, jer su sada poslije odlaska Švaba uslovi **najpovoljniji.** Jedan bataljon Zagorskog odreda prebacićemo na sektor Ivanec, sa zadatkom aktivnosti na komunikaciji Lepoglava — Varaždin i Varaždin — Ormož i sprovađanja mobilizacije.

[18] Ona je došla u Hrvatsko Zagorje u drugoj polovini marta. Vidi dok. br. 131.

Zagrebački odred pristupiće dolaskom divizije na sektor razbijanju bjelogardijskih uporišta u Donjem Orešju i Kašini, a potom se angažirati na cesti Zagreb — Varaždin.

Kalnički odred djelovaće na svom sektoru i dobivat operativne zadatke toga štaba.

6) KRITIČKI OSVRT

Naš štab poslije povlačenja iz Zagorja nije se odmah povratio na svoj sektor, što je imalo svojih negativnih posljedica na aktivnost Zagrebačkog i Zagorskog odreda, koji su, što naročito važi za Zagrebački odred, uslijed nedovoljne kontrole popustili i zapali u stare greške. Povratak Udarnog bataljona i II bataljona na sektor Zagorja i Prigorja došao je u pravi čas, jer se neprijatelj bio tako obezobrazio da se šetao kud je htio, a sada je ponovo stjeran u svoja uporišta.

Vrijedno je istaknuti borce i rukovodioce Udarnog bataljona i II zagorskog, koji su na putu iz Malih Sesveta za Prigorje tri puta gazili vodu koja je bila na mjestima duboka do pasa, na daljini od 200—300 metara i više i pri tom pokazali visoku svijest, izdržljivost i disciplinovanost. Nikakovih oboljenja poslije toga nije bilo. Za vrijeme gaženja vladao je smijeh i padali su vicevi na račun reumatičara i prehlađenih.

Naš štab kada bi imao operativnog oficira još bi više dao u svom radu. Vjerujemo da će dolaskom XXXII divizije na naš sektor i naše jedinice i rukovodioci sa novim poletom i elanom krenuti u nove borbe i da ćemo izvršiti postavljeni nam zadatak.

Prilog izvještaju dostavlja *se:* brojno stanje i naoružanje, socijalni i nacionalni sastav, statistika uspjeha, spisak ranjenih, nestalih i dezertiralih.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Iveković Stjepan

Komandant-major:
Bulat Rade

BR. 73

IZVJEŠTAJ ŠTABA TREĆE NO BRIGADE OD 20 MARTa 1944 GOD. ŠTABU TRINAESTE I TRIDESET PETE DIVI. ZIJE O BORBI NA LINIJI ČARAPOVO SELO — DONJA STAJNICA — SERTIĆI[1]

STAB III BRIGADE
XIII DIV. N. O. V. J. . 1
Br
20 marta 1944 god.

Operativni izvještaj
za 17 i 18 mart 1944

ŠTABU XIII i XXXV DIVIZIJE NOVJ

Dostavlja se naslovu operativni izvještaj za borbu od 18. III. o.g.

Borba se vodila duž ceste Čarapovo Selo — D. Stajnica — Sertići.[2]

(Sekcija Ogulin)

Borbu je vodio I, II i IV bataljon ove brigade uz sudjelovanje II bat. L.P.[3] odreda i I bat. II brig. XXXV div.

Jedna neprij. satnija bila je smještena u Gornjoj i Donjoj Stajnici te crkvi sv. Petra, dok su im zasjede bile postavljene duž ceste Tominčeva Draga — Sertići. Susjedne neprijateljske snage bile su sljedeće: U Brinju se nalazile 2 nepr. bojne raspoređene u mjestu i bližoj okolici, u Križpolju jedna neprijateljska satnija i jedna neprij. bojna raspoređena na liniji Vrh Kapele — Jezerane — Razvale.[4] (Ovi podaci dobiveni prije akcije.)

Navedene gore snage sastojale su se od ustaša, legionera i Nijemaca.

Prema pismenoj zapovijesti[5] Štaba XXXV divizije naša brigada imala je izvršiti napad na neorij. posadu smještenu po seljačkim kućama u Čarapovom Selu, oko crkve sv. Petra i

[1] **Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 12—4, k. 1237 A.**
[a] **Opširnije o tome vidi dok. br. 53 i 82.**
[3] **Ličkog partizanskog ' , 1**
[4] **O neprijateljskim snagama na ovom području vidi primjedbu br. 2 uz dok. br. 53.**
[6] **Redakcija ne raspolaže ovom zaipoviješću.**

u Donjoj Stajnici, te da se osigura od Razvale i Jezerana. Na osnovu dobivene zapovijesti i stvorenog plana za napad izdata ie svima jedinicama pismena zapovijest za napad br. 9, koja se prilaže ovome izvještaju.

Borba je počela na cijelom sektoru u jutro u 3.30 sati 18. IH- o.g.

18 marta u 3 sata u jutro jedinice ove brigade stigle su na polazne tačke napada i to I bat. krenuo je iz Dabra 17. o.m. u 24 sata i stigao u Tominčevu Dragu 18 o.m. u 3 sata. II bat. i IV krenuli su iz Dabra 17 o.m. u 16 sati, preko Male Kapele, gazeći veliki snijeg i stigli na svoje mjesto 18 o.m. u 3 sata. **Odmah** po dolasku, jedinice su pošle u napad ali ne po predviđenom planu, pošto je neprijatelj osujetivši našu namjeru izbacio sebi osiguranja i nije ga se našlo u predviđenim selima, već je bio u patrolisanju kroz sela i na osiguranju po nekim kotama. •

IV bataljon koji je trebao napadati sa sjeverne i sjeveroistočne strane sela Donje Stajnice, preko kote 661, obuhvatajući desnim krilom cestu Stajnica — Jezerane, dobio je odmah po dolasku jaku mitraljesku vatru u Iiievo krilo; u tome momentu otvorena je vatra i sa kote 661 te sa dijela ceste koji je trebalo da obuhvati desno krilo toga bataljona.

U isto vrijeme II bat. zaposjeo je sa jednom četom kotu 734 kao osiguranje od Razvale, dok druga četa koja se spuštala do ispod sela Sertića s time da osigura i minira cestu od Jezerana naišla je na zasjedu na samoj cesti i prihvatila je borbu. Neprijatelj je ovdje tukao iz dvije brede i nekoliko puškomitraljeza. Kod oba ovdje bataljona bila je borba dosta oštra i trajala je 3 sata tj. do 6 sati. Isto je neprijatelj bio potpomognut slabom artiljerijskom vatrom sa Razvale i minobacačkom iz Gornje Stajnice.

Operativni oficir ove brigade, a koji se nalazio sa ta dva bataljona, predvidjevši nemogućnost toga napada sa uspjehom te procijenivši situaciju kod ostalih bataljona i pošto se počelo daniti, izdao je nalog II i IV bataljonu za povlačenje u 6 sati.

I bataljon koji je imao napadati sa istočne strane sela D. Stajnice, povezavši se sa svojim desnim krilom sa IV bataljonom, nije našao nepr. u kućama, već je bio u pokretu između sela Vučetić i Čarapova Sela, dok ih je nekolicina bila u samom selu. Neprijatelj, upozoren vatrom na desnom krilu, pojačao je oprez i prvi otvorio vatru. Bataljon je prihvatio borbu koja je trajala sve do 5 sati, kada se nepr. povukao u pravcu D. Stajnice do crkve sv. Petra, još uvijek je trajalo zapucavanje

iz pojedinih kuća u Čarapovom Selu sve do 7 sati, dok nije uspjela jedna četa I bat. da likvidira neprijatelja.

Postavljeni zadatci pred jedinice ove brigade nisu **bili** u cijelosti izvršeni, pošto je neprijatelj bio pripravan za naš dolazak i nije se nalazio na onim mjestima gdje je bilo predviđeno po planu i zbog toga što je bila vojska premorena uslijed puta kojega je prevalila do mjesta akcije.

U ovoj borbi neprijatelj je imao jednog mrtvog koji je nađen u samoj kući, dok po krvavim tragovima u selu neprijatelj je morao imati više ranjenih i mrtvih čiji se broj nije mogao ustanoviti. Isto je u kućama zarobljeno 4 ustaše, 3 puške, 260 metaka, 2 ustaške uniforme i drugoga materijala. Od ustaških familija konfiskovana je u saglasnosti sa političkim radnicima pokretna imovina koja je predata intendanturi XXXV divizije.

Naši gubitci iznose: 7 lakše ranjenih.

Broj utrošene municije iznosi: 1280 metaka 6.5. mm, 600 metaka 7.9. mm, 320 metaka 8 mm i 15 mina 45 mm.

Bataljoni su se dobro držali u borbi, osobito II i IV bataljon koji su gazeći veliki snijeg preko Male Kapele uspjeli na vrijeme stići na položaj te uporno napadati na nepr. sve do datog naređenja za odstupanje kada je iako jako premorena povukla se istim pravcem, te u cjelini stigla u Dabar. Isto tako i I bataljon pod čijim pritiskom se neprijatelj uz gubitke morao povući iz Carapova Sela k crkvi sv. Petra.

KRITIČKI OSVRT:

Većih nedostataka nije bilo, jedino što je bio veliki snijeg a vojska dosta premorena od puta, tako da joj je bilo otežano samo kretanje, te se nije mogao u prvom naletu neprijatelju nanijeti teži udar.

Lista gubitaka priložena.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar: Op. oficir: V.d. komandanta, kapetan:
Dadak[6]

(M. P.)

[9] **Josip**

BR. 80

IZVJEŠTAJ ŠTABA TREĆE NO BRIGADE OD 20 MARTA 1944 GOD. ŠTABU TRINAESTE I TRIDESET PETE DIVIZIJE O BORBI PROTIV USTAŠA KOD SELA LONĆARI[1]

ŠTAB III BRIGADE
XIII DIVIZIJE NOVJ
20 marta 1944.

ŠTABU XIII i XXXV DIV.

Operativni izvještaj
za **dan** 18 **marta** 1944.

Dostavlja se naslovu operativni izvještaj za borbu od **18.** III. ov. god.

Borba se je vodila na sektoru Otočac — Staro Selo — Glavace — Babić most (sekcija Senj 1:100.000).

Borbu je vodio III bataljon ove brigade.

Podatci o neprijatelju: oko 300 ustaša[2] pod njemačkom komandom krenulo je 17 ov. mj. na večer iz Babić mosta preko Škamnice i zaposjelo selo Lončari sljedećeg dana oko 10 sati.

Navedene gore snage bile su sastavljene od ustaša, legionara i Nijemaca.

Naš bataljon biö je smješten u Glavacima i Podumu sa po jednom četom, dok ostale snage brigade su se nalazile na akciji kod Stajnice.[3]

Neprijatelj je krenuo sa namjerom da opkoli i pohvata našu jedinicu, koja se nalazila u selu Lončari. Ali opazivši neprijatelja naša se vojska povukla iznad sela Lončari otvorivši .vatru na neprijatelja, koji se bez jednog metka povukao u pravcu Babić mosta.

Druga kolona ustaša u jačini i od 50—60, pod njemačkom komandom, naoružana sa 2 šarca i jednim brnom, počela je nadirati iz Starog Sela preko Gacke (sa čamcima) do zapaljene škole u selu Glavace. Kretali su u streljačkom stroju sa namjerom da zauzmu Glavace. Jedan vod 1. čete III bataljona otvorio je vatru na neprijatelja. Nakon borbe koja je trajala od 14

[1] **Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 11—4, k. 1237 A.**

[2] **Odnosi se na Devetnaesti ustaški bataljon. Vidi dok. br. 39/14 k. 18 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.**

[8] **O napadu na Donju Stajnicu vid dok. br. 53 i 73.**

do 17 sati neprijatelj se povukao za Staro Selo — Otočac. Neprijatelj je nadirao prema našim položajima potpomognut stalnom i jakom artiljeriskom vatrom iz jednog topa i jednog t. bacača. Jedna kolona ustaša u jačini od 50, naoružana kao i prva kolona, kretala je od Starog Sela preko Tukljaca na Lončare. Jedan vod 1. čete III bataljona otvorio je vatru na neprijatelja. Borba je trajala oko 3 sata, nakon čega se neprijatelj povukao preko mosta [kod sela] Tukijace za Staro Selo —. Otočac.

Neprijateljski gubitci: 3—4 mrtva. Naši gubitci 1 mrtav i 1 ranjeni drug. Ranjen je od artiljerije.

Utrošak municije: 500 **p.** mitraljeza i 200 kom. puščane municije.

Držanje boraca kao i komandnog kadra u borbi bilo je dobro, te su uspjeli da taj dan dva puta odbiju neprijatelja po broju puno nadmoćnijeg.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar: V. d. komandanta, kapetan:
B. Mamula

Op. oficir:
Dadak[4]

Prilog: lista gubitaka.

(M. P.)

[1] **Josip**

BR. 80

NAREĐENJE GLAVNOG ŠTABA NOV I PO HRVATSKE OD 21 MARTA 1944 GOD. ŠTABU OSMOG KORPUSA ZA SMJEŠTAJ RANJENIKA I FORMIRANJE RADNOG BATALJONA[1]

GLAVNI ŠTAB
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
I PARTIZANSKIH ODREDA
HRVATSKE
Br. A. 99/44
Dne 21. III. 1944

ŠTABU VIII KORPUSA NOVJ

Radi pojačane djelatnosti neprijateljske avijacije i eventualnih pretstojećih događaja treba što prije sve naše teške ranjenike smjestiti u bolnice izgrađene u šumi. Smještaj ranjenika po selima treba izbjegavati. Treba u tu svrhu izgraditi potreban broj bolnica u šumi sa po 60—80 mjesta za ranjenike na mjestima koja neće biti blizu komunikacija i neće biti vidna za avijaciju.

Iz istih razloga a i radi nesmetanog rada treba i naše više štabove smjestiti u zgrade u šumi. Treba, dakle, izgraditi potrebne stanbene zgrade u šumi.

Za uspješno izvršavanje tih i drugih vojnih radova vaš štab treba što prije da formira jedan radni bataljon. Brojno stanje tog bataljona ne treba da bude veće od 100 ljudi, ako to naročite potrebe i uslovi ne zahtijevaju. Brojčanost će zavisiti od zadataka, koje će bataljon izvršavati. Radni bataljon treba da bude organizovan kao vojnička jedinica s potrebnim vojnim kadrom, koji ćete dati iz jedinica.

Štab se tog bataljona sastoji od komandanta, politkomesara i zamjenika politkomesara.

Bataljon ima 2 čete, svaka četa 2 voda, a svaki vod 2 desetine.

Komanda se čete sastoji od komandira, politkomesara i zamjenika komandira. Vodom rukovodi vodnik i vodni delegat, a desetinom desetar.

Čete treba organizovati tako, da svaka posebno bude sposobna za samostalan rad (izgradnju).

[1] **Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 7/1—3, k. 517.**

Većina ljudstva tog bataljona treba da budu kvalifikovani tesari, stolari, po koji limar, bravar i slično. Za popunu tog bataljona možete mobilisati majstore starijih godišta (starije od 35 godina). , **i**

Bataljon je vojna jedinica s vojničkom disciplinom i odgovornosti. Vaš štab treba da o njemu vodi brigu po pitanju političkog rada, smještaja, opreme i ishrane, kao i o drugim jedinicama.

Budući oni rade težak fizički posao, treba bataljonu osigurati dnevno sljedovanje 20% veće od sljedovanja propisanog tablicom sljedovanja za barce.

Iz istih razloga treba formirati i pri svakoj komandi područja, ukoliko još nemaju, radne čete. To također treba da bude vojna jedinica. Organizaciji, političkoj obuci, smještaju, spremi i ishrani tih radnih četa komanda područja treba također da posveti pažnju. Njima isto tako pripada pojačano sljedovanje od 20%.

Uopće svim radnicima koji rade teže fizičke poslove **(u** radnim jedinicama i radionicama) treba osigurati pojačanje ishrane od 20%.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M. P.)

Komandant:
general-lajtnant
Gošnjak

Politički komesar:
Zigić

GLAVNI ŠTAB
Narodno-oslobodilačke Vojske i Partizanskih Odreda
HRVATSKE

Br. A.99/44
Dne. 21.III.1944

ŠTABU VIII.KORPUSA NOV.

Radi pojačane djelatnosti neprijateljske avijacije i eventualnih pretstojećih događaja treba što prije sve naše teške ranjenike smjestiti u bolnice izgrađene u šumi. Smještaj ranjenika po selima treba izbjegavati. Treba u tu svrhu izgraditi potreban broj bolnica u šumi sa po 60-80 mijesta za ranjenike na mjestima koja neće biti blizu komunikacija i neće biti vidna za aviaciju.

Iz istih razloga a i radi nesmetanog rada treba i naše više štabove smjestiti u zgrade u šumi. Treba dakle izgraditi potrebne stambene zgrade u šumi.

Za uspješno izvršavanje tih i drugih vojnih radova vaš Štab treba što prije da formira jedan radni bataljon. Brojno stanje tog bataljona ne treba da bude veće od 100 ljudi, ako to naročite potrebe i uslovi ne zahtjevaju. Brojčanost će zavisiti od zadataka, koje će bataljon izvršavati. Radni bataljon treba da bude organizovan kao vojnička jedinica s potrebnim vojnim kadrom, koji ćete dati iz jedinica.

Štab se tog bataljona sastoji od komandanta, politkomesara i zamjenika politkomesara.

Bataljon ima 2 čete, svaka četa 2 voda, a svaki vod 2 desetine.

Komanda se čete sastoji od komandira, politkomesara i zamjenika komandira. Većom rukovodi vodnik i vodni delegat, a desetinom desetar.

Čete treba organizovati tako da svaka posebno bude sposobna za samostalan rad /izgradnju/.

Većina ljudstva tog bataljona treba da budu kvalifikovani tesari, stolari, po koji limar, bravar i slično. Za popunu tog bataljona možete mobilisati majstore starijih godišta /starije od 35 godina/.

Bataljon je vojna jedinica s vojničkom disciplinom i odgovornosti. Vaš Štab treba da o njemu vodi brigu po pitanju političkog rada, smještaja, opreme i ishrane, kao i o drugim jedinicama.

Budući oni rade težak fizički posao treba bataljonu osigurati dnevno sledovanje 20% veće od sledovanja propisanog tablicom sledovanja za borce.

Iz istih razloga treba formirati i pri svakoj Komandi Područja, ukoliko još nemaju, radne čete. To takodjer treba da bude vojna jedinica. Organizaciji, političkoj obuci, smještaju, spremi i ishrani tih radnih četa Komanda Područja treba takodjer da posveti pažnju. Njima isto tako pripada pojačano sledovanje od 20%.

U opće svim radionima, koji rade teže fizičke poslove /u radnim jedinicama i radionicama/ treba osigurati pojačanje ishrane od 20%.

Smrt fašizmu - Sloboda narodu!

Politički komesar:

Komandant:
general-lajtnant

GLAVNI ŠTAB HRVATSKE NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE I PARTIZANSKIH ODREDA

Fotokopija dokumenta br. 75

BR. 80

IZVJEŠTAJ ŠTABA SEDME UDARNE DIVIZIJE OD 21 MARTA 1944 GOD. ŠTABU ČETVRTOG KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE O NAPADU NA PRUGU SISAK — SUNJA, O BORBI KOD BOROJEVICA I NA CESTI KUKURUZARI — KNEZOVLJANI I BIJELNIK — BLINJA — MOŠĆENICA[1]

ŠTAB
VII UDARNE DIVIZIJE IV KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE
Br. 145/44
Dne 21. III. 1944

Dostavlja se operativni izvještaj.

ŠTABU IV KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE

1. Noću 18 na 19 marta t. g. izvršili smo pripreme sa tri brigade za napad na voz, na pruzi kod sela Petrinjci. Raspored brigada za napad i osiguranja vidi se iz priložene op. zapovijesti[2] br. 141 od 18. marta t. g. Voz je trebala napasti naša III brigada. Borba je vođena sjeverno od sela Petrinjaca prema željezničkoj pruzi. Osiguranja su postavljena na cesti Sunja — Petrinjci prema drljačkom groblju, i iznad potoka Graduse prema željezničkoj pruzi.

Naša I i IV brigada koje su bile na osiguranju nisu imale borbe pošto neprijatelj nije pokušavao u toku noći napad prema njihovim položajima.

Položaji na kojima su raspoređene naše brigade vide se na sekciji Petrinja i Kostajnica 1:100000.

2. U ovoj borbi učestvovale su jedinice naše III brigade, koja je imala zadatak napada na voz. Drugih jedinica u sadejstvu nismo imali.

3. Neprijatelj sa kojim je vođena borba bio je u bunkerima kao osiguranje pruge, u jačini oko 20 do 30 vojnika. Imena starješina neprijateljske vojske nismo doznali.

4. Situacija: Neprijatelj nalazio se u bunkerima duž pruge radi osiguranja.

Naša odluka bila je sačekati neprijateljski voz, izbaciti ga iz kolosijeka, uništiti posadu, i izvući ratni materijal. A pored

[1] **Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 31—3/1, k. 426.**
[2] **Vidi dok. br. 57.**

ovoga likvidirati neprijateljsku posadu od 2 bunkera na pru2} kod sela Petrinjci.

5. Zapovijest za ovu akciju izdata je pismeno i prilaže se uz ovaj izvještaj. Također štabovi brigada izdali su pismenu zapovijest bataljonima, a k tome još i usmeno je razradili.

6. Borba sa neprijateljem t. j. sa posadom u bunkerima počela je poslije prolaska voza, kada su se naši borci na svajim položajima otkrili.

7. Tok borbe: Poslije izdane zapovijesti sve naše jedinice krenule su na svoje baze, a već oko 22 časa zauzele svoje predviđene položaje. Oko 23 časa i 40 minuta naišao je neprijateljski voz, prešao preko postavljenih mina koje nisu eksplodirale, te je tako produžio kretanje u svom pravcu, bez ikakove smetnje. Voz je bio osobni sa 10 vagona.

Odmah po prolazu voza bataljon III brigade koji je trebao da izvrši napad na voz povukao se prema selu Petrinjci. Izdato mu je prvo naređenje da se vrati na svoj položaj, te da izvidi šta je sa minama (zašto nisu eksplodirale), i da na položaju sačekaju sljedeći voz koga bi imali napasti.

Minersko odjeljenje, koje je postavljalo ove mine izvršilo je pregled te njihovom neopreznošću izvadili su kapsnu iz jedne mine, koja je eksplodirala. Prema tome, zaključuje se da mine nisu postavljene kako treba i zahvaljujući tome akcija na voz nije uspjela. Uslijed otkrivanja položaja i neposrednog prisustva minerskih odjeljenja na pruzi neprijatelj je osjetio naše prisustvo, a k tome bataljon je približavao se da vrši napad na bunkere, i zbog tih razloga drugi vozovi nisu nailazili. Pokušani napad na neprijateljske bunkere bio je bez uspjeha, a zbog toga što je susjedni bunker štitio prilaz naših boraca i tako posada u bunkerima nije osvojena.

Naši borci ostali su na položajima sve do 2 časa 19. III. t.g. čekajući sljedeći voz, a pošto isti nije došao to su se naše jedinice povukle.

8. U ovoj borbi nisu postignuti nikakovi rezultati, niti je pak postavljeni zadatak našim jedinicama izvršen.

9. U ovoj borbi imali smo jednog ranjenog druga.

10. Utrošeno je 450 metaka 7/9 mm.

11. Za pohvalu jedinica i pojedinaca nismo imali, a niti onih koje bi trebalo uzeti na odgovornost za neizvršenje zadatka, pošto se krivica uglavnome odnosi na minersko odjeljenje, koje nije postavilo mine pravilno. Minera smo uzeli na saslušanje i odgovornost i krivac će biti kažnjen.

12. Kritika akcije:

— Navedena akcija bila je pripremljena dobro.

— Odluke i izdate zapovijesti bile su realne.

— Komandovanje sa jedinicama bilo je dobro. Krupnijih grešaka nije bilo, sem greške minerskog odjeljenja, kako je naprijed navedeno.

— Upotreba ostalih rodova vojske sem pješadije nije došla do izražaja, sem protukolskih topova, koji su bili dobro upotrijebljeni.

— Taktički i borbeni postupci starjesina jedinica bili su u skladu sa momentalnom situacijom.

Noću 18 na 19 o.mj.t.g. u vezi sa predviđenom akcijom, koja je bila pripremljena na voz kod sela Petrinjci, naša II brigada, koja se nalazila u Gorama, i zatvarala pravac od Petrinje, napala je te noći neprijateljska uporišta tj. pretstražu Petrinje u s. Zupiću i s. Križu.[3] Čim je neprijatelj osjetio da jedinice II brigade podilaze ka njihovom položaju, odmah je počeo povlačiti se u pravcu Petrinje. Na ovaj način neprijatelj je bio protjeran, ali od plijena nije ništa uhvaćeno.

U toku ovoga napada imali smo gubitaka: 2 ranjena, 1 poginuo i 2 nestala.

Municije je utrošeno i to: 1.500 metaka za puške, puškomitraljeze i mitraljeze, 6 granata za brdske topove, 23 mine za bacače.

Na dan 18 ov. mj. neprijateljska avijacija bila je vrlo aktivna nad položajima II brigade oko [s.] Gore. U nekoliko naizmjeničnih letova, u jačini 3—6 neprijateljskih aviona, bombardovali su položaje II brigade.

Prilikom bombardovanja uništeno je i to: jedan teški bacač, jedan laki bacač, 10 konja ubijeno i štala gdje su se konji nalazili zapaljena je, zatim uništen je jedan teški mitraljez sa cjelokupnim priborom i pripadajućom municijom.

Za gubitak ovoga materijala odgovoran je komandir mitraljeske čete, koji nije izišao na vrijeme na određeni položaj, kako mu je to bilo naređeno od strane štaba brigade.

Komandir mitraljeske čete uzet je na odgovornost i vodi se istraga, nakon čega će biti kažnjen.

Na dan 19 ov. mj. neprijateljska avijacija također je bila aktivna na položajima II brigade, te tom prilikom sa nekoliko

[8] **Vidi dok. br. 152.**

letova od 3—6 aviona nanijela nam je gubitke i to: 2 mrtva i 2 ranjena druga. U materijalu ovog puta nije bilo gubitaka. Lista gubitaka prilaže se.

III.

Na dan 11. marta t. g. oko 3 i 30 časova krenuo je I bataljon I brigade iz sela G. Borojevića u pravcu sela Prevršca, sa namjerom da postavi neprijatelju zasjedu između sela Prevršca i Mečenčana.

Neprijatelj koji je tokom noći 10. marta t. g. zanoćio u s. Prevršcu oko 1 sat iste noći krenuo je iz s. Prevršca u dvije kolone, sa jednom prema Borojevića visu, a sa drugom prema Umetiću i Ratkovića Grmu, gdje je ove položaje i zaposjeo.

Bataljon I brigade krenuo je u pravcu Mečenčana, uputivši jedno osiguranje u pravcu Borojevića visa, gdje je neprijatelj bio zaposjeo ovaj položaj. Odmah po nailasku naših osiguranja neprijatelj je otvorio jaku mitraljesku i puščanu vatru na našu kolonu koja je išla cestom prema Mečenčanima, kao i sa čitavog vijenca iz s. Borojevići i s. Mečenčani, a s druge strane otvorena je vatra istovremeno i sa Ratkovića Grma.

Dakle, možemo reći, kao što smo i naknadno dobili podatke, da je neprijatelj imao tačne podatke o našim namjerama, rasporedu naših bataljona i njegovoj jačini, te je parirao naše namjere postavljanjem zasjede našem bataljonu na pomenutim položajima.

Štab bataljona, zajedno sa komandantom brigade, koji su se nalazili na čelu bataljona imali su samo ispred sebe jedan vod u prethodnici, i u ovakvom rasporedu dobili su sa svih strana jaku vatru. Odmah po odbijanju vatre bilo je naređeno da se bataljon povuče cestom u pravcu s. Komogovine. Neprijatelj koji je držao Borojevića vis počeo se spuštati na cestu, s namjerom da odsječe bataljonu odstupnicu, bataljon se povlačio u pravcu Komogovine. Neprijatelj koji je imao namjeru da odsječe odstupnicu bataljonu nije uspjeo, nego je zaštitnim dijelovima u jačini jedne čete uspjeo odsjeći put. Sa ovom zaštitnicom nalazio se je komandant brigade, komandant i zamj. komesara bataljona. Komandant brigade, vidjevši da je neprijatelj presjekao put odstupnici, izdao je naređenje da se zaštitnica povuče pod borbom u pravcu Knezovljana i Ratkovića Grma. Neprijatelj je dočekao vatrom iz Ratkovića Grma na vrlo bliskom odstojanju, te tom prilikom ovaj bataljon pretrpio je dosta

velike gubitke. Komandant brigade kapetan Milojević Rade i zamj. politkomesara bataljona Nikolić Dušan bili su ranjeni te da ne padnu neprijatelju živi u ruke iz vlastitih pištolja poubijali su se. Ostatak zaštitnice ostao je bez komande, boreći se svako za sebe, gdje su većinom izginuli, a neki pali živi u ruke neprijatelju. Neprijatelj je bio nadmoćniji i izvršivši juriš uspjeo je da pohvata oko 11 partizana živih.

Prema prednjem vidimo da je bataljon pretrpio velike gubitke, a to zato što nije imao podatke o neprijatelju, a neprijatelj znao i bio dobro informisan o namjerama bataljona, te mu postavio zasjedu, a pored toga neprijatelj je bio mnogo nadmoćniji u ljudstvu i materijalu.

Neprijatelj u toku ove borbe nije imao gubitaka.

Naši gubici bili su sljedeći: 6 mrtvih i 2 ranjena, 15 nestalih drugova, od kojih 7 zarobljenih i strijeljano, dok ostatak razbježao se u raznim pravcima i o njima do danas nemamo tačnih podataka, a poginuli u borbi nisu.[4]

Gubitak u oružju iznosi: 1 mitraljez »šarac«, jedan talijanski mitraljez, 3 šmajsera, 1 pištolj i 13 karabina. Gubitak municije 700 talijanskih metaka 6/5 mm, i 500 mauzer metaka.

Liste gubitaka prilažu se.

IV.

Na dan 14 marta t.g. slabije jedinice I brigade vodile su borbu sa neprijateljem na drumu Kukuruzari — Knezovljani. Borba je vođena i na Brjebrovni. Neprijatelju su naneseni osjetljivi gubici. Vlastitih gubitaka nije bilo.

Na dan 15 marta t.g. napadnuta je jedna kolona neprijatelja, koja se povlačila od Bijelnika — Blinja i Moštanice u pravcu Petrinje. Napad je izvršen sa dva bataljona. Neprijatelju su naneseni osjetljivi gubici i natjeran je da se u paničnom bijegu povuče, i da ostavi izvjesnu količinu ratne spreme i municije.

U ovoj borbi zarobljeno je i to: 1 karabin, 5.000 mauzer metaka, 2 sanduka ručnih bombi, 1 sanduk tromblonskih, 2 para cipela, 2 šinjela, 2 kola natovarena zobi. Od plijena uspjelo je izvući sve, osim jedne zaprege od sijena, jer je neprijatelju stigla pomoć sa tenkovima.

[4] **Opširnije o tome vidi izvještaj Druge NOU brigade Sedme divizije u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 57/2, k. 816.**

Vlastitih gubitaka u ovoj borbi nije bilo.

Prema naknadno primljenim podacima neprijatelj je imao oko 10 mrtvih i više ranjenih vojnika, koje je povukao sa sobom.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M. P.)

Politkomesar:
Uroš Krunić

Komandant, p.pukovnik
Mil.[5] Pavlović

ŠTAB IV KORPUSA
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. Broj 102/44
29. III. 1944.

BR. 77

IZVJEŠTAJ ŠTABA DEVETNAESTE DIVIZIJE OD 21 MARTA 1944 GOD. ŠTABU OSMOG KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE O STANJU U SJEVERNOJ DALMACIJI, TOKU MOBILIZACIJE I RASPOREDU JEDINICA[1]

ŠTAB
XIX DIVIZIJE NOV JUGOSLAVIJE
A. br. 91
21. III. 44. g.

ŠTABU VIII KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE

Situacija nepromijenjena. Poslije upada njemačke motorizacije pravcem Devrske — Dobropoljci — Parčić, Štab Divizije se ponovno povratio u Parčić. U tom povlačenju odjeljenje radio stanice nije evakuisalo motor, koji je propao. Krivce ćemo kazniti.

[5] **Milan**

[x] **Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 29—1/2, k. 517 A.**

Sjevernodalmatinskom odredu tom prilikom također je propalo nešto materijala i nagaznih mina, a izgleda i arhiva, a O.K. K.P.H. Šibenik[2] propala tehnika.

Na prostoru Skradin — Đevrske — Benkovac osjeća se prisustvo jedne SS regimente »Brandenburg«,[3] čiji je zadatak ofenzivno djelovanje protiv N.O.V. i čišćenje terena. Ta motorizovana regimenta već je vršila ofenzivu na Zadarski P. Odred, koji je uspio da ih manevrom veći broj potuče i da se ipak zadrži na prostoru jugozapadno od linije Kistanje — Benkovac.

Situacija na teritoriju sjeverne Dalmacije je povoljna, kako za operacije, tako i po pitanju mobilizacije. Nepriiateljski **saobraćaj** je vrlo slab i operativne mogućnosti leže u likvidaciji pojedinih manjih legionarskih, ustaških ili četničkih uporišta, kojih ima dosta, ali za njihovu likvidaciju treba nam teže oruđe.

Mobilizacija već do sad ima uspjeha, a ima izgleda da će krenuti još bolje. Naročito se osjeća dobro stanje u Promini, odakle je već dobrovoljno mobilisano preko 150 boraca i mislimo o formiranju odreda, što ćemo vam i konkretno predložiti.[4] Jedan bataljon od 80 ljudi već je oformljen i danas će krenuti na Prominu. Također se nadamo da će i u Ravnim Kotarima biti uspjeha, samo ćemo morati za obadva ta odreda[5] dati vrlo dobar kadar.

II Brigada sa dva bataljona, te novomobilisanim privremeno samostalnim jedinicama Muškovaca i Bilišana izvršila je između 19 i 20. III. na selo Jasenicu napad i zarobila 12 ustaša (Ličani iz Sv. Roka) i 6 ubila. Također je zarobljeno nešto stoke, hrane i oružja. Operativni izvještaj dostavićemo naknadno.[6]

Sadanji raspored naših snaga:

1 Brigada nalazi se na prostoru Biovičino Selo — Modrino Selo, a danas dva bataljona su postavila zasjedu između Kistanja i Knina. Obaviješteni smo da treba da prođe jedna njemačka kolona.[7] Dva bataljona te brigade bili smo ostavili na prostoru Turovac — Mrkići, misleći na operacije u Zrmanjskoj dolini, ali poslije njemačkog upada u Parčić[8] izvršili smo koncentraciju te brigade na navedenom prostoru.

[2] Okružnom komitetu Komunističke partije Hrvatske za okrug Šibenik.

[3] Riječ je o Prvom puku »Brandenburg«. Vidi dok. br. 99.

*** Vidi dok. br. 94 i i primjedbu br. 4 uz dok. br. 29.**

[5] Misli se na Zadarski i Prominski odred. Vidi dok. br. 94.

[fi] Vidi dok. br. 95.

[7] O rezultatima napada na ovu kolonu vidi dok. br. 99.

[8] Odnosi se na upad od 18 marta. Vidi dok. br. 99.

n Brigada nalazi se sa dva bataljona u Medviđoj i sa dvije čete Bilišanskog bataljona u Bilišanima, dok ostala dva bataljona, te ostatak Bilišanske i Muškovačke Jedinice, nalaze se na prostoru Jasenica — Stari Grad. Ove Bilišance i Muškovčane mislimo uključiti u brigadu, čim budu za to pripremljeni.

III Brigada nalazi se na prostoru Mazin — Bruvno.

Kninski part. odred nalazi se na prostoru Mokro Polje — Ervenik — Rujište sa obadva bataljona. Most u Mokrom Polju je srušen.

S.D.P.[9] Odred nalazi se na prostoru Dobropoljci — Gošići sa obadva bataljona.

Zadarski part. odred nalazi se na prostoru Radošinovci — Stankovci.

I Prominski bataljon treba danas da krene za Prominu, a ostatak boraca nalazi se u Prkljama, gdje će se formirati i II Prominski bataljon, dakle eventualno i odred. Mogućnosti opstanka veće jedinice na Promini neće biti, nego će ta dva bataljona prema situaciji zajednički ili pojedinačno boraviti i upadati na Prominu, udarati po bandi i vršiti mobilizaciju, ili će jedan drugog prihvaćati na Krki.

Poduzeli smo i poduzećemo već neke mjere da se formira neka jedinica na Skradinskom terenu, a tako isto i preko Krke na Šibenskom.

Šaljemo vam sve redovne izvještaje. Ranije ih nijesmo mogli poslati zbog pocijepanosti naše Divizije, koja je bila u sjevernoj Dalmaciji i Liki, i pokreta Divizije iz Like u sjevernu Dalmaciju.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M. P.)

Politkomesar:
Petar Babić

Komandant-pukovnik:
M. Šakić

[9] **Sjevernodalmatinski partizanski**

BR. 80

IZVJEŠTAJ ŠTABA GRUPE NOP ODREDA OD 21 MARTA 1944 GOD. ŠTABU ČETVRTOG KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE O BORBI KOD KESTENJAKA[1]

PARTIZAN.
r

ŠTAB GRUPE
ODREDA IV KORPUSA
NOV I PO
JUGOSLAVIJE
op. broj 5
dne 21. III. 1944.

22. 3. 44.[2]

Operativni izvještaj dostavlja

ŠTABU IV KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE

(Sekcija Karlovac 1—100000)

Dostavljamo Vam operativni izvještaj o vođenoj borbi dana 18. III. o.g. sa neprijateljem po sljedećim tačkama:

I. Opis položaja: Naše jedinice zaposjele su položaj i to III bataljon Kordunaškog odreda Kestenjak, II bataljon istog odreda Ciganište.

II. Naziv naše jedinice koja se borila: II i III bataljon Kordunaškog odreda vodili su borbu sa neprijateljem koji je nastupao od Generalskog Stola prema položajima pomenutih bataljona.

III. Naziv, jačina i sastav neprijateljske jedinice: Nijemci, legionari i nešto ustaša, jačine 300, Nijemci iz 369 divizije,[3] ustaše iz 5-bojne, a za legionare nepoznato iz koje su jedinice. Komandante gore navedenih jedinica ne poznamo.

IV. Obostrana situacija: Neprijatelj je imao namjeru da zauzme položaj Kestenjak; o daljnjim namjerama nije nam poznato. Naše jedinice zauzele su gore navedeni položaj sa zadatkom da spriječe neprija-

[1] Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 18—4, k. 426.

[2] Datum prijema izvještaja u Štabu Četvrtog korpusa NOV Jugoslavije | i , : " !

[3] Na ovom području operisali su dijelovi 392 legionarske divizije; 369 legionarska divizija bila je tada u Hercegovini. Vidi dok. br. 39/14, k. 18 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.

telju prodor na naš oslobođeni teritorij, i da se istome nanese što više gubitaka u ljudstvu [materijalu.

V. Izdate zapovijesti:

Zapovijest je izdana usmeno Štabu Kordunaškog odreda da aktiviziraju svoje bataljone i da se postavlja zasjeda neprijatelju gdje god za to postoji mogućnost.

VI. Vrijeme kad je borba počela:

Borba je počela 18. III. o.g. u 6 i 30 časova a završena u 10 časova.

VII. Tok borbe:

Neprijatelj je energično nastupao sa dosta automatskog oruđa, također potpomognut sa 2 topa, koji su tukli od Generalskog Stola. Naše jedinice uporno su se borile i nakon duže borbe neprijatelj je odstupao pravcem Siča — Cerovac. Naše jedinice energično su gonile neprijatelja od Siče ka Cerovcu, i borba je završena između Siče i Cerovca.

VIII. Ishod borbe:

Na našoj strani borba je bila odbranbenog karaktera, a kroz duže vrijeme prešlo se je u ofanzivni karakter, t.j. u napadaj. Zarobljeno nije ništa, zaplijenjena tri karabina »Mauzer«, 2 kompletna odijela, 2 bijele pelerine, jedna nosila, dvoje fišeklije, jedan nož »Mauzer« i 800 »Mauzer« metaka. Gubitci neprijatelja: 18 mrtvih i veći broj ranjenih.

IX. Naši gubitci:

7 ranjenih, među kojima su ranjena 2 oficira i to: drug poručnik Mićo Magarac, komandir I čete II bat. Kordunaškog odreda i drug poručnik Mile Božić, operativni oficir III bataljona istog odreda. U materijalu nije ništa izgubljeno.

X. Utrošak municije:

U ovim borbama utrošeno je 1697 kom. »Mauzer«, 624 kom. talijanske, 9 **njemačkih** tromblona, što čini ukupno 2321 metak. Izgubljenog i oštećenog oružja i drugih borbenih sredstava nije bilo.

XI. Imena učesnika lica i jedinica koja su se naročito istakla u ovoj borbi:

U ovoj borbi naročito se je istakao drug poručnik Mile Božić, operativni oficir u III bat. Navedenog je potrebno i pohvaliti.

XII. Imena lica i jedinica koja su se slabo držala:

U ovoj borbi ovakvih nije bilo koje bi trebalo za njihovo slabo držanje pozivati na odgovornost ili kažnjavati.

XIII- Kritika[1] akcije:

Jedinice II i III bataljona Kordunaškog odreda krenule su za drugim zadatkom, a pošto je neprijatelj kretao prema našem oslobođenom teritoriju, štabovi bataljona izdali su usmenu zapovijest za doček neprijatelja [na položajima] Kestenjak — Ciganište, s tim da će po završenoj operaciji produžiti za određenim zadatkom, te prema tome akcija nije bila naročito izvedena zbog toga što je neprijatelj već bio približio se bliže naših jedinica i morali su odmah prihvatiti borbu. Komandno osoblje momentalno se snašlo prilično dobro, a u toku same borbe greška je bila u tome što se nije dobro održavala veza između štabova bataljona, kao i između samih jedinica, te se je s tim omogućilo neprijatelju u njegovom povlačenju da izvlači i svoje ranjene vojnike, kao i ostali drugi ratni materijal.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar: **M.[4] Košarić**

oper. oficir-kapetan S. **Gabrić:**

Komandant-majo:

[1] **Milutin**

BR. 79

IZVJEŠTAJ ŠTABA BRODSKE NO BRIGADE OD 21 MARTA 1944 GOD. ŠTABU DVADESET OSME DIVIZIJE O NAPADU NA NEPRIJATELJSKU KOLONU NA CESTI PEPELANA – PCELIC[1]

STAB BRODSKE BRIGADE
VI KORPUSA N. O. VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Broj: 101/44 g. u_____h
Dana: 21/111 1944 god.

Trajne vrijednosti

Predmet: Operativni izvještaj o akciji na neprijateljsku kolonu na cesti.

ŠTABU XXVIII UDARNE DIVIZIJE NOVJ

Položaj

Naša brigada dobila je zadatak[2] da sa dva bataljona sačeka neprijateljsku kolonu između Pčelića i Pepelane. S jednim bataljonom da osigura otstupnicu jedinicama XVII i naše brigade, koje su vršile napad na kolonu.[3]

Položaj oko ceste zasjeli smo tačno na vrijeme, te je odmah naišla artiljerijska kolona koja je prolazila oko dva sata. Za njom je išla veterinarska kolona koju smo mi napali te je poslije plotuna izvršen juriš i u okršaju uništili, tj. zapalili dva kamiona, oštetili dva luksuzna automobila mitraljeskom vatrom. Iste se nije moglo zapaliti pošto su bili branjeni vatrom kolone koja nije bila zahvaćena. Također oštećen je jedan tenk koji se pokraj ceste prevrnuo u grabu koja je prilično duboka i to na kupolu. Isti tenk nije zapaljen, pošto ga je neprijatelj koji je iz njega iskočio branio kada su naši borci došli oko njega. II bataljon ubio je 34 neprijateljska vojnika koje su oni vidjeli. I bataljon je ubio 5 vojnika. Uništeno je nekoliko kola sa raznim materijalom, pobijeno oko 20 jahaćih i teglećih konja i mazgi. Zarobljeno je 39 neprijateljskih vojnika, 16 pušaka sa **municijom,** 5 jahaćih konja, odijela i obuće te sanitetskog materijala i drugoga.

Naši gubici jesu 2 mrtva i 5 ranjenih, od kojih je jedan teže. U povlačenju prebacivali smo se preko kanala te jedan vod nije našao mosta, te su preskakali preko potoka, te je drug sa lakim njemačkim mitraljezom pao u duboki kanal, gdje ga je voda zanijela, ispao mu u vodu laki mitraljez, koji zbog duboke vode nisu mogli izvaditi, ali drugovi tvrde da će ga po danu moći izvaditi.

Utrošeno je u borbi oko 2000 metaka, te nekoliko lakih mina i bombi.

Položaj nismo zasjeli kako je to bilo naređeno sa gornje strane ceste, pošto je bio brisani teren i primjetljiv, nego smo **zasjeli** prugu, a preko ceste prebacili jednu četu. Otvaranje vatre, tj. plotuna bilo je neorganizovano. Rukovodioci nisu komandovali vatrom a niti prekid vatre ni jurišom. U jurišu polovica boraca je istrčala, dok su ostali iza leđa pucali. Kod II bataljona dvije čete su brzo iskočile na cestu, dok se I četa istog bataljona zadržala. I bataljon je slabo izvršio svoj zadatak. S jednom četom izvršio je juriš a druga četa uopće nije otvarala vatre, niti vršila juriša, te je omogućila neprijatelju da pređe u napad na naš desni bok. Također jedinice I bataljona i manji dijelovi II bataljona su se neorganizovano povlačili, tj. svaki u svom pravcu preko vode i kanala, te je zbog toga ostalo dosta plijena koji se mogao izvući.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:

Za komandanta, poručnik:
N[4] Dolinić

[1] **Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 27—1, k. 1124.**

[2] **Vidi dok. br. 71.**

[3] **Iz izvještaja Dvadeset osme divizije vidi se da je napadnuta kolona bila iz sastava njemačke Prve brdske divizije. Vidi dok. br. 65 i 122.**

[4] **Nikola**

BR. 80

DIREKTIVA ŠTABA ŠESTOG KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE OD 22 MARTA 1944 GOD. PODREĐENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA ŽELJEZNIČKE KOMUNIKACIJE I NEPRIJATELJSKE KOLONE KOJE ODLAZE U MAĐARSKU[1]

ŠTAB VI KORPUSA
NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE
I PARTIZANSKIH ODREDA
JUGOSLAVIJE
Op. br. 98
Dana 22/111 1944 u_____sati

ŠTABU XII DIVIZIJE
ŠTABU XXVIII UDARNE DIVIZIJE

Prema naređenju[2] Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske, i na osnovu procene situacije, Štab korpusa za naznačeni period vremena (od 22. marta do 1. aprila 1944) izdaje sledeći

OPERACISKI PLAN:

XII Divizija:

Izvršiće veliku diverziju pruge Beograd — Zagreb, između Nove Gradiške i Vinkovaca.[3] Prema konkretnoj situaciji odabrati mesto za rušenje na ovom sektoru. Dobiće na raspoloženje potrebnu količinu eksploziva, diverzantski bataljon na čelu sa komandantom bataljona drugom Miličevićem[4] i dva bataljona[5] XXI Udarne brigade. Pored ovih snaga, može uzeti i izvesne jedinice Istočne grupe NOP odreda i upotrebiti ih na zgodnom mestu.[6] Rušenje vršiti vezivanjem eksploziva na svaki drugi sastav šine. Za rušenje prikupiti sva sredstva i izvršiti ga jednovremeno sa svim snagama.

Prilikom ovoga rušenja, potrebno je obratiti pažnju da se uništavaju i transportni vlakovi. Uništavanje vlakova vršiti stalno, a naročito za vreme diverzije.

[1] **Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 12—2, k. 1123.**

[s] **Vidi izvod iz knjige depeša Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske, dok. br. 127.**

[3] **O rezultatima ove diverzije vidi dok. br. 123, 162, 163, 166 i 167.**

* **Borivoj Miličević**

[5] **Prvi i Treći. Vidi dok. br. 105.**

[0] **Prilikom izvođenja ove diverzije Štab Dvanaeste divizije dao je dijelovima Istočne grupe NOP odreda (Prvi i Drugi bataljon Diljskog NOP odreda) zadatak: izvršiti diverziju na komunikacije Oriovac — Malino i Stari Perkovci — Vrpolje. Vidi dok. br. 105.**

prilikom diverzija na glavnoj pruzi, postavlja se zadatak • uništenja oklopnih vozova. Oklopnim vozovima postaviti zasede s obe strane Broda i blizu Nove Gradiške. Na zasede metnuti po oko 50 kg. eksploziva i drugove koji će mine paliti ukopati u blizini. Paljenje mina izvršiti kad oklopni vlak naiđe na njih. Komandant diverzantskog bataljona izradiće za ovu svrhu potrebna punjenja i dati detaljna uputstva.

Rušenje pruge, kao i stalno napadanje na transportne vozove, kao i kamione koji idu cestom uzduž pruge i cestama istočno od Dilja, ima vrlo veliki značaj, obzirom da neprijatelj prebacuje svoje snage za Madžarsku, odnosno za Istočno bojište.[7]

XII Divizija do daljnjega imaće operativni sektor Dilj — Krndija i istočno.

XXVIII Udarna Divizija:

Napadače transportne kolone Nemaca, koji se kreću linijom Daruvar — Dulavec — Virovitica, za Madžarsku.[8] Napade vršiti danonoćno, grupno, prema situaciji. Napadati manjim snagama, kao i prema situaciji sa čitavom Divizijom.

Za osiguranje nemačkog transporta, IV Gorski zdrug zaposešće izvesna sela i kose na obe strane puta Daruvar — Virovitica.[9] Štab XXVIII Udarne divizije, na osnovu konkretne procene situacije, odabiraće pojedine obezbeđujući delove IV Gorskog zdruga i uništavati ih, odnosno zarobljavati.[10]

U vezi sa napadima na jedinice IV Gorskog zdruga, komesar Divizije[11] izdaće posebne kratke letke, sa ciljem sejanja panike i demoralizacije među domobranima. Ukazivati na činjenicu da Nemci gube bitku na Istočnom bojištu, da je Hitler izgubio rat, da njih hoće do kraja da zadrže na svojoj strani, da bi se i njima, t. j. domobranima, sudilo kao ratnim zločincima i t. d. Pozivati i domobrane i oficire da pređu na našu stranu.

Prema prilici, Štab XXVIII Udarne divizije moći će uzeti u obzir Čehoslovačku brigadu prilikom izvođenja operacija.

[7] i [8] Vidi dok. br. 122.

[9] Na ovom zadatku, po naređenju njemačke Četrdeset druge lovačke divizije, bila je angažovana Četvrta gorska pukovnija. Opširnije o tome vidi dok. br. 161.

[10] Vidi dok. br. 122 i 161 u ovoj knjizi i bojnu relaciju Prvog zbornog područja u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 3/1—27, k. 58.

[11] Čedo Grbić

Zapadna grupa NOP odreda:

Na svome sektoru napadače kolonu koja ide pravcem Banova Jaruga — Daruvar, prema Virovitici. Drugim delom svojih snaga treba da napada na transportne vozove na pr^ Beograd — Zagreb, na delu Okučani — Nova Gradiška.[12] Štabu Zapadne grupe NOP odreda postavlja se zadatak da pomoću minske zasede uništi veliki oklopni voz koji se nalazi u Novskoj Potrebna uputstva i eksploziv dobiće od Štaba Diverzantskog bataljona.

Istočna grupa NOP odreda:

Delom snaga napadače na transportne vlakove na pruzi Beograd — Zagreb, na delu Brod — Vinkovci, zatim na prugama Strizivojna — Osijek, Vinkovci — Osijek.[13] Potrebni eksploziv dobiće od Štaba Diverzantskog bataljona. Jedinice koje će sadejstvovati sa XII Divizijom uračunavaju se kada se govori o delovanju na pruzi Beograd — Zagreb, to znači da Štab grupe organizuje diverzije na druge dve pruge. Sa delovima Osječkog NOP odreda treba da napada vlakove na pruzi Osijek — Našice i da vrši napade na pruzi uskotračnog koloseka između Miholjca i Đurđenovca.

Štab Istočne grupe NOP odreda treba da posveti najveću pažnju operativnoj delatnosti na prostoru Miholjac — Čačinci — Našice — Đakovo — Osijek — Miholjac. Ovo je važno zbog toga, jer to je sektor gde postoje uslovi za mobilizaciju.

NAPOMENA:

Ovai operativni plan u celosti je dostavljen samo štabovima divizija. Štabovi grupa NOP odreda dobiće razrađen plan, koji će se, odnositi na njihovu delatnost. Operativni plan je strogo poverljiv.

Vojnička situacija na sektoru VI Korpusa karakteriše se promenljivošću. Iako neprijatelj ima velike snage i kreću se veliki transporti, ipak uvek postoje trenutne slabosti koje mogu uočiti štabovi koji se nalaze na licu mesta. Zadatak je svih štabova da budno prate situaciju na svome sektoru i da u duhu ovoga operacijskog plana, koristeći priliku, izvršavaju postavljene im zadatke.

Štab XII Divizije, kao i štabovi Zapadne i Istočne grupe NOP odreda treba paralelno sa akcijama da posvete pažnju

[12] i [13] O rezultatima koje su postigle jedinice Zapadne i Istočne grupe odreda izvršavajući ove zadatke vidi dok. br. 124 u ovoj knjizi i tom V, knj. 26, izvještaj Štaba Šestog korpusa NOV Jugoslavije Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske od 18 aprila 1944 godine.

' kilizaciji. Štab **XXVIII** Udarne divizije momentalno nema **zgodnih** uslova za mobilizaciju. Njemu ostaje u ovom trenutku **mogućnost** da zarobljene domobrane **IV** Gorskog zdruga zadrži **u svojim** jedinicama.

0 uspesima koji su postignuti obaveštavati obavezno svaka tri dana, a ako se desi nešto važno, odmah podnositi izveštaj.

23. aprila 1944. završava se takmičenje, koje je najavio IV Korpus.[14] Prema našoj dosadašnjoj delatnosti, nemamo izgleda za prvo mesto. Do 23. aprila o.g. još uvek imamo mogućnosti da prestignemo naše drugove iz drugih korpusa. Ako pravilno se sprovedu zadaci koje je postavio Štab korpusa, kao i posle toga kada se sa uspehom izvedu skupne akcije sa snagama čitavog Korpusa, možemo očekivati da ćemo zauzeti u takmičenju mesto koje bi se moglo očekivati.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M. P.)

Politički komesar:
otsutan

Komandant,
general major:
Petar Drapšin

ŠTAB XXVIII UDARNE DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op Broj: 131
Dana: 11/IV 1944 god.

[15]Primljeno na znanje u akta

Sf — Sn!

Načelnik štaba
major
Bogdanović Gedeon

[14] **22 februara 1944 god. u vezi proslave dana formiranja Crvene armije, Štab Četvrtog korpusa pozvao je na takmičenje ostale korpuse po slijedećim pitanjima: Koji će korpus izvesti najviše uspjelih operacija korpusnih, divizijskih i manjih jedinica, nanijeti neprijatelju najviše gubitaka u ljudstvu i materijalu,« osloboditi najviše gradova i sela, i koji će imati najviše uspjeha u mobilizaciji ljudstva i formiranju novih jedinica. Vidi knjigu depeša Glavnog štaba Hrvatske u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 3—3/2, k. 119/1.**

[16] **Dopisano mastilom.**

BR. 73

IZVJEŠTAJ ŠTABA OSME DIVIZIJE OD 22 MARTA 1944 GOD. ŠTABU ČETVRTOG KORPUSA NOV JUGOSLAVIJA O BORBAMA NA PODRUČJU PLAŠKOG[1]

STAB VIII DIVIZIJE IV KORPUSA N.O.V. JUGOSLAVIJE
Op. Broj: 14/1944 g. 23. 3. **44**[2]
22. III. 1944.

Operativni izvještaj za vrijeme od 12 do 15. III. 1944 g. dostavlja

ŠTABU IV KORPUSA N.O.V. JUGOSLAVIJE

Opis položaja: Borba se vodila na prostoriji Košare — Kamenica — Tržić; Mudrić Glavica — Tulačnik — Lisac — Kneja i oko Blata.[3] Zemljište na kom se je vodila borba je uglavnom brežuljkasto, pošumljeno, sa većim proplancima, **a** k tomu bilo je pokriveno sa debelim slojem snijega koji se teško gazio. Zemljište je predstavljeno na sekciji Karlovac — Ogulin 1:100.000.

Naziv naših jedinica: Na našoj strani u ovim borbama učestvovala je čitava VIII Divizija i 2 bataljona Plaščanskog P. Odreda.

Neprijateljske jedinice: Za ovo vrijeme vođena je borba protiv dva bataljona 846 pukovnije pod komandom podpukovnika Širmbranda i jednim bataljonom I Lovačke pukovnije I Lovačke divizije.[4] Pored toga na strani neprijatelja učestvovalo je nekoliko blindi, tenkova i 1 blindirani voz.

[1] Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 15—4, k. 426.

[2] Datum prijema izvještaja u Štabu Četvrtog korpusa NOV Jugoslavije

[3] Opširnije o ovim borbama vidi dok. br. 55 i 59 u ovoj knjizi i istorijat 392 legionarske divizije u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 39/14, k. 18.

[4] Vidi primjedbu br. 3 uz dok. br. 59.

Obostrana situacija: Neprijatelj je upavši u Plaščansku dolinu, po njihovom mišljenju u glavno partizansko obitavalište, stavio u zadatak da podpuno materijalno i ekonomski uništi Plaščansku dolinu.

Sopstvene namjere: nakon neprijateljskog prodora u Blata donesena je odluka da se neprijatelju nanese što više gubitaka, onemogući pljačka i paljenje sela i da se po mogućnosti izbaci iz Plaščanske doline.

Za izvršenje toga zadatka izdata je zapovijest II Ud. brigadi da likvidira neprijatelja u Kamenici i Kukićima i da izbije na komunikaciju Tounj — Skradnik, te da na taj način privuče na sebe izvjestan dio neprijateljskih snaga i da olakša izvršenje zadatka ostalim jedinicama.

I Brigadi da izbije na komunikaciju Vojnovac — Plaški, a potom da se širi lijevo i desno. III Brigadi da s dva bataljona vrši napad na Latasovo brdo i Plavča Dragu, a s dva bataljona i Plaščanskim odredom na Blata.

Tok borbe* 12 ov. mjeseca u 07.00 časova krenuo je neprijatelj iz Plavče prema Blatima. Neprijatelj se kretao prugom — cestom i zapadnim padinama Filipovog Vrha. (U borbama koje su vođene prijašnjih dana[5] neprijatelj je ovladao sa selom Kosanovićima — Božićima i Jezerom.) Jačina neprijatelja bila je 1 bataljon 846 pukovnije. Na prostoru između Plavče i Blata davao je neprijatelju odpor II Bataljon III Brigade. Nakon borbe koja je trajala kraće vrijeme bataljon se povukao na zapadne padine Bjeljevine, a neprijatelj je uspio ući u s. Blata.

Istoga dana prije svanuća prebačena su dva bataljona II Brigade preko Mrežnice, s tim da obrazuju na lijevoj obali Mrežnice mostobran. S bataljonima je postavljena zasjeda na cesti Kamenica — Tržić na liniji Šabanova

[5] Odnosi se na borbe vođene od 5 do 8 marta protiv Prvog i Drugog bataljona 846 puka 392 legionarske divizije i Trideset treće ustaške bojne. Vidi dok. br. 50.

Poljana — Sv. Mihovilj. Međutim, u toku čitavog dana neprijatelj nije nailazio na postavljene zasjede.

Tokom 12 ov. mjeseca prikupljena je i Brigada na sektoru Primišlje — Tobolić.

13 ov. mjeseca, kako se raspolagalo sa podatcima da neprijatelja ima u Kamenici, to je odlučeno i izdate su potrebne zapovijesti da **II** Brigada likvidira to uporište. Bataljoni su se razvili za napad i u 01.00 čas ušli u Kamenicu u kojoj nije bilo neprijatelja. Isto tako raspolagalo se sa podatcima da neprijatelja ima u selu Rebrovići, te su bataljoni u istom rasporedu krenuli u napad na Rebroviće. U 2.30 časova ustanovljeno je da ni u Rebrovićima nema neprijatelja i naše jedinice ušle su bez borbe u selo.

Poslije toga odlučeno je da se postavi zasjeda na komunikaciji Tounj — Skradnik. Brigada je zauzela sljedeći raspored: II Bataljon na koti 381 (Grič), IV Bataljon lijevo od njega prema željezničkoj stanici Košare, I Bataljon smješten u Kamenici, s tim da zatvara pravac Orljak — Kamenica, III Bataljon nalazi se na Brezovici, s tim da jednu četu isturi na Vidrinac (k. 471).

U 8 časova naišao je sa pravca Skradnika jedan neprijateljski kamion u kojem se vozilo 5 vojnika. IV bataljon otvorio je vatru na kamion, spalio kamion, i ubio 3 neprijateljska vojnika, dok su 2 pobjegla.

Otvaranjem paljbe na ovaj kamion bila je odkrivena zasjeda. U 9 časova neprijatelj je napao položaje II i IV Bataljona s namjerom da ih odbaci sa komunikacije. Neprijatelj je pošao u napad sa 3 pravca od Košara sa oko 50 vojnika, iz Tounja iste jačine i sa pruge frontalno jačine od oko 100 vojnika. Napad je podpomogao blindirani voz, 2 blinde i 2 tenka. Uslijed jake vatre bataljoni su se povukli prema Vidrincu i prema Brezovici.

S tenkovima, blindama, i blindiranim vozom neprijatelj je krstario ispred položaja gdje je bila naša zasjeda, a naveče se povu-

kao u svoju bazu. A isto tako povukla se je i neprijateljska pješadija.

III Bataljon II Udarne brigade dobio je zadatak da napadne neprijatelja u Carevom Polju. U 22 časa ušao je III Bataljon u Carevo Polje u kome nije bilo neprijatelja. U toku noći izvršio je bataljon manji fingirani napad na neprijatelja u Josipdolu. Na ovaj napad neprijatelj je reagirao mitraljeskom i minobacačkom vatrom.

Toga dana prikupila se I Brigada u 12 časova u Toboliću i krenula preko Huma na izvršenje zadatka na komunikaciju Vojnovac — Plaški. Po izbijanju na južne padine Huma osmotreno je kod sela Crkovići jedna neprijateljska kolona od oko 150 kola i 4 haubice u pokretu prema Josipdolu. Donesena je odluka da se s jedinicama izbije što prije na komunikaciju i da se napadne ta kolona. Međutim, uslijed velikog snijega koji je usporavao pokret naših jedinica neprijatelj je prije izmakao nego su stigli dijelovi I Brigade na komunikaciju.

Poslije ovoga donijeta je odluka da III i IV Bataljon napadnu i likvidiraju neprijatelja u selu Kosanovićima i Medakovićima, I Bataljon da napadne neprijatelja u Kovačevićima i Crkovićima i da ga goni prema Plaškom i II Bataljon da postavi zasjedu na Vain Vrhu — Mudrić Glavici.

U 22 časa odpočeo je napad na neprijatelja. I Bataljon uspio je potjerati neprijatelja preko mosta na Vrnjici, a dalje gonjenje neprijatelja bilo mu je onemogućeno, jer je neprijatelj prelaze preko Vrnjike branio jakom mitraljeskom i minobacačkom vatrom. Napad na neprijatelja u Kosanovićima i Medakovićima nije uspio.

Istoga dana u 22 časa dijelovi III Brigade napali su neprijatelja u s. Latasima i Kosanovićima. Međutim, ni taj napad uslijed jakog neprijateljskog odpora nije uspio.

Ostali dijelovi III Brigade i Plaščanski odred vršili su pritisak na neprijatelja u Blatima.

14. III. 1944 g. u toku noći II Brigada izvršila je smjenu bataljona na položajima, i Bataljon zaposjeo je kotu 381 (Grič), II Bataljon smjestio se u zadnjem dijelu Kamenice, s tim da sa manjim dijelovima zatvori pravac Orljak — Kamenica. IV Bataljon smjestio se u prednjim kućama Kamenice prema Rebrovićima, s tim da jednu četu isturi na kotu 471 (Vidrinac). III Bataljon zatvarao je pravac Carevo Polje — Oštarski Dolovi — Tobolić.

Istoga dana u 8.30 časova primijećeno je nastupanje neprijatelja prema položajima I Bataljona i to sa pravca Tounja u jačini od 100 vojnika i sa pravca Košara — 200 vojnika. Radi ovakove situacije naredio je Štab brigade IV Bataljonu da s jednom četom zaposjedne Pečenicu, a s ostalim snagama da zaposjedne sjeverozapadne padine Brezovice i da tuče kolonu koja je nastupala bočno prema I Bataljonu. Na tu kolonu koja je nastupala od pravca Košara otvorila je vatru četa I Bataljona koja se nalazila na lijevom krilu i četa IV Bataljona koja se nalazila na Vidrincu i ta je kolona bila odbačena.

U 9.30 časova neprijatelj je ponovio napad sa pravca Tounja — Košara, a frontalno je bio pojačan sa oko 500 vojnika koji su došli blindiranim vozom. Neprijatelj je pušten na odstojanje od 50 met. I bataljon otvorio je na njega žestoku automatsku i puščanu vatru i nanio mu velike gubitke. Kolona koja je nastupala prema lijevom boku I Bataljona odbacila je četu I Bataljona koja se nalazila na tom pravcu. Tu četu uspio je neprijatelj odbaciti radi tocra što četa IV Bataljona koja se nalazila na Vidrincu nije kombinovala vatru sa pokretom, nego je samo vatrom tukla neprijatelja. Odbacivši lijevokrilno osiguranje izvršio je neprijatelj sa fronta juriš na I Bataljon. Neprijatelj koji je bio brojčano nadmoćniji i pokretljiviji uslijed toga što je raspolagao s krpijama dokončao je borbu u svoju korist. I Bataljon nanio je neprijatelju velike gubitke, ali kako je i sam imao osjetne gubitke, a

k tomu neprijatelj mu je upao u njegov raspored, morao se pod pritiskom povući. Povlačenje je bilo prisilno i neuredno, te bataljon nije imao mogućnosti da iznese mrtve, teško ranjene, kao i izvjestan broj automatskog oružja. Bataljon se je povukao u pravcu kote 454. U 10 časova neprijatelj je ovladao Gričem.

Radi jake minobacačke vatre kojom je neprijatelj obasuo Vidrinac povukao se IV Bataljon na kotu 513 (Jesenje).

Po zauzimanju Griča neprijatelj je produžio napredovanje prema Vidrincu i prema koti 454. U 16.30 časova izbili su neprijateljski prednji dijelovi na pomenute kote gdje su se zaustavili. Neprijateljski prednji dijelovi koji su izbili na Vidrinac i kotu 454 povukli su se padom mraka u sastav svoje jedinice na Grič i oko Košara gdje su zanoćili.

Na odsjeku III Bataljona koji je zatvarao pravac Carevo Polje — Oštarski Dolovi nije bilo u toku dana promjena.

Poslije neuspjelog napada na Medakoviće i Kosanoviće povučeni su I, III i IV Bataljon I Udarne brigade u 04.00 časa i posjeli padine Huma i Lisac. II Bataljon ostao je u zasjedi na Vain Vrhu i Mudrić Glavici.

Oko 8 časova naišla je sa pravca Josipdola komora II Bataljona 846 pukovnije, koja se vozila u 20 kola, a pratilo je 28 vojnika. Na tu komoru otvorena je vatra i u borbi koja je trajala 15 mnt. neprijatelj je savladan, a zarobljeno je sve sljedovanje osim jednih kola i 3 vojnika koja su pobjegla za Plaški.

Oko 9 časova jedna neprijateljska kolona jačine 60 do 70 vojnika spustila se između Troj Vrha i Vrhovca na cestu u Latin i krenula u pravcu Tulačnika koji je zaposjela. Dijelovi I Bataljona koji su se nalazili u selu Graovcima povukli su se u selo Egiće ne otvarajući vatru na neprijatelja.

Oko 12 časova nakon naše artiljerijske i minobacačke vatre neprijatelj se je povukao iz sela Kosanovića i Medakovića u pravcu Plaškoga, isto tako povukao se je iz Tuka preko

Jakšića mosta i zaposjeo stalne bunkere ispred mosta. Odmah po povlačenju neprijatelja ^ Medakovića i Kosanovića ušao je III Bataljon I Udarne brigade u ta sela. IV Bataljon upućen je preko Janja Gore u selo Pogrmiloviće, s tim da ugrožava komunikaciju Lapat — Plaški.

Isto tako dijelovi III Udarne brigade spustili su se za neprijateljem do ispred Jakšića mosta.

Na pravcu Blata neprijatelj je toga dana krenuo jačim patrolama prugom i cestom prema Lič. Jesenici, ali je odbijen.

Bataljoni I Udarne brigade zanoćili su u sljedećem rasporedu: II u Radoševićima, I u Egićima — Vukelićima — Graovcima, III u Medakovićima i Kosanovićima i IV u Pogrmilovićima. III Bataljon III Brigade zanoćio je u Šumonjiću i Jakšićima, a IV u Latasima i Draži.

U toku noći 14 na 15 ov. mjeseca II Brigada zauzela je sljedeći raspored: II Bataljon ostao je u Kamenici, s tim da zatvara pravac prema Tržiću, III Bataljon smješten je u Sekuliće, s tim da zatvara pravac preko Oštarskih Dolova, I i IV Bataljon u Primišlju za odmor i sređivanje.

15. III. 1944. u 8.30 časova krenuo je neprijatelj sa oko 300 vojnika i jednom blindom iz Plavče u pravcu Tuka i Kneje. Istovremeno krenuo je neprijatelj sa manjim snagama u pravcu Klasnice i Tulačnika.

III Bataljon III Brigade bio je odbačen u pravcu kote 444, IV Bataljon iste brigade povukao se dijelom prema Strmici, a dijelom prema Plaši, IV Bataljon I Udarne brigade dobio je naređenje da zaposjedne Kneju i da pojača te naše položaje i da spriječi dalji prodor neprijatelju. Međutim, bataljon nije uspio zadržati neprijatelja već se pred istim povlačio. Naša artiljerija koja je bila plasirana na Kneji tukla je neprijatelja u pokretu iz Drage prema Tuku, ali se približavanjem neprijatelja morala povući prema Čičinom mostu. I i II Ba-

taljon I Brigade povlačili su se prema Sekulićima.

III Bataljon II Brigade koji se nalazio u Sekulićima zauzeo je položaj na koti 381 i 340. Neprijatelj je izbivši na Kneju produžio nastupanje cestom u pravcu Tobolića i izbio u visinu kote 340.

III Bataljon I Udarne brigade krenuo je preko Lisca padinama Bjelog Brda i u zajednici sa dijelovima IV Bataljona iste brigade izvršio u 15 časova snažan bočni napad na neprijatelja u Kneji. Nakon borbe koja je trajala 20 rrrnt. sav neprijatelj koji se nalazio ispred bataljona, kao i onaj koji je bio otišao u pravcu Tobolića, bio je uništen i dijelom zarobljen. Ostatak neprijatelja s komandantom divizije i komandantom puka pobjegao je glavom bez obzira u pravcu Drage. Istoga neprijatelja tukli su i dijelovi III Brigade koji su se nalazili na Brkuši.

Istoga dana oko 8 časova krenuo je neprijatelj jačine oko 500 vojnika sa jednom blindom i 2 tenka iz Kukića prema Kamenici. II Bataljon II Udarne brigade koji je zatvarao taj pravac povlačio se je dajući neprijatelju odpor prema Simića Brdu, a kasnije prema Ravidenici, presijecajući cestu Cekinovići — Ravidenica. Kao pojačanje II Bataljonu upućena je u 15 časova jedna četa IV Bataljona. U 17 časova neprijatelj je dopro do sela Turkovići, u 18 časova neprijatelj se počeo povlačiti prema Tržiću i Kamenici, a naši su ga dijelovi gonili do Kamenice gdje je zanoćio.

Nakon tih borbi naše su jedinice zauzele sljedeći raspored: II Udarna brigada — jedan bataljon u Tržiću, s tim da zatvara pravac Kamenica — Tržić, jedan bataljon u Sekulićima da zatvara pravac preko Oštarskih Dolova i preko Huma, jedan u Primišlju, jedan u Toboliću na sređivanju. I Brigada smjestila se je na prostoriju Obijajac — Zbjeg, s tim da zatvara pravce prema Kneji i prema Ljubči. III Udarna brigada skoncentrisana je u Lič. Jesenici, s tim da zatvara pravac Blata — Jesenica.

Rezultati borbe:

Neprijatelju su naneseni veliki gubitci ali željeni rezultati nisu postignuti.

Neprijatelj je imao 240 mrtvih, 230 ranjenih i zarobljenih 20 vojnika među kojima 1 oficir zarobljen.

Zaplijenjeno je 5 šaraca, 2 bacača, 70 karabina, 11.000 puščanih metaka, 8 šmajsera, 10 pištolja, 2 telefona, 2 kim. poljskog kabla, l radio stanica, 170 mina za bacač, komora jednog bataljona, 35 konja, 60 pari odijela i ostale razne ratne spreme.

Uništen je jedan kamion, 17 kola i ubijeno 24 konja.

Sopstveni gubitci:

U ovim borbama mi smo imali sljedeće gubitke: 45 mrtvih, 157 ranjenih i 7 zarobljenih. Među poginulim nalaze se: v. d. zamjenika komesara Radošević Mile, podporučnik Mlađan Milan, podporučnik Carević Marko. Među ranjenim nalaze se: komandir mitraljeske čete Zdjelar Milan, komesar mitraljeske čete Zec Buro, komesar čete Uzelac Mićo, v. d. komandira čete Vorkapić Pavao, komesar čete Vojnović Dragan, zamjenik komesara čete Miljević Milan, i poručnik Bućan, komandir čete.

Utrošeno municije:

Utrošeno je za puške, puškomitraljeze i t. mitraljeze 34.495 metaka, za laki bacač 142 mine, za t. bacač 120 mina, za protukolski top 47 m.m. 55 mina, 46 granata za top 75 m.m., ofanzivnih i defanzivnih bombi 40, 41 tromblonska bomba. Izgubljeno je 2 mitraljeza »Breda«, 5 p. mitraljeza, 1 šarac, 5 postolja za »Bredu«, 3 ranca municije za p. mitraljeze, 16 karabina, 1 oštećen karabin, 1 bacač, i 700 mauzer metaka izgubljeno.

Imena lica koja treba pohvaliti:

U ovim borbama naročito su se istakli i zaslužuju pohvalu Omladinski bataljon I Udarne brigade na čelu sa svojim komandantom kapetanom Jocom Miljkovićem i I Bataljon II Udarne brigade.

Nakon tih borbi naše su jedinice zauzele sledeći raspored: II.Udarna brigada, jedan bataljon u Tržiću, s tim da zatvara pravac Kamenica-Tržić, jedan bataljon u Sekulićе da zatvara pravac preko Oštarski dolova i preko Huma jedan u Primišlje, jedan u Tobolić na sredjivanje. I. Brigada smjestila se je na prostoriju Obljajac - Zojeg s tim da zatvara pravce prema Kneji i prema Ljupči. III.Udarna brigada skoncentrisana je prema Jasenici s tim da zatvara pravac Blata - Jasenica.

REZULTATI BORBE:

Neprijatelju su nanešeni veliki guvitci ali željeni rezultati nisu postignuti.

Neprijatelj je imao 240 mrtvih, 230 ranjenih i zarobljenih 20 vojnika medju kojima 1 oficir zarobljen.

Zaplijenjeno je 5, šaraca, 2 bacača, 70 karabina, 11.000 puščanih metaka, 8 šmajsera, 10 pištolja, 2 telefona, 2 klm. poljskog kabla, 1 radio stanica, 170 mina za bacač, komora jednog bataljona, 35 konja, 60 pari odijela i ostale razne ratne spreme.

Uništen je jedan kamion 17 kola, i ubijeno 24 konja.

SOPSTVENI GUBITCI:

U ovim borbama mi smo imali sledeće gubitke: 4 mrtvih, 15 ranjenih i 7 zarobljenih. Medju poginulim nalaze se: v.d. zamjenika komesara Radošević Mile, podporučnik Mladjan Milan, podporučnik Carević Marko. Medju ranjenima nalaze se: komandir mitraljeske čete Zdjelar Milan, komesar mitraljeske čete Zec Gjuro, komesar čete Uzelac Mićo, v.d. komandira čete Vorkapić Pavao, komesar čete Vojnović Dragan, zamjenik komesara čete Miljević Milan, i poručnik Bućan komandir čete.

UTROŠENO MUNICIJE:

Utrošeno je za puške, puškomitraljeze i t. mitraljeze 34.495 metaka, za laki bacač 142 mine, za t.bacač 120 mina, za protukolski top 47 m.m. 55 mina, 46 granata za top 75 m.m., ofanzivnih i defanzivnih bombi 40, 41 tromblonska bomba. Izgubljeno je 2 mitraljeza "breda" 5 p.mitraljeza, 1. šarac, 5 postolja za bredu, 3 ranca municije za p.mitraljeze, 16 karabina, 1. oštećen karabin, 1. bacač, i 700 mauzer metaka, izgubljeno.-

IMENA LICA KOJA TREBA FORMIRATI:

U ovim borbama naročito su se istakli i zaslužuju pohvalu omladinski bataljon I.Udarne brigade na čelu sa svojim komandantom kapetanom Jocom Miljkovićem i I.Bataljon II.Udarne brigade.-

KRITICKI OSVRT NA OPERACIJUM:

Odluka I.Udarne brigade po izbijanju na Hum da napadne neprijateljsku komoru i artileriju koja se je kretala od Grkovića prema Josip dolu bila je nepravilna, jer nije proračunato vrijeme za koje će jedinice moći stići do ceste da napadnu tu komoru. Posljedica toga bila je da su se jedinice zamorile i nisu se mogle dovoljno angažovati u napadu koga su te večeri vršile.

Kod II.Udarne brigade pokazala se slaba izvidjačka djelatnost, što je dovelo do toga da je brigada zauzela raspored za napad na Kamenicu, a u njoj nije bilo neprijatelja.- Nepridržavanje dobivenih direktiva što je imalo za posljedicu, da su kruto držali položaj i dozvolili da im jedinice pretrpe gubitke od artilerijske vatre i da im bataljon pretrpi gubitke na Griču I ako im je skretana pažnja da osiguraju lijevi bok dozvolili su da ih neprijatelj ugrozi i sa strane.

./.

Fotokopija pete stranice dokumenta br. 81

Kritički osvrt na operacije:

Odluka I Udarne brigade po izbijanju na Hum da napadne neprijateljsku komoru i artiljeriju koja se je kretala od Crkovića prema Josipdolu bila je nepravilna, jer nije proračunato vrijeme za koje će jedinica moći stići do ceste da napadne tu komoru. Posljedica toga bila je da su se jedinice zamorile i nisu se mogle dovoljno angažovati u napadu koga su iste večeri vršile.

Kod II Udarne brigade pokazala se slaba izviđačka djelatnost, što je dovelo do toga da je brigada zauzela raspored za napad na Kamenicu, a u njoj nije bilo neprijatelja. Nepridržavanje dobivenih direktiva — što je imalo za posljedicu da su kruto držali položaj i dozvolili da im jedinice pretrpe gubitke od artiljerijske vatre i da im bataljon pretrpi gubitke na Griču iako im je skretana pažnja da osiguraju lijevi bok — dozvolili su da ih neprijatelj ugrozi i s te strane.

Bataljon koji je bio na Vidrincu nije dovoljno pomagao bataljon na Griču iako je imao mogućnosti da vatrom i pokretom udari neprijatelja u bok i da tako podpomogne bataljonu na Griču. Iz toga se vidi da je uzajamno podpomaganje kod naših jedinica dosta slabo.

Brigada je nepravilno odkrila svoje prisustvo na komunikaciji Tounj — Skradnik, otvorivši vatru na jedan kamion koji je dolazio sa pravca Skradnika.

Kod jedinica III Brigade osjećala se zamorenost uslijed stalnih borbi, koja se odrazila u sporosti i slaboj pokretljivosti tih jedinica.

Općenito kod svih naših jedinica primijetilo se u ovim operacijama: da slabo koriste teren, da su se kretale prtinama, da su se odkrivale i izlagale artiljerijskoj i minobacačkoj vatri.

Primijećeno je da naše starješine nemaju dovoljno vojničkog znanja i da ne znaju podesiti kretanje jedinica u zoni artiljerijske vatre. Pored toga, naše starješine ne znaju odabrati sredinu nego prelaze iz krajnosti u krajnost.

Pored navedenih subjektivnih teškoća bilo je i objektivnih teškoća koje su imale nepovoljnog uticaja na naše jedinice, kao na pri, mjer: velik snijeg, zamorenost jedinica, slaba ishrana i smještaj koji su još više povećavali tu zamorenost. S druge strane, neprijatelj je imao mnogo jaču artiljeriju, a bio je pokretljiviji jer je raspolagao sa krpijama i skijama.

Pored svih izloženih teškoća naše jedinice i stariešine držali su se u ovim borbama bolie nego ranije, borbenost i snalaženje bili **su** mnogo bolji.

Bilo je nekoliko nesretnih slučajeva kao na primjer od dvije granate bilo je izbačeno 14 boraca i od granate je poginuo komandant brdskog diviziona.

Poslije ovih borbi uslijed toga smo imali dosta gubitaka, smanjena je momentalno borbenost kod jedinica.

Pouke iz borbe:

Ne izlagati snage artiljerijskoj vatri, zauzimati što dublji raspored, imati jake rezerve, obezbijediti dobro krila i bokove, izraditi plan vatre, obezbijediti međusobno podpomaganje u borbi.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar:
A. Backović

Komandant, p-pukovnik:
M. Šumonja

(M. P.)

ŠTAB IV KORPUSA
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. broj 96/44
23-111-1944

BR. 82

jZVJEŠTAJ ŠTABA TRINAESTE DIVIZIJE OD 22 MARTA 1944 GOD. ŠTABU JEDANAESTOG KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE O BORBAMA OD 3 DO 18 MARTA[1]

ŠTAB XIII DIVIZIJE
NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE
HRVATSKE
Broj 134
Dne 22/111. 1944

Operativni izvještaj
od 3. III. do 18. III. 44.

ŠTABU XI KORPUSA NOVJ

Neprijateljska 392 (plava) divizija nalazi se na komunikaciji: Karlovac — Ogulin — Kapela — Jezerane — Križpolje — Brinje — Prokike — Žuta Lokva — Senj — Novi — Crikvenica.[2] Zajedno sa ovom divizijom nalazi se u Ogulinu 1 njemački bataljon, nešto ustaša i domobrana i oko 80 četnika. Pored pomenutih garnizona neprijatelj često izbacuie u mjestima pokraj ceste manje posade koje mu služe kao obezbjeđenje.

Na sektoru Kraljevica — Sušak i okolnim mjestima nalazi se 162 njemačko-čerkeska divizija zajedno sa dijelom ustaša i domobrana. Pored saobraćaja čitave komunikacije neprijatelj sa jačim snagama činio je ispade na naš slobodni teritorij u cilju uznemiravanja i čišćenja terena, kao i pljačke okolnih sela i osiguravanja komunikacije za Karlovac.

Naša divizija postavljena je prema neprijatelju na svim pogodnim pravcima u cilju njegovog uništenja i protjerivanja sa komunikacije i garnizona i to:

Štab divizije: u Palicama.

I brigada: 3 bataljona na položaju: Tužević — Vodoteč — Radulovići, I Bataljon u Omaru kod Novog. Štab brigade u Škaliću.

II brigada: Štab brigade u Ravnoj Gori, 2 bataljona na odmoru u Ravnoj Gori — Kupjak, 1 bataljon u Fužinama kao

[1] Kopija originala, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog jstoriskog instituta pod reg. br. 1272, k. 913.

- O dolasku 392 legionarske divizije na ovo područje, njenom razmještaju i dejstvima vidi dok. br. 39/14, k. 18 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.

rezerva za položaj Zlobin, 1 bataljon u Zabukovcu na položaju prema Senju.

III brigada: na sektoru Glavace — Škare. Štab brigade **u** Škarama. "

I odred: 1 bataljon u Ljubošini prema Ogulinu, **1** bataljon u Jasenku i Breznom prema Ogulinu.

. **II odred: 1** bataljon u Mrzlim Vodicama, **1** bataljon **na** Brdu prema Zlobinu.

Na sektoru koji drži naša divizija vlada vrlo rđavo vrijeme i veliki snijeg, te su pokreti jedinica otežani i skopčani sa velikim teškoćama.

S obzirom da je kurirska veza otežana za davanje naređenja i podnošenja izvještaja, služili smo se telefonom, te pismene zapovijesti nisu izdavane.

AKCIJE:

Dana 3. III. 1944. 1 bataljon I Brigade, 1 bataljon II Brigade na položajima Krivi Put — Alan — Zabukovac vodili su borbu sa neprijateljem »plava legija« u jačini od 800 vojnika.[8] Neprijatelj je nastupao od Senja preko Krivog Puta, od Zrnovnice i Novog prema Omaru i Alanu. Namjere su mu bile da naše snage odbaci sa položaja koje držimo i osigura cestu Senj — Novi koju smo mi ugrozili. Zadatak tih dvaju bataljona je bio da neprijatelja spriječe u svom nadiranju, jer je postojala opasnost da prodre do naših magacina, i da ga odbace natrag. Akcijom je rukovodio operativac divizije.[4] Zapovijest je izdata usmeno. Borba je počela od 7 sati i trajala je do mraka. Neprijatelj je potučen i bačen natrag. Gubici neprijatelja su 30 mrtvih i 35 ranjenih. Naši gubici: 3 mrtva i 5 ranjenih. Zaplijenjeno nije ništa. Bataljoni su se snašli, ma da je vrijeme bilo vrlo rđavo. Na položajima ostalih naših jedinica nije bilo promjene.

4. III. 1944. Dva bataljona I Brigade na položaju Ritavac — Bukvići — Vodoteč u 8 sati izjutra prihvatili su borbu sa neprijateljskom kolonom jačine 1000 vojnika potpomognuti sa 1 haubicom i 22 bacača. Neprijatelj je bio »plava legija« (392

[3] Navedenim pravcem prodirali su dijelovi Drugog bataljona 847 puka 392 legionarske divizije, a pravcem Novi — Luka dijelovi Trećeg bataljona istog puka. (Podaci: istorijat 392 legionarske divizije u arhivi Vojnog istoriskog instituta.)

[4] Armin Kovačić

divizije) iz garnizona Senj — Brinje.[5] Borba je trajala čitavog dana do mraka. Neprijatelj je imao namjeru da odbaci naše sa položaja Bukovije — Tužević — Vodoteč, opljačka sela na slobodnom teritoriju. Naš je zadatak bio da spriječimo njegovo prodiranje na slobodni teritorij i da mu nanesemo što više gubitaka. Zapovijest je izdata usmeno. Štab brigade je rukovodio akcijom iz Tuževića. U toku čitavog dana borbe neprijatelj je svoj glavni napad usmjerio na k. 923, Ritavac, te je dolazilo do borbe prsa u prsa i nekoliko puta kota je prelazila iz ruke u ruku. Pred mrak naše jedinice kontranapadom odbile su neprijatelja i bacile ga natrag ka Senju. Neprijatelj je imao u ovoj borbi 25 mrtvih i 30 ranjenih vojnika. Naši gubici: 3 mrtva — od kojih se 1 smrzao na položaju, 5 lakše ranjenih, i 4 nestala. Zaplijenjeno nije ništa. Mi smo izgubili 1 puškomitraljez, jer se puškomitraljezac predao neprijatelju. Vrijeme u toku borbe je bilo vrlo ružno, te je ometalo pravilan rad. Upornost naših jedinica za vrijeme borbe bila je dobra, ali prodornosti dublje nije bilo, te mrtvi neprijatelj koji je ostao nepovučen sa Ritavca nije svučen i zaplijenjene stvari.

5, *6 i* 7. *III. 1944.* Na položajima naše divizije nije bilo promjena. Vršena su duboka izviđanja u pravcu neprijatelja u cilju pripremanja za izvođenje akcija. Vrijeme vrlo loše. Dobavljanje hrane nemoguće uslijed snijega, te jedinice u Gor. Kraju slabo se hrane. U toku 7. marta neprijatelj je napustio garnizone: Zlobin, Plaše i Hreljin, te su 1 bataljon II odreda i bataljon II Brigade zaposjeli ove položaje. Zaplijenjeno je: 500 kg. brašna, 60 pari odijela, 120 pari cipela, 20 kom. ćebadi i nešto sitne spreme.

8. III. 1944. Neprijatelj jačine oko 300 vojnika napadao je na položaje 1 bataljona II Brigade i 1 bataljona II Odreda — položaj: Hreljin — Plaše — Zlobin. Borba je vođena od 10 sati izjutra do 16 sati. Namjere su mu bile da zaposjedne napuštene garnizone. Naš zadatak je bio da te garnizone održimo dok bi izvukli materijal i mobilisali ljudstvo na tom terenu. Akcijom je rukovodio komandant II Odreda. Neprijatelj je odbijen za Sušak. Gubici neprijatelja su: 18 mrtvih i više ranjenih. Zaplijenjeno nije ništa. Naših gubitaka nije bilo. Na ostalim položajima nije bilo promjene.

[5] Iz istorijata 392 legionarske divizije vidi se da je u napada na Ritavac učestvovao Drugi bataljon 847 puka, pravcem Senj — Krivi Put — Ritavac i Treći bataljon 846 puka 392 legionarske divizije, pravcem Križpolje — Vodoteč. Cilj ovog napada bio je: uništiti snage Trinaeste divizije koje se nalaze na ovoj prostoriji. (Dokumenat u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 39/14, k. 18.)

9. III. 1944. I Bataljon III Brigade na položaju **Tukljaci** i Lončari vodio je borbu sa neprijateljem — ustašama i legionarima koji su pošli iz Otočca jačine oko 300 vojnika.[6] Neprijatelj je namjeravao da ovlada položajima koje drži ovaj **bataljon**, jer je isti bio na pogodnom mjestu gdje je ometao neprijatelju pljačku po okolnim selima. Štab bataljona .je rukovodio akcijom. Borba je trajala od 5 sati izjutra do 8,20 sati. Vještim manevrom naš bataljon je uspio da bočnim napadom na neprijatelja odbaci ga ka Otočcu. Neprijatelj je imao 1 mrtvog i 7 ranjenih. Naši gubici: 1 ranjen. Bataljon se u **ovoj** borbi dobro snašao i bočnim manevrom uspio da odbaci neprijatelja.

Ovog dana bataljon II Odreda na položaju Plaše — Hreljin vodio je uspješne borbe sa neprijateljem — Nijemcima jačine oko 100 vojnika koji su došli iz Sušaka i nakon četverosatne borbe uspio ih odbaciti uz gubitke od 3 mrtva i više ranjenih.

10. III. 1944. Bataljon I Odreda na položaju Ljubošina prema Ogulinu vodio je borbu sa 120 nepr. vojnika — Nijemaca. Namjera neprijatelja bila je ta da ispita naše snage koje se nalazile na položajima i popravi Perića most. Bataljon je blagovremeno osjetio neprijatelja i zauzeo položaj kod Perić mosta i prihvatio borbu. Borba je trajala od 12 do 16 časova. Neprijatelj je imao 1 mrtvog i 2 ranjena. Naših gubitaka nije bilo.

Na položajima Zlobin — Plaše bataljon II Odreda i bataljon II Brigade vodili su borbu sa neprijateljem — Nijemcima i Čerkezima[7] koji su nastupali sa tri pravca od Sušaka i Bakra u jačini od 600 vojnika. Namjera neprijatelja bila je da zauzme Plaše i Zlobin. Neprijatelj je imao i nešto motorizacije, 1 bateriju brdskih topova i 1 haubičku bateriju, dok je obalska baterija takođe tukla naše položaje. Naš je zadatak bio da neprijatelja spriječimo u nadiranju i bočnim manevrom nanesemo što više gubitaka. Borba je počela od 10 sati i trajala do u mrak. Neprijatelj potpomognut s artiljerijom i motorizacijom uspio je odbaciti naše snage i zauzeti Zlobin i Plaše. Neprijatelju su naneseni gubici od 60 mrtvih i ranjenih

[0] **Odnosi se na dijelove Izviđačkog odreda 392 legionarske divizije i Devetnaestog ustaškog bataljuna.**

[7] **Iz sastava 162 turkestanske divizije**

37 *Ove* podatke smo dobili od organizacija sa terena koje su **vidjele** mrtve i ranjene. Na našoj strani 2 mrtva, 10 ranjenih i 8 nestalih, za koje saznajemo da su odbjegli kućama.

Na ostalim položajima nije bilo promjena u toku dana.

11. III. 1944. II Bataljon I Brigade na položaju Gor. Kamenica dobio je zadatak da napadne neprijatelja u Donjoj Kamenici.[8] Jačina neprijatelja bila je oko 100 vojnika. Napad je trebao da otpočne u zoru. U isto vrijeme dvije neprijateljske kolone jačine od po 100 vojnika potpomognute jednim teškim bacačem i jednim topom brdskim nastupale su iz Križpolja i Donje Kamenice u pravcu naših položaja. Neprijatelj je bio ustaše i legija iz 392 divizije. Bataljon se susreo kod Gor. Kamenice — Kosovci i prihvatio borbu u 6 časova izjutra. Neprijatelj je u prvom naletu uspio da odbaci naše ka Gostovom Polju, ali bataljon je povratnim napadom u 10 časova razbio neprijatelja i bacio ga za Križpolje preko Gor. i Donje Kamenice. Borba je trajala do 19 časova. Gubici neprijatelja: 4 mrtva i 6 ranjenih. Naših gubitaka nije bilo. Zaplijenjeno nije ništa. Bataljon se u susretu sa neprijateljem nije snašao, ali kontranapad mu je uspio.

Na položaju Ljubošina prema Ogulinu neprijatelj u jačini oko 500 Nijemaca i četnika napao je na položaje bataljona I Odreda kod Brestovca. Bataljon je prihvatio borbu u 8 časova izjutra i uspio da ga zadrži do 11 časova, ali je neprijatelj bočnim manevrom odbacio naše snage i uspio ući u Gomirje. Neprijateljski gubici: 6 mrtvih i 9 ranjenih. Na našoj strani 1 ranjen.

Na položaju prema Zlobinu neprijatelj je vršio patrolna izviđanja, te su patrole bataljona II Odreda vršile pripuckivanje preko dana.

12. III. 1944. Na položaju Brinje — Prokike III Bataljon I Brigade postavio je zasjedu na cesti. U 8,30 časova od Brinja ka Senju naišla je kolona u jačini od 250 legionara, 4 autoblinde, 1 kamion i 1 auto-taksi. Borba je otpočela odmah. Bataljon je napao dužinu čitave kolone pošto je prethodno propustio prethodnicu da ga razmine. Neprijatelj je prihvatio borbu. Borba je trajala 1 sat. Od Senja je naišla u pomoć napadnutoj koloni također 1 neprijateljska kolona u jačini od 200 vojnika —

[8] **Vidi dok. br. 67.**

legionara i napala naše sa boka.[9] Borba je bila kratka ali žilava. Naši su se povukli na prihvatni položaj udaljen oko 1000 met. od ceste i odatle nastavili borbu. Uslijed pregrupacije [manevrisanja neprijatelja bataljon se morao povući nakon još 1 sata borbe na svoje polazne položaje. U ovoj borbi ubijeno je 30 nepr. vojnika, među njima *1 major i 2 niža oficira* koji su se vozili taksijem, a 35 ih je ranjeno. Naših gubitaka nije bilo. Izgubljen je 1 puškomitraljez koga je borac ostavio na putu u povlačenju, ali isti nije pao u ruke neprijatelju, već zatrpan u snijegu. Na ostalim sektorima nije bilo promjena već jedino izviđanje u cilju prikupljanja podataka. Uništen 1 kamion i I taksi.

13. III. 1944. Noću 12/13. III. bataljon I Odreda i bataljon II Brigade dobili su zadatak da napadnu neprijatelja na položaju Gomirje i odatle ga protjeraju. Priprema je izvršena za napad, ali nedovoljno u tajnosti, te je neprijatelj osjetio naše namjere baš u momentu kada je izvršen napad, oko 3 sata izjutra bio je u povlačenju. Bataljoni su uspjeli da napadnu samo njegovu zaštitnicu i da je gone do Ogulina. Neprijatelj je davao otpor samo u povlačenju. U ovoj borbi ubijeno je 4, a ranjeno 6 nepr. vojnika, zaplijenjeno je 4 šinjela, 3 ćebeta, 1 šatorsko krilo i 4 ranca sa spremom. Na našoj strani nije bilo gubitaka. Akcijom je rukovodio Štab II Brigade i propust koji je napravljen u tajnosti pripremanja akcije je propust rukovodioca.

IV Bataljon I Brigade vodio je borbu sa jednom kolonom od 300 nepr. vojnika 392 leg. divizije koja je išla iz Senja u dva pravca ka položajima ovog bataljona kod Krivog Puta. Borba je počela u 8 sati. Neprijatelju je uspjelo da u prvom momentu neke položaje koje je držao ovaj bataljon — zauzme, ali kontranapadom neprijatelj je odbačen za Senj uz gubitke 12 mrtvih i. 18 ranjenih. Zaplijenjeno nije ništa. Naši gubici: 1 mrtav i 2 ranjena. Bataljon je imao zadatak da bočnim manevrom napadne ovu kolonu, što mu je donekle i uspjelo u posljednjem vremenu. Zapovijest je izdata usmeno. Na ostalim položajima nije bilo promjene.

[B] U istorijatu 392 legionarske divizije piše o tome sljedeće: »Na dan 12.3. iznenadno je otvorena vatra sa uzvišenja sa obiju strana puta na mjestu udaljenom 1 km od Prokika na profijantsku kolonu koja je zastala na drumu između Brinje i Prokike. Komandant divizije koji je svojim kolima naletio na vatru, sa posadama obadvojih svojih kola i snagama koje su se zatekle na licu mjesta primio je borbu, dok iz Prok ke kao pojačanje nije došla Druga četa Protivtenkovskog bataljona sa protivtenkovskim topovima. Tek kad se neprijatelj povukao ka sjeveru k-dant divizije je produžio svoj put...« (Dokumenat u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 39/14, k. 18.)

14. III. 1944. Bataljon III Brigade na položaju Lončari — Tukijaci vodio je borbu sa jednom manjom neprijateljskom grupom jačine oko 30 ustaša sa 4 automatska oruđa. Borba je trajala 1/2 sata. Neprijatelj je natjeran u bijeg uz gubitke 2 mrtva i više ranjenih. Naši gubici: 1 mrtav i 1 ranjen. Neprijatelj je sa ovim pokušavao da dublje izvidi naše položaje, što mu je donekle i uspjelo da dođe usred položaja našeg bataljona.

15, 16 i 17. III. 1944. Na svim položajima naše divizije nije bilo znatnih promjena, već jedino male čarke patrola oko Zlobina i Grobnika.

Posade u garnizonima koje drži neprijatelj često su promjenljive.

REZIME:

U toku borbi od 3. marta do 18. marta ubijeno je 200 neprijateljskih vojnika i 3 oficira, od kojih 1 major a 2 niža oficira. Ranjeno je 179 neprijateljskih vojnika. Uništen je 1 kamion i 1 taksi. Zaplijenjeno je 500 kg. brašna, 60 pari odijela, 120 pari cipela, 23 ćebeta, 4 šinjela i druge sitne spreme.

Naši gubici: mrtvih 8, ranjenih 21, nestalih 10, odbjeglih 4 neprijatelju. Izgubljena su 2 puškomitraljeza, od kojih je jedan pao u ruke neprijatelju pošto se predao puškomitraljezac, dok je jedan ostao u snijegu zatrpan van neprijateljskog domašaja.

KRITIČKI OSVRT:

U toku vođenih borbi ofanzivnih i defanzivnih koje je izvela naša divizija za vrijeme za koje se podnosi izvještaj pokazalo se je: u ofanzivnim operacijama koje smo vodili naše jedinice imaju udarnu moć, prodorne su i brzo zbace neprijatelja sa položaja ili utvrđenja, ali kod nekih slučajeva ne nastavlja se gonjenje i dokusurivanje neprijatelja, već se jedinica zadovolji pojedinim položajem ili utvrđenjem koje je zauzeto, te dozvoli neprijatelju da izvrši pregrupaciju snaga i kontranapad. To se ogledalo kod nekih jedinica I Brigade koje uspiju odbaciti neprijatelja iz nekog mjesta i ne nastave gonjenje jašeći mu na leđa, koristeći njegovu paniku. Kod ostalih jedinica nije se primijetilo ovakovih slučajeva. U defanzivnim borbama naše jedinice su pokazale priličnu izdržljivost puštajući na bliska odstojanja neprijatelja te ga žestokom vatrom oruđa i ručnih bombi dočekivale. U ovome se može reći da se malo koraknulo naprijed od ranijih akcija. U dva slučaja defanzivnih borba sa neprijateljem došlo je do borbe sa bombom

i nožem gdje su se jedinice dobro snašle. U odbrani se naročito ističu jedinice I Brigade (slučaj položaja Ritavac, k. 923 i položaja kod Omara) gdje je neprijatelj sa nadmoćnim snagama tvrdoglavo jurišao čitavi dan na ove položaje.

I u ofanzivi i defanzivi naše jedinice prave stare propuste u pogledu dubljeg prodiranja za vrijeme borbe, te se ne koristi zapljena oružja i spreme sa poginulih i ranjenih vojnika, nego se dozvoli neprijatelju da to oni izvuku.

Pitanje manevra kod naših jedinica ostaje još neriješeno ma da ipak neprijateljski manevri se pariraju, ali ne u dovoljnoj mjeri koliko bi trebalo. Nemanje sopstvenog manevra u cilju zadavanja udaraca neprijatelju u njegov bok i pozadinu još nije postignuto u dovoljnoj mjeri. Naše jedinice u susretu (prilikom pokreta) sa neprijateljem pokazale su prilično dobrih rezultata, što se ogleda kod I Brigade u dva slučaja gdje su se štabovi bataljona i komande četa vrlo brzo i dobro snašle, dok kod III Brigade taj potez je vrlo slab (slučaj sa hirurškim materijalom).

Štab I Brigade ima vojničkog znanja i iskustva, ali nema potrebnog rizika i smjelosti da nešto sam preduzme i povodi se za vremenskim neprilikama i lošom ishranom. Podliježe objektivnim poteškoćama.

Štab II Brigade malo se bolje snalazi, ali promjenom u vojnom rukovodstvu — odlaskom komandanta majora Bubnja[10] brigada pod komandom novog komandanta još nije oprobana. Imamo povjerenja da će Rustanbeg[11] zadovoljiti.

Štab I Odreda dobro se snalazi, ali nema dovoljno samoinicijative u preduzimanju samostalnih zadataka i na svoju raku.

Štab II Odreda, iako mlad po svom ljudstvu i jedinicama i sastavu Štaba, do sada se je dobro snalazio u svim prilikama, te je pitanje akcije, discipline i prehrane u dobroj mjeri zastupljeno. Jedinica može u okviru svog sastava da izvrši zadatak.

Sa štabovima brigada i odreda održani su sastanci po pitanju propusta u akcijama i date direktive po pitanju daljega rada. Moral i borbenost kod jedinica je na priličnoj visini iako su poteškoće u mnogome velike.

Gubljenje automatskog oružja bilo je u dva slučaja: 1 slučaj gdje se je puškomitraljezac predao neprijatelju, a jedan slučaj gdje je borac promrzao i ostavio ga na putu. Po ovom

[10] Viktor Bubanj
[11] **Milan**

slučaju smo preduzeli istragu i krivci će biti najstrožije kažnjeni.

Zdravstveno stanje kod jedinica koje su u Gor. Kraju i primorju općenito je slabo uslijed nestašice hrane i stanbenih prilika. Pitanje prehrane je bilo osnovni uzrok nedovoljne aktivnosti naših jedinica premda su postojale veće mogućnosti za pravljenje akcija i za postizavanje većih uspjeha. Jedinice su prilično iscrpljene i teško pokretljive kao cjelina, te se dešavalo da prilikom polaska u akciju bataljona ostane nesposobna za pokret jedna trećina, a nekad i više. Kod I Brigade bila su 4 slučaja umiranja od iznemoglosti. Mogućnosti izvođenja akcija su dobre, a naročito sa teritorije Drežnice, i Gor. Kraja, na Kapeli i na prostoru Prokike — Vratnik. Radi istih poteškoća nije se moglo uputiti neke jedinice na područje Grobnika i Kastva gdje bi se mogli polučiti lijepi uspjesi. Naša dva bataljona nalaze se između Senja i Novoga, ali kako tom komunikacijom neprijatelj se vrlo rijetko kreće, ili u koliko se kreće onus baca jača bočna osiguranja, što nam nije dozvolilo da postignemo neke vidnije uspjehe. Poduzeli smo sve mjere saglasno vašim direktivama i uputama za izdizanje našega komandnog kadra.

Karakteristično je i ovaj put da skoro u svim borbama imamo nestalih. Ti nestali su jednim dijelom prebjegli neprijatelju ili dezertirali kućama, a često puta i ne zna se u stvari šta je s njima. To govori o slabosti našeg nižeg komandnog kadra, gdje vodnici i desetari i komandiri četa nemaju za vrijeme borbe dovoljan pregled nad svojim ljudstvom i u stvari gubi im se ispod kontrole i ispod komande.

Čitavo ovo vrijeme pitanje prehrane postalo je centralno pitanje ne samo intendanata divizije i brigada, nego i štabova, te je to jednim dijelom oduzimalo i mnogo vremena i išlo na uštrb drugog rada.

U svim dosadašnjim borbama nismo bili u mogućnosti upotrijebiti artiljeriju, jer je njena pokretljivost onemogućena radi velikog snijega i drugo što u Gor. Kraju, gdje bi njena upotreba trebala u najkraće vrijeme da dođe do izražaja, nema sijena radi prehrane stoke.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant, pukovnik:

BR. 94

IZVJEŠTAJ ŠTABA TRINAESTE DIVIZIJE OD 22 MARTA 1944 GOD. ŠTABU JEDANAESTOG KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE O NAPADU NA NEPRIJATELJA NA LINIJI JEZERANE — BRINJE[1]

ŠTAB XIII DIVIZIJE
NARODNOOSLOBOD. VOJSKE HRVATSKE
Op. Broj 134
Dne 22/111. 1944

Operativni izvještaj iz akcije 18. III. 44.

ŠTABU XI KORPUSA NOVJ

Neprijatelj se nalazio na sektoru Jezerane — Vratnik jačine po garnizonima i to: Vrh Kapele i Razvale oko 300 vojnika, u Jezeranama i Jelvici oko 400 vojnika sa 3 brdska topa, u Križpolju i Kamenici oko 250 vojnika, u Brinju oko 600 vojnika sa isturenim privremenim posadama, u Prokikama oko **80** vojnika. Posada ovih garnizona je 392 »plava divizija« legionara i ustaša. Naoružana je teškim i lakim mitraljezima i bacačima. U Prokikama, Brinju i Jelvici imaju topove. U Brinju ima 4—5 autoblinda i 1 tenk. U Brinju imaju utvrde kod kule, dok u ostalim garnizonima stanuju po kućama bez nekih spoljnih utvrđenja. Moral neprijatelja nije na najboljoj visini. Komandant ovih jedinica je major Stipe Sertić.

Štab XI Korpusa izvijestio nas je da naša III Brigada sa položaja Škare — Glavace napasti će 18. III. u jutro u 3 sata neprijatelja na liniji: Kapela — Stajnica—Jezerane[2] i naredio da naše jedinice sa ovu stranu komunikacije izvrše naoad na neprijateljske posade od Jezerana ka Brinju vezujući se sa snagama III Brigade. Naređenje primljeno je radio-vezom 17. III. u 17 časova.

Štab Divizije izdao je naređenje Štabu I Brigade koja je bila na položajima: dva bataljona Tužević — Bukovlje, jedan bataljon u Radulovićima na pravcu Jezerane — Drežnica, jedan bataljon u Zabukovcu prema komunikaciji Senj — Novi.

[1] **Kopija originala, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 13/2, k. 913.**
[2] **Opširnije o tome vidi dok. br. 53 i 73.**

Naređenje je izdato preko telefona šifrom u 18 časova. Zadatak je bio da sa tri bataljona napadne i osvoji neprijateljsko uporište u Kamenici, Bukovlju i Jelvici, a ujedno izvrši pritisak na Križpolje, a sa jednim bataljonom koji je bio prema Senju da postavi zasjedu na komunikaciji Brinje — Senj. Napad je trebao otpočeti u 3 sata izjutra. Tačno u 4 sata izjutra I Brigada sa tri bataljona napala je jednovremeno neprijatelja na položajima Bukovlje, Gor. i Donja Kamenica i Jelvica.[3] Borba, koju je povela III Brigada, počela je 1 sat ranije jer je I Brigada uslijed snijega i udaljenosti bataljona zakasnila za 1 sat. Neprijatelj je u ovim uporištima bio iznenađen i žestokom vatrom izbačen je iz Bukovlja, Gor. i Donje Kamenice i sa kote Maljen iznad Jelvice. Borba III Brigade je postepeno stišavala se, te je neprijatelj uspio da snage koje su bile angažovane prema III Brigadi oko 7 časova izjutra ubaci kao pojačanje prema I Brigadi. Borba na cesti Križpolje — Brinje bila je vrlo žestoka, jer se je naš bataljon uspio probiti težeći da odsiječe garnizone jedan od drugoga. Pritisak na Križpolje i Jelvicu bio je jak, ali neprijatelj uslijed brojčane nadmoćnosti uspio je da naše odbaci na obližnje položaje kod ovih mjesta. Čestim protivnapadima naše jedinice uspjevale su da neprijatelja ubace natrag u garnizone gdje su bili. Jakom mitraljeskom vatrom i nekoliko teških bacača, a s obzirom da je teren većinom blagog nagiba i čist a još po snijegu, uspijevao je da povrati izgubljene položaje, te su isti nekoliko puta prelazili iz ruke u ruku. Bataljon koji je bio na cesti Križpolje — Brinje uspio je da kod samog Brinja u nekim kućama ubaci neprijatelja i povede borbu kroz sobe. Neprijatelj je uspio poslije podne oko 16 časova da naše lijevo krilo odbaci natrag i ugrozi glavninu snaga koje su vršile pritisak na Donju Kamenicu i Križpolje, te su se jedinice, koristeći prvi mrak, povlačile na svoje polazne položaje.

Bataljon ove brigade na liniji Brinje — Senj kod Prokika napao je tri kamiona sa vojskom i uspio da jednog uništi, a 2 ošteti. Čitava grupa vojnika u jednom kamionu uništena je.

Postavljeni ciljevi u pogledu osvajanja mjesta nisu postignuti, ma da je prodor bio jak i dubok. Na strani neprijatelja u toku ovih borbi bilo je 38 mrtvih vojnika a 67 ranjenih (podaci dobiveni od obavještajaca sa terena i provjeravanjem). Zaplijenjeno nije ništa. Naši gubici 10 mrtvih i 11 ranjenih. Među poginulim drugovima nalazi se potporučnik Milić Radulović i 3 borca crvenoarmejca.[4]

[3] Vidi dok. br. 67.
[4] Vidi primjedbu br. 5 uz dok. br. 67.

Utrošeno je 13.350 metaka puščanih, puškomitraljeskih i šmajserskih, 20 ručnih bombi, 23 mine za laki bacač i 113 mina za teški bacač. U borbi se naročito istakao vod crvenoarmejaca sa svojim vodnikom.

KRITIČKI OSVRT AKCIJE:

Dobre strane: akcija je bila pripremljena dobro ma da dosta u kratkom vremenu. Dobra volja boraca za akciju očitovala se u njihovoj udarnoj moći i istrajnosti u borbi po lošem vremenu čitavog dana. Prodorna moć bataljona osjetila se na cesti Križpolje — Senj i [pri] vođenju borbe u kućama po danu. •Smjelost štabova za vođenje akcije po ovako čistom terenu danju po snijegu bila je prilično dobra, dok izdržljivost boraca je bila na zavidnoj visini. Snalaženje u protunapadajima na neprijatelja bilo je dobro iako je neprijatelj bio nadmoćan.

Slabe strane: što se naše jedinice još nijesu navikle da u svemu pariraju neprijateljske manevre, nego se često osjećaju opkoljene od malih napadnih neprijateljskih grupa koje im se bace u bok ili za leđa. Što bataljon koji je bio u zasjedi na cesti Brinje — Senj nije pokupio plijen iz kamiona, nego je dozvolio da jedna manja grupica neprijatelja vodi borbu skoro čitav sat sa čitavim bataljonom i omogući dolazak neprijateljskog pojačanja na tu liniju.

Štab Brigade rukovodio je ovom akcijom i podijeljen je bio po bataljonima obzirom na njihovu udaljenost jednih od drugih.

Nijesu nam poznati rezultati borbe koju je vodila III Brigada ali po kratkom trajanju zaključujemo da se nije snašla dobro, ma da je sve težište borbe preko čitavog dana nosila na leđima I Brigada.

Moral boraca je u toku i poslije akcije bio na zavidnoj visini iako su poteškoće u ishrani i odjeći bile prilično teške.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant, pukovnik:

BR. 94

IZVJEŠTAJ ŠTABA DRUGE BRIGADE OD 22 MARTA 1944 GOD. ŠTABU SEDME UDARNE DIVIZIJE O NAPADU NA USTAŠE U ŽUPICU I KRIŽU[1]

ŠTAB
II UDARNE BRIGADE VII UD. DIVIZIJE N.O.V. JUGOSLAVIJE
Br. 115
Dne 22. III. 1944

Operativni izvještaj sa akcije
19. III. 44 **na** Zupić **i** Križ.

ŠTABU VII UDARNE DIVIZIJE

1) Položaj na kome se vodila borba bio je raznovrsan. Skicu terena nismo ni izrađivali, a Zupić i Križ nalazi se na sekciji Petrinja.

2) Borbu su vodila naša tri bataljona, t.j. I, II i dvije čete IV bataljona. Susjednih i sudejstvujućih jedinica nije bilo.

3) Jačina neprijatelja bila je 90—100 ustaša u Zupiću i Križu i oko 180—200 u Novom Selištu.[2] Imena njihovih komandanata nisu nam poznata.

4) Namjere neprijatelja bile su vjerovatno povući se za Petrinju u žicu i zidane bunkere. Naš štab dobio je naređenje da privežemo neprijateljske snage za naše položaje, zbog toga što su ostale brigade vršile napad na voz na pruzi Kostajnica — Sunja.[3] Naša odluka bila je da napadnemo neprijatelja u Zupiću i Križu, s tim da na jedno mjesto skoncentrišemo vatru bacača i teških mitraljeza i da bi polučili uspjeh.

5) Zapovijesti su izdane usmeno na terenu.

6) Borba je počela noću između 19/20. III. u 0.30 sati.

7) Cim su izvršili napad na neprijatelja, neprijatelj je automatski pobjegao ispred naših jedinica i povlačio se u pravcu Petrinje. Naše jedinice produžile su napad za njima i oko 4

[1] **Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 8/6, k. 816.**

[2] **O napadu na ova neprijateljska uporišta piše u bojnoj relaciji Prvog zbornog područja sljedeće: »Ustaški kotarski lovački odjel Glina, sada u Petrinji, protivnapadajem odbio je jači odmetnički napadaj na zapadni vanjski odbranbeni pojas Petrinje. Naši gubici: 5 ranjeno, a protivnički nepoznati.« (Dokumenat u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 3/1—11, k. 58.)**

[3] **Vidi dok. br. 76.**

sata u jutro neprijatelj je dobio pojačanje 2 oklopna automobila i vjerovatno nekoliko snage pješadije, te je izvršio protunapad i počeo naše jedinice odbacivati na naše polazne položaje. Borba se završila u Novom Selištu u 5 sati u jutro i naše jedinice odstupile su na svoje stare položaje.

8) Željeni ciljevi u ovoj borbi nisu postignuti, zbog toga što nismo dobro procijenili situaciju i nismo došli do tog stanovišta da će neprijatelj bježati. Postavljeni zadaci izvršeni su. Zarobljeno i zaplijenjeno od važnih stvari nije ništa, već nešto municije, puščane i minobacačke koje je ljudstvo odmah iskoristilo. Gubitci neprijatelja bili su vjerovatno veći, ali mi nismo dobili tačne podatke, nego jedino znademo za 4 mrtva koji su ostali na bojnom polju, samo im je neprijatelj skinuo oružje.

9) iNaši gubitci bili su 2 lakše ranjena i jedan koji se predao neprijatelju.

10) Utrošak municije bio je:

23 .. . kom. mina za teški bacač, od kojih 15 teških i 7 lakih

1.000 kom. metaka za »Brede« 7.92 mm.

300 kom. mauzerskih metaka za puške i p. mitr.

200 kom. metaka 6,5 mm. za talijanske puške i p.mitr.

Oštećenog oružja i drugih sredstava nije bilo.

11) Za pohvalu nema nikoga.

12) Za kaznu i pozvati na odgovornost nema nikoga.

13) Akcija nije bila dobro pripremljena, pošto smo kasno dobili naređenje da pristupimo aktivnosti, te smo tako iznenadno izvršili napad. Odluke izdate zapovijesti bile su realne i komandovanje viših i nižih rukovodioca dobro se snašlo. Bataljoni su upotrebljavali svoje teško oružje. Kad je neprijatelj počeo odstupati nije se moglo tako lako donijeti odluka jer se nije moglo znati šta neprijatelj namjerava. Iz ove akcije imamo pouku da je dobro ne potcjenjivati neprijatelja, ali ga nije dobro ni precijeniti, jer naša je velika greška bila što nismo imali zavučenu u zasjedi bar jednu četu negdje između Zupića i Novog Selišta, te bi tako bježećeg neprijatelja bili dosta pohvatali i uništili.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Borojević[4]

Komandant, major:
Rade Grmuša

(M. P.)

[4] **Slavko**

BR. 94

izvještaj ŠTABA OMLADINSKE BRIGADE »JOŽE VLAHOVIC« OD 22 MARTA 1944 GOD. ŠTABU TRIDESET ČETVRTE DIVIZIJE O NAPADU NA NEPRIJATELJSKU POSADU U DRAGANICIMA[1]

ŠTAB
OMLADINSKE BRIGADE
»JOZE VLAHOVIC«
Op. Br. 13/44
Dan: 22. III. 1944.

predmet: Operativni izvještaj o akciji na **Draganiće** — dostavlja.

ŠTABU XXXIV DIVIZIJE IV KORPUSA NOVJ

U vezi postojećeg naređenja dostavljamo operativni izvještaj o akciji na uporište Draganići[2] u sljedećem:

1.) Mjesto opisa bojišta dostavlja se u prilogu skica terena na kome je vođena borba.

2.) U ovoj akciji pored naše brigade učestvovala je kao osiguravajući dio borbenog rasporeda Brigada »Franjo Ogulinac-Seljo« i Zumberački partizanski odred i Belokranjski odred.

3.) Uporište je branilo 4 eskadrona PSV.[3] Naziv komandanta ove jedinice nije nam poznat.

4.) Neprijatelj je bio raspoređen u selima: Jazvaci jedan eskadron, Barkovići jedan eskadron, Vrbanci jedan eskadron, Draganići — Lazina jedan eskadron. Imao je dobro izrađene bunkere pokrivene sa drvljem i zemljom. Sistem bunkera i sam njihov raspored bio je tačno izrađen i raspoređen po planu vatre za odbranu tog mjesta. Neprijateljske namjere bile su održati se preko noći pod svaku cijenu u svojim objektima. Namjeru za prelaz u protivnapad protiv naših jedinica nije pokazivao. Jedino nastojao je svim silama da izbaci iz svog obrambenog sistema one dijelove koji su se probili.

[1] **Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 4/8, k. 1296.**

[2] **Opširnije o tome vidi dok. br. 58 u ovoj knjizi i dok. br. 3/1—109, k. 58 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.**

[3] **Iz sastava Prve kozačke konjičke divizije**

Naša odluka je bila sa dva bataljona likvidirati eskadron u selu Jazvaci, jednim bataljonom nadirati u pravcu Draganića.

5.) Prilažemo zapovijest[4] ovoga štaba donesenu na osnovu zapovijesti[5] Štaba XXXIV divizije i sopstvene odluke.

6.) Borba je počela 19. III. 1944. u 22.25 časova.

7.) U samom početku borba se razvijala točno po predviđenom planu i zadatku koga su dobile jedinice angažovane u napadu. Međutim, jedino što je manjkalo u samom početku bilo je to da ova dva bataljona nisu iskoristili sve svoje automatsko i ostalo oružje za dobijanje vatrene premoći i time nisu uspjeli stvoriti sve preduslove za izvršenje juriša. III bataljon koji je nadirao sa južnog pravca uspio je da se probije u selo onako kako mu je bilo naređeno, dok I bataljon nije potpomogao pokret ovog bataljona niti je svojom vatrom sprečavao neprijatelja u njegovom koncentrisanju vatre na III batanjon. Dapače ovaj bataljon u samom početku bio je rastrojen i povukao se na polazne položaje, što je imalo za posljedicu izbacivanje iz sela jedinica III bataljona. U ovoj fazi borbe demoralizacija zahvatila je rukovodioce zbog izbačenog velikog broja drugova iz stroja i ponovna priprema za juriš, kao i sam njegov razvitak bio je bezuspješan. Krivica leži u tome što Operativni štab Štaba brigade nije rukovodio sa akcijom ovih dvaju bataljona i što štabovi bataljona također nisu bili na mjestu odakle bi mogli pratiti razvoj situacije i prema njoj upravljati svoje jedinice.

Poslije toga nekoliko puta pokušavano je da se izvrši napad na neprijatelja, ali je bilo sve uzalud, jer je on osjetio pravac nadiranja, naše namjere i naše snage, ocijenio točno moral naših jedinica te konačno postao gospodar situacije vidjevši kakvog neprijatelja ima pred sobom.

Za sve ovo vrijeme bataljon koji je nadirao u pravcu Draganića naišao je također na jak i organizovan otpor neprijatelja, te i pored toga što se privukao pod zaštitom mraka i vatre svog oružja na relativno kratko odstojanje ipak nije uspio da probije neprijateljski obranbeni sistem, budući da se našao pred koncentričnom vatrom neprijateljskog oružja koji je branio sa istim sav predteren ispred svog obrambenog sistema. Ovaj bataljon daljnji svoj rad usmjerio je na to da veže ovaj dio neprijateljskog borbenog rasporeda i tako da mu onemogući koncentriranje ovih snaga n'a ostale jedinice naše brigade.

[4] **Redakcija ne raspolaže ovom zapoviješću.**
[5] **Vidi dok. br. 18.**

Nakon nekoliko puta pokušanih napada da se borba riješi **u** našu korist do čega nije došlo iz razloga što **I** bataljon poslije prvog juriša nije nikako uspio da se sredi i da time stvori potrebne uslove za upad u selo, a savezno sa tim **III** bataljon koji se dobro držao nije mogao sam ovo izvesti. Kod **III** bataljona bio je nedostatak taj što kad se uklinio u neprijateljski obrambeni sistem trebao je odmah da nadire u zapadnom pravcu i time bi potpomogao pokret **I** bataljona. Međutim, on vidjevši da **I** bataljon nije uspio u svojim namjerama osjećajući se osamljen povukao se na polazne položaje.

Vatra našeg teškog oružja, naročito minobacača, bila je ispod svake kritike.

Borba je završena u 2.30 sati i naše jedinice su se povukle.

Veza za sve vrijeme borbe nije bila organizovana iako **je** bilo naređeno da se svako pola sata šalju izvještaji. Jasno **je** onda da ni Operativni štab brigade nije mogao donositi pravilne odluke niti uticati na razvoj borbe, jer nije mu bila jasna situacija.

8.) Postavljeni ciljevi nisu postignuti.

Zarobljen je 1 konj, 1 sedlo i 1 puška, te nešto odjeće.

Neprijatelj je imao prema nepotpunim podacima 18 mrtvih, i veliki broj ranjenih. Potučeno je mnogo neprijateljskih konja.

9.) Naši gubici: mrtvih 7, ranjenih 28, nestalih.[6]

10.) Utrošak municije: mauzer 4.000, mina za teški bacač 22, municije 6,5 m/m 700, defanzivnih bombi 10, ofanzivnih bombi 8, granata za brdski top 8.

11.) U ovoj akciji dobro su se držali borci i rukovodioci **III** bataljona. Pojedinačno ne bi se moglo nikoga pohvaliti.

12.) Pored toga što su **Stab I** i **III** bataljona bili donekle na visini ipak podbacili su u tome što nisu rukovodili dovoljno sa svojim jedinicama, **a** naročito **Stab I** bataljona, koji je dozvolio povlačenje pojedinih četa bez njegovog odobrenja.

13.) Akcija bila je dobro pripremljena, odluke su bile realne, a zapovijesti prorađene i sa dobrom vojničkom i političkom pripremom, te sa pjesmom pošlo se na zadatak. Naglašujemo da je moral boraca i rukovodilaca bio na dobroj visini. Nedostatak je taj što štabovi bataljona podcijene važnost prvoga naleta, te dok ne bude situacija na terenu jasna oni puste svoje jedinice naprijed, koji onda nemajući čvrsto rukovodstvo ako naiđu na jačeg neprijatelja rastroje se i jasno je onda da svaki dalji rad štaba bataljona je težak, a nekad, što

[6] **U originalu izostavljen broj.**

se vidilo i iz ove akcije, uzaludan. Isto tako komande četa nisu dovoljno sposobne da donose odluke i da samostalno operišu.

Teški bacači nisu izvršili svoj zadatak, te uopće iako je bila noć što svakako otežava točnost gađanja ipak ni približno nisu pogađali određene ciljeve.

Isto tako međusobna saradnja i potpomaganje jedinica nije bilo na visini, što se vidi iz samog toka borbe.

Taktički i borbeni postupci starješina nisu bili u skladu sa razvojem situacije. Poslije prvog neuspjeha, umjesto da su se povukli na polazne položaje, sredili jedinice, preuzeli komandu u svoje ruke I i III bataljon te snažnom vatrom organizovano nastupili ponovo, oni su pojedinačno vršili napade, što je omogućilo neprijatelju da se brani čas protiv jednog, čas protiv drugog i tako da svu svoju vatru skoncentriše na pojedini bataljon.

Kao što se pokazalo uvijek, tako i sada, da od prvog naleta zavisi mnogo — da li ćemo bitku riješiti u svoju korist ili ne. Može se i ponovnim napadom to postići, ali svakako ide mnogo teže i sa više žrtava. Dalje, za vrijeme napada više bataljona na jednom sektoru mora postojati jedan dobar operativni štab koji lično treba da upravlja vatrom teškog oružja i da drži jedinice u rukama, te da sam prema situaciji osmotrenoj sa tog položaja ili prema izvještajima koje dobija od svojih nižih štabova upravlja napadom svojih jedinica. Svakako da brzo prenošenje naređenja i uočavanje pojedinih momenata od strane štabova bataljona uticaće na pravilnost odluke višeg štaba. Zato je potrebno da se prestane sa komandovanjem iz četiri zida već da operativni štabovi budu stvarno na mjestu odakle će moći pratiti razvoj događaja i donositi pravilne odluke.

Više vježbe treba posvetiti noćnim borbama i održavanju veze. S obzirom na malo brojno stanje bolničkih jedinica i nosilaca ranjenika potrebno bi bilo ubuduće ovakvim jedinicama dodjeljivati pojedine čete za iznošenje ranjenih drugova iz borbe, tako da se ne dogodi slučaj kao u o^oj akciji gdje iz streljačkog stroja na svakog ranjenog druga ode još po 2—3 borca. Jasno je onda da neprijatelj time postiže mnogo, jer jednim zrnom udalji iz stroja 4 borca.

Štabovi treba više da posvete pažnje svojoj izgradnji i da izvlače iskustva iz borbe, a sve zato da bi mogli bolje rukovoditi svojim jedinicama.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Bobetko Drago

Zamj. komandanta,
kapetan:
Lazo Dragaš

(M. P.)

BR. 94

IZVJEŠTAJ ŠTABA TREĆE NO BRIGADE OD 22 MARTA 1944 GOD. ŠTABU TRINAESTE I TRIDESET PETE DIVIZIJE O BORBI KOD OTOČCA[1]

STAB III BRIGADE
XIII DIVIZI. NOVJ
22. marta 1944 g.

Operativni izvještaj
za 21 **marta** 1944 g.

ŠTABU XXXV i XIII DIVIZIJE NOVJ

Dostavlja se naslovu operativni izvještaj za borbu od 21 marta o. g.

Borba se vodila istočno od Otočca na Umu, i to kota 566 i istočno prema koti 795.

(Sekcija Senj 1:100.000)

Borbu je vodio III bataljon ove brigade; lijevo od njega nalazio se bataljon II brigade XXXV div. koji je isto vodio borbu na svojem sektoru, dok na desnom krilu našega bataljona nije bilo naših snaga.

Naziv neprijateljske jedinice nije poznat, dok sam sastav bio je: ustaše, legioneri i Nijemci.[2] Isti su krenuli iz Otočca u jačini oko 300 potpomognuti sa vatrom iz dva topa koji su stalno tukli po našim položajima.

Neprijatelj je krenuo sa namjerom da ovlada položajima koje je držao naš III bataljon, kako bi mogao vršiti pljačku po okolnim selima, dok je naš zadatak, odnosno zadatak bataljona, bio da spriječi neprijatelja u namjeri.

Zapovijest pismena nije bila izdana, pošto je bataljon bio upoznat sa svakodnevnim zadatkom na tom sektoru, te da se ravna prema samoj situaciji na tom sektoru i kod susjednih jedinica.

Borba je počela 21 o.m. u 5 sati.

Naš bataljon zaposjeo je položaje u 4 sata u jutro, kao i svaki dan. U 5 sati neprijatelj se privukao između 1 i 2 čete

[1] **Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 13—4, >k. 1237 A.**

[2] **Riječ je o Izviđačkom odredu 392 legionarske divizije i Devetnaestom ustaškom bataljonu koji su preduzeli obuhvatni napad u cilju uništenja naših jedinica na Umu. Vidi dok. br. 39/14, k. 18 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.**

prodirući u pravcu kote 566 gdje je bio teški mitraljez Patrola u jačini od 5 drugova, koja je bila isturena u polin nije izvijestila bataljon o kretanju neprijatelja a prema podacima koje smo dobili ista ta patrola je dopraćena u Otočac ne zna se tačno je li se ta patrola predala ili je bila uhvaćena. Neprijatelj je došavši na blisko odstojanje otvorio jaku vatru iz automatskog oružja (p. mitraljeza i šmajsera). U oštroj borbi koja je trajala oko pola sata, naš bataljon je bio primoran na odstupanje, te se povukao u pravcu Škara. U 9 sati bataljon je opet zaposjeo stare položaje, pošto se je neprijatelj povukao u pravcu Otočca. Kroz cijelo vrijeme borbe, pa sve do odstupanja neprijatelja, tj. do 9 sati, tukla je neprijateljska artiljerija kako po položajima III bataljona tako i po položajima II i I bataljona koji se nalaze u Glavacima i Škarama, kojom prilikom su nekolicina drugova ranjeni. Rezervno mitraljesko odjeljenje, koje je bilo u selu, odmah je pohitalo u pomoć na položaj čim se je otvorila borba. Međutim, po dolasku na položaj, naišlo se na neprijatelja, kojom prilikom je neprijatelj oteo postolje od »Brede«.

Zadaci koji su bili postavljeni pred jedinicu, koja je vodila borbu, nisu bili izvršeni, pošto je neprijatelju uspjelo da ovlada položajima toga bataljona i da im nanese gubitke.

U ovoj borbi prema podacima neprijatelj je imao 5 mrtvih i 7—8 ranjenih vojnika, koje je povukao sa sobom.

Naši gubici iznose: 3 lakše ranjena, 8 nestalih (3 sa položaja, i 5 u patroli). Ovih 8 nestalih boraca bili su upućeni u našu brigadu iz Dopunskog bataljona, kao dezerteri, osim dvojice.

Naši gubici u materijalu jesu: postolje od »Brede« te puške od gore navedenih i nestalih.

Za vrijeme borbe utrošeno je: 1300 metaka i 23 ručne bombe, te 4 mine za teški bacač.

Bataljon nije mogao da se odupre na položaju i odbije neprijatelja u prvom naletu, našto je neprijatelj uspio da se zavuče između položaja četa s obzirom što su patrole bile pohvatane, te se nakon kratke borbe povukao dosta nesređeno. Poslije kada se bataljon sredio i krenuo ponovo na stare položaje držao se dosta dobro.

KRITIČKI OSVRT:

Prvo što je bataljon, odnosno štab bataljona, nepravilno učinio jeste to da su patrole koje je uputio bile sastavljene od takovih boraca na koje se bez nadzora odnosno vođenja jednog

starješine ne može jedinica osloniti. Drugo, što su zna-i i javili u **večer** štabu brigade da će neprijatelj kroz jedan ili dva dana **napasti** na te položaje u svrhu pljačke. Štab bataljona nije **ozbiljno** shvatio i poduzeo potrebne mjere obezbjedenja. Samo **rukovođenje** sa bataljonom u borbi u prvom naletu neprijatelja nije bilo kako bi na vrijeme procijenili situaciju i poduzeli potrebne mjere.

[a]Vidilo se u ovoj borbi da naše jedinice, kao i rukovodioci, ukoliko dožive iznenadni udar od neprijatelja, ne znadu se momentalno snaći i izvršiti protuudar te tako osujetiti neprijatelja u njegovim namjerama. U vezi gore navedenog, neprijatelj je to osjetio u borbama da, ukoliko ne iznenadi nas, ne može polučiti nikakovog uspjeha, samo neuspjeh. Stoga i nastoji da pojedine isturene naše dijelove iznenadi svojim noćnim **napadima.**

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar: Oper, oficir: V. d. komandanta, kapetan:
B.[4] Mamula

(M. P.)

[3] **Ovaj dio teksta pisan je u originalu mastilom.**
[4] **Bogdan**

BR. 94

IZVJEŠTAJ ŠTABA ČETVRTOG KORPUSA OD 23 MARTA 1944 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE 0 BORBI KOD CAZINA I SKOKOVA[1]

STAB IV KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE
Op. br. 73/44
23. marta 1944 godine

Operativni izvještaj o akciji 1 musi. brigade[2] na dan 29. II. 1944 godine.

GLAVNOM ŠTABU NOV i PO HRVATSKE

Borba je vođena oko Cazina i Skokova. Zemljište pokriveno snijegom 25—30 cm debelim.

Od strane neprijatelja učestvovao je Izviđački divizion i 8. baterija 373. legionar, divizije. Namjera mu je bila da upadne u Pećigrad i da ispita naše snage.

Cim je neprijatelj krenuo iz Cazina, o tome je štab grupe bio izviješten, i naredio je I brigadi koja se je nalazila oko Todorova da odmah krene i postavi zasjedu na križanju cesta Todorovo — Pećigrad — Skokovi.

Dana 29. II. 1944 u 02.00 sati krenuo je neprijatelj, jačine 2 satnije i jedne baterije od 3 haubice, nastupnim maršem od Cetingrada ka Pećigradu. U zoru je neprijatelj izbio na Skokove, gdje je na položaju ostavio bateriju i jednu satniju kao osiguranje, dok je druga satnija produžila za Pećigrad. Kada je ova satnija ušla u Pećigrad spustila se je jedna patrola na cestu i prekinula telefonsku vezu koju je neprijatelj toga momenta postavio. Odmah nakon prekida uputio se je iz Pećigrada jedan vod vojnika da pronađe kvar na liniji. Kada je ovaj vod izbijao na raskrižje ceste Todorovo — Pećigrad — Cazin, nailazio je upravo na cestu I bataljon I brigade. Bataljon je odmah otvorio vatru, a neprijatelj se je uspio poslije kraće borbe izvući ostavivši za sobom nekoliko mrtvih i ranjenih. Za ovo vrijeme je II bataljon krenuo prema neprijatelju na Skokovima sa namjerom da ga napadne, ali je neprijatelj već

[1] **Kopija originala, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istorisikog instituta pod rpg. br. 3—4, k. 426.**
[2] **O njenom formiranju vidi tom V, knj. 24, dok. br. 100.**

sa topovima krenuo prema Cazinu. Na otstupajućega neprijatelja otvorena je vatra iz mitraljeza i neprijatelj je u paničnom bijegu pobjegao ka Cazinu, kojom prilikom je imao nekoliko vojnika mrtvih i ranjenih, kao i konja.

Poslije gornje borbe povučena su ova dva bataljona na odmaranje, a III bataljon je ostao u s. Lučka sa zadatkom da i nadalje održava kontakt sa neprijateljem. Oko 23.00 sati neprijatelj je iz Cazina haubicama tukao cestu do Skokova, a iz bacača tukao cestu od Pećigrada do Skokova. Istovremeno počeo se je povlačiti iz Pećigrada ka Cazinu. Prilikom povlačenja jedna patrola otvorila je na njega vatru, našto se je on u paničnom bijegu povlačio ka Cazinu ostavljajući iza sebe dosta ratnog materijala.

Akcija **je, obzirom na neiskusno ljudstvo, dobro uspjela. Postavljeni ciljevi postignuti su.**

Zarobljeno: 1 podoficir i 1 redov Nijemac i 5 legionara. **Ubijeno** 8, a ranjeno 12 nepr. vojnika. Ubijeno i 6 konja.

Zaplijenjeno: 2 teška bacača, 3 mitraljeza »Šarca«, 15 karabina, 2 šmajsera, 2 pištolja, 40.000 mauzer municije, 1 tromblon sa 80 bombi, 75 mina za laki bacač, 2 dvogleda, 1 telefon, 10 km kabla, više ćebadi i šator, krila i 1 sanduk lijekova.

Utrošeno 1.200 puščanih metaka.

Obzirom na sastav i stanje kod ovih jedinica ne može se smatrati da je akcija potpuno uspjela. Rukovodioci i borci I brigade pokazali su se dosta slabo jer su prepustili borcima — partizanima da oni uglavnom snose teret borbe.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar: Komandant, generalmajor:

BR. 94

IZVJEŠTAJ ŠTABA SEDME UDARNE DIVIZIJE OD 23 MARTA 1944 GOD. ŠTABU ČETVRTOG KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE O BORBI KOD PETRINJE[1]

STAB
VII UDARNE DIVIZIJE IV KORPUSA N. O. V. JUGOSLAVIJE
Op. br. 146/44
Dne 23. III. 1944

Dostavlja se operativni izvještaj

ŠTABU IV KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE

1. Na dan 21. marta t.g. naša II brigada vodila je borbu sa neprijateljem koji je krenuo iz Petrinje prema našim položajima. Borba je vođena na liniji Kosinjak — Jelačićev spomenik, Zupić (kota[2] 264) i k. 135, Međuraće (kota 200) i Šestanj (kota 205). Ovi položaji nalaze se na sekciji Petrinja 1:100.000.

2. Borbu sa neprijateljem vodili su dva bataljona **II** brigade.

3. Neprijatelj je bio sastavljen od Čerkeza i ustaša. Jačina neprijatelja je bila 120 ustaša, koji su vršili napad od Križa prema Kosinjaku, i 300 Čerkeza, koji su napadali od Petrinje prema Mokrici i u pravcu Gore — Šestanj.

4. Namjere neprijatelja bile su izvršiti napad na naše položaje, odbaciti nas i ovladati Gorama. Naša odluka bila je tući neprijatelja u njegovom pokretu i ne dozvoliti mu prodiranje u Gore i u dublju pozadinu.

5. Zapovijest za ovu akciju od ovog štaba izdata je usmeno. Štab brigade izdavao je zapovijest u toku borbe prema situaciji.

6. Borba je počela 21. marta t.g. oko 8 časova.

7. Tok borbe: Neprijatelj je izvršio napad u pravcu Kosinjaka u momentu kada su se čete na položaju smjenjivale. Ovom prilikom povučena su bila pretstražarska odjeljenja radi smjene, a neprijatelj podišao dosta neopaženo i u izvjesnoj mjeri iznenadio naše snage, tako da je borba počela na glavnom položaju. Na lijevom krilu gdje je neprijatelj izvršio manevar

[1] **Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 32—3/1, k. 426.**
[a] **Trigonometar**

kod Krivog Hrasta, te je na taj način ugrozio bataljon između Šestanja i 2upića, i jednim drugim manevrom kod Glinske poljane u pravcu Mokrica, te je bataljon morao napustiti položaj na Kosinjaku. Ovo iz razloga što je jedna četa držeći položaj na Župiću (kota 264) i kota 135 bez ikakove borbe odmah pri nailasku neprijatelja napustila svoj položaj ...

Pošto je neprijatelj ovladao izvjesnim našim položajima i nije produžio dalje nadiranje, naši borci na izvjesnim pravcima krenuli na svoje položaje u cilju izvršenja povratnog napada, neprijatelj se povukao u pravcu Petrinje. Borba je završena na položajima gdje je neprijatelj izbio, a potom su zauzeti prvobitni naši položaji.

8. Ishod borbe: postavljeni cilj i zadatak u potpunosti nije izvršen, jedino što je u povratnom napadu zadatak djelimično izvršen i neprijatelju naneseni prilično osjetljivi gubici.

U borbi je zarobljeno: 1 karabin i 2 para uniformi sa cipelama.

Gubici neprijatelja bili su osjetni, ali tačan broj nismo utvrdili, zna se sigurno da je neprijatelj imao 6 mrtvih.

Naši gubici u toku borbe bili su 3 ranjena, među kojima zamj. komesara čete Carić Nikola.

Municije je utrošeno u toku borbe i to: 1.300 metaka za sve vrste pušaka, za puškomitraljeze i mitraljeze, 20 mina za teške bacače i 9 granata za P. O.[3] topove.

11. U borbi se nije niko istakao.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M. P.)

Politkomesar: **Uroš Krunić**

Komandant, p. pukovnik: **Mil. Pavlović**

[3] **Protivoklopne — protivtenkovske**

BR. 94

IZVJEŠTAJ ŠTABA DEVETE DIVIZIJE OD 23 MARTA 1944 GOD. ŠTABU OSMOG KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE 0 PRODORU NEPRIJATELJSKIH SNAGA NA PRAVCU LIV NO — PROLOG[1]

ŠTAB
IX DIVIZIJE N. O.V. JUGOSLAVIJE

23. III. 1944.
u 12 sati.

ŠTABU VIII KORPUSA N.O.V. i P.O.J.

1.) Jučer smo primili obavještenje od XX Divizije da je neprijatelj iz Livna došao u Prolog i zauzeo Prološku Dragu — visove Kik (k. 1117) i Visibabu (k. 1166). Mi smo odmah naredili našoj I Brigadi da ispita to, jer nas ona nije ništa izvijestila, pa po tome nemamo još izvještaja. Vjerujemo da su to manje neprijateljske snage i da će se — u koliko ih dočekaju dijelovi XX Divizije i naša I Brigada izvrši pritisak bočno — vratiti natrag. I Brigada se ima sva prebaciti na jugozapadnu stranu Livanjskog Polja, očistiti Prolog i Prološku Dragu i u koliko protjera neprijatelja, produžiće čitava u pravcu Buškog Blata ispod Kamešnice za dejstvo na put Karlov Han — Aržano u sadejstvu sa III Brigadom XX Divizije, koja se nalazi na jugoistočnim padinama Kamešnice.[2] Jedan dio ove brigade će vršiti akcije na putu Livno — Karlov Han. U koliko neprijatelj bude sa jačim snagama u Prologu, ova brigada će vršiti napade na njih.[3]

2.) Javili smo XX Diviziji da nas obavijesti o mogućnosti zajedničke akcije na Cetinsku dolinu i da nam javi vrijeme za to, a našoj II Brigadi smo naredili da izviđačkim dijelovima

[1] **Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 30—1/2, k. 517 A.**

[1] **O dejstvima Treće brigade na području Kamešnice vidi dok. br. 90.**

[s] **U operacijskom dnevniku Devete divizije! piše o tome sljedeće: »26. III. 1944 Prva brigada se čitava prebacila u pravcu Buškoga Blata južno od puta Prolog — Livno 1 izvršila čišćenje svih sela na ovoj prostoriji od manjih posada i milicije, prethodno je srušila most na Strugi kod Gubera ...« (Dokumenat u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 56/2, k. 842 A.)**

I preko Uništa ponovo ispita stanje neprijatelja u Cetinskoj do-
I Uni sa ove strane. Kada prikupimo podatke, izvijestićemo vas i pristupićemo akcijama.[4]

3.) Šaljemo vam dva risa hartije za vaše potrebe.

4.) 21. c. mj. završen je prvi kurs za niže vojničke rukovodioce pri ovome štabu. Ovaj kurs je slušaocima na njemu
[mnogo koristio, pokazalo se je dosta volje i interesovanja za vojničkim znanjima i postignuti su dobri uspjesi na ovome kursu. Slušaoci su pošli u svoje jedinice, osposobljeni neki za komandire, a neki za vodnike i desetare. S obzirom na to da je ovaj kurs bio od velike koristi, a dolaskom naše III Brigade u sastav ove Divizije,[5] koja ima vrlo mali i mlad i bez dovoljno vojničkih sposobnosti niži starješinski kadar, a na drugi kurs pri ovome štabu, koji će početi 27. o. mj., pozvali smo iz brigade 50 slušalaca, od kojih najveći broj iz III Brigade. Ovaj drugi kurs će trajati 28 radnih dana, po 8 časova dnevno, što iznosi svega 224 časa. Prema rezultatima prvoga kursa, i velikom voljom nižih rukovodilaca za vojničkim znanjem, na-
) damo Se da će ovaj kurs dati još bolje rezultate. Izrađujemo novi plan i program rada, pa kada bude gotov, dostavićemo vam ga na pregled i ovjeru.

11

5.) Prema vašem naređenju o polaganju zakletve kod naših jedinica postupili smo. Prvo su izvršene sve pripreme kod boraca i jedinica, pa je izvršena samo zakletva i to: kod II Brigade 14. o. mj. sa tri bataljona, gdje je izvršena prvo vojnička smotra bataljona, pa je izvršena i zakletva uz objašnjenje značaja iste vojnicima i nekoliko govora održanih im **od** strane drugova iz Štaba divizije i brigade; kod IV Bataljona ove brigade zakletva je izvršena 15. o. mj. na isti način. Vojnici su shvatili važnost zakletve, pravilno je razumjeli, tako da je polaganje zakletve izvršeno na svečani način i vojnici su poslije iste bili mnogo veseli.

Kod I Brigade je izvršena zakletva i to kod dva bataljona 19. o. mj., a kod druga dva 21. o. mj. Kod ove brigade je zakletva izvedena na svečan način sa svim orethodnim pripre-
I **mama.** Zakletva je izvršena i kod jedinica pri Štabu ove

*** Zajedničke operacije Devete i Dvadesete divizije prema Kninu i Cetinskoj dolini počefle su 8 aprila u cilju čišćenja neprijatelja na**
| ovoj **prostoriji i sadeistva Šestoj diviziji, koja je vršila napade pravcem**
| **Srb — Lapac. Vidi operacijski dnevnik Devete divizije u arhivi Vojnog**
| **istoriskog instituta pod reg. br. 56/2, k. 842 A.**

[5] Vidi primjedbu br. 13 uz dok. br. 127.

divizije 16. o. mj. \\uša III Brigada je ranije polagala zakletvu tako da su sve naše jedinice, t.j. borci svih jedinica zakleti na vjernost svojem narodu.

Što se kod naših jedinica zakletva nije ranije izvršila, napravljen je veliki propust, što se vidjelo i po utisku kod vojnika, koji je kod njih sama zakletva ostavila i pravilno objašnjavanje iste, te da je to trebalo mnogo ranije uraditi.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M. P.)

Za Štab divizije

Načelnik — p. **pukovnik:**
Momčilo Poleksić

BR. 94

IZVJEŠTAJ ŠTABA DVADESETE DIVIZIJE OD 23 MARTA 1944 GOD. ŠTABU OSMOG KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE 0 PRIJEDLOGU DEVETE DIVIZIJE ZA IZVOĐENJE OPERACIJA U CETINSKOJ DOLINI[1]

STAB
XX DIVIZIJE NOVJ
Br. str. pov. 302 u 23 h
Dne 23. III. 1944

ŠTABU VIII KORPUSA NOVJ

Primili smo danas vašu depešu br. 127 u kojoj nam javljate da IX divizija predlaže neke akcije u Cetinskoj dolini i da mi sa njom koordiniramo rad. Što se tiče akcije u Cetinskoj dolini mi smo vam još i ranije javili da smo mišljenja da akcije u Cetinskoj dolini mogu biti uspješne samo sa jačim snagama i jednovremeno, dok IX divizija javlja nam da će uputiti jednu svoju brigadu u pravcu Kamešnice za izvođenje akcija zajedno sa našom III brigadom.[2] Uporedo, sa ovim, oni su mišljenja da se poduzmu neke akcije u Cetinskoj dolini.[3] Prema tome, mi smo došli do zaključka da bi oni u akciji na Cetinsku dolinu učestvovali samo sa jednom brigadom. Ni mi ne bi mogli sa jačim snagama učestvovati, s obzirom da nam se jedna brigada nalazi južno od Kamešnice, jedna obezbjeđuje prebacivanje hrane sa Moseća, te bi prema tome i mi mogli učestvovati samo sa jednom brigadom. Dakle, svega sa dvije brigade, mišljenja smo, da se ne bi postigao željeni cilj u Cetinskoj dolini.

U Cetinskoj dolini nalaze se gusto posejani četnički i ustaški garnizoni, dok se u blizini nalaze jaki neprijateljski garnizoni Knin, Drniš i Sinj, iz kojih može vrlo brzo uslijediti

[1] **Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 34—1/1, k. 518.**

[2] **Štab Devete divizije izdao je 23 marta 1944 god. naređenje sljedeće sadržine: »Prva brigada da se čitava premjesti tojest prebaci na jugozapadnu stranu Livanjskog Polja na prostoriju Rujani — Lištane. Ova su mjesta sjeverozapadno od Livna (Prim. red.) i izvodi akcije u pravcu Buškog Blata i ispod Kamešnice južno od puta Prolog — Livno i da uspostavi vezu sa dijelovima XX divizije na pravcu Aržano«. Vidi operaciski dnevnik Devete divizije u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 52/2, k. 842 A.**

[3] **Vidi dok. br. 89.**

intervencija. Prema ovome, mišljenja smo da bi u Cetinskoj dolini trebalo izvršiti operaciju većega stila sa jačim snagama najmanje sa dvije divizije. Sa ovim snagama mogli bi likvidirati Otišić — Maovice, Podosoje, Garjak, Vrliku, Civljane, Kijevo, izvor Cetine,. Ježević i Koljane,[4] spriječiti intervenciju neprijatelja iz Knina, Drniša i Sinja, zadržati ova mjesta **bar** za izvjesno vrijeme u svojim rukama, izvršiti mobilizaciju i evakuaciju živežnih namirnica. Ovo bi ujedno bila naša pobjeda i na političkom polju, te bi mogli pojačati naše jedinice sa novomobilisanim. U jednoj ovakovoj operaciji glavnina snaga trebalo bi da napada zapadno od rijeke Cetine. Ukoliko bi izvodili sa manjim snagama, ne bi postigli nikakav značajniji uspjeh, zato jer bi neprijatelj vrlo brzo intervenisao sa jačim snagama, izbacio nas iz Cetinske doline, spriječio i mobilizaciju i evakuaciju, te bi na taj način još više porastao moral četničkih banda.

Za ovakvu veću operaciju dobro bi bilo kada bi mogle učestvovati i neke snage XIX divizije i njihovom pojavom **sa** pravca Kistanja prema Drnišu i Kninu vezale bi ove neprijateljske garnizone da ne pruže efikasniju pomoć napadnutima **u** Vrlici i Kijevu. Svakako da su potrebne temeljitije pripreme za ovu operaciju.

U jednoj vašoj depeši od 18. o.mj. pitali ste kako nas je neprijatelj mogao iznenaditi, kada smo znali za njegove koncentracije i namjere. Mi smo od vas tražili objašnjenje na ovu depešu, jer nas zaista neprijatelj u posljednje vrijeme nije nigdje iznenadio. Vi ste nam na nju odgovorili da smo vas mi izvijestili depešom da je neprijatelj napao Dinaru. Mi se također ne sjećamo da smo vam poslali neku depešu o napadu na Dinaru.

U jednoj vašoj depeši od 20 o.mj. koju ste nam uputili stoji kakvo ljudstvo treba da ostane. Samo ovoliko smo mi mogli da dešifrujemo, dok cijelu depešu nismo mogli dešifrovati. Ovu depešu nijesmo mogli razumjeti, pa vas molimo da nam je ponovite ili pismeno objasnite.

U vašoj depeši od 20 o. mj. naredili ste nam da stvaramo rezerve hrane od konfiskacije i rekvizicije. Mi uviđamo potrebu rezervi hrane, ali smo u nemogućnosti da stvaramo rezerve, kad od rekvizicije i konfiskacije ne možemo da ishranimo ni ljudstvo divizije.

U vašoj depeši br. 128 stoji da uputimo jednu brigadu u pravcu Aržana. Naša se već tamo nalazi jedna brigada,[5] pa nam je nejasno da li mislite na nju ili na još jednu.

[4] Vidi primjedbu br. 5 uz dok. br. 89.
[5] Vidi dok. br. 5 i 104.

Već više puta dolazi kod Štaba ove divizije karavan Grahovsko-peuljskog odreda sa dopisom Štaba odreda u kome ovaj odred dosta drsko od nas zahtijeva mitraljeza, puškomitraljeza, bombi, strojnica i municije. Mi smo ga dva puta povratili sa odgovorom da mi sa tim količinama oružja i municije ne raspolažemo, čak da i sami u tome oskudijevamo, a sada, kada je taj karavan došao i po treći put, sproveli smo ga sa našim karavanom za Muć, da se tamo snabdije sa potrebnim.

Raspored naših snaga je sljedeći:

I brigada na prostoru Bitelić — Vrdovo — Bajagić. Ova brigada vršila je u toku jučerašnjeg dana zakletvu uz prisustvo Štaba divizije.

II brigada sa dva bataljona osigurava prebacivanje žita iz Moseća, dok se dva bataljona nalaze na prostoru Modraš — Cubrice — Perkovići — Laktac — Zasiok. Ova brigada mobilisala je do sada 50 novih boraca.

III brigada nalazi se južno od Kamešnice na prostoru Rože — Vrpolje — Donja Tijarica — Strižirep. Ova brigada vršila je do sada mobilizaciju i mobilizirala oko 125 boraca. Ona je više puta vodila manje borbe sa neprijateljem koji je pokušavao iz Aržana i Čiste da omete samu mobilizaciju. Svi neprijateljski napadi odbijeni su. Neprijatelj je imao oko 10 izbačenih iz stroja samo u jednoj borbi, kojom prilikom je zaplijenjen 1 šarac, šmajser, pištolj sa municijom, zarobljen je jedan Nijemac koji je ranjen u obje noge. U toku jučerašnjeg dana 1 bataljon ove brigade izvršio je napad na Svib, neprijatelj je pobjegao, zarobljen je 1 domobran, koji je već raspoređen u jednu našu brigadu.

Bataljon odreda[6] koji se je do sada nalazio u Bračevom Docu oslobodili smo i stavili odredu na raspoloženje, s.tim da ga aktivizira.

Na ovome sektoru ima dosta neprijateljskih špijuna, koje pomalo hvatamo, neke uništavamo, a neke vam i šaljemo.

Neprijatelj nam je do sada najavljivao nekoliko ofanziva; po njegovim pokretima i pripravama moglo se to i konstatovati, ali do sada ništa nije poduzeo. Svakako da smo poduzeli sve kako bi ga što spremnije dočekali i spriječili eventualno iznenađenje koje bi on želio koristiti.

[8] Riječ je o Prvom bataljonu Dinarskog NOP odreda koji jö zatvarao pravac Koljane — Bračev Dolac — Dinara. Opširnije o tome vidi dok. br. 92.

Uslijed situacije, tj. neprijateljskih pokreta iz Livna prema Han Prologu i koncentracije u Sinju i Obrovcu,[7] nismo mogli prebaciti hranu iz Kamešnice na Vrdovo. Pored ovoga naša I brigada vršila je zakletvu, dok i druge jedinice nisu imale što da jedu. Zbog ovakove situacije izuzeli smo iz vašeg bunkera na Vrdovu oko 8000 kg žita. Karavan za prebacivanje žita iz Moseća organizirali smo na taj način da smo jednog intendanta divizije sa prepisanom depešom i odobrenjem korpusa uputili Komandi mjesta Muć, radi pronalaska toga bunkera i pripreme za dolazak karavana. Karavan će krenuti noću 25/26 o.mj. sa čišćenjem (prethodnim) kanala do Moseća, tj. Potravlja i Zelova.

Na Vrdovu češće vlada vrlo rđavo vrijeme, kojom prilikom uslijed takvog vremena često ne može da radi ni naša radio-stanica, te ukoliko nas ne budete čuli, molimo da imate ovo u vidu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkom.
Đorđe[8]

Komandant
major
Mile J. Uzelac

(M. P.)

[7] **Vidi dok. br. 89 u ovoj knjizi i operaciski dnevnik Devete** divizije u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 56/2, k. 842 A.
[8] **Edo Santini**

BR. 94

JZVJEŠTAJ ŠTABA GRUPE SJEVERNODALMATINSKIH NOP ODREDA OD 23 MARTA 1944 GOD. ŠTABU OSMOG KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE O BORBAMA OD 5 DO 20 MARTA[1]

ŠTAB
GRUPE S. D. P. ODREDA
Br. 172
23. III. 1944

Dostavlja operativni izvještaj od 5 — 20 marta 1944. g.

ŠTABU VIII KORPUSA NOVJ
ŠTABU XIX S. D. DIVIZIJE NOVJ

Položaj: Sekcija Knin — Novi Grad — Šibenik — Žirje 1:100.000.

Naše snage: Kninski, Zadarski i Sjevernodalmatinski partizanski odred naoružani su s pješadijskim oružjem.

Situacija: Neprijatelj[2] drži čvrsto u svojim rukama komunikaciju Knin — Gračac, Skradin — Benkovac — Zadar i Zadar — Smilčić — Obrovac, na kojima svakodnevno vrši saobraćaj od jednog, pa i preko 100 kamiona. Cestu Knin — Kistanje, Benkovac — Vrana — Biograd, Pirovac — Biograd — Zadar neprijatelj koristi prema potrebi. Na ovim komunikacijama neprijatelj se kreće od jednog do 20 kamiona uz 1—2 tenka i 30—40 vojnika. Iz garnizona Kistanje — Skradin — Bribir — Bribirske Mostine, Ostrovičke Lišane — Benkovac — Vrana i Pirovac neprijatelj u posljednje vrijeme vršio je češće ispade sa motorizacijom i sa pješadijom.

[1] **Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta, pod reg. br. 32—1/2, k. 517 A.**

[2] **Komunikaciju Bihać — Gračac — Knin držale su jedinice 373 legionarske divizije, dok je ostale komunikacije u sjevernoj Dalmaciji kontrolisala njemačka 264 pješadijska divizija. (Podaci iz arhive Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 2—4 i 17/2, k. 74 A.)**

Raspored naših snaga: Kninski odred nalazi se na prostoru Biovičino Selo — Radučić — Mokro Polje — Rujište Ovaj odred orijentisan je na komunikacije Knin — Kistanje, Pađene — Mokropolje i R_u_ jište — Zrmanja.

Sjevernodalmat. part. odred nalazi se na prostoru Devrske — Dobropoljci — Brgud. Ovaj odred orijentisan je na komunikaciju Skradin — Benkovac i Mostine — Kistanje.

Zadarski part. odred nalazi se na prostoru Pirovac — Stankovci — Ceranje — Jagodnje. Ovaj odred orijentisan je prema Vrani i Benkovcu, vrši osiguranje prihvata materijala i trupa sa otoka i osiguranje kanala Kolarine — Kozlovac preko komunikacije Skradin — Benkovac.

Zadatak naših jedinica: Ofanzivno djelovati na neprijateljske komunikacije i postavljati zasjede na istima manjim neprijateljskim dijelovima. Prikupljati dezertere sa teritorije svog djelovanja, sprečavati ispade manjih neprijateljskih dijelova na oslobođenu teritoriju, osiguravati prihvat materijala i trupa sa otoka i osiguravanje kanala preko ceste Skradin — Benkovac.

AKCIJE:

Sj. dalm. odred: Neprijateljske namjere nepoznate. Obezbjeđujući neprijateljski dijelovi u izvršenju zadatka dolazili su u sukob i napadali naša obezbjeđenja. Prema razvoju situacije donosili smo definitivne odluke i prihvaćali borbu nakon točno ispitane jačine neprijateljskih snaga, da neprijatelju ne dozvolimo upadati dublje u oslobođeni teritorij, odnosno da zaštitimo našu pozadinu.

Za bataljon Štab odreda je direktno izdavao zapovijesti usmeno na temelju procjene situacije.

Dana 7. ov. mj. neprijatelj je htio u Đevrskama kod crkve održati zbor. Sa jednom desetinom dejstvom od pravca s. Nožica civili su se razbježali, a četnici se povukli, zbor nije održan. Istoga dana, noću, glavnina Đuićevih četnika jačine 652 četnika otputovala je preko Roškog

Slapa za Kosovo. Sa našim snagama zauzeli smo Đevrske. Dana 9 ov. mj. njemačka motorizovana kolona jačine od 60 motornih vozila prošla je od Mostina prema Kistanjima, a odatle preko Roškog Slapa u Drniš. U sastavu kolone bilo je nekoliko težih tenkova i naš Drugi bataljon povukao se je iz Đevrsaka u zaseok Ležajić. Jedna naša četa istog dana u 16 časova napala je neprijateljsko obezbjeđenje na Planišniku. Neprijatelj je odstupio u pravcu Bribira. U 14 časova dana 10 ov. mj. jedna grupa njemačkih vojnika jačine od oko 40 napala je naše obezbjeđenje na Diviću. Naši vojnici u panici pobjegli su, jer je neprijatelj postigao iznenađenje radi nepravilnog vršenja dužnosti stražarskog odjeljenja naše mrtve straže na Diviću. U 8 časova dana 11 ov.mj. grupa njemačkih vojnika u jačini od oko 100 u sadejstvu četnika iz Bribira jačine 60 od pravca Mostine — Bribir pokušala je izvršiti upad u Đevrske. Naš Drugi bataljon dočekao je neprijatelja i nakon kratke borbe isti se je povukao u polazne baze Bribirske Mostine.

U izvršenju zadataka djelomično smo postigli ciljeve. Omeli smo četnike da održe zbor, protjerali smo neprijateljsko obezbjeđenje na Diviću, odbili smo pokušaj Nijemaca da izvrše pljačku u Đevrskama, nanijevši mu gubitke u mrtvim i ranjenim od 13 vojnika. Kod obezbjeđenja naših snaga zadatak nije izvršen, a cilj nije postignut, jer je neprijatelj svaki put polučio iznenađenje.

Naši gubitci: Jedan mrtav, jedan ranjen, dva nestala. Neprijatelj je uspio da nam zarobi jedan teški mitraljez i 6 pušaka.

Utrošak municije:

metaka za teške mitraljeze	700
„ za p. mitraljeze	660
„ za strojnice	280
puščane municije tal.	320
„ „ mauzer	42
5 granata za laki bacač	
2 engleske bombe.	

Pohvalu za hrabro držanje u borbi protiv četnika zaslužuje poginuli vodnik Medić Iv^ koji nije dozvolio da živ padne neprijatelju u ruke.
Ukor zbog lošeg vršenja dužnosti komandira mrtve straže zaslužuje zamjenik komandira Nadoveza Sava, koji je dozvolio da ga neprijatelj iznenadi i odnese oružje bez otpora.
Akcije su pripremane na temelju situacije brzo i realno.
Rukovođenje sa jedinicama kod nižeg komandnog kadra nedovoljno. U izvršavanju dobivenih naređenja, uglavnom zbog umornosti jedinica, starješine nisu učestvovali kao starješine, već kao strijelci. Automatsko oružje nije dovoljno iskorišteno. Jedan od najglavnijih nedostataka jest taj što kod izviđanja i obezbjeđenja sopstvenih jedinica starješinski kadar pada pod utjecaj boraca i sam dozvoljava da se dužnost stražara ne vrši najstriktnije vojnički. Patrole i izvidnice na dužnosti uopće nisu dovoljno budne, a najmanje pedantne, kakove bi ustvari morale biti, obzirom na neprijatelja i situaciju. Jedan od glavnih uzroka takvog stanja jest opći umor jedinica.

Kninski p. odred:

Položaj između kote 270 — Radići na cesti Kistanje — Knin. Zidovi i ograda sa gajevima, šiblje i grmovi sa kamenitim predjelima. Mjesto je pogodno za manju akciju, tu trćba izvesti na brzinu i to na manje snage.
U akciji 11. ov. mj. učestvovala je 1. četa I bataljona sa 3 p. mitraljeza u jačini 17 boraca. 12-og marta o.g. je učestvovala sa 3 p. mitraljeza. 13-og ov.mj. je učestvovala sa svoja 3 p. mitraljeza i pridodata joj 2 p. mitraljeza — jedan iz prve čete, jedan iz druge čete istog bataljona. 13-og marta o.g. je zasjeda postavljena između zaseoka Omčikus i Čimprage, uz samu cestu.
11. ov. mj. postavljena zasjeda u jačini jedne čete na cesti između Kistanja i Radučića. Neprijatelj u ovoj akciji imao je jednog zarobljenog, dok broj mrtvih nije poznat. Neprijateljski

kamioni uspjeli su da se probiju i isti nisu zaustavljeni.

12. ov. mj. postavljena je zasjeda na istom mjestu u jačini jedne čete. Akcija neuspjela obzirom što automatska oružja nisu dejstvovala.

13. ov. mj. jedna četa I bat. Kninskog odreda postavila je zasjedu između zaseoka Omčikus i Čimprage na cesti Knin — Kistanje. U zasjedu su upala 2 neprijateljska kamiona, 1 sanitetski auto i 1 tenk. Brojno stanje neprijatelja bilo je 45 Švaba i 15 četnika. U 16 sati otpočela je borba koja je trajala kratko vrijeme. Neprijatelj je imao 35 mrtvih i nepoznat broj ranjenih. Materijal nije se uspio pokupiti, pošto je tenk branio cestu i spriječio da borci mogu pokupiti oružje.

U ove tri akcije na našoj strani nije bilo gubitaka ni u ljudstvu ni u materijalu.

U ovim akcijama utrošilo se:

metaka za p. mitraljez	715
„ za tal. puške	40
„ za šmajser	325
3 granate za laki bacač	
3 engleske bombe	

Nedostaci koji su se pojavili u ovoj akciji jesu ti što automatska oružja zbog pomanjkanja ulja nisu mogla da dejstvuju.

Zadarski part. odred:

Dana 16. III. 1944. uputila se jedna neprijateljska kolona od Vrane za Benkovac i u isto vrijeme iz Benkovca za Vranu.[3] II bat. ovog odreda ujutro u 4 sata toga dana postavio je zasjedu na cesti Benkovac — Vrana. Položaj Veliki i Mali Umac, a druga četa na cesti Donje Ceranje na koti 20 (Prokop). Neprijateljska kolona jačine 40 vojnika, sačekata na cesti Benkovac — Vrana, potpuno je razbijena i uništena. U isto vrijeme nastupala je jedna kolona od Vrane prema Benkovcu i uspjela sa bacačima i topovima da odbaci našu četu sa Velikog i Malog Umca. Jedna neprijateljska ko-

[3] **Vidi dok. br. 151.**

Iona došla je u Gornje Ceranje i zauzela pol$_Q$, žaje kod Prlinovog stana. Naše dvije čete I bataljona pošle su da spriječe neprijatelja da ne prodre do Pristega. Jačina neprijatelja koji j$_e$ zauzeo položaj oko Prlinovog stana bilo je 35 ljudi. Jedna četa I bataljona otišla je da spriječi neprijatelja i ista ga je opkolila sa namjerom da ih žive zarobi. Dok je ista stezala obruč oko neprijatelja, neprijateljska motorizovana kolona išla je cestom iz Stankovaca za Benkovac, te je bacila jake pobočnice koje su nastupale: jedna cestom kroz G. Pristeg — Dobra Voda — Gornje Ceranje, a druga kroz Gornji Pristeg, južno od Dobre Vode. Pobočnica koja je nastupala kroz Pristeg, kao i motorizovana kolona iz Stankovaca, udarila je po našoj četi, koja je stezala obruč oko neprijatelja s leđa i prisilila je našu četu da se povlači preko brisanog prostora. U isto vrijeme jedna kolona od 20 neprijateljskih kamiona i tenkova išla je kroz s. Banjevci za Vranu i izbacila jaku pobočnicu koja je išla kotama iznad s. Radošinovci: k. 217 (Zečeva Gl.), k. 208 (Plješevica), k. 264 (Zmijevača), k. 213 (Zamina), k. 206 i 217 (Veliki Bak) do Vrane. Za ovo vrijeme kretala je jedna autokolona dobro osigurana iz Benkovca za Vranu, tako da je ovaj odred bio potpuno opkoljen u Donjem Pristegu i Donjim Ceranjima.

Kada se čula vatra u Banjevcima i Radošinovcima jedna četa pošla je na kotu 208 (kod Radošinovaca) sa zadatkom da spriječi neprijateljski prolaz iz Radošinovaca za Dobru Vodu i da spriječi neprijateljsku pobočnicu da nam ne bi udarila s leđa. Ova četa odbila je tri puta neprijateljski juriš na istu kotu, ali je bila izbačena minobacačkom vatrom i tom prilikom ranjen je komandant I bataljona. Ceta se povukla prema koti 163 [i] prema Donjim Ceranjima i tu se vodila borba do noći. U toku noći prebacili smo se na položaj iznad Radošinovaca u namjeri da izmanevrišemo neprijatelja te da mu dođemo iza leđa. Neprijatelj nas je napao 17. III. o.g oko 7 sati jutrom u Radošinovcima.

f

Jednom kolonom nastupao je: Vrana — k. 206 — Bak — kota 213 — kota 208, a drugom kolonom pravcem Vrana — Radošinovci. Istoj koloni kao prethodnica išli su kamioni i tenkovi. Treća kolona nastupala je od pravca Vranskog Jezera i Crnogorke, dok je četvrta od Pirovca preko čuka Stubice, i Banjevačkih stanova — kota 189 nastupala također prema nama. U isto vrijeme čula se neprijateljska paljba u Putičanjima, tako da smo mi u toku dana opet bili skoro sasma opkoljeni. Mi smo uspjeli da se u toku dana prebacimo preko Stankovačkog polja na kote više Stankovaca i tamo zauzmemo položaje.

Neprijateljski gubici: U toku ovih borbi bili su dosta veliki, ali pošto smo bili opkoljeni nismo mogli ustanoviti tačno njihove gubitke, jedino znamo za kolonu koja je išla iz Benkovca prema Vrani da je potpuno uništena, te da je iz iste uteklo samo dvojica vojnika. Na našoj strani bila su 4 mrtva i 5 ranjenih, među kojima komandant I bataljona potporučnik Iso Pavlica.

U ruke neprijatelja pala su 3 puškomitraljeza i to kad su poginuli puškomitraljesci.

Utrošak municije:

za teški mitraljez 2.800 metaka
za puške i p. mitraljeze 4645 metaka
18 engl, bombi.

Za cijelo vrijeme ove borbe borci su se dobro držali obzirom na jaku minobacačku vatru, te na nepoznavanje terena. Naročito se istakla 2. četa I bataljona. Nedostaci bili su u tom što su civili, naoružani sa puškama, pravili paniku među borcima, a bilo ih je i onih koji su bacili oružje.

11. marta o.g. jedan vod I bat. Zadarskog odreda uz pomoć seoske straže sela Ceranje od koje se formira Ceranjska četa postavili su zasjedu između Benkovca i Vrane kod sela Miranja. Jedna grupa od oko 30 ustaša u jutro krenula je iz Vrane za Benkovac gdje se otvorila borba. Neprijatelju je stigla pomoć od pravca Benkovca sa jednim bacačem i oko 100

vojnika. Našim snagama je pomogla **seoska** straža iz Jagodnje koja je sa jednim teškim **mi**traljezom udarila na neprijatelja s boka od strane zapada. Borba je vođena skoro cijeli dan. Neprijatelj je imao 7 mrtvih ustaša. Zarobljen je jedan bicikl, jedan ranac i nešto municije. Na našoj strani bio je lakše ranjen jedan **od**bornik.

15. marta o. g. jedna četa Kninskog odreda pokupila je telefonski četvorožilni kabel na prostoru duljine 3 km između Palanke i Pađena.

Kroz period od 5—20 marta o.g. jedinice Sjevernodalmat. i Zadarskog odreda osiguravale su prihvat i prebacivanje materijala iz Primorja u Bukovicu, a jedna četa Kninskog P. Odreda krenula je u pratnju materijala engleskog majora Roggersa. Operativni izvještaj Sj. dalmat. odreda o prodoru neprijatelja preko Devrsaka — Dobropoljaca i Bijeline za Parčin 18 ov. mj. nismo dobili.[4] Čim dobijemo operativni izvještaj Sj. dalmat. odreda, dostavićemo ga, te ćemo u istom navesti i razloge neprijateljskog prodora. Što se tiče aktivnosti jedinica u periodu od 5—20 ov. mj. bila je dobra, samo što su jedinice, zbog češćih neprijateljskih ispada i ofenzivnih namjera, ometane u izvođenju manjih akcija. Jedinice su za sve vrijeme bile na širokom prostoru i dosta zamorene.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
M.[5] Munižaba

Komandant, major,
Šime Ivas

P. S. Sveukupni gubici neprijatelja bili su oko 78 mrtvih, nepoznat broj ranjenih te jedan zarobljen. Naši gubici su 5 mrtvih i 6 ranjenih. Izgubljeno je od oružja 3 p. mitraljeza, jedan teški mitraljez i 6 pušaka.

[4] **Vidi dok. br. 77 i 99.**
[G] **Milan**

BR. 94

IZVJEŠTAJ ŠTABA GRUPE NOP ODREDA ZA SREDNJU DALMACIJU OD 23 MARTA 1944 GOD. ŠTABU OSMOG KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE O BORBAMA OD 3 DO 20 MARTA[1]

STAB
GRUPE PARTIZANSKIH ODREDA
ZA SREDNJU DALMACIJU
23 III 1944
Položaj

ŠTABU VIII KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE

Položaj

OPERATIVNI IZVJEŠTAJ:

Dinarski odred: I bataljon ovoga odreda koji zatvara pravac Koljane — Bračev Dolac — Dinara sa manjim dijelovima dolazio je u sukob sa četničkim patrolama na prostoriji sela Koljane; ti sukobi su prošli bez obostranih gubitaka. 8. III. jedna četa I bataljona prebacivala se preko Cetine za Moseć da predigne spremu i municiju. U prebacivanju preko Cetine potpomagao je Drugi bataljon II brigade XX divizije. Za vrijeme napada na neprijatelja u Potravlju, uslijed slabog održavanja veze, došlo je do međusobnog sukoba u kojem je četa izgubila 2 druga i 2 drugarice. U daljnjem probijanju prema Zelovu izostalo je 7 drugova koji su prema prikupljenim podacima zarobljeni i odvedeni u Sinj. Sa Moseća četa se prebacila sa I brigadom XX divizije ne imajući nikakovih sukoba sa neprijateljem. 14. III. ovaj bataljon u zajednici sa dva bataljona XX divizije napadao je neprijatelja u selu Koljane — Ježević.

Zadatak ovoga bataljona bio je da pročisti s. Ježević. Seoska milicija je davajući većega otpora pobjegla u pravcu Vrlike. Bataljon je u s.[elu] konfiskovao 100 kg žita i 7 goveda. 18. III. patrola ovoga bataljona (od 5 drugova) naišla je na četničku zasjedu u s. Koljane; iako iznenađeni borci oVe patrole su se

[1] **Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 7/7, k. 1603.**

snašli i prihvatili borbu koja je trajala 1 sat. U toi borbi poginuo je vođa patrole desetar Malenica, dok su dva druga ranjena. Neprijatelj je imao jednog mrtvog i nekoliko ranjenih.

II bataljon ovoga odreda zatvara pravac Han — Gala — Otok i Han — Bili Brig — Gljev. I pored zatvaranja i obezbjeđivanja tih pravaca 1. III. pa_ trola ovoga bataljona osujetila je pokušaj jedne ustaške patrole da izvrši pljačku u selu Gala. 11. IH. jedna desetina ovog bataljona izvršila je prepad na neprijateljske bunkere u Hanu — ubiven je jedan ustaša, a jedan ranjen. Manja odjeljenja ovoga bataljona u zajednici sa komandom mjesta izvršili su nekoliko noćnih upada u s. Glavice i Brnaze i konfiskovali žita i stoke od narodnih neprijatelja. Tom prilikom u s. Bmazima uhvaćen je jedan špijun.
U slobodnom vremenu jedinice ovoga odreda vršile su vojno-političku obuku.

Mosorski odred: Od 3 do 11. III. jedinice -ovoga odreda nalazile su se na prostoriji Dugo Polje — Mosor (Dom Kraljice Marije) — Dolac — Dubrava a jedna četa u s. Rude (u zaštiti ambulante). U tom vremenu postavljeno je nekoliko zasjeda neprijatelju na toj prostoriji na koje neprijatelj nije naišao. 11. t. mj. jedi-, nice su prikupljene u s. Dolac i 12 na večer sa 4 čete izvršen je napad na neprijateljski garnizon u s. Koštanje. Neprijatelj se nalazio utvrđen sa zidanim bunkerima u popovoj kući i crkvi. U borbi koja se vodila 4 sata neprijatelj je izbačen iz popove kuće i bunkera u samu crkvu odakle je pružao žilav otpor. Uslijed nedostatka teškog oružja i otežanog terena oko crkve nije se uspjelo otale izbaciti neprijatelja. Za vrijeme ovog napada neprijatelj nije pokušao da reagira iz susjednih garnizona. U ovoj borbi nismo imali gubitaka, dok gubici neprijatelja nam nisu poznati iako ih je bilo. Poslije ovoga napada 5 ustaša iz samog sela pobjegli su iz garnizona i kriju se kod svojih kuća.

13. III. sa jednom četom izvršena je konfiskacija hrane i stoke u s. Seoce kod narodnih neprijatelja. Istoga dana četa koja se nalazi u Dubravi postavila je zasjedu neprijateljskoj patroli na putu Sri-

njine — Tugare. Ubivena su dva a zarobljena 4 ustaška vojnika, naši gubici: 1 mrtav.

14 t.mj. 2 čete I bataljona prebacile su se na prostoriju Ugljane — Čačvina. Istoga dana četa iz Dugog Polja postavila je nagaznu minu na cesti Sinj — Split. Dignut je u zrak neprijateljski kamion u kome je bilo 10 domobrana, većina ih je ranjeno, dok su neki od eksplozije i straha poludjeli.

15 t.mj neprijatelj je sa dvije kolone iz pravca Srinjina i Gata u jačini oko 100 vojnika izvršio napad na našu četu u s. Dubrava, borba je trajala 3 sata i neprijatelj je prisiljen na povlačenje. Naši gubici u toj borbi: 2 ranjena i 1 zarobljen. Tačni gubici neprijatelja nisu nam poznati.[2]

Svilajsko-mosećki odred: Od 11 do 16 t.mj. članovi Štaba grupe izvršili su obilazak i reorganizaciju sređivajući jedinice ovog odreda. U tom periodu, osim vojno-političke obuke, bataljoni nisu vršili operativne zadatke osim što je jedna četa u s. Zelovu izvršila kod ustaša konfiskaciju hrane i stoke.

17 na 18 na večer izvršen je napad na ustaški garnizon u s. Ramljane.[3] Neprijatelj je bio utvrđen u 5 zidanih i drvljem pokrivenih bunkera na koti 499. Jačina neprijatelja: 80 ustaša i milicionera. Prvi bataljon napadao je pravcem Vrba — Baković (kota 499) i sjeverozapadne strane kote 499 obezbjeđujući se na Gradini (kota 580). II bataljon napadao je pravcem Borozanove staje — kota 499, Borozanove staje — Škomrlji jugozapadno na kotu 499 obezbjeđujući se na Mandinu Brdu (kota 698). Uslijed nailaska jače neprijateljske kolone cestom Muć — Drniš Drugi bataljon nije izvršio napad predviđajući da 1 bataljon neće moći napadat uslijed te kolone, tako da je napad izvršio samo I bataljon i poslije kraće borbe neprijatelj je pobjegao. Zaplijenjen je teški mitraljez »Fiat« sa 3 sanduka municije. Gubitaka nisu imali, neprijateljski nam nisu poznati. U toku iste

[2] Gubici ustaša bili su: 2 poginula i 1 ranjen. Vidi dok. br. 154.

[3] U dnevnom izvještaju njemačkog Petnaestog armijskog bi'dskog korpusa od 20 marta 1944 god. rečeno je o tome sljedeće: »Prema izvještaju ustaša nadmoćne neprijateljske snage napale oslonu tačku Ramljane na putu Drniš — Muć. Oslona tačka napuštena«. (Dokumenat u arhivi Vojnog istoriskog instituta, Minhen 5/1291—1292.)

noći miner^ki vod minirao je cestu sa tri mine na prostoriji Vrba — Postinje.

18 t.mj. jedinice se nalazile na istoj prostoriji tj. Svilaja — Moseć. Toga dana u 4 sata u jutro naišla su tri neprijateljska kamiona iz kolone na postavljene mine i uništena su. Broj žrtava nije nam poznat jer neprijatelj ih odmah pokupi.

19 t. mj. pošto se neprijatelj ponovno povratio u Ramljane na večer izvršen je ponovan napad sa istim rasporedom. Napad je otpočeo u 23 sata. Neprijatelj pojačan sa nekoliko aktivnih ustaša počeo je ogorčeno da se brani, ali poslije borbe od 1 sata neprijatelj se u neredu provukao koristeći dobro poznavanje terena i mrklu noć. Zaplijenjeno je 150 kg. razne hrane iz ustaškog magazina, a od ustaških familija je konfiskovano 500 kg. žita, 11 goveda i 50 kom. sitne stoke. U ovoj borbi neprijatelj je imao prema do sada prikupljenim podacima 3 mrtva, od kojih 2 poznata ustaška terorista iz s. Radunić i Crivac i 6 ranjenih. Naši gubici: komandir II i komandir III čete I bataljona i 3 ranjena. Bunkeri su zapaljeni i porušeni i neprijatelj se više nije povratio u Ramljane. Te iste noći minerski vod minirao je cestu sa dvije mine na prostoriji Vrba — Tijesna Vrba.

20 t. mj. I bataljon nalazio se na prostoriji G. i D. Ogorje — Baković, a II bataljon Moseć — Brštanovo. Toga dana naišla su dva neprijateljska kamiona na postavljene mine, od kojih se jedan zapalio, a drugi je uništen.

21 t.mj. jedinice sa istim rasporedom, dok je minerski vod pod zaštitom jednoga voda minirao cestu sa tri mine na prostoriji g. Muć — s. Pod Glavicom, od kojih su uništena tri kamiona — u jednom kamionu bila su tri mrtva i dva ranjena, a za ostale nismo mogli dobiti podataka.

Noću 21 na 22 jedna četa II bataljona postavila je zasjedu na cesti Muć — Drniš na Gradini (kota 580) ali se uslijed lošeg vremena i snijega povukla.

23 t.mj. II bataljon upućen je u s. Trolokve, a Prvi u s. Brštanovo da bi izvršili prihvat novomobilisanog ljudstva sa Trogirskog sektora.

Šibensko-trogirski odred: U borbi koju je vodio ovaj odred 3. III., kako smo izvijestili u prvom izvještaju, pored jednog mrtvog imao je i jednog zarobljenog, dok su trojica dezertirali.

Od 5 do 10 t.mj. izvršeno je prikupljanje i sređivanje jedinica ovog odreda. Odred je bio raspoređen na prostoriji Labin — Trolokve — Nadograde — Rastovac. Na ovoj prostoriji postavljane su svakodnevno zasjede na koje neprijatelj nije naišao.

14. III. jedna desetina postavila je zasjedu u G. Segetu (Medici) na koju je naišla neprijateljska patrola (12 vojnika). Uslijed toga što je zaglavio puškomitraljez neprijatelj je imao samo dva ranjena.

15 t.mj. minirana je cesta na prostoriji Vršine — Marina i na jednu minu naišao je neprijateljski kamion sa vojskom koji je uništen; neprijatelj je imao šta mrtvih šta ranjenih 21 vojnika.

15 i 16 t.mj. postavljene su zasjede na prostoriji G. Seget — Vršine — Marina na koje neprijatelj nije naišao.

19 na 20 t.mj. sa dvije čete izvršen je napad na ustaško uporište u G. Segetu (Baradići) gdje je bilo 30 ustaša. Borba se vodila 1 sat i po, poslije čega je neprijatelj uz gubitke 2 mrtva (među kojima komandir postaje), 2 koja su nestala i prema podacima još se nisu prijavila u Trogir i nepoznat broj ranjenih. Mi gubitaka nismo imali. Zaplijenjeno je 2 puške, 2000 metaka, 8 šinjela, 12 ćebadi i ostale spreme. Na ovo je neprijatelj reagirao što je 20 t.mj iz Trogira došao u G. Seget sa 400 ustaša. Iste noći kada je napadnut neprijatelj u G. Sepetu jedna udarna grupa spustila se u Trogir i izvršila prepad na zgradu gdje stanuju njemački oficiri, druga udarna grupa postavila je zasjedu na cesti Trogir — G. Seget, ali bez rezultata.

20 t.mj. naišla su na Prapatnici neprijateljska kola sa konjskom zapregom na nagaznu minu, ubijen je jedan neprijateljski vojnik a 2 teže ranjena.

Napomena: Iz samog izvještaja da se zaključiti da se stanje u pojedinim odredima popravlja, ali uočavaju se i krupniji nedostaci koji se neminovno moraju u najkraćem vremenu otstraniti, kao na pr. gubici u četi I bataljona Dinarskog odreda za koje nam sam Štab

odreda nije dao jasnu sliku, niti naveo razloge koji su do toga doveli. Zapaža se nedovoljna briga i olako shvaćanje odgovornosti za povjerene drugove. Kod Svilajsko-mosećkog odreda neodržavanje veze za vrijeme borbe i neuočavanje posljedica koje iz toga prcističu. Kod Mosor^kog odreda nedovoljna aktivnost i neuočavanje situacije na svom sektoru i ne korištenje opadanja morala i bježanje neprijateljskih vojnika iz uporišta na njihovom sektoru. Kod Šibensko-trogirskog odreda također se zapaža neaktivnost i nedovoljno zalaganje.

Posljedica ovih nedostataka jeste nedovoljan i djelomično površan vojno-politički rad štabova i loše organizovana obavještajna služba po odredima. Borbenost kod boraca je zadovoljavajuća.

Preduzeće se mjere sa strane ovoga štaba da ukazivanjem i pomaganjem na licu mjesta otklone se izneseni nedostaci.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
si. otsutan

Komandant, major:
Branko Dude

(M. P.)

BR. 94

IZVJEŠTAJ ŠTABA ČETVRTOG KORPUSA OD 24 MARTA 1944 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE O DEJSTVIMA KORDUNAŠKOG, PLAŠČANSKOG I KARLOVAČKOG NOP ODREDA OD 1 DO 15 MARTA[1]

STAB IV KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE
Op. br. 94/44
24. marta 1944 godine.

15-dnevni izvještaj o radu Grupe odreda od 1.—15. III.

GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE

Izvještaj o radu Kordunaškog, Plaščanskog i Karlovačkog odreda u vremenu od 1. do 15. III. o.g.

KORDUNAŠKI ODRED:

I bataljon: 1. četa Tušilovački Cerovac, 2. četa Vukmanić, i 3. četa Trebinja.

5. III. 1944. izvršio je bataljon fingirani napad na neprijateljska uporišta Turanj, Kamensko i Kupski most. Neprijatelj nije odgovarao svojom vatrom.

Utrošeno 320 pušč. metaka.

6. III. 1944. cijeli bataljon nalazio se je u zasjedi na Popović Brdu i Turanjskom Brdu. Neprijatelj nije naišao.

10. III. 1944. oko 250 ustaša X ust. bojne napali su pravcem Vukmanić — Trebinja.[2] Namjera im je vjerovatno bila da iznenade našu četu na Cerovcu, jer je krenuo prema našem položaju još u toku noći. Preko civila se je saznalo za ovu njihovu namjeru i četa koja se je nalazila ovdje na položaju uputila je 1 desetinu da sačeka njegovu prethodnicu i da je napadne.

Neprijatelj je naišao rano ujutro, tako da se je poslana desetina iznenada srela sa njim u pokretu, ali se je pod borbom uspjela izvući. Ceta koja se je nalazila na položaju Goščaci —

[1] **Kopija originala, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 22/3, k. 426.**

[2] **Opširnije o tome vidi bojnu relaciju Prvog zbornog područja u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 3/1—15, k. 58.**

Radočaj dočekala je neprijatelja i spriječila mu dalje nastupanje. Borba je završena na Miljanovu brdu.

Gubici neprijatelja: 2 mrtva i 5 ranjenih.

Vlastiti gubici: 3 lakše ranjena.

Utrošeno 450 pušč. metaka.

Nedostatak kod ove akcije je taj što je održavana slaba veza sa ostalim četama bataljona, tako da ove nisu učestvovale u borbi, ma da bi im se pružile prilike dobrog bočnog dejstva.

14.111.1944. *I*

Jedna grupa od 25 drugova srušila je između Karlovca i Rečice 70 met. želj. pruge.

Vršen je fingirani napad na Kupski most. Odgovoreno jakom vatrom.

II bataljon:

Raspored: 1. četa Tržićki most, 2. četa na Ravidenici (k. 398), 3. četa u rezervi.

2. *III. 1944.*

Neprijatelj u jačini od oko 300 ustaša sa 7 bacača i 1 p. k. topom krenuo je u 06,00 sati od Kamenice cestom za Tržić, a jače patrole uputio je u pravcu Simića Brda, Mrežnice i rubom ispod šume Huma. Neprijatelj je uspio da potisne prednje dijelove sa svojih položaja, ali se je pod vatrom 2. čete sa Tržićkog mosta morao povući.

Gubici neprijatelja: 3 mrtva i 5 ranjenih.

Vlastiti gubici: 2 ranjena (od kojih 1 naknadno umro).

Utrošeno 1380 puščanih metaka.

Obzirom na rastresito kretanje neprijatelja, akcija nije dala rezultate koje je mogla dati, jer je postojala mogućnost da se neprijatelju nanesu znatno veći gubici.

4. III. 1944.

Bataljon vršio fingirani napad na Kamenicu. Neprijatelj odgovorio jakom puščanom i mitraljeskom paljbom.

Utrošeno 540 puščanih metaka.

Jedinice toga bataljona vodile su odbranbenu borbu, te time omogućavale napad III brigade VIII divizije i 2 bataljona Plaščanskog odreda na Troj Vrhu i Vojnovcu. Neprijateljski gubici nepoznati, vlastitih nije bilo.

i

12. III. 1944.

Bataljon prebačen u Koransko Selo.

14. i 15. III. 1944.

Bataljon je u zasjedi prema Generalskom Stolu kod Keić mosta, ali neprijatelj nije nailazio.

III bataljon:

Raspored: 1. četa s. Lipovštane, 2 četa Kestenjak.

2. *III. 1944.*

Bataljon postavio zasjedu kod Keić mosta, ali neprijatelj nije nailazio.

9. III. 1944.

Jedna grupa od 10 boraca postavila zasjedu prema Generalskom Stolu na k. 145 (Žunići). Na zasjedu je naišlo 20 njem.[3] vojnika u koloni, koji su pušteni na 10 koraka sa namjerom da budu uništeni a neki i zarobljeni. Poslije prvog metka na puškomitraljezu se je desio zastoj, tako da je neprijatelj prije otvorio vatru nego zasjeda. Desetina je morala napustiti svoj položaj.

Gubici neprijatelja: 5 mrtvih i nepoznat broj ranjenih.

Vlastiti gubici: 3 mrtva i 1 ranjen.

Utrošeno 80 puščanih metaka.

PLAŠCANSKI ODRED:

1. III. 1944.

I bataljon u s. Međeđak na položajima prema Troj Vrhu gdje se održava kontakt sa neprijateljem pomoću patrola, a sa zadatkom da zatvara pravac Troj Vrh — Plaški.

II bataljon u s. Starom Selu, sa zadatkom da održava kontakt sa neprijateljem koji se nalazi na Tulačniku, te upućuje patrole za Lisac, Tobolić i Vezmari.

III bataljon na sektoru Vaganac — Ličko Petrovo Selo, i za ovo vrijeme nije imao borbene djelatnosti.

3. III. 1944.

U suradnji sa III brigadom VIII divizije, koja je trebala napasti Troj Vrh i Vojnovac, trebala su ova 2 bataljona napasti s. Jančiće i Turkalje.

[3] **njemačkih**

I bataljon je krenuo na izvršenje zadatka u 22,00 sati ali ga nije mogao izvršiti, jer nije mogao pregaziti r. Vrnjiku'

II bataljon nije pristupio izvršenju zadatka jer I bataljon nije mogao preći rijeku.

5. *III. 1944.*

Neprijatelj je spremao upad u Plaščansku dolinu,[4] te je radi olakšanja toga rada na dan 4. III. uputio jedan bataljon[5] od Kamenice preko Tržića u s. Tobolić, odakle je pokazao namjeru da produži preko Kneje za s. Plavcu Dragu. Neprijatelja u Toboliću napadala je III brigada VIII divizije,[0] ali je o pokazanim namjerama obavijestila Štab Plaščanskog odreda.

Uslijed opasnosti koja je prijetila od potpunog opkoljavanja od pravca Drage, prebačeni su I i II bataljon u toku noći na nove položaje i to: I bataljon na želj. prugu iznad sela Vere, a Drugi bataljon na položaj iznad sela Obsenice i Kosanovići.

Neprijateljske jedinice, i to II bataljon 846. puka 392. legionarske divizije i 33. ustaška bojna, imale su namjeru da prodru i Plaščansku dolinu u cilju pljačke.

Borba je otpočela toga dana u 15,00 sati, kada je neprijatelj pušten na blisko otstojanje i ravan i brisan teren gdje su ga naše jedinice osule jakom mitraljeskom i puščanom vatrom. Neprijateljski napad je toga dana 2 puta odbijen i neprijatelju nanijeti veliki gubici.

6. III. 1944.

Uz pomoć jake artiljeriske i minobacačke vatre neprijatelj je uspio I bataljon odbaciti sa njegovog položaja i zauzeti prugu iznad sela Vere. Drugom kolonom krenuo je neprijatelj od s. Lapat prema s. Plavči, ali je dva puta odbijen, tek treći puta neprijatelj je uspio da se probije iz s. Lapta do raskršća u s. Plavči uz pomoć jake artiljeriske i minobacačke vatre.

7. III. 1944.

U toku noći prebačena su 2 bataljona III brigade VIII divizije na pravcu kod Jovetića strane (s. Božići), tako da je jedan bataljon povučen u rezervu u s. Blata. Ovaj bataljon je preko noći zamjenjivao II bataljon III brigade na položaju.

[4] i [8] Vidi dok. br. 50.

[5] Odnosi se na Prvi bataljon 846 puka 392 legionarske divizije. (Podatak iz arhive Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 39/14, k. 18.)

12. IH- 1944.

Neprijatelj je usnio potisnuti bataljon III **brigade i upasti** u **selo** Blata.[7] I **bataljon povukao se** je **od s.** Blata **prema** Lič. Jesenici, a II **bataljon nalazio se je** na **položaju** Pištenik — **Krčevina.**

13. III. 1944.

U sporazumu sa III brigadom predviđen je napad na neprijatelja u s. Blata i Vera. Selo Blata trebala je napasti I četa sa 2 mitr. odjeljenja, s. Vera 3 pješadiske i 1 mitralj. četa, **a** 2 čete i **1** mitr. odjeljenje imalo je postaviti zasjedu kod Jurge za slučaj da neprijatelj hoće da se izvuče. Napad je otpočeo u 23,00 sati, ali nije ni na jednoj točki uspio, jer je neprijatelj davao jak otpor, a i bataljon III brigade nije napao od Plaške Glave kako je to bilo dogovoreno. Napad je trajao od 14. o. mj. u 06,00 sati.

15. III. 1944.

II bataljon nalazi se na položaju iznad s. Vere, dok je I bataljon u rezervi u s. Lič. Jesenici.

Za vrijeme od 1. — 15. III. o.g. kod Plaščanskog odreda:
Gubici neprijatelja: 40 mrtvih i 60 ranjenih.
Vlastiti gubici: 2 mrtva i 3 ranjena.
Utrošeno: 4.312 puščanih metaka.
Izgubljeno: 1 puškomitraljez i 2 karabina.

KARLOVAČKI ODRED:

1. — 15. III. 1944.

Novoformirani odred[8] ima svega 2 čete, koje se nalaze u stalnom pokretu u cilju pretresa sela, kontrole svoga područja i postavljanju zasjeda. Do borbene djelatnosti nije došlo nigdje.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar: Komandant, generalmajor:

[7] **Opširnije o tome vidi dok. br. 39/14, k. 18 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.**

[8] **Riječ je o reorganizaciji odreda poslije formiranja Karlovačke NO brigade. O formiranju Karlovačkog NOP odreda vidi tom V, knj. 14, dok. br. 45.**

BR. 94

IZVJEŠTAJ ŠTABA DEVETNAESTE DIVIZIJE OD 24 MARTA 1944 GOD. ŠTABU OSMOG KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE O FORMIRANJU NOVIH JEDINICA[1]

ŠTAB
XIX DIVIZIJE NOV JUGOSLAVIJE
A. br. 97
24. III. 1944. g.

ŠTABU VIII KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE

Glavni štab Hrvatske je postavio pred naš štab zadatak da formiramo IV Brigadu,[2] kako bi oni mogli našu III Brigadu da uključe u XXXV Diviziju. Također je postavljeno ponovno formiranje Zadarskog, Otočkog odreda, te razvijanje Prominske jedinice u odred.[3]

Po tim zadacima mi smo već u nekoliko i postupili i neke djelomično i riješili.

Štabu grupe[4] stavili smo u zadatak da pristupi formiranju još četiri nova bataljona u sastavu Sjevernodalmatinskog od-, reda, s tim da kada to bude izvršeno da će se četiri bataljona izdvojiti i od istih formirati nova brigada, a ostala dva sačinjavati će novi Sjevernodalmatinski odred. Sadašnja dva bukovička bataljona Sjevernodalm. odreda da se oslobode držanja položaja i aktivnosti van Bukovice, kako bi mogli da na terenu Bukovice sređuju se, vrše mobilizaciju i popunjavaju se. Uslovi za ovako postavljenu stvar postoje. Ta brigada zvala bi se Bukovička brigada, a tako bi je i popularisali, i ima uslova da sa novomobilisanim borcima iz Bukovice potpuno se popuni i naraste, dok bi nova dva bataljona Sjevernodalm. odreda bili sa terena s. Stankovci, s. Ceranje. Ceranjski bataljon već je i for-

[1] Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 34—2/2, k. 517 — A.

[2] Četvrta NO brigada formirana je naredbom Štaba Devetnaeste divizije od 28 juna 1944 god. od Grupe bukovičkih bataljona i dobila naziv »Bukovička brigada Devetnaeste divizije«. Komandant brigade bio je Simo Dubajić, a politički komesar Ferdo Toplak. Iz organizacionog izvještaja Štaba Osmog korpusa od 6 jula 1944 vidi se da je brigada imala četiri bataljona, četu za vezu, minerski vod, prateći vod i sani-, tetski vod. Brojno stanje brigade pri formiranju bilo je 600 ljud . Vidi^ dok. br. 4—2, k. 518, 1/3, k. 1008 i 29—13, k. 1009 I u arhivi Vojnog isto-, riskog instituta.

[3] O formiranju ovih jedinica vidi dok. br. 29 i 77.

* Riječ je o Štabu Grupe sjevernodalmatinskih NOP odreda.

miran od oko 120 boraca, a na terenu Stankovaca postoji Stankovačka četa, koja također naskoro treba da preraste u **bataljon.**

Iz sadašnjeg Štaba Sjevernodalmatinskog odreda predviđamo za Štab nove brigade samo kao komandanta — poručnika Dubaića,[5] dok bi ostale članove Štaba u datom momentu morali uzeti iz brigada.

Sektor djelovanja Sjevernodalmatinskog odreda samim tim pomakli bi više na sjeverozapad prema Raštanima, Jagodnji i **Smilčiću** i podpomogli Zadarskom odredu koji taj teren ne može sav obuhvatiti, a Sjevernodalm. dali nove baze za mobilizaciju.

Isto tako postavljeno je obuhvaćanje Skradinskog terena jednom novom jedinicom, koju će trebati formirati, a koja bi bila u sastavu Sjevernodalmatinskog odreda.

Situacija i stanje na Promini, kao i činjenica da je mobilizacija krenula, doveli su do toga da smo postavili i pitanje formiranja prominskih jedinica na bazi jednog odreda. Formiran je I Promińdki bataljon od oko 80 boraca i već se nalazi na teritoriju Promine. U toku je i formiranje II Prominskog bataljona, koji će također krenuti za Prominu, u koliko bude uslova. Izvještaji sa Promine govore o sve povoljnijoj situaciji i o mogućnostima daljnje mobilizacije na dobrovoljnoj bazi. Mi predviđamo formiranje Prominskog odreda od dva manja bataljona, a sa viškom boraca popunjavanje naše I Brigade. U tom smislu smo i radio-telegrafskim putem poslali predlog. U Štab Prominskog odreda predvidjeli smo za komandanta poručnika Vukmanovića,[6] dosadašnjeg zamjenika komandanta III Brigade; za politkomesara druga Zivkovića,[7] do sada zamjenika politkomesara Sjevernodalm. odreda, a za zamjenika politkomesara druga Jakovčeva,[8] do sada zamjenika politkomesara bataljona II Brigade. Druga Zivkovića predlažemo zbog toga što je rodom Kninjanin, dobro pozna Prominu i Promina njega, jer je ranije bio u OK KPH za Knin. Poručnik Vukmanović je Ličanin, dok drug Jakovčev je sa Šibenskog terena. Poručnik Vukmanović je Srbin, dok ostala dva su Hrvati. Taj štab u tom sastavu već je i zadužen sa zadacima i privremeno postavljen, te poslan na teren. Ovo smo učinili zbog toga ne čekajući odobrenje, jer situacija je vrlo povoljna i nismo smjeli gubiti vrijeme.

[5] **Simo Dubajić**
[6] **Staniša Vukmanović**
[7] **Ivan Zivković**
[8] **Gojko Jakovčev**

Sektor djelovanja Prominskog odreda bio bi prostor između Knina — Kosova — Drniša — r. Čikola — r. Krka, **kao** težište djelovanja, a teški uslovi opstanka na samoj Promini s vremenom će vjerovatno uvjetovati i dodjeljivanje mu sektora zapadno od r. Krke pa do linije Kistanje — Ivoševci — **Ervenik** — Mokro Polje. Samim tim Prominski partizanski **odred** bi potisnuo Kninski P. Odred više na sjever i na istok, **tako** da bi Kninski P. Odred mogao stvarno i da djeluje na prostoru koji mu je samim imenom dodijeljen: Kninska krajina sjeverno od Knina, sa obje strane rijeke Zrmanje do u visinu Otrića i Rastičeva.

Zadarski partizanski odred je formiran u sastavu dva bataljona. Taj odred još nije uspio da se povrati na teren Ravnih Kotara, ali postavljeno je da što prije krene. Uslovi za boravak tog odreda u Ravnim Kotarima su vrlo teški i teško da će se moći čitav održavati na svom terenu. On će međutim po bataljonima upadati u Ravne Kotare i prema situaciji povlačiti se. Sa manjim udarnim grupicama morati će pokrivati teren i poslije svog izvlačenja sa istoga. U Štab toga odreda predvidjeli smo za komandanta Potrebića Danu, koji je i ranije bio komandant toga odreda, a za politkomesara druga Pajića Iliju, sada je još politkomesar Dopunskog bataljona. Za zamjenika politkomesara Berovića Danu, ranije bio politkomesar Zadarskog bataljona (prije bio član OK KPH za Šibenik), Hrvat. I taj štab je već zadužen, privremeno postavljen, osim politkomesara druga Pajića, koji još nije razriješen dužnosti u Dopunskom bataljonu s obzirom na obuhvaćanje novih boraca iz Bilišana i Muškovaca.

Sektor djelovanja Zadarskog odreda bio bi uglavnom sa težištem u Ravnim Kotarima, a baze sa kojih bi upadao u Ravne Kotare: Velebit, Stari Grad, Vinjerac, Karin — Popović, te Raštane — Ceranje.

Bataljoni toga odreda također moraju biti po brojčanosti minimalni, a sa viškom boraca popunjavali bi brigade. Uslovi za mobilizaciju na njegovom sektoru postoje.

Otočki partizanski odred nije još formiran, ali je formiranje u toku. U Štab toga odreda predvidjeli smo za komandanta druga Friganovića,[9] sadašnjeg zamjenika komandanta Kninskog P. Odreda, a za politkomesara imamo u projektu druga Bašića,[10] zamjenika politkomesara III Brigade, koji je Otočanin. Sastav Štaba toga odreda predložićemo vam naknadno.

[9] **Ante Friganović**
[10] **Rudi Bašić**

Zadatak Otočkog odreda, odnosno Štaba, bio bi da sve borce na otocima pokupi, obuhvati i organizira u vojničke formacije, a potom organizirano prebaci na kopno, ostavljajući na otocima najminimalnije snage.

Za Kninski partizanski odred postavljeno je da se više orijentira prema Kninskoj krajini (Plavno — Pađene — Oton — Zagrovići — Golubić i na sjever do Otrića), s tim da se formira još jedan bataljon sa teritorija Plavna, a po mogućnosti i jedna jedinica za teritorij Krupa — Golubići — Turovac, koja bi parirala štetnost djelovanja velebitskih četnika i špiljara na liniji veze koja prolazi kroz Turovac — Duboki Dol — Krupa — Zegar. Ta preorijentacija Kninskog part. odreda praktički će biti moguća jačanjem Prominskog odreda, koji će vjerovatno djelovati sa sadašnjih baza Kninskog odreda, a to je Mokro Polje — Radučić.

Također je postavljeno pred Štab grupe odreda sjeverne Dalmacije obuhvaćanje terena južno od linije Krka — Čikola — Drniš do u visinu linije Rogoznica — Drniš, s tim da se što prije formira jedna šibenska jedinica'koja će djelovati na tom prostoru.

To su sve zadaci koje smo mi postavili pred Štab grupe, a pri izvršavanju istih mi ćemo pružiti punu pomoć Grupi. U prvom redu stavićemo im na raspolaganje potreban broj drugova za popunu novih štabova i za nove jedinice.

Popunu naše divizije mislimo ostvariti baš na bazi stvaranja novih odreda i poletu u mobilizaciji na njihovim teritorijama. I Brigadu mislimo da ćemo uspjeti popuniti sa Promine. Ta brigada sa svojim akcijama na Promini dosta se je popularisala i sami Prominci koji su k nama dosad dolazili spremni su da direktno uđu u tu brigadu. Od toga smo odustali bojeći se da to ne bi imalo hrđavih posljedica za daljnje rasplamsavanje ustanka **U** Promini i na samu mobilizaciju. Mobilizacijom Bilišana, Muškovaca stvorene su nove samostalne jedinice (Bilišanski i Muškovački bataljoni) koje ćemo uključiti i rasporediti po II Brigadi čim se stvore uslovi. Isto predstoji mobilizacija Zegara i Zelengrada. IV Brigada u koliko dođe do njezinog formiranja imala bi radi popune za svoju bazu Bukovicu. Osim toga, očekivamo da ćemo sa otoka uspjeti dovući sve borce, a također da će i Ravni Kotari dati velik broj boraca i sa time također popunjavati sve jedinice naše divizije i time bi pitanje brojnog stanja naše divizije riješili.

Molimo vas da nam po svim gornjim pitanjima što prije odgovorite i u koliko se slažete sa ovim mjerama koje smo mi poduzeli što prije izvršite imenovanje ovih štabova.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M. P.)

Politkomesar: **Petar Babić**

Komandant-**pukovnik: M. Šakić**

BR. 95

IZVJEŠTAJ ŠTABA DEVETNAESTE DIVIZIJE OD 24 MARTA 1944 GOD ŠTABU OSMOG KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE O STANJU U SJEVERNOJ DALMACIJI I RAZMJEŠTAJU JEDINICA[1]

ŠTAB
XIX DIVIZIJE NOV JUGOSLAVIJE
A. Br. 98
24. III. 44. g.

ŠTABU VIII KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE

i 1

Situacija na teritoriju sjeverne Dalmacije:

Neprijatelj, tj. okupator uz pomoć ustaša i četnika drži komunikaciju Benkovac — Skradin.[2] Osobito dobro čuva čvorište Bribirske Mostine. Također je aktivna komunikacija Đevrske — Kistanje — Knin, te Karin — Obrovac — Gračac. Svojim manjim dijelovima upada u pojedina sela oslobođenog teritorija.[3] Teritorij Ravnih Kotara je posjeo i drži posade **u** Novom Gradu. U s. Vinjerac i Slivnici, Posedarju, Grčkom i Latinskom Islamu, Poličniku, Murvici i Smokoviću, Petrčanima, Pridragi — u tim mjestima uglavnom nalaze se domaće naoružane posade, dok se na čitavoj liniji Nin — Zadar nalazi

[1] **Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 35—1/2, k. 517 A.**

[2] **Ovu komunikaciju držale su jedinice njemačkog 891 puka 284 pješadiske divizije. Vidi dok. br. 2—4 i 5/4, k. 74 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.**

[3] **Vidi dok. br. 24, 91 i 99.**

500—600 Nijemaca iz sastava 264 divizije. Ove podatke koje smo baš sad primili od II Brigade nastojaćemo što prije provjeriti i istovremeno proučavati mogućnosti likvidacije pojedinih tih uporišta, kao i prebacivanje naših jedinica na taj prostor.

Južno od linije Benkovac — Bribirske Mostine — Skradin neprijatelj je vršio ofenzivu na Zadarski partizanski odred, ali je ovaj ipak uspio da se održi na prostoru Stankovci — Radošinovci, gdje se i sada nalazi. Dolje je situacija sad dobra. Na terenu Skradina osjeća se otsustvo naših jedinica, što iskorištavaju četničke bande za pljačku po našim selima, za hvätanje i ubijanje naših drugova na terenu.

Teritorij Bukovice je sad obuhvaćen našim jedinicama i sprovodi se mobilizacija.

Raspored naše divizije:

I Brigada došla je na prostor Gošići — Dobropoljci — Brgud. Mislimo je upotrijebiti za postavljanje zasjeda na komunikaciji Benkovac — Bribirske Mostine, krstarenje i razbijanje četničkih banda po Skradinskoj opštini, za postavljanje zasjeda na cesti Mostine — Kistanje, te u koliko bude uslova za razbijanje uporišta Ostrovičke Lišane, Bribirske Mostine, Bribir. U toku današnjeg dana ustaše iz Lisičića i Lišane pravile su ispad u pravcu Brguda, ali su odbijeni.

II Brigada sa bilišanskim i muškovačkim jedinicama nalazi se na prostoru Medviđe — Zelengrad — Bilišane. Dva bataljona su Dostavila zasjedu na komunikaciji Obrovac — Gračac i kako smo obaviješteni da je borba u toku.

Sjevernodalmatinski P. Odred nalazi se sa dva bataljona na terenu Kistanjske opštine radi sređivanja i odmora, te mobilizacije, a istovremeno zatvaraju pravac prema Biovičinu Selu, Bijelini i Parčiću.

Ostale jedinice S. D. P. Odreda, tj. iz Stankovaca i Ceranja nalaze se na terenu Stankovaca i Ceranja i u fazi su prerastanja u bataljone.

Kninski partizanski odred nalazi se na prostoru Mokro Polje — Ervenik — Rujište sa zadatkom da dejstvuje na liniju Knin — Radučić i Knin — Pađene — Zrmanja. Aktivnost toga odreda je manja što ćemo nastojati otkloniti.

Situacija u vezi sa kanalom za prebacivanje materijala nije povoljna. U prvom redu neprijatelj je uspio da pronađe neke bunkere u Modravi i ima izgleda da pronađeni budu svi, jer su neki partizani iz Komande mjesta Vodice zarobljeni i

odali su. Osim toga, ustaše stalno postavljaju zasjede na putu kojim se održava veza sa obalom i na taj način rad je mnogo otežan.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar: **Petar Babić**

Komandant-pukovnik; **M. Šakić**

(M. P.)

BR. 96

ZAPOVIJEST ŠTABA DVADESET OSME DIVIZIJE OD 24 MARTA 1944 GOD. PODREĐENIM JEDINICAMA DA NAPADNU I PROTJERAJU NEPRIJATELJA IZ VELIKIH BASTAJA I ĐULAVECA[1]

ŠTAB XXVIII UDARNE DIVIZIJE NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE JUGOSLAVIJE
Op. broj: 108
Dana 24/111 1944 god. 01.30 h

Z A P O V I J E S T :

Po završetku prolaza njemačkih trupa za Mađarsku,[2] **na** sektoru našeg oslobođenog teritorija, cesta Daruvar — Virovitica, neprijateljske snage IV Gorskog zdruga, jačine dvije bojne,[3] zadržale su se u selu Dulavec i Veliki Bastaji, prema izgledima bez utvrđivanja uporišta, sa zadatkom pljačke okolnih sela i obezbjeđivanja ovoga pravca od eventualnog prolaza njemačkih trupa.

U cilju uništavanja i proganjanja neprijatelja sa našeg oslobođenog teritorija[4] ovaj štab

[1] Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg br. 15—1, k. 1123.

[2] Vidi dok. br. 65.

[3] Riječ je o Prvoj i Drugoj bojni Četvrte gorske pukovnije koje su po naređenju njemačke Četrdeset druge lovačke divizije od 19 marta posjele Bastaje, Dulavec i Pivnicu. Opširnije o tome vidi dok. br. 161 u ovoj knjizi i dok. br. 3/1—28, k. 58 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.

[4] Divizija je uspjdla protjerati neprijatelja iz ovih mjesta nanijevši mu znatne gubitke. Vidi dok. br. 122 i 161.

NAREĐUJE :

(Sekcija Podr. Slatina 1:100.000)

— *XVII Udarna brigada:* Sastav: I, II, III i IV Bataljon i prateća četa oruđa.

•—~ ~~~ .

Svega: 4 bataljona i prateća ceta oruđa.

a) i b) bataljoni iz sela Bastaj. Brđana prelaze preko ceste i pruge kod Koreničana između Đulaveća i Bastaja i zaposijedaju položaje: a) bataljon od pruge i ceste gdje put iz Koreničana izlazi na prugu iznad mlina, te obroncima padina sjeveroistočno od sela Koreničana i ovijem vijencom do visine groblja sjeverozapadno od sela Potočana. b) bataljon: jedna četa ovog bataljona zaposijeda sjeverni dio ovoga sela i istočne padine prema selu Katinci, jedan vod pojačan jednom desetinom posijeda k. 206 (kod sela Katinci) — dominantne položaje prema cesti. Jedna desetina ove čete isturiće se u produženju desnoga krila u pravcu sela Puklice, sa zadatkom izviđanja od eventualnog neprijateljskog prolaza prema šumi. Jedna četa ovog bataljona biće u rezervi ovih dvaju bataljona pozadi sela Potočana, s tim što će jednu desetinu postaviti iza leđa kod crkve iznad sela Koreničana, koja će obezbjeđivati eventualni neprijateljski prolaz od Bastaja preko livada i pruge u pravcu Koreničana. Ovi bataljoni porušiće most na pomenutoj cesti nad potokom koji teče zapadno od mlina Katinci — Koreničani, također će ispred ovoga potoka u pravcu sela Katinci postaviti dvije mreže nagaznih mina.

c) bataljon postavlja zasjedu na cesti istočno od sela V. Bastaja sa jednim vodom u rezervi, a sa jednim obezbjeđuje cestu iza svo-

jih leđa kod koreničanskog mlina prekopava cestu ispred sela Bal staja i postavlja jednu mrežu nagaznih mina. Ovoj zasjedi dodjeljuje se protukolski top.

d) bataljon sa svoje dvije čete postavlja zasjedu zapadno od potoka na kome je porušen most preko Kovačevog salaša. Jedna četa ovog bataljona biće u brigadnoj rezervi.

Sva teška pješadijska oruđa ostaju u sastavu svojih jedinica.

2. — *XXI Udarna brigada:* Sastav: II i III Bataljon.

Svega: 2 bataljona.

a) bataljon, pojačan sa jednom četom b) bataljona, zaposješće položaje kod k. 249, linija put Cepidlake — Kovačev salaš, naslanjajući se više na jedinice d) bataljona XVII Udar. brigade.

b) bataljon sa. svoje dvije čete biće u brigadnoj rezervi kod Širokog dola.

3. — *Brodska brigada:* Sastav: I, II, III i IV Bataljon i četa pratećeg oruđa.

Svega: 4 bataljona i četa pratećeg oruđa.

a) i b) bataljon zauzeće pozicije položaja Gornje Cepidlake, te prema cesti koja izlazi iz Bulaveca u pravcu Pivnica, odakle će sa težištem napada u pravcu pruge zajedno sa c) i d) bataljonom napasti Dulavec.

c) i d) bataljon zauzeće položaj Mala Krivaja — Naseobina Krivaja, te u pravcu ceste koja izlazi iz Đulaveca, sa koga će položaja sa težištem napada u pravcu ciglane u zajednici sa a) i b) bataljonom napasti Dulavec.

4. — *Konjički divizion:* Sastav: 1 eskadron.

Svega: 1 eskadron.

Biće divizijska rezerva.

5. — *Mjesto štabova:* Štab divizije nalaziće se na južnom dijelu sela D. Cepidlake u pravcu k. 162.

Štab XVII Udarne brigade u selu Bastaj. Brđani.

Štab XXI Udarne brigade u selu Široki Dol.
Štab Brodske brigade na putu kod k. 278 (Bačko Brdo).

6 — Veza: između Štaba divizije, XVII Udarne i XXI Udarne brigade telefonska i kurirska, a Brodske brigade samo kurirska, između jedinica na položaju međusobna kurirska.

7. — *Znakovi raspoznavanja:* za dan 24. ov. mj.:
poziv: kapa na pušci dignuta u vis,
odgovor: obje ruke ispružiti u vis, pa onda u stranu.
Za noć između 24/25 ov. mj.:
More — Naše.

8. — *Sanitet:* Divizijsko zavojište biće u selu Babina Gora. Brigadna zavijališta biće u blizini štabova brigada, koja će im mjesta štabovi njihovi [odrediti.]

9. — *Početdk napada:* biće 24 ov. mj. u 13.30 časova.

10. — *Pravac povlačenja:* biće za sve jedinice mjesto sadašnjeg boravka u koliko se na samom položaju ne bi drugačije izmijenilo.

11. — *Napomena:* neprijatelj svojim zastankom u mjestu Đulavecu nije se utvrdio niti to sada radi, prema tome su izgledi da ima namjeru da ga i napusti, prema tome postoji vjerovatnoća da bi isti mogao ovo uporište napustiti, i prije datog vremena za napad, stoga će sve jedinice voditi računa da u slučaju neprijateljskog nailaska na zasjede prema Velikim Bastajima i Koreničanima ne oklijevaju, već prema određenim mjestima i samoj ocjeni situacije u borbi koja se već vodi najelastičnije angažuju svoje snage i udare neprijatelja na najpovoljnijem mjestu u odnosu na položaj i stanje jedinice koja je već primila borbu i istu vodi, a isto tako obzirati se na neprijateljski raspored i njegove namjere.

Prije početka samog napada jedinice Brodske brigade osmotriće dobro položaje oko mjesta Dulaveca, pronaći njihove izviđače i po mogućstvu težiti iznenadnim privlačenjem grupe drugova, zarobiti ih i uništiti, nakon čega baciti 6—7 bacačkih mina na istočni dio mjesta Dulaveca, gdje će biti težište glavnog napada i s jedne i s druge strane. I jedno i drugo krilo ove brigade kada se neprijatelj potisne ne smije se spuštati u mjesto Dulavec, već će produžiti u pravcu njihovih jedinica, desno krilo prema bataljonima XXI Udarne brigade, a lijevo

krilo XVII Udarne brigade kako neprijatelj ne bi mogao izbaciti svoje snage lijevo i desno od ceste i tako zaposjesti položaje za odbranu.

Jedinice XXI Udarne brigade povezane sa desnim krilom Brodske brigade i sa lijevim krilom d) bataljona XVII Udarne brigade i u slučaju neprijateljskog bjekstva cestom vodiče strogo računa da neprijatelja sa ove strane najjače udare, jer prema položajima, kao i zadacima snaga, ova strana sa svojim bočnim naletom treba donesti najveće rezultate.

Svima rukovodiocima ove akcije stavlja se na znanje da se potsjete svih grešaka koje smo doživjeli za vrijeme neprijateljskog upada na oslobođeni teritorij sela Bučje,[5] kada su se neprijateljske snage, ne samo glavnina, nego i pobočnice probile kroz naše položaje, a da nisu tako ni osjetne gubitke pretrpjeli; ovoga puta procijeniti dobro situaciju, izvršiti pravilan izbor položaja, odrediti pravilno težište napada, izraditi dobar plan vatre, sa istom najbolje upravljati, manevar i pokret jedinica oko zasjeda, organizacije položaja i pravilno fortifikacijsko utvrđivanje i uređenje, što je kod našeg Bučja uglavnom nedostajalo.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M. P.)

Politkomesar:
Grbić Čedo

Komandant, potpukovnik:
Radojica Nenezić

Dostavljeno: Na znanje:
Štabu VI Korpusa N.O.V. i P.O.J.
Na znanje i izvršenje:
Štabti XVII Udarne brigade
Štabu XXI Udarne brigade
Štabu Brodske brigade.

[5] **Odnosi se na upad koji su izvele jedinice Četvrte gorske pukovnije 7 februara 1944 god. Vidi tom V, knj. 24, dok. br. 44 i dok. br. 2/1—24, k. 58 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.**

BR. 101

ZAPOVIJEST ŠTABA TREĆE NO BRIGADE TRINAESTE DIVIZIJE OD 24 MARTA 1944 GOD. PODREĐENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA NEPRIJATELJA U STAROM SELU[1]

ZAPOVEST: broj 10

Štaba III Brigade XIII Divizije NOVJ za operacije na sektoru Otočca na dan 24 marta 1944. god. (Sekcija Senj 1:100.000).

Štab XXXV Divizije zapovešću svojom od 23. o.m. dostavio je sledeće:

1. O neprijatelju se imadu ovi podatci:

Na sektoru Otočca i okolice nalaze se tri satnije 19. ust. bojne, 20 doknadna ust. bojna i oko 500 legionara 392 divizije. U Otočcu nalaze se dve satnije ustaša i 100 legionara, u Prozoru oko 150 legionara i ustaša, u Švici satnija ustaša iz 20 bojne, u Starom Selu satnija ustaša iz 19 bojne, na Runjavici i kod Špilnika satnija ustaša. U Brlogu kod križa i kod crkve 200 legionara, u Dubravi i kod Novoselja satnija ustaša. U ponorima kod Švice oko 20 četnika.

U Otočcu imaju 6 topova raznih kalibara i 3 teška bacača. Satnije legionara i 19 bojne imaju po 6—8 p. mitraljeza, a satnija 20 bojne 3—5 p.m.

2. Zadatak je I i II Brigadi XXXV Divizije i naše brigade da likvidiraju neprijateljska uporišta u Švici, Prozoru i Starom Selu, te blokiraju Otočac. I Brigada XXXV Divizije sa dva bataljona napustit će neprijatelja u Prozoru a sa druga dva zatvoriti pravce prema Perušiću.

II Brigada XXXV Divizije napast će neprijatelja u Švici sa dva bataljona, sa jednim se osigurati od Otočca na cesti Otočac — Švica, jedan bataljon će biti u rezervi kod štaba divizije od kojega će dati jednu četu prema Kompolju kod Vlaškog Vrha.

Naša brigada dobila je zadatak da likvidira neprijatelja u Starom Selu[2] sa dva bataljona, jednim bataljonom ostaje i dalje u Dabru, dok će sa četvrtim bataljonom koji nije ceo na

[1] Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 5—1, k. 1237 A.

[2] i [3] O rezultatima napada vidi dok. br. 102 u ovoj knjizi i dok. br. 39/14, k. 18 u arh vi Vojnog istoriskog instituta.

licu dati osiguranje odnosno fingirati napad na Brlog.[3] U vezi gornjega

NAREĐUJEMO:

I Bataljon ove brigade izvršit će sa četom koju imade na licu demonstrativni napad na neprijatelja kod Brloške crkve i ne dopustiti mu da kreće u pomoć nanadnutoj posadi u Staro Selo. Mitraljeski vod držati kod cr. sveta Petka i u slučaju neprijateljskog nadiranja od Babić mosta, zajedno sa pešadiskom četom, sprečiti neprijateljsko nadiranje u tom pravcu.

II Bataljon ove brigade napadat će neprijatelja sa jednom četom od severozapadne strane Starog Sela preko kote 632 (Inin vrh), drugom četom pojačanom sa teškim mitraljezom postaviti za osiguranje od Kompolje — Orovac kod kote 652. Po izbijanju na kotu 632, postaviti teški mitraljez koji će pomoći pešadiji da izvrši zadatak u samom mcstu i neće dopustiti neprijatelju eventualni ispad preko Strelišta u bok navedenoj koti. Levo se povezati sa IV Bataljonom.

IV Bataljon ove brigade napadat će neprijatelja sa severne strane sela, koristeći levim krilom kuće, pošto neprijatelja nema u prvim kućama sa te strane, teške mitraljeze postaviti na dominirajuće položaje kako bi mogli da potpomažu pešadiju u likvidaciji neprijatelja. Povezati se i sa desnim krilom sa II Bataljonom.

III Bataljon ove brigade tokom današnjeg dana izvršit će pokret i smeniti IV Bataljon u Dabru. Za vreme borbe na ovom sektoru uputiti jednu četu prema Stajnici i izvršiti kao neki napad, posle toga povući četu u sastav bataljona. Preko dana imati kontrolu nad Letincom i prema Lipica. O svim promenama izveštavati preko telefona Glavace.

Prateća četa s dva teška bacača krenut će sa štabom brigade od kojega će i dobivati potrebna naređenja. Bacači neće otvarati vatru u koliko ne bude se moralo, t.j. u slučaju neuspeha u prvom naletu.

Štab brigade za vreme akcije nalazit će se u Starom Selu kod prvih kuća od Tukljaca.

Brigadno previjalište u Glavacama, dok će referent sa potrebnim osobljem u Tukljacima. Za nošenje ranjenih drugova upotrebiti nove borce koji nemaju oružja.

Bataljoni će održavati vezu sa štabom brigade preko kurira (upotrebljavati po tri kurira).

Bataljoni će opskrbiti svoje jedinice sa jednim obrokom suhe hrane; ako se akcija produži preko dana da se na vreme hrana donosi na položaj.

Početak napada bit će 24. o. m. u jedan sat posle pola noći.

Zarobljenike upućivati za štab brigade a ne dozvoliti razilaženje po kućama boraca.

Znaci raspoznavanja noću između 23/24 o. m. bit će Bomba — **Bosna** a ugovoreni **Marko — Janko.** Po danu će biti doziv **Stojan** a odgovor **Bogdan.**

Vidni znak za raspoznavanje na veću daljinu: dizanje puške u vis pravo, za odgovor: dizanje puške u vodoravnom položaju.

Danas posle podne u 16 sati izvršit će se izviđanje sa štabovima bataljona i komandama II i IV Bataljona, i to sa položaja koji drži II Bataljon.

Po zauzimanju četa neprijateljskog uporišta ispaliti jednu zelenu raketu i na vidnim mestima upaliti gužvu slame.

U slučaju jačeg neprijateljskog nadiranja ispalit će se jedna bela i jedna crvena raketa. Za opšte povlačenje naših jedinica cele divizije zapalit će se vatra na Umu.

Vod za vezu ove brigade nastojat će tokom današnjeg dana da prikupi telefonske linije i produži liniju Glavace prema Gackoj (Starom Selu).

Minerski vod ove brigade postavit će tokom noći mine u Rapajin Klancu, jedne kod Babić mosta i Orovcu.

Napomena:

Po izvršenom izviđanju sa komandnim kadrom izvršit će se potrebne izmene u zapovesti, šta nije predviđeno dopunit će se usmenim naređenjem.

Štabovi bataljona, koji će napadati, vodit će računa o vezi između sebe i štaba brigade. Sam napad mora biti energičan i ne sme se dozvoliti neko otvaranje vatre dok se jedinice ne privuku na jurišno otstojanje. Štabovi bataljona moraju biti u stalnom kontaktu sa svojim jedinicama.

Mesto štaba bataljona treba da bude gde će neposredno uticati na tok borbe.

Pre polaska na akciju objasniti borcima zadatak, da ne bi mislili posle likvidacije navedenih garnizona da akcija nije uspela, misleći da je cilj bio Otočac.

Jedinice će nastojati da se tokom noći utvrde na dominantnim položajima, pošto se misli produžiti sa napadom tokom dana u koliko ne uspe preko noći, drugo šta se može očekivati intervencija neprijateljske avijacije, stoga izbegavati bespotrebno kretanje i grupisanje. Artileriski divizion će se nalaziti

kod er. sv. Marka u Podumu koji će pomoći eventualno likvidiranje preko dana.

Štab divizije sa centrom veze divizije nalazit će se u Podumu kod cr. sv. Marka prema severozapadu.

Vod za vezu postavit će relejnu stanicu iznad Orovca i Starog Sela, preko kojih će se održavati veza sa II Brigadom.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Ivo Stipaničić

Komandant, kapetan:
B. Mamula

P. S. Sve jedinice ove brigade ne smeju se povući sa svo$?a položaja bez prethodnog naređenja štaba ove brigade. U obzir dolazi izuzetni slučaj gde bi neka jedinica bila primorana na povlačenje, o čemu će obavestiti susedne jedinice i nadležni štab.

(M. P.)[4]

[4] Okrugli pečat: Štab Treće brigade Trinaeste divizije NOV Jugoslavije.

BR. 101

IZVJEŠTAJ ŠTABA ČETVRTOG KORPUSA OD 25 MARTA 1944 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE O BORBAMA NA PODRUČJU PLAŠKOG[1]

ŠTAB IV KORPUSA
NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. broj: 53/44
25. III. 1944

GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE

Operativni izvještaj
0 radu VIII Divizije
5, 7, 8 i 10. II. o. g.

Neprijateljska 392. divizija uspjela se je probiti od Karlovca preko Modruša ka Jezeranima i dalje za Brinje.[2] Jedinice VIII Divizije sprečavale su neprijatelju upad u Plaščansku dolinu.

II Brigada došla je od sektora Bosiljevo i smijenila je 1 Brigadu, koja je držala položaje sjeveroistočno od Plaškog. III Brigada bila je raspoređena na prostoru jugozapadno i južno od Plaškoga. Zadatak II i III Brigade bio je da spriječi neprijatelju upad u oslobođeni teritorij. Neprijatelj je osiguravao komunikaciju Ogulin — Modruš — Jezerane. Ova osiguranja bila su stalna i postavljena na pogodnim točkama, i to: Mudrić Glavica, Troj Vrh, Klekinja i Sabljaki.

Od pravca Jezerana neprijatelj je prodro u Dabar.[3] Njegova jačina: 1 bojna legionara i 1-dna ustaša. III Brigada dobila je zadatak da protjera ovog neprijatelja.

[1] Kopija originala, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 43—2, k. 426.

[2] Navedeni prodor izvršen je u drugoj polovini januara 1944 god. Opširnije o tome vidi tom V, knj. 23, primjedbu br. 3 uz dok. br. 74 i primjedbu br. 2 uz dok. br. 111 i istorijat 392 legionarske divizije u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 39/14, k. 18.

[3] Prodor u pravcu Dabra počeo je 3 februara 1942 god. a 'zvele su ga sljedeće neprijateljske jedinice: Treći bataljon 846 puka 392 legionarske divizije i Devetnaesti ustaški bataljon sa područja Brinje i Prvi bataljon 847 puka iste divizije sa područja Prokike. Vidi tom V, knj. 24, dok. br. 69 i dok. br. 39/14, k. 18 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.

5. II. 1944:

Oko 07,00 sati stigla su dva bataljona III Brigade u neposrednu blizinu Dabra i počela se razvijati za napad. Glavni napadni pravac bio je sa sjeverne strane. U 07,45 sati desno krilo napadne kolone izbija na k. 768 (Kujača). Istovremeno izbijao je na ovu kotu i neprijatelj jačine oko 160 vojnika i na ovoj koti otpočela je borba u susretu. Neprijatelj je poslije kraće borbe uspio ovladati ovom kotom. Naše snage koje su bile odbačene sa Kujače obišle su kotu 768 i izbile na kote iznad Vrela, dok je lijevo krilo napadne kolone zaposjelo kote iznad sela Sitnik. U 08,30 sati neprijatelj je sa artiljerijom i bacačima počeo tući kote na kojima su bile naše snage, a zatim je pješadija jačine 150 vojnika krenula da zauzme te položaje. Neprijatelj je jakom vatrom dočekan i odbačen u Dabar. Neprijatelj je produžio artiljerijom i bacačima tući naše položaje. Oko 15,00 sati spustila se je magla i snijeg. Neprijatelj je ovaj momenat iskoristio i brzo se povukao za Jezerane. Nakon neprijateljskog povlačenja 1 bataljon spustio se je u Dabar, a 2 u selo Dabar. Glibodol.

Gubitci neprijatelja: 30—40 izbačenih iz stroja.

Naši gubitci: 3 ranjena, od kojih zamjenik politkomesara čete drug Milićević Mile.

Utrošeno: 590 pušč. metaka, 10 mina za mali bacač, 12 mina za teški bacač i 3 ručne bombe.

U napadu na Dabar trebala su učestvovati i 2 bataljona XIII Divizije, ali se oni iz nepoznatog razloga uopće nisu pojavljivali.

7. 11. 1944:

II Brigada bila je raspoređena na prostoru, i to: 1 bataljon Lisac — Klasnica (k. 455), 2 bataljona Tuk — Draga, 1 bataljon na komunikaciji Tobolić — Tržić. III Brigada: 1 bataljon na prostoru Zebići, 1 bataljon u Veri, 1 u Blatima (k. 495), a 1 u Lič. Jesenici. Neprijatelj je krenuo sa Troj Vrha u jednoj koloni jačine 200 legionara i ustaša u pravcu Starog Sela i Klasnice.[4] Od s. Vojnovca neprijatelj je krenuo u dvije kolone: 1 kolona od s. Graovci nastupala je preko Janjatovića — Medakovića prema Liscu, a druga preko Egića ispod Latin Brda (k. 491). Ove kolone bile su jačine oko 400 vojnika.

Kolona koja je kretala prema St. Selu i Klasnici bila je dočekana od 1 čete koja je držala položaj kod s. Stanići, isto

[4] Vidi tom V, knj. 24 dok. br. 126.

tako je dočekan i na k. 399 kod s. Medakovići. Poslije jednosatne borbe neprijatelj je uspio odbaciti ovaj bataljon sa položaja, izuzev jedne čete koja je neprijatelja dočekala na iClasnici (k. 455) i otvorila vatru na neprijatelja, ali je isti izvršio juriš, nakon čega se je četa povukla preko Janja Gore — s. Strike u pravcu kuda se je povukla još jedna četa tog bataljona. Dvije čete ovog bataljona dočekale su neprijatelja na **Liscu** i Plaši (k. 484) i otvorile vatru, ali su pod napadom neprijatelja popustile i odstupile u pravcu Kneje. Jedan bataljon koji je bio u rezervi bio je upućen na položaj prema Liscu, ali je neprijatelj prije njega izbio na položaje Lisac — Klasnica i tako se ovaj bataljon povukao prema Kneji, gdje je zauzeo položaj kod k. 411. Bataljon koji je odbačen sa položaja Klasnica — Lisac — Plaša zauzeo je položaj kod s. Vezmari (k. 363) i k. 444. Tako je čitava brigada osim 1 bataljona zauzela položaj na zapadnim padinama Kneja — Palež. Oko 13 sati neprijateljski prednji dijelovi izbili su u s. Šušnjari, na kojega je otvorena vatra iz blinde i 1 tenka, koji su krstarili cestom kroz Dragu. Neprijatelj je bio prisiljen da se iz Šušnjara povuče prema Liscu. Naša poljska baterija, koja je bila plasirana iznad sela Božići kod k. 468, tukla je neprijatelja pri njegovom nastupanju **i** odstupanju.

U 09,00 sati jedna neprijateljska kolona jačine 60 vojnika spustila se sa Vrhovca (k. 526) u pravcu mosta na r. Vrnjiki. Ova kolona bila je dočekana od strane III Brigade, koja je držala položaj kod s. Kukići. Ova kolona pokušala je preći preko mosta, ali je odbijena uz gubitke.

Kolona koja je nastupala od Vrhovca prema Starom Selu tučena je bočno sa položaja Crkovići — Kukići.

Oko 15,00 sati neprijatelj se je počeo povlačiti u pravcu polaznih položaja. Neprijatelj je bio gonjen samo slabijim snagama III Brigade. Oko 16 sati snage II Brigade krenule su na položaje koje su držali i prije borbe.

Istog dana III Brigada uputila je 1 četu u zasjedu na komunikaciju Modruš — Jezerane. Ova zasjeda kad je stigla blizu komunikacije primijetila je neprijateljske patrole, koje su krstarile duž ceste. Zasjeda, da ne bi bila otkrivena, povukla se je u 16,00 sati u s. Veru.

Gubitci neprijatelja: 28 mrtvih i 30 ranjenih.

Vlastiti gubitci: ranjeno 7 drugova, među kojima ob. oficir brigade drug Zec Đuro. ,

Izgubljen je jedan karabin i jedan konj sa sedlom.

Utrošeno: 4278 pušč. metaka, 5 mina za teški bacač, 9 granata za p. k. top i 47 granata za poljske topove.

8. II. 1944:

2 čete II Brigade potukle su 1 kamion ustaša na komunikaciji Tržić — Kamenica. Plijen se nije mogao izvući, pošto je za kamionom bila jedna blinda, koja je štitila taj kamion. Poslije su sišla još 2 tenka iz Kamenice.

10.11.1944: • *I*

II Brigada je sa 2 bataljona držala položaj Lisac — Klasnica — Vrhovac. Jedan bataljon u s. Dragi, a 1 u Toboliću.

III Brigada držala je položaj sa jednim bataljonom u Kunić Selu, a ostale snage na prostoriji s. Vera — Komadine — Plaški.

Neprijatelj je držao svoja osiguranja na Mudrić Glavici — Vain Vrhu — Troj Vrhu — Klekinji — s. Sabljak. Jačina neprijatelja: 1 bojna legionara i 1 bojna ustaša.

II i III Brigada dobile su zadatak do protjeraju neprijatelja sa gore pomenutih osiguranja, i da po mogućnosti uhvate nekog neprijateljskog vojnika živog radi davanja podataka.

Napad je izvršen noću 9/10. II. III Brigada napadala je 1 bataljonom na Klekinju i s. Sabljaki. Ovaj bataljon zauzeo je bez borbe selo Sabljake i Klekinju, pošto se neprijatelj još u sumrak povukao u s. Prodanovići. II Brigada napala je sa dva bataljona Mudrić Glavicu — Vain Vrh i Troj Vrh. Borba je počela u 00,15 sati. Bataljon koji je napadao Mudrić Glavicu i Vain Vrh od pravca s. Radoševići uspio je otjerati neprijatelja i odbaciti ga u pravcu želj. stanice Vojnovac. Bataljon je neprijateljske bunkere na Mudrić Glavici i Vain Vrhu uništio, a potom se povukao. Bataljon koji je napadao Troj Vrh, zbog vidne noći, bio je primijećen, te je dobio jaku artiljerijsku i pješadijsku vatru, te se je počeo povlačiti, ali je dobio naređenje da izvrši ponovni napad na Troj Vrh. Bataljon je napao iz pravca Mudrića, ali i ovoga puta neprijatelj je žestoko tukao puščanom i topovskom vatrom, zbog čega se je isti nakon kraće borbe morao povući u polaznu bazu.

Gubitci neprijatelja nisu poznati.

Naši gubitci: 1 mrtav i 8 ranjenih, među kojima zamj. komesara bataljona Sokolović Mile i zamj. komesara čete Zinaić Damjan.

Utrošeno: 1470 pušč. metaka i 2 ručne bombe.

Neprijatelj je 7. II o.g. naglim upadom sa dosta malim snagama uspio da odbije II Brigadu sa položaja i popali i opljačka nekoliko kuća, što je u nekoliko pogoršalo političku situaciju u dotičnom kraju. Između Štaba brigade i štabova bataljona nije postojala veza, jer da je postojala dobra veza mogla bi se rezerva na vrijeme ubaciti u borbu. Kod štabova bataljona nije bilo inicijative i odlučnosti, što se naročito vidi kod bataljona koji je iz rezerve bio poslan na položaj Lisac — Plaša, koji umjesto da udari na neprijatelja zajedno sa četama koje su bile na pomenutom položaju, on se vraća nazad u Kneju. Isto je tako bataljon koji je bio u s. Sekulići izgubio kontakt sa neprijateljem, te je na taj način propustio da ga udari s boka i goni u njegovom povlačenju.

Zasjeda III Brigade koja je 7. II. o. g. bila upućena na komunikaciju Modruš — Jezerane mogla je potući neprijateljsku patrolu. Sama pojava zasjede bila bi od koristi, jer se neprijatelj na ovome pravcu ne bi mogao slobodno kretati.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar: Komandant, generalmajor:

BR. 101

IZVJEŠTAJ ŠTABA DEVETNAESTE DIVIZIJE OD 25 MARTA 1944 GOD. ŠTABU OSMOG KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE O NAPADU NA NEPRIJATELJSKE AUTOKOLONE NA CESTI BENKOVAC — DOBROPOLJCI — BIJELINA I ĐEVRSKE — KISTANJE[1]

STAB
XIX DIVIZIJE NOV JUGOSLAVIJE
Op. br. 26
25. III. 44. g.

Operativni izvještaj

ŠTABU VIII KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE

1.— Lošim seoskim putem od Benkovca preko Gošića, Dobropoljaca i Bijeline neprijatelj[2] je nadirao kolonom oko 30 motornih vozila, među kojima 3 tenka i ostalo kamioni. Položaj naših jedinica, obzirom da je neprijatelj iznenadno naišao i odbacio jedinice Grupe iz Dobropoljaca, bio je dosta udaljen, pošto se I brigada nalazila u Biovičinom Selu, bio je dosta nepovoljan, i u toku neprijateljskog nadiranja jedan bataljon postavio se ispod Modrina Sela, pravcem dejstva prema putu Bijelina — Parčić.

2.— II ud. bataljon I brigade iz zasjede izvršio je napad na neprijateljsku kolonu od 6 kamiona sa vojskom.

3.— Neprijatelj — Nijemci sa 25 kamiona, 3 tenka, od kojih jedan 15—18 tona, a dva od 8 tona. Broj vojnika na čitavom prostoru nadiranja bio je 5—600, među kojima manji broj četnika i ustaša. Ime komandanta njemačke jedinice nepoznato.

4.— Obostrana situacija: Neprijatelj je 18. III. t.g. ujutro rano prodro pomenutom linijom i odbacio snage Grupe odreda iz Dobropoljaca i produžio kamionima i tenkovima preko Bijeline za Parčić; pošto na tom pravcu nije bilo naših jačih snaga uspjelo mu je da upadne u selo Parčić, gdje se je zadržao do 2 sata, u koje vrijeme je dolazilo pojačanje neprijatelju u selo Parčić od Dobropoljaca. Na ostalim sektorima neprijateljski

[1] Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi **Vojnog** istoriskog instituta pod reg. br. 38—1/2, k. 517 A.

[2] Vjerovatno dijelovi Prvog puka Brandenburg. Vidi dok. br. h.

ŠTAB
XIX DIVIZIJE NOV JUGOSLAVIJE
Op.Br. 24
25.III.44.g.

OPERATIVNI IZVEŠTAJ.-

ŠTABU VIII.KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE

1.- Lošim seoskim putem od Benkovac preko Čista Dobropoljaca Bjeline neprijatelj je nadirao kolonom oko 80 motornih vozila, medju kojima 3 tenka i ostalo kamioni. Položaj naših jedinica obzirom da je neprijatelj nenadno naišao i odbacio jedinice Grupe iz Dobropoljaca, bio je dosta udaljen, pošto se I.Brigada nalazila u Biočinu Selu, bio je dosta nepovoljan, i u toku neprijateljskog nadiranje jedan bataljon postavio se ispod Modrina Sela, pravcem dejstva prema putu Bjelina-Parčići.

2.- II.ud.bataljon I.Brigade iz zasjede izvršio je napad na neprijateljsku kolonu od 6 kamiona sa vojskom.

3.- Neprijatelj - Nijemci sa 25 kamiona, 3 tenka, od kojih jedan 15-18 tona, a dva od 8 tona. Broj vojnika na čitavom prostoru nadiranja bio je 5-600, medju kojima manji broj četnika i ustaša. Ime komandanta njemačke jedinice nepoznato.

4.- Obostrana situacija: Neprijatelj je 18.III. tg. ujutro rano prodro pomenutom linijom i odbacio snage Grupe Odreda iz Dobropoljaca i produžio kamionima i tenkovima preko Bjelline za Parčiće, pošto na tom pravcu nije bilo naših jačih snaga, uspjelo mu je da upane u selo Parčiće, gdje se je zadržao do 2 sata, u koje vrijeme dolazilo pojačanje neprijatelju u selo Parčiće od Dobropoljaca. Na ostalim sektorima neprijateljski pokret nije usledio. U momentu napada I.Brigada dobila je zadatak da se jednim dijelom snagama angažuje prema neprijatelju, tj. Modrinu Selu i Parčiće ma, a ostalim snagama da se obezbjedi od pravca Kistanja.

5.- Borba je počela 18.III.tg. u 15 časova, a završila se u 17 časova. Ovo je vrijeme kad su jedinice I. Brigade izvršile napad, a još u jutru jedinice Grupe Odreda vodile su kraću borbu i preko dana jedinice pri Štabu Divizije uzne miravale su neprijatelja svojom vatrom sa sjeverne strane.

6.- Zapovjest za odbranu ovog pravca izdata je rasporedom jedinica i odredjivanja sektora djelovanja.

7.- Neprijatelj je naišao sa 11 kamiona od kojih je 6 propušteno u zasjedu, dok ostali nijesu bili stigli, pošto su išli na velikom odstojanju otvorena je vatra na 6 kamiona, dok su se ostali zaustavili. Vatra je bila organizovana i poseda u 6 kamiona bila je potučena. Ostali 5 kamiona kako su bili van domašaja vatre odmah su intervenisali. Jedna četa izvršila je juriš i uspjela je da uđe u kamione boreći se sa nekoliko ranjenih Švaba, ali u istom momentu neprijatelju je stigao od Parčića jedan tenk od 18 tona, koji je prisilio borce na povlačenje, da nijesu uspjeli popaliti kamione. Nakon dolaska tenka neprijatelj je intervenisao sa pješadijom i tako odbacio naše snage na prihvatne položaje.

8.- U ovoj akciji neprijatelj je imao 30 mrtvih i veći broj ranjenih. Oštećeno je 6 kamiona, koje je neprijatelj uz pomoć ostalih kamiona i tenkova odvukao. zarobljeno je 1 puška. Ostali materijal nije se mogao izvući, pošto je bila municija u velikim količinama, a i uništenje kamiona nije uspjelo zbog intervencije.

9.- Naši gubici: 1 lakše ranjen, ostao u jedinici.

10.- Utrošak municije: 700 metaka talijanskih za p. mitraljeze i 500 metaka talijanskih za puške; 300 metaka za "šarac", 300 metaka za strojnice, 20 za protitenkovsku pušku i 5 ručnih bombi.

Istog dana jedinice III.bataljona I.Brigade koje su se nalazile u Turovcu izvršile su hvatanje četnika u selu Maloj Popini kod Otrića, kojom prilikom su uništena 4 četnika i zaplenjeno

./.

Fotokopija prve stranice dokumenta br. 99

I

pokret nije uslijedio. U momentu napada I brigada dobila je zadatak da se sa jednim dijelom snaga angažuje prema neprijatelju, tj. Modrinu Selu i Parčiću, a ostalim snagama da se obezbijedi od pravca s. Kistanje.

5.— Borba je počela 18. III. t. g. u 15 časova, a završila se u 17 časova. Ovo je vrijeme kad su jedinice I brigade izvršile napad, a još ujutro jedinice Grupe odreda vodile su kraću borbu i preko dana jedinice pri Štabu divizije uznemiravale su neprijatelja svojom vatrom sa sjeverne strane.

6.— Zapovijest za odbranu ovog pravca izdata je rasporedom jedinica i određivanjem sektora djelovanja.

7.— Neprijatelj je naišao sa 11 kamiona, od kojih je 6 propušteno u zasjedu, dok ostali nisu bili stigli, pošto su išli na velikom odstojanju; otvorena je vatra na 6 kamiona, dok su se ostali zaustavili. Vatra je bila organizovana i posada u 6 kamiona bila je potučena. Ostalih 5 kamiona kako su bili van domašaja vatre odmah su intervenisali. Jedna četa izvršila je juriš i uspjela je da uđe u kamione boreći se sa nekoliko ranjenih Švaba, ali u istom momentu neprijatelju je stigao od Parčića jedan tenk od 18 tona, koji je prisilio borce na povlačenje, da nisu uspjeli popaliti kamione. Nakon dolaska tenka neprijatelj je intervenisao sa pješadijom i tako odbacio naše snage na prihvatne položaje.

8.— U ovoj akciji neprijatelj je imao 30 mrtvih i veći broj ranjenih. Oštećeno je 6 kamiona, koje je neprijatelj uz pomoć ostalih kamiona i tenkova odvukao. Zarobljeno je 1 puška. Ostali materijal nije se mogao izvući, pošto je bila municija u velikim sanducima a i uništenje kamiona nije uspjelo zbog intervencije.

9.— Naši gubici: 1 lakše ranjen, ostao u jedinici.

10.— Utrošak municije: 700 metaka talijanskih za p. mitraljeze i 500 metaka tal. za puške; 300 metaka za »Šarac«, 300 metaka za strojnice, 20 za protivtenkovsku pušku i 5 ručnih bombi.

Istog dana jedinice III bataljona I brigade koje su se nalazile u Turovcu izvršile su hvatanje četnika u selu Maloj Popini kod Otrića, kojom prilikom su uhvaćena 4 četnika i zaplijenjeno 6 pari cipela, 6 komada šatorskih krila, 4 para odijela i konfiskovano nešto živežnih namirnica od četničkih vođa iz pomenutog sela.

Za vrijeme ovog hapšenja nije došlo do borbi.

21. III. 44. g. izvedena je sljedeća akcija:

1.— Zasjeda je postavljena kod Zečeva između Kistanja i Đevrsaka (sekcija Šibenik — Knin 1:100.000).

2.— U ovoj akciji učestvovale su 3 čete II bataljona I brigade samostalno.

3.— Neprijateljska kolona od Devrsaka za Kistanje u jačini 3 tenka, 3 blindirana automobila, 11 kamiona, 2 prikolice i 2 motocikla. U kamionima bila je vojska. Ime jedinice i njenog komandanta nepoznato.

4.— Situacija na prostoru Kistanje — Devrske — Mostine bila je promjenljiva, pošto je neprijatelj češće vršio saobraćaj i povremeno se zadržavao u s. Devrske, Kistanje i Mostine. Neprijatelj je češće puta vršio ispade sa pomenute linije na naše položaje. Zadatak naših jedinica bio je ometati neprijatelja na toj liniji, postavljajući mu zasjede i napadajući manje bočne patrole.

5.— Zapovijest izdata od strane Štaba brigade.

6.— Borba je počela 21. III. t. g. u 4.50 čas. i trajala do 5.20 čas.

7.— Bataljon je stigao na položaj u 4.40 i 4.50 čas. već je neprijatelj naišao i tako jedinice nisu bile dovoljno spremne da neprijatelja energično udare, tj. organizovano sačekaju, već je jedan manji dio snaga otvorio brzu paljbu u neprijateljske kamione koji su bili puni vojske, neprijatelj je pod zaštitom vatre produžio dalje kretanje i nakon kraće borbe uspio proći kolonom prema Kistanjama.

8.— U ovoj borbi neprijatelj je imao oko 15 mrtvih i ranjenih, koliko se moglo utvrditi, pošto su kamioni bili puni vojske.

9.— Naši gubici: 1 mrtav i 1 ranjen. Poginuo je ml. vodnik Krajnović Mile. Gubitaka u materijalu i oružju nije bilo.

10.— Utrošeno je 800 metaka talijanskih i 120 jug. metaka. 5 metaka za protivkolsku pušku.

Kritički osvrt za sve izvedene akcije: Izdate zapovijesti bile su realne, upravljanje borbom bilo je dobro. Snalaženje rukovodioca nije bilo najbolje, osjetila se sporost u donošenju odluka pri promjeni situacije, što je za vrijeme ovih akcija bilo neophodno potrebno. Minerska odjeljenja ovog puta također nisu postavljala na vrijeme nagazne mine, koje bi potpomogle jedinicu u zadatku.

Pouke iz ove akcije bile bi: koristiti više nagazne mine, koje su naročito podesne za vrijeme postavljanja zasjeda radi

sadejstva, a naročito sprečavanja slobodnog pokreta tenkova, koji uglavnom svakog puta ometaju akcije.

Prilaže se lista gubitaka.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

politkomesar: **Petar Babić**

Komandant-pukovnik **M.[3] Šakić**

(M. P.)

BR. 100

IZVJEŠTAJ ŠTABA TRIDESET TREĆE DIVIZIJE OD 25 MARTA 1944 GOD. ŠTABU DESETOG KORPUSA »ZAGREBAČKOG« NOV JUGOSLAVIJE O BORBAMA OD 5 DO 20 MARTA[1]

ŠTAB
XXXIII DIVIZIJE X KORPUSA
»ZAGREBAČKOG« NOV I POJ
Dana 25./III. 1944. u 10 sati
Op. broj 38/1944.

Predmet: Operativni izvještaj
od 5/3. do 20/3. 1944.
dostavlja.

ŠTABU X KORPUSA »ZAGREBAČKOG« NOV I POJ

Jedinice ove divizije u toku prošlih 15 dana operisale su na sektoru Moslavine (sekcija Bjelovar i Čazma 1:100000).

6/III. Jedinice su se nalazile na liniji Dubrava — Kapela. Istoga dana jedinice nisu imale sukoba sa neprijateljem.

7/III. Jedinice se nalazile također na liniji Dubrava — Kapela na odmoru i sređivanju jedinica. Istoga dana održano je vojno savjetovanje sa Štabom I Brigade i štabovima bataljona.

[3] **Mićun**

[1] **Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog institute pod reg. br. 32—4, k. 551 A.**

8/III. Jedinice su se nalazile u istim bazama i očekivale naređenje Štaba korpusa za pokret u Kalnik. Međutim, pokret je odgođen radi reakcije u Kalniku.[2]

9/III. I Brigada upućena je na sektor Garešnice te istog dana izvršila pokret iz Dubrave do Čazme. Sa Štabom II Brigade, kao i sa štabovima bataljona, održano je toga dana savjetovanje.

1 O/III. I Brigada nastavila je pokret iz Čazme u pravcu Narte, te se je smjestila u sela' oko Ivanske. II Brigada toga dana nalazila se još uvijek u svojim bazama u Kapeli te oko 12 časova naišlo je 9 štuka aviona i bombardovali su Kapelu i na taj način su počinili prilične gubitke jedinicama II Brigade. Pošto je bilo 12 sati, bilo je vrijeme za ručak i gotovo sve jedinice nalazile su se po kućama i tog momenta su naletjeli avioni koji su otpočeli sa bombardovanjem sela. Bombardovanje je trajalo 20 minuta. Od tog bombardovanja iz I Bataljona II Brigade, kao i iz Prateće čete iste brigade, poginulo je ukupno 12 a 13 je ranjeno drugova. U selu je također pričinjena prilično velika šteta. Porušeno je oko 15—20 kuća. Pored gubitaka u ljudstvu imali smo gubitaka u oružju i to 10 pušaka uništeno u zgradama od bombardovanja.

1 l/III. I Brigada toga dana postavila je zasjedu prema uporištu Narti, pošto je neprijatelj svakodnevno izlazio u pravcu Čazme i Ivanske. Zasjeda je bila postavljena između sela Blatnice i Narte i između sela Paljevina — Ivanska. Istoga dana neprijatelj nije izlazio iz uporišta, vjerovatno bio je obaviješten o pokretu naših snaga na ovaj sektor. II Brigada toga dana premjestila se iz Kapele u selo Ivančane i Kabal radi sređivanja jedinica nakon bombardovanja.

12/111. Jedinice ostaju u istim bazama. U sukob sa neprijateljem toga dana nisu stupile naše snage.

13/IIL II Brigada sa jednim bataljonom postavila je zasjedu i mine na pruzi Križevci — Sv. Ivan Zabno između sela Brezovljani — Poljana. Voz je naišao u 8.30 h., eksplodirala je jedna mina pod lokomotivom i jednim vagonom. Nakon toga izvršen je napad na voz, ali pošto je to bio transportni voz pun voiske, a sa naše strane je napadao jedan dosta slab bataljon, tako da nije postignut nikakav uspjeh, te se isti bataljon nakon

[2] Riječ je o prodoru jedinica Prve pješačke pukovnije PTS pravcem: Ludbreg — Segovina Šuma — s. Ribnik — s. Veliki Poganac. Uslijed povlačenja jedinica Zapadne grupe NOP odreda sa Kalnika 4/5 marta do borbi nije došlo. Vidi dok. br. 72, 140 i 143 u ovoj knjizi i bojnu relaciju Prvog zbornog područja u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 3/1—3, k. 58.

pola sata borbe povukao od voza u svoje baze.[3] U toj borbi imali smo jednog ranjenog druga, a po naknadno dobivenim podacima neprijatelj je imao 8 mrtvih i 16 ranjenih. Isto tako uništena je lokomotiva i 3 vagona. Jedinice I Brigade izvršile su pokret iz Ivanske u pravcu Garešnice i smjestile se u bazu popovac — Kostanjevac.

14/111. Jedinice I Brigade postavile su zasjedu sa jednim bataljonom prema uporištu Garešnica u šumi Brestovac. Sa jednim bataljonom postavili su zasjedu kod željezničke stanice Hercegovac-Trnovitica s namjerom da se sačeka neprijatelj koji svakodnevno izlazi iz uporišta na željezničku stanicu te daje osiguranje vozu koji se kreće tom prugom. Sa jednim bataljonom postavljena je zasjeda u šumi Ladislav pored pruge zapadno od sela Ladislav. Zadatak ovih zasjeda bio je da tuku neprijatelja koji bi krenuo u pravcu voza da istome da osiguranje, a i da se spriječi intervencija sa tih strana. Iz uporišta Hercegovac neprijatelj je izašao u jačini jedne satnije 120 ljudi. Satnija pripada IV Gorskom zdrugu.[4] U 7 sati u jutro ova satnija je naišla na III Bataljon I Brigade kod željezničke stanice gdje je došlo do borbe te jedna četa istog bataljona zašla je neprijatelju iz boka i neprijatelj se odmah dao u bijeg te je cio bataljon učestvovao u proganjanju neprijatelja do samog uporišta Hercegovac. Isti bataljon uspio je potući oko 30 neprijateljskih vojnika i 7 zarobio. Među istima bilo je 5 podoficira. Cd materijala je zaplijenjeno: 2 puškomitraljeza (Zbrojovka), 32 puške mauzer, 5 pištolja (Wiss), 2.000 kom. metaka i nešto ostalog ratnog materijala. U ovoj borbi naročito se istakao komandir III Čete III Bataljona koji se je snašao u rukovođenju sa četom te propustio neprijatelja, tako da mu je zahvatio bok i onda ga počeo tući te je to odlučilo ovu borbu. (Ime istog komandira ne znamo.) U ovoj borbi naši gubici su: jedan mrtav, jedan nestao i jedan lakše ranjen.

[3] U bojnoj relaciji Prvog zbornog područja piše o tome sljedeće: >.Radni vlak br. 1 između željezničke postaje Brezovljani i Sveti Ivan Zabno naišao jcj na minu. Lokomotiva i kuhinja vlaka jako su oštećeni. Odmah nakon eksplozije uslijedio je napadaj odmetnika od oko 120 ljudi. Posada radnog vlaka, kao i odjel Prve streljačke sati Prve doknadne željezničke stražarske bojne iskočili su iz vlaka te primili borbu... Naši gubici: 1 mrtav i 4 ranjena«... (Podaci iz arhive Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 3/1—5, k. 58.)

[4] Iz izvještaja Župske redarstvene oblasti vidi se da je u toj borbi učestvovala Deveta satnija Prve gorske pukovnije i da su njeni gubici bili: 7 mrtvih, 10 ranjenih i 6 zarobljenih. (Dokumenat u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 25/16—1, k. 156.)

Istoga dana na zasjedu kod Garešnice u šumi Brestovac naišao je neprijatelj oko 10 sati na I Bataljon I Brigade. Neprijatelj[5] je išao vrlo oprezno, vjerovatno je bio obaviješten o prisustvu naših snaga u blizini Garešnice, te je izašao iz uporišta u 3 kolone u pravcu naših snaga. Do borbe je došlo sa jednom krajnjom kolonom koja je bila jaka oko 100 ljudi i to vrlo teško, pošto su borci se zaplašili kada su ugledali neprijatelja. Neprijatelj je iskoristio momenat, počeo manevrisati svojim snagama tako, da je odmah počeo potiskivati naše snage sa tog položaja. Neprijatelj je također odmah nakon prve puščane vatre počeo tući teškim bacačem iz uporišta[6] po položajima naših snaga koje su se povlačile. Ovaj bataljon u toj borbi imao je 4 mrtva i 6 ranjenih drugova. Među mrtvima je i komandir I Čete drug Vlajsović. U borbi je utrošeno 1500 metaka a od oružja izgubljen je jedan šmajser. Zaplijenjeno nije ništa. Gubici neprijatelja nisu ustanovljeni. Bataljon koji je bio u zasjedi kod Ladislava toga dana nije imao borbe.
II Brigada toga dana izvršila je pokret iz baza Ivančani u pravcu s. Mostari. Ova brigada borbe nije imala.

15/111. I Brigada toga dana izvršila je pokret iz baza Popovao — Kostanjevac u Bršljanicu. II Brigada toga dana postavila je zasjedu u neposrednoj blizini uporišta Križ između sela Prnjavor — Šušnjari. Jedinice su bile na položaju do 11 sati. Neprijatelj iz uporišta do tog vremena nije izlazio, ali nakon jedan sat po odlasku naših snaga neprijatelj je izašao iz uporišta i došao do sela Sovari na cesti između Ivanić Grada i Čazme.

16/111. Jedinice I Brigade nalazile su se u svojim bazama i toga dana izvršena je svečana zakletva svih nezakletih boraca kojih je bilo oko 350—400. II Brigada toga dana postavila je zasjedu kod Kloštar Ivanić ispod sela Šćapovec. Dva bataljona su bila u zasjedi do 11 časova, do tog vremena neprijatelj nije naišao niti se je kretao tom cestom.

17/111. Jedinice su bile u svojim bazama na odmoru osim jednog bataljona II Brigade koji je izašao u zasjedu pored glavne ceste iznad sela Graberja. Ovaj bataljon po dolasku na svoje položaje postavio je osmatrače, a glavninu snaga povukao nešto više u šumu te ne vodeći računa o konspiraciji naložili su vatre, tako da je neprijatelj iz Ivanić Grada vidio položaj istog bataljona, te je zaobišao te snage preko sela Sobočana te

[5] Druga bojna Prve gorske pukovnije iz Garešnice. (Podatak iz arhive Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 28/16—1, k. 156.)

[0] Odnosi se na Garešnicu.

preko Graberskog Brda zašao jedinicama s leđa i potisnuo ih s tog položaja.[7] Do borbe nije došlo . . .

18/111. Jedinice I Brigade nalazile su se u istim bazama, odakle je jedan bataljon upućen u pravcu uporišta Narte po naređenju Štaba korpusa, pošto je neprijatelj izlazio iz Narte. Istoga dana neprijatelj sa Gojila i Garešnice krenuo je u pravcu Bršljanice i sela Rogože,[8] gdje su se nalazila dva bataljona iste brigade. Bataljoni su izašli na položaj prema neprijatelju i to IV Bataljon išao je prema neprijatelju koji je izašao iz Garešnice, te je neprijatelj došao u sukob sa pozadinskom stražom, te se je nakon 1. sat borbe neprijatelj odmah povlačio u uporište, te tako jedinice IV Bataljona nisu stupile u kontakt sa neprijateljem. III Bataljon je izašao prema neprijatelju koji je išao sa Gojila i postavio mu zasjedu na Kneževića Brdu (kota 192), gdje je sačekao neprijatelja, te se je tu vodila borba pola sata, nakon čega se je neprijatelj odmah povukao te sa sobom ponesao mrtve i ranjene. U toj borbi potučeno je i ranjeno 16 neprijateljskih vojnika. Zaplijenjeno nije ništa. U borbi je utrošeno oko 1.000 metaka. II Brigada nalazila se u svojim bazama Mostari — Marča i Marčani.

19/111. Jedinice I Brigade krenule su u akciju na voz na glavnoj pruzi između želj. stanice Popovača — Krivaj. Jedinice su došle na prugu, postavile potrebno osiguranje na cesti, na pruzi, te su postavljene mine i to 4 minei po 20 klgr. na odstojanju 20 metara jedna od druge. Namjera je bila da se upusti voz na sve 4 mine i da se digne voz u zrak, t.j. da se uništi. Pošto noću ne saobraćaju osobni i teretni vozovi već isključivo panceri, te kad su bile pripreme završene upućena je jedna desetina da pripuckava na bunker kod stanice Krivaj.[9] Međutim, voz se nije dao izazvati cijelu noć do 5 časova u jutro, niti su išle patrole, niti je prolazio voz, te su se u 5 časova u jutro jedinice te brigade povukle sa pruge.
Jedinice II Brigade su se sređivale, te je sa istima održan sastanak na kome je prisustvovao komandant Korpusa.

20/111. Jedinice I Brigade toga dana vraćale su se iz akcije sa pruge i odmarale se u Gornjoj Garešnici i Šimljaniku. Jedinice II Brigade izvršile su pokret u pravcu Dubrave za osi-

[7] Opširnije o tome vidi dok. br. 3/1—22, k. 58 u arhivi Vojnog istoriskog- instituta.

[8] Neprijateljske posade iz Garešnice, Kutine i Poljane kretale su se pravcem: Caire — Velika i Mala Bršljanica — Dišnik. (Podaci iz arhive Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 3/1, k. 58.)

[9] Vidi dok. br. 154.

guranje, pošto je navodno neprijatelj imao zadatak toga dana ući u Dubravu.

Gubici neprijatelja: U toku prošlih 15 dana jedinice ove divizije potukle su 46 neprijateljskih vojnika i 50 ranile. Među istima je 7 zarobljenih. Zaplijenjeno je 2 puškomitraljeza, 32 puške, 5 pištolja (Wiss) i 2.000 kom. metaka.

Uništeno je: jedna lokomotiva, 3 vagona i 50 met. pruge.

Naši gubici: 17 mrtvih drugova i 21 ranjen, te jedan izgubljen u borbi.

Utrošeno je: 2.500 kom. puščanih i mitraljeskih metaka.

Gubici u oružju: jedan šmajser i 10 pušaka koje su uništene od bombardovanja.

Aktivnost jedinica u toku prošlih 15 dana bila je vrlo otežana radi podvodnog terena i velikog blata. Nastojaćemo da jedinice što više aktivišemo u narednim danima pošto će i dani biti ljepši i teren prohodniji.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Mutak Vlado

Komandant
(potpukovnik)
Antolović Josip

(M. P.)

BR. 101

NAREĐENJE ŠTABA TRIDESET ČETVRTE DIVIZIJE OD 25 MARTA 1944 GOD. ŠTABU NO BRIGADE »FRANJO OGULINAC-SELJO« U VEZI RUŠENJA PRUGE ZAGREB — KARLOVAC I KONFISKACIJE KOJU CE VRŠITI OKRUŽNI NOO POKUPLJE NA PODRUČJU ZDENČINE[1]

ŠTAB
XXXIV DIVIZIJE IV KORPUSA
NOV JUGOSLAVIJE
Op. broj 110/44
Dne 25/111. 1944 god.

ŠTABU BRIGADE »FRANJO OGULINAC-SELJO«

U vezi operacije našega korpusa,[2] naša divizija dobila je zadatak da ovih dana što više onesposobi prugu Zagreb — Karlovac. Taj zadatak izvršit će danas Turopoljsko-posavski odred sa dva bataljona i to:

Sa jednim bataljonom i minerima iz svoga odreda porušit će prugu od Jaske do Desinca i skinuti svu telefonsku žicu na tome prostoru, zato što mu se pridodaje četa za vezu Štaba divizije.

Sa jednim bataljonom i grupom minera II Diverzantskog bataljona porušit će prugu između Zdenčine i Horvata i skinuti svu telefonsku žicu na tome pravcu, za što upotrijebiti četu za vezu TP[3] odreda i četu za vezu Komande TP područja.

Danas na večer komisija Okružnog NOO Pokuplje vršit će konfiskaciju i rekviziciju u selu Kraljevac. Osiguranje toj komisiji i pomoć kod izvlačenja dat će "Turopoljsko-posavski odred i Brigada »Franjo Ogulinac-Seljo«.

Turopoljsko-posavski odred osigurat će sa jednim bataljonom od Zdenčine i Horvata i to: sa dvije čete od Zdenčine na prostoru zapadno od sela Gajan, obalom potoka sa kontrolom puteva Zdenčina — Ašpergeri i Gajan — Zdenčina; sa jednom četom sjeverno od samog sela Ašpergeri prema Horva-

[1] **Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoris>kog instituta pod reg. br. 2/1, k. 1223.**

[2] **O operacijama jedinica Četvrtog korpusa krajem marta i aprila 1944 god. vidi dok. br. 117, 125 u ovoj knjizi i tom V, knj. 26, izvještaje Sedme, Osme i Trideset četvrte divizije Štabu korpusa i izvještaje Štaba korpusa Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske.**

[3] **Turopoljsko-posavskog**

tima, koja će, kada se izvrši konfiskacija, u Ašpergerima pomicati se za komisijom naprijed. Taj bataljon treba da održava vezu sa komisijom u selima gdje će vršiti konfiskaciju, te kada se ista završi, da se sa njima zajedno povlači.

Ruski bataljon[4] postaviti na osiguranje od Zdenčine na položaj križanje Hobolići (kota 216), koja će upućivati duboke patrole putevima Hobolići — Kupinec, preko Gračca i Hobolići — Bratina i cestom prema Radićevićima.

Brigada »Franjo Ogulinac-Seljo« sa jednim bataljonom postavit će osiguranje od Brezovice i dati pomoć za izvlačenje stoke i to sa dvije čete postaviti osiguranje kod sela Mrakova, sa zadatkom kontrole ceste i puteva od Brezovice i porušiti most na cesti kod Grančara. Jednu četu dat će komisiji za konfiskaciju, koja će izvoditi blago iz sela gdje se bude vršila rekvizicija. Ta četa neka dočeka komisiju večeras na križanju Hobolići.

Ostale jedinice brigade neka ostanu na sadašnjim položajima.

Svi bataljoni koji su predviđeni za osiguranje i rušenje pruge moraju biti na svojim određenim mjestima danas 25. IV. 1944 u 22 sata.

Poslije izvršenog zadatka sve jedinice neka se vrate u svoje polazne baze.

Jedan član Štaba odreda neka se nalazi u selu Hobolići, gdje neka bataljoni šalju izvještaje o situaciji na položajima, a ostali članovi Štaba odreda neka idu sa bataljonima na zadatak.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar: s. o.

Komandant — potpukovnik: M.[5] Dasović

(M. P.)

[4] Iz izvještaja Štaba Zumberačko-posavskog sektora vidi se da je od bivših pripadnika Prve kozačke konjičke divizije (glavnina ove divizije obcteb jedi vala je tada komunikaciju Zagreb — Karlovac i Zagreb — Sisak), koji su zarobljeni ili prebjegli našim jedinicama, formiran? u januaru 1944 god. Ruska četa koja je ušla u sastr.v Omladinske NO brigade »Jože Vlahović«. Četa je kasnije prerasla u bataljon. Njegovo brojno stanje bilo je 120 ljudi. Od naoružanja imao je: 8 puškomitraljeza, 7 automata i 81 pušku. U maju Bataljon dejstvuje u sastavu Turopoljsko-posavskog NOP odreda, a krajem jula bio je rasformiran a ljudstvo uzeto za popunu NO brigade »Franjo Ogulinac -Seljo«. Vidi dok. br. 13—2, k. 112, 3—5 i, 52—2, k. 1223 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.

[5] Martin

BR. 101

IZVJEŠTAJ ŠTABA TREĆE NO BRIGADE OD 25 MARTA 1944 GOD. ŠTABU TRINAESTE I TRIDESET PETE DIVIZIJE O NAPADU NA NEPRIJATELJA U STAROM SELU[1]

STAB III BRIGADE
XIII DIVIZ. XI KORP. NOVJ
Br. * —/1944 g.
25 marta 1944 god.

Operat. izvještaj za
24 mart 1944 god.

ŠTABU XXXV i XIII DIVIZIJE NOVJ

Dostavlja se naslovu operativni izvještaj za borbu od 24-III-o.g.

Borba se je vodila u Starom Selu (kraj Otočca) (sekcija Senj 1:100.000).

Borbu je vodio II i IV bataljon uz osiguranje I bataljona ove brigade.

Na sektoru Otočca i okolici nalaze se tri satnije ustaša: 19 ustaška bojna, 20 dok. bojna i oko 500 legionera 392 divizije. U Otočcu nalaze se 2 satnije ustaša i oko 100 legionera, u Prozoru oko 150 ustaša i legionera, u Švici satnija ustaša iz 20 bojne, u St. Selu satnija ustaša iz 19 bojne, na Runjavici i kod Špilnika satnija ustaša. U Brlogu kod križa i kod crkve 200 legionera, u Dubravi i kod Novoselja satnija ustaša. U Ponorima kod Švice 20 .četnika.

Prema pismenoj zapovijesti Štaba XXXV divizije, naša brigada je imala likvidirati neprijateljsku posadu u Starom Selu, smještenu po seljačkim kućama sa osiguranjem na bezimenoj koti iznad samoga sela, te da se osigura od Brloga, s time da jedna četa pravi demonstrativni napad na neprijatelja kod brloške crkve[2] da mu ne pusti kretanje pomoći u Staro Selo.

Na osnovu dobivene zapovijesti i stvorenog plana za napad izdata je svima jedinicama pismena zapovijest[3] br. 10, koja se prilaže izvještaju.

[1] Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 15—4, k. 1237 A.

[2] Riječ jd o crkvi u selu Brlog.

[3] Vidi dok. br. 97.

Borba je počela u 2.30 sati u jutro 24 ov.mj. na cijelom sektoru.

Dne 24 marta u 2 sata u jutro stigle su naše jedinice na mjesto napada. Jedna četa I bataljona sa pridodatim t. mitraljezom izvršila je napad na neprijatelja u Donjem klancu, koji je bio u jačini od 30 ustaša i Nijemaca. Isti su bili u kućama. Neprijatelj je pružio mali otpor, nakon čega se pod zaštitom mraka povukao na Babić most. Jedinica je i dalje ostala na svom položaju.

Drugi bataljon je imao zadatak da napada sa jednom četom sa sjeverozapadne strane Staroga Sela preko kote 633 (Inin Vrh). Drugu četu, pojačanu sa t. mitraljezom, postaviti za osiguranje od Kompolja i Orovca kod kote 562. Po izbijanju na kotu 633 postaviti t. mitraljez koji bi ujedno pomogao četu u napadu i spriječio eventualni prodor neprijatelja preko Strelišta. Lijevo da se poveže sa IV bataljonom.

IV bataljon je dobio zadatak da napada neprijatelja u Starom Selu sa sjeverne strane, koristeći lijevim krilom prve kuće, pošto neprijatelja nema u istima. T[eške] mitraljeze postaviti na dominirajuće položaje kako bi mogli pomagati pješadiju. S desnim krilom povezati se sa II bataljonom.

Borci su uspjeli da se privuku na 25—30 m. blizu neprijatelja kada je isti primijetio i otvorio vatru na njih. Sa jednim naglim naletom neprijatelj je izbačen iz sela i sa bezimene kote. Nakon nekog vremena, kad se neprijatelj snašao, bacio se na padine kote Inin Vrh od kuda je davao otpor. Po likvidaciji sela II bataljon je dobio zadatak da se rokira u desno i poveže sa svojom četom kako bi spriječio eventualni jači prodor iz Kompolja. Nakon jednog sata borbe neprijatelju je stiglo pojačanje iz Otočca, tako da ih je svih moglo biti 300—400. Neprijatelj je napravio protunapad na naš IV bataljon, a koji misleći da se II povukao, povlačio se prema bezimenoj koti od kuda je produžio mimo kote 548 (Zarišnjak). U to vrijeme došao je komandant IV bataljona do Štaba brigade gdje je dobio naređenje da zaposjedne kotu 548, gdje se već nalazio jedan t. mitraljez sa jednim p. mitraljezom, a koji su se već bili prije povukli, misleći da neće biti dalji prodor neprijatelja. Isti se je povukao za Tukljace.

Skoro u isto vrijeme stigao je i IV bataljon na kotu 548 kada i neprijatelj. Uz kraću borbu bataljon je bio primoran da se povuče prema Tukljacima. Jedna četa toga bataljona zauzela je položaj kod Tukljaca kako bi štitila povlačenje ostalim jedinicama, dok je 2 četa sa pridodatim t.mitraljezom kre-

nula uz Gacku i otvorila vatru na kotu 548 gdje se nalazio neprijatelj. U 8.30 sati sve jedinice su se povukle u Drenov Klanac.

Postavljeni zadatci pred jedinice ove brigade nisu bili u cielosti izvršeni, a što je dolazilo zbog slabog održavanja veze **između** jedinica, a uslijed čega se je pružila neprijatelju mogućnost da odbaci naš IV bataljon.

Gubitci neprijatelja u ovoj operaciji nisu za sada poznati (što ćemo kasnije saznati preko naše ob. službe). Od spreme uhvaćeno je: 3 šinjela, 8 ćebadi, 5 ranaca i oko 400 metaka.

Naši gubitci jesu: 1 drug poginuo, jedan zarobljen sa lakim bacačem i 6 nestalih drugova sa oružjem (puškama).

U ovoj borbi utrošeno je: za tal. p. mitraljez 2085 metaka, za tal. puške 874 metka, za mauzer puške 270 met., za bredu 360 met., 40 mina za laki bacač i 20 ručnih bombi.

Bataljoni su se u samom napadu držali dosta dobro, dok IV bataljon u povlačenju pokazao se dosta slabo i to krivicom Štaba bataljona koji nije na vrijeme zauzeo polazne položaje i odbio neprijatelja u njegovom protunapadu.

KRITIČKI OSVRT:

Nedostatci u ovoj borbi jesu ti što se nije dovoljno vodilo računa i imalo u vidu po zauzimanju neprijateljskih položaja da će neprijatelj praviti protunapade, s obzirom na garnizon u kome je imao vojske za izvođenje protunapada. U koliko bi bio i zauzeo bezimenu kotu, nije se smjelo dopustiti da izbije na kotu 548 (Zarišnjak).

Veza između jedinica koje su sudjelovale u napadu nije bila dovoljna, kao ni sa Štabom divizije od Štaba brigade.

Uslijed nepodignutog mosta kod Zarišnjaka, a s obzirom na naše snage, nismo mogli držati blokiranje neprijateljskog garnizona, ali se moglo bolje potući neprijatelja u njegovom napadu na Zarišnjak.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar Operat. oficir: Komandant, major:
Đadak Josip

(M. P.)

BR. 101

IZVJEŠTAJ ŠTABA DVADESET PRVE NOU BRIGADE OD 25 MARTA 1944 GOD. ŠTABU DVADESET OSME DIVIZIJE O NAPADIMA NA NEPRIJATELJSKE KOLONE NA CESTI DARUVAR — PIVNICA[1]

Trajne vrijednosti

STAB XXI UDARNE BRIGADE NARODNOOSLOBODILACKE (VOJSKE JUGOSLAVIJE
Br. 76
Dana 25/111 1944 god.

Operativni
izvještaj dostavlja:

ŠTABU XXVIII UDARNE DIVIZIJE NOVJ

Položaj

Izvještaj dostavlja o vođenju borbe na cesti Daruvar — Pivnica sa njemačkim motoriziranim kolonama, koje su se prebacivale za Mađarsku, kao i sa jedinicama IV Gorskog zdruga na cesti Daruvar — Đulavec.[2]

1.— Prvi dan za vođenje borbe sa jedinicama Divizije »Princ Eugen«[3] naše jedinice držale su položaje ispod Klise paralelno sa cestom prema starom krivajskom groblju. Ovi položaji su držani stalno od naših jedinica, dok god nismo dobili naređenje za prebacivanje preko. Dana 23. III. 1944 dobili smo naređenje od Štaba divizije da se prebacimo preko za Jasenaš i Removac, što smo i učinili. Noću 23. na 24. o.mj. dobili smo naređenje da sa jednim našim bataljonom zaposjednemo položaj od Gornjih Cepidlaka, pa ispod k. 249, ispod Trešnjice, da lijevo od nas držimo vezu sa jedinicama Brodske brigade, a desno sa jedinicama XVII Udarne brigade. Naš II bataljon bio je u rezervi kod Štaba divizije. (Sekcija Podravska Slatina 1:100.000.)

2.— U toj borbi učestvovao je naš II i III Bataljon, a desno od nas vodile su borbu jedinice XVII Udarne brigade, kao i na suprotnoj strani ceste.

[1] **Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 29—1/1, k. 1124.**
[2] **Opširnije o tome vidi dok. br. 122 i 161.**
[3] **Vidi primjedbu br. 108 uz dok. br. 127.**

3.— Sa neprijateljske strane učestvovalo je oko 500 vojnika IV Gorskog zdruga, koji se je povlačio iz Đulaveca za Daruvar.

4.— Vodeći borbu prvih dana sa kolonama, koje su prolazile cestom na liniji Klisa — Đulavec, neprijatelj je imao namjeru da zauzme iste visove, da osigura nesmetan prolaz trupama, koje su prolazile cestom. Mi smo imali namjeru da mu ometamo slobodno kretanje i da mu uništavamo živu snagu, kao i ratni materijal.

5.— Zapovijesti su bile izdate usmenim putem, a i u neposrednoj blizini položaja nalazio se je uvijek član Štaba brigade, t.j. komandant ili komesar.

6.— Borba je počela 19. III. 1944 na liniji Klisa — staro krivajsko groblje, te 22. III. 1944 prije i poslije podne. Oba puta su se naše jedinice povukle i to u jutro bez borbe a poslije podne pod borbom.

7.— U prvoj borbi 19. III. 1944 naše jedinice su bile u neposrednoj blizini ceste, te sačekale motorizovanu kolonu, i kad je opalila mina, koju je postavila XVII Udarna brigada, naš II Bataljon otvorio je vatru i sjurio na cestu jedan dio boraca. Sam Štab bataljona nije imao dovoljno hladnokrvnosti pri izdavanju naređenja za povlačenje, a istovremeno pokazala se je oko jedna desetina neprijateljskih vojnika lijevo u šumi od naših položaja, koja je koristila međuprostor između II i III Bataljona. I tom prilikom se je II Bataljon po naređenju svoga štaba povukao u panici preko čistine prema selu Krivaji, gdje ih je precizno gađao neprijateljski top, koji je bio na križanju cesta Đulavec — Pivnica — Voćin, i dalje jedinice su se skroz povlačile na vis u šumu Budim, dok je jedan dio još zadržavao vatru. Dotle je stigla i četa III Bataljona Brodske brigade, koju smo odmah uputili na položaj na klisačko groblje. Pošto je neprijatelj bio vrlo spretan, te je uspio izmanevrisati naš II Bataljon i četu Brodske brigade i u tom slučaju komandant ove brigade zajedno sa načelnikom Divizije izdao je naređenje da se isti povuku u šumu Budim, gdje su ostali do večera i sašli u selo Lisičine. Za ovo vrijeme naš III Bataljon osigurao je sam sebi desni bok i tukao se dalje, dok je poslije i on bio primoran da se povuče na prihvatne položaje, ali se je za kratko vrijeme vratio na svoj stari položaj, gdje je ostao do naređenja da se povuče u Lisičine. 22. III. 1944 sa položaja od Klise jedinice II Bataljona povukle su se skoro bez borbe prema III Bataljonu i na klisačko groblje, gdje su bili dok je komandant Divizije[4] naredio da se ponovno zauzme

* **Radojica Nenezić**

Klisa, te da se prestane sa bježanjem. Iste jedinice smo vratili na položaj i zauzeli položaj kod škole u Klisi, te lijevo na raskršću u selu Klisi gdje vodi put od ceste lijevo od k. 186, dok je lijevi bok osiguravala jedna četa II Bataljona, a lijevo u produženju cio III Bataljon. Pošto je neprijateljska kolona naišla od [s.] Pivnica, te upućivala pobočnice kroz selo Klisu, zasjeda kod škole sačekala je istu i osula vatrom, gdje je palo nekoliko neprijateljskih vojnika. U prvi momenat četa nije bila organizovana da vrši juriš, da pokupi plijen, dok poslije to nije mogla učiniti. Uslijed premoći neprijateljske vatre, po naređenju komandanta istog bataljona, četa se je povukla i, napuštajući taj položaj, jedinice su se povlačile pod borbom sve dalje i dalje prema III Bataljonu, dok je neprijatelj prodro na položaj istoga i u tom slučaju jedinice su se povukle dosta u neredu prema s. Krivaji, odakle smo dalje izvršili pokret za Lisičine. Dana 23. III. 1944 u borbi kod Koreničana naš III Bataljon, sa kojim je išao komandant Brigade, stigao je na svoj položaj sa zakašnjenjem od 20 minuta, odakle se je vidjelo da je neprijatelj napustio Đulavec, te jedinice nisu iste položaje ni zauzimale, nego su odmah izvršile pokret za neprijateljem i to jedna četa od Đulaveca cestom, jedna desno iznad ceste, dok III još desno, ispod Trešnjevice, gdje se je uhvatila veza sa jedinicama II Bataljona, koje su iz rezerve od Štaba divizije izvršile pokret prema neprijatelju, dok se je isti cestom povlačio i već bio prilično razbijen od jedinica XVII Udarne brigade. Jedna četa III Bataljona ostala je na osiguranju ispod Trešnjevice, dok su dvije čete očišćavale teren i nadirale za neprijateljem. Jedna četa II Bataljona ostala je na osiguranju ispod Bukvičine (k. 264), dok su ostale dvije vršile napad od k. 264 prema neprijatelju na cestu, gdje se je borba i završila.

8.— Postavljeni ciljevi su postignuti, s tim što je zarobljeno teško oružje i dobar dio municije i ratnog materijala, te ubijeno i zarobljeno jedan dobar dio neprijateljskih vojnika. U borbi 19. III. 1944 na liniji Pivnica — Đulavec onesposobljeno je 4 kamiona, 1 tenk i 2 motorbicikla. Ubijeno preko 25 neprijateljskih vojnika, broj ranjenih je nepoznat. Zarobljeno nije ništa. Na istim položajima u borbi 22. III. 1944, prema informacijama koje smo dobili, ubijeno je 18 neprijateljskih vojnika, 11 ranjeno, od kojih je 5 umrlo prije nego su stigli do bolnice. Zarobljen je 1 top brdski — kalibar 75 mm sa pripadajućim ostalim priborom, nišanskim spravama i 15 granata (top je u potpuno ispravnom stanju), 3 karabina, 6 samara, 2

mazge, 500 metaka za pušku i 3 telefonska aparata sa vrlo malo žice.[5]

9.— Naši gubitci: 19. III. 1944 u borbi kod Klise mi smo imali 17 mrtvih, 28 ranjenih i 4 nestala, od kojih su se trojica vratili, a 1 poginuo. Izgubili smo 1 teški mitraljez, 6 pušaka. U borbi 22. III. 1944 imali smo jednog mrtvog i jednog ranjenog druga, izgubljen je 1 avionski mitraljez. Izgleda da je banda ovog mitraljesca sa mitraljezom živog uhvatila. 24. III. 1944 u borbi na cesti Koreničani imali smo jednog lakše ranjenog druga, koji se nalazi u jedinici. Oružja i spreme nije izgubljeno.

10.— U ovim borbama je ispucano 6.000 metaka, 25 iz lakog minobacača, oštećen je 1 puškomitraljez i 1 karabin.

11.— U ovoj borbi dobro su se držale 2. i 3. četa II Bataljona, a naročito se je istakla drugarica mlađi vodnik Zorka Milković i vodnik Sajdler Josip, kao još par drugova čija ćemo vam imena poslati naknadno (momentalno su nam nepoznata), koji su primjernim hladnokrvnim držanjem u borbi pozivali ostale drugove: »Haj'te naprijed, topovi su naši!«

12.— Ovaj puta nije bilo lica za koje bi se moglo reći da su se slabo držala od rukovodilaca, već ako je negdje po neki borac ili bolničar zabio negdje glavu i čekao dok se sudbina riješi, te onda došao na diobu. Jedino što je komesar III bataljona sa četom, sa kojom je bio upućen desno iznad ceste da proganja bandu, mogao ranije stići da se je malo požurio, jer kad je vidio kako se razvija situacija, nije mu trebalo drugih naređenja, jer je imao jedno naređenje: da proganja bandu.

13.— Jedinice na položajima Klisa — Đulavec nalazile su se više dana i suzbijale bandu u njenom nadiranju preko ovih položaja u oslobođenu teritoriju. A sve odluke za ove napade i upadice na neprijateljske kolone, koje su prolazile cestom, bile su izdavane više usmenim putevima, na licu mjesta na terenu, sugestijama Štaba (komandanta) divizije i bile su realne. Upravljanje po štabovima bataljona borbom, odnosno operacijom, nije bilo zadovoljavajuće, pošto su izdavana razna naređenja za povlačenje i slično, dok nisu bili upoznati sa situacijom na terenu, a i koliko su bili, nisu pravilno ocijenili, tako da se u nekim momentima povlačila cijela četa II Bataljona pred 8 do 10 neprijateljskih vojnika. A isti slučaj desio se i kod III Bataljona. U tom slučaju od štabova bataljona pa na niže rukovodeće osoblje nije se snašlo.

Teški bacač, koji je bio na raspolaganju II Bataljonu, nije iskorišten.

[5] **Vidi dok. br. 154, 156, 157, 158, 159 i 161.**

Taktički i borbeni postupci naših starješina i trupa nisu bili u skladu sa razvojem situacije na bojištu.

Veza između Štaba brigade i štabova bataljona održavana je putem kurira; između Štaba divizije i Štaba brigade kuririma i telefonom. Veza nije bila zadovoljavajuća. Još uvijek su manjkali izvještaji kako od štabova bataljona Štabu brigade, tako i od Štaba brigade Štabu divizije.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
si. o.

Komandant-major:
Dušan Kreča

P. S. Listu nestalih, poginulih i ranjenih slati ćemo vam naknadno.

BR. 104

IZVJEŠTAJ ŠTABA DVADESETE DIVIZIJE OD 26 MARTA 1944 GOD. ŠTABU OSMOG KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE O BORBAMA OD 4 DO 24 MARTA[1]

STAB
XX DIVIZIJE NOVJ
Br. 327 u 14 h
Dne 26. III. 1944

ŠTABU VIII KORPUSA NOVJ

Operativni izvještaj za
akciju 4/5. III. 1944
I brigada:

(Sekcija Split — Šibenik 1:100.000)

Za ovu akciju Štab divizije nije izdavao neku specijalnu zapovijest, jer je brigada bila upućena na sprovod ranjenika i dobavku materijala. Štab brigade nije također izdavao zapovijest svojim jedinicama, jer nije imao poda-

[1] **Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 39/2, k. 517 A.**

taka o namjeri neprijatelja,[2] a također nije bio upoznat niti koncentracijom neprijateljskih snaga u garnizonima sektora gdje se je brigada nalazila.

1—4. III. I brigada bila je raspoređena na liniji: Trolokve — Prgomet — Prapatnica — Bristivica — Blizna — Rastovac.

1 bataljon nalazio se je na položajima Trolokve.

II bataljon držao je položaje Blizna — Rastovac.

III bataljon držao je položaje Prapatnica — Bristivica.

IV bataljon držao je položaje Prgomet (zasiok Divičane) i zasiok Skopljanići — k. 526.

2. — U ovoj akciji učestvovala je naša I brigada i Šibensko-trogirski odred, koji je zatvarao pravac iznad Marine (tu je bila glavnina odreda), a jedna četa iznad Trogira.[3]

3. — Neprijatelj je imao sljedeći brojni sastav: 2 puka Nijemaca sa 500 vozila i 20 tenkova, kao i 3 haubice. Pored ovih neprijateljskih snaga učestvovala je 1 ustaška bojna i 1 satnija ustaša iz Kaštela. Njihovi nazivi nisu nam poznati.

4. — Neprijatelj je vršio napad na našu brigadu, kretao se je jednovremeno ka svim našim položajima, sa ciljem zatvaranja obruča oko brigade. Neprijatelj je išao iz Sinja, kretao se u tri pravca: jednim pravcem Moseć — Nisko — Kladnjice — Trolokve — Prgomet; drugim pravcem Muć — Brštanovo— Lećevica — Ubije — Trolokve — Prgomet; trećim pravcem Gizdavac — Korušca — Prgomet. Drugi dio neprijateljskih snaga nadirao je u tri pravca: jedna kolona kretala se je pravcem Drniš — Perković — Suhi Dolac — Ljubitovci; druga kolona pravcem Divojović — D. Vinovo — Trolokve — Prgomet — Prapatnica; treća kolona pravcem Kljake — Kladnjice — Trolokve — Prgomet i Prapatnica. Ove neprijateljske snage bile su povezane sa snagama koje su se kretale preko Muća. Mc-torizacija kretala se je glavnim komunikacijama. Jedan bataljon Nijemaca i jedna bojna ustaša nastupali su u dva pravca: jedna kolona nastupala je pravcem Vrpolje — Boraja — Blizna; druga kolona pravcem Perković — Ljubitovac — Bristivica. Snage koje su garnizonirane u Primoštenu, Rogoznici i Marini taj dan su izašle iz garnizona prema Kruševu — Rastovcu i Podorljaku. Tri čete Nijemaca i jedna satnija ustaša zatvarale su pravac Labin — Trapljeni Doci, satnija ustaša bila je na Velikoj Trešanici. Na svim navedenim pravcima neprijatelj je bio povezan i brzo se kretao stežući obruč oko I brigade. Kako

[2] **Vidi dok. br. 39.**
[3] **i [4] Vidi dok. br. 39 i 44.**

se vidi, neprijatelj je imao namjeru uništiti brigadu i eventualno dio zarobiti. U tu svrhu neprijatelj je vukao za sobom 200 kamiona praznih, sa ciljem da ukrca zarobljene naše borce.

5. — Stab brigade riješio je na osnovu gornje situacije nakon što je ispitao snage nenrijatelja i njegove namjere, da se probije i dođe u sastav Divizije. Za sprovođenje ove odluke izdato je naređenje I i IV bataljonu da se probiju neprijatelju iza leđa i da ga napadnu, a II i III bataljon da čvrsto drži naznačene položaje, dok I i IV bataljon budu dejstvovali, čime će im se omogućiti da se i oni probiju. I bataljon se je probio, dok je IV bataljon bio prisiljen od neprijatelja da se kreće preko Prgometa — Labina na Labišticu i preko Prapatnice na Vilaju. Neprijatelj je nadirao sa svih pravaca i stupio je u borbu sa II bataljonom, dok je IV bataljon bacio sa Vilaje. Stab brigade donio je odluku da se povuče sa jedinicama i probije preko Bristivice na Labišticu na sljedeći način: II i IV bataljon obezbjeđivaće komore i probijati obruč na Labišticu, a III bataljon da dočeka neprijatelja u zasjedi, sa zadatkom da zadrži neprijatelja na Prapatnici dok se komore izvuku. Stab brigade na osnovu ove odluke izdao je zapovijest koju ne posjeduje, jer je istu zagubio.

6. — Borba je počela 4. III. 1944 u 6 časova.

7. — I brigada imala je raspored naznačen u tačkama naprijed navedenim. Borba je otpočela na svim položajima, i neprijatelj je stezao obruč nastupajući vrlo brzo.

I bataljon je izmanevrisao neprijatelja, zaobilazeći ga između Trolokava i Radošića, napavši ga sa leđa preko Crljeni Grmi. Napad I bataljona bio je usmjeren uglavnom na motorizaciju, gdje je uništio nekoliko kamiona u Trlokvama i ubio nekoliko vojnika, a docnije se bataljon povratio u Ubije. Neprijatelj koji se kretao prema Bristivici, pao je u zasjedu III bataljona u Prapatnici. Na ovom pravcu neprijatelj je išao u kamionima. Neprijatelj se je snašao i otvorio brzo vatru iz bacača a sa tenkovima prodro preko Prapatnice ka Bristivici potpomognut haubičkom vatrom. Na ovaj način neprijatelj se je sjedinio sa svojim snagama, koje su se kretale od Trogira, tako da je neprijatelju uspjelo zauzeti komunikaciju Trogir — Prgomet i presjekao otstupnicu brigadnim dijelovima, koji su zaostali, kao i boračkim dijelovima koji su vodili borbu na Blizni i Bristivici. Od zaostalih dijelova su bile: dvije čete II bataljona, dvije čete IV bataljona, I četa III bataljona sa kojima su ostali komandanti bataljona.

Dijelovi II, III i IV bataljona, komora i ambulanta su se probili na Labišticu i na ovaj način glavnina snaga se je izvukla

iz obruča preko Labina. Otsječeni dijelovi su vodili borbu sa neprijateljem oko Blizne — Rastovca i Podorljaka. Od ovih dijelova jedan se je dio probio kroz obruč i prebacio na Danilo Kraljice, a jedan dio se je raspršio.[4]

8. — Ishod borbe: ciljevi predviđeni zapoviješću nisu postignuti, tj. nije uspjelo da se cijela brigada probije. Otsječeno je bilo 5 četa i 1 komora IV bataljona. Žrtava je bilo više nego što je trebalo, a gubitak oružja suvišan u odnosu na mogućnost izvlačenja.

U ovim borbama neprijatelj je imao oko 100 ljudi izbačenih iz stroja. Potpuno su uništena 3 kamiona i jedan blindirani automobil. Oštećena su 4 kamiona, zaplijenjeno nekoliko šatorskih krila i 1 sanduk municije.

9. — Gubitci brigade su sljedeći: 5 mrtvih, 6 ranjenih, 10 zarobljenih. U toku borbe dezertiralo je 11 boraca i 80 raspršenih. Što se tiče oružja neprijatelj je zaplijenio 2 puškomitraljeza, 21 pušku, te dva kazana. Od komandnog kadra nije bilo žrtava.

10. — U toku ove borbe utrošeno je 1070 metaka puščanih i puškomitraljeskih.

11. — U ovoj borbi istakao se zamjenik komandanta III bataljona poručnik Vukman Joso i zamjenik komesara III bataljona Baranović Krešo, kao i II četa istog bataljona. Naprijed navedeni drugovi sa drugom četom dočekali su neprijateljsku kolonu na razmaku od 100 metara i nanijeli neprijatelju dva kamiona mrtvih i ranjenih. Isto tako zadržali su ga dok se je komora izvukla iz Bristivice.

12. — U borbi se je naročito istakao po svojoj slabosti i nevojničkom držanju komandant IV bataljona . ..

II brigada:

Operativni izvještaj
za akciju 5. III. 1944
14. III. 1944
16. III. 1944

3. III. Štab divizije naredio je Štabu II brigade da sa svoja dva bataljona izvrši nrihvat divizijske karavane, koja je išla sa Ogorja ka Cetinskoj dolini.[5] Prihvat je trebao da uslijedi u noći 4/5. III. 1944.

4. III. 1944 Štab II brigade uputio je na izvršenje gornjeg zadatka dva bataljona. Neprijateljske snage nalazile su se u

[6] **Vidi dok. br. 23 i 25.**

Hrvacama (oko 300 ustaša i žandara). U Potraviju nalazilo **se** je oko 50 ustaša. Na Zelovu nalazile su se patrole iz garnizona u Hrvacama, koje su običavale i da prenoće.

Zadatak bataljona je bio da pročiste Potravlje i da izoliraju kod Satrića Hrvače, a Zelovo da pročiste.

Jedinice II brigade su pročistile Potravlje, dočim Zelovo nije pročišćeno iz razloga tog što komanda čete nije bila odlučna i uporna u izvršenju zadatka. Neprijatelj je iz Hrvača, potpomognut patrolama iz Zelova, koristeći buru, uspio da 5.III. potisne jedinice II brigade, poje su se počele povlačiti.

Štab bataljona, koji je bio prema Hrvacama, nije vodio dovoljno računa o situaciji i radi slabe veze sa četama izgubio je patrole, koje je upućivao za vezu sa dijelovima svojim tj. patrole su upućivane u vrijeme kada su se jedinice povlačile ka Potravlju. U ovoj akciji neprijatelj je zarobio 8 boraca, dočim žrtava nije bilo.

Zadatak ovih jedinica je bio vrlo lak i da su se jedinice povukle na vrijeme ne bi došlo ni do ovih gubitaka, čemu je osnovni razlog slaba veza među jedinicama. Za potvrdu naprijed navedenog, navodimo da se ovim kanalom redovno prebacuju kuriri i manje grupe, a često i manje karavane bez gubitaka.

14. III. 1944. II brigada izvršila je ekonomsku akciju u selu Ježeviću, gdje se je nalazilo oko 60 ustaških milicionera. Milicija osjetivši dolazak naših snaga pobjegla je ka Vinaliću, odakle je prepucavala, dok su naši vršili konfiskaciju. Mi smo imali 1 mrtvog i 1 ranjenog borca. Neprijatelj je imao žrtava, čiji broj ne znamo, znademo da je u ovoj borbi teško ranjen komandant četničkog bataljona Sveto Bogovac.

16. III. 1944. II bataljon II brigade koji se je nalazio sa zadatkom kontrolisanja komunikacije Sinj — Livno, i zadatkom rušenja iste komunikacije, održavao je vezu sa bataljonom IX divizije, koji se ie nalazio u Prologu.[6] 15. III. 1944 patrola našeg bataljuna spustila se je u Prolog da uspostavi vezu sa bataljonom IX divizije i nakon uspostavljanja veze ugovorila sastanak da se sastane sutradan, tj. 16. III. sa patrolom bataljona IX divizije na određeno mjesto iznad Prološke Drage. Patrola našeg bataljona 16. III. došla je u određeno vrijeme na određeno mjesto, gdje je očekivala patrolu bataljona IX divizije. Kad je naša patrola vidjela da nema patrola iz bataljona IX divizije,

[0] U Prologu je tada bio jedan bataljon Prve brigade Devete divizije. Vidi dok. br. 63 u ovoj knjizi i operaciski dnevnik Devete divizije u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 56/2, k. 842 A.

uputila se je u Prolog. Prilikom silaženja i ulaska u selo nije vodila računa da bi po selu mogao se nalaziti neprijatelj, te se nije ni obezbjeđivala, čime je pokazala vojničku neizgrađenost. Od 10 ljudi koji su sačinjavali patrolu 7 ih ie ušlo u neku kuću, **a** 3 su ostala van sela. Odmah po ulasku ove sedmorice u kuću, neprijatelj je upao i iste zarobio, dočim su ova trojica, vidjevši što se desilo, pobjegli. Među zarobljenima nalazio se je i jedan komesar čete, jedan vodni delegat, dva vodnika i tri desetara. Od trojice koji su izbjegli bili su jedan zamjenik komandira čete i dva borca. Potrebno je bilo da štab bataljona IX divizije izvijesti da je otstupio. Bez obzira na to što štab bataljona nije izvijestio naš bataljon, mi smo uzeli na odgovornost zamjenika komandira čete, kao vojnog rukovodioca, radi nevojničkog držanja i obezbjeđenja prilikom ulaska u selo i što nije vodio računa o obezbjeđenju 7 drugova, koji su ušli u kuću.

III brigada:
Operativni izvještaj
za akciju 15. III. 1944
„ 21. III. 1944
„ 24. III. 1944

Ova brigada nalazi se na prostoriji Strizirep — Tijarica — Ruda — Voštane sa zadatkom vršenja mobilizacije na ovom sektoru. S obzirom da se nalazi brigada u blizini komunikacija, kojima se neprijatelj služi, kao i vršenja mobilizacije na ovom sektoru, a i radi toga što je i neprijatelj pristupio kupljenju ljudi sa ovog sektora, neprijatelj je pokušavao da omete našoj brigadi mobilizaciju.

15. III. 1944 bataljon III brigade koji se nalazio u s. Voštane bio je obaviješten od osmatrača da se jedna grupa od 50 vojnika kreće ka našim položajima. Bataljon je izišao na položaj, sačekao neprijatelja i razbio ga. Neprijatelj je imao tri mrtva i 7 ranjenih (sve Nijemci). Zaplijenjeno je: 1 šarac, 1 šmajser, 1 revolver, 2 puške i 1000 metaka. Mi nismo imali ni žrtava, ni gubitaka u materijalu.

21. III. 1944 jedan bataljon III brigade pošao je na zadatak da likvidira garnizon u Svibu, gdje se je nalazilo 25 domobrana. Neprijatelj je bio obaviješten o namjeri naših bataljona, te je pobjegao. Naš bataljon zarobio je u Svibu 1 domobrana.

24. III. 1944 neprijatelj je u jačini od 35 Nijemaca pošao iz Čiste ka Strizirepu, sa zadatkom nasilnog izviđanja terena.

Osmatrači, koji su se nalazili nad Strizirepom izvijestili su bataljon, koji je zauzeo položaj te sačekao neprijatelja, nanijevši mu dva mrtva i tri ranjena. Zaplijenjeno je: 1 šarac, 1 tromblon-puška, 8 granata za tromblcin-pušku, 1 puška i 100 metaka. Mi nismo imali ni žrtava, ni izgubljenog materijala.

Kritika: Stab I brigade nije vodio računa o neprijatelju na sektoru gdje se je nalazila brigada, o njegovim pokretima, eventualnim manevrima, iz čega se jasno vidi da je **kod** Štaba brigade vladalo mrtvilo, nebudnost, te da uopšte nisu imali veze i preglednosti nad terenom, gdje se je nalazio sa svojim jedinicama. Stab brigade iako je znao da je sa svih strana okružen jakim neprijateljskim snagama, i da je teren na kome se brigada nalazila bio vrlo pogodan za napadača, nije poduzeo i predvidio mjere za sve eventualnosti koje bi mogle da nastupe. Nije imao plana šta i u kome momentu treba učiniti. Kad je otpočela borba, Stab brigade se je vrlo sporo snalazio **i** donosio odluke, nije bataljonima dao određen glavni pravac poslije izlaska iz obruča, što je prouzrokovalo otsijecanje 5 četa od glavnine i nepotrebno raspršavanje ljudstva.

Ni Stab I brigade, ni Štab II brigade (prihvat karavana) nije uputio ni jednog svog člana da ispomogne bataljone, koji su imali slab komandni kadar, a naročito slabe štabove bataljona, čime se nije niti moglo imati čvrsto jedinice u svojim rukama, pa time ni pravilno sa njima rukovoditi. Veza među jedinicama u ovim brigadama je vrlo slaba i štabovi još ne uviđaju ogromne greške, koje prouzrokuje slaba veza. Kod **III** brigade uspjesi bili bi mnogo veći da su štabovi bataljona osposobljeni da izvrše manevar, pogotovu kada je neprijatelj brojčano slab i što, kada je neprijatelj razbijen i kada je počeo da bježi, ne progone ga koliko im to dozvoljava mogućnost vezana sa obezbjedenjima sektora na kome se nalaze.

Pouke: Štab divizije sve navedene činjenice, u naprijed navedenom pasusu, je uočio i poduzeo mjere da se one u najkraćem vremenu izliječe i da naše jedinice budu sposobne i za manevar, i da imaju više samoinicijative. Štab divizije nastojaće da u buduće u svakoj akciji koju budu vodile naše jedinice budu potpomognute članovima ovog štaba, kao i članovima Štaba brigade. Učinit će se sve da se budnost u našim jedinicama poveća do maksimuma, kako bi se uvijek i na vrijeme uočavale namjere neprijatelja. Isto tako vezu među našim jedinicama ojačat ćemo, nastojeći da direktno kontrolišemo i ispi-

tujemo u koliko se ne bi postupilo i ispravile greške i nedostaci koji su uočeni u prednjem pasusu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M. P.)

Politkom
Edo Santini

•

Komandant
major
Uzelac[7]

BR. 105

ZAPOVIJEST ŠTABA DVANAESTE DIVIZIJE OD 26 MARTA 1944 GOD. PODREĐENIM JEDINICAMA ZA DIVERZIJU PRUGE BEOGRAD — ZAGREB[1]

ŠTAB XII DIVIZIJE
NARODNOOSLOBODILACKIE VOJSKE'
JUGOSLAVIJE
O. Broj: 209
Dana: 26/111 1944 g.

<

Z A P O V I J E S T

(Sekcija SI. Požega, SI. Brod i Vinkovci 1:100.000)

U vezi naređenja[2] Štaba VI Korpusa Narodno-oslobodilačke vojske i partizanskih odreda Jugoslavije, Op. br. 98/44. od 22. III. 1944 godine, jedinice ove divizije izvršiće najveću do sada u Slavoniji diverziju glavne pruge Beograd — Zagreb i rušenje tt. veza, na prostoru Nova Gradiška — Vinkovci.[3]

Uništenje ove, za neprijatelja jedine i glavne saobraćajne linije u našoj zemlji, od ogromnog je značenja, naročito u sadanjim momentima kada neprijatelj prebacuje svoje divizije za Mađarsku, Rumuniju i Istočno bojište.[4]

[T] **Mile**

[1] **Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 9—1, k. 882.**

[s] **Vidi dok. br. 80.**

[3] **O rezultatima ove diverzije vidi dok. br. 123.**

[1] **Vidi dok. br. 70 i 122.**

Za izvršenje ovog zadatka

NAREĐUJEMO:

1.) XVIII brigadi:

Sastav: 4 bataljona, i ostali pripadajući dijelovi,

Izvršiće diverziju pruge i rušenje tt. veza, na prostoru: Oriovac — Stupnik, Stupnik — **St.** Slatinik, St. Slatinik — Sibinj i Sibinj — **Gro**mačnik.

Za miniranje pruge dodjeljuje se **Štabu** brigade potreban broj diverzanata sa eksplozivom, koje rasporediti po jedinicama.

Miniranje pruge mora se izvršiti bezuvjetno na svakom označenom prostoru, kao i uništenje tt. veza na tom prostoru.

2.) Osječkoj brigadi:

Sastav: 3 bataljona, 1 bat. XXI Brigade

Svega 4 bataljona i ostali pripadajući dijelovi.

a) sa tri bataljona izvršiće diverziju pruge i rušenje tt. veza u prostoru: Garčin — Staro Topolje, Staro Topolje — Andrijevci, i Andrijevci — Perkovci Stari.

b) Sa jednim bataljonom (prvim), potrebnom količinom eksploziva i diverzantima postaviće minu na oba kolosijeka između Vrba Donja — Zadubravje, i sačekati oklopni voz ili prvi koji bude naišao i likvidirati ga. Jednim dijelom ovog bataljona postaviti zasjedu na glavnoj cesti Brod — Vinkovci u šumi Dolnja Dolca, minirati cestu ispred svog položaja, kao i postaviti 2—3 nagazne mine uz samo uporište Brod, jugozapadno od k. 102, i te mine dobro zamaskirati i ostaviti ih na mjestu i nakon povlačenja.

Postavljene mine ispred položaja povaditi, u koliko ne budu iskorištene, kada se jedinica bude povlačila.

Postavljanje mina na gl. pruzi za uništenje oklopnog voza ili drugog, kao i postavljanje zasjeda na cesti izvršiti *u 20 časova dne 27. III. 1944 godine.*

Ostale jedinice pristupiće izvršenju svog zadatka u vrijeme koje je označeno u tačci »Početak napada (diverzije)«.

Ako bi se desio slučaj da ni jedan voz ne naiđe do 1.30 časova poslije pola noći, onda izvršiti diverziju pruge na tom prostoru presjecanjem šina na najmanje 30 mjesta.[5] Ostatak eksploziva vratiti natrag nakon izvršenja ovog zadatka.

3.) I. Bataljon Dilj. odreda:

Sa svojim jedinicama

Izvršiće diverziju pruge i sječenje tt. veza na prostoru Oriovac — Malino. Za ovaj zadatak dodjeljuje mu se potreban broj diverzanata sa eksplozivom.

Isto tako dodjeljuju se 2 nagazne mine, koje ukopati na glavnoj cesti uz samo uporište Oriovac i ostaviti ih na mjestu i nakon povlačenja.

4.) II Batalj. Dilj. odreda:

Sa svojim jedinicama

Izvršiće diverziju glavne pruge i uništenje tt. veza na prostoru Perkovci Stari — Vrpolje.

Iz ovoga bataljona odabrati jednu grupu drugova (15—20), kojoj se dodjeljuje posebna grupa diverzanata sa potrebnim količinama eksploziva i uputiti istu na izvršenje diverzije pruge i rušenje tt. veza na sektoru istočno od Striživojne u šumi Jasinje kod kanala Breznice.

5.) III Batalj. XXI U. brigade:

Sa svojim jedinicama

Izvršiće diverziju pruge i rušenje tt. veza na sektoru: Nova Gradiška — Staro Petrovo Selo, Staro Petrovo Selo — Vrbova, i Vrbova — Nova Kapela-Batrina.

Za ovaj zadatak ovaj bataljon dobio je već potrebnu količinu eksploziva i diverzante.

6.) Početak diverzije:

Diverzija -pruge i rušenje tt. veza ima sie *otpočeti 27. marta 1944 godine tačno u 24 sata.*

Do toga vremena sve jedinice imaju se približiti pruzi svaka na svom sektoru i jednovremeno pristupiti izvršenju dobivenih zadataka.

[5] **Iz izvještaja Dvanaeste divizije vidi se da su njene jedinice prilikom ove diverzije presjekle prugu na 355 mjesta. Opširnije o tome vidi dok. br. 123.**

7.) Znaci raspoznavanja:

Znaci raspoznavanja za noć 27/28. marta 1944 godine biće: **Ode voz — u kukuruz,** a **za** dan 28. III. 1944 godine ostaju opšti znaci.

8.) **Previjalište:**

Štabovi brigada odrediće mjesta brigadnih previjališta.

Divizijsko previjalište sa kirurškom ekipom nalaziće se u G. Slatiniku.

9.) Evakuacija ranjenika:

Sve ranjenike evakuisati na divizijsko previjalište, odakle će biti upućeni dalje.

III Bataljon XXI Ud. brigade svoje ranjenike evakuisaće u najbližu bolnicu na Psunju.

I Bat. Dilj. odreda i bataljoni Osječke brigade, izuzev bataljona koji sačekiva oklopni vlak, evakuisaće svoje ranjenike u pravcu Breznica Đakovačka i dalje za ambulantu.

10.) Evakuacija plijena:

Sav plijen u koliko ga bude bilo evakuisati na mjesto ovog štaba.

11.) Mjesto štabova:

Štabovi brigada, Štab odreda, i štabovi bataljona rasporediće se po jedinicama za vrijeme operacije.

Štab divizije jednim dijelom nalaziće se **u** G. Slatiniku, a drugi dio po brigadama.

12.) Povlačenje:

Povlačenje jedinica izvršiće štabovi bataljona, odnosno štabovi brigada nakon potpuno izvršenog zadatka.

13.) Pravac povlačenja:

a) XVIII Brigada: Vinčazovići, Grgurevići i Čelikovići sa dva bataljona, Zdenci i Glogovica po jedan bataljon.

Štab brigade u Zdencima.

b.) Osječka brigada: u polazne baze sa štabom brigade na istom mjestu.

c.) I Bataljon Dilj. odreda: u Jakačina Mala (stavlja se pod komandu Štaba XVIII Brigade).

d.) II Bat. Dilj. odreda: u Trnavu i Lapovci (prema svom nahođenju).

e.) III Batalj. XXI U. brigade: u polaznu bazu, s tim da se javi Štabu svoje brigade preko Štaba korpusa.

NAPOMENA:

1.) Članovi štabova brigada rasporediće se po bataljonima, tako da sa svakim bataljonom pođu na zadatak i po jedan član štaba brigade, a sa pojedinim četama u koliko samostalno imaju svoj sektor mora da ide i jedan član štaba bataljona.

2.) Kako je ovo predviđena jedna od najvećih diverzija željezničke pruge u Slavoniji, i taj zadatak dobile su jedinice naše divizije, svi rukovodioci nastojaće i dati sve od sebe da se taj zadatak u potpunosti izvrši.

Naročito veliku pažnju posvetiti rušenju bandera, lupanju čašica i sječenju telefonske žice, jer je telefonska veza za neprijatelja isto tako važna kao i sama željeznička pruga.

Štabovi brigada nakon izvršene akcije u svojim izvještajima navešće, za svaki bataljon posebno, koliko je brojno porušio bandera i kako je u cjelosti izvršio svoj zadatak. Za bataljon koji najbolje izvrši ovaj zadatak i koji najviše poruši tt. veza objaviće se naredbom ovog štaba svim jedinicama koje u ovoj operaciji učestvuju, kao i za onaj bataljon koji po postignutom rezultatu bude posljednji.

3.) Za rušenje bandera, sječenje žice i lupanje čašica svaka jedinica formiraće što više specijalnih grupa od 3—4 druga snabdjevenih testerama, sjekirama, čekićima i dodijeliti im ovaj specijalni zadatak. Ovaj posao ima otpočeti jednovremeno sa miniranjem pruge, vodeći strogo računa da se ne desi slučaj ranjavanja ili pogibije od eksplozije. Zbog toga ove grupe moraju biti u tijesnoj vezi sa diverzantskim grupama.

4.) Prilikom miniranja pruge štabovi bataljona vodiće računa da se u prvom redu presjeku šine uz sama uporišta između kojih se vrši diverzija, a potom produžiti miniranje u unutrašnjosti. Ovo zbog toga da bi se izbjeglo eventualno ometanje oklopnog voza, ako bi se slučajno zatekao u kojoj željezničkoj stanici gdje se diverzija vrši. Isto tako jedinice će postaviti potrebna osiguranja prema uporištima, kako na željezničkoj pruzi, tako i na cesti, ako se cesta nalazi sjeverno od željezničke pruge.

5.) Strogo povesti računa da drugovi diverzanti svoj zadatak u potpunosti izvrše.

6.) Ako bi se na sektoru koje jedinice zatekao voz, prj_ stupiti likvidaciji i uništenju istog.

7.) Sječenje šina vršiti samo na sastavcima (spojnicama) sa po jednim kilogramom eksploziva, i to jednak broj izvršiti i na jednom i na drugom kolosijeku. Presijecanje šina vršiti **u** razmaku napr: prvu, petu, ili treću i t.d. već prema dužini, odnosno veličini sektora na kome pojedina jedinica vrši diverziju.

8.) Bolničke čete, bataljonski i četni bolničari za ovu operaciju imaju se rasporediti i dodijeliti jedinicama već prema dobivenim zadacima. Svi ranjeni i eventualno poginuli drugovi pod svaku cijenu imaju se iznijeti sa mjesta borbe.

9. Štabovi brigada i štabovi bataljona Diljskog odreda 28 marta 1944 godine podnijeće detaljan izvještaj o izvršenju zadatka najdalje do 12 časova.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M. P.)

Politkomesar:
M. Bulović

Komandant, pukovnik:
Mil. Stanivuković

Dostavljeno:
Štabu XVIII Brigade NOVJ
Štabu Osječke brigade NOVJ
Štabu I Bat. Dilj. odreda,
Štabu II Bataljona Dilj. odreda
Štabu III Bataljona XXI U. brigade na izvršenje i
Štabu VI Korpusa na znanje.

BR. 106

IZVJEŠTAJ ŠTABA GRUPE JUŽNODALMATINSKIH NOP ODREDA OD 26 MARTA 1944 GOD. ŠTABU OSMOG KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE O NEPRIJATELJSKOJ OFANZIVI NA BIOKOVU, PALJENJU SELA I ODVOĐENJU STANOVNIŠTVA[1]

ŠTAB GRUPE
JU2NODALMAT. PAR. ODREDA
Dana 26. III. 1944.
Str. pov. 31/44

ŠTABU VIII KORPUSA N.O.V. JUGOSLAVIJE

Položaj

Dostavlja operativni izvještaj

Dana 19. III. t.g. uslijedila je neprijateljska ofanziva na istočni dio Biokova[2] kojeg kontroliše i na kojem djeluje Neretvanski partizanski odred. Ovu ofanzivu očekivali smo već od dulje vremena,[3] o kojoj smo putem depeša obavještavali i taj štab. Imajući u vidu svoje vlastite snage, uski sektor na kojem su se nalazile, te guste neprijateljske garnizone koji su nas opkoljavali, izradili smo naš defanzivni plan — izdali zapovijest pod brojem 16/44 od 1. III. t.g., kojeg smo Vam u našem zadnjem operativnom izvještaju priložili. Naš plan primijenili smo na naše jedinice, a koji se uglavnom sastojao i imao je cilj ne prihvatiti frontalnu borbu za koju nijesmo imali uslova, ma-

[1] **Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 8/12, k. 1603.**

[2] **i [8] U izvještaju Štaba Osmog korpusa Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske od 4 aprila 1944 god. piše o tome sljedeće: »Prilikom čišćenja terena neprijatelj je uglavnom prošao kroz sva sela i tada je nemilosrdno palio, pljačkao, ubijao civilno stanovništvo, tukao i pokušavao mobilizirati. Ovakvi njegovi postupci može sd reći donijeli su mu još veću mržnju naroda, čak i izvjesnog dijela onih koji su do sada bili u službi okupatora, te su se mnogi ispred njega sklanjali, prilazili našim redovima ili se skrivali i stajali pas¯vno po strani. Neprijatelj je vjerovatno htjeo da ovakv m terorističkim i barbarskim pustošenjem utjera strah i demonstrira svoju snagu i tako se silom nametne narodu, mobiliše ga i iskoristi u svoje svrhe...« Vidi tom V, knj. 26, knjigu depeša Glavnog štaba Hrvatske u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod rdg. br. 1—2, k. 119/1 i dok. br. 160 u ovoj knjizi.**

[3] **i * Vidi dok. br. 30.**

nevarski voditi borbu, izbjegavajući veće gubitke i dalje se održati na istom sektoru.

I.— Položaji na kojima se vodila borba jesu brdoviti, mjestimično neprohodni i šumoviti. Neprijateljska ofanziva je uslijedila iz više pravaca na sektor Kljenak — Drvenik do Kula — Desne (Neretva). (Vidi sekciju Mostar.)

II.— U ovoj ofanzivi borio se je Neretvanski partizanski odred, dok su druga naša dva odreda bili na srednjem i zapadnom dijelu Biokova.

III.— Neprijateljske snage koje su učestvovale u ovoj ofanzivi sastojale su se od 118. i Vražije njemačke divizije,[4] kao i ustaša Šimićeve pukovnije.[5] Brojno stanje neprijateljskih vojnika iznosilo je od 2.500 do 3.000 vojnika raznih narodnosti. Imena komandanata ne posjedujemo.

IV.— Cilj ofanzive neprijatelja je bio uništenje naših snaga, interniranje civilnog stanovništva, pljačkanje njegove imovine, radi toga neprijatelj je ovu ofanzivu pripremao dulje vremena planski i sa jačim snagama. Naša namjera je bila dočekati neprijateljsku ofanzivu, pružiti mu relativan otpor, dalje se održati na istom sektoru, radi čega smo već unaprijed izdali potrebnu zapovijest.

V.— Zapovijest koja je bila izdata za doček neprijaetljske ofanzive dostavljena je tom štabu u prilogu operativnog izvještaja od dana 11. III. t.g. pod br. str. pov. 19/44.[6]

VI.— Ofanziva je uslijedila 19.III., a borba je počela istoga dana u 12 sati.

VII.— Neprijateljske snage u ofanzivu nastupale su sa sektora Neretve i ceste Metković — Vrgorac iz garnizona Metković — Kula, Desne — Rogotin, što znači da je neprijatelj nastupao iz više pravaca. 2. i 4. četa Neretvanskog part. odreda nalazile su se na položajima Zavala — Širac — Trklje — Plavač (Istočna Plina) te Krstičevići — Graci — Radaljci — Ostojići (Zapadna Plina).

4. četa Neretvanskog partizanskog odreda vodila je borbu 2 sata, ali kako je neprijatelj nadolazio iz više pravaca i bočno ugrožavao jedinicu, četa se je odvojila u tri dijela, zašla u zaleđe neprijatelja u gustu šumu, ponovno se noću skoncentrisala, gdje je dočekala kraj ofanzive. 2 četa Neretvanskog partizanskog odreda uhvatila je front od Vrgorskog Jezera do Pera-

[4] Njemačke 118 lovačke i 369 legionarske (Vražje) divizije. Vidi prevod knjige »Der Weg der 118 Jäger Division« u arhivi Vojnog istoriskog instituta.

[5] Odnosi se na Šesti ustaški zdrug čiji je komandant bio Franjo Šimić.

škog Blata, gdje je vodila borbu do noći, zadržavajući neprijatelja na tim položajima. Pošto Štabu odreda još nije bila situacija jasna, kao ni namjere neprijatelja, oni su u 10 sati u večer izvršili kontranapad na neprijatelja da ispitaju njegove snage i daljnje namjere. Neprijatelj je bio na položajima, odbio je napad, sa signalnim raketama pozvao pojačanja koja su mu došla, te je Štab odreda zaključio da je neprijatelj poduzeo ozbiljniju ofanzivu na cijeli njegov sektor. Uslijed toga svoju 2. četu povukli su sa položaja i u toku noći prebacili na sektor šume Istočne Pline, gdje su dočekali kraj ofanzive. Istog dana je neprijatelj izvršio pokrete iz garnizona središnjeg dijela Biokova, Kozice — Igrana — Drvenika — Zaostroga i Vrgorca. Neprijatelj je u 5.30 h. izbio na položaje Rilić i Zaostroško zastinje, gdje je došao u sukob sa snagama 1. čete Neretvanskog part. odreda. Na tim položajima neprijatelj se je zadržao cijelu noć i u jutro nastavio nadiranje u pravcu jugoistoka, te je tako došlo do borbe koja se je vodila čitavi dan. Neprijatelj je toga dana nastupio iz garnizona Podaca, izašao na Stijene i razvio borbu sa našom 1. četom. Borci iste čete ujedno su držali Briške i Gračke stijene da neprijatelj ne bi nastupio iz tih garnizona, izišao na brdo i sa leđa ugrozio četu koja je vodila borbu. Neprijatelj je u toku dana uspio da ovlada grebenom Rilić — Hum i tako dominira svim strateškim i dominantnim visovima na ovom sektoru. Neprijateljsko nastupanje bilo je otežano uslijed otpora kojeg mu je davala 1. četa Ner. part. odreda, dosta jakog snijega i neprohodnog krševitog terena. Ovi uslovi omogućili su 1. četi da vodi borbu cijeli dan i zadržava neprijatelja u njegovim pokretima. Istog dana 20. III. neprijatelj je nastupao sa jačim snagama u dvije kolone od Vrgorca: pravac Rilić — Trnova i Prolog — Umčane — Trnova. Potrebno je istaknuti da se je neprijatelj 19 na 20.III. t.g. prevezao preko jezera koje je bilo pod vodom, a tako isto prevezle su se druge snage sa Malog Prologa na Straševicu i Pasičinu. 3. četa Ner. part. odreda se je nalazila na Polutine — Trnova — Pasičina, sa zadatkom osiguranja tih pravaca, dala je mali otpor i povukla se u toku noći na obalu Jezera — Velika Glavica (kota 374), tu se skrila u šumi i dočekala kraj ofanzive. 1. četa Ner. part. odreda u toku noći, pošto je neprijatelj ovladao svim okolnim položajima i nju bočno ugrozio, povukla se je u Gračko zastinje — Dubrovice — Oštri Vrh (kota 627), gdje je ostala u toku sutrašnjeg dana 21. III. Dana 21. III. neprijatelj je prokrstario terenima i došao u Grnčenik (Bilas — Aleksić — Dočići) te sve zapalio što je ostalo od prijašnjih ofanziva, i zadržao se u tim zaseocima. Ostale neprijateljske

snage popalile su Trnovu, spustile se na Baranovac kojeg su zapalili i tu se zadržali. Neprijateljske snage iz Istočne Pline došle su do s. Brista (Grguronović), nastavile sa paljenjem tih sela i zaposjele sve okolne visove i položaje. Noću od 21 na 22. III. 1. četa Ner. part. odreda prebacila se je ponovno u pravcu zapada: Juščica — Hum, na teren kojim je neprijatelj već prokrstario i tako se našla iza leđa neprijatelja. Dana 22. III. neprijateljske snage iz garnizona Gradac izbile su na stijene Sv. Paškal — kota 722 te na greben Oštri Vrh i tu se zadržale. Istog dana neprijatelj, snage iz garnizona Baćina i Ploča stigle su na položaje Klek — Koprlin, kojeg su zaposjele, dok su ostale snage zaposjele sve položaje i cestu u s. Baćina koji vode na obalu. Dana 23. III. neprijatelj je pretražio cijeli teren Briste i Pasičine, gdje je mislio da je ukotlio[7] naše snage da bi ih uništio i to je bila njegova završna faza bitke i konačni plan kojeg smo mi otkrili. Snage u Baćini koje su držale sve položaje i cestu imale su zadatak da spriječe naše eventualno povlačenje i evakuisanje preko mora. Pošto neprijatelju nije uspio njegov plan, on je popalio sva sela Baćine, Pasičine, Briste, Zapadne i Istočne Pline i sva neretvanska sela uz brda do Komina. Dana 23. u večer povratio se u svoje garnizone. Neprijatelj je ovom ofanzivom pohapsio mnogo civilnog stanovništva kojeg je odveo u internaciju, popalio i opljačkao sva sela.[8] Neprijatelj je hapsio i nekoliko ustaških obitelji u Neretvi, te je tom prilikom između neretvanskih ustaša i Nijemaca došlo do nekoliko incidenata.

VIII.— U ovoj borbi mi smo postigli svoj postavljeni cilj na taj način što smo izbjegli odlučnu bitku koju nam je neprijatelj htio da nametne, te smo tako uspjeli sačuvati živu silu ne imajući gubitaka što je omogućilo služeći se našom manevarskom taktikom koju smo upotrebili u ovoj borbi. U ovoj borbi naše jedinice nisu izvršile sve postavljene zadatke izdate u zapovijesti a to da neprijatelja prilikom njegovog povratka u garnizone napadnu, osim 2—3 udarne grupe koje su to učinile. Gubitci neprijatelja iznose 5 mrtvih, među njima jedan doktor i 8 ranjenih. Zaplijenjena cijela oprema njemač. oficira sa sanitetskim materijalom. Naši gubitci u ovoj borbi iznose jedan mrtav, zarobljenih, nestalih i ranjenih nismo uopće imali. Neprijatelj je pronašao u jednoj zemunici i zaplijenio 13 pušaka i 8 pari cokula. U ovoj borbi utrošeno je 2.000 metaka, 80 ručnih bombi, 20 granata lakog minobacača. Stab odreda izvještava da se u ovoj borbi pojedinci nisu naročito istakli,

[7] **Okružio**

dok je 1. četa kao cjelina dobro izvršila svoj zadatak, tako isto 2. četa, i 4. četa donekle.
Za kazniti i pozvati na odgovornost nemamo koga.

IX.— Naše pripreme za doček neprijateljske ofanzive i izdate zapovijesti u tom pogledu bile su realne i odgovarale su toku događaja.

X.— Samo upravljanje borbom nije bilo najbolje iz razloga što je komandant Odreda bio bolestan, nije mogao doći do izražaja. Oružje koje smo posjedovali mi smo ga upotrijebili pravilno, a vrsta naše vojske u ovoj ofanzivi bila je kao i do sada samo pješadija.

Naš komandni kadar dobro se snašao u ovoj borbi, osim komande 3. čete koja je trebala dati jači otpor a to nije učinila iz razloga što je pred sobom imala mnogo nadmoćnijeg neprijatelja i što je imala mlade i novomobilisane borce u svojoj četi.

Propust je Štaba odreda i svih komanda četa što nisu neprijatelja prilikom njegovog povratka u garnizone napali i nanijeli mu gubitke. Rukovodioci taj propust opravdavaju time što je za vrijeme ofanzive napadao snijeg, borci su bili prozebli, zamoreni i prilično gladni. Taktički potezi koji su izvršeni od strane rukovodećih drugova u ovoj borbi (osim 3. čete) bili su u skladu sa razvojem situacije na bojištu.

Prilikom ove neprijateljske ofanzive mi nismo bili na vrijeme obaviješteni od strane drugova iz R.O.C.[9] ni našeg obavj. oficira, tako da nas je ova neprijateljska ofanziva koju smo stalno očekivali prilično iznenadila. To iz razloga jer prema izvještajima i obavještenjima naših odgovornih drugova neprijatelj nije vršio koncentracije ni nikakove pripreme za samu ofanzivu.

Iz ove borbe mogu se izvući sljedeće pouke: Treba budno pratiti nepr. pokrete i namjere, ne potcjenjivajući njegove snage, pripremit se na vrijeme za svaku eventualnost, predvidjeti i poduzeti sve potrebne mjere, tako da nas neprijatelj ne bi iznenadio. S druge strane, koristiti se poznavanjem terena i primjenjivati manevarsku taktiku ratovanja, koje za nas još uvijek ostaje najbolje i najkorisnije oružje.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

V. D. POLIT. KOMESARA: **KOMANDANT:**

2. Šerić **V.[10] Viskić**

(M. P.)

• **Rejonskog obavještajnog centra**
[10] vi **a do**

BR. 101

IZVJEŠTAJ ŠTABA ŽUMBERACKO-POKUPSKOG NOP ODREDA OD 26 MARTA 1944 GOD. ŠTABU TRIDESET ČETVRTE DIVIZIJE O BORBAMA OD 24 FEBRUARA DO 26 MARTA[1]

• ŠTAB
ŽUMBERACKO-POKUPSKOG
N.O.P.O. HRVATSKE
Broj op. 53/44
*Dne 26/111-1944 god.

ŠTABU XXXIV DIVIZIJE IV KORPUSA
N.O.V.J.

Položaj

Predmet: Mjesečni pregled akcija dostavlja.

Od 24. II. 1944 do 26. III. 1944 ovaj odred izvršio je sljedeće akcije:

24. II. 1944 Postavljena je zasjeda kod Slava Gore. U zasjedu nije nitko naišao. Istoga dana došlo je do manjeg sukoba između naših patrola i neprijatelja kod Molvice. Gubitci neprijatelja su nepoznati. Istog dana jedna jedinica ubila je 1 Kozaka i 4 ranila. Zarobljen je 1 šarac, šmajser i 4 puške i 1 pištolj. Predala su se 4 legionera i 1 njemački podoficir poginuo.

25. II. 1944 Dva druga [iz] I bataljona kupili su hranu u Donjem Cerju i tu ih je zarobila ustaška patrola njihovom neopreznošću.

26. II. 1944 Jedna četa sukobila se je sa 60 gestapovaca u Okiću kod Sv. Martina i tom prilikom ubijen je jedan gestapovac i dva ranjena. Zaplijenjeno je 200 metaka i redenik za šarac.

27. II. 1944 Izvršen je pretres u selu Cerje, te uhvaćeno 6 civila koji su izdali 2 zarobljena druga i tom prilikom pronađeno je u selu Cerje jedna puška,

[1] **Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 2/2, k. 1223.**

fišeklije, opasač, šinjel, dvoje hlače, 30 metaka i 1 par cipela — sve vojničko. Dvije čete toga dana pratile su transport za diviziju.[2]

28. II. 1944 Sukobili smo se sa neprijateljem u Plešivici i Prilipju. Tom prilikom je imao neprijatelj 13 mrtvih i 12 ranjenih vojnika.[3] Na našoj strani poginula su 4 druga, ranjeno je 9 drugova, zarobljeno 9 drugova i nestalo 19 drugova, koji su se razbježali svojim kućama. Izgubljeno je 16 pušaka, 1 »Breda« teški mitraljez i 1 p. mitraljez.

29. II. 1944 Sukobili smo se sa nešto pješadije i 12 tenkova. Tom prilikom zarobljen je jedan tenk i uništen. Zaplijenjeno je 2 »Fiat« teška mitraljeza, 2500 metaka za njih, dvije rezervne cijevi i dva konja. Na našoj strani poginuo je jedan drug i izgubljena jedna puška.

1. III. 1944 Dvije čete dopremile su sol iz Kraljevca i otpratile do Komande područja.

i

2. III. 1944 Naše snage nalazile su se na osiguranju bolnice. Tom prilikom u Malunju došlo je do borbe između naših snaga i ustaša.[4] Ubijeno je i ranjeno 8 neprijateljskih vojnika. Na našoj strani bila su 4 ranjena druga. Istog dana izvršili smo napad na Krašku Vas u Sloveniji, od kuda je neprijatelj pobjegao. Uspjelo je zarobiti 1 vojnika D. Wehrmannschafta, jednu pušku i 1 uniformu.

4. III. 1944 Sukobili smo se sa neprijateljskom patrolom u Krašiću bez ikakovih gubitaka na našoj strani, a na strani neprijatelja nije nam poznato. Istoga dana zaplijenjeno je u Sloveniji: 2 vola i 1 krava, te upalili mine na slovenskoj granici duž jednog kilometra.

[2] Odnosi se na Trideset četvrtu diviziju.

[3] U izvještaju Zapovjedništva Glavnog stožera domobranstva piše o toj borbi sljedeće: »U pothvatu naših snaga smjerom Jastrebarsko — Plešivica poginulo je 9, a zarobljeno 13 partizana. Zaplijenjeno je 1 strojnica, 8 pušaka i 1 brzoglas ...« Vidi dok. br. 134 i 135.

*** Odnosi se na ustaše iz sastava Desete ustaške bojne. Vidi dok. br. 3/1—13, k. 58 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.**

7. III. 1944 Neprijatelj je tukao iz Jaske artiljerijom naše položaje u Plešivici bez gubitaka.

10. III. 1944 Izvršili smo fingirani napad na Samobor. Te noći pogođeno je jedno odjeljenje ministarstva i neprijatelj je tukao cijelu noć artiljerijom i minobacačima.

11. III. 1944 Sukobili smo se s neprijateljem kod Gregurić Brega, Cerja, Terhaja, Poljanice, Plešivice i Prilipja. U tom sukobu neprijatelj je imao oko 50 vojnika izbačenih iz stroja. Na našoj strani bilo je 11 mrtvih i 15 ranjenih, 2 zarobljena druga, a 20 razbježalo se kućama, od kojih se povratilo oko 10. Izgubljeno: 9 pušaka, 7 konja, 5 samara.

15. III. 1944 Jedna patrola sukobila se u Konšćici sa Rusima[5] i tom prilikom 1 ubila, dvojicu ranila. Zaplijenila je 150 mauzer metaka i 32 šmajserska metka. Na našoj strani nije bilo gubitaka.

16. III. 1944 Postavljena je zasjeda kod Pavučnjaka i Šilobodca. Nije nitko naišao u zasjedu.

17. III. 1944 Postavljena je zasjeda kod Rakova Potoka. Radi nevremena zasjeda se je povukla. Jedna patrola zaplijenila je u Rakitju 4 krave.

18. III. 1944 Jedan vod sakupljajući hranu za bolnicu u D. Reci sukobio se s neprijateljem i tom prilikom na našoj strani poginuo je jedan drug, a na strani neprijatelja nije nam poznato.

19. III. 1944 Postavljena je zasjeda u Prhoču, u koju nije nitko naišao.

20. III. 1944 Jedan bataljon pratio je članove AVNOJ-a za Pisarovinu. Istog dana postavili smo osiguranje sa dva bataljona na potezu Izimje — Petrovina i minirali prugu na jednom mjestu, te srušili 6 telegrafskih stupova. Skupili smo 3 km žice, te u Novakima likvidirali jedan dućan.

[5] **Riječ je o pripadnicima Prve kozačke konjičke divizije.**

21. III. 1944 Sa dva bataljona postavljena je zasjeda Malunje — Hrastje — Crnilovac. Gubitci neprijatelja[6] iznose 14 mrtvih, nekoliko ranjenih. Na našoj strani bilo je 7 mrtvih, 3 ranjena. Zarobljeno 12, a 4 su nestala druga. Izgubljena su 4 p. mitraljeza, jedno postolje od t. mitraljeza i 19 pušaka.

23. III. 1944 Postavili smo zasjedu u šumi kod Petrovine, kao osiguranje Brigadi »Franjo Ogulinac-Seljo«. Tom prilikom došlo je do manjeg sukoba među našim i neprijateljskim snagama, te je ranjen i zarobljen jedan drug, koji je išao sa jednom desetinom Seljine brigade da uhvati vezu sa Seljinom brigadom i istoga napustila je desetina. Izgubljena je jedna puška.

23. III. 1944 Otpraćeni SKOJ-evci i benzin za Pokuplje.

24. III. 1944 Predala su se dva Rusa iz Jaske, a 22. o. mj. jedan liječnik Rus iz Jaske.

Dne 26. III. 1944 Otpratili smo englesku voj. misiju u Pokuplje.

(M. P.)

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar: ' Komandant:
Dijanović T.[7] **Hinić**[8]

Ukupni gubitci neprijatelja:		*Naši gubitci u ljudstvu:*	
Ubijenih	54 vojnika	Poginulo drugova	24 druga
Ranjenih	56	Ranjeno „	31
Zarobljenih	1	Zarobljenih „	25
Predalo nam se	7	Nestalih	43
Izbačeno iz stroja	118	Ukupni naši gubitci	123 druga

[8] **Odnosi se na dvije satnije Desete ustaške bojne. (Podatak iz bojne relacijel Prvog zbornog područja u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 3/1—17, k. 58.)**

[7] **Tomo**

[8] **Stevo**

Zaplijenjeni i uništ[1]eni materijal:

Zaplijenjeno po nama:

Uništen 1 tenk
Zaplijenjena 2 teška mitraljeza
1 »Šarac«
1 Šmajser
1 pištolj
5 pušaka
3012 metaka
5 krava
2 vola
2 konja
2 voj. uniforme

Naši gubitci:

5 puškomitraljeza
1 teški mitraljez
1 postolje od t. mitraljeza
46 pušaka
7 konja (ubijeno od aviona)

BR. 108

IZVJEŠTAJ ŠTABA ČETVRTOG KORPUSA OD 27 MARTA 1944 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE O BORBAMA KORDUNAŠKOG NOP ODREDA KOD KESTENJAKA I DONJIH DUBRAVA[1]

ŠTAB IV KORPUSA
NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. broj 98/44
27. III. 1944.

GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE

Operativni izvještaji
o borbama jedinica
Grupe odreda 18. i 19.
III. 1944.

18. III. 1944.

2. i 3. bataljon Kordunaškog odreda držali su položaj Kestenjak — Ciganište, sa zadatkom da spriječe prodor neprijatelja na oslobođenu teritoriju.

[1] **Kopija originala, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 17—4, k. 426.**

Oko 6 i 30 sati 300 Nijemaca i legionara[2] iz sastava 396. pukovnije te nešto ustaša iz 5. ustaške bojne krenuli su prema Kestenjaku u namjeri da prodru na oslobođenu teritoriju u cilju pljačke. Neprijatelj je bio ojačan sa 2 topa koji su ga neposredno potpomagali tukući od pravca Generalskog Stola.

Naše jedinice prihvatile su borbu, zadržale neprijatelja i ako je počeo energično nastupati te oko 10 časova natjerale ga na povlačenje u pravcu Siće i Cerovca.

Zaplijenjena su tri karabina, 2 kompletna odijela, 2 bijele pelerine i 1 nosila, 800 puščanih metaka i nešto ostale spreme.

Ubijeno je 18 neprijateljskih vojnika i više ranjenih.

Naši gubitci: 7 ranjenih, od kojih 2 oficira i to poručnik Mićo Maga, komandir 1. čete 2. bataljona Kordunaškog odreda i poručnik Mile Božić, operativni oficir 3. bataljona istog odreda.

Utrošeno je 2321 pušč. i mitraljeskih metaka.

U borbi se naročito istakao oper. oficir 3 bataljona poručnik Mile Božić.

Boraca i jedinica koje su se slabo držale nije bilo.

19. *III. 1944.*

2. bataljon Kordunaškog odreda sa jednom četom iz 3. bataljona istog odreda postavio je zasjedu i držao položaj od sela Mikašinovića iznad D. Dubrava u pravcu Tounja držeći pod kontrolom cestu sa jedne i druge strane (sekcija Karlovac **1:100.000).**

Oko 8 časova naišlo je 60 legionara i Nijemaca iz Tounja u pravcu Generalskog Stola prateći sljedovanja za svoje posade. U sastavu neprijatelja bilo je dosta kola a nije bilo nikakvog bočnog osiguravanja sem patrole prethodnice od 6 vojnika, koja se kretala ispred njih na 50 metara. Neprijatelj je upušten u našu zasjedu ali istog momenta kad se trebalo da otvori vatra komandant 3. bataljona obavijestio je 2. bataljon da se ne otvara vatra jer je dobio izvještaj, da se iza njih kreće još jedna kolona te da će napasti zadnju i nju uništiti. Tako je prednja kolona od 60 vojnika prošla kroz zasjedu i odmakla 300 met. a tek onda komandant odreda izdao je naređenje komandantima bataljona da napadnu na začelje kolone, što je i urađeno. Neprijatelj je pobjegao u pravcu General. Stola. Istog

[2] Iz sastava 392 legionarske divizije. Ona je imala 846 i 847 grenadirski puk. Vidi dok. br. 39/14, k. 18 u arhivi Vojnog istor skog instituta.

momenta 3 kamiona ustaša i legionara stigla su u pomoć u D. Dubrave i vatrom i pokretom štitili povlačenje svojih trupa.[3] Naše jedinice iako su bile brojno jače povukle su se.

Zaplijenjena 3 ćebeta i 2 čuturice.

Ubijeno 8 vojnika i 2 oficira neprijateljska, te više vojnika ranjeno. Također je ubijeno 6 jahaćih konja.

Gubitaka na našoj strani nije bilo.

Utrošeno 362 pušč. i mitraljeska metka.

Kritika akcija: Zasjeda koja je postavljena na dan 19. III. o.g. bila je dobro postavljena ali komandant 3. bataljona **u** najpogodnijem momentu kada je trebalo otvoriti vatru na neprijatelja dobio je izvještaj od svojih izviđača da nailaze velike kolone neprijatelja u pravcu naših položaja. Ovo, kao i nailazak legionara od Gen. Stola, unijelo je zabunu među naše borce i rukovodioce te nisu iskoristili povoljan momenat za uništavanje neprijatelja. Izviđači su pozvati na odgovornost i biti će kažnjeni.

Borba na dan 18. III. 1944. bila je slučajna, pošto su bataljoni krenuli sa drugim zadatkom. Obzirom na odnos snaga, mogli su se postići bolji rezultati da je bila dobra veza između štabova bataljona i veća prodornost naših jedinica.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar: Komandant — generalmajorr

[8] **Iz bojne relacije Prvog zbornog područja vidi se da je napadnutoj jedinici pritekla u pomoć Prva satnija Desete ustaške bojne. (Dokumenat u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 3/1—17, k. 58.)**

BR. 101

IZVJEŠTAJ ŠTABA ČETVRTOG KORPUSA OD 27 MARTA 1944 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE O AKCIJAMA DRUGOG DIVERZANTSKOG BATALJONA OD 25 FEBRUARA DO 20 MARTA[1]

STAB IV KORPUSA
NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. broj: 99/44
27. III. 1944.

Operativni izvještaj o akcijama II Diverz.
bataljona od 25. II. do 20. III. 1944 g.

GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE

25.11. 1944.

Na pruzi Karlovac — Rečica dignut je u zrak jedan ustaški oklopni vlak.[2]

Uništena jedna lokomotiva i 4 vagona. Bilo je mrtvih i ranjenih, ali broj nije poznat.

Promet stajao 17 sati.

Istog dana:

Presječena pruga Karlovac — Zagreb između Zdenčine i Horvata na sedam mjesta.[3]

Uništeno 168 metara pruge.

Promet stajao 24 sata.

Istog dana:

Na pruzi Karlovac — Zagreb između Horvata i Zdenčine dignuta je u vazduh stražara broj li.[4]

Istog dana:

Na pruzi Karlovac — Rečica dignut je u vazduh ustaški oklopni vlak.

[1] Kopija originala, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 13/6, k. 426 A.

[3] Iz izvještaja Zapovjedništva Glavnog stožera domobranstva vidi se da je na minu naišao teretnii vlak. Vidd tom V, knj. 24, dok. br. 144.

[s] i [1] Vidi tom V, knj. 24, dok. br. 146 i 147.

Uništena jedna lokomotiva i 4 vagona. Gubitaka među mrtvima i ranjenima je bilo, ali broj nije poznat.

Promet stajao 150 sati.

26. II. 1944.

Dignut u vazduh jedan most dužine 15 metara sa želj. traversama na cesti Gorica — Posavina između s. Novo Ciče i Poljana.

Istog dana:

Dignut u zrak njemački transportni vlak na pruzi Zagreb — Sisak između Peščenice i Turopolja.[5]

Uništena lokomotiva i 3 vagona a 4 vagona su izbačena iz kolosijeka.

Gubitci neprijatelja: 27 mrtvih i 35 ranjenih.

Promet je stajao 27 sati.

28. II. 1944.

Dignut u vazduh teretni vlak sa živežnim namirnicama na pruzi Zagreb — Sisak između Peščenice i Lekenika.

Uništena dva vagona sa krompirom i još dva izbačena iz šina.

Gubitaka na strani neprijatelja bilo je, no broj nije poznat.

Promet stajao 20 sati.

29. II. 1944.

Porušena pruga na dva mjesta između Karlovca i Zagreba kod Zdenčine.[6]

Promet stajao 20 sati.

1. III. 1944.

Prekinuta pruga na devet mjesta između Karlovca i Zagreba.

Promet stajao 24 sata.

Istog dana:

Dignut u zrak njemački transportni vlak na pruzi Zagreb — Karlovac u blizini Draganića.

Uništena lokomotiva i više vagona.

4. *III. 1944.*

Prekinuta pruga Zagreb — Karlovac na 24 mjesta. Promet stajao 48 sati.

Vidi tom V, knj. 24, dok. br. 145.
Vidi dok. br. 134.

14.111.1944.

Miniran jedan transportni vlak na pruzi Zagreb — Beograd između Sunje i Capraga. Detaljnih podataka nema.

16. III. 1944.

Miniran vlak na pruzi Zagreb — Sisak u blizini V. Gorice i Mraclina.[7]

Uništena lokomotiva i 3 vagona.

Poginula 24 njemačka vojnika, nekoliko ustaša, mašinista i njegov pomoćnik, te veći broj ranjeno.

Promet stajao 19 sati.

20.IH. 1944.

Miniran jedan transportni vlak na pruzi Zagreb — Sisak između V. Gorice i Mraclina.[8]

Uništena lokomotiva i 3 vagona.

Ubijena 4 njemačka vojnika i veći broj ranjenih.

Promet stajao 11 sati.

Napomena: Aktivnost II Diverz. bataljona mnogo bi se više osjećala kada bi imali na raspolaganju dovoljnu količinu eksploziva. Baš u zadnje vrijeme bataljon raspolaže sa vrlo malom količinom eksploziva, zbog toga njegove akcije moraju biti ograničene. Pored toga veliki snijeg i vode ometale su diverzantske jedinice pri izvršavanju njihovih zadataka.

U svakom slučaju, sudeći po dosadašnjem radu koji je bio vrlo uspješan, Diverzantski bataljon zaslužuje punu pažnju i pohvalu.

Potrebno je hitno nabaviti eksploziva i ostalog minerskog pribora da bi bataljon razvio svoju djelatnost do maksimuma, tim prije što za ovakve vrste akcije postoje dobre mogućnosti.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar: Komandant — generalmajor:

Vidi dok. br. 149.
Vidi dok. br. 152.

BR. 101

IZVJEŠTAJ ŠTABA ČETVRTOG KORPUSA OD 27 MARTA 1944 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE 0 BORBAMA KOD TOUNJSKOG TRŽICA[1]

STAB IV KORPUSA
NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. broj 100/44
27. III. 1944.

GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE

Operativni izvještaj
o borbama jedinica
Grupe odreda od 3.
do 25. II. 1944.

Borbe su vođene na sektoru Tržić — Kamenica. Zemljište ispresijecano i dijelom pošumljeno. (Sekcija Karlovac **1:100.000.)**

Sa naše strane učestvovao je u borbi II bataljon Plaščanskog odreda, a sa strane neprijatelja 1 bojna legionara jačine 600—700 vojnika, pod komandom njemačkih oficira.[2]

Namjera neprijatelja bila je da prodre na oslobođenu teritoriju u cilju pljačke, krećući se u više pravaca.

II bataljon Plašč. odreda imao je zadatak da spriječi neprijateljsko prodiranje, nanese mu gubitke i u pogodnom momentu pređe u protunapad te protjera neprijatelja u njegove polazne baze.

Zapovijesti: Od strane Štaba odreda i Štaba grupe za ove borbe nisu izdate, već se borbom rukovodilo telefonski.

3. II. 1944.

Oko 9 časova krenuo je neprijatelj, jačine 6—700 legionara, od Tounja u tri pravca, i to: jedan pravac Skradnik — Carevo Polje — Oštarski Dolovi, drugim pravcem kroz Brezovicu i glavna snaga kretala se od Kamenice cestom u pravcu Tržića. II bataljon Plašč. odreda držao je u to vrijeme Simića Brdo, Lipovaču (k. 363) i Ravidenicu (k. 398).

[1] Kopija originala, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 23—3, k. 426.

[2] Odnosi se na dijelove 392 legionarske divizije. Vidi dok. br. 39/14, k. 18 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.

Naše snage sačekale su lijevu neprijateljsku kolonu na bliskom odstojanju, nanesle joj gubitke, a zatim se povukle na k. 333 i k. 570 (Drenovica). Borba se je nastavila cijelog dana do 15 sati kada je neprijatelj napadnut bočno sa jednim vodom od zaselka Ćuića i odbačen natrag te gonjen po našim jedinicama do Kamenice.

8.11.1944.

U 4.30 sati neprijatelj je ponovio svoj pokret isto kao i 3. II. o.g., a naše jedinice u istoj jačini držale su iste položaje kao i u prošloj borbi. Lijeva kolona neprijatelja prodrla je do **Simića** Brda, gdje se utvrdila, a glavna snaga krenula je do Primišlja paleći usput kuće i ostalo.

U 15 časova 1. četa 2. bataljona Plašč. odreda na juriš zauzima Simića Brdo te počinje sa proganjanjem neprijatelja. U isto vrijeme počela se povlačiti neprijateljska kolona od Primišlja i do 21. čas, dokle je i borba trajala, neprijatelj se povukao u Kamenicu.

Obzirom na naše slabe snage postavljeni zadatak je izvršen.

Na strani neprijatelja bilo je 10 ubijenih i više ranjenih.

Zaplijenjeno — nije ništa.

Naši gubitci: 3 mrtva, 2 ranjena druga. Među ranjenima nalazi se komandir 1. čete p.poručnik Kosanović Rade.

Izgubljena su dva karabina, 80 metaka i dvoje fišeklije.

Utrošeno 2100 puščanih i mitraljeskih metaka.

24 i 25. II. 1944.

1. bataljon Plaščanskog odreda i 2. bataljon Kordunaškog odreda postavili su zasjedu na sektoru Venac — Cerovac i Brest, sa ciljem da sačekaju neprijatelja koji bi se prema prikupljenim podacima trebao kretati prema slobodnom teritoriju.

Zasjeda je trajala 48 sati, ali za cijelo to vrijeme neprijatelj nije nailazio, te su jedinice povučene na odmaranje.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar: Komandant, generalmajor:

BR. 101

NAREĐENJE ŠTABA TRIDESET ČETVRTE DIVIZIJE OD 27 MARTA 1944 GOD. ŠTABU OMLADINSKE NO BRIGADE »JOŽE VLAHOVIC« DA POSTAVI ZASJEDU U SELU IZIMJE[1]

ŠTAB XXXIV DIVIZIJE
IV KORPUSA
N. O. V. J.
Oper, broj: 100/44.
27. III. 1944.

ŠTABU OMLADINSKE BRIGADE »JOZE VLAHOVIC«

Odlaskom Kozačke divizije[2] sa ovoga sektora, prema dobivenim podatcima, na njeno mjesto došli su dijelovi jedne njemačke divizije[3] — navodno sve mlađa godišta, neiskusni borci, ali to tačno nije provjereno i naziv te divizije nije nam poznat. Da bi to sve dobili i saznali i u buduće znali se ravnati i znali kakvog neprijatelja pred sobom imamo, donesli smo odluku da postavljamo zasjede manjim neprijateljskim dijelovima, kao i patrolama, te nekog zarobimo od koga ćemo moći dobiti tačne podatke i raspored neprijatelja.

U vezi toga izdajemo sljedeće

NAREĐENJE :

1. Omladinska brigada »Jože Vlahović« sutradan 28. II. 1944 u zoru postavit će zasjedu sa dva bataljona u s. Izimju[4] (Gornjem), s tim što će jedan bataljon imati u zasjedi u samom selu do ceste, a jedan bataljon rasporediti: dvije čete na rubu šume ispod k. 148, kod Hudovci Brega, sa zadatkom osiguranja desnog boka zasjede, a ujedno i dočeka neprijateljske patrole

[1] Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 21/7, k. 1296.

[2] Prva kozačka konjička brigada prebačena je sa prostorije Karlovac — Jastrebarsko na prostoriju sjeverno od Save, u cilju zaštite komunikacija Zagreb — Novska i Dugo Selo — Križevci.

[3] Riječ je o Prvom lovačkom rezervnom puku koji je do tada dejistvovao na području Tuzle. (Podaci iz arhive Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. Minhen 5/681—684.)

* O postignutim rezultatima vidi dok. • br. 125 u ovoj knjizi i tom V, knj. 26, izvještaj Štaba Trideset četvrte divizije Štabu Četvrtog korpusa NOV Jugoslavije od 5 aprila 1944 godine.

i likvidacije iste, jednu četu postaviti kod k. 146, sa zadatkom osiguranja lijevog boka a isto i dočeka manje neprijateljske patrole. Zadatak bataljona, koji je u zasjedi u Izimju, je da neopaženo dođe u selo, isto blokira i još za vrijeme noći zauzme položaj, odredi maskirana mjesta izviđačima odakle oni mogu dobro osmatrati, te do 10 sati sačeka neprijatelja koji bi se kretao cestom, brzom i iznenadnom vatrom zbuni neprijatelja i izvrši juriš, pokupi materijal i zarobljenike, i povlači se u svoje polazne baze. Treći bataljon ostaviti na Hrženiku, sa zadatkom patroliranja: Vrhovac, Brlenić, Podbrežje.

2. Brigada »Franjo Ogulinac-Seljo« istovremeno kao i Omladinska brigada postavit će zasjedu i to sa jednim bataljonom na međuprostor između Petrovine i k. 189, koji će imati stalnu patrolu kod k. 151, koja će izvijestiti bataljon o kretanju i snazi neprijatelja. Zadatak tog bataljona je: pustiti neprijatelja što dublje i napasti ga snažnom, brzom i iznenadnom bočnom vatrom, odlučnim jurišem razbiti neprijatelja i pokupiti plijen. Jedan bataljon postaviti južno od s. Celine, sa zadatkom da sačeka neprijateljsku patrolu, koja bi se kretala od Črnilovca prema Petrovini i istu zarobiti ili uništiti. Taj bataljon neka ima svoju patrolu između Belčića i Miladina, koja će ga osiguravati od pozadi, a lijevo i ispred sebe neka ima tajne patrole, koje mogu dobro osmatrati dolazak neprijatelja i procijeniti ga, neprimjetno se povući kad ga primijete, da ga može bataljon iznenadno dočekati. Jedan bataljon držati u rezervi u s. Rastok, sa zadatkom pomaganja svojih bataljona kome bude potrebno.

3. Zumberački P. Odred sa jednim bataljonom neka postavlja zasjede na prostoru Jaska — Stupnik, kako mu je to naređeno, a jedan bataljon u toku sutrašnjeg dana, koji mora isto biti već u zoru na položaju, neka imade u s. Redovje i Srednjak, sa zadatkom kontrole iz pravca Plešivice, Donje Reke, Malunja i Dolanjskog Jarka. Jedan bataljon neka odmah uputi na sektor Samobor, kako je već naređeno.

4. Napominjemo da kod susreta i napada na neprijatelja treba da bude odlučnost i brzina, da se postigne potpuno iznenađenje i ne dozvoljavati neprijatelju da se snađe i organizuje vatru. Na položaju treba biti što konspirativniji, sa dobrim izvidnicama i vlastitim osiguranjem.

Pošto će to biti prvi sukob sa novim neprijateljem, ne smijemo mu popustiti, već ga treba odmah u početku prisiliti na defanzivu i zadati mu udarac.

Omladinska brigada neka ostane na položaju do 10 sati, a Brigada »F. O. Seljo« i bataljon Zumberačkog P. Odreda do

11 sati, ako do tog vremena **niko** ne naiđe, neka se ove **jedinice** povuku u polazne baze. Štabovi brigada neka se pobrinu **za** dobre vodiče i poznavaoce terena svojim bataljonima.

Znakovi raspoznavanja ostaju isti — koje ste dobili, a za dan 28. ov. mj. kontrolni — lozinka: pušku sa partizankom jedanput u vis; odziv: pušku sa partizankom 2 puta u vis.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
si. otsutan

Komandant p.pukovnik:
M.[5] Dasović

(M. P.)

BR. 112

IZVJEŠTAJ ŠTABA OMLADINSKE BRIGADE »JOŽE VLAHOVIC« OD 27 MARTA 1944 GOD. ŠTABU TRIDESET ČETVRTE DIVIZIJE O BORBAMA OD 29 FEBRUARA DO 25 MARTA[1]

STAB
OMLADINSKE BRIGADE
»JOZE VLAHOVIC«
Op. br. 13
Dana 27. III. 1944

ŠTABU XXXIV DIVIZIJE IV KORPUSA NOVJ

Dostavljamo vam pregled mjesečnih akcija od 27. II. 1944 do 27. III. 1944.

1.) 29.11.1944. neprijatelj je u jačini od oko 1.000 ljudi nastupao iz pravca Ozalj, Draganići, Gor. Kupčina i Jaska prema našim položajima i to: Gor. i D. Pribić — Krašić — Bresarić — Brlenić — Podbrežje — Vrhovac — Hrženik.[2]

Borba je trajala od 8 sati u jutro do 15 sati kada je neprijatelj otstupio. Neprijatelj je nastupao pod zaštitom avija-

[5] Martin

[1] Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 6/8, k. 1296.

[2] Vidi dok. br. 134 u ovoj knjizi i dok br. 2/1—10, k. 58 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.

Br. 13
27.III.

ŠTABU XXXIV DIVIZIJE IV KORPUSA NOVJ.

Dostavljamo Vam pregled mjesečnih akcija od 27.II.1944. do 27.III.1944.

1./ 20.II.1944. neprijatelj je u jačini od oko 1.000 ljudi nastupao iz pravca Osalj, Draganić, Gor. Kupčina i Jaska prema našim položajima i to: Gor. i D.Pribić - Krašić - Bresarić - Brlenić, Podbrežje - Vrhovac - Hršenik.

Borba je trajala od 8 sati u jutro do 15 sati kada je neprijatelj odstupio. Neprijatelj je nastupao pod zaštitom avijacije i žestokom artiljerijskom vatrom i uspio privremeno zauzeti Brlenić, Bresarić, Krašić i D.Pribić.

Neprijatelj je imao oko 60 mrtvih i 120 ranjenih.

2./ 4.III.1944. Naš III.bataljon izvršio je napad na željezničku stanicu Horvati. Akcija je potpuno uspjela.

Neprijatelj je imao 5 mrtvih i veliki broj ranjenih.

Zarobljeno je 15 domobrana i 1 nadporučnik.

Zaplijenjeno je: 21 puška, 10.000 metaka, 25 bombi, 1 pištolj, 1 signalni pištolj, 90 signalnih meteka i mnogo druge opreme.

Uništena je željeznička stanica i svi bunkeri oko nje, prekinuta je pruga na više mjesta.Također su uništene sve skretnice na pruzi. Promet je bio obustavljen 5 dana.

3./ 8.III.1944. II.bataljon izvršio je ekonomsku akciju u Antunovu na državnom dobru "NDH".

Zaplijenjena je velika količina živežnih namirnica.

Uništen je jedan most na cesti Zagreb - Karlovac.

4./ 11.III.1944. Neprijatelj je napravio ispad na naše položaje. Pošto naše jedinice nisu imale namjeru da prihvate borbu sa neprijateljem uspio je da uđje u Pribić, Krašić, Hutin i Dol.

Kod povlačenja neprijatelj je imao preko 10 mrtvih i velik broj ranjenih.

5./ 19.III.1944. Naša 3 bataljona napadala su neprijateljsko uporište Draganić. Akcija nije u potpunosti uspjela krivnjom jednog bataljona.

Pobijeno je 18 neprijateljskih vojnika, a veliki broj ih je ranjen. Isto tako pobijen je velik brj neprijateljskih konja.

Zaplijenjena je veća količina materijala.

6./ 21.III.1944. Naišla je jedna neprijateljska patrola iz Draganića do ispod sela Brlenića. Kad je naš II.bataljon otvorio na njih vatru, neprijatelj se razbježao u nekoliko pravaca.

Pobijena su 2, a ranjena 3 neprijateljska vojnika.

Od ove dvojice ubijenih neprijateljskih vojnika jedan je je bio Njemački nadporučnik.-

7/25.III.1944 ekonomska akcija u selu Čeglju.Zaplijenjena je izvjesna količina artikala za ishranu.

Prednje se dostavlja na znanje.

Pošto je za sve ove akcije dostavljena lista gubitaka i pregled gubitaka to se sada ne dostavlja inače ih u ovim sitnim akcijama nije bilo žrtava.

SMRT FAŠIZMU SLOBODA NARODU!

Politkomesar,

V.D.KOMANDANTA,poručnik,

Fotokopija dokumenta br. 112

[c]ije i žestokom artiljeriskom vatrom i uspio privremeno zauzeti Brlenić, Bresarić, Krašić i D. Pribić.

Neprijatelj je imao oko 60 mrtvih i 120 ranjenih.

2.) 4. III. 1944. Naš III bataljon izvršio je napad na željezničku stanicu Horvati.[3] Akcija je potpuno uspjela.

Neprijatelj je imao 5 mrtvih i veliki broj ranjenih.

Zarobljeno je 15 domobrana i 1 nadporučnik.[4]

Zaplijenjeno je: 21 puška, 10.000 metaka, 25 bombi, 1 pištolj, 1 signalni pištolj, 90 signalnih metaka i mnogo druge spreme.

Uništena je željeznička stanica i svi bunkeri oko nje, prekinuta je pruga na više mjesta. Također su uništene sve skretnice na pruzi. Promet je bio obustavljen 5 dana.

3.) 8. III. 1944. II bataljon izvršio je ekonomsku akciju u Amruševu na državnom dobru »NDH«.

Zaplijenjena je velika količina živežnih namirnica.

Uništen je jedan most na cesti Zagreb — Karlovac.

4.) 11. III. 1944. Neprijatelj je napravio ispad na naše položaje. Pošto naše jedinice nisu imale namjeru da prihvate borbu sa neprijateljem uspio je da uđe u Pribić, Krašić, Hutin i Dol.[5]

Kod povlačenja neprijatelj je imao preko 10 mrtvih i veliki broj ranjenih.

5.) 19. III. 1944. Naša 3 bataljona napadala su neprijateljsko uporište Draganići.[6] Akcija nije u potpunosti uspjela krivnjom jednog bataljona.

Pobijeno je 18 neprijateljskih vojnika, a veliki broj ih je ranjen. Isto tako pobijen je veliki broj neprijateljskih konja.

Zaplijenjena je veća količina materijala.

6.) 21. III. 1944. Naišla je jedna neprijateljska patrola iz Draganića do ispod sela Brlenića. Kada je naš II bataljon otvorio na njih vatru, neprijatelj se razbježao u nekoliko pravaca.

Pobijena su 2, a ranjena 3 neprijateljska vojnika.

Od ove dvojice ubijenih neprijateljskih vojnika jedan je bio njemački poručnik.

7.) 25. III. 1944 Ekonomska akcija u selu Čeglje. Zaplijenjena je izvjesna količina artikala za ishranu.

[3] Opširnije o tome vidi dok. br. 10 i 138.

[4] Iz bojne relacije Prvog zbornog područja vidi se da je posada (dijelovi Dvadesete željezničke stražarske bojne) imala sljedeće gubitke: 2 domobrana .mrtva, 1 ranjen, dok su 1 oficir d 33 domobrana nestali. (Dokumenat u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 3/1—14, k. 58.)

[c] Vidi dok. br. 144.

[ß] Opširnije o tome vidi dok. br. 117.

Prednje se dostavlja na znanje.

Pošto je za sve ove akcije dostavljena lista gubitaka i pregled gubitaka, to se sada ne dostavlja, inače u ovim sitnim akcijama nije bilo žrtava.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar,
Bobetko Drago

V. d. komandanta, poručnik,
Milan Popara

BR. 113

IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVE NOU BRIGADE OD 27 MARTA 1944 GOD. ŠTABU DVADESET ŠESTE DIVIZIJE O BORBAMA ZA OTOK HVAR[1]

ŠTAB
I UDARNE BRIGADE
XXVI DIVIZIJE NOVJ

27. III. 44

ŠTABU XXVI DIVIZIJE

Dostavljamo Vam prepis pismenog izvještaja zamj. komandanta[2] ove brigade o operacijama na otoku Hvaru:

»U vezi minulih borbi na otoku Hvaru za vrijeme od 22. do 26. o. mj. podnosim sljedeći izvještaj:

Dana 22 o. mj. u 14 sati i 30 min. I i IV bataljon u 6 trabakula isplovio je iz luke Vis, sa zadatkom da se iskrca na otok Hvar i napadne neprijatelja.[3] Iskrcali smo se u uvali Goromin Dolac u 21 sat. I bataljon krenuo je odmah u pravcu Jelse

[1] Kopija originala, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog inst tuta pod reg. br. 7—4, k. 1102.

[2] Zamjenik komandanta Prve NOU brigade bio je tada Ljubo Truta. On je istovremeno bio načelnik Štaba ove brigade.

[3] Na Otoku Hvaru nalazio se Drugi bataljon 738 puka 118 lovačke divizije. Vidi dok. br. 1/3, k. 73 A u arhivi Vojnog istoriskog instituta.

sa namjerom napada na neprijatelja skupa sa saveznicima.[4] IV bataljon ostao je na obali zbog mišljenja odgovornih drugova i saveznika da je dovoljan samo jedan bataljon a da se IV bataljon vrati na Vis. Po dolasku na mjesto zvano Vrh nad Jelsom uspostavili smo kontakt sa saveznicima. Oni su nam rekli da još nemaju nikakovih izvještaja od svojih dijelova koji su već u 18 sati bili pred Jelsom. U vezi s tim mi smo pričekali. U momentu kad. je bataljon postavljao patrole za vlastito osiguranje, sa jedne čuke dobijena je vatra iz strojnica, kojom prilikom su ranjena 2 druga iz patrole. Ispitavši situaciju, uvjerili smo se da su to Nijemci te smo sa čitavim bataljonom krenuli u napad. Neprijatelj je pružio žilav otpor jer se pod svaku cijenu želio probiti u istočnom pravcu otoka.[3] Naši borci izdržali su borbu prsa u prsa i poslije dva sata borbe potpuno razbili neprijatelja. Odmah zatim II četa I bataljona zarobila je 24 neprijateljska vojnika. Čim je naša patrola dobila nenadanu vatru, pozvali smo IV bataljon sa obale i dali mu zadatak da se razvije lijevo od I bataljona u svrhu zajedničkog napada. Malo po završetku borbe razdanilo se je, te je nastavljeno sa zarobljavanjem neprijatelja koji se je predavao po grupicama.

Oko 6 sati povratile su se savezničke snage iz Jelse, te smo u sporazumu sa saveznicima predvidjeli da naše snage čiste za-

* 27 marta 1944 god. poslao je Štab Oshnog korpusa NOV Jugoslavije Štabu Dvadeset šeste divizije sljedeću depešu: »Javite nam da li ste imali u planu čišćenje Otoka Hvara i da li je bilo predviđeno učestvovanje saveznika do kraja... Ako ste imali namjeru čišćenja O. Hvara, onda ste morali izvršiti pripreme i angažovati više snaga i sredstava sa kojima izbaciti neprijatelja sa Otoka...« Štab divizije odgovorio je depešom istoga dana: »Nismo imali u planu čišćenje O. Hvara. Odluku smo donijeli na vijest o njihovom povlačenju. Saveznici su se povukli po unapred udešenom planu i samo pod tim uslovom su uzeli učešće...« Vidi primjedbu br. 140 uz dok. br. 127 i knjigu depeša Osmog korpusa u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 19/1—1, k. 523.

[5] U knjizi »Der Weg der 118 Jäger Div'sion« piše o tome sljedeće: »Plan je bio da osim naše čete cio bataljon napusti ostrvo, a naša četa da i dalje pod svojom kontrolom drži istočni dio ostrva. Ustvari je trebalo da tamo odmaršujemo 21. 3. Utovar je, kao obično, trajao duže nego što je bilo prddviđeno i tako je za isti pridodat još jedan dan. Cio ovaj dan (22 mart) bio je u znaku potištene nervoze. Avioni su postali dosadniji nego ikada... Više nisu dolazili čamci, pa i sama tehnička sredstva za vezu povremeno su otkazivala. Sa drugih ostrva je osmotreno i nama javljeno da se iskrcalo najprije 16 a poslije još 9 neprijateljskih čamaca. Svjetleće rakete su se uzdizale ne mnogo daleko od nas. Bilo je jasno da niko više nije mogao da napusti ostrvo, pa je marš naše čete, neutovarene 8. čete i svih ostataka bataljona naređen za 23. 3. u 3,00 čas. ujutro ... Pod uticajem ovih uzbuđujućih znakova i vijesti odlučeno je da treba odmarševati već 22. 3. u 8.00 uveče... Mi smo namjeravali da se dohvatimo puta koji od Jelse vodi grebenu i da duž grebena odemo na naš novi položaj...«

padni a saveznici istočni dio otoka. Obzirom na to da je prije ovog sporazuma jedna četa IV bataljona progonila manju grupu neprijatelja u istočnom pravcu, to je nastavila gonjenje i zarobila 15 neprijateljskih vojnika, Englezi su u istom pravcu napredovali, ali sa manjim uspjehom. Na večer istoga dana saveznici su se povukli sa otoka. Tada je situacija izgledala takva kao da na otoku ima samo nekoliko razbijenih grupica neprijatelja, te je iste noći donesen zaključak da bataljoni što hitnije nastave čišćenje otoka. I bataljon krenuo je u 23 sata u pravcu zapada, sa zadatkom čišćenja tog dijela, a IV bataljon pred zoru na istok sa istim zadatkom.

Međutim, iste noći kad smo i mi došli, stigle su na Sućuraj 2 čete Nijemaca u pomoć svojim snagama. Ove dvije čete prikupljale su svoje grupice i 23. o. mj. na večer sukobile su se pred s. Bogomolje sa IV bataljonom. Borba je bila dosta teška, neprijatelj je bio u premoći u broju i naoružanju. U vezi ovoga, a u duhu naređenja Štaba divizije, bataljon se glavninom povukao, dok je sa jednim vodom ostao u blizini neprijatelja.

Dana 24. o. mj. dok se bataljon povlačio primijećen je u uvali Bristova jedan neprijateljski brod koji oštećen od aviona upravo je pristajao. Naši borci zarobili su 5 mornara, posadu ovog broda, koji je došao da prihvati razbijene dijelove i da ih prebaci na Korčulu.

Dana 25. o. mj. IV bataljon se je po naređenju Divizije smjestio u s. Pitvanska Plaža, a I bataljon u s. Brusje. Vod IV bataljona ostao je na prostoriji Zastražišća.

Neprijateljske snage brojale su tada oko 350 vojnika.

Ovakav raspored bataljona ostao je do danas. Neprijatelj se nalazi oko s. Bogomolje i istočno od njega.

U ovim borbama mi smo imali 4 mrtva i 12 ranjenih drugova.[6] Mi smo zarobili 131 neprijateljskog vojnika, ubili 35, a mnogo više ranili.

Zaplijenjen je sljedeći materijal:

5 »šaraca«, 127 pušaka, 9 strojnica, 13 pištolja, 2 poluautomatske puške, 4 telefona, 5 dvogleda, dosta municije, sanitetskog materijala i drugog ratnog materijala.

Zaplijenjena je jedna sekcija njemačkog oficira na kojoj su ucrtani njihovi položaji, te istu prilažemo, kao i neke papire.

U svim borbama borci obaju bataljona su se odlično i hrabro borili i nastupali.

[6] Vidi dok. br. 157, 158 i 159.

I bataljon izvijestio je da su se istakli sljedeći drugovi:
I četa: Škubonja Paško, vodni delegat, Jaman Ivan, Torloć Jovo, Bakula Marko;

II četa: Mirković Ilija, Jović Jakov i bolničarka Frančeski Tatjana;

III četa: Bojić, Rosandić, Andrijić, Bubić i Baranović.

IV bataljon nije još izvijestio o istaknutim borcima.«

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Štab:
komandant, kapetan

BR. 101

IZVJEŠTAJ ŠTABA ČETVRTOG KORPUSA OD 28 MARTA 1944 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE O BORBAMA OMLADINSKE NO BRIGADE »JOŽE VLAHOVIČ« I TUROPOLJSKOG NOP ODREDA NA LINIJI BRLENIČ — BRESARIČ — KRAŠIČ I KOD GORNJE KUPČINE[1]

STAB IV KORPUSA
NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. broj 95/44
28. III. 1944.

GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE

Operativni izvještaj o
borbama 34. divizije
29. II. i 1. III. 1944.

Položaj: G. Pribić — D. Pribić — Krupače — Silovina — Balaban — Rastok — Brlenić — Bresarić — Podbrežje — Vrhovac — Grandić Breg. Ovi položaji su vrlo pogodni za odbranu, jer imaju dovoljno otpornih tačaka (sekcija Samobor 1:100.000).

Naše snage: 1., 2. i 4. bataljon [omladinske] brigade »Jože Vlahović« 34 div.

Neprijateljske snage: Nijemci, ustaše, domobrani. Čerkezi, četnici. Ukupna jačina 1200 vojnika.[2]

Obostrana situacija: Brigada »Jože Vlahović« bila je raspoređena: 1. bataljon na söktoru Vrhovac — Podbrežje, 3. bataljon na sektoru G. i D. Pribić — Krupače, 4. bataljon na sektoru Brlenić — Bresarić, sa zadatkom da sprečavaju nepri-

[1] Kopija originala, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 5—4, k. 426.

[2] U ovom neprijateljskom prodoru na oslobođenu teritoriju Zumberka učestvovale su sljedeće neprijateljskel jedinice: Dijelovi Prve kozačke konjičke divizije, pravcem: Draganići — Brlenić — Bresarić, Treća satnija Desete ustaške bojne, pravcem: Ozalj — Podbrežje — Prekrižje i tri satnije Tridesete ustaške bojne, pravcem: Jastrebarsko — Gornja Kupčina — Gornji i Donji Pribić. Opširnije o tome vidi dok. br. 134 i 135 u ovoj knjizi i bojnu relaciju Prvog zbornog područja u arhivi Vojnog storiskog instituta pod reg. br. 3/1—13, k. 58.

jateljsko nadiranje prema oslobođenom teritoriju, te aktivno djelovanje prema obližnjim neprijateljskim snagama. Neprijatelj je nadirao sa tri kolone iz **pravca** Ozlja prema Vrhovcu **i Podbrežju,** a jednom kolonom iz Draganića prema Brleniću, Bresariću i Krašiću i sa trećom kolonom iz Jaske i G. Kupčine **u pravcu** G. i D.,Pribića. Namjera neprijatelja bila je da **prodre na** oslobođenu **teritoriju** Žumberka **u cilju pljačke i** mobilizacije te eventualnog uništenja naših snaga.

Tok borbe: Oko 8 sati ujutro kolona neprijatelja koja je kretala iz G. Kupčine prema G. Pribiću dočekana je od 3. bataljona, te je zadržana i nije uspjela da se probije u |D. Pribić. Ova kolona imala je dosta gubitaka. Druga kolona koja se kretala pravcem prema Silovini imala je u svom sastavu artiljeriju, napala je naše snage na k. 235 koju je nakon žešće borbe zauzela. Naš 2. bataljon imao je jednu četu u Silovini i povukao se, čime je otežao situaciju 3. bataljona koji se također nakon uspješnog odbijanja neprijatelja morao povući. Neprijatelj je uspio zaći u G. Pribić. 1 bataljon vodio je borbu u Podbrežju i Vrhovcu, razbio neprijateljsku kolonu koja je nastupala od Ozlja, ali se neprijatelj nakon dva sata ponovno prikupio, koncentrisao i prinudio naše snage da se povuku prema koti 200. I ovdje je povlačenje 2. i 3. bataljona omogućilo neprijatelju da potisne naše snage. Naš 4. bataljon koji se nalazio u Brleniću i Bresariću poslao je jednu četu u pomoć 1. bataljonu, no ova četa nije stigla na vrijeme. Ostale čete 4. bataljona koje su se nalazile u Brleniću neprijatelj je iznenadio i protjerao.

U svom nastupanju neprijatelj se je koristio raznim varkama. Na pr. pojedini njegovi dijelovi bili su u partizankama i nosili oficirske i podoficirske,[3] a bilo ih je i u ženskom odijelu. Baš ovakva odjeljenja neprijatelja razbila su naš 4. bataljon i iznenadila ga u Brleniću. Sa neprijateljskim snagama sudjelovao je jedan avion, koji je mitraljirao naše položaje.

Borba je trajala do 15 sati za koje vrijeme je neprijatelj uspio da prodre do Krašića, Bresarića i D. Pribića, gdje je vršio pljačku, a zatim se povukao u svoje baze. Naše snage vršile su slabiji pritisak na neprijatelja prilikom njegovog odstupanja, ali to nije bilo organizovano.

Gubitci neprijatelja: 60 ubijenih i veći broj ranjenih.

Naši gubitci: 15 mrtvih i 30 ranjenih drugova.

Izgubljeno: 20 karabina, 2 postolja za mitraljez, 1 laki njemački mitraljez, a uništen od topa 1 laki mitraljez.

[3] Vjerovatno činove

Utrošeno: 5180 pušč. metaka, 29 mina za teški bacač, 14 mina za lake bacače.

U borbi su se istakli komandir 1. čete 3. bataljona Pešun Ivica i komandir 2. čete istog bataljona Vračarević **Nikola** komesar iste čete Sever Slavica i zamjenik komandira te čete Radojko Branko, te borac puškomitraljezac iste čete Opačić Drago koji je u borbi ranjen.

U borbi se slabo držao 2. bataljon, a naročito komandir 3. čete tog bataljona koji se u neredu povukao, ne pružajući nikakav otpor neprijatelju. Ovaj bataljon je prouzrokovao neuspjeh čitave brigade.

U ovoj borbi sa neprijateljem između naših jedinica nije bilo jedinstva akcije. Pojedini naši dijelovi nisu bili budni, te su dozvolili da budu iznenađeni — raspršeni od strane neprijatelja. Držani su kruto položaji, nisu isturene osiguravajuće jedinice na predteren radi izviđanja, a predteren je bio pošumljen, nisu vršeni nikakvi manevri niti udari radi dejstya u bokove neprijateljskih kolona iako je za to bilo mogućnosti. Veza između jedinica bila je vrlo slaba.

1. III. 1944.

3. bataljon Turopoljsko-posavskog odreda bio je na osiguranju u selu Kupčini, razmješten u selu Maručko i kod Petrinjskog sela te crkve u G. Kupčini (sekcija Samobor 1:100000). U 7.45 sati 2 satnije ustaša 30. ustaške bojne pod zapovjedništvom ustaškog bandita Milića Jurja iznenada su prodrle u pravcu G. Kupčine i u Petrinjsko selo te iznenadile naše snage, koje su se nakon 3 sata borbe povukle do kanala u visini Ribnjaka.

Videći ovakvu situaciju, Stab 34. divizije izdao je naređenje komandantu Turopolj.-posavskog odreda[4] da izvrši protunapad na neprijatelja, dajući mu kao pojačanje 2. bataljon, prateći vod i vod teških mitraljeza. 2. bataljon krenuo je u napad na neprijatelja bočno u pravcu sela Petrinjsko. Čim je neprijatelj osjetio da ga napadaju naše jače snage, brzo se je povukao, ostavivši pri tome nekoliko kola sa raznim materijalom.

Zaplijenjeno je 5 pušaka, 350 metaka, jedno vojničko odijelo i 4 torbice.

Izgubljeno: 1 šmajser, 6 pušaka, 120 pušč. metaka i 6 šaržera od puškomitraljeza.

Gubitci neprijatelja: 9 ubijenih i 3 ranjena.

* Komandant ovog odreda bio je tada Ivan Mladen.

Naši **gubitci:** 4 **mrtva,** 1 **lakše ranjen i** 3 **zarobljena druga.** Među **mrtvima nalazi se** i **komandir** 1. **čete** 2. **bataljona** Mirko **Mihaljević,** a među **zarobljenima vodnik** Mirko Ivančan.

Utrošeno: 917 pušč. i mitralj. metaka, 2 mine za teški bacač i 18 mina za laki bacač.

U borbama su se istakli sljedeći rukovodioci: Krajev Marko, komesar 2. čete 2. bataljona koji je sa lakim mitraljezom jurišao na neprijatelja, Grčić Dane, zamj. komandira iste čete, Konjačić Mijo, komandir 3. čete 3. bataljona, a od boraca istakli su se Kos Dragica, Crnić Anka iz 2. čete 2. bataljona, te puškomitraljezac Britvec Dragutin.

Glavni uzrok što je neprijatelj uspio da prodre u selo je slabo osiguranje koje je postavljeno od strane Štaba 3. bataljona, tako da je neprijatelj iako je bio relativno slab uspio odbaciti bataljon iz sela. Štab odreda nije dobro procijenio situaciju, te je izgubljeno dragocjeno vrijeme za uspješan protunapad sa boka, u kom slučaju bi neprijatelj mogao da bude skoro uništen. Tek na intervenciju Štaba divizije izvršen je protunapad, no neprijatelju je uspjelo da se izvuče bez većih gubitaka.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar: Komandant — generaknajor:

BR. 101

IZVJEŠTAJ ŠTABA OSME DIVIZIJE OD 28 MARTA 1944 GOD. ŠTABU ČETVRTOG KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE O DEJSTVIMA I STANJU U JEDINICAMA U TOKU MARTA[1]

STAB VIII DIVIZIJE IV KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE
A. Broj 82/44.
28/111.44 g.

Sadržaj: dostavlja mjesečni vojnički izvještaj.

ŠTABU IV KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE

1) Opšta vojnička situacija:

Neprijatelja[2] koji je vršio koncentracije u Petrinji i okolini početkom ovog mjeseca i prodirao prema Glini — Bačugi uspjela je VII Divizija zadržati i primorala ga na defanzivu,[3] a kasnije odviranjem neprijateljskih snaga od Petrinje u unutrašnjost i na povlačenje sa pojedinih uporišta prema Petrinji. U ovakvoj situaciji naša divizija dobila je zadatak[4] da se orijentira prema Pokuplju i likvidira nekoja uporišta na prugi Zagreb — Karlovac. I uporište kao polazna baza bilo je s. Zdenčina gdje je bila posada od 600 do 800 Čerkeza, a po likvidaciji istoga prokrstariti kroz Zumberak i pročistiti neke neprijateljske garnizone. Posade na pruzi Zagreb — Karlovac u ovo vrijeme bile su pojačane, jer se duž pruge bila razmjestila I Kozačka divizija, uz ustaško-njemačke posade. Na ovom zadatku je bila angažovana Divizija bez III Udarne brigade koja se je nalazila na svom stalnom zadatku: zatvaranje pravca Plaški — Lič. Jesenica i pravca Kamenica — Tržić — Tobolić.

Likvidacija neprijatelja u Zdenčini nije uspjela, jer su naišle naše jedinice na dosta jak odpor neprijatelja, koji je u međuvremenu dovukao pojačanja na pojedina uporišta. Pošto je odkrio naše koncentracije, pored toga i vremenske prilike: snijeg, mnogo potoka i podvodno zemljište, nije dozvolio kon-

[1] Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 43—6, k. 426.

[2] i [3] Odnosi se na dijelove njemačke Prve brdske divizije. Vidi dok. br. 12 i 13.

[4] Vidi operaciski dnevnik Četvrtog korpusa NOV Jugoslavije u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod ireg. br. 53/5, k. 419.

centraciju naših snaga, manevrisanje i dovlačenje teških oruđa. **Takva** situacija zahtijeva da se naše jedinice povuku na polazne baze Lasinja — Banski Kovačevac — Desni Štefanki — Sredičko. U isto vrijeme situacija je nejasna na pravcu Tržić i Plaški, gdje 846 legionarska pukovnija ojačana sa ustašama, nešto Čerkeza, jakom artiljerijom vrši prodiranje od svojih starih baza Josipdola — Vojnovca — Modruša.[5] Ona je prodirala pravcima . . . Modruš — Kunić Selo, Vojnovac — Plaški — Draga, Vojnovac — Mudrić Glavica — Lisac — Tuk, i pravcem Kamenica — Tržić — Tobolić — Draga, a kasnije Blata. Neprijatelj kod ovog prodora pali kuće i pljačka, narod uglavnom nije dirao sem izvjestan broj naroda odpratio u unutrašnjost njihovih baza. III Udarna brigada koja je zatvarala ove pravce pružila je dobar odpor neprijatelju i kod njegova napredovanja nanijela mu osjetne gubitke. Cilj neprijateljskog prodora na ovaj slobodni teritorij bio je ekonomsko uništavanje i političko djelovanje. Poslije prodora neprijatelj je ovladao čitavom Plaščanskom dolinom i sa jednom bojnom bio je prodro u Blata i imao namjeru dalje za Jesenicu. Kod ovakve situacije naša kompletna divizija dobija zadatak da neprijatelju spriječi daljnje napredovanje i po mogućnosti da ga odbaci iz Plaščanske doline na polazne položaje, u čemu se ruspjelo. Neprijatelju je bilo onemogućeno daljnje napredovanje, ugrožena mu je pozadina na komunikaciji Vojnovac — Jcsipdol — Košare — Tounj, naneseni su mu osjetni gubitci i stalnom blokadom i nanošenjem gubitaka neprijatelja su prisilili da se povuče u ranija polazna uporišta, gdje se sad učvršćuje na liniji Modruš — Cerovnik — Troj Vrh — Vojnovac — Mudrić Glavica — Skradnik — Kukača. Namjere ovog neprijatelja su sad defanzivne. Linijom Brinje — Modruš — Josipdol — Ogulin i Ogulin — Tounj — Karlovac neprijatelj još uvijek vrši saobraćaj i snabdijevanje jedinica u Primorju, kao i opravku mostova i telefonske linije, na kojem su poslu uglavnom zaposleni Čerkezi.

U današnjoj situaciji naše jedinice: I Udarna brigada drži Plaščansku dolinu i orijentirana je prema neprijatelju u Vojnovac — Cerovnik. Ova brigada je sređena i dosta uspješno je tukla neprijatelja u zadnjim borbama. II Udarna brigada je smještena na prostoriji Tržić — Tobolić, dejstvuje postavljanjem zasjeda na komunikaciji Tounj — Oštarije i Vojnovac — Josipdol, njoj je potrebno sređenja jer je u zadnjim borbama

[5] Vidi dok. br. 50, 55, 59 i 81 u ovoj knjiz i istorijat 392 legionarske divizije u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 39/14, k. 18.

pretrpjela srazmjerno velike gubitke.[6] III Udarna brigada vodila je u zadnjim akcijama najžešće borbe i sad se nalazi razmještena u okolini Slunja, radi na sređivanju i odmoru. IV (Karlovačka) Brigada nalazi se na svom starom sektoru Karlovačkog područja, o njezinom djelovanju nemamo dovoljnog pregleda.[7]

2) Organizaciono stanje: Reorganizacije u ovom mjesecu nije bilo sem što je u Brdskom divizionu rasformirana jedna baterija, a topovi od iste baterije poslati u druge divizije.

Potrebno bi bilo formirati izviđačke vodove pri brigadama ili bar izviđačke desetine.

3) Ocjena štabova: Stab I Udarne brigade: kompletan, dobar, komandant malo sporije donosi odluke, zadatke primaju sa zadovoljstvom i uvijek ga teže prenijeti i izvršiti do kraja, u situaciju ulaze i cijene je pravilno. Na svojoj dužnosti zadovoljavaju. Ima uslova za daljnji razvitak.

Štab II Udarne brigade: kompletan, još se nije saživio kao jedno komandujuće tijelo. Energičnost svoju ispoljava, ali kod podčinjenih nailazi na izvjesnu reakciju. Zadatak koji dobijaju dobro shvaćaju i teže ga izvršiti. Ima uslova da se razvije.

Štab III Udarne brigade: kompletan, kao štab dobro dejstvuje, nije bio dovoljno energičan u uzimanju na odgovornost podčinjenih. Zadatak i situaciju cijene i ulaze pravilno. Ima uslova za razvitak.

Štab I Brdskog diviziona: postavljen je novi v. d. komandanta pošto je prvi komandant poginuo, komandant se nije snašao u podpunosti na dužnosti. Ima uslova za razvitak, i može komandovati sa divizionom, uglavnom svoje dužnosti zadovoljava.

4) Vojnička obuka: uglavnom ovaj mjesec proveden je najviše u pokretu i borbi, tako se nije mogla izvesti neka vojnička vježba, nego se je ostalo na tom što je sa oficirima i podoficirima održano od 15 do 20 časova — sa oficirima: čitanje karata i planova, napad: bataljona, čete, upotreba mitraljeske čete, odbrana: bataljona, čete, upotreba mitraljeske čete u odbrani, plan vatre u odbrani i napadu, osiguranje u mjestu i kretanju (nastupni, odstupni i bočni marš), postupak pojedinih dijelova u slučaju nailaska jačeg—slabijeg neprijatelja. O izviđačkim patrolama, o izvještajima.

Sa podoficirima: rukovođenje jedinicom za vrijeme borbi, kao i van borbe, o inicijativi, zadatak podoficira u našoj vojsci.

[8] Vidi dok. br. 59.
[7] "Vidi dok. br. 45.

Sa jedinicama održavani su teorni časovi u manjoj mjeri i praktično (kod II Udarne brigade), pješadijski egzercir, borbena obuka, te nastava gađanja i pripreme za bojno gađanje i sa nekim bataljonima već je izvršeno bojno gađanje gdje su postignuti srednji uspjesi.

Obrazovan je kurs pri Štabu divizije koji je odpočeo da radi 24 ov. mj. za vodnike i desetare i slabije zamjenike komandira. Inžinjeriski kurs koji je bio potreban, a ranije smo ga održavali, obustavljen je pošto nam nedostaju nastavnici po ovoj grani.

5) Vojnička i politička situacija: Zadnji neuspjesi kod Zdenčine nisu uticali na moral jedinica i povjerenje u svoju moć, u operacijama oko Plaškog pretrpile su jedinice izvjesne gubitke,[8] ali *se to nije odrazilo po jedinicama, pošto se pravilno iskoristilo objašnjavanje o neprijateljskim gubicima koje je neprijatelj pretrpio u borbi sa našom divizijom, sem kod II Udarne brigade u jednom bataljonu gdje je bilo odraza, što je imao više izbačenih iz stroja,[9] tu se nisu pravilno iskoristili neprijateljski gubici, nego se dozvolilo da u tom bataljonu se priča samo o svojim gubicima a ne o uspjesima koje je bataljon postigao.

Kod III Udr. brigade osjetila se malo malaksalost i to više fizička jer ova brigada vodila je dosta duge borbe pod teškim ekonomskim i vremenskim prilikama. Ovome je posvećena pažnja i brzo će se otkloniti. Neprijateljska propaganda koja je u zadnje vrijeme bila naročito jaka štampom i glasom (preko plaćenih lica) nije imala nikakvog učinka u našoj diviziji. Uspjesi Crvene armije i uspjesi naše NOV pravilno se tumače i premašili su svu neprijateljsku propagandu. Općenito politička svijest, moral i držanje naših jedinica su na zavidnoj visini.

Vojna: jedinice ulaze u sve operacije sa uvjerenjem u uspjeh, volja, disciplina i borbenost dobra je. Starješine u rukovođenju čine pogreške, još uvijek im manjka vještina u komandovanju, mjestimično ne umiju kontrirati neprijateljskim pojedinim taktičkim potezima i time postaju zbunjeni i dovode jedinicu u neodlučan i neaktivan momenat. Međusobno dejstvo jedinica još uvijek nije zadovoljavajuće.

6) Način i kvalitet ishrane, zdravstveno stanje jedinica i njeno poboljšanje: Ishrana kod svih jedinica ove divizije vrši

[8] Ukupni gubici divizije u ovim borbama bili su: 45 mrtvih, 157 ranjenih i 7 zarobljenih. Vidi dok. br. 81.

[9] Riječ je o gubicima koje je Prvi bataljon pretrpio u borbama 14 marta. Opširnije o tome vidi dok. br. 59.

se preko intendanture, daje se jedinicama sljedovanje po tablici koja je propisana. Količina sljedovanja koja je propisana za borca nije dovoljna, jer se većinom borci po jedinicama žale da su gladni. Zadnjih nekoliko dana davato je nešto više sljedovanja nego što je to propisano tablicom i kod jedinica odmah se osjetilo poboljšanje. Sa stočnom hranom ide još teže nego sa ljudskom, sijeno se teško dobiva i u maloj količini a nekad prođe više dana da stoka u pojedinim jedinicama ne dobije sijena, ili ga dobije vrlo malo. Tako su konji islabili a izvjestan broj je i uginuo.

Zdravstveno stanje u ovom mjesecu zadovoljava, bilo je oko 30 slučajeva gripe, 15 do 20 slučajeva promrznutih koji su dosta uspješno izliječeni, pjegavog tifusa nije bilo, a bilo je 2 slučaja trbušnog tifusa i 1 slučaj gonoreje. Preduzeta su ljekarska predavanja po jedinicama a naročito po pitanju zaraznih bolesti. Jedinice se prilično pridržavaju higijenskih uputstava, vrše se često parenja odijela i razušivanje, a kad otopli preduzeće se i šišanje kose i kosmatih dijelova.

7) Planovi za buduće operacije: Kada snijeg prođe, dejstvovati na komunikaciju Josipdol — Modruš — Brinje i mogli bi sa većim snagama djelovati na sektoru naše Karlovačke brigade. Za sad nekih konkretnih predloga ne bi imali.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
A. Backović

Komandant-p. pukovnik
M. Sumonjö

(M. P.)

BR. 101

IZVJEŠTAJ ŠTABA TRINAESTE DIVIZIJE OD 28 MARTA 1944 GOD. ŠTABU JEDANAESTOG KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE O BORBAMA NA PODRUČJU BRINJA[1]

ŠTAB XIII DIVIZIJE
NARODNOCfiLOBOD. VOJSKE
HRVATSKE
Broj 159
Dne 28-111-1944

ŠTABU XI KORPUSA NOVJ

Operativni izvještaj iz
akcije 23. III. 44

Dijelovi 392. neprijateljske »plave divizije« kao osiguranje na komunikaciji Ogulin — Brinje — Senj nalaze se u uporištima Vrh Kapele, Jezerane, Jelvica, Križpolje, Brinje, Prokike, Žuta Lokva. Jačina ovih posada je promjenljiva i kreće se u jačini od jedne satnije pa na više. Naoružanje ovih posada je Jelvica — Križpolje: jedna baterija brdskih topova, Brinje — dvije baterije, od kojih jedna haubička i u Prokikama tri poljska topa 75 mm. Namjere neprijatelja na ovoj komunikaciji su da osiguraju istu postavljajući zasjede na pogodnim mjestima i vršeći jača patroliranja u obližnjim selima u cilju pljačke i uznemiravanja naših jedinica. Ove posade naoružane su sa lakim i teškim automatskim oruđima u većem broju. Borbenost prilično slaba. Nacionalni sastav većinom Hrvati, nešto Srba i Ceha.[2]

Štab XI Korpusa radio-depešom naredio je da u okviru akcije XXXV divizije na Prozor i Švicu za 23. III. naše jedinice preduzmu akciju na komunikaciju Ogulin — Brinje — Senj. Naš zadatak je da neprijatelja na manjim uporištima uništimo, na pogodnim mjestima postavimo zasjede i vršimo pritisak na jače garnizone.

U obzir kao jedinica za izvođenje ovog zadatka uzeta je I Brigada na položaju škalić — Gostovo Polje — Tužević.[3]

[1] Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 14/2, k. 913.

[2] O formiranju, sastavu i dejstvima ove divizije vidi tom V, knj. 23, dok. br. 27 i istorijat 392 legionarske divizije u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 39/14, k-. 18.

[8] Opširnije o tome vidi dok. br. 14/2, k. 913 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.

Izdata zapovijest od strane Štaba divizije preko telefona šifrom.

I Brigada za ovu akciju imala je na raspolaganju tri bataljona: jedan bataljon napasti će neprijatelja kod sela Krpani, zapadno od Jelvice, u cilju likvidacije neprijateljske posade koja je u ovom selu; jedan bataljon da napadne neprijatelja kod sela Krznarića (Gor. Kamenica), a jedan bataljon da postavi zasjedu u Brinjskom Klancu.

Borba ovih bataljona počela je od 6,30 časova do 6,45 i trajala kod bataljona na liniji Jelvica — Kamenica do 16 časova, dok u Brinjskom Klancu trajala je svega 45 minuta.

Sa sela Krpani i Krznarići neprijatelj je bio borbom izbačen i natjeran u bijeg, dok su bataljoni produžili pritisak na garnizone u Kamenici, Križpolju i Jelvici. Jakom artiljeriskom vatrom i bacačkom tukao je naše položaje i uspio da naše odbaci sa dominantnih kota, te su bataljoni bili primorani povući se na polazne položaje pod borbom.

Bataljon u zasjedi u Brinjskom Klancu sačekao je jednu kolonu od 90 vojnika i 14 konjskih kola i u borbi od 45 minuta rastjerao ovu kolonu. U isto vrijeme kao pojačanje došla je jedna kolona od 60 vojnika neprijateljskih i bacila se bataljonu za leđa. Bataljon je prihvatio borbu sa ovom kolonom ne uspjevši pokupiti plijen. U isto vrijeme i kolona koja se razbježala prikupila se je i napala na položaj bataljona, te je bataljon bio primoran povući se na prihvatni položaj.

Postavljeni zadaci kod jedinica nisu postignuti. Rezultat borbe mogao je biti bolji. Neprijatelj je imao: 20 mrtvih i 25 ranjenih vojnika i 4 ubijena konja. Naših gubitaka nije bilo. Zaplijenjeno nije ništa.

Kritički osvrt:

U ovoj borbi kod I Brigade ponovili su se stari propusti i greške u pogledu izdržljivosti i prodornosti. Bataljon u Klancu ne ostavlja rezervu da bi mogao neutralisati manje pojačanje koje mu dolazi sa leđa i ometa mu dokrajčivanje akcije. Moral i borbenost boraca je na priličnoj visini iako su stanbene i prehranbene prilike prilično loše, a brigada u posljednje vrijeme prilično angažovana u borbi.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar: Komandant, pukovnik:
Vinko Antić

BR. 101

IZVJEŠTAJ ŠTABA TRIDESET ČETVRTE DIVIZIJE OD 28 MARTA 1944 GOD. ŠTABU ČETVRTOG KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE O NAPADU NA DRAGANIČE I BORBAMA KOD IZIMJA I GORNJE KUPČINE[1]

31. 3. 44.

STAB XXXIV DIVIZIJE
IV KORPUSA NOVJ
Op. br. 102/44.
Dne 28. III. 1944.

Operativni izvještaj
o napadu na neprijateljsko
uporište Draganići.

ŠTABU IV KORPUSA NOV I PO JUGOSLAVIJE

Dostavljamo operativni izvještaj o akciji na neprijateljsko uporište Draganići.[2]

1.) Položaj gdje je neprijatelj napadan (Jazvaci, Petaki, Budrovci) nalazi se na glavnoj cesti Zagreb — Karlovac, udaljen od Karlovca 12 km, od Jaske[3] 10 km. Položaj se nalazi u ravnici, zapadno se blago uspinje ispresijecanim grebenima, a istočno, južno i sjeverno je nekoliko kilometara ravan i otkriven. Položaj gdje je davano osiguranje od Jaske je linija od željezničke stanice Domagovići, pa preko k. 127 do k. 137. Teren je potpuno ravan, jugozapadno pokriven šumom i blago se uspinje; od Samobora, Prekrižja, Bukovja teren brdovit, dominantan, ispresijecan; južno, istočno i zapadno pokriven šumom; presijeca ga cesta Samobor — Jaska, od Karlovca i Zorkovca, Bencetića i Opačana (sekcija Samobor 1:100.000).

2.) Napadala je Omladinska brigada »Jože Vlahović«, a osiguravao Zumberački odred i Brigada »Franjo Ogulinac-Seljo«.

3.) Garnizon je branio I divizion II sibirskog puka, koji je imao u sastavu jednu bateriju poljskih topova 75 mm i dva protukolska topa 52 mm. Neprijatelj je bio raspoređen u slje-

[1] Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 20—4, k. 426.

[2] Vidi dok. br. 58, 85 u ovoj knjizi i dok. br. 3/1—109 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.

[3] Jastrebarskog '

dećim selima: jedan eskadron — Jazvaci, jedan — Vrbanci jedan — Barkovići i Petaki, jedan sa topovima u Lazini. Imao je dobro izgrađene bunkere od drveta, nasute zemljom i natkrivene, sistem bunkera i sam njihov raspored bio je točno izrađen i raspoređen po planu vatre za odbranu tog mjesta.

4.) Neprijateljske namjere bile su održati se preko noći pod svaku cijenu u svojim objektima, namjere za prelaz u protivnapad na naše jedinice izvan svog obrambenog sektora nije pokazivao, jedino je nastojao svim silama da izbaci iz svog obrambenog sistema naše dijelove koji su se probili za vrijeme borbe. Iz susjednih uporišta nije kretala pomoć neprijatelju. Naša odluka je bila sa dva bataljona naiprije likvidirati eskadron u Jazvacima i sa cijelom brigadom produžiti napad na ostale, tj. Vrbance, Barkoviće, Petake. Turopoljsko-posavskom odredu dali smo zadatak da sa one strane napada Lazinu, ali uslijed slabe veze naređenje je kasno primljeno, pa odred nije išao u napad.

5.) Zapovijest prilažemo.[4]

6.) Napad je otpočeo 19. III.1944. u 22,25 sati.

7.) Podilaženje pod neprijatelja razvijalo se po točno predviđenom planu i zadatku koji su dobile jedinice angažovane u napadu. Međutim, nedostajalo je to što bataljoni koji su napadali nisu iskoristili svoje automatsko i ostalo oružje za dobivanje vatrene premoći i time nisu uspjeli stvoriti sve preduslove za izvršenje juriša i prodora. Iznenađenje nije postignuto, jer je neprijatelj bio spreman odmah za borbu. III bataljon Omladinske brigade, koji je napadao sa južne strane na selo Jazvaci, uspio je da se probije u selo, razbije neprijateljski sistem obrane na svom pravcu i zauzme 6 bunkera, gdje je neprijatelj djelomično uništen, a djelomično pobjegao, dok I bataljon te brigade, koji je napadao sa zapadne i jugozapadne strane, neodlučnošću svog štaba nije uspio izvršiti prodor, niti potpomoći pokret III bataljona koji je već bio prodro, — nego se povukao tako daleko, da nije mogao sprečavati neprijatelja da sa njegovog pravca napada na III bataljon koji je bio u selu. To je imalo za posljedicu izbacivanje III bataljona iz sela. Neprijatelj je za to vrijeme već točno procijenio naše pravce nadiranja i položaje, te ih žestoko tukao bacačima i topovima, koji su nam brzo nanosili gubitke, što je još više demoralisalo rukovodioce i negativno utjecalo na donošenje njihove odluke za obnavljanje napada. Krivica je bila u tome što Štab brigade nije energično držao u svojim rukama

[4] Vidi dok. br. 58.

bataljone i njima rukovodio te pravovremeno utjecao na događaje, a štabovi bataljona nisu imali — naročito štab I bataljona — ni malo odlučnosti. Poslije toga pokušavalo se još nekoliko puta da se izvrši prodor, ali je bilo bezuspješno, jer je neprijatelj točno procijenio pravce napada i ispred sebe neprekidno i žestoko tukao bacačkom vatrom.

Bataljon koji je nadirao cestom u pravcu Petaki — Draganići također je naišao na jak i organizovan otpor, te i pored toga što se pod zaštitom mraka privukao na relativno kratko odstojanje, ipak nije uspio da probije neprijateljski obrambeni sistem, te je svoj rad uglavnom usmjerio na zadržavanje neprijatelja na svom pravcu, da mu onemogući koncentraciju na ostale naše dijelove koji vrše napad.

Nakon nekoliko puta pokušanih napada, u cilju da se borba riješi u našu korist, do toga rješenja nije došlo iz razloga što I bataljon poslije svoga prvog povlačenja nije uspio da se potpuno sredi i obnovi napad, a III bataljon, koji je izvršio prodor, nije se probijao dublje i razvijao po fronti, već se uklinio na jednom kratkom prostoru, što je uzrokovalo da je neprijatelju uspjelo izvršiti protunapad i izbaciti ga.

Vatra iz teškog oružja nije mogla uspješno potpomagati napredovanje pješadije, uslijed vrlo mračne noći, te ta vatra nije ni malo pomogla likvidaciju prvog obrambenog sistema.

Za sve vrijeme kod osiguravajućih jedinica nije došlo do borbe.

Pošto je neprijatelj sav bio alarmiran i otkrio naše namjere, daljnji napad bi iziskivao veće gubitke, te je jedinicama naređeno povlačenje u polazne baze. Borba je prestala noću u 2,30 sati.

8.) Postavljeni ciljevi nisu postignuti.

Neprijatelj je imao 18 mrtvih i 45 ranjenih vojnika i oficira, zaplijenjen jedan konj sa sedlom, jedna puška i 10 odijela sa mrtvih neprijateljskih vojnika. Ubijeno je i ranjeno oko 60 neprijateljskih konja, uništeno je 1.500 metara željezničke pruge.

9.) Naši gubici: 7 mrtvih i 28 ranjenih drugova. Materijala i oružja nije bilo izgubljeno ništa.

10.) Utrošeno je 4.000 mauzer municije, 700 talijanske, 22 mine za teški bacač, 8 granata za top 65 mm. 10 def. i 8 of. bombi.

11.) U ovoj akciji dobro su se držali borci i rukovodioci III bataljona Omladinske brigade, a slabo Štab I bataljona Omladinske brigade.

12.) Akcija je bila dobro pripremljena, odluke su bile realne, a zapovijesti prorađene, sa pripremom.

Rukovođenje ovom akcijom od strane našeg štaba nije došlo do izražaja uslijed slabe veze između štabova bataljona sa Štabom brigade, iako smo imali telefonsku vezu sa Štabom brigade, nije se mogao imati tačan pregled nad položajem, a Štab brigade je također premalo utjecao direktno kod štabova bataljona, koji su bili neodlučni i spori, a veza između jedinica koje su napadale i teškog oružja bila je jako slaba. Uslijed jakog mraka neprijatelj se nadao napadu, te je bio spreman, pa su sve te okolnosti zajedno uzrokom neuspjeha. Najveći je uzrok neodlučnost jedinica da u prvom naletu izvrše prodor i skrše otpor neprijatelja. Također i rukovodioci, uslijed malog brojnog stanja, gube povjerenje u svoje jedinice, te se na izvršenje nekog zadatka s tom jedinicom sporo i teško odlučuju, što dovodi do još većih nepotrebnih gubitaka i do neuspjeha. Iako se zadaci određuju prema jakosti jedinica određenih za izvršenje tih zadataka, ipak dolazi do spomenutih pojava.

Operativni izvještaj o
zasjedi kod Izimja.

1.) Zasjeda je postavljena na glavnoj cesti Zagreb — Karlovac kod Gornjeg i Donjeg Izimja (sekcija Samobor 1:100000), između Novaka i Draganića. Brigada »Franjo Ogulinac-Seljo« imala je zadatak postavljanje same zasjede na cesti i obezbjeđenje desnog boka, tj. krila, prema Draganićima. Bataljoni Zumberačkog odreda imali su zadatak obezbjeđenje lijevog boka, tj. krila, prema Jastrebarskom. Teren je valovit, donekle pošumljen i za borbu podesan.

2.) U borbi — zasjedi učestvovala su tri bataljona Brigade »Fr. Ogulinac-Seljo« i 2 bataljona (II i III) Zumberačkog odreda.

3.) Neprijatelj je u borbi učestvovao sa jednim divizionom Kozaka koji su kretali iz Draganića u pravcu Jastrebarskog i 100 ustaša i 200 Čerkeza koji su se kretali od Jastrebarskog i koji su služili kao prihvatnice divizionu Kozaka, koji je kretao u pravcu Jastrebarskog.

4.) Po informativnoj službi, prikupljenim podacima, divizion Kozaka trebao je izvršiti pokret iz Draganića u pravcu Jastrebarskog, te je Štab divizije donio odluku da se postavi zasjeda kod Gornjeg i Donjeg Izimja.

5.)

6.) Borba je otpočela 21. III. 1944. u 9,30 časova.

7.) Oko 9,30 časova neprijatelj u jačini od jednog diviziona Kozaka kreće iz Draganića u pravcu Izimja i odmah si istura jaku pobočnicu u pravcu Gornje Kupčine, našto se izdaje naređenje jedinicama Brigade »Fr. O.-Seljo« za rokiranje sa namjerom da se pobočnica uništi. Dva bataljona brigade napadaju pobočnicu, koja se povlači ispred njih sve do zaselka Sv. Margarete, gdje neprijatelj ubacuje pojačanje i otvara jaku minobacačku vatru na naše jedinice, ali sa daljnjim napadajima ni ne pokušava, nego se drži zaposjednutih položaja. Odmah se je uočilo da je cilj ove pobočnice privezati naše snage za sebe dok neprijateljska glavnina ne prođe cestom u pravcu Jastrebarskog. Rokiraju se ponovno dva bataljona u pravcu ceste, ali ne stižu na vrijeme, jer je kolona već prošla. Oko 15 časova povlači se neprijateljska pobočnica u pravcu sela Čeglje, koju u stopu prati i progoni III bataljon brigade.

Istovremeno oko 100 ustaša u nekoliko kolona kreće od Jastrebarskog u pravcu zasjede III bataljona Ž.P. Odreda, uspijeva iznenaditi bataljon i u roku od 15 minuta razbija bataljon. Borci i rukovodioci, vidjevši neposredno pred sobom neprijatelja, ne prihvaćaju s njime borbu, nego se daju u paničan bijeg prema Sv. Jani: jedna četa toga bataljona, sa zamjenikom komandanta tog bataljona, nije se htjela povlačiti bez pismenog naređenja. Po samim pričanjima pojedinih boraca, čije priče su ocjenjene kao panične, bila je opkoljena. Već opkoljena upustila se u oštru borbu s neprijateljem, u kojoj je poginuo komandir i komesar čete te oba vodnika, a ranjen je zamjenik komandanta bataljona. Borci, vidjevši da su ostali bez rukovodilaca, posakrivali su se po štalama u Donjem Malunju i okolnim šikarama, a narod, neprijateljski raspoložen prema N.O.B., prokazao ih je ustašama, te su ih ustaše pohvatali.

Istovremeno kretala se jedna kolona Čerkeza od oko 200 iz Jastrebarskog u pravcu s. Volavje, sa namjerom da dođe Brigadi »Fr. O.-Seljo« s leđa, ali ih je u tome spriječio II bataljon Zumberačkog odreda, koji je imao zadatak zaštitu toga boka brigade. Komandant II bataljona 2.P. Odreda isto tako manevrom pokušao je pomoći III bataljon svoga odreda kada je čuo da se kod ovog vodi borba, ali su njegove čete kasno stigle neprijatelju s leđa, pošto je do tog doba bataljon bio već raspršen i neprijatelj zauzeo sve glavne dominantne tačke u D. Malunju.

8.) Ciljevi nisu postignuti. Razlog je taj što je zasjeda bila otkrivena, odnosno pojedini seljaci odmah su pobjegli iz

sela, otišli u uporište i javili neprijatelju da je zasjeda postavljena, zbog čega je on i postavio jaku pobočnicu, a isto tako uputio prihvatnice iz Jastrebarskog. Zaplijenjeno niti zarobljeno nije ništa, gubici neprijatelja nisu poznati, ali su svakako znatni.

9.) Naši gubici su: 7 mrtvih, 4 ranjena i 12 zarobljenih. Poginuo je komandir čete Brnić Mato, a ranjeni politkomesar čete Šimečak Branko i zamjenik politkomesara čete Keber August, dok je ranjen i zarobljen zamjenik komandanta III bataljona Ž.P. Odreda drug Težak Ivan.

10.) Utrošeno je 2700 metaka i 17 mina za laki bacač. Izgubljena su 4 puškomitraljeza, od čega 3 talijanska i 1 Z.B.,[5] i 19 pušaka.

11.) Pojedinaca koji su se istakli nema. Mogla bi se spomenuti borba 2. čete III bataljona, koja, kada je vidjela da je opkoljena, izvršila je juriš u Donje Malunje u namjeri da se probije i na jednom ustaškom teškom mitraljezu došlo je do teške borbe, gdje je ubijeno 8 ustaša, a pala su tri naša rukovodioca.

12.) Štab 2.P. Odreda ponio se je neodgovorno prema ovoj akciji, jer iako su u zasjedu išla 2 bataljona odreda, nitko iz Štaba odreda nije išao sa njima, nego su se ograničili na to što su prenijeli naređenje Štaba divizije na štabove bataljona.

13.) Akcija—zasjeda bila je dobro pripremljena, tj. po prikupljenim podacima izdate su pravovremeno zapovijesti i brigadi i odredu. Štab odreda učinio je grešku, te je naređenje Štaba divizije za zaposijedanje položaja jednostavno prenio na bataljone, i uputio ih, a da ni jedan od članova Štaba odreda nije išao s njime da kontroliše i potpomaže bataljone u radu, te se moglo desiti da komandant III bataljona bude daleko od svojih jedinica 4 kilometra, a čete same uputi na položaj, te se i desilo da su čete potpuno nevojnički zauzele položaje, bilo u dubini šume, bilo da su bili suviše razvučeni, te se i desilo da ih je neprijatelj naletom raspršio. II bataljon 2.P. Odreda već je pravilno zaposjeo položaje, a čak manevrom nastojao i potpomoći III bataljon. Brigada je na vrijeme zaposjela dobro položaje, samo nisu bili dovoljno oprezni drugovi, a naročito prednja odjeljenja, te su im seljaci pobjegli iz sela i prokazali bandi postavljanje zasjeda. Zapaženo je da Štab brigade cijeni situaciju i rokira svoje snage prema namjerama neprijatelja, ali ipak neprijatelj, kome je bila potpuno jasna naša namjera, uspio je da prođe bez osjetnih gubitaka. Zapaženo je kod svih jedinica da rukovodioci, a naročito mlađi rukovodioci, ne obra-

[3] Zbrojovka

ćaju dovoljno pažnje na povlačenje svojih jedinica i nikada se ne povlače vojnički sa prihvatnicama, te stoga često doživljuju **nepotrebne** gubitke.

14.) Pošto su naši niži rukovodioci mahom mladi partizani i borci, potrebno je da viši rukovodioci daleko više kontrolišu **mlađe** rukovodioce, ali ta kontrola da ima za cilj potpomaganje u radu, te se ne bi moglo desiti da komandir čete zauzme u dubini šume položaj sa široko razvučenim streljačkim strojem bez pregleda ispred sebe i si. Isto tako, potrebno je i borce i **mlađe** rukovodioce što više podučavati u korišćenju prirodnih zaklona.

Operativni izvještaj o borbi
u G. Kupčini.

1.) Položaj naše jedinice: Gornja Kupčina, Hudovci Breg, šuma Mokrica (sekcija Samobor 1 : 100000). Južno od Kupčine i Hudovci Brega spuštaju se blage otkrivene padine u pravcu Carskog Brega i Draganića. Sav ovaj teren jako je pregledan. Zapadno od tih sela ispod blagih padina na glavnoj cesti Zagreb — Karlovac nalaze se sela Čeglje i Izimje. Međuprostor između Hudovci Brega i Ceglja načičkan je živicama i šumarcima, a sjeverno i sjeverozapadno od pomenutih sela prostire se šuma Mokrica, koja je ispresijecana blagim padinama, pogodnim za manevrisanje. Mana joj je što je šuma dosta sitna, gusta i nepregledna. Za borbu na takvom terenu potrebno je što više lakog automatskog oružja i izvježbanost boraca za borbu na takvom terenu.

2.) U borbi — na zasjedi učestvovala je Brigada »Franjo Ogulinac-Seljo« sa svoja tri bataljona.[6]

3.) Neprijatelj je učestvovao sa oko 500 vojnika miješano: ustaša, Čerkeza i Nijemaca iz garnizona Draganići i Jastrebarsko. Imena njihovih zapovjednika nisu nam poznata. Neprijatelj je bio Dotpomognut sa 8 bornih kola, koja su se kretala iz Jaske za Volavje.

4.) Neprijatelj je znao da je postavljena zasjeda, što je saznao od civila koji su pobjegli u neprijateljsko uporište, te se kretao sa jednom kolonom u jačini od oko 100 konjanika drumom iz Draganića u pravcu Čeglja, te iz Čeglja izvršio napad na naše jedinice kod Hudovci Brega. Istovremeno je krenuo od Jastrebarskog sa oko 350 vojnika i 8 bornih kola u pravcu Volavja, ali se je kod sela Novaka podijelio u dvije grupe: jedna je išla od Novaka za G. Izimje, a odatle u pravcu

[0] Vidi dok. br. 11/1, k. 1230 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.

Kupčine, dok je druga polovina kretala od Volavja za Gornju Kupčinu, preko kote 146, sa namjerom da zađe našim jedinicama, koje su se borile u G. Kupčini, za leđa.

5.) Borba je otpočela 23. III. 1944. oko 12 sati, a završena je u 14,30 sati.

6.) Oko 11,45 časova neprijatelj je naišao iz pravca Draganića u jačini od oko 150 konjanika i sa tom kolonom otpočela je borba na desnom krilu kod Hudovci Brega, sa jedinicama I i III bataljona. Neprijatelj je osmotrio naše položaje i prvi otvorio mitraljesku vatru, a zatim krenuo u napad. Naše jedinice sačekale su ga mitraljeskom vatrom i zadale mu znatne gubitke. Međutim, neprijatelj lijepi se za teren i ne pokušava više naprijed, pošto bi se izložio jakoj vatri našeg automatskog oružja, jer je teren brisan, nego je otvorio minobacačku i artiljerisku vatru na naše položaje. Nešto kasnije, otvara se jaka borba između II bataljona brigade i neprijatelja koji nastupa sa 3 kolone, na položajima šume Mokrice, kote 146 i kote 122. Neprijatelj je došao na vrlo blizo odstojanje, 20—40 metara. Naši su ih sačekali jakom vatrom i odbili natrag. Međutim, lijevo krilo tog bataljona povuklo se i uslijed toga morao se cijeli bataljon povući sa tog položaja, iako je mogao još prethodno pokupiti oružje poginulih Švaba, koji su ostali na bojištu. Naš bataljon povukao se donekle, dok se neprijatelj zaustavio na položaju odakle je primio borbu. I i III bataljon pod pritiskom jake artiljeriske i minobacačke vatre povukli su se sa položaja za od prilike pola kilometra nazad. Međutim, neprijatelj je produžio napad na naše jedinice. Naše jedinice prihvativši se položaja sjeverno od crkve Sv. Margarete, dočekale su i odbacile neprijatelja, zadajući mu osjetne gubitke. U 14 časova jedinice brigade se rokiraju, tako da jedan bataljon zauzima položaj u gornjem dijelu sela Kupčina, drugi bataljon zauzima položaje prema Volavju, dok treći bataljon ostaje u brigadnoj rezervi. Nešto kasnije, neprijatelj se povlači, dok dvije čete Omladinske brigade »J. Vlahović« progone ga u Hudovci Breg, ali se između njih borba nije vodila, pošto je neprijatelj odstupio.

7.) Željeni ciljevi nisu postignuti. Zarobljeno niti zaplijenjeno nije ništa. Gubici neprijatelja iznose oko 35 mrtvih i 50 ranjenih, među mrtvima bio je i jedan oficir. Ubijeno je 37 konja.

8.) Naši gubici su: 1 mrtav i 9 ranjenih, među ranjenima je i drug komandant I bataljona, poručnik Jovo Romanić.

9.) Utrošeno je 3000 puščane i mitraljeske municije i 21 mina za laki bacač. Izgubljenog ili oštećenog oružja nije bilo.

10.) U ovoj borbi naročito se dobro držala 3. četa II bataljona Brigade »Franjo Og.-Seljo« na čelu sa komandirom drugom Hlopec Slavkom.

11.) Pojedinaca niti pojedinih iedinica koje bi se naročito slabo držale u ovoj borbi nema.

12.) Akcija je bila dobro pripremljena i blagovremeno izdate zapovijesti za posijedanje položaja, samo se svaki put ponavlja da prednja odjeljenja ne blokiraju selo, te narod, nama dosta slabo naklonjen, prokaže položaje naših jedinica neprijatelju. Borbom je rukovodio Štab brigade, a zapaženo je da se naročito niži rukovodioci boje borbe i čim se neprijatelj približava položajima, ušeprtlje se, trčkaraju po terenu, te neprijatelj otkriva naše položaje. Nikada se u borbi ne zapaža plan vatre, nego se obično prepušta mitraljescu ili borcu da po svom nahođenju tuče neprijatelja. Sadejstvo među jedinicama za vrijeme borbe nije zadovoljilo. Veza za vrijeme borbe dosta je dobro funkcionisala. Potrebno je podučiti rukovodioce u upotrebi planske vatre, odnosno da se na momente upotrebom svih automatskih oruđa stvori vatrena premoć nad neprijateljem koje momente treba iskorišćavati za izvršenje protuudara na neprijatelja. Isto tako, potrebno je izvršiti najstrožiju blokadu terena na kome se postavlja zasjeda, da u buduće civili ne budu u stanju prokazati zasjedu.

Pregled i listu gubitaka poslaćemo naknadno.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M.P.)

Politički komesar: **Franjo Knebl**

Komandant-pukovnik: **Martin Dasović**

BR. 101

IZVJEŠTAJ ŠTABA ISTOČNE GRUPE NOP ODREDA OD 28 MARTA 1944 GOD. ŠTABU ŠESTOG KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE O BORBAMA I STANJU U JEDINICAMA OD 18 DO 28 MARTA[1]

ŠTAB ISTOČNE GRUPE
N- O. P. ODREDA VI KORPUSA
JUGOSLAVIJE
Broj: 176/44 g. u. 16 ..
Dana: 28/III 1944 g.

Predmet: Dostavlja desetodnevni operativni izvještaj za razdoblje od 18. do 28. III.1944 godine.

ŠTABU VI KORPUSA N.O.V. I P.O. JUGOSLAVIJE

I. OPCA SITUACIJA NA SEKTORU OVE GRUPE

Sva neprijateljska uporišta su ista kao i u prošlom desetodnevnom periodu.[2] Neprijateli manie unada na naš oslobođeni teritorij nego prije. Na sektoru Požeškog N.O.P. Odreda nepriiatelj upada sa tenkovima u obližnja sela. Na sektoru Osječkog N.O.P. Odreda neprijatelj se nije kretao iz uporišta Našice, jedino jedamput u Gradac. Također je preko sektora Osječkog N.O.P. Odreda prešla jedna neprijateljska divizija »Princ Eugen«[3] i to dana 22. III. 1944 god.

Na sektoru Diljskog N.O.P. Odreda neprijatelj je najviše upadao na naš oslobođeni teritorij i to iz uporišta Brod, Đakovo, Andrijevci i Garčin. Namjere neprijatelja su da mobiliše za svoju vojsku što više ljudstva, stoke i hrane i uništenje naših pojedinih ustanova. Također je namjera neprijatelja da politički pridobije narod ovoga sektora.

II. RAD NAŠEG ŠTABA I PODREĐENIH ŠTABOVA

Članovi našeg štaba stalno obilaze i kontrolišu rad štabova odreda, kao i štabove bataljona, pa čak i komande četa. Također članovi Štaba ove grupe održavaju sa štabovima odreda i štabovima bataljona izobrazbene vojničke sastanke na

[1] Kopija originala, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 9/1—3, k. 1619.
[2] Vidi dok. br. 66.
[3] Vidi primjedbu br. 108 *uz* dokumenat br. 127.

kojima se prorađuje ratna služba, borbena obuka, naoružanje te savjetovanje itd.

Štabovi odreda takođe se nalaze stalno sa svojim bataljonima kojima također daju stalnu pomoć. Isto tako i naši štabovi bataljona, iako mladi i neiskusni, ali imaju uvjeta da će se uskoro osamostaliti i moći sami rukovoditi sa njihovim bataljonima.

III. DISCIPLINA I MORAL JEDINICA

Obična, strojeva i borbena disciplina znatno se popravlja, a to se vidi najboje po tome što više nema samovolje pojedinaca, što naši borci ispunjavaju svoje zadatke i što hoće da tuku neprijatelja. Borbenost naših boraca također se popravila, to se vidi najbolje iz posljednjih izvedenih akcija. Naši borci također danas pozdravljaju svoje starješine, odnosno rukovodioce.

IV. STANJE UNUTAR JEDINICA

U toku ovih 10 dana imali smo 3 poginula i 11 ranjenih drugova. Broj novopridošlih drugova je 40. Dezertiralo nam je 6 drugova i to novomobilisanih. Isti su dezertirali iz Osječkog N.O.P. Odreda.

Gubitaka u oružju nismo imali. Municije je utrošeno 1000 komada. Zaplijenjen je jedan puškomitraljez »Brno«, 11 mauzera i 500 komada municije.

v. SLUZBA VEZE

Veza između ovoga štaba i štabova odreda vrši se pomoću kurira pješaka i kurira na konjima. Pored veze pomoću kurira postoji i telefonska veza sa svima štabovima odreda. Između štabova odreda i štabova bataljona održava se veza samo pomoću kurira, pošto nemamo dovoljan broj telefona i ostalog materijala.

Pri svakom odredu postoji odjeljenje za vezu koje vrši obuku veze.

VI. IZVEDENE AKCIJE

Požeški N.O.P. Odred dana 18. III. 1944 god. izvršio je napad na neprijateljsku predstražu kod Požege. Napad nije uspio uslijed toga što se neprijatelj nije držao kruto samo bunkera, već je imao zasjede i onda se povlačio u bunkere i davao otpor. Neprijatelj je bio u jačini od 25 Nijemaca i 22 domo-

branca. U ovoj borbi imali smo 6 ranjenih. Gubitci neprijatelja nisu nam poznati. Svi ranjenici su izvučeni i data im je prva pomoć. Prilikom voženja naših ranjenih drugova za bolnicu kod sela Brestovca dvojica teže ranjenih pali su neprijatelju u ruke koji je nastupao sa tenkovima iz Požege.[4]

U toku ovih 10 dana Osječki odred izvršio je sljedeće akcije:

Dana 19. III. 1944 god. postavljena je zasjeda kod sela Poganovaca, tj. na putu između Krndije i Poganovaca (sekcija Vinkovci 1:100.000). U 10 sati istoga dana pojavio se neprijatelj iz uporišta Krndije u jačini od 80 ljudi i naišao pravo na našu zasjedu. Borba je trajala jedan sat. Poslije toga neprijatelju je stiglo pojačanje i naši su se morali povući.[5] Ubijeno je 15 neprijateljskih^ vojnika, zarobljen jedan puškomitraljez i 4 karabina.

Dana 24. III. o. g. nas .Podravski bataljon potukao je ustaške kurire Koji su išli iz Podravske Slatine za Našice.[6] Ustaše su bili oprezni i primijetili su našu zasjedu. Ubijeno je dva ustaša. Zarobljen je jedan karabin i jedan pištolj. Zarobljeni su izvještaji od 15 ustaške bojne iz Slatine i ostala pošta. Ona je poslana Štabu VI Korpusa.

U toku ovih 10 dana Diljski N.O.P. Odred izvršio je sljedeće akcije:

Dana 22. III. o. g. u selu Lovčiću nalazila se jedna skupina ustaša. Naše jedinice imale su toga dana da prođu kroz to selo, te kada su ustaše saznali da se približavaju naše jedinice selu, pobjegli su i pri tom im je ostalo 400 komada municije koju su naši borci uzeli. Tom prilikom ostao je u selu jedan ustaša kojega je pronašao jedan naš borac i zarobio ga. Isti je imao pušku manliher. Zarobljeni ustaša upućen je vojnoistražnom sudu pri komandi Diljskog područja.

Dana 23. III. o. g. jedinice našeg Diljskog odreda postavile su u jutro zasjedu na željezničkoj stanici Ratkovica, na pruzi Kapela — Pleternica, u namjeri da sačekaju pancer ili putnički vlak koji je dolazio iz Pleternice između 9 i 10 sati. Međutim, ovaj vlak nije naišao, već je naišao teretni vlak sa 44 vagona od Nove Kapele koji je bio prazan. Prethodno je na prugu bila postavljena papuča za zaustavljanje vagona te kad je vlak naišao, borci su odmah najurišali na lokomotivu, nakon čega su željezničari vlak zaustavili. Lokomotiva je zatim

[4] Vidi dok. br. 153.
[3] Vidi dok. br. 155.
[a] Vidi dok. br. 163.

odvučena 700—1000 metara dalje od vagona i punom parom pustita je nazad na ostale vagone, našto se lokomotiva i 4 vagona potpuno slupali. Ostali vagoni su zapaljeni, od kojih je izgorjelo 22 vagona. Zarobljeno je 6 željezničara koji su bili u vlaku i ubijen je jedan njemački vojnik koji je počeo bježati iz vlaka. Uslijed dolaska pomoći naši su se borci morali povući.

VII. STEČENO ISKUSTVO

Pošto neprijatelj napada sa manjim grupama na naš oslobođeni teritorij, s toga treba postavljati što konspirativnije zasjede sa manjim snagama i tako ga uništavati. Isto se zapazilo da neprijatelj u posljednje vrijeme koristi kape partizanke i s toga treba dobro obratiti pažnju danjim znacima.

VIII. RASPORED JEDINICA

Jedinice Diljskog odreda nalaze se u sastavu XII Divizije. Jedinice Osječkog odreda operišu na sektoru Podr. Slatina — Donji Miholjac — Našice — Osijek.

Jedinice Požeškog odreda operišu Požeškom kotlinom te s južne strane Babje Gore u pravcu glavne pruge i ceste.

IX. DALJNJE OPERATIVNE NAMJERE

Napadati vlakove, rušiti pruge i tt. veze, kao i tući neprijatelja na samom izlazu iz uporišta. —

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar: Komandant, major:

(M. P.)

BR. 101

IZVJEŠTAJ ŠTABA ČETVRTOG KORPUSA OD 29 MARTA 1944 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE O BORBAMA KARLOVAČKOG NOP ODREDA I KARLOVAČKE NO BRIGADE OD 10 DECEMBRA 1943 DO 12 MARTA 1944 GODINE[1]

STAB IV KORPUSA
NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. broj: 12/44
29. III. 1944.

GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE

Operativni izvještaj
0 borbama Karlovač-
kog odreda i Karlov,
brigade od 10. XII. 1943.
do 12. III. 1944.

11. XII. 1943.

1. bataljon Karlovačkog odreda sa svojim manjim grupama vršio je fingirane nanade na Netretić — Stative — Svarču 1 čišćenje terena od petokolonaša. Neprijatelj koji se je nalazio u pomenutim bazama reagirao je jačom vatrom.

2. bataljon Karlov, odreda vršio je fingirani napad na Ozalj te čistio teren od ustaša i petokolonaša.

Zarobljen ie jedan petokolonaš (Mate Trpšić iz Ladešić Drage koji je likvidiran) i 1 domobran iz Ozlja koji je bio na otsustvu.

Zaplijenjeno: 1 ranac, 2 para cipela, 1 vojničko odijelo.

Utrošeno: 4 mine za bacač, 20 kom. metaka za šmajser, 788 pušč. i mitralj. metaka.

15. XII. 1943.

4. bataljon Karlov, odreda nalazio se na položaju kod Kestenjak •— Mavrović (k. 215), zatvarajući pravac od Generalskog Stola prema oslobođenom teritoriju na sektoru Perjasica.

[1] Kopija originala, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhiri Vojnog istorisikog instituta pod reg. br. 15—6, k. 426 A.

U 11,30 sati neprijatelj jačine oko 150 vojnika krenuo je iz Generalskog Stola prema našim položajima. Druga grupa neprijatelja krenula je iz Zvečaja u istom pravcu. Borba je otpočela na Kestenjku i kod groblja, gdje su ostavljene manje snage našeg bataljona, dok su veće snage izdvojene i upućene da napadnu sa boka i leđa, što je i urađeno. Neprijatelj, zbunjen bočnim napadom, odstupio je u šumu Bosiljevo, a naše snage preduzele su gonjenje do sela Brest. Borba je završena u 14.30 sati.

Postavljeni cilj odbrane slobodnog teritorija je ostvaren, a neprijatelju su ometane njegove namjere.

Zaplijenjeno: 300 metaka i 2 redenika od mitraljeza.

Gubici neprijatelja: 2 ubijena i 5 ranjenih.

Gubitaka na našoj strani nije bilo.

Utrošeno: 460 pušč. i mitralj. metaka.

17. XII. 1943.

2. bataljon Karlov, odreda vodio je borbu sa ustašama (koji su došli iz Netretića) u selu Rosopajniku, Kunićima te kod šume u blizini Lipnika.[2] U tim selima održani su sastanci, za koje je neprijatelj doznao te je krenuo u namjeri da pohvata naše drugove i rasturi sastanke. Obzirom na nadmoćnosl neprijatelja, naše snage koje su bile raspoređene na širokom prostoru povukle su se.

Zarobljen nam je jedan drug.

18. XII. 1943.

2. bataljon Karlov, odreda nalazio se u Prilišću, s. Pajići, gdje je kontrolisan teren i vršena mobilizacija. Jedna patrola privukla se u sam Netretić i ubacila u stražaru dvije bombe te nanijela neprijatelju gubitke.

Mobilisano je 9 mladića za NOB.

Utrošeno 20 metaka i 2 bombe.

19. XII. 1943.

2. bataljon Karlov, odreda djelovao je na sektoru s. Kranjci. Na pruzi Karlovac — Zvečaj postavljena je nagazna mina i vršene razne diverzantske akcije oko Duge Rese na toj komunikaciji. Pošto voz nije naišao, mineri su se povratili.

Srušeno je 8 telefonskih stupova i pokidana telefonska žica te uništen jedan telefonski aparat za vezu sa Dugom Resom.

[2] Vidi tom V, knj. 22, dok. br. 194.

20. XII. 1943.

Jedinice Karlovačkog odreda vršile su uz pomoć mjesnog stanovništva prekopavanje komunikacija na svom terenu. Porušen je jedan most na cesti Netretić — Ribnik kod s. Griče. Borbi sa neprijateljem nije bilo.

21—23. XII. 1943.

Nastavljen je rad na prekopavanju komunikacija i vršena mobilizacija za NOB. Borbi sa neprijateljem nije bilo.

24. XII. 1943.

Zarobljen jedan domobran u blizini Kozjače i zaplijenjena njegova sprema od strane jedinica 1. bataljona.

2. bataljon djelovao je oko Novog Grada i Duge Rese, fingirajući napad na Dugu Resu.

Zarobljena su dva domobrana i jedan ustaški zbirnik.

Zaplijenjeno: 1 bluza, 3 košulje i 3 para cipela.

Utrošeno: 185 pušč. metaka.

26. XII. 1943.

3. bataljon izvršio je napad na G. Pokupje.

Zarobljena su 4 domobrana i zaplijenjeno 2 hlače, 2 bluze, 2 košulje, 2 majice i 1 šinjel.

Utrošeno 60 pušč. metaka i 3 mine za bacač.

1. bataljon koji je bio u Vukovoj Gorici na odmoru uhvatio je dva civila kod kojih je pronađeno 27 kom. bombi.

2. bataljon u selu Zadoborju ubio je jednog ustašu, a 3. bataljon izvršio je fingirani napad na želj. stanicu Ozalj te pretres u selu Levkušju.

Utrošeno 3 bombe, 6 mina za bacač, 69 pušč. metaka i 3 metka za pištolj.

28. XII. 1943.

Mitraljeski vod i Štab 1. bataljona Karlov, odreda nalazio se na položaju na k. 469 u blizini komunikacije Bosiljevo — Hrsina. Naišlo je 100 Nijemaca i 80 ustaša na koje je otvorena jaka vatra te prisiljeni da se povuku u pravcu Lešća.

Gubitci od strane neprijatelja nisu poznati.

Gubitci na našoj strani: 1 ranjen.

Utrošeno: 13 mina za bacače, 1240 pušč. i mitralj. metaka.

Naročito se je istakao čitav mitraljeski vod i Štab bataljona koji su sačekali mnogo jačeg neprijatelja i odbacili ga natrag, što je naročito dobro djelovalo na stanovništvo Bosiljeva i okolice.

1. bataljon Karlov, odreda odbio je napad od 60 ustaša, koji su došli iz Lešća sa namjerom da upadnu u Novo Selo radi pljačke. Borba se je vodila u samom Novom Selu i na k. 296 kod crkve. Neprijatelju je bilo uspjelo da opljačka 15 kom. stoke, ali su im naše jedinice veći dio preotele, tako da su odveli svega 3 kom.

1. četa 2. bataljona Karlov, odreda držala je položaj na brežuljcima oko s. D. Prilišće. Naišlo je 60—70 ustaša 5. ustaške bojne iz Netretića, koji su nakon kraće borbe prisiljeni od naših snaga na povlačenje. U ovim borbama neprijatelj je imao 3 ranjena.

Gubitaka na našoj strani nije bilo.

Utrošeno 776 pušč. i mitralj. metaka i 1 mina za bacač 1 1 bomba.

21.1. 1944.

Položaj: Brajakovo Brdo — G. Kučevica — Begunjari — k. 226 — Orešnjak — Ladešić Draga i Netretić (sekcija Samobor i Karlovac 1:100000).

Dijelovi 5. ustaške bojne, 1. bojne legionara 392. divizije, 1. satnije 1. bojne 2. pješ. pukovnije — ojačani sa 3 tenka, 2 oklopna automobila i jednim vodom haubica — krenuli su iz pravca Stativa i Ozlja sa namjerom da unište naše snage i prodru u Ladešić Dragu i Vukovu Goricu.[3]

Sa naše strane u borbi su učestvovale sve jedinice Karlov, part. odreda, a zapovijesti za borbu izdavane su usmeno.

Tok borbe: Oko 7 sati javili su izviđači 4. bataljona sa Brajakova Brda da neprijatelj jačim snagama prelazi most u D. Stativama. Odmah iza prelaza mosta neprijatelj se razdijelio u tri skupine: jedna je napadala od ceste Stative — Novi Grad; druga cestom prema Brajakovom Brdu i Netretiću, a treća prema Sv. Križu. Još u toku noći neprijatelj je s jačim snargama prešao rijeku Dobru, nizvodno od mosta Stativa, i preko Tomašnice — Lončar Brda i Kolenovca imao namjeru da napadne naše snage na Brajakovom Brdu iza leđa. Srednja grupa neprijatelja vrlo oprezno napreduje i tuče naše položaje topovima. Oko 9,45 sati neprijatelj oštro napada lijevo krilo našeg 3. bataljona na k. 318. Sa te kote naše snage povlače se na Brajakovo Brdo. Neprijatelju uspijeva da prodre u dvorac Mondekac, a naše snage zauzimaju nove položaje Netretić, Vinski Vrh, Orešnjak, Sv. Nikola. Kod Orešnjaka 4. bataljon

[3] Opširnije o tome yidi istorijat 392 legionarske divizije u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 39/14, k. 18.

odbio je napad neprijatelja kad je pokušao prodrijeti u Ladešić Dragu. Borba je trajala čitav dan, a u sumrak neprijatelj se je povukao u Netretić i Stative.

Gubitci neprijatelja: 8 ubijenih i 13 ranjenih.

Naši gubitci: 4 ranjena i 14 nestalih drugova.

Izgubljeno: 13 pušaka, 390 metaka za puške, 1800 metaka mit. sa 6 kutija i 2 šatorska krila.

Utrošeno: 2090 pušč. i mitralj. metaka i 14 mina za bacač.

Slabo se je držao komandir mitrali. čete 3. bataljona koji je dozvolio da se četa povuče sa položaja ostavivši municiju sa kutijama.

Kritički osvrt: Neprijatelj je u toku noći zaobišao naše položaje, jer naše jedinice nisu bile u stanju da uspiešno kontrolišu čitav sektor, te je neprijatelju uspjelo da deistvom na krila potisne naše snage. Pored toga, neprijateljske snage bile su brojno jače i bolje naoružane. Nedostatak naših jedinica sastoji se u čisto defanzivnoj borbi i nesposobnosti za manevre, u kom slučaju bi mogle neprijatelju nanijeti mnogo veće gubitke, a eventualno i zadržati svoje položaje.

23.1. 1944.

3. bataljon Karlov, odreda nalazio se je na lijevoj obali Kupe od s. Preloka do s. Zunići, a 2. bataljon kod s. Marin Dol i Vrhovci. (Sekcija Novo Mesto — Ogulin.)

Oko 100 neprijateljskih vojnika nepoznatog sastava kretalo je u manjim kolonama cestom u pravcu Vukove Gorice. Kako se vidi, naše snage nalazile su se na lijevoj obali rijeke Kupe, a neprijatelj se kretao cestom sa desne strane Kupe. Naše snage otvorile su vatru iz automatskog oružja i bacača na jednu neprijateljsku kolonu od 300 vojnika koja je u svom sastavu imala dosta kola sa konjima i volovima. Poslije manjeg komešanja neprijatelj se snašao te odvratio vatrom, a rijeka Kupa nije dozvoljavala kao prirodna prepreka da se iskoristi vatreno iznenađenje. Oko 16.30 sati borba je prestala, a neprijatelj se povukao prema Vukovoj Gorici.

Gubitci neprijatelja: 4 ubijena i 3 ranjena, od kojih su dva oficira.

Gubitaka na našoj strani nije bilo.

Utrošeno: 1376 pušč. i mitralj. metaka.

U ovakvoj situaciji, obzirom na prolaz većih neprijateljskih snaga, jedinice Karlov, odreda branile su prelaz preko r. Kupe i ometale neprijatelju saobraćaj, što je imalo donekle i uspjeha.

13. II. 1944.

4. bataljon Karlov, odreda držao je položaje u Netretiću i Vinskom Vrhu. Oko 8 sati od Stativa naišle su jače neprijateljske snage prema našim položajima, sa ciljem da istima ovladaju. Na neprijatelja je otvorena vatra i nakon oštre borbe koja je trajala do 9,30 sati neprijatelj je odbačen prema Stativama, pretrpivši gubitke.

Gubitaka na našoj strani nije bilo, a gubitci na strani neprijatelja nisu poznati.

Utrošeno: 2686 pušč. i mitr. metaka, 7 bombi i 5 mina za bacač.

26. II. 1944..

1. bataljon Karlov, brigade nalazio se je na sektoru Perjasica u Oreškom Selu i Gaćeškom Selu. Oko 11 sati 80—100 legionara od Generalskog Stola prodrli su u Oreško selo, a naše snage krenule su da ovu grupu neprijateljskih vojnika napadnu, no neprijatelju je stigla pomoć te napad nije uspio. Gubitci neprijatelja: 8 ubijenih, među kojima jedan oficir i 7 ranjenih.

Naši gubitci: 3 ranjena, od kojih je jedan uhvaćen po neprijatelju.

Zarobljeno i zaplijenjeno nije ništa.

Utrošeno: 1917 pušč. i mitr. metaka.

29. II. 1944.

Postavljena je zasjeda u blizini Vukove Gorice sa 3. bataljona Karlov, brigade. Neprijatelj nije naišao.

12. III. 1944.

Karlovačka brigada postavila je zasjedu na cesti Bosiljevo — Laslavići, Bosiljevo — Hrsine i Bosiljevo — s. Bosanci, sa ciljem da se sačeka neprijatelja koji iz Bosiljeva upada u manjim grupama u obližnja sela radi vršenja pljačke i mobilizacije.[4]

Neprijatelj nije nastupao prema onim pravcima u kojima su postavljene zasjede, nego je izbio sa boka iz šume i došao u sukob sa našom rezervom, gdje ga je sačekala jedna četa i natjerala u bijeg prema Bosiljevu. Pri bijegu napala ga je još jedna četa te mu nanijela nešto gubitaka. Čim se čula

[1] Vidi izvještaj Štaba Karlovačke NO brigade u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 1/3, k. 1229.

borba, neprijatelj je iz Bosiljeva krenuo u tom pravcu, a naše snage su se prije sukoba povukle pošto zasjeda nije trebala dulje da ostane na tom mjestu, budući da je otkrivena.

Zarobljen je jedan neprijateljski vojnik i zaplijenjen jedan mitraljez šarac, 1 puška i nešto ostale spreme.

Gubitci neprijatelja: 8 ubijenih i 10 ranjenih.

Naši gubitci: 6 mrtvih i 6 ranjenih drugova.

Među poginulim nalazi se komandir čete 2. bataljona Goršebaša Ivan, a među ranjenima komandant 2. bataljona poručnik Belavić Bruno i zamj. komesara 2. čete 2. bataljona Knapić Josip.

Utrošeno: 2064 pušč. i mitr. metka.

U ovoj borbi naročito se je istakao desetar Pavlović Velja, kao i svi borci 2. bataljona, koji su pokazali dobru borbenost i odlučnost te parirali neprijateljsku namjeru i protjerali ga.

Kritika akcija: Borbeni postupci štabova 3. i 4. bataljona nisu odgovarali nastaloj situaciji, jer oni nisu ni pokušali da svojom borbom pomognu 2. bataljon, koji je bio angažovan u borbi. Pored toga, 3. bataljon povukao se je s položaja jedan sat ranije nego što mu je bilo naređeno. Kod postavljanja zasjede nisu zatvoreni svi pravci, t.j. data je neprijatelju mogućnost da zavara naše snage i iznenada se pojavi sa suprotne strane te time izmanevriše našu zasjedu. Snijeg i bijele pelerine koje je neprijatelj nosio olakšavale su neprijatelju da izvrši svoj pokret i da se tako jeftino izvuče, kada je bio potisnut od naših snaga.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar: Komandant — generalmajor:

BR. 101

IZVJEŠTAJ ŠTABA SEDME UDARNE DIVIZIJE OD 29 MARTA 1944 GOD. ŠTABU ČETVRTOG KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE O NAPADU NA NEPRIJATELJSKU POSADU U KOMAREVU I BORBAMA KOD MLINOGE I VELIKE GRADUSE[1]

ŠTAB
VII UDARNE DIVIZIJE IV KORPUSA NOV
JUGOSLAVIJE
Op. br. 176/44 1. 4. 44.*
Dne 29 marta 1944

ŠTABU IV KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE

Operativni izvještaj
dostavlja se:

1.) Noću 26/27 ov. mj. izvršili smo napad sa dvije brigade na neprijateljsko uporište u selu Komarevu.[8]

Položaji gdje su vođene borbe bili su sljedeći: selo Komarevo (Gornje i Donje), istočne padine sela Komareva i raskrsnica puteva Komarevo — Pračno i Komarevo — Letovanci. Sa ovoga pravca borba je vođena u čitavom selu G. Komarevu do crkve.

Napad je izvršen od pravca Blinjski Kut, sa polaznog položaja kota 132, sa dva bataljona III brigade. Sa strane zapadne od Starog Gaja i Piskomjače napad je izvršila IV brigada sa dva bataljona. Brigade su dobile zadatak da ovako zajedničkim napadom likvidiraju uporište s. Komarevo i da se njihove snage sastanu negdje oko crkve.

Pri izvođenju ove akcije, svaka brigada imala se osigurati i to: III od pravca Sunje, a IV od Petrinje, Novog Sela i Pračna. Detaljniji raspored brigada vidi se iz priloženih zapovijesti.[4]

Mjesto borbe i položaji vide se iz sekcije Petrinja i Kostajnica 1:100000.

[1] Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg br. 35—3/5, k. 426.
[2] Datum prijema izvještaja u Štabu Četvrtog korpusa NOV Jugoslavije
[3] Vidi dok. br. 163.
[4] Vidi dok. br. 3/24, k. 816 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.

2.) Naše jedinice koje su učestvovale u ovoj borbi bile su " III i IV brigada. Drugih jedinica koje su sadejstvovale ovoga puta nije bilo.

3.) Jačina neprijatelja u s. Komarevu bila je oko 400—500 Čerkeza sa komandnim kadrom Nijemcima.[5] Naoružanje neprijatelja bilo je većinom automatsko oružje i većim brojem minobacači. Računa se da je neprijatelj bio formacije jednog diviziona. Imena oficira i komandanta nismo mogli doznati.

4.) Obostrana situacija: Neprijatelj, nalazeći se u s. Komarevu, imao je vjerovatno zadatak da vrši osiguranje pruge Sisak — Sunja, te da omogući nesmetan saobraćaj kako prugom tako i cestom Sisak — Sunja. Pored toga, neprijatelj je imao zadatak da što češće vrši ispade prema našim položajima, uznemirava i razbija naše pozadinske ustanove, kao i da vrši teror nad stanovništvom na oslobođenoj teritoriji.

Neprijatelj se u svom uporištu kroz duže vrijeme dosta dobro utvrdio, iskopavši veći broj fortifikacijskih objekata oko sela, te uredivši zidane kuće za odbranu.

Naša definitivna odluka bila je: napasti neprijatelia u s. Komarevu i likvidirati ga. U tu svrhu odredili smo dvije brigade za napad i pripremili u potpunosti borce i komandni kadar za ovaj zadatak. Pri polasku na akciju, izgledalo je da će zadatak biti izvršen, to nam je govorilo dobro raspoloženje naših boraca i starješina, veliki polet i želje za akcijom, te smo na ovu akciju pošli sa potpunim ubjeđenjem da ćemo uspjeti. Međutim, ispostavilo se drugačije, te ova akcija nije uspjela.

5.) Zapovijest za ovu akciju izdata je usmeno štabovima brigada, s tim da je plan razrađen sa štabovima brigada, a štabovi brigada izdali su svoje pismene zapovijesti bataljonima, koje se prilažu uz ovaj izvještaj.

6.) Napad na neprijatelja u s. Komarevo počeo je 26. III. t.g. u 22 časa i 40 minuta.

7.) Tok borbe: Po izvršenoj pripremi, jedinice su u određeno vrijeme krenule na predviđeni zadatak. Napad je bio predviđen da počne u 22 časa, ali zbog sporog podilaženja jedinica zakašnjeno je i to kod Treće brigade za 20 minuta, a kod Četvrte za 10 minuta, te tako napad nije počeo jednovremeno, što je imalo posljedicu u izvjesnoj mjeri i za sam neuspjeh.

U prvim naletima naših jedinica neprijatelj je bio dosta zbunjen, ali odmah zatim organizovao je i prihvatio borbu sa

[6] i [8] Riječ je o dijelovima Prvel kozačke konjičke divizije.

našim jedinicama, te j'e tako u prvom momentu kod III brigade došlo do razbijanja jednog bataljona, što je omogućilo neprijatelju da skoncentriše veću pažnju na pravac napada IV brigade, davajući žestok otpor. Kod Treće brigade došlo je do tako slabog napada zato što je jedan bataljon promijenio svoj pravac, tj. trebao je da napada od kote 132 prema groblju u Komarevu i prema crkvi, dočim on je promijenio svoj pravac i otišao u desno, te bataljon koji je napadao D. Komarevo bio je ugrožen bočnom vatrom, ne mogavši izvršiti ni on svoj zadatak. Poslije toga razumljivo je da zadatak nije mogao biti izvršen po zamisli i stvorenom planu, jer se isti nije sprovodio u djelo. Također u prvom naletu bilo je oko 10-tak ranjenih kod III brigade, što je također uticalo negativno na ostale borce, a i na neke starješine, te tako kada uzmemo sve u razmatranje lako dolazimo do zaključka zašto se nije uspjelo na pravcu napada kao kod III brigade.

Kod IV brigade napad je bio energičan i u prvom naletu uspjeli su borci izbaciti neprijatelja iz 6 bunkera, tj. rovova koii su bili solidno izrađeni i ukopani u zaklon, te su odmah neki borci, tj. jedinice stigle u blizinu crkve gdje je nastala borba sa bombama i prsa u prsa. Neprijatelj ie iz zidanih kuća neposredno kod crkve branio se grčevito, bacajući bombe i gađaiući tromblonskom puškom i većim brojem automatskog oružja.

Situacija kod IV brigade bila je kritičnija i zbog toga što je baš u momentu najsilnijeg udara III brigada oslabila svoj napad, tj. može se reći prekinula borbu sa neprijateljem, tako da je sada koncentracija neprijateljske vatre bila uperena većim dijelom prema IV brigadi. Na ovaj način nije se mogao postići uspjeh niti kod IV brigade, što je sasvim i razumljivo, jer je neprijatelj imao protivnika samo IV brigadu.

Prema razvoju borbe, primljenim izvještajima i momentalnoj situaciji naš štab, vidjevši da se ne može uspjeti u ovoj akciji, jer su jedinice nejednako napadale, a kod III brigade u prvom momentu došlo je do razbijanja jednog bataljona, donio je odluku da se jedinice povuku. Povlačenje III brigade izvršeno je oko 2 časa, a IV brigade nešto docnije.

8.) Ishod borbe: U ovoj borbi nije postignut nikakav rezultat. Zadatak koji je postavljen pred jedinicu nije izvršen.

Zarobljen je 1 neprijateljski vojnik, zaplijenjeno je 1000 metaka mauzer i 1 pištolj.

Gubici neprijatelja bili su osjetni, jer su naši borci prsa u prsa vodili borbu sa neprijateljem, bacajući bombe u njegove bunkere i utvrđene zgrade. Računa se da je neprijatelj

imao u mrtvima oko desetak vojnika, a ranjenih mnogo više — kod IV brigade.

9.) Naši gubici u toku borbe bili su sljedeći: 1 mrtav, i 47 ranjenih drugova. Ranjeni drugovi većim dijelom su lakše ranjeni i to od neprijateljskih minobacača, dok manji broj ranjenih ima od običnih metaka.

10.) Municije je utrošeno i to: 4.700 metaka za sve vrste pušaka i automatskog oružja, 20 mina za laki bacač, 40 ručnih bombi i 3 mine za teški bacač.

11.) U ovoj borbi naročito se dobro držala IV brigada, tj. II i III bataljon ove brigade koji su vršili napad na neprijatelja u selu Komarevu. Naročito se istakao u borbi Ćulibrk Duro, zastavnik, Šesto Kojo, komesar čete, Arbutina Milan vodnik, Sundać Jovan, delegat i borci Miočinović Jovo, Radić Mile, Zorić Đuro i Dazgić Gajo. Navedeni drugovi ovoga puta služili su kao primjer dobrog borca i starješine, u borbi su izdržali dok se nije dalo naređenje povlačenja, a u toku same borbe povoljno su uticali na ostale borce, služeći im za primjer. Imenovani će biti pohvaljeni naredbom Štaba divizije.

12.) Kao slab rukovodilac u toku ove borbe pokazao se komandir 1 čete II bataljona IV brigade Zaborski Mijo.

13.) Kritika akcije: Ova akcija bila je pripremljena dobro. Borci i starješine bili su potpuno oduševljeni za ovu akciju i polet je bio na dostojnoj visini. Kad se pošlo na akciju, svi smo bili ubijeđeni — barem je tako nama svima izgledalo po izgledu boraca i starješina, po solidnoj izvršenoj pripremi — da će akcija u potpunosti uspjeti i da će neprijatelj biti u selu Komarevu uništen.

— Odluke i zapovijesti bile su realne u užem smislu akcije na neprijatelja u Komarevu, ali u širem smislu, osiguranje pravca Petrinje, naša odluka nije bila pravilna, jer je neprijatelj idućeg dana napao iz Petrinje preko Budičine u pravcu Klinca i Deanovića, te je na taj način ugrozio povlačenje naših jedinica sa položaja od Komareva. Tom prilikom neprijatelj je zahvaljujući nebudnom osiguranju uspio da zatekne izvjesne dijelove IV brigade, te je tom prilikom nanio nam štete u ljudstvu i materijalu.

— Snalaženje u komandovanju bilo je dosta dobro, a naročito kod IV brigade gdje je neprijatelj bio izbio na njihove položaje kod Deanovića i Klinca, te je tako umješnim komandovanjem neprijatelj zbačen sa ovih položaja i bez naročitih gubitaka brigada je odbila neprijatelja.

— Drugih rodova vojske sem pješadije u ovoj borbi nije učestvovalo, te se ne može ništa reći o njihovoj saradnji.

— Sadejstvo i saradnja pojedinih rodova oružja nije došla do izražaja, sem što su upotrebljavani bacači, koji su dobro upotrebljavani.

— Taktički i borbeni postupci starješina bili su u skladu sa momentalnom situacijom na bojištu.

— Pouke iz ove operacije možemo izvući sljedeće: Prilikom ulaženja u dublju neprijateljsku pozadinu, kao što je bio slučaj ovoga puta, moramo voditi računa o širem osiguranju, a zbog toga da se naše jedinice, koje su u toku borbe većinom zamorene, mogu nesmetano povući do predviđenih položaja. Međutim, ovoga puta nije se gledalo da se postave šira osiguranja, te je neprijatelj, znajući da smo sa jedinicama zašli dosta duboko i stupili u borbu, pokušao i dijelom mu je uspjelo izbit našim jedinicama za leđa i nametnuti im, iako umornim od noćašnje borbe, opet borbu u dosta nepovoljnoj situaciji.

— Pored toga što su jedinice dobro pripremljene, ne smijemo se zavaravati da će sve ići glatko, kako smo unaprijed zamislili, nego baš treba u toku pripreme voditi računa o svim činjenicama koje mogu prouzrokovati neuspjeh, te odmah u toku pripreme i u toku same borbe nastojati otkloniti ih.

Ova posljednja akcija dokazuje nam da naše jedinice u borbama noću gube samostalnost i borci i starješine, a ima izvjesnih starješina i boraca koji se gube, te tako slabe redovi, što utiče negativno na ostale, te baš zbog toga često nam se dešava da jedinice podbace u noćnoj borbi. Pored toga, uticaj starješina viših i nižih dolazi slabije do izražaja, što ima također negativnih posljedica za uspjeh i izvršenje pojedinog zadatka pojedinih jedinica.

II.

Poslije završene akcije na selo Komarevo, jedinice su se povlačile svaka svojim pravcem na određene prostorije.

U momentu kada je IV brigada stigla do sela Moštanice, primijetila je i čula se je borba oko sela Deanovića i s. Klinac. Odmah po tom, Štab brigade, vidjevši da je neprijatelj ovladao njihovim položajima gdje su trebali da se vrate, naredio je da se u borbenom rasporedu krene prema Metli, Mlinogi i Čuntiću te obuhvatnim napadom napadne neprijatelja na Klincu i Deanovićima i da ga zbaci sa svojih položaja. Sa jednim dijelom snaga vrše pritisak od Moštanice prema Deanovićima, što je omogućilo ovim jedinicama da izvrše zaobilazni manevar i da napadnu neprijatelja od Čuntića i Mlinoge.

Neprijatelj, znajući da vršimo napad prošle noći na Komarevo, preduzeo je napad u pravcu Petrinje sa oko 200—300 vojnika potpomognutih artiljerijom iz Petrinje, a u cilju da nam ugrozi povlačenje jedinica na tom pravcu i da nam nanese gubitke. Neprijatelj je već oko 4 časa napao na s. Deanoviće i s. Klinac idući od Budičine. Na ovom pravcu bili su slabi dijelovi IV brigade ostavljeni da kontrolišu pravac Budičina — Hrastovica — Petrinja i da u slučaju neprijateljskog nadiranja obavijeste komore koje su ostale na tom mjestu gdje je bio Štab brigade i da izvuku materijal koji se nalazio u selu. Međutim, ovi dijelovi koji su bili ostavljeni na osiguranju nisu vršili svoju dužnost kako treba, te čim je neprijatelj naišao, pobjegli su, ne obavještavajući teže pokretne dijelove koji su bili u selu. Na ovaj način neprijatelj je neopažano izbio, zarobivši nekoliko naših drugova i zaplijenivši izvjesno oružje.

Borba sa neprijateljem na položajima oko Deanovića, Klinca, Čuntića i Mlinoge vođena je dosta kratko, nakon čega se je neprijatelj povukao u pravcu Petrinje.

U ovoj borbi neprijatelj je zarobio 4 druga, a jedan je poginuo.

Od oružja izgubili smo i to: 1 protivkolski top, 1 minobacač, komoru jednog bataljona i stvari Štaba brigade, 15 granata za protivkolski top, 7 mina za bacač, tovarne konie za ovu spremu, 3 jahaća konja, obavieštajna arhiva također je pala neprijatelju u ruke, 1 radio aparat, i 1 telefon.

Za iznenađenje kriv je zamjenik komandira i vodnik prateće čete i komesar čete za vezu, koji su dobili naređenie od Štaba brigade da izviđaju i osiguravaju pravac prema Petrinji i u slučaju neprijateljskog nailaska evakuišu materijal koji se je nalazio u Deanovićima. Međutim, opreznost kod njih nije bila, te su dozvolili da neprijatelj neopaženo dođe u s. Deanovići, tom prilikom odnese nam oružie i ostali materijal. Odgovorne drugove pozvaćemo na odgovornost i kazniti ih prema težini greške i materijalu.

III.

Na dan 27. ov.mj. t.g. neprijatelj je bio aktivan i na pravcu od Sunje i Kostajnice. Naša III brigada vodila je borbu sa neprijateljem istoga dana na položajima kota 279 (Zivaja) i kota 271 (Popić). Neprijatelj na "övome pravcu uspio je da se probije prema Gradusi (zaselak Dukići). Neprijatelj je toga dana od Komareva došao do Trnjana i vratio se nazad. U Maloj Gradusi zapalio je oko 15 kuća i pobio je nekoliko civila.

U toku čitavog dana neprijateljska avijacija bila je vrlo aktivna, te smo imali od iste i gubitaka.

Neprijatelj se povukao poslije kraćih borbi s ovoga pravca na svoje položaje, pretrpivši izvjesne gubitke.

U ovoj borbi imali smo 3 ranjena druga od avionske bombe, od kojih teže poručnik Dmitrović Jovo, komandir čete. Također imali smo 4 mrtva konja i 1 ranjenog.

Municije je utrošeno 1.400 metaka.

U borbi na Komarevu III brigada izgubila je 1 p. mitr. gdje im je posluga ranjena.

IV.

Na pravcu od Kostajnice neprijatelj[6] je 27. III. t.g. bio aktivan i preduzeo napad u pravcu Krčeva i Svinjice. Jačina neprijatelja oko 300—400 Čerkeza sa 5 srednjih tenkova. Borbu sa ovim neprijateljem prihvatile su jedinice I brigade na položajima s. Krčevo — s. Svinjica i kota 245. U ovoj borbi učestvovala su dva bataljona I brigade.

Poslije kraće borbe sa neprijateljem i jednog jačeg napada na koti 245 neprijatelj je suzbijen i njegovo napredovanje je onemogućeno, te je na taj način neprijatelj bio odbačen, pretrpivši gubitke. Povlačenje neprijatelja uslijedilo je istoga dana između 14 i 15 časova, a zaštitnica od tenkova ostala je na začelju do 18 časova.

Gubici neprijatelja na ovom pravcu: 7 mrtvih i 9 ranjenih.

Naši gubici u toku borbe: 1 drug ranjen.

Municije utrošeno 1.500 metaka.

Zarobljeno od materijala nije ništa. Također od oružja i materijala nije ništa zarobljeno.

Istoga dana neprijateljska avijacija na svim našim položajima bila je cio dan aktivna i bombardovala je naše položaje.

V.

Noću 23/24 III. izvršili smo pripreme za napad na voz na pruzi Sunja — Dubica, kod Jasenovčana, sa dvije naše brigade. Iste noći voz nije uopšte naišao, te nam je tako akcija toga puta propala, nakon čega smo povukli brigade na polazne položaje.

Plan i raspored brigada za napad na voz vidi se iz priložene zapovijesti.

Do borbe nije dolazilo, sem ujutru na osiguranju došlo je do manjih sukoba sa slabim neprijateljskim dijelovima, nakon čega su ih naše jedinice poslije kraće borbe odbile.

Gubitaka nismo imali.

Municije utrošeno 4.000 metaka.

VI.

Na dan 23 III. t.g. postavili smo zasjedu sa jednom četom kod Novog Sela. Neprijatelj je naišao iz Novog Sela prema koti 113 (Lugarnica).

Četa koja je bila određena u zasjedu povukla se je na raskrsnicu kod Lugarnice u Starom Gaju, sačekavši neprijatelja, gdje je neprijatelj nakon kratke borbe bio odbačen. Poslije toga neprijatelj, osjetivši da su naše snage slabije, ponovno je vršio napad, nakon čega se četa povukla.

Gubici neprijatelja: 4 mrtva i 6 ranjenih.

Naši gubici: 1 mrtav drug, a ranjenih nije bilo.

Municije utrošeno 300 metaka.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M. P.)

Politkomesar:
Uroš Krunić

Komandant, ppukovnik:
otsutan

BR. 101

ZAPOVIJEST ŠTABA DVANAESTE DIVIZIJE OD 29 MARTA 1944 GOD. PODREĐENIM JEDINICAMA ZA MARS NA PODRUČJE PODRAVSKE SLATINE[1]

STAB XII DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Broj: 226
Dana: 29/111. 1944 u 21[h]

Z A P O V I J E S T

(Sekcija Brod 1:100000)

Prema radiogramskom naređenju Štaba VI Korpusa NOV i POJ od danas jedinice naše divizije izvršiće pokret u istočni dio Požeške kotline.[2] Za izvršenje istog

n a r e đ u j e m o :

1) XVIII brigadi
Sastav:
4 bataljona
1 brdski top 65 m/m
1 protutenk. top 20 m/m
i ostali pripadajući dijelovi.

Krenuće nastupnim maršem *30. III. 1944 u 4 sata* u jutro sa bataljonima iz Slob. Vlasti i Lev. Varoši za Paučje. (Bataljon iz Lev. Varoši krenuće za Paučje preko Breznice.) Po dolasku na želj. prugu ukrcaće se za Čaglin, gdje će ostaviti jedan bataljon radi osiguranja istog, a drugi bataljon produžiće za Bektež.

Sa ostala dva bataljona krenuće istog dana *u 5 sati* iz svojih sadašnjih baza i to: Bataljon iz Musića preko Slob. Vlasti, a bataljon iz Majara krenuće za Čaglin a odatle će produžiti pješke preko Bekteža za Kutjevo. S njima treba da pođe i jedan član Štaba brigade.

Komoru i topove uputiće Štab brigade u Slob. Vlast, gdje će sačekati komoru i top iz Osječke brigade i sa jednim

[1] Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 8—5, k. 908.

[2] Poslije izvršenih diverzija na komunikaciji Beograd — Zagreb, Diviziji je naređen pokret u cilju približavanja Podravskoj Slatini; 4/5 aprila napale su jedinice Šestog korpusa ustaško-domobranski garnizon u Slatini. Zadatak Dvanaeste divizije vidi se iz zapovijesti Štaba korpusa. Vidi dok. br. br. 128.

bataljonom Osječke brigade krenuti preko Pake — Sovskog Dola — Ruševa_ Čaglina — Bekteža za Kutjevo.

Kad stigne jedan bataljon Osječke brigade u Čaglin, bataljon XVIII brigade koji je bio na osiguranju u Caglinu krenuće za donji dio Gradišta (uz cestu).

2) Osječkoj brigadi
Sastav:
4. bataljona
1. protutenk. top 37 m/m
i ostali pripadajući dijelovi.

Krenuće *30. III. 1944* u 6 sati pravcem Dragotin — Svetoblažje — Trnava — Majar — Lev. Varoš — Breznica za Paučje sa 3 bataljona. Jedan bataljon uputiće sa svojom komorom i protivtenkovskim topom za Slobodnu Vlast, odakle će sobom povesti komoru i topove XVIII brigade i krenuti preko Pake — Sov. Dola — Ruševa za Čaglin. Iz Caglina Stab Osječke brigade uputiće komoru i topove XVIII brigade u njezin sastav sa potrebnom pratnjom.

Jedinice Osječke brigade ukrcaće se u Paučju na vlak i krenuti za Čaglin, Milan Lug i Latinovac.

Bataljon XXI brigade ukrcati na vlak među prvim jedinicama Osječke brigade i izdati mu zapovijest za dalji pokret do Orahovice, odakle treba da krene u sastav svoje brigade u Voćin. Na određeni cilj treba da stigne što prije.

3) Mjesto štabova

Štab XVIII brigade nalaziće se u Kutjevu.

Štab Osječke brigade nalaziće se u Caglinu.

Štab divizije sa svojim dijelovima nalaziće se u Gradištu (sjeverozapadni dio).

4) Veze

Štabovi brigada vezaće se telefonom sa Štabom divizije. Susjedne jedinice održavaće međusobno vezu patrolom.

5) Po dolasku na cilj, štabovi brigada podnijeti će izvještaj o svom dolasku na odredište i izdati će zapovijest za kantonovanje. Po jedan primjerak te zapovijesti dostaviće ovom štabu.

6) Štab XVIII brigade narediće miniranje puta Bektež — Kula na zapadnoj ivici Bekteža.

Štab Osječke brigade miniraće put Milan Lug — Gradište i put Čaglin — Migalovci.

Potrebne mine za miniranje puteva uputiće brigadama ovaj štab.

7) Raspored teškog oružja izvršiti prema procjeni vjerovatnih pravaca neprijateljskog nadiranja.

Napomena: Prilikom utovara ljudi paziti da ne bude gužve. Jednu osnovnu jedinicu ne treba dijeliti, već je treba čitavu ukrcati i prebaciti. Obratiti pažnju borcima da prilikom vožnje budu mirni, kako se ne bi desio neki nesretni slučaj.

Teška oruđa sa municijom tovariti na vagone a konje uputiti prugom za Čaglin i dalje u sastav svojih jedinica.

U slučaju da za vrijeme prevoženja naiđe avion, zaustaviti vlak, a ljudstvo skloniti lijevo i desno od pruge.

Odrediti komandanta za svaki transnort, a po vagonima vagonske starješine, koji će biti odgovorni za ljudstvo.

Napominje se da se u jednom transportu mogu prebaciti oko 300 boraca. Organizovati ukrcavanje i iskrcavanje, kako bi se pri tome gubilo što manje vremena, te kako bi se obadvije brigade mogle prebaciti u Čaglin za što kraće vrijeme.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M. P.)

Politkomesar:
služb. ots.

Zamj. komandanta:
Miljanović Savo

BR. 101

IZVJEŠTAJ ŠTABA DVADESET OSME DIVIZIJE OD 29 MARTA 1944 GOD. ŠTABU ŠESTOG KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE O NAPADIMA NA NEPRIJATELJSKE KOLONE NA CESTI DARUVAR — VIROVITICA[1]

Trajne vrijednosti[2]

ŠTAB XXVIII UDARNE DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Broj: 114
Dana: 29/111 1944 god.

Redovni voini izvještaj — dostavlja.

ŠTABU VI. KORPUSA NOV. I POJ.

Položaj

I. — RAD NAŠIH JEDINICA:

Po naređenju Štaba korpusa jedinice naše divizije prebacile su se iz Požeške kotline na sektor Voćin — Hum — Pivnica[3] (sekcija Slatina). Odmah po dolasku na taj sektor, naše jedinice stupile su u borbu sa nekim bataljonima feldžandara, koji su bili vrlo aktivni na čitavom sektoru Virovitica — Suhopolje — Cabuna — Slatina. Prema informativnim podatcima, sa kojima je raspolagao naš štab, neprijatelj je trebao da iz uporišta Virovitica. Slatina i Daruvara prodre do Voćina, da ga popali, uništi naše ustanove i povuče se nazad u uporišta. Međutim, do toga nije došlo, vjerojatno, uslijed brze promjene situacije na Istočnom bojištu i u vezi s tim sa izvlačenjem njemačkih divizija iz naše zemlje. Gotovo odmah po dolasku naših jedinica na pomenuti sektor, počele su prolaziti motorizovane kolone najprije SS Divizija »Princ Eugen«, zatim 79. divizija i najposlije I Alpinska divizija. Prema našoj procjeni cestom Daruvar — Đulavec — Virovitica prošlo je preko 2.000 motornih vozila, kamiona, tenkova, motociklova i drugih.[4]

[1] Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istorisikog instituta pod reg. br. 22—4, k. 1123$_t$

[2] U originalu dopisano mastilom.

[3] Prebacivanje divizije iz Požđške kotline izvršeno 6 marta 1944 god. Opširnije o tome vidi dok. br. 24—1, k. 1124 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.

[4] Vidi primjedbu br. 2 uz dok. br. 65.

Za vrijeme boravka na ovom sektoru vršeni su ispiti iz jednomjesečnog plana vojno-teoretske izobrazbe, kako kod štabova brigada, tako i kod štabova bataljona i pojedinih komandi četa. Primijećeno je da su pojedini drugovi, a i čitavi štabovi, mnogo uznapredovali, a sam plan pobudio je i kod boraca i kod rukovodilaca vrlo živ interes. — Što je glavno, antagonizam prema učenju vojne teorije je uklonjen. No i pored velikog interesa primijećeni su razni nedostatci pri učenju. Tako na pr. nije bilo dovoljno sistema u savlađivanju plana, to drugovi nijesu primijećivali, nego su propuštanje nekih predmeta iz plana pravdali se izgovorom: »nemamo vremena, veliki je umor i drugim«. Na te nedostatke skrenuta im je pažnja i ukazano im je kako treba da savladaju gradivo. Međutim, najveći problem koji danas postoji u našoj diviziji u pogledu učenja to je sjedinjavanje teorije i prakse. Primijećeno je da drugovi pojedine stvari teoretski dobro poznaju, ali ih ne primjenjuju u praksi, te tako često puta imamo nepotrebnih gubitaka. Kao klasičan primjer može nam poslužiti slučaj II Bataljona XXI Udarne brigade. Tadanji komandant bataljona major Rade Knežević znao je dobro o predstražnom, glavnom i prihvatnom položaju, ali na terenu nije odredio prihvatni položaj, a također nije predvidio pravac povlačenja, tako su te greške pored još mnogo drugih uslovile velike gubitke toga bataljona (17 mrtvih i 18 ranjenih — gotovo sve u povlačenju[5]). Slične greške napravili su u posljednjim borbama i IV Bataljon Brodske brigade, a isto i I i II Bataljon XVII Udarne brigade.

Poslije svake borbe vršili smo analizu iste. Ispočetka je išlo vrlo teško, jer [su] drugovi neiskreno prilazili stvarima i nijesu htjeli da uvide i priznaju greške. No, našom upornošću uspjeli smo da razbijemo takav pogrešan stav rukovodilaca i danas stvar u tom pogledu stoji bolje, premda još ne zadovoljava. Analizama akcija, savjetovanjima sa štabovima brigada, bataljona, komandama četa, a naročito desetarima i vodnicima, uspjeće da razne nedostatke otklonimo iz naših jedinica. Pored savjetovanja, izdali smo pismena uputstva, gdje smo se na kratko osvrnuli na greške, koje najčešće čine naši rukovodioci. Naredili smo komandantima brigada da i oni pišu svoja zapažanja i iznose greške i nedostatke svojih jedinica. Na taj način pruža se mogućnost našim rukovodiocima da vide način i metod otklanjanja grešaka, a samim komandantima, odnosno članovima štabova, omogućava se pravilan razvoj i ospo-

[6] Opširnije o tome v di dok. br. 103.

sobijavanje za davanje pismenih uputa svojim nižim rukovodiocima. Do sad je takovo uputstvo dao samo komandant XXI Udarne brigadö drug major Kreča Dušan, dok* ostala dva komandanta nisu izdali, ali će u najkraće vrijeme da izdaju.

Naši štabovi bataljona su sastavljeni od mlađih i neiskusnih drugova. Radi toga se često događa da se u borbi prave osnovne greške, koje nas po neki put krvavo koštaju. Mi smo uvidjeli slabosti naših štabova bataljona i daćemo im pomoć, kako bi se oni što prije osposobili i zaista bili rukovodioci svojih bataljona. U posljednje vrijeme bili smo prisiljeni učiniti neke promjene u našim štabovima bataljona. Te promjene su uslijedile poslije niza opomena i poslije mnogih ukazivanja na greške koje su činili, a kad su se o sve oglušili, morali smo prići smjenjivanju. Nama je jasno da to nije pravilan put uzdizanja kadrova, ali jasno je i jedno, a to: u buduće ćemo bolje otvoriti oči pri postavljanju drugova na nove više dužnosti. Namjesto tih drugova, . . . postavljeni su novi drugovi sa većim poletom i sa uslovima za daljnje razviianje. Imamo drugova smijenjenih i postavljenih na nove dužnosti, — dostavili smo vam u naredbi br. 11 od 4 marta 1944. naredbi br. 12 od 22 marta 1944 i naredbi br. 13 od 26 marta 1944,[6] pa vam ih zato nećemo dostavljati u ovom izvještaju. U našem radu naišli smo na još dva važna problema u našim jedinicama, a to su pravilan rad desetara i vodnika i njihov autoritet pred borcima i drugi problem nišanjenja. Drugovi desetari i vodnici su dobri i hrabri drugovi, ali se izgube za vrijeme borbe, ne znaju da pravilno rukovode svojim jedinicama. To za vrijeme borbe, a poslije borbe, za vrijeme odmora, ne vode dovoljno računa ni o borcima ni o njihovoj spremi. Otuda dolazi da oni imaju slab autoritet pred svojim drugovima. Naši viši rukovodioci nijesu dovoljno posvećivali pažnju ovome važnom problemu, čak šta više svojim postupcima su radili obratno. Mi ćemo provesti kroz sve jedinice kampanju za podizanje autoriteta našim najmlađim rukovodiocima.

Isto tako je zapaženo za vrijeme borbe da drugovi slabo nišane. Cesto se desi da se puca nasumice bez da se gađa. a i podizanje nišana, odnosno uzimanje odstojanja slabo se praktikuje. Radi toga se dešava da se za vrijeme borbe ispuca velika količina municije, a da pogodaka ima malo.

Pored ovih nailazimo i na druge probleme o kojima ćemo vas obavijestiti u drugom izvještaju.

[0] Vidi dok. br. 15/3, k. 1138 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.

II. — IZVEDENE AKCIJE:

Noću 5/6 marta jedinice Brodske brigade, na svoju inicijativu, izvršile su napad na neprijatelja, koji se nalazio u selu Pčeliću[7] ("sekcija Slatina). Sam napad je bio slabo pripremljen, a što je najgore drugovi su slabo procijenili situaciju i nisu računali sa taktičkim elementom — vrijeme. Veliki snijeg, a uz to dobro izvježban neprijatelj, spriječili su uspješno djelovanje naših jedinica. Drugovi rukovodioci nijesu se najbolje snalazili i pravilno rukovodili svojim jedinicama.

9 marta 1944 jedna kolona oko 200 gestapovaca kretala se u pravcu Pivnica (sekcija Slatina). Zasjeda XVII Udarne brigade sa svoja dva bataljona dočekala je kolonu ispred sela i napala neprijatelja i natjerala u paničan bijeg.[8] Poraz neprijatelja bi bio potpun da se je jedan bataljon XVII Ud. brigade mogao prebaciti iz Velike Babine Gore na Dakino Brdo (k. 204) iznad Pčelića (sekcija Slatina), i spriječi odstupnicu neprijatelju, koji se je u panici povlačio prema uporištu. Veliki snijeg ometao je brz manevar i tako je propuštena prilika da se razbijeni neprijatelj uništi do kraja.

Istoga dana jedna druga kolona Nijemaca u jačini oko 150 vojnika i oficira krenula je iz Cabune u pravcu jedinica Brodske brigade, koje su se nalazile na položajima iznad G. i D. Kusonje (sekcija Slatina). Poslije kraćeg okršaja neprijatelj je odbijen uz osjetne gubitke. Na mjestu borbe neprijatelj je ostavio 6 mrtvih vojnika i 2 oficira. Da je vrijeme bilo povoljnije neprijatelj bi se gadnije proveo.

Noću između 16/17 marta dva bataljona XXI Udarne brigade i dva bataljona XVII Udarne brigade postavila su na cesti zasjedu na liniji Daruvar — Pivnica (sekcija Slatina). U zasjedi su sačekali motorizovanu kolonu SS Divizije »Princ Eugen«. Prva dva kamiona i jedan tenk naletili su na naša minska polja i odletili u zrak. U tom momentu kod rukovodilaca, a naročito kod II Bataljona XXI Udarne brigade, nije bilo dovoljno odlučnosti, nije otvorena vatra na kolonu, koja je stajala i tako je data mogućnost neprijatelju da se sabere, izvrši kontranapad i potisne naše jedinice sa njihovih položaja. Samo povlačenje bilo je neuredno, tako da su svi gubitci bili za vrijeme povlačenja. Pored gore iznesene greške štabovi i brigada i bataljona nijesu imali svojih rezervi, a borci se na položajima nijesu bili

[7] Zapovijest i izvještaj Brodske NO brigade o napadu na ovo mjesto nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 5—3, k. 1140 i 23—1, k. 1124.

[8] Vidi dok. br. 151 u ovoj knjizi i dok. br. 24—1, k. 1124 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.

dobro ukopali. Tako je bilo dosta gubitaka i od neprijateljske artiljerijske vatre, koja je bila precizna. Neprijatelju su naneseni osjetni gubitci.

Noću između 18/19 jedan bataljon XVII Udarne brigade postavio je zasjedu na raskrsnici puteva Pivnica — Voćin, Pivnica — Đulavec[9] (sekcija Slatina). Zasjeda je bila neobično drska i nalazila se u ravnici na 30—40 metara od ceste. Odmah pošto je zasjeda bila postavljena, naišla je veća kolona neprijateljskih motornih vozila. Naši borci propustili su pored sebe 48 kamiona i tenkova i raspalili po sredini kolone. Potpuno su uništena 3 kamiona, ali zahvaljujući nesnalaženju rukovodilaca plijen sa kamiona nije dignut, premda je za to bilo vremena. Disciplina vatre je bila uzorna. Dva bataljona XXI Udarne brigade istu su noć bili postavili zasjedu na položajima ispod sela Klise (sekcija Slatina), ali na njih poslije prolaza prve kolone nije naišlo ništa. Bataljoni Brodske brigade tu noć su se odmarali, pošto su prethodnog dana bili zamoreni u borbi sa neprijateljskim tenkovima, od kojih su jedan uništili kod sela Hum Varoš (sekcija Slatina). Dva bataljona XVII Udarne brigade su se nalazila na Bilo Gori i sa njima te večeri nismo imali veze. IV Bataljon XVII Udarne brigade davao je osiguranje na liniji Obla Glava (k. 244) — Majerova pustara — k. 222.

Noću između 19 i 20 marta jedinice III i IV Bataljona XVII Udarne brigade postavile su zasjedu [između] sela Pepelana i Pčelić (sekcija Slatina), dok su po dva bataljona XXI Udarne i Brodske brigade davali osiguranje prema Đulavecu i Pčeliću. I ova zasjeda je bila postavljena vrlo drsko na 20'—30 metara od ceste. Naišla je kolona sa kamionima i tenkovima. Bataljoni su pored sebe propustili 30 kamiona i tenkova i udarili po začelju, koje nije bilo osigurano sa tenkovima. Otvorena je brza paljba oko 40 automatskih oruđa i potpuno su uništena i zapaljena 4 kamiona sa prikolicama. Kamioni su prevozili gumene čamce i drugi pontonirski materijal. Od gumenih čamaca spaseno je 8 dok su ostali izgorjeli.

Noću između 20/21 marta sve jedinice naše divizije nalazile su se u zasjedi na cesti duž cijele linije Đulavec — Pepelana. (To se vidi iz priložene zapovijesti[10] na zasjedi od 20. III. 1944 op. br. 101/44 koju smo vam priložili.) Dva bataljona Brodske i jedan bataljon XVII Udarne brigade sačekali su začelje I Alpinske divizije i obasuli je vatrom. Disciplina vatre nije bila dobra, a uz to i gust mrak i snježna vijavica

[8] Vidi dok. br. 1471—I, k. 1134 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.
[10] Vidi dok. br. 71.

spriječili su naše borce da pokupe ratni plijen, izvuku mrtve neprijateljske vojnike. Na zasjedu XXI Udarne brigade naišao je jedan kamion, ali oni u očekivanju nečeg većeg propustili su ga i, kako poslije toga nije ništa nailazilo, vratili su se natrag nakon neobavljenog posla.

Poslije prolaska neprijateljskih divizija, na sektoru Bastaji — Koreničani — Đulavec — Pivnica (sekcija Slatina) smjestile su se 3 bojne IV Gorskog zdruga koje šu koristeći jake njemačke snage ušle na naš oslobođeni teritorij da pljačkaju narod i uništavaju sela.[11] Bojna koja se nalazila u Pivnici pri povratku za Đulavec dana 22 marta naišla je na zasjedu I Bataljona XVII Udarne brigade. Poslije kraće borbe neprijatelj je otišao za Đulavec, ostavivši nekoliko mrtvih, dok je 5 zdrugovaca zarobljeno.[12] Neprijatelj bi imao mnogo veće gubitke da su II i III Bataljon XXI Udarne brigade, koji su se nalazili na položajima od Klise do groblja kod Stare Krivaje, imali odlučnije i hrabrije rukovodioce, koji bi bili udarili u leđa i već ošamućenog neprijatelja dotukli.

Kad smo vidjeli da se neprijatelj nalazi u Đulavecu, riješili smo da se prebacimo na Bilo Goru i da ga odvojimo od njegove baze, pa potom da ga počesno tučemo. Naš plan je i proveden u djelo. Dana 23 marta 1944 prebacili smo se na Bilo Goru i već u svitanje 24 marta pojedine naše jedinice nalazile su se na naredbom predviđenim položajima. Jedinice Brodske brigade i XXI Ud. brigade nijesu na vrijeme zaposjele svoje položaje, to je neprijatelj iskoristio, pa je oko 6 sati napustio Đulavec i krenuo prema Daruvaru. Prethodnica se sukobila sa bataljonima XVII Udarne brigade, od kojih se naročito istakao III Bataljon na čelu sa komandantom kapetanom Radomirom Markovićem. Vrlo jake neprijateljske pobočnice uspjele su da uz vlastite osjetne gubitke potisnu naše drugove sa položaja, ali u tom času su naišla dva bataljona XXI Udarne brigade koji su udarili neprijatelja u desni bok i leđa, dok je I i II Bataljon XVII Udarne brigade udario neprijatelja u lijevi bok i tako je dezorganizirana neprijateljska odbrana i neprijatelj natjeran u bijeg. U ovoj borbi zarobljene su 2 brdske haubice 75 mm, model 28, sistem »Skoda« i 3 puškomitraljeza, ali bi plijen bio mnogo veći da su jedinice nastavile sa progonjenjem potučenog neprijatelja.

[11] Prva bojna posjela je Đulavec, Druga Pivnicu a Treća (Jedanaesta ustaška) Bastaje. Vidi dok. br. 161 u ovoj knjizi i dok. br. 3/1—28, k. 58 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.

[12] Vidi dok. br. 156 i 161.

Poslije ove borbe, povukli smo jedinice na odmor i sređivanje na sektor Bastaji — Koreničani — Pivnica (sekcija Bjelovar — Slatina), gdje se i sada nalazimo.

U borbama od 5 marta do danas uništili smo sljedeći broj neprijateljskih vojnika i ratne tehnike. Ubijeno je 295 neprijateljskih vojnika i oficira. Broj ranjenih je velik, ali je neprijatelj uglavnom izvukao svoje ranjenike.

Ubijeno je 150 konja i mazga.

Uništeno je i oštećeno 25 kamiona, 2 tenka, dvoja borna kola, 2 motocikla i 10 luksuznih automobila, pored toga uništeno je 27 kola i jedan fijaker.

Zarobljeno je 68 neprijateljskih vojnika

61 karabin
2 brdske haubice 75 mm sa 65 granata
10 puškomitraljeza
1 teški mitraljez
6 šmajsera
15.000 mauzer metaka
12 telefona
1 telefonska centrala
20 kim. kabla
8 gumenih čamaca.

Pored toga zarobljen je priličan broj odjeće i obuće i druge spreme.

U istom razdoblju naši gubici bili su sljedeći:

72 mrtva druga, 101 ranjen.

Izgubljena su dva p.m., 1 teški mitraljez, 10 karabina. Utrošeno je 18.000 metaka.

III. — STEČENA ISKUSTVA

U ovim borbama pokazale su se razne naše slabosti, ali mi smo stekli bogata iskustva. Vidjeli smo jedno, a to je da uobičajena partizanska drskost povezana sa vojno teoretskim postavkama, a uz to sve dobrim rukovodiocima (odlučnim i hrabrim) može da se suprotstavi i vrlo jakim neprijateljskim snagama, kao što su to bile ove divizije, koje su prolazile za Mađarsku. Istina, nama je od neocjenjive vrijednosti bilo njihovo žurenje da što prije stignu u Mađarsku. Ali, mi smo tu njihovu slabost dobro koristili tek u posljednjim borbama, dok u početku moramo priznati nijesmo se brzo snašli.

Pored borbe sa jakim neprijateljskim motorizovanim kolonama po drugi puta su se naše jedinice na terenu sukobile sa

jedinicama IV Gorskog zdruga. Ovog puta smo ih bolje ispratili nego prvi puta, a primijetili smo da ključ njihove odbrane leži u jakim pobočnicama koje su dobro naoružane i sastavljene od najelitnijih jedinica Gorskog zdruga. S ovim faktorom ćemo itekako računati kad se drugi put sukobimo s njima i uvjereni smo da ćemo ih drugi put još bolje ispratiti.

IV. — DALJNJE OPERATIVNE NAMJERE:

Pošto smo primili naređenje za sljedeću akciju,[13] mi za sada nemamo nikakovih predloga.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M. P.)

Politkomesar:
Grbić Čedo

Komandant, potpukovnik:
Radojica Nenezić

[13] Riječ je o naređenju za napad na Podravsku Slatinu koji je izvršen 4 aprila 1944 god. Vidi dok. br. 128 u ovoj knjizi i tom V, knj. 26, izvještaj Štaba Šestog korpusa Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske od 18 aprila 1944 godine.

BR. 101

IZVJEŠTAJ ŠTABA DVANAESTE DIVIZIJE OD 30 MARTA 1944 GOD. ŠTABU ŠESTOG KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE O IZVRŠENOJ DIVERZIJI NA KOMUNIKACIJI BEOGRAD — ZAGREB[1]

ŠTAB XII DIVIZIJE NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE JUGOSLAVIJE
Op. broj: 223
Dana: 30/111. 1944 g.

[2]XII Divizija:
Operat. izvještaj akcija na gl. prugu

Izvještaj o izvršenoj diverziji na glavnoj želj. prugi Beograd — Zagreb u noći 27 na 28. III. 1944.

ŠTABU VI KORPUSA NOV I POJ

Naređenjem[3] Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske a prema naređenju[4] Štaba VI korpusa NOV i POJ, op. broj 98 od 22. III. 1944 za period vremena od 22 marta do 1 aprila 1944 god. Štab ove divizije dobio je zadatak da izvrši diverziju, t.j. rušenje pruge u dužini od Novske do Vinkovaca.[5]

Diverzija ove pruge izvršena je noću između 27 i 28. III. 1944 kako slijedi:

1) Opis položaja:

Sama pruga na mnogim mjestima bila je nepristupačna pošto se na svakih 2000 met. nalazi po jedan zidani bunker i uslijed velike ravnice, t.j. brisanog prostora, to nam je onemogućavalo nesmetan rad na istoj.

Pruga je većinom na čistom terenu a mjestimično.prolazi kroz šumu.

XVIII brigada rušila je prugu na sektoru Brod — Oriovac (sekcija Brod 1:100000), II bataljon Diljskog NOP odreda

[1] Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 10/2, k. 882.

[2] U originalu dopisano mastilom.

[3] i [8] Vidi dok. br. 127.

*** i [7] Vidi dok. br. 80.**

[5] Opširnije o tome vidi dok. br. 163, 166 i 167.

rušio je prugu Oriovac — Nova Kapela (sekcija SI. Požega 1:100000). Osječka brigada vršila je diverziju na prugu Brod — Perkovci Stari (sekcija Brod 1:100000). Bataljon XXI ud. brigade koji se nalazi u sastavu Osječke brigade, kao IV bataljon, rušio je želj. pruga Perkovci — Vrpolje (sekcija Vinkovci 1:100000). I bataljon Diljskog NOP odreda imao je zadatak da ruši želj. prugu Vrpolje — Mikanovci (sekcija Vinkovci 1:100000), ali uslijed nailaska neprijatelja još u samom putu bio je razbijen i prisiljen na povlačenje, ne mogavši se više srediti za izvršenje svog zadatka.

2) Naziv jediniće ^koja se borila:

Borbu je vodio I bataljon Diljskog NOP odreda, I bataljon Osječke i IV bataljon XVIII brigade. Ostale jedinice nisu imale borbu sa neprijateljem.

3) Naziv i jačina neprijatelja:

Naziv neprijateljske jedinice sa kojom smo vodili borbu nije nam poznat, jedino se zna da je neprijatelj vršio nasilno izviđanje na naš oslobođeni teritorij u jačini 200 neorijat. vojnika naoružanih sa puškama, mitraljezima i lakim bacačima.

4) Obostrana situacija:

Neprijatelj je vršio nasilno izviđanje od Andrijevaca na naš oslobođeni teritorij, kao i pravio zasjede na željez. prugi.

Naša namjera je bila rušiti prugu i tt. vezu i ukoliko bi nailazio pancer dignuti ga u zrak i likvidirati.

5) Prilažemo zapovijest[6] za akciju koju smo izdali Štabu XIII i Osječke brigade, te Štabu I i II bataljona Diljskog NOP odreda.

Odluku za ovu akciju donio je Štab VI korpusa NOV i POJ pod brojem op. 98 od 22. III. 1944,[7] a po naređenju Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske.[8]

6) Vrijeme kada je borba počela:

I bataljon Diljskog odreda primio je borbu 27. III. o. g. u 18 čas. a završio borbu nakon 30 minuta, kada je bio prisiljen na povlačenje.

I bataljon Osječke i IV bataljon XVIII brigade primio je borbu 27. III. o. g. u 24 časa po nailasku na prugu. Borba

[6] **Vidi dok. br. 105.**

je bila kratka i neprijatelj je raspršen, nakon čega se pristupilo izvršenju dobivenog zadatka.

Rušenje pruge počelo je tačno u 24 časa 27. III. o. g.

7) Tok borbe:

I bataljon Diljskog odreda u putu saznavšii da se neprijatelj nalazi na pustari Ravno, misleći da iskoristi taj slučaj, a nesavjesno izvršavajući dobiveno naređenje, napravi istom neprijatelju zasjedu pred samom pustarom Ravno.[9] Neprijatelj vraćajući se natrag u svoju bazu naišao je na zasjedu istog bataljona na 50 met. Sve raspoloživo oružje bilo je dobro iskorišćeno — to se vidi po izjavi samih boraca: da je neprijatelj u prvom momentu obezglavljen, natjeran u panični bijeg ostavljajući mrtve i ranjene, ali uslijed dviju kolona koje su nailazile — jedna od Trnave, jedna od šume zvane »Kulovac« naši borci nisu mogli pokupiti njihovo oružje. Po nailasku ovih kolona naša zasjeda bila je prisiljena na povlačenje, pošto nije bilo izgleda da bi se moglo odoliti borbi.

Bataljon Osječke i XVIII brigade, naišavši na neprijatelja koji je pravio zasjedu na željez. prugi, poslije kratke i žestoke vatre istoga su prisilili na paničan bijeg.

8) Ishod borbe:

Rezultat ove akcije dosta je dobar, ali nije postignut cilj u potpunosti, pošto nije izvršen sto-posto predviđeni zadatak.

Pruga je presječena na 355 mjesta.

Porušeno 890 kom. telegraf, stubova (svaki na 2 mjesta presječen).

Polupano 16.695 izolatora (čašica) i kod svake bandere žica ispresijecana.

Zarobljeno nekoliko željezničara i zapaljena 1 želj. stražara.

U borbi na pustari Ravno ubijeno je 53 neprijateljska vojnika i veći broj ranjeno.

Prema inform, službi saobraćaj na pruzi Beograd — Zagreb je obustavljen, tj. nije do danas proradio.[10]

Akcija na prugu izvršena je u^ dužini od 100 km.

[8] Vidi tom V, knj. 26, izvještaj Štaba Šestog korpusa Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske od 18 aprila 1944 godine.

[10] Iz izvještaja Zapovjedništva Glavnog stožera domobranstva vidi se da je saobraćaj ponovno uspostavljen 30 marta. Vidi dok. br. 166.

9) Naši gubitci u ljudstvu i materijalu:

Gubitci u ljudstvu jesu: poginula 3 druga iz I bataljona **Diljskog** odreda i 3 druga iz diverzantske čete koji su sa ovim bataljonom vodili borbu zajednički, među kojima je poginuo zamj. komandira iste čete drug Stanko Pecikozić. Ranjen je 1 drug u borbi iz istog bataljona i 1 drug iz Osječke brigade **prilikom** diverzije na prugi.

10) Utrošdk municije:

U ovoj borbi utrošeno je 1050 puščanih i mitraljeskih metaka i 7 mina iz lakog bacača, te 9 granata iz protivtenkovskog topa 37 m/m. Oštećenog oružja nije bilo.

11) Imena učesnika koje treba pohvaliti:

U ovoj borbi dobro su se pokazali savjesno izvršavajući dobiveni zadatak, kao cjelina, cijela XVIII brigada, koja je presjekla na 178 mjesta želj. prugu. Svaki njezin bataljon: 48, 42, 40, 48 mjesta.[11]

II bataljon Diljskog NOP odreda i II bataljon Osječke brigade — svaki na 46 mjesta.

Od svih jedinica koje su učestvovale u ovoj akciji naročito se istakao III bataljon XVIII brigade koji je presjecao prugu između Broda i Sibinja iako je između ta dva neprijateljska uporišta neprijatelj stalno tukao iz Gromačnika, gdje se on stalno nalazi. Taj bataljon uspio je presjeći želj. prugu na 48 mjesta i uništiti 3—5 km. tt. veze.

12) Imena lica i pojedimaca koji su se slabo držali:

Jedinica, kao i pojedinaca, u ovoj borbi koji bi se slabo držali nije bilo izuzev nekoliko diverzanata: kao u III bataljonu Osječke brigade koji su prosto sabotirali svojim kukavičlukom da nisu mogli presjeći prugu kako je predviđeno, već samo na 6 mjesta.

13) Kritički osvrt na akciju:

Akcija je dobro pripremljena. Odluke izdate za ovu akciju bile su ispravne. Rukovođenje u ovoj akciji sa jedinicama nije bilo naročito moguće, jer sam oblik ove akcije nije to dozvoljavao zbog širine fronta.

[11] Prvi bataljon srušio je prugu na 48, Drugi na 42, Treći na 40 i Četvrti na 48 mjesta.

U ovoj akciji nije bilo susjednih jedinica koje bi se međusobno pomagale, nego je to svaka grupa za sebe radila.

Za ovakovi vid akcije treba da svaka grupa bude samoinicijativna, snalažljiva i samoodlučujuća, to se vidilo i u ovoj akciji koja je jedinica bila više spretna u tom pogledu da je ta bolje i uspjela.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
si. ots.

Zamj. komandanta:
Miljanović Savo

BR. 124

IZVJEŠTAJ ŠTABA ZAPADNE GRUPE NOP ODREDA OD 30 MARTA 1944 GOD. ŠTABU ŠESTOG KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE O BORBAMA I STANJU U JEDINICAMA OD 20 DO 30 MARTA[1]

ŠTAB ZAPADNE GRUPE
N.O.P. ODREDA VI KORPUSA NOV
JUGOSLAVIJE
Broj: 182
Dana: 30/111 1944

Predmet: Desetodnevni operativni izvještaj dostavlja

ŠTABU VI KORPUSA NOV I PO JUGOSLAVIJE

Položaj

Dostavljamo vam desetodnevni operativni izvještaj o radu naših jedinica za proteklih 10 dana.

1.) Opća situacija na sektoru naših jedinica:

Na sektoru Posavskog odreda nije bilo nekih naročitih promjena, jedino što je neprijatelj prolazio od Stare Gradiške, te Jasenovca i Siska preko Međurića, te cestom za Daruvar,

[1] **Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 25/2—3, k. 1621.**

za Mađarsku i to sa motorizovanim jedinicama.[2] Na sektoru ovog odreda nisu vršili u prolazu nikakav teror nad stanovništvom. U uporištima nije bilo nekih promjena, jedino što se u Lipiku i Pakracu smijenilo nešto posade i iz uporišta otišli su u pravcu Daruvara.[3] Isto je neprijatelj imao neke manje posade u Krivaji i Međuriću, koje, kako saznajemo, neće ostati stalno u ovim selima. Neprijatelj za ovih minulih 10 dana upadao je u selo Smrtić i Ratkovac sa namjerom da pljačka marvu i živežne namirnice. Kako saznajemo, marvu koju su opljačkali i otjerali u Okučane vraćaju natrag dotičnim seljacima. Tako isto, neprijatelj je upadao i pljačkao Kraljevu Veliku. Namjere neprijatelja na sektoru ovih jedinica kako saznajemo: da neprijatelj ima namjeru iz uporišta Okučana da upadne u našu oslobođenu teritoriju i da popali mlinove koji se nalaze na ovom sektoru.

Na sektoru Daruvarskog odreda za minulih 10 dana nije bilo naročitih promjena. Neprijatelj je prolazio 20 ov. mj. cestom od Pakraca preko Daruvara za Mađarsku. Banda iz Daruvara[4] kretala se i upadala u sela Bastaji i Koreničani pod zaštitom njemačkih kolona koje su bile na prolazu i tamo su vršile pljačku u istim navedenim selima. Promjena u uporištima na sektoru ovog odreda nije bilo naročitih; jedna bojna je otišla iz Pakraca prema Grubišnom Polju te do danas se nije još povratila. Neprijateljske namjere nisu nam poznate.

Na sektoru jedinica Bilogorskog NOP odreda za minulih 10 dana neprijatelj se prebacivao cestom Đulavec — Virovitica i dalje za Mađarsku. Jedan dio od istih snaga upao je u selo Špišić Bukovicu, gdje je naš jedan bataljon vodio sa istim neprijateljem borbu. Na sektoru Bjelovar neprijatelj je upao dana 21. III. o. g. u selo Lasovac, odakle se je brzo povukao u Pisanicu. Pojačanja u uporišta nisu dolazila, već kako saznajemo da se Nijemci prebacivaju za Mađarsku. U uporištu Pisanica neprijatelj zarušava bunkere i kupi prepreke koje su im služile za odbranu. U Velikom Grđevcu postoji neka neprijateljska

[2] Vidi dok. br. 54, 65, 71, 79, 96 i 122.

[3] Po naređenju Četrdeset druge njemačke lovačke divizije od 19 marta 1944 god. Druga bojna Osme gorske pukovnije ojačana jednom bitnicom (baterijom) Dvanaestog topničkog sklopa (diviziona) izvršila je pokret iz Pakraca u Grubišno Polje, Velike Ždence i Končanicu, u cilju smjenjivanja jedinica Četvrte gorske pukovnije, koje su upućene u Velike Bastaje, Đulavec (Miokovićevo) i Pivnicu. Vidi bojnu relaciju Prvog zbornog područja u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 3/1—28, k. 58.

' Odnosi se na dijelove Četvrte gorske pukovnije. (Podatak iz arhive Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 3/1, k. 58.)

jedinica u jačini od 80 vojnika tzv. »Trup« koji imaju zadatak da upadaju u našu oslobođenu teritoriju i postavljaju zasjede noću i danju.

2.) Rad naših štabova i podređenih jedinica:

Sa svim borcima i podređenim štabovima radilo se po planu koji je izdan za mjesec mart od strane Štaba VI korpusa. Radilo se praktično i teorično. Borci dobro shvaćaju rad sa kojim se vrlo dobro slažu i dosta im koristi. Sa rukovodiocima prorađivalo se čitanje karata, borba sa tenkovima itd.

3.) Disciplina i moral jedinica:

Obična disciplina nije postigla svoj cilj, t.j. potrebni stupanj kako bi to trebalo. Borbena disciplina također nije na odgovarajućem stepenu. Borbenost boraca je dosta dobra. Obična disciplina nije postignuta radi toga što ima novopridošlih drugova koji to još nisu shvatili da disciplina mora postojati u vojsci. Mi se nadamo sa našim radom da će se postići disciplina kako bi to bilo potrebno. Borbenost boraca uvidila se u tome što borci vrlo rado primaju akcije i borbe.

4.) Stanje unutar jedinica:

U Posavskom odredu za prošlih 10 dana izbačeno je iz stroja 2 druga i to prilikom borbe nad Novskom. Priraštaj drugova za protekli mjesec dana jest 83. Višak oružja jest 24 mauzera, 1 manliher, 21 talijanka, 2 francuske i dva šmajsera. Vidi prilog opravdanja.

U Daruvarskom odredu za minulih 10 dana nije izbačen niti jedan drug iz stroja. Smanjilo se za 17 vojnika, od toga su upućeni trojica za XXVIII diviziju, a 17 za registraturu Daruvarskog područja koji su onesposobljeni od liječničke komisije za operativnu jedinicu. Višak oružja za proteklih mjesec dana jest: 7 mauzera, 5 talijanskih i jedan šmajser. Vidi prilog opravdanja.

U Bilogorskom odredu za minulih 10 dana izbačeno je iz stroja tri druga, od toga dva mrtva i jedan lakše ranjen. Višak oružja jest: 12 mauzera, 3 manlihera, 1 talijanka, 3 francuske, jedan p.m. »Brno« koji je donesen sa opravke, kao i jedan pištolj. Višak drugova jest 41, koji su mobilisani, neki su se vratili sa bolovanja, dok manjak jedna drugarica koja je otpuštena zbog nesposobnosti za operativnu jedinicu. Vidi prilog opravdanja.

5.) ***Služba veze:***

Između nižih i viših štabova veza se održaje pomoću telefona i kurira pješaka, i ista dobro funkcioniše.

6.) Izvedene akcije:

a.) Posavski odred:

Dana 18. III. o.g. postavljena je zasjeda nad Novskom u šumi gdje je neprijatelj dolazio sjeći šumu. Neprijatelj je bio u jačini od 2 satnije. Naš I i II bataljon vodio je borbu sa istim neprijateljem, neprijatelj je imao 10 mrtvih i više ranjenih. Na našoj strani imali smo dva mrtva. Izgubljeno je 2 puške, dok je od neprijatelja zarobljeno dvije puške. U ovoj borbi nije postignut cilj kako je to bilo predviđeno. Neprijatelj je prije izašao na položaj i sačekao našu patrolu i tom prilikom pala su nam dva druga koja smo naveli.

Dana 19. III. o. g. jedan bataljon ovog odreda postavio je zasjedu na cesti Okučani — Rajić, kod sela Bodegraji i sačekao neprijateljsku kolonu koja se kretala od Okučana prema Novskoj. Naša zasjeda otvorila je na kolonu vatru, tom prilikom oštećena su jedna borna kola i dva kamiona i koliko saznajemo neprijatelj je imao 10 mrtvih i više ranjenih. Kolona je bila zaustavljena 5 sati. Tako isto nije dobit nikakav ratni plijen, što je neprijatelj bio brojčano nadmoćniji.

Dana 26. III. o. g. jedinice ovog odreda išle su na glavnu prugu da sačekaju pancer i da unište. Zasjeda je bila postavljena ispod sela Lađevca i Bodegraja, iste noći pancer nije izlazio iz uporišta, iako su jedinice fingirale napad na bunker i sjekle bandere na prugi. Presječena je pruga na 4 mjesta prilikom povlačenja.

Dana 27. III. o. g. jedinice ovog odreda rušile su prugu Nova Gradiška prema Novskoj. Dignut je jedan most u dužini od 6 metara na prugi Dragalić — Okučani na potoku Draževcu ispod sela Smrtića. Pruga je pokidana na 17 mjesta između Rajića i Okučana.

b.) *Daruvarski odred:*

Dana 10. III. o. g. jedinice ovog odreda napale su jednu njemačku kolonu koja je išla za Daruvar. Neprijatelj je bio u jačini od 12 kamiona. Neprijateljski gubitci nisu nam poznati. Neprijatelj se povukao i nije davao nikakav otpor.

Dana 24. III. o. g. jedan bataljon ovog odreda sačekao je neprijateljsku kolonu u jačini jedne bojne u selu Vukovje

i vodio borbu sa istim neprijateljem. Tom prilikom uništen je jedan kamion i zarobljeno je nešto vojne spreme, ostali gubitci neprijatelja nisu nam poznati. Na našoj strani nije bilo gubitaka.

c.) *Bilogorski odred:*

Dana 20. III. o. g. jedan bataljon ovoga odreda sačekao je vlak u selu Severinu i tom prilikom nanijeti su neprijatelju veći gubitci pošto je zasjeda iz neposredne blizine otvorila vatru na isti voz.[5] Pruga nije bila presječena, akcija nije uspjela. Po povratku izvršena je ekonomska akcija u Velikom Grđevcu i tom prilikom dobiveno je nešto vojničke spreme.

Dana 21. III. o. g. jedan bataljon Bjelovarskog odreda sa neprijateljem vodio je borbu u selu Lasovcu. Jedan bataljon našeg odreda kada je čuo da se vodi borba pošao je u pomoć jedinicama Bjelovarskog odreda i tom prilikom patrola prethodnica naišla je na neprijatelja i tom prilikom poginuo je jedan drug i jedan lakše ranjen, dok je neprijatelj imao dva mrtva i jednog ranjenog. Namjere su bile ovog bataljona da presječe neprijatelju otstupnicu, i da ga napadne na povratku, ali se neprijatelj za to vrijeme povukao, da ovaj bataljon nije mogao stignuti na određeni položaj.

7.) Stečeno iskustvo:

Posavski odred za ovih minulih 10 dana nije imao nekih naročitih operacija, i prema tome nije se moglo steći nikakovo iskustvo.

Daruvarski odred:, u ovom odredu stečeno je iskustvo dana 24. III. o. g. u borbi koja je vođena kod sela Dežanovca da je bila brzina bilo bi se zarobilo više plijena i neprijatelj bi imao više gubitaka.

Bilogorski odred povukao je iskustvo iz borbe koja je vođena 15. III. o. g. u selu Bukovici; iskustvo je to da se nije brzinom nastupilo na neprijateljsku kolonu koja je prolazila, da se je izveo vješt manevar i energično nastupilo daleko bi bili postignuti bolji rezultati.

8.) Raspored jedinica:

U Posavskom odredu raspored jedinica je sljedeći: I bataljon 176, II bataljon 143, Bataljon »Hajduk Veljka« 114, Četa »Matija Gubec« 55, Vod za vezu 17, pri Štabu 11, Štab 9.

[5] Riječ je o napadu na putnički vlak na pruzi Garešnica — Bjelovar. Vidi dok. br. 3/1—8, k. 58 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.

Ukupno: 525 drugova-rica. Jedinice ovog odreda nalaze se na sektoru »Trokuta« i na južnom dijelu Psunja. Stanje odjeće i obuće u ovom odredu dosta je dobro. Zdravstveno stanje također je dobro. Ishrana dobra.

U Daruvarskom odredu raspored jedinica je sljedeći: I bataljon 132, II bataljon 152, Bolnička četa 23, Vod za vezu 12, Stab odreda 9, pri Štabu odreda 30. Ukupno: 358 drugova-rica. Jedinice ovog odreda nalaze se i to: jedan bataljon u Daruvarskoj ravnici, jedna četa na sektoru Bastaji — Vrijeska, jedna četa na sektoru Markovac — [Podbor.] Vrbovac. Obuća i odjeća je dosta loša, dok se nalazi oko 35 boraca potpuno bosih. Ishrana dosta dobra, zdravstveno stanje nije dobro radi toga što su drugovi slabo obuveni, pa ih ima nahlađenih. Naročitih bolesti za sada nema, po neki drug boluje od skorbuta.

U Bilogorskom odredu raspored jedinica je sljedeći: I bataljon 186, II bataljon 125, Vod za vezu 12, Bolnička četa 23, pri Štabu odreda 4, Štab odreda 5. Ukupno: 355 drugova-rica. Raspored jedinica ovog odreda jest: I bataljon nalazi se u Topolovici, II bataljon u Malom Grđevcu. Odjeća i obuća dosta je slaba. Ishrana je dobra. Zdravstveno stanje nije zadovoljavajuće uslijed toga što imade vojnika slabo obuvenih i obučenih, pa se nahlade prilikom maršovanja; drugih bolesti naročito nema.

9.) Daljnje namjere:

Posavski odred daljnje namjere ima: za idućih 10 dan^. sačekati pancer na glavnoj pruzi, također dočekati neprijatelja koji ide sjeći šumu iznad Novske, i sačekivanje ophodnji koje se kreću po glavnoj pruzi, i ukoliko bi se pomoću informativne službe nešto novo predvidilo.

Daruvarski odred ima namjeru postavljati zasjedu na pravcima od kuda neprijatelj ima namjeru da se prebaciva bilo iz uporišta u uporište, ili na naš oslobođeni teritorij.

Bilogorski odred za idućih 10 dana ima namjeru vršenje nekih akcija i postavljanje zasjeda, te krpljehje odjeće i obuće.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M. P.)

Politkomesar: **Stojan Divić**

Komandant, potpukovnik: **Marinković**[0]

[8] **Narodni heroj Ivo Marinković, poginuo 1944 godine.**

BR. 101

IZVJEŠTAJ ŠTABA OMLADINSKE BRIGADE »JOŽE VLAHOVIĆ« OD 30 MARTA 1944 GOD. ŠTABU TRIDESET ČETVRTE DIVIZIJE O BORBI NA LINIJI HRŽENIK — HUTIN — STRMAC — DONJI PRIBIĆ — GORNJA KUPČINA[1]

ŠTAB
OMLADINSKE BRIGADE
»JOŽE VLAHOVIĆ«
Op. br. 17/44
Dana 30. III. 1944

Operativni izvještaj
dostavlja

ŠTABU XXXIV DIVIZIJE IV KORPUSA NOVJ

U vezi postojećeg naređenja, dostavljamo operativni izvještaj o borbi sa neprijateljem 28 marta 1944 godine u sljedećem:

1. — Borba se vodila na liniji: Hrženik — Hutin — Strmac — D. Pribić — G. Kupčina. Ovi se položaji nalaze na sekciji Samobor 1:100.000.

2. — Sa neprijateljem je vodio borbu I, II i IV bataljon Omladinske brigade »Jože Vlahović«. Za vrijeme ove borbe lijevo krilo našeg borbenog rasporeda štitile su jedinice Brigade »Franjo Ogulinac-Seljo«.[2]

3. — Naziv neprijateljske jedinice sa kojom je vođena borba nije nam poznat. Koliko smo do sada mogli saznati: navodno je 392 njemačka divizija dopremljena iz Sarajeva.[3] Ime komandanta također nije nam poznato.

Jačina neprijatelja bila je oko 500 vojnika. Naoružanje sa kojim je raspolagao u napadu sastojalo se od teških bacača,

[1] Kopija originala, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 7/8, k. 1296.

[2] Vidi tom V, knj. 26, izvještaj Štaba Trideset četvrto divizije Štabu Četvrtog korpusa NOV Jugoslavije od 5 aprila 1944 godine.

[3] 392 legionarska divizija nije bila u Sarajevu. Ona je poslije formiranja u Austriji prebačena početkom decembra 1943 god. u Hrvatsku na područje Zagreba. Poslije operacija koje je vodila protiv jedinica NOV i PO na Zumberku, u okolini Ogulina i Karlovca, krajem decembra ona je savladala otpor jedinica Osme i Trinaeste divizije i izbila u Gorski Kotar i Hrvatsko Primorje. Iz istorijata ove divizije vidi se da njene jedinice u toku marta nisu vodile borbe na Zumberku. Opširnije o tome vidi tom V, knj. 23, dok. br. 27, 74 i 101 i dok. br. 3&/14, k. 18 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.

nešto protivtenkovskih topova kal. 47 mm., te 6 bornih kola lako naoružanih sa mitraljezom 18 mm. kal.

4. — Prije napada neprijatelja, dva bataljona ove brigade po naređenju[4] Štaba XXXIV divizije nalazili su se na zasjedi i to na cesti Zagreb — Karlovac kod sela — Izimje — Čeglje — Hudovci Breg — G. Kupčina. Jedan bataljon bio je na liniji: Hrženik — Paulov Breg, sa zadatkom kontrole pravaca Bresarić — Brlenić — Vrhovac — Podbrežje. Na zasjedu bataljona na cesti naišla je jedna manja patrola, privukla se mrtvim uglom i otvorila vatru na naše položaje, sa ciljem da nas otkrije. Naše jedinice su pripucale, ubile dvojicu i oduzele im oružje koje je neprijatelj ostavio na položaju. U tom vremenu dok se čarkalo sa ovom patrolom neprijatelj je primijećen gdje se bornim kolima kreće cestom Guci — Krašić. Borna kola su pratila oko 6 kamiona vojske koji, kada su stigli do sela Brlenića, iskrcali su se i krenuli u pravcu Brlenić — Krašić. Neprijatelj, vidjevši da se neke naše jedinice nalaze na zasjedi, kolonu koja je krenula preko Šipka vratio je nazad (oko 150 vojnika) i zaposjeo Čeglje — Draganići sa istom. Za to vrijeme već je neprijatelj napao položaje I bataljona i odpočela je žestoka borba na bliskom odstojanju. Borna kola su prodrla sve do sela Strmac i dalje do Sorževa. Kod jedinica na zasjedi donošena je odluka da se sa oba bataljona bacimo neprijatelju za leđa i presiječemo mu odstupnicu između sela Brlenić i Carski Breg. Skoncentrisali smo oba bataljona i izbili preko šume u selo G. Kupčina. Na cesti je primijećen jedan neprijateljski stražar. Opaljeno je na njega par metaka, on je pobjegao. Pošto je teren do ceste brisan i potpuno odkriven, to je neprijatelj primijetio našu namjeru i odmah nakon par minuta stigao je jedan oklopni kamion i poslije njega borna kola. Svakako da se onda nije mogla ova namjera izvesti. Donesena je odluka da se neprijatelj napadne bočno. Jedan bataljon poslan je u selo G. Pribić, dok drugi je zaposjeo grebene iznad sela Krupače.

5. — Prilažemo samo zapovijest[5] izdanu za postavljanje zasjede, dok za vrijeme borbe zapovijesti su izdavane usmeno na licu mjesta od strane ovoga štaba.

6. — Čim je neprijaetlj opazio da mu se iza leđa .i boka nalaze neke naše jedinice, odpočeo je povlačenje. Iako je bilo odstojanje oko 1000 i više metara, mi smo cestu kojom se morao kretati tukli iz teških oruđa gdje je on trpio velike gubitke. Pod vatrom svojih teških bacača nije mu uspjelo kretati se

[4] i [6] Vidi dok. br. 111.

cestom, već je bio prisiljen da se prebacuje u selo Brlenić i da kreće grebenom. Ovaj manevar umnogome je olakšao situaciju u selu Strmac i kod I bataljona, jer time je stvorena zabuna kod neprijatelja i on je bio prisiljen da se povlači u svoje polazne baze. Borba se završila ispod sela Brlenića.

7. — Rezultat borbe je djelimično dobar, a djelimično ne. Postavljeni ciljevi su postignuti, jedino što nije na zasjedi uspio jedan bataljon uhvatiti patrolu neprijatelja iz razloga što mu je zaspao izviđač koga je patrola neprijateljska uhvatila. Inače, naše jedinice su izvršile svoj zadatak. Da nije bilo bornih kola svakako bi neprijatelj prošao mnogo gore i uspjeh bi bio veći.

Zaplijenjena je jedna puška.

Neprijatelj je imao u ovoj borbi 41 mrtvog i ranjenog vojnika.

9. — Naši gubitci su: 1 drug poginuo, 8 ranjenih i 1 zarobljen.

Utrošeno municije: 3.200 mauzer
1.425 za »Bredu«
70 manliher
19 mina za laki i teški bacač
13 mina za bacač 45 mm.

Izgubljen je 1 mauzer karabin.

10. — U ovoj borbi su se držali dobro borci i rukovodioci I bataljona, te borci i rukovodioci iz ostala dva bataljona, a naročito se istakao svojom odvažnošću drug komandir Prateće čete I bataljona Kozar Miloš i zastavnik Stevo Narančić.

* 11. — Iz ove borbe nema se ko pozivati na odgovornost pošto su svi vršili svoje dužnosti dosta dobro. Bilo je sitnih grešaka, ali iste nisu uticale na ishod borbe.

12. — Ova operacija je pripremljena dosta dobro. Zapovijesti su bile na vrijeme izdane i po njima je u svemu postupljeno. Rukovođenje jedinicama je bilo dosta dobro. Komandno osoblje bilo je na svome mjestu. Jedino se opaža da još niži rukovodioci nemaju dovoljno rutine u komandovanju iz razloga što borci, dok je štab bataljona kod njih, bore se dobro, ali čim se on makne kod koje druge čete, nastane povlačenje.

Upotreba pojedinih rodova oružja bila je dobra. Jedino greška je i nedostatak što protivtenkovska puška nije bila na zasjedi. Za ovo je bilo izdano naređenje Štabu IV bataljona da je ponese, ali je on zaboravio. Naknadno mu je naređeno da pošalje po istu jer se znalo da će trebati, ali je načelnik Štaba divizije rekao da se ne treba ići po nju. Poslije, komesar dotične čete nije se javio Štabu brigade iako je znao gdje se

nalazi, te je tako sretno izmaklo ono nekoliko bornih kola koje bi ova puška sigurno onesposobila.

Borbeni postupci starješina i svih jedinica bili su u skladu sa razvojem situacije. Ipak, I bataljon nije se smio upuštati u frontalnu borbu sa neprijateljem, već se trebao bacati na bok i krila. On je to uočio docnije, ali već je bilo kasno. Neprijatelj ga je time izmorio i natjerao da utroši veću količinu municije.

Iz ove akcije možemo izvući pouku: da je uvijek dobro držati protivkolsko oružje kod jedinice koja je na cesti, da je dobro imati boce sa benzinom za borbu protiv bornih kola i tenkova, da je najbolje bacati se neprijatelju na bokove i krila i da uopšte ne treba voditi sa njime borbu frontalno. Naročito se dobro pokazalo miniranje terena, gdje je jednom minom uništen neprijateljski trocikl sa dva oficira, što je natjeralo borna kola da se oprezno kreću. Ovo miniranje ne može postići neke naročite rezultate, ali primorava neprijatelja da se kreće polako, oprezno i čini mu nesigurnim sav teren. Mi za to vrijeme dobijamo u vremenu i tako ga onemogućavamo u njegovim brzim prodorima.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M. P.)

POLITKOMESAR, V. D. KOMANDANTA, poručnik

BR. 101

IZVJEŠTAJ ŠTABA TREĆE NO BRIGADE OD 30 MARTA 1944 GOD. ŠTABU DVADESETE DIVIZIJE O BORBAMA KOD ARŽANA I KAMEŠNICE[1]

ŠTAB
III BRIGADE XX DIVIZIJE NOVJ
Položaj 30/111. 1944
u 21 sat

Operativni izveštaj

ŠTABU XX DIVIZIJE NOVJ

Položaj

Zadnji naš izveštaj kojeg ste primili bio je pisan 26 o. m. Posle toga radi neprijateljske ofanzive nismo mogli uhvatiti vezu sa vama do danas, slali srno kurire u vaš štab, ali se nisu mogli probiti.

26 o. m. vodili smo borbu sa Nemcima iz garnizona Čista. Neprijatelj je napao naše položaje na Strizirepu preko Kravlje " Glave i Budimira. Jačina neprijatelja je bila do 150 vojnika i 2 tenka, potpomognuti sa artileriskom paljbom iz Čiste sa tri haubice. Borba je počela izjutra oko 8 sati, te je na prekide trajala do 17 sati. Kroz to vreme neprijatelj je bacio preko sto granata iz haubice po našim položajima. Težište napada mu je bilo preko Budimira. Usled jake artileriske vatre i pod dosta snažnim pritiskom neprijatelja naš Drugi bataljon svoje desno krilo je povukao sa prednjih položaja (Mala i Velika Gradina) te ponova prihvatio borbu na novim položajima na Jagodniku, i oko 15 sati neprijatelj je bio odbijen te se povukao u svoju polaznu bazu, u Čistu.

U ovoj borbi na našoj strani lakše je ranjen samo jedan borac. Na strani neprijatelja bilo je 4 mrtva, broj ranjenih nepoznat.

Istoga dana neprijatelj je u jačini oko 120 vojnika izašao iz Aržana u pravcu našeg Trećeg bataljona s. D. Tijarica gde je nakon kraće borbe bio odbijen, a potom se zadržao kod crkve Sv. Duha u Gornjoj Tijarici gde je zidao bunkere. Naš I bataljon sa dve čete napao je neprijatelja u toku noći kod crkve Sv. Duha, isti je odmah pobegao u pravcu Aržana čim je

[1] **Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 11/2, k. 1029.**

osetio prisustvo naših jedinica i tom prilikom zarobljen je jedan domobran, 2 puške i dva sandučića mina za teški bacač.

U borbi na Tijarici neprijatelj je imao jednoga mrtvog, broj ranjenih nepoznat, mi nismo imali gubitaka.

27 o. m. neprijatelj[2] je ponova napao naše položaje na Striziperu sa istim snagama kao i prethodnog dana, samo što mu je posle podne došlo pojačanje oko 200 Nemaca sa 4 tenka i 6 kamiona. Celog dana neprijateljska artilerija je tukla naše položaje. Pravci napada su bili kao i dan ranije. Neprijatelj je oko 14 sati uspeo izbaciti naše snage sa prvih položaja, a oko 17 sati sa znatno jačim snagama izbacio nas je i sa položaja na Jagodniku pred samo veče gde se neprijatelj zadržao i preko noći. U ovoj borbi imali smo dva lakše ranjena. Gubitci kod neprijatelja nisu nam poznati, ali po pričanju boraca koji su bili na Jagodniku vidi se da je neprijatelj tada imao gubitaka.

1 ovoga dana jedna neprijateljska kolona od 120 vojnika iz Aržana nastupala je u pravcu naših položaja prema D. Tijarici. Nakon kraće borbe bila je odbijena.

U noći između 27 i 28 o. m. naš I i III bataljon dobio je zadatak da izvrši demonstrativni napad na neprijateljski garnizon u Aržanu. Naš I bataljon izvršio je prepad od Prisike na zaseok Dujmiće i to sa dve čete. Po otvorenoj vatri neprijatelj je počeo bežati i tom prilikom ubijena su dva ustaša, a mi nismo imali žrtava. Zaplenili smo dva laka bacača sa 4 sanduka municije (113 mina) za laki bacač, dva postolja od teške »Brede«, 300 metaka za tešku »Bredu«, jedan talijanski p.mitraljez bez municije i dve puške. Ove dve čete su izbile do samog Aržana, a pošto se neprijatelj još nalazio na Gradini (gde je trebao napadati III bataljon) oni su se povukli u svioj logor.

III bataljon imao je sa dve čete da vrši prepad na Gradinu, a sa jednom četom na Aržano — sa jugozapadne strane. Ovaj bataljon imao je prethodno da napadne neprijatelja kod crkve Sv. Duha, ali isti se povukao neprimetno čim je pala noć. Po dolasku kod crkve Svetoga Duha bataljon je krenuo da izvrši demonstrativan napad na Aržano. Dve čete krenule

[2] i * Prema izjavi Augusta Schmidthubera, komandanta Sedme SS divizije »Princ Eugen«, datoj na saslušanju u Beogradu 1946 god. pred državnom komisijom za utvrđ vanje ratnih zločina, u izvršenju zločina na području Sinja 27 i 28 marta 1944 god. učestvovali su: Bataljon »Meckelburg« (naziv po komandantu bataljona — pr. red.) iz sastava Četrnaestog puka Sedme SS divizije, jedan bataljon iz 369 legionarske divizije i jedan bataljon iz 118 lovačke divizije. (Podatak iz arhive Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 21/1—a, k. 10.)

su u napad u pravcu Gradine na kojoj su otvorile vatru, ali je neprijatelj odgovorio sa žestokom vatrom. Treća četa ovoga bataljona kretala se cestom od Sv. Duha prema Aržanu i dolaskom u sredinu G. Tijarice, u kojoj se nalazio neprijatelj, četa je ušla u selo neprimetno da je neprijatelj nije osetio, mada se je nalazio okolo na položajima. Iz jedne kuće izašao je jedan vojnik i počeo bežati, istoga je z. komesara bataljona ubio iz šmajserice, potom je iz kuće izašao domobranski narednik Soldo Blaž koji se je predao i upozorio nas da se tu nalazi oko 100 vojnika na položajima, po tome se četa neprimetno izvukla i vratila u logor. Poviše ovih domobrana nalazilo se i 150 Nemaca i to na položajima od Tijarice prema Gradini. Tom prilikom zaplenjena je jedna puška, jedna ručna bomba i jedan nemački pištolj. Tom prilikom jedan borac je zalutao u selu i verovatno zarobljen.

Ovaj demonstrativan prepad na Aržano vršili smo zbog toga da bismo privukli pažnju neprijatelja na drugu stranu i time oslabili pritisak na naš II bataljon koji je neprijatelj vršio već dva dana, zatim što je neprijatelj kvalitativno bio slab, i što smo želeli borce priviknuti na noćne akcije.

U noći između 27 i . . . . . .[3] izvrišili smo nov raspored jedinica na sledećim tačkama: I bata. . . . . .bataljon selo Grubišići, južno od s. Rože, II i IV bataljon na Podima pomoćnim jedinicama Botica — Rože, Mosorski odred u s. Kamber. . . . . .šili jer smo obavešteni da je neprijatelj zanoćio na Jagodniku severno od Budimira i što smo bili obavešteni da je neprijatelj zanoćio u Gljevu i Gali.

28 o. m. neprijatelj[4] je (SS trupe, jačina 400 ljudi) napao iz pravca Gale i Gljeva sa jednim delom preko Kambera, a drugim delom preko Stražbenice i Korita. Na tim pravcima imao je Dinarski i Mosorski odred da zadrži neprijatelja. Već u samo jutro oko 8 sati neprijatelj je izbio preko Otoka u Kamber, a pomenute jedinice povukle su se bez otpora a nas o tome nisu obavestili. U noći 27 i 28 Štab Dinarskog odreda izvestio je da se ove snage imaju probiti preko Vagnja prema Livnu. Primetivši da je neprijatelj stigao do Kambera, mi smo se povukli u s. Rože, a naša dva bataljona iz Poda povukli smo u tom pravcu preko Krivodola. Pri samom povlačenju, osmatrajući videli smo da neprijatelj nadire od Kambera prema s. Botica i grebenom preko Orlovca (k. 787) pravcem prema Rožama. Mi sa našim jedinicama nismo mogli neprijatelja zadržati pre nego što smo izašli u Rože. Kroz to vreme nepri-

[3] **Tačkicama su označena mjesta gdje je dokumenat oštećen.**

jatelj je već izbio na kotu 1000, a mi smo sa jednim našim bataljonom zauzeli položaj Ravna Glavica (k. 1094) i kotu 1027, tj. ćuvik istočno od samih Roža, a bataljon Mosorskog odreda na Zbornjači (k. 1246). Ovde smo neprijatelju pružili otpor i omogućili time izvlačenje naših dvaju bataljona koji su se nalazili na položajima južno i jugoistočno ispod Roža. I bataljon zadržao je neprijatelja koji je nadirao iz pravca Kamenskog prema Voštanima jednom kolonom, a drugom manjom od s. Liskovačke staje prama Voštanima. Čim smo uočili namere neprijatelja, mi smo odmah odlučili da se povlačimo u pravcu Bijeloga Polja. Računajući da će jedinice Dinarskog i Mosorskog odreda zadržati neprijatelja ukoliko bi pokušao iz Gljeva da pođe prema navedenim pravcima, mi smo zauzeli raspored naših jedinica kako smo naveli. Pošto su ove jedinice propustile neprijatelja bez otpora, a nas ne obavestivši, a videći da se neprijatelj kreće prema Voštanima, mi smo se odmah odlučili izvlačiti sa jedinicama u pravcu kojeg smo naveli. Samo izvlačenje je dugo trajalo jer su nam jedinice bile dosta razbacane.

Jedan vod koji se nalazio na položaju iznad Graba nije se ceo povukao jer novomobilisani borci, primetivši da neprijatelj pali sela,[5] a budući da su bili u civilnoj robi i iz tih sela, odbili su da se povlače i razišli su se u pravcu Graba i Jabuke. Što je bilo sa njima kasnije nije nam poznato. Taj vod mogao se kompletan povući jer nije bio u kritičnoj situaciji pošto se neprijatelj još nalazio u Kamberu, a sa druge strane neprijatelj je tek bio krenuo iz pravca Trilja.

U otporu kojeg smo pružili neprijatelju iznad Roža naneli smo neprijatelju znatne gubitke i prema izveštaju samog komandanta II bataljona vidi se da je neprijatelj preko svojih mrtvih i ranjenih nastupao dalje ne obazirući se na njih.

Samo izvlačenje bilo je dobro organizovano i uspeli smo celu brigadu prebaciti preko Kamešnice sa celokupnim oružjem i materijalom sem jednog p.mitraljeza koji je bio sa onim vodom poviše Graba i izvesnim brojem novomobilisanih boraca.

Računajući na snage koje je neprijatelj tih dana upotrebljavao u borbi protiv naših jedinica na sektoru Aržano — Budimir, a pošto nismo bili na vreme izvešteni o stanju na sektoru Dinarskog odreda, mi nismo se osećali ugroženim i

[5] Depešom od 1 aprila 1944 god. javio je Štab Osmog korpusa Glavnom štabu Hrvatske da je neprijatelj jačim snagama napao Kamešnicu i pritom spalio 10 sela. Vidi knjigu depeša Glavnog štaba Hrvatske u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 1—2, k. 119/1. Još konkretnije govore o ovim zločinima ustaško-domobranski dokumenti objavljeni u ovoj knjizi pod brojem 164 i 165.

prema tome nismo pokušali te noći između 27 i 28 o. m. da bez borbe izvučemo naše jedinice sa toga sektora. Ujutro 28 o. m., kada je neprijatelj bez otpora izbio u Kamber, mi smo odmah preduzeli pod borbom izvlačenje naših jedinica sa toga sektora prema Bijelom Polju. Sa jedinicama još za dana usledilo je izvlačenje preko Kamešnice od G. Voštana, a zadnji bataljon koji je držao zaštitnicu kod Voštana krenuo je u 20 sati prema B. Polju.

U borbama toga dana imali smo jednu drugaricu teško ranjenu u stomak koja je na putu prema B. Polju preminula. Neprijatelj je celoga dana kao i ranijih dana upotrebljavao artileriju, ali od iste nismo imali nikakvih gubitaka.

Pošto nismo znali kakva je situacija na severnoj strani Kamešnice, t.j. na Vagnju i Han Prologu, povlačenje smo mislili usmeriti preko Golinjeva na sektor između Livna i Duvna. Dolaskom u Bijelo Polje stupili smo u kontakt sa jedinicama I brigade IX divizije koja se nalazila na severnoj strani Kamešnice u Lipi i Čukliću, te smo i mi krenuli u tome pravcu, gde smo iste noći pred zoru stigli i smestili se u pomenuta sela zajedno sa I brigadom.[6] Na ovome prostoru smo se zadržali jer je ljudstvo bilo premoreno i jer je već svitalo, a preko dana je postojala opasnost prebacivanja preko ceste Sinj — Livno zbog tenkova jer je neprijatelj tih dana bio aktivan na toj cesti.

29 o. m. izjutra u 7.30 sati neprijatelj je sa pet kamiona i pet tenkova došao cestom od Livna u Han Prolog. Mi smo odmah ljudstvo i materijal povukli na padine masiva Kamešnice iznad sela Lipa i Cuklića. U isto vreme neprijatelj se nalazio redom po komšilucima[7] Srđevići koji je pokušao sa jednom grupicom da se prebaci preko polja u pravcu nas, isti je bio odmah odbijen. Neprijatelj je tukao po našim položajima iz jednog brdskog topa koji se nalazio negde kod sela Bila. Od ove artileriske vatre nismo imali gubitaka. Tokom dana neprijatelj je držao blokadu u Srđevićima i cestom Han Prolog — Grborezi, a sa jednim tenkom bio je izbio do u samo selo Čuklić, odk. . . . . naše položaje. Na istog je bila otvorena vatra iz »Breda«, nakon čega
Pred samu noć neprijateljska motorizacija i pešadija su se . ..
Potom smo nahranili. . . . . ljudstvo i izvršili
lje u 22.45 sati. U samu zoru 30 o. m.

[6] **Vidi operaciski dnevnik Devete divizije u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 56/2, k. 842 A.**
[7] **zaseocima**

stigli smo sa jedinicama na prostoriju Rujani — Čaprazlije u kojoj su se smestile jedinice na odmaranje.

Radi napornog puta i borbi koje smo imali ljudstvo je zamoreno, tako da je potrebno nekoliko dana da se potpuno oporavi. Preduzeli smo mere da se jedinice odmore i nahrane.

U ovim borbama neprijatelj je upotrebio sledeće snage: iz Aržana 500—600 domobrana, Čiste 300—350 Nemaca, iz pravca Ugljana 150—200 vojnika i iz pravca Gljev — Gala 400 SS trupa. Ove kolone su bile potpomognute sa artileriskom vatrom: Čista tri haubice, od Otoka 2—3 haubice, i navedeni broj tenkova.

Od prvog dana borbe do danas imali smo ostalih na tome terenu i dezertiralih sa puta 40—60 boraca. Tačan broj podnećemo sutra. Od ovoga ljudstva verovatno da nije niko otišao ka neprijatelju jer su većinom dezertirali zbog napuštanja toga terena i zbog represalija koje je neprijatelj izvršio na tome terenu, t.j. zbog neizvesnosti o sudbini njihovih familija i imanja.

Nije nam poznato da li se neprijatelj nalazi na tome terenu. One noći kada smo prešli preko Kamešnice za Bijelo Polje neprijatelj je zanoćio u Voštanima.

Koliko smo mogli mi osmotriti, neprijatelj je palio u Otoku — Rudi — Bitunjca staji i Kamberu i redom sela do Voštana, nešto po Podima, Krivodolu i Strizirepu. Nije nam poznato da li je neprijatelj ubijao civilno stanovništvo. Sa nama su preko Kamešnice prešli pozadinske organizacije i nešto civilnog stanovništva, te ambulanta i komora Mosorskog odreda.

Danas su nam došli kuriri sa poštom koju ste nam poslali u pravcu Kamešnice.

Preduzeli smo nabavku hrane za naše jedinice, ali nam je nemoguće nabaviti soli. Bila bi nam nužno potrebna ista, jer nam borci jedu neslanu hranu.

Držanje boraca općenito bilo je dobro, samo je zadnjeg dana usled paljevine sela zavladalo neraspoloženje koje je povećano usled zamorenosti ljudstva.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Zam. komesara
Dušan[8]

Zam. komandanta-major
Knezović Luka

(M. P.)

Sijan

BR. 101

IZVOD IZ KNJIGE DEPEŠA GLAVNOG ŠTABA NOV I PO HRVATSKE O BORBAMA I RADU OD 1 DO 31 MARTA 1944 GODINE[1]

Broj	Datum	Sat	Kome	Sadržaj depeše
1010	2.III.	09-27	V.Š.[2]	*Lika:* Vodile se borbe između Lapca i Srba. *Hrvatsko Primorje:* Predalo nam se 15 legionara 392 hrv. pješad. div. Donijeli 2 mitraljeza »Šarca«.[3]
1012	l.III.	17-22	X korpusu VI korpusu	Pojačajte diverzantske akcije na prugu Beograd — Zagreb, gdje je veoma jak nepr. saobraćaj.[4]
1013	l.III.	18-13	VI korpusu[3]	Pojačajte diverzantske akcije na pruge Kostajnica— Sisak — Zagreb i Zagreb — Karlovac, gdje je veoma jak nepr. saobraćaj.
1020	2.III.		VI korpusu	Slažemo se s predloženim Štabom dvanaeste brigade. Po novom sastavu štaba nije predviđeno tko vrši poslove personalnog otsjeka. Do daljnjega odredite nekog da vrši tehničke poslove te vrste dok se ne ustanovi ađutantura ili što slično. Vaše depeše o novim brigadama još nejasne. Izgleda da mislite formirati Osječku i Posavsku brigadu.[6] Ponovite koliko su prosječno jake stare brigade i ko-

[1] Izvod iz or ginala, pisan mastilom, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 4—2, k. 119/1.

[2] Vrhovni štab

[3] Prema izvještaju Štaba Trinaeste divizije od 2 marta 1944 god. oni su se predali 28 februara 1944 godine. Vidi dok. br. 4.

[4] O izvršenju ovog naređenja vidi dok. br. 47, 51, 64, 70, 105, 123 i 130.

[5] Vjerovatno omaška. Treba: Četvrti korpus.

[6] O formiranju Osječke brigade vidi primjedbu br. 13 uz dok. br. 70. Posavska brigada nije formirana.

Broj	Datum	Sat	Kome	Sadržaj depeše
				liko bi bile jake nove i iz kojih jedinica bi ih popunili.[7]
1025	2.III.	15-30	Štabu VIII korpusa	Predložili smo[8] V.Š. za komandanta 26 div. Baninu, za v. d. kom. IX div. Antu Biočića.[9] Mislimo da Banina ima iskustva i da će zadovoljiti u 26 div., a Biočić DO uvjerenju Štaba XIX div. se je lijepo razvio.
1026	2.III.		VI korpusu	Iz dosadašnjih podataka ne možemo još dati konačnu odluku.[10] Trebate pratiti koncentracije i pokret neprijatelja i biti oprezni i pripremati sredstva za prelaz preko rijeka. U najgorem slučaju napuštanja terena imajte u vidu pokret 28 div. za Bosnu,[11] a 12 div. prema X korpusu i eventualno Banija ili Turopolje.[12] U svakom slučaju u Slavoniji moraju ostati odredi i po mogućnosti neka brigada i svakako vaša radiostanica. Javljajte stalno o situaciji i budite u stalnoj vezi s X korpusom, obratite pažnju na sigurnost ranjenika.

[7] Ranije formirane brigade Šestog korpusa imale su prosječno 900 do 1000 ljudi. Novoformirana Osječka brigada imala je 600 ljudi. Vidi knjigu primljenih depeša Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 1—2, k. 119/1.

[8], [8] i [15] Naredbom Vrhovnog štaba NOV i PO Jugoslavije od 20 marta 1944 god. za komandanta Dvadeset šeste divizije postavljen je Boško Božović, a za načelnika Štaba Ante Biočić. Ante Banina ostao je i dalje komandant Devete divizije. (Dokumenat u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 3l—1, k. 15 A.

[10] Riječ je o podacima koje je 2 marta 1944 god. dostavio Šesti korpus o koncentraciji njemačkih snaga na području Slavonije. Iz ovih podataka vidi se da je u uporištima bilo 30.000 neprijateljskih vojnika. Sem toga, na prostoriji Osijek — Vukovar — Vinkovci bilo je oko 20.000 Nijemaca. Isto toliko je bilo i na području Barča. Vidi dok. br. 1—2, k. 119/1.

[11] Ona je prebačena u Bosnu septembra 1944 god. Vidi dok. br. 23/3, k. 1123 i 28—2, k. 1124 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.

[12] Dvanaesta divizija nije tada napustila Slavoniju. Vidi dok br. 34, 37, 47, 51, 70 i 123.

Broj	Datum	Sat	Kome	Sadržaj depeše
1027	2.III.	16-15	VIII korp.	XIX div. javlja da su tri bataljona 13 brig. prešli preko ceste noću između 1 i 2 o.m. Ostalo slijedi sljedeće noći.[13]
1028	2.III.		X korp.	VI korpus javlja o koncentraciji Nijemaca oko Osijeka i oko Barča. Ne zna se da li se radi samo o prolazu ili eventualnoj ofanzivi.[14] U slučaju ofanzive na VI korpus trebate sadejstvovati i protežirati pokret 12 div. prema vama.
1030	2.III.	17-00	V.Š.	Predlažemo za komandanta 26 div. potpukovnika Antu Baninu, a za v. d. komandanta IX div. majora Biočić Antu, dosadašnjeg načelnika XIX div.[15]
1031	2.III.	18-30	V.Š.	1. III. devet meseršmita bombardovalo Topusko i okolinu. 1. III. muslimanske jedinice[16] protjerale neprijatelja iz Pećigrada. Zarobljeno 7. Plijen: 2 t. bacača, 4 »Šarca«, 4 šm., 10 puš., 40.000 metaka i ostalo. Ubijeno 10 Nijemaca.
1033			VI korp.	Možete postaviti majora Bradača[17] za kom. of. škole.
1035			VI korp.	Hitno depešom javite sumirano što ste do sada primili od saveznika od

[11] Trinaesta brigada Dvadeset šeste divizije prešla je cestu Bihać — Knin radi ulaska u sastav Devete divizije, gdje je preimenovana i dobila naziv Treća NO brigada. Vidi operaciski dnevnik Devete divizija u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 56—2, k. 842 A.

[11] Riječ je o prolazu njemačkih jedinica. Vidi dok. br. 70 i 122.

[16] Iz sastava Unske operativne grupe

[17] Milan Bradač

Broj	Datum	Sat	Kome	Sadržaj depeše
				početka do danas. Javite po vrstama materijala.[18]
1055	3.III.	12-20	V.Š.	*Moslavina:* 26.11. 5 štuka u 7 navrata bombardovalo Dubravu kod Čazme. Bilo dosta žrtava kod stanovništva.[19] *[Hrvatsko] Zagorje:* 20. II. kod s. Marija Bistrica ubijeno 40 ustaša. Plijen: 1 pm., 30 puš. Kod Konjšćine zarobljeno 15 nepr. voj.[20] Plijen: 2 pm., 1 šm., 20 puš. 26. II. kod Zlatara nepr. gubitci oko 50. Plijen: 2 1. bacača, 1 pm., 1 šm., nekoliko puš.[21] 27. II. porušen most na pruzi Križevci — Bjelovar preko Velika R.
1056	3.III.		V.Š.	U sljedećim depešama šaljemo po korpusima pregled ljudstva i oružja, kao i potrebe kako ste tražili. Predvidjeli smo na svakih 10 boraca jedan puškomitr.; na svakih 300 boraca 4 teška mitr., 4 teška bacača, 12 lakih bacača; na svakih 60 boraca 3 p.k.[22] puške; na svakih 1200 boraca

[18] Iz odgovora se vidi da je Šesti korpus dotada primio: 9 automata sa 460 metaka, 13 p.t. pušaka sa 1.900 metaka, 1 puškomitraljez »Soša« sa 1.900 metaka, 1 američki puškomitraljez sa 1000 metaka, 15 talijanskih pušaka sa 1.800 metaka, 60 granata za top 47 mm, 9 njemačkih mitraljeza i još oko 12.000 raznih metaka za puške i mitraljeze; bluza 311, hlača 330, šinjela 297, bunda 256, vesta 978, majica 57, košulja 558, gaća 56, šalova 199, čarapa 990 pari, cipela 2469 pari, jorgana 43, ćeJbadi 61, peškira 34, rukavica 645 pari, gumenih čizama 36, kišnih odijela 36, kišnih kabanica 20, kožnih prsluka 35, konca 950 špula, cvekova 84 kg, cigareta 1000 kutija, padobrana 41, 9500 kg eksploziva, 43 dinamomašine, 336 nagaznih aparata i raznog drugog materijala potrebnog za diverzantska dejstva. Vidi dok br. 1—2, k. 119/1, u arhivi Vojnog istoriskog instituta.

[19] Opširnije o tome vidi dok. br. 43.

[20] Zarobio ih je Zagorski udarni bataljon. Vidi knjigu depeša Glavnog štaba Hrvatske u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 1/2, k. 119/1.

[21] O borbama kod Zlatara u drugoj polovini februara 1944 god. vidi dok. br. 72.

[22] Protivkolske

Broj	Datum	Sat	Kome	Sadržaj depeše
				4 protukolska topa i 200 šmajsera[23] i na svakih 5000 boraca jedan mješoviti artilj. divizion.
1057	3.III.	13-00	V.Š.	1.) »Zagrebački« korpus ima 9000 ljudi sa 5.500 pušaka, 134 šmajsera, 200 puškomitr., 31 mitraljez, 14 lakih bacača, 5 teških bacača, 6 protukolskih topova. 2.) Postepenom mobilizacijom može se mobilisati najmanje još 5000 ljudi. 3.) Potrebno oružja: 5000 pušaka, 1200 puškomitraljeza, 160 mitraljeza, 180 teških i 550 lakih bacača, 42 p.k. topa, 36 brdskih topova i 2300 šmajsera, 690 protukolskih pušaka. 4.) Potrebno spreme: oko 14.000 kompletnih uniformi i obuće, ćebadi, šatorskih krila, ranaca jer taj korpus do sada nije dobio ništa od saveznika. 5.) Pored navedenog potrebnog materijala trebali bi oko 70 radiostanica da bi snabdjeli sve brigade i odrede i neke manje ali važne jedinice. 6.) Gornjem treba dodati telefonski i ostali materijal za vezu u većoj količini. 7.) Prilikom snabdijevanja molimo da se ima u vidu da su nam najpotrebnije puške, puškomitraljezi, odjeća, obuća, bacači, materijal za vezu a tek onda topovi i teški mitraljezi. Eksploziv
1085	4.III.		V.Š.	bi trebalo poslati u Liku za IV korpus, te direktno u Slavoniju i u X korpus, jer ga mi ne možemo prebaciti. Za Liku i Slavoniju postoji odmah mogućnost primanja čim nas engleske misije izvijeste direktno o dolasku, a za X korpus trebamo znati

[33] **automata**

Broj	Datum	Sat	Kome	Sadržaj depeše
				vrijeme dolaska tri dana ranije. Čim prikupimo detaljne podatke o potrebnoj količini eksploziva, i vremenu za koje se može saobraćaj obustaviti, javit ćemo.
1060	3.III.		V.Š. 4a	Šesti korpus ima 13.000 ljudi sa 8000 pušaka, 260 šmajsera, 300 puškomitr., 50 mitr., 26 lakih i teških bacača, 1 pješadijski, 2 protukolska, 4 brdska, 2 poljska topa, 3 haubice, 10 p.k. pušaka.
				8.) Ima bez oružja i može se mobilisati oko 6000 ljudi.
				9.) Potrebno oružja: 6000 pušaka, 1600 puškomitraljeza, 200 teških mitr., 240 teških i 730 lakih bacača, 55 p.k. topova, 40 brdskih, 2750 šmajsera i' 930 p.k. pušaka.
				10.) Potrebno spreme za oko 15.000 ljudi.
1060	3.III.	11-15	V.Š.	11.) Četvrti korpus ima 20.000 ljudi sa 12.000 pušaka, 600 puškomitr., 160 mitr., 45 teških i 70 lakih bacača. 550 šmajsera, 18 protukolskih, 10 brdskih, 3 poljska topa, 8 haubica i 10 p.k. pušaka.
				12.) Ima bez oružja i može se mobilisati još oko 4000 ljudi.
				13.) Potrebno oružja: 4000 pušaka, 1800 puškomitr., 160 mitr., 275 teških i 890 lakih bacača, 62 protukolskih, 50 brdskih topova, 3500 šmajsera i 1200 p.k. pušaka.
				14.) Potrebno spreme kompletno za 15000 boraca.
1068	4.III.	11-15	V.Š.	15.) Jedanaesti korpus ima 8500 ljudi sa 6000 pušaka, 550 šmajsera, 260 puškomitr., 56 mitr., 12 teških i 36 lakih bacača, 1 pješadijski, 8 protukolskih,

Broj	Datum	Sat	Kome	Sadržaj depeše
				6 brdskih, 5 poljskih topova i 8 haubica. Ima bez oružja i moći će se mobilisati još oko 5000 ljudi. Potrebno oružja: 5000 pušaka, 1100 puškomitr., 124 mitr., 168 teških i 504 laka bacača, 36 protukolskih, 30 brdskih topova, 1600 šmajsera i 670 p.k. pušaka.
				18.) Potrebno spreme kompletno za 10.000 boraca.[24] Javite hitno gdje se nalazi 33 diviziia i mogućnosti njenog aktiviranja na međuprostoru Moslavina — Slavonija u saradnji sa 12 slav. div.[25]
1064	3.III.	22-25	VI korpusu	Javite hitno situaciju kod vas i operativne mogućnosti jer trebate aktivirati snage.[26] U procjeni situacije vodite računa o prisustvu nepr. snaga oko Osijeka i Barča.
1070	3.III.	08-20	VI korpusu	Prilikom boravka komesara našeg štaba kod vas bili su vam postavljeni konkretni operativni zadatci. Od tih zadataka vi niste izvršili niti jedan. Odgovorite zašto.[27]

[21] Ova depeša poslata je Desetom korpusu. Trideset treća divizija bila je u njegovom sastavu, a nalazila se tada na području Križevci — Bjelovar. Vidi dok. br. 43.

[25] Tada nije došlo do zajedničkih operacija ovih divizija.

[26] O situaciji u Slavoniji u toku mjeseca marta 1944 god. i aktivnosti jedinica Šestog korpusa vidi tom V, knj. 26, izvještaj Štaba Šestog korpusa NOV Jugoslavije Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske od 18 aprila 1944 god.

[27] Štab Šestog korpusa dostavio je 11 marta depešom sljedeći odgovor: »Nalazimo se u dosta nezgodnoj vojnoj situaciji. Imamo velike garnizone a manji su garnizoni povezani sa većim dobro utvrđenim. (Riječ ja o neprijateljskim garnizonima. — Prim. red.) Sjeveroistočni dio sektora služi za rejon neprijateljskih jedinica koje nam smetaju operacijama. Pored ovog u Podravini ima jedna neprijateljska grupa čija se snaga mijenja od 3 do 6 hiljada i tamo nas ometaju napadajući južno pruge Virovitica, Slatina...« Jaka neprijateljska osiguranja transportovanih jedinica na pruzi Beograd — Zagreb također su ometala operativna dejstva Šestog korpusa. Vidi dok. br. 1—2, k. 119/1, u arhivi Vojnog istoriskog instituta.

			Sadržaj depeše
1071	3.III.	70-35 VIII korpusu	Načelnik Terzić[28] kreće 4. ovog mjeseca k vama. On će s vama urediti i pitanje komandanta 26 div. Nema za sada mogućnosti prebacivanja materijala za nas morskim putem. Javite da li i kako vi primate materijal.
1072	4.III.	11-55 V.S.	*[Hrvatsko] Zagorje:* Vode se borbe na sektoru Koprivnica — Ludbreg i oko Varaždinskih Toplica.[29] Razoružane seoske milicije s. Ivanec i Hlebine. Ubijeno deset, ranjeno 25 nepr. vojnika. *Banija:* Avioni bombardovali D. i G. Klasnić i Buzeta. *Lika:* 2. III. kod Otočca ubijeno 25 ustaša i jedan oficir, a ranjeno 26. U Otočcu obješena dva zarobljena partizana i jedan odbornik.
1078	4.III.	19-00 X korpusu	Najhitnije javite koje količine eksploziva trebate da potpuno parališete željeznički saobraćaj na vašem sektoru. Javite koliko bi se dugo mogao obustaviti saobraćaj ako u akciji angažujete sve snage.[30]
1082	5.III.	07-45 VI, VIII i X korpusu	U pregled brojnog stanja i naoružanja treba unositi i brojno stanje korpusne vojne oblasti, tj. pozadine, odvojeno po područjima.
1083	5.III.	07-50 X korpusu	Odobravamo formiranje Posavskog odreda i Istočne grupe. Ako nemate drugoga, onda uzmite Hoštetera

[28] Velimir Terzić bio je tada načelnik Glavnog štaba Hrvatske.
[29] Vidi dok. br. 42, 72 i 130.
[30] Štab Desetog korpusa odgovorio je 7 marta sljedeće: »Da bi porušili sve pruge na našem sektoru potrebno je 20.000 kg rudarskog eksploziva. Zadatak bi izvršili za 10 dana a saobraćaj bi bio obustavljen najmanje 40 dana.« Vidi dok. br. 1—2, k. 119/11, u arhivi Vojnog istoriskog instituta.

Broj	Datum	Sat	Kome	Sadržaj depeše
				Vojka za komandanta, jer mislimo da bi on inače mogao koristiti kao šef vašeg operativnog otsjeka. Javite imena šefova svih vaših otsjeka u štabu i otsjeka korpusne vojne oblasti.
1086	4.III.		V.Š.	Za v. d. komandanta IX divizije predlagali smo majora Antu Biočića a ne pukovnika Franu Biočića. Major Biočić je sada načelnik XIX div. i po ocjeni Štaba te divizije sposoban za komandanta. Naš načelnik Terzić otišao da obiđe VIII korpus. Doći će i u vaš štab.
1088	5.III.	17-30	VIII, VI i X korpusu	Hitno pristupite organizaciji fotosekcije u korpusu i u brigadama na čelu sa jednim stručnim licem. Sekcije u divizijama nisu potrebne. Treba oduzeti aparate od pojedinaca i dati ih fotosekcijama. Sistematski slikati važnije momente od istorijske i propagandne važnosti i sakupiti sve do sada snimljene slike. Po dva primjerka slika šaljite odmah u naš štab sa komentarom i vremenom snimanja. Po dva primjerka slika šaljite odmah u Vrh. štab sa komentarom i vremenom snimanja.
1089	5.III.	07-30	IV, VI, VIII, X i XI korpusu	*Prvo:* Politički komesar komande područja vršit će uglavnom dužnost koju je do sada vršio pomoćnik komandanta. On je uz komandanta odgovoran za cjelokupan rad osoblja i organa komande područja. Vodi brigu o polit, uzgoju, moralu i disciplini sveg ljudstva na radu u ustanovama komande područja.

Sadržaj depeše

Drugo: Zamjenik komandanta područja zamjenjuje komandanta u njegovoj otsutnosti i rukovodi pripremama i provođenjem mobilizacije.
Treće: Dužnost koju je do sada vršio zamjenik komandanta preuzima ekonomski referent.
Četvrto: U komandama mjesta politički delegat vršit će dužnost koju je do sada vršio pomoćnik.
Peto: Pomoćnik komandanta pomaže komandantu u njegovom radu.
Šesto: Dužnost, koju je do sada vršio zamjenik komandanta mjesta, preuzima ekonom komande mjesta.
Sedm<o: Na sve dužnosti treba postaviti stručna lica, koja su u svom dosadašnjem radu zadovoljila i stekla iskustvo.

1090 5.III. 15-50 V.Š. *Zumberak:* 1.III. kod Draganića ubijeno sedam, ranjeno deset ustaša.
Banija: 2. III. odbijeni ispad od Drvara i Petrinje u cilju izviđanja i pljačke. Neprijatelj drži cestu Kostajnica — Petrinja.[31]
Kordun: Od 2—4 III. vođene borbe sa legionarima koji vrše ispade od Ogulina prema Tržiću i Primišlju.
Lika: 3. III. napadnuta njemačka kolona kod Dobrosela. Ubijen 21 Nijemac, zarobljen 1 podoficir. Spaljen jedan auto. Uhvaćeno plijena.

1098 6.III. V.Š. *Od saveznika primili smo* do danas sljedeći materijal:
Prvo, odjeća i obuća: 20.000 bluza, 12.500 hlača, 10.000 šinjela, 4500 košulja, 36.000 gaća, 5.000 maja, 1200 pulovera, 13.000 čarapa, 4000 ćebadi,

[81] **Vidi dok. br. 12 i 13.**

Broj	Datum	Sat	Kome	Sadržaj depeše
				2000 šalova, 60 šatorskih krila, 650 rukavica, 160 bundi, 50 pelerina i 10.700 pari cipela. *Drugo, hrana:* 109 vreća graha i graška, 149 vreća riže, 140 vreća brašna, 70 sanduka dvopeka, 230 sanduka keksa, 159 vreća šećera, 3 sanduka margarina, 4 sanduka cigareta, 11 sanduka sapuna, 515 sanduka konz. mlijeka, 335 sanduka i 40 vreća raznih konzervi, 15 sanduka suhog voća, 4 sanduka čaja i 20 sanduka sira. *Treće, sanitetski materijal:* oko 200 paketa i 8 vreća sanit. materijala i 16 bombi s kisikom. *Četvrto, gorivo:* 137 bačava benzina, 50 bačava nafte i 3 kante ulja. *Peto, oružje:* 180 mitraljeza, 2 protukolska mitr., 33 puškomitr., 34 p.k. puške, 2200 pušaka, 900 šmajsera, 9500 kom. bombi, 1600 kom. nagaznih i šrapnel mina, 340 mina za teški i 1100 za laki bacač, 9000 kg eksploziva, 2900 raznih patenata i mehanizama za diverzije, 2000 metr. korde, 5 p.k. topova, 4 teška i 4 laka bacača, 13 radiostanica, 480 granata za p.k. topove, 400 ranaca za mitraljeze i oko pola miliona municije za puške i mitraljeze. Osim toga, primili smo u manjim količinama raznih sitnih stvari kao maramica, ručnika, rezervnih cijevi, kapsli itd.

Broj	Datum	Sat	Kome	Sadržaj depeše
1100	6.III.		X korp.	Odobravamo formiranje zagorskog područja. Javite koje kotareve obuhvata.[32] Predložite komandni kadar. G.Š.H.
1101	6.III.		V.Š.	Pri bombardovanju Topuskog dugo tučena i pogođena kuća iz koje se nekoliko dana ranije iselio C.K.[33] Neprijatelj, obavj. služba mislila da je V.Š. tamo.
1104	6.III.	18-30	VI korpusu	Ne slažemo se s formiranjem Posavske brigade na račun slabljenja 17 brigade. Sve brigade trebaju biti jake najmanje hiljadu ljudi. Javljate da ste formirali Osječku brigadu iz Diljskog odreda i Srba od Češke brigade. Objasnite šta je sa Osječkim odredom koji je bio dosta jak.[34] Osječka brigada treba biti sastavljena pretežno od Osječana.
1106	6.III.	18-30	V.Š.	*Zumberak:* 5. III. naša 34 div. likvidirala uporište Horvati na pruzi Zagreb — Karlovac. Zarobljeno 40 dom. i ustaša i 1 oficir. Ubijeno i ranjeno 20. Plijen: 2 pm., 35 puš., 10.000 metaka i druge spreme.[35] Napad na Zdenčinu nije uspio, naši gubitci: 7 mrtvih i 23 ranjena.[36]

[32] Odgovor Štaba korpusa od 8 marta glasi: »Kalničko područje obuhvaća kotareve: Križevački, Varaždinski, Ludbreški, Novomarofski i dio Koprivničkog. Vidi dok. br. 1—2, k. 119/1 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.

[33] Odnosi se na Centralni komitet Komunističke partije Hrvatske.

[34] Osječki odred imao je 7 marta 1944 god. 350 ljudi. Vidi dok. br. 1—2, k. 119/1 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.

[35] Napad na neprijateljsku posadu na željezničkoj stanici Horvati izvela je Omladinska NO brigada »Jože Vlahović«. Vidi dok. br. 112.

[80] Neprijatelja u Zdenčini napale su jedinice Osme divizije. Vidi dok. br. 8 i 46.

Broj	Datum	Sat	Kome	Sadržaj depeše
				Kordun: 5 III. jači neprijatelj prodro u Plaški i Tobolić. Zadati mu gubitci: 20 mrtvih i ranjenih.[37] *Hrv. Primorje:* 3 i 4. III. naša 13 div. vodila žestoke borbe kod Novog, Senja, Brinja i Krivog Puta. Nepr. imao gubitke: 55 mrtvih i 65 ranjenih. Naši gubitci: 4 mrtva, 10 ranjenih, 2 nestala.
1108	6.III.	18-00	X korp.	*Intendanturi X korpusa:* Provedite kampanju za pravljenje zemunica na vašem teritoriju i nastojte da vam budu viškovi hrane spremljeni na sigurnim mjestima. Nač. Ek. odj. major Magašić[38]
1110	7.III.	07-55	' VI, VIII i X korpusu	Javite koliko ste mobilisali novih boraca u februaru. U buduće javljajte svakog mjeseca,
1113	7.III.	12-30	V.Š.	*Zagorje:* 1. III. brigada »Braća Radić« odbila napad na oslob. teritorij i nanijela gubitke 50 mrtvih i ranjenih.[39] Neprijatelj napustio Sv. Ivan Zabno. *Moslavina:* 27. II. bačen u vazduh brzi vlak kod Sesveta.[40] Ubijeno 9, ranjeno 23 vojnika i civila. Uništena 3 vagona, teško oštećena lokomotiva i 5 vagona. Promet stajao 90 sati.

[37] Riječ je o prodoru dijelova 392 legionarske divizije. Vidi dok. br. 50.

[38] Mauricije (Moro)

[39] Iz izvještaja Trideset druge divizije vidi se da je Brigada toga dana vodila borbu na području Koprivnice protiv ustaša, koji su pritom imali 20 mrtvih i ranjenih vojnika. Vidi dok. br. 42.

[40] Vlak su minirali diverzanti Trećeg diverzantskog bataljona. Vidi dok. br. 61.

Broj	Datum	Sat	Kome	Sadržaj depeše
				Istra: 20. II. kod Buzeta prevrnut voz.[41] Uništena lokomotiva, jedan oklopni, dva putnička vagona. Pobijeno 107, ranjeno više vojnika. Uništena električna centrala u Santvicenti [Sv. Vinčenat]. Šteta se cijeni na 300,000.000. lira. *23. II.* kod Lipe ubijeno 15 vojnika i 2 konja, *24. II.* uništena električna centrala Vlaški.[42] Na cesti Motovun — Višnjan uništena 2 kamiona. *26. II.* iz zatvora u Rovinju naša talijanska četa[43] oslobodila 18 političkih zatočenika. Na cesti Trst — Buzet kod Gradišća pobijeno 37 Nijemaca.
1116	7.III.		VI korpusu	Major Zarković[44] otišao pred pet dana. Neozbiljno ste javili da trebate pedeset tona eksploziva. Pitali smo koliko trebate eksploziva da jednom izađete na pruge sa svim snagama i koliko dugo bi se takovom akcijom paralizovao saobraćaj.[45] Javite koliko Osječana ima sada u Osječkoj brigadi. Ako nije većina Osječana nema smisla brigadu nazivati Osječkom.

[41] Diverziju je izvršio Treći istarski NOP bataljon. Iz izvještaja Operativnog štaba za Istru vidi se da je poslije izvršene diverzije voz napadnut i da su Nijemci pritom imali 20 mrtvih i više ranjenih. Vidi tom V, knj. 24, dok. br. 42.

[42] Uništile su je jedinice Drugog istarskog NOP bataljona. Vidi tom V, knj. 26, izvještaj Operativnog štaba za Istru Štabu Jedanaestog korpusa NOVJ od 2 aprila 1944 godine.

[11] Iz sastava Prvog istarskog NOP bataljona

[44] Grujica Zarković, tada referent saniteta Šestog korpusa NOV Jugoslavije

[45] Štab Šestog korpusa odgovorio je na ovu depešu 12 marta sljedeće: »Za udar na glavnu prugu sa svim snagama potrebno je oko 5.000 kg eksploziva. Saobraćaj bi bio obustavljen 14 dana. Ranija depeša u vezi sa tim nije nam bila jasna.« Vidi dok. br. 1—2, k. 119/1 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.

Broj	Datum	Sat	Kome	Sadržaj depeše
1119	7.III.	07-15	V.Š.	U vezi vašeg upita potrebno je za Zagrebački korpus oko 20, za VI korpus 30, i za IV korpus 20 tona eksploziva. Saobraćaj bi mogli paralizovati za period 10 do 15 dana i kasnije bi mogli mjestimično sprečavati popravku pruge. Kad bi VI korpus imao jače protuoklopne topove za bunkere, vjerojatno bi mogao srušiti neki most na Savi. Osim toga, trebali bi eksploziva za XI korpus radi uništavanja cesta. Sav eksploziv bi trebali dobiti desetak dana prije akcije.
1126	8.III.		V.Š.	*Žumberak:* 6. III. vođene borbe na sektoru sjeverno od Pisarovine. Detalji još nepoznati.[46] *Banija:* 6. III. istočno od Gline vođene borbe. Ubijeno 6, ranjeno 20 Nijemaca. Plijen: 1 »Šarac«, nekoliko pušaka i radiost.[47]
1135	9.III.	21-52	V.Š.	Vojvodina, Slavonija natežu se oko granice. Slavonci su probili u kotar Županja, u kome nitko nije radio, ali im Vojvodani ometaju rad. Slavonci traže da im se pripoji taj kotar.
1136	9.III.	14-22	V.Š.	*IHrvatsko/ Zagorje:* Na Kalniku vođene borbe sa jednim njemačkim pukom i dvije bojne ustaša. Zadati im gubitci: 70 mrtvih i ranjenih. *Banija:* Iz Dvora neprijatelj nadirao prema okolnim selima a povukao se iz Kukuruzara prema Kostajnici.

[40] Vidi dok. br. 9/4, k. 426 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.
[47] Opširnije o tome vidi dok. br. 26.

Broj	Datum	Sat	Kome	Sadržaj depeše
				Kordun: 8. III. kod Plaškog pobijeno 95 legionara.[48] *Hrv. Prim^orje:* Neprijatelj napustio Plaše, Zlobin, Hreljin i Križišće.[4S>] Kod Plasa pobijeno 8, više ranjeno legionara.
1137	9.III.	16-00	X K.	Mislimo da bi neki Hrvat možda Hošteter[50] trebao biti komandant Zapadne grupe a Bulat Istočne grupe.[51] Javite vaše mišljenje.
1138	9.III.	16-00	X korp.	Ako je predviđeno mjesto za spuštanje materijala ugroženo, hitno javite novo. Radi dolaska eksploziva mislimo da predložite mjesto na Moslavini.[52]
1140	9.III.	16-00	VI korpusu	U vezi dolaska 32 div. na Bilo Goru javite možete li izvesti neke zajedničke akcije.[53] Također predložite kako i gdje možete sarađivati sa 33 div. koja je u Moslavini. Još niste javili vaše operativne namjere kako smo tražili.[54]

[48] Vidi dok. br. 50.

[49] Riječ je o privremenom napuštanju ovih mjesta. Vidi dok. br. 36 i 82.

[50] Vojko Hošteter. Poginuo 29 marta 1944 god. kao operativni oficir Desetog »zagrebačkog« korpusa NOV Jugoslavije.

[61] Rade Bulat ostao je i dalje komandant Zapadne grupe NOP odreda, dok je za komandanta Istočne grupe NOP odreda postavljen Nikola Kličković. Vidi dok. br. 40.

[52] Štab Desetog korpusa predložio je sljedeće mjesto: s. Grabovnica, put iz sela Grabovnica — s. Vučani, potok Vagovna, k. 114 (sekcija Čazma). Vidi dok. br. 1—2, k. 119/1 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.

[5:1] Do zajedničkih akcija jedinica Šestog korpusa i Trideset druge divizije tada nije došlo, jer je ova divizija poslije nekoliko dana izvršila pokret u Hrvatsko Zagorje. Vidi dok. br. 131.

[54] Štab Šestog korpusa javio je depešom od 12 marta sljedeće: »Ići ćemo na sekciju Miholjac, uslijed toga, kao i uslijed djelatnosti neprijatelja na sektoru Virovitica — Slatina, ne možemo sadejstvovati sa jedinicama Desetog korpusa. Za sadejstvo dolazi u obzir glavna pruga, Daruvar — Bjelovarski bazen.« Vidi knj gu depeša Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 1—2, k. 119/1.

Broj	Datum	Sat	Kome	Sadržaj depeše
1142	10JII.	09-45	V.Š.	1.) Najbolji aerodrom je na Krbavskom Polju (sekcija Gospić) sjeverno od Udbine.
				2.) Leži u pravcu jugozapad — sjeveroistok između pravca kota sedam sto šest (k. 706), sedam sto dvadeset šest [k. 726] i pravca kota 694, 872, dakle od ceste prema Stražbenici.
				3.) Na terenu ima malo snijega, ali je sposoban za spuštanje. Za 5 dana možemo na njemu prirediti uređaje za noćno spuštanje.
				4.) Sposoban je da primi teže aparate. Dužina 1200, a širina 600 metara.
				5.) Pored ovoga na istom prostoru imadu još 2 aerodroma i to:
				I. u pravcu jugozapad — sjeveroistok paralelno sa pravcem kota 706 i 726 tačno od kota 726 do gaja. Dužina 800, a širina 150 metara. Sposoban za manje aparate.
1142	10.	19-35	V.Š.	*II.* u pravcu jugoistok — sjeverozapad paralelno s pravcem kota 732 i kota 694, dužina 600, a širina 100 metara, za manje aparate.
				6.) Dva aerodroma uz manje popravke na Bjelom Polju kod Korenice (sekcija Gospić). *Prvi leži* u pravcu paralelnom sa pravcem kota 612 i kota 604 ispod slova »jelo« od riječi Bjelo Polje (na karti). Dužina mu je 1400, a širina 400 metara, sposoban za aparate srednje težine.
				Drugi u pravcu sjeverozapad, jugoistok, paralelno s pravcem kota 611 i kota 644. Leži odmah na sjeverozapad od kote 644 duž puta koji vodi od Škole. Dužina 800 metara, širina 300 metara. Sposoban za manje apa-

Broj	Datum	Sat	Kome	Sadržaj depeše
				rate. Na ova dva aerodroma ima sada više snijega.
1142	10.III.		V.Š.	7.) Pored toga uz veće popravke mogli bi urediti aerodrom za teške aparate na Krbavskom Polju jugoistočno od Laudonovog Gaja. Popravak bi trajao dulje, a samo mjesto je par puta bilo tučeno nepr. avijacijom.
1149	10.111	20-52	V.Š.	1.) *Materijal za XI* korpus treba spuštati kod Crne Vlasti u trokut što ga čine cesta Vrhovine — Babin Potok, nut koji se odvaja od te ceste za selo Crnu Vlast i staza koja ide od crkve na glavnu cestu. Sekcija Gospić: Na tome mjestu smo i do sada primali materijal. 2.) *Za 13 diviziju* treba bacati na polje kod Drežnice, na mjesto koje se zove Lug. (Sekcija Ogulin.) f 3.) *Za VI korpus* na livadu južno od sela Zvečevo između ceste i šumske želj. pruge. (Sekcija Slatina, južno od Voćina.) Tu su već primali materijal. 4.) *Za IV korpus:* na Kordunu — na cesti između sela Točak i sela Velimirovići sjeverozapadno od Veljuna. To je cesta Krnjak — Veljun — Blagaj — Slunj. Sekcija Karlovac. 5.) *Za X korpus:* javit ćemo naknadno jer izgleda da je ugroženo mjesto koje smo prije naznačili.[55]

[55] **Depešom od 9 februara 1944 god. Glavni štab NOV 1 PO Hrvatske označio je za spuštanje materijala Desetom korpusu sljedeće mjesto: Rasinja — Prkos južno od ceste Dudbreg — Koprivnica na livadi između kota 195 i 214 i Glibokog Potoka. (Podatak iz knjige depeša Glavnog štaba Hrvatske u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 4—2, k. 119/1.)**

Broj	Datum	Sat	Kome	Sadržaj depeše
				6.) *VIII korpus* će vam javiti direktno.[56] 7.) Ekonomska situacija kod 13 div. je teška.[57] Njoj bi trebalo najprije spuštati hranu.
1154	10.111.	13-44	V.Š.	Moslavina: 3.I1I. miniran vlak sa vojskom na pruzi Bjelovar — Garešnica kod [ž. st. Trnovitica] — Hercegovac.[58] Uništena lokomotiva i 4 vagona, oštećeno 5 vagona. Pobijeno 33, ranjeno 17 nepr. vojnika. Porušeno 80 m pruge. Promet stajao 120 sati. 4.III. miniran vojnički vlak na pruzi Bjelovar — Križevci kod st. Rovišće.[59] Uništena 3 vagona. Promet stajao 50 sati. Banija: 9.III. odbijen ispad nepr. iz Dvora. Pobijeno 24 vojnika i 1 njemački oficir, a više ranjeno.
1155	10.III.		V.Š.	Mjesto za spuštanje materijala Zagrebačkom korpusu istočno od Čazme na livadi između sela Grabovnica, potoka Vagovina i kote 114. (Sekcija Čazma.)
1160	1 O.III.		X korpusu	Vaša granica sa VI korpusom: ušće r. Ilove — r. Ilova do s. Siget — cesta Siget — Vel. Grđevac — kotarska granica do s. Bubanj — s. Brzaja — kot. granica između s. Sedlarica i s. Turmašica — kot. granica fdo] Drave kod s Škraklje. To jest po vašem prijedlogu.

[58] Za Osmi korpus materijal je spušten na području Tičeva.
[57] Vidi dok. br. 82.
[08] Minu su postavili diverzanti iz Trećeg diverzantskog bataljona. Vidi dnevnik Štaba Grupe diverzantskih odreda NOV Jugoslavije u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 2—4, k. 121.
[59] Vidi dok. br. 130.

Broj	Datum	Sat	Kome	Sadržaj depeše
				Usvajamo prijedlog za razgraničenje sa Slovencima ako su oni s tim saglasni. G.S.H.
1162	10.111. 11.III.	19-38	VI korpusu	Vaša granica s X korpusom: ušće r. Ilove — r. Ilova do s. Sigeta — cesta s. Siget — Vel. Grđevac — kotarskom granicom do s. Bubanj — s. Brzaja — kot. granicom između s. Sedlarice i s. Turmašice — kot. granicom do na Dravu kod s. Skraklje. Takvu smo granicu usvojili da kotarevi ostanu u cjelini. Granica sa Sremom: kotarevi Vukovar — Vinkovci — Županja uključivo. G.S.H.
1153	10.III.	15-10	VIII korp.	Javite odmah V.Š. mjesto gdje možete primati materijal sa padobranima.
1167	11.III.	1927	VI korpusu	Pobrinite se za dobru opremu i naoružanje te potrebnu vojnu obuku četa protiv pete kolone koja je formirana u Slavoniji. Tu četu treba pojačati da se pretvori u bataljon, jačine 250 ljudi.[60]
1171	12.III	16-00	VIII, VI, X, XI i V K., Gl. št. Slovenije	Pošto postoji mogućnost da neprijatelj upotrebljava nove vrsti oružja, naredite svima trupnim ljekarima da pažljivo posmatraju sve povrede. U slučaju bilo kakve naročitosti sastaviti točan opis povrede, izvršiti sekciju lješeva, prikupiti komadiće oru-

[00] Bataljon PPK (protiv pete kolone) formiran je 10 aprila 1944 god. u Voćinu, u prisustvu delegata Glavnog štaba (Stövo Hinić). Ljudstvo za ovaj bataljon uzeto je iz Dvanaęste i Dvadeset osme divizije i Zapadne i Istočne grupe NOP odreda Šestog korpusa. Brojno stanje Bataljona prilikom formiranja bilo je 130 ljudi. (Podaci iz naredbe Štaba Šestog korpusa u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 12—2/2, k. 474.)

Broj	Datum	Sat	Kome	Sadržaj depeše
				žja. Sav materijal najhitnije poslati San. otseku Vrh. štaba. Gen. major. Dr Nikoliš[61]
1180			V.Š.	*Pokuplje:* 6. III. Nijemci bombardovali Pisarovinu i Lasinju. *Bos. Krajina:* 9. III. Huška[62] razoru-
1180	12.III.	21-44	V.Š.	žao 18 žandarma između Cazina i Ostrošca. Ubijena 2, zarobljeno 15. *Kordun:* Vode se borbe jugoistočno od Plaškog.
1181	12.III.	19-03	V.Š.	U Hrvatskoj njemačka jedanaesta Luftwaffe Feld Division! Protiv saveznika operiše: sa aerodroma Pleso jugoistočno od Zagreba 60 »Štuka« i »Roda«. Sa aerodroma Jezdovac, jugozapadno Zagreba, 110 raznih, među njima štuke i bombarderi. Sa aerodroma Cerklje, zapadno od Brežica, 200 aviona, među njima lovci, bombarderi i 23 školska. Detalji dati engleskoj misiji.
1184	12.III.			U Brodu N.D.H. pilotska škola sa 26 školskih aviona.
1186	12.III.	08-33	VI korp.	Unaprijeđeni u čin pukovnika: Antić Vinko, Stanivuković Milan,[63] u čin potpukovnika: Nenezić,[64] Jerković,[65] Zarković, Marinković Ivo,[66] Crnobrnja Bogdan. U čin majora: Vukomanović Pavle, Pavlović Rade, Bog-

[01] Gojko
[82] Huška Miljković, tada komandant Unske operativne grupe. Vidi tom V, knj. 19, dok. br. 26.
[03] Narodni heroj Milan Stanivuković. Poginuo 28 prosinca 1944 god. u borbi protiv Nijemaca, Čerkeza i ustaša kao komandant Dvanaeste divizije.
[04] Radojica
[05] Mate
[00] Narodni heroj Ivo Marinković. Poginuo u Slavoniji 1944 godine.

Broj	Datum	Sat	Kome	Sadržaj depeše
				danović Jovan, Miščević Mihajlo, Joka Milan, Kreča Dušan, Senjuk Ivan,[67] Ćorković Dušan, Sužnjević Nikola.
1187	12.III.	08-00	IV, VI, VIII, X i XI korpusu	Neprijatelj ubacuje svoje špijune u naše redove sa zadatkom da se približe štabovima i da razorno djeluju, U tu svrhu šalju razne specijaliste — stručnjake. O tome smo vas već ranije upozorili. Ustanovili smo da se neki štabovi korpusa i divizija ne pridržavaju našeg upozorenja. Ukoliko ustanovimo da se i nadalje podržavaju ovakve nesavjesnosti, činit ćemo odgovornim komandanta i komesara korpusa. Svi novodošli vojnici, oficiri, podoficiri i civili sposobni za borbu moraju proći kroz borbe. Od toga kako će se pokazati u borbi zavisit će njihova unapređenja.
1188	12.111.08-00		V.Š.	Iz Njemačke u Varaždin stigla motor. teška artiljerija.
E.O. Br. 11.III.44.				*Nacionalnom komitetu* Prvo: Narod se na oslobođenoj teritoriji ne može prehraniti, makar se vojska hranila samo iz magazina. Drugo: Minimum koji je potreban za prehranu naroda za tri mjeseca: za šest stotina osamdeset devet hiljada ljudi isto toliko kilograma masti i 3100 vag. žita, te 615.000 pari cipela i odijela, od toga 40% za žene i 30% za djecu.

[07] Narodni heroj Ivan Senjuk. Poginuo kao komandant Dvanaeste NOU brigade kod Grubišnog Polja, 22 avgusta 1944 godine.

Broj	Datum	Sat	Kome	Sadržaj depeše
				Treće: Minimum potrebnog najnužnijeg sjemenja za proljetnu sjetvu vagonima: ječam 200, pšenica 50, proso 50, krumpir 80, djeteline 40, konoplje 25, lan 20, povrtno sjemenje 5 koje treba poslati avionom — naročito sjeme kupusa. Četvrto: Minimum najnužnijeg oruđa za proljetne radove komada: 15000 plugova običnih laganih, tri hiljade sijačica i 3000 okopača za kukuruz, 50000 motika, 50000 kosa, 50000 srpova i 30000 raznih turpija. Smrt fašizmu — sloboda narodu! Izvršni odbor Zavnoha[68]
1096	13.III.	13-20	V.Š.	*Pokupfe: 9. III.* 15 štuka bombardovalo Pisarovinu, Lasinju i okolna sela. Bilo žrtava, porušili školu u Gradcu. *Banija: 11. III.* na sektoru Petrinje ubijeno 10, ranjeno 12 nepr. vojnika. Plijen: 2 »Šarca« i druga sprema. 12.III. odbijen 1 ispad. Kod Kostajnice neprijatelj zauzeo 3 sela. *Kordun: 11. III.* odbijeni manji ispadi od Karlovca, 12.111. kod Plaškog neprijatelj zauzeo Blata. *Gorđki Kotar: 12. III.* odbijeni napadi od Zlobina, Novog i Brinja.[69] Nepr. imao 52 mrtva i 57 ranjenih. Iz Ogulina nepr. prodro u Goricu.[70] Lika: 12.111. manje borbe sjeverno od Gospića.

[08] **Zemaljsko antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Hrvatske**
[69] **Vidi dok. br. 82.**
[70] **Vidi dok. br. 60.**

Broj	Datum	Sat	Kome	
1198	13.III.	15-55	VIII K.	Treća brigada XIX div. vraća se na sektor Bruvno — Mazin, a štab div. sa ostalim snagama odlazi u sjever. Dalmaciju.[71]
1201	13.III.	15-40	VIII K.	Slažemo se da Breka bude komandant, a Uzelac komesar III brig. XIX div. ukoliko se Gvardiol ne bi vratio na staru dužnost, inače Breka v.d. komandant. Kuda namjeravate s Gvardiolom.[72]
1210	14.III.	12-30	V.Š.	*Kordun 13. III.* na sektoru Ogulina ubijeno 15, ranjeno 15 nepr. vojnika. Uništen 1 kamion. Lika 13.III. u borbama kod Perušića ubijeno i ranjeno 35 ustaša. Kod Brinja ubijeno 30 legionara.[73] Uništen 1 kamion, 1 auto.
1211	14.III.	17-45	VI, X i VIII korpusu	U naredbe štabova ne treba stavljati stvari koje moraju ostati u strogoj tajnosti i ne tiču se svih kojima se naredbe dostavljaju. Tako na pr. jačina i sastav novoformiranih jedinica, organizacija specijalnih poslova — kao prebacivanje savezničkog materijala itd. To treba riješiti posebnim dopisom onome koga se tiče.
1215	14.III.	17-01	V.S.	29. II. jedinica naše 13 div. u autu na cesti Senj — Novi ubila velikog žu-

[71] Dotada je Treća brigada dejstvovala na području Široka Kula, Druga brigada Devetnaeste divizije na liniji Bruvno — Mazin, a Prva brigada iste divizije na Bukovici. Opširnije o tome vidi dok. br. 9 i 41 u ovoj knjizi i knjigu depeša Štaba Jedanaestog korpusa NOV Jugoslavje u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 2/1, k. 572.

[72] Stab Osmog korpusa odgovorio je na ovu depešu 20 marta: »Major Gvardiol biće raspoređen za komandanta brigade čim ozdravi.« Vidi knjigu depeša (primljenih) Glavnog štaba Hrvatske u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 1—2, k. 119/1.

[73] Iz izvještaja Trinaeste divizije od 22 marta vidi se da su ovi legionari ubijeni u borbi koja je vođena 12 marta. Vidi dok. br. 82.

Broj	Datum	Sat	Kome	Sadržaj depeše
				pana Ličke župe iz Gospića čuvenog krvnika ustaškog bojnika Juricu Frkovića sa 2 pratioca a 3 pratioca zarobili.[74] Za odmazdu ustaše objesile u Gospiću 24 zarobljenika partizana, a u Otočcu 2 partizana i 1 člana N.O.O.
1216	14.III.	19-45	VI korpusu	Komesar našega štaba upozorio vas je da nas točno obavještavate o svemu što se kod vas događa u pogledu operacija. Vi nas, međutim, obavještavate samo o akcijama koje uspiju, — kako sami kažete. U buduće držite se naših naređenja.
1220	15.111.	12-14	VI korpusu	Dr Žarković postavljen za šefa saniteta otsjeka našeg štaba. Kad svog zamjenika[75] uvede u posao, treba da obiđe X korpus na putu za naš štab.
1221	15.III.	10-55	X korpusu	Po vašim depešama se vidi da su na Kalniku vođene samo manje borbe, da nije bilo naročite opasnosti i da je 32 div. bez razloga prešla u Bilo Goru.[76] Izgleda da slabo procjenjujete situaciju čega se treba čuvati. Na nepr. aktivnost treba odgovoriti još jačom aktivnošću a ne naprosto izmicanjem jedinica. Ovo je dozvoljeno samo u slučaju ozbiljne opasnosti od jačeg opkoljavanja.

[74] Prema izvještaju Štaba Trinaeste divizije od 2 marta Frković je ubijen 28 februara. Vidi dok. br. 4.

[is] Namjesto Grujice Zarkovića došao je za referenta saniteta Šestog korpusa Anđelko Kučišec-Stojan.

[70] Vidi dok. br. 42.

Broj	Datum	Sat	Kome	Sadržaj depeše
1222	15.III.	10-00	VIII korpusu	Slažemo se da Peko Bogdan bude zamjenik kom. korpusa. Tražite odobrenje V.Š. kao i za komesara IX div. Kovačevića.[77] Nas izvijestite da li je usvojeno. Doznali smo da je Kuprešanin u V korpusu. Tko je vaš načelnik.[78] Zašto o tome niste izvijestili. Pošaljite u naš štab artiljeriskog potpukovnika Krauta.[79]
1223	15.III.	15[h]	V.Š.	*Zagorje: 11 III.* napadnuta kolona na cesti Križevci — Koprivnica kod D. Rijeke.[80] Ubijeno 30, ranjeno 90 Nijemaca. *Banija: 14. III.* neprijatelj napustio cestu Kostajnica — Petrinja i uporišta Gore i Bačugu kod Petrinje.[81] *Kordun:* Na sektoru Ogulina presječena komunikacija Josipdol — Plaški. Oslobođena sva sela sjev.ist. od rijeke Dretulje. Zaolijenjena komora Drugog bataljona 846 puka 392 legion. divizije. Ubijeno 20, zarobljeno 6 legionara i 18 kola hrane. Borbe se nastavljaju.[82] *Hrv. Primorje:* Otok Rab slobodan.[83] *Bos. Krajina:* U Bihaću ustaška mo-

[77] Andro Kovačević predložen je za političkog komesara Devete divizije. Dotada je bio vršilac dužnosti političkog komesara u toj diviziji. Vidi dok. br. 1—2, k. 119/1 u arhivi Vojnog istoriskog inst tuta.

[78] Milan Kuprešanin nije bio u Petom korpusu. On je bio Načelnik Štaba Osmog korpusa.

[76] Božidar

[80] Napad na ovu kolonu izveo je jedan bataljon NO brigade »Matija Gubec«. Vidi dok. br. 42.

[81] Vidi dok. br. 3/1, k. 813 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.

[82] Vidi dok. br. 81.

[83] U istorijatu 392 legionarske divizije piše o tome sljedeće: »Ostrvo Rab, čiji je južni vrh udaljen svega oko 2 km od Jablanca, pretstavljalo je stalnu opasnost, za posadu Jablanca. Pošto je ostrvo Rab bezuslovno moralo biti uključeno u odbranu obale>, 20. 3. su se iskrcale na isto 2 čete 847 grenadirskog puka i 20 i 21.3. izvršile čišćenje ostrva naišavši na slab otpor neprijatelja ...«

Broj	Datum	Sat	Kome	Sadržaj depeše
				bilizacija nije uspjela, već se 150—200 mladića javilo u našu Muslimansku brigadu. *Lika: 13. III.* odbijen napad četnika kod V. Popine. Ubijeno 15 četnika.
1227	15.III.	16-00	VIII korpusu	*Za Terzića:* U Slavoniji bez naročite promjene osim većeg prolaza nepr. trupa.[84] U X korpusu sa Bilo Gore otišla 32 div. u Zagorje.[85] Na Baniji neprijatelj napustio cestu Kostajnica — Petrinja, Gore i Bačugu. Na Kordunu 8 div. ofanzivno djeluje na sektoru Plaškog.[86] Huška uhvatio ust. satnika Grabovca, por. Herakovića i još neke. XIII div. vodi stalno manje borbe. Ostalo bez promjene.
1232	16.III.	12-14	VI korpusu	V.Š. traži prebacivanje hrane s vašeg sektora na Motajicu. Obavijestite V.Š. direktno o mogućnosti prebacivanja. Nas o tome isto obavijestite G.Š.H.
1233	15.III.	17-45	V.Š	Mi smo nastojali prebacivati hranu sa sektora VI korpusa ali nismo mogli radi prisustva velikih nepr. snaga na pruzi. VI korpus može vas redovno obavještavati o situaciji na pruzi. ' G.Š.H.
1234	16.III.	07-30	VI, VIII i X korpusu	Javite što ste poduzeli u vezi tačke 8c — dopisa o načelnim taktičkim uputstvima od 13. II. op. br. 11 i kakove ste rezultate postigli.[87] Mnogo koristite u gornjoj tački određenu taktiku prepada u pozadini s manjim

[81] **Vidi dok. br. 28, 65, 70 i 122.**
[85] **Vidi dok. br. 131.**
[88] **Vidi dok. br. 81.**
[87] **Stab Osmog korpusa odgovorio je isti dan depešom sljedeće: »Taktičke zadatke dobili smo 8.III. i na osnovu njih izrađujemo za naše jedinice«. Vidi knjigu depeša Glavnog Štaba Hrvatske u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 1/2, k. 119/1.**

Broj	Datum	Sat	Kome	Sadržaj depeše
				grupama, dobro naoružanim i po potrebi obučenih u nepr. uniforme. Tu vrstu taktike koristite naročito kad nema uslova za operacije s većim jedinicama a i u njima treba je kombinovano primijeniti.
1235	16.III.	07-30	VIII korp.	Za Terzića: Pošalji po tvome pratiocu opširan pismeni izvještaj o stanju u Korpusu kao i po svim pitanjima koja si trebao urediti u V.Š.[88]
1236	16.III.	07-37	VIII korp.	Po Terzićevom pratiocu pošaljite nam jedan milion Lira. Ukoliko budete trebali poslat ćemo vam kuna.
1240	16.III.	10-45	VI korpusu	Ako radi prisustva većih nepr. snaga ne možete vršiti većih operacija, upotrijebite vaše snage za svestranu aktivnost u manjim grupama. Znači, da trebate aktivirati brigade, bataljone pa i čete u svim pravcima, ali tako da suviše ne rasturate brigade, da bi po potrebi mogli brzo imati udarnu snagu. Dakle, treba slati brigade na manje akcije, povremeno upućivati bataljone na zasjede, prepade itd.[89]
1247	16.III.	17-15	V.Š.	*Banija: 15. III.* odbijen ispad iz Dvora u okolna sela. Ubijeno 3 ofic. i nekoliko vojnika. Na sektoru Petrinje naše snage vršile napad.[90] *Kordun: 15. III.* Kod Ogulina odbijen napad 846 ouka 392 div. i 1 lovač. dopun. puka u pravcu oslobođene teritorije.[91] Neprijatelj, gubitci: preko

[88] **Vidi dok. br. 7/3, k. 112 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.**
[80] **O dejstvima jedinica Šestog korpusa u drugoj polovini marta vidi dok. br. 47, 54, 64, 66, 70, 118, 122 i 123.**
[90] **Riječ je o napadu na Glinsko Novo Selo. Vidi dok. br. 49.**
[91] **Vidi dok. br. 81.**

				Sadržaj depeše
				250 izbačenih iz stroja. Na položaju nađeni su 1 potpukovnik, 2 oficira, 100 vojnika. Zarobljen 1 oficir, 2 podof. i 10 vojnika. Od plijena do sad nađeno 5 teških bacača, nekoliko šaraca i ostale spreme. Naši gubitci: 35 mrtvih, 65 ranjenih. Naročito se istakao Omladinski bataljon I brig. VIII div.
1248	16.III.	17-17	Gl. št. Slove-n[ije]	Ishrana naše XIII div. veoma je teška na njihovom terenu. Molimo javite može li se s vašeg terena na koji bilo način doći do izvjesnih količina hrane i koje. G.Š.H.
1252	16.III.	10-12	X korpusu	Vaš bataljon prebacit će vam 120 šmajsera, 15 puškomitr., oko 1000 pušaka i 18 mitr. usposobljenih za p.avionsko gađanje, sve sa municijom. Materijal će prebacivati preko Save vjerovatno u noći između devetnaestog i dvadesetog. Morat ćete s jačim snagama prihvatiti na Savi. Ako bude moguće te vaše snage trebaju ujedno dovesti do Save hranu koju će preuzeti Turopoljska brigada.[92]
1257	17.III.	16-30	Zumberak	Jedan bataljon iz X korpusa prebacivat će preko Turopolja vjerojatno u noći između devetnaestog i dvadesetog veću količinu oružja u Moslavinu. Vaša Turopoljska brigada će osiguravati transport i od Save dopremiti hranu koja će biti prebačena iz Moslavine. Javite hitno kakova je

[82] Prebacivanje hrane preko Save bilo je uslijed poplave onemogućeno. Vidi dok. br. 1—2, k. 119/1 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.

Broj	Datum	Sat	Kome	Sadržaj depeše
				mogućnost prebacivanja preko Save. Pouzdano dan prebacivanja javit ćemo naknadno.
1261	17.III.	19-24	V.Š.	*Banija: 14. III.* kod Dvora ubijeno je 23 nepr. vojnika, 3 oficira, a ranjeni evakuisani u 3 kamiona. *Turopolje:* neprijatelj prodro u Kravarsko.
1262	17.III.	16-30	II obal. sektoru	Za Manolu.[93] Štab Mornarice može slati depeše preko nas. Naredili smo da VIII korpus pošalje jednu jaku četu na Dugi Otok. Na Rab ne možemo upućivati ništa.
1263	17.III.	15-11	VIII korpusu	Pošaljite jednu dobru četu politički sigurniju na Dugi Otok. Najbolje da je uzmete od XIX div. Treba uspostaviti veću sigurnost na otoku radi prebacivanja materijala. Konkretno uredite sa Štabom Mornarice.
1266	17.III.	19-57	V.Š.	Zarobljeni tvrde da su 1. kozačku diviziju organizovali Krasnov i Vlasov u Šepetovki i Mlavi u Poljskoj i u Berlinu od zarobljenika crvenoarmejaca. Ništa više ne znamo.
1267	17.III.	17-15 22-00	V.Š.	Od 5 do 15 marta naša 8 div. i Plaščanski odred vodili krvave borbe sa ojačanim 846 pukom 392 pješad. divizije, prvim lovačkim erzac pukom i 33 ustaš. bojnom oko Plaškog.[94] Ubijeno 394, ranjeno preko 350, zarobljeno je jedan oficir i 19 vojnika. Plijen dosta velik. Naši gubitci: 63 mrtva, 173 ranjenih, 30 promrzlih.

[83] **Srećko Manola**
[91] **Vidi dok. br. 81 i 93.**

Broj	Datum	Sat	Kome	Sadržaj depeše
				Pored Omladinskog bataljona Prve brigade naročito se istakla Treća (plaščanska) brigada. Borbe se nastavljaju. Avijacija i velik snijeg jako ometaju, glavni uzrok gubitcima je artiljerija.
1270	17.III.	17-15 19-50	V.Š.	Već 2 dana prolaze kolone, tenkovi i kamioni cestom Zagreb — Varaždin za Mađarsku.[95] U Resniku, istočno od Zagreba, smještene njemačke avijatičke trupe.
1272	17.III.	19-00	V.Š.	Imamo velikih teškoća oko održanja jedinica u Gorskom Kotaru jer nemaju hrane. Ukoliko će avion dolaziti, 13 diviziji trebali bi najprije spuštati hranu.
1273	17.III.	18-45	V.Š.	Preko VI i X korpusa idu jaki kontingenti Nijemaca za Mađarsku. Korpusi nemaju eksploziva da im ruše pruge i ceste.
1277	17.III.	18-45	G.Š. Slovenije	Na našem teritoriju njemačke divizije: 1 planinska: Kostajnica — Sisak — Petrinja. Izgleda otišla pravcem Zgb. — Varaždin. 1 kozačka: Zagreb — Karlovac — Ogulin. 8 SS. konjička oko Osijeka. 118 lovačka: srednja Dalmacija, 162 legionerska: Novi — Sušak — Rijeka, 173 rezervna oko Vinkovaca, 187 rezervna: Slavoniia, 264 pješadijska: sjever. Dalmacija, 297 pješadijska: Zagorje, 367 pješadijska: Zagreb — Banova Jaruga, 373 hrv. pješad.: Bihać — Srb, 392 hrv. pješad.: Ogulin — Senj. Sve su smanjenog sastava.

[85] **Vidi dok. br. 129.**

Broj	Datum	Sat	Kome	Sadržaj depeše
1279	17.III.	19-40 09-30	Štabu Mornarice	Manola tražio da vam javljamo ciljeve za bombardovanje za saveznički bombašku komandu: *oni su: prvo:* aerodrom Borongaj, istočno od Zagreba, a malo zapadno od sela Vukomerec, sa 80 aviona. *Drugo:* aerodrom jugoistočno od Zagreba sa obje strane puta između sela Pleso i kote 107 kod Sinokoše, sa 60 aviona. *Treće:* aerodrom jugozapadno od Zagreba sa obje strane puta kroz selo Jezdovec počev od kote 123, pa na sjeverozapad do kraja sela, sa 110 aviona a ponekad 200 aviona. *Četvrto:* aerodrom zapadno od Brežice a sjeverno od ceste Krška Vas — Cerklje, sa 200 aviona.
1255	17.III.	19-41	V.S.	*Maršalu drugu Titu* Vama druže maršale i Nacionalnom komitetu liječnici Narodno-oslobodilačke fronte Hrvatske šalju sa svog Prvog kongresa[98] najtoplije pozdrave i svečano obećanje da će sva svoja nastojanja i brigu uložiti da sanitetska pomoć vojsci i narodu bude što bolja, da posluži velikim ciljevima pravedne narodne borbe. *Antifašističkom vijeću narodnog oslobođenja Jugoslavije* Sa Prvog kongresa liječnika Narodno-oslobodilačke fronte Hrvatske upućujemo vam tople pozdrave, uvjereni da ćemo iz njega crpiti nove snage i uspjeti da uz rastuće snage narodnog ustanka sve do pobjede

[90] Kongres je održan u drugoj polovini februara 1944 god. u oslobođenoj Glini. Na završetku kongresa upućen je proglas svim sanitetskim radnicima Hrvatske. Vidi Zbornik dokumenata sanitetske službe u NOR-u, knj. 2.

Broj	Datum	Sat	Kome	
				jednako pojačamo i usavršavamo vojnu i civilnu sanitetsku službu na korist naših boraca i napaćenog naroda.
				Centralnom komitetu Komunističke partije Jugoslavije Sa Prvog kongresa liječnika Narodno-oslobodilačke fronte Hrvatske pozdravljamo vas rukovodioce Komunističke partije Jugoslavije, koja smjelo nosi barjak Narodno-oslobodilačke borbe. Uvjeravamo vas da ćemo sa svoje strane doprinijeti sve da olakšamo tegobe naših drugova ranjenika i bolesnika i da pomognemo pri očuvanju zdravlja napaćenog naroda.
1255			V.Š.	*Zemaljskom antifašističkom vijeću narodnog oslobođenja Hrvatske* Sa Prvog kongresa liječnika Narodno-oslobodilačke fronte Hrvatske šaljemo vam tople pozdrave i uvjerenje da ćemo iz njega crpiti nove snage i uspijeti da uz rastuće snage narodnog ustanka sve do pobjede jednako pojačavamo i usavršavamo vojnu i civilnu sanitetsku službu, na korist naših boraca i napaćenog naroda.
1291	18.III.	14-19	V.Š.	*Drugu maršalu Josipu Brozu-Titu, predsjedniku Vlade. Položaj* U ovo vedro sunčano jutro, nosilac Tvoga imendana i preteča proljeća u prirodi, šaljem Ti u ime našeg Izvršnog odbora najsrdačnije čestitke, izražavajući Ti i ovom prilikom najdublju zahvalnost za Tvoj neumorni uspješni rad u buđenju našeg hrvatskog narodnog proljeća i u pro-

Broj	Datum	Sat	Kome	Sadržaj depeše
				cvatu čitave naše nove federativne države Jugoslavije. Vladimir Nazor, preds. ZAVNOH-a
1298	18.III.		V.Š.	*Moslavina: 8. III.* miniran transportni vlak sa hranom na pruzi između Zagreba i Dugog Sela.[97] Uništeno 6 vagona, oštećena lokomotiva i ostali vagoni. Porušeno 30 m. pruge. Promet obustavljen 14 sati. *Banija:* 15. III. miniran transportni vlak između Siska i Sunje.[98] *Bos. Krajina:* 16. III. Prva muslimanska brigada prekinula prugu između Bos. Krupe i Otoke. Kod Ostrožca zarobila 2 Nijemca, 2 ustaša, 4 legionara sa oružjem, spaljen jedan kamion.
1306	19.III.	14-30	V.Š.	*Titu.* — Situacija ishrane u Gorskom Kotaru očajna. Vojska gladuje, u narodu smrtni slučajevi od gladi. Zbog snijega ne može se probiti put za slanje hrane. Neprijatelj nudi aprovizaciju. Ako je ikako moguće trebalo bi odmah baciti hrane na taj teren avionima. Bakarić
1307	19.III.	14-30	V.Š.	*Moslavina:* 18.3. napali njemačku kolonu kod Hercegovca.[99] Ubijeno 32

[97] Vlak su minirali diverzanti Trećeg diverzantskog bataljona. Vidi dok. br. 130 i dok. br. 2—4, k. 121 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.

[98] Vidi dok. br. 148.

[99] U knjizi depeša Glavnog štaba primljenih od jedinica piše o tome sljedeće: »1 brigada 33 div. napala jednu neprij. kolonu kod Hercegovca. Plen 2 p.mitralj., 30 pušaka, 3 pištolja i 2000 metaka. Ubijeno 3 nepr. vojnika, naši gubici 1 mrtav, 1 ranjen i 1 nestao«. Međutim, iz izvještaja Štaba Desetog korpusa od 31 marta, Trideset treće div zije od 25 marta i bojne relacije Prvog zbornog područja za mart 1944 god. vidi se da je ova borba vođena 14 marta između Prve brigade Trideset treće divizije i neprijateljske posade iz Hercegovca (dijelovi Prvog gorskog zdruga). Opširnije o tome vidi dok. br. 100 u ovoj knjizi i dok. br. 3/1—2, k. 58 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.

Broj	Datum	Sat	Kome	Sadržaj depeše
				Nijemca. Plijen: 2 puš. mitr., 30 pušaka i druge spreme. *Kordun:* 18. III. odbijeni napadi od Belaja i Generalskog Stola i kod Plaškog.[100] Pobijeno 15, ranjeno 20 nepr. vojnika.
1318	19.III.	19-10	V.S.	Naš štab treba hitno popuniti. Osim komandanta i komesara imamo pomoćnika načelnika, koji vrši posao načelnika, pom. načelnika i šefa oper. otsjeka jer je naš otišao u VI korpus za načelnika štaba.[101] Predlažemo za načelnika našeg štaba Pavla Jakšića, za komandanta XI korpusa Milana Kuprešanina, za načelnika VIII korpusa potpukov. Kleut Pericu — sada kom. 35 div. a na njegovo mjesto potpuk. Popović Tomu — sada šefa oper. otsjeka XI korpusa. Da li se slažete.[102]
1319	19.III. 20.III. 21.III.	12-36	VI korpusu	*Za komesara:* U mjesecu januaru i februaru jedinice vašeg korpusa ubile su 1456 neprijateljskih vojnika, ranile 187, a zarobile 177. Zaplijenili ste 6 topova, 3 bacača, 34 t. mitraljeza, 23 p.mitraljeza i 505 pušaka. U istom vremenu izgubili ste 276 mrtvih boraca, 578 ranjenih i 3 nestala. U oružju je izgubljeno: 1 bacač, 3 t. mitraljeza, 4 p.mitr. i 25 pušaka. Sa ovakvim rezultatom ne može

[100] Vidi dok. br. 3/2, k. 119 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.

[101] Komandant Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske bio je Ivan Gošnjak, politički komesar Rado Zigić. Pomoćnik načelnika bio je Bogdan Oreščanin. Za načelnika Štaba Šestog korpusa otišao je Mate Jerković, koji je dotada bio šef Operativnog otsjeka Glavnog štaba.

[102] Za komandanta Jedanaestog korpusa postavljen je Pavle Jakšić. Prijedlog za ostale drugove nije usvojen, oni su ostali na dužnostima koje su dotada vršili. Vidi dok. br. 1/2, k. 119/1 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.

Broj	Datum	Sat	Kome	Sadržaj depeše
				se biti zadovoljan. Uopće se Korpus sporo razvija. Plan koji smo postavili[103] niste ni pokušali ostvariti i u tome vam nikakvi izgovori ne pomažu. Žalite se da mobilizacija sporo ide. Nemojte očekivati uspješnu mobilizaciju ukoliko ne budete izvodili oneracije tamo gdje treba da mobilišete. Odmah izvijestite kakve imate operativne namjere i koliko ste mobilizirali u mj. januaru—februaru.[104] Zigić
1321	20.III.	19-15	V.Š.	*Zagorje: 14.111.* miniran oklopni vlak na pruzi Križevci — Bjelovar. Oštećena lokomotiva i nekoliko vagona. *Kordun: 19. III.* kod Generalskog Stola zarobljeno 15 Nijemaca. 19.III. *oko 13:i0 sati* preko Korduna preletili savezn ički avioni koji su bombardovali Grac i Celovec. Jedan od njih zaostao, bacio devet bombi po

[103] Depešom od 3 januara 1944 god. Glavni štab Hrvatske postavio je Štabu Šestog korpusa sljedeće zadatke: »Sa glavnim snagama dejstvujte na pruzi Novska — Brod — Vinkovci i Brod — Osijek. Pomoćnim snagama, jednom grupom dejstvujte u Podravini na prostoru Virovitica — Našice — Drava, a drugom grupom u Posavini na prostoru Okučani — Brod — Sava — sa ciljem širenja ustanka i mobilizacije«. O izvršenju ovih zadataka vidi tom V, knj. 23, dok. br. 8, 20, 23, 26, 31, 59, 83, 115 i 128 i knjigu depeša Glavnog štaba Hrvatske u arhivi Vojnog istoriskog inst tuta pod reg. br. 4—2, k. 119/1.

[104] Na ovu depešu odgovorio je Štab Šestog korpusa 24 marta sljedeće: »Naš operativni plan u sadašnjoj situaciji: sa 28 div., tri odreda i jednom četom diverz. bataljona produžiti stalne napade na nepr. kolone na liniji: Banova Jaruga — Daruvar — Virovitica — Donji Miholjac. Sa 12 div., dva odreda i dVe čete diverz. bataljona izvršiti diverziju glavne pruge Zagreb — Beograd na sektoru Brod — Vinkovci, te napadati vlakove. Pripreme za tu diverziju već su izvršene. Nakon prolaska Nijemaca likvidirati prema situaciji Slatinu i vršiti mobilizaciju u Podravini ili u saradnji sa Desetim korpusom napadati uporišta u Daruvarskoj kotlini također u cilju mobilizacije. Dosad operacije u cilju mobilizacije nisu se mogle vršiti iz čisto vojničkih razloga. U mjesecu januaru i februaru mobilisali smo nešto manje od 700«. Vidi knjigu primljenih depeša Glavnog štaba Hrvatske u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 1—2, k. 119/1.

Broj	Datum	Sat	Kome	Sadržaj depeše
				500 kilograma u selo Slivnjak na zaselak Tumbasi, pa se vratio. Ranjene 3 žene, kontuzovano troje djece, porušene 4 kuće.
1322	22.III.	11-16	X korpusu	*Za komesara:* Iz izvještaja koji su primljeni preko radiograma i koje ste poslali poštom vidi se da Korpus sporo napreduje.[105] Neaktivnost Korpusa i slabo procjenjivanje vojničke situacije umnogome su uzrok tome. Štab je već jednom upozoren da je neprijatelj shvatio u kakvom se položaju nalazi, te je razvio maksimalnu agitaciono-propagandnu djelatnost, a u vezi s tim vrši i vojničke akcije. Štabu je skrenuta pažnja na potrebu veće vojničke aktivnosti. Međutim, ni do danas to se ne osjeća i ima se utisak da štab ne umije da iskoristi povoljne vojno-političke momente i da realizuje ogromnu snagu kojom raspolaže. Neprijatelj je uspio da potpuno paralizira širenje ustanka i mobilizaciju. O tome najbolje govori broj mobiliziranih u februaru mjesecu.[106] Bilo je za očekivati da ćete vi u vrlo kratkom vremenu stvoriti 3 divizije sa po 3 brigade. Nije pravilna vaša orijentacija na iščekivanje oružja od drugih jedinica. Vi morate shvatiti da su se sve naše jedinice same naoružale. Isti uslovi i mogućnosti postoje i za vas. Naravno, da ćemo vam u tom pogledu i mi pružiti izvjesnu pomoć,

[105] Vidi dok. br. 3 i 129 u ovoj knjizi i dok. br. 1—2, k. 119/1, u **arhivi Vojnog istoriskog instituta.**

[100] Prema nepotpunim podaoima Deseti korpus je u februaru mobilisao oko 50 novih boraca. Vidi dok. br. 1—2, k. 119/1 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.

Broj	Datum	Sat	Kome	Sadržaj depeše
				što je već i dosad činjeno. U vašim izvještajima malo se dodirujete stanja u pozadini.[107] To je jedan od vaših zadataka da utičete svojim radom na organizovanje pozadine i popularizovanje linije Narodnooslobodilačke borbe. Prema izvještajima koje primamo vidi se da mnogi pojedinci u pozadini i nadalje čine propuste i pogreške. To se mora energično onemogućiti. Javite da li funkcioniše aparat vojne oblasti. Zigić
1325	20.III.	14-	VIII korp.	*Br. 3.* Po vijestima VI i X korpusa Divizija »Princ Eugen« se nalazi u Slavoniji.[108] Velike njem. snage prolaze od Zagreba i Broda za Mađarsku. To su snage koje su prošle kroz Bosnu a neke i kroz Dalmaciju. Javite koje se nepr. jedinice nalaze sada u Dalmaciji.[109]
1330	20.III.	18-27	VI i X korpusu	Nastojte svim sredstvima i načinima zadržavati njemačke trupe koje prolaze za Mađarsku.[110] To ima veliki značaj jer one sigurno idu na Istočni

[107] Vidi dok. br. 3.

[108] Iz istorijata njemačke Sedme SS-divizije »Prinz Eugen« vidi se da je glavnina njenih snaga bila u martu 1944 god. u Bosni i to: Trinaesti puk na području Zenice i Jajca, Četrnaesti na području Rogatice. Jedan bataljon ove divizije dejstvovao je krajem marta na široj prostoriji Senja. Vidi dok. br. 164 i 165 u ovoj knjizi i dok. br. 4/2, k. 72 A i 2/5, k. 10 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.

[108] U Dalmaciji su se tada nalazile sljedeće neprijateljske jedinice: njemačka 118 lovačka i 264 pješadiska divizija, manji dijelovi Sedme SS-divizije »Prinz Eugen« i 369 i 373 legionarske divizije, Prvi puk divizije »Brandenburg«, Šesti i Sedmi ustaški zdrug, dijelovi Devetog posadnog zdruga, jedinice Dinarske četničke oblasti i niz drugih jedinica Obalske artiljerije i mornarice. Vidi dok. br. 164 i 166 u ovoj knjizi i dok. br. 1/3, k. 73 A, 3/3 i 9/3, k. 73 B, 2/4 i 5/4, k. 74 A, mikrofilm »Minhen-5«, snimak 1289, 1291 i 1293, i H-V-488 — sve u arhivi Vojnog istoriskog instituta.

[110] O rezultatima napada na prolazeće njemačke snage vidi dok. br. 122, 129, 131, 151 i 154.

Broj	Datum	Sat	Kome	Sadržaj depeše
				front. Ako nemate eksploziva, rušite prugu običnim sredstvima.
1334	21.III.	7-	VI korp. i X korp.	Odlazak njemačkih trupa sa Balkana treba u vezi sa prodiranjem Crvene armije u Rumuniju iskoristiti za što veću i što bržu demoralizaciju domobrana i ustaša. To činiti letcima, usmenim širenjem vijesti po garnizonima o uspjesima Rusa i velikom povlačenju Nijemaca. Iskorištavajte demoralizaciju neprijatelja vojnički i politički, pozivajte domobrane na prelaz i predaju oružja i napadajte ih. Takvu kampanju produžavati.
1340	21.III.	17-08	X K.	7.) Javite gdje se nalazi Slovenska divizija koja je prošla kroz Zagorje.[111]
1341	21.III.	16-27	G.S. SI.	Molimo tražite našu 34 div. da preko vaše stanice pošalje izvještaj o situaciji na Zumberku.[112]
1345	21.III.	16-00	VI i VIII korpusu	br. 10.) Oblasnom narodnooslobodilačkom odboru za Slavoniju. VI korpus br. 8.) Oblasnom narodnooslobodilačkom odboru za Dalmaciju. VIII korpus »Po nalogu predsjednika Nacionalnog komiteta maršala druga Tita naredite okružnim narodnooslobodilačkim odborima da u najkraćem roku izvrše sljedeće:

[111] Odnosi se na Četrnaestu diviziju koja se tada nalazila u Štajerskoj. O njenom prolazu kroz Hrvatsko Zagorje u januaru 1944 god. v di tom V, knj. 23, primjedbu br. 6, uz dok. br. 120.

[112] O stanju na Zumberku u martu 1944 god. vidi dok. br. 20, 85, 107, 112, 117 i 125.

i

Sadržaj depeše

1.) Da organizuju obradbu sve privatne zemlje i zasijavanje žitaricom i usjevom, koji odgovara zemljištu.
2.) Da organizuju obradbu napuštene zemlje u korist N.O. Fonda.

3.) Da na vrijeme izvrše mobilizaciju i pravilnu raspodjelu tegleće marve sposobne za poljoprivredni rad.
4.) Da se pobrinu da poljoprivredni alat bude na vrijeme osposobljen i pravilno raspoređen u ovogodišnjoj poljoprivrednoj kampanji.

5.) Da odmah pristupe prikupljanju raznovrsnog sjemenja za ovogodišnju žetvu. Ovogodišnja poljoprivredna kampanja treba da se sprovede pod parolom: sve za pobjedu.

6.) Izvršiti popis sve obradive zemlje sa inventarom: plugovima, ralicama, vršalicama i drugo.

7.) Izvršiti popis napuštenih imanja.

8.) Izvršiti popis državnih, manastirskih i crkvenih imanja.

9.) Izvršiti popis sve stoke, konja, volova, krava, sitne stoke i druge živine.

10.) Broj opljačkane stoke od Nijemaca, ustaša, Talijana i četnika.

11.) Stanje industrije i rudnika, porušenih i neporušenih.
12.) Broj industriskih preduzeća, porušenih i neporušenih.

13.) Šta je do sada nabavljeno za vojsku dobrovoljno, kupovinom ili rekviririrano od početka do danas. Sve to izvršiti u najkraćem roku i nas o rezultatu odmah izvijestiti.

ZAVNOH

Broj	Datum	Sat	Kome	Sadržaj depeše
1347	21.III.	17-22	X kot-pusu	8.) Ukazujete suviše malu pomoć 33 diviziji. Doznali smo da do sada nitko od vas nije bio u njenom štabu. Tu diviziju treba više grupisati i aktivirati jer će tako najbolje braniti slob. teritorij a ne neaktivnošću. Pomažite više štab te divizije jer je i ta divizija mlađa.[113]
1338	21.III.	17-50	VI kor-pusu	br. 12.) Odmah depešom javite koliko pripadnika njemačke radne službe ste izručili Nijemcima, kada i gdje. Isto javite i za njemačke vojnike. Nijemcima predajte na potvrdu Herman Alberta, Štraser Rudolfa, Smole Franca, Kail Karla, Eker Franca koji se nalaze u Požeškom području. Isto tako predajte Nijemcima Šrajer Vencla i Kubin Hansa koji se nalaze kod vas, te Ofelder Vilhelma koji je bio u Koprivnici i iz radne službe nekog Lasla koji je suđen na 6 mjeseci prisilnog rada.[114]
1357	21.III.	15-00	V.S	*Zagorje 18. III.* napadnuta njemačka kolona na cesti Križevci — Koprivnica.[115] Ubijeno 10 Nijemaca. Uhvaćen manji plijen. 19. III. miniran oklopni vlak na pruzi Križevci — Bjelovar kod s. Rovišće. Uništena lokomotiva, teško oštećena 2 oklopna

[113] Ova je divizija formirana u januaru 1944 god. Vidi tom V, knj. 23, dok. br. 126.

[114] Štab Šestog korpusa odgovorio je na ovu depešu sljedeće: »U vezi depeše br. 8 predali dvadeset prvog u Vilić Selu i to: 20 pripadnika njem. radne službe. Istog dana predali 7 vojnika njemačke vojske Alberta Hermana, Smole Franca, Kail Karla, Štraser Rudolfa, Miler Alfreda, Miheli Jozefa, Rajnhold Alberta i Eker Franca pripadnika organizacije tot«. Vidi dok. br. 1—2, k. 119/1, u arhivi Vojnog istoriskog instituta.

[115] Napad na ovu kolonu izveo je Drugi bataljon NO brigade »Matija Gubec«. Vidi dok. br. 131.

Broj	Datum	Sat	Kome	Sadržaj depeše
				vagona. Broj žrtava nepoznat. Promet stajao 18 sati. *Banija: 23. III.* ubijeno 7, ranjeno 14 nepr. vojnika. Od 21. III. vodimo borbu sa 2 nepr. kolone koje su krenule iz Petrinje prema Gorama. Nepr. avijacija vrlo aktivna.[116]
1359	22.III.	19-30	V.Š.	Došli smo u Hrvatsku ja, Toša,[117] Sulejman,[118] Kocbek,[119] pop Vlado,[120] Roćko[121] i Radonja.[122] Ribar,[123] Mosa[124] i Marko[125] ostali u Sloveniji. Saopći kako dalje. Mi smatramo potrebnim ostati tu nekoliko dana zbog odmora i zbog rada sa Hrvatima. Za ostalu trojicu smatramo da je bolje da ostanu izvjesno vrijeme u Sloveniji, jer je put vrlo težak, a tamo su obezbijedeni. Bevc.[126]
1354	21.III.	16-15 19-30 10-53	IV, VI VIII, X i XI korpusu	Komesaru:[127] Uslijed neočekivanog i naglog napredovanja O.A.[128] i situacije u satelitskoj Rumuniji i Mađarskoj Njemačka vojna komanda prisiljena je da rastereti svoje garnizone na Balkanu. To stvara nama povoljne uslove za izvođenje uspješnih akcija. Prvo, zato što su garni-

[116] **Opširnije o tome vidi dok. br. 76.**
[117] **Todor Vujasinović**
[118] **Sulejman Filipović**
[119] **Edvard**
[120] **Zečević**
[121] **Rodoljub Čolaković**
[122] **Golubović**
[123] **Ivan**
[124] **Pijade**
[125] **Vujačić**
[120] **Edvard Kardelj**
[127] **Politički komesar Četvrtog korpusa bio je tada Vjećeslav Holjevac, Šestog Vlado Janić, Osmog Boško Šiljegović, Desetog Ivan Šibi i Jedanaestog korpusa Artur Turkulin.**
[128] **drvene armije**

Broj	Datum'	Sat	Kome	Sadržaj depeše
				zoni oslabljeni brojčano i kvalitativno i drugo, zato što je nastala izvjesna demoralizacija u redovima ustaša, domobrana i četnika. Iskoristite to tako što ćete pojačati propagandnu djelatnost i pristupite izvođenju akcija. Izvijestite što ste preduzeli.[129] Zigić
1363	22.III.	10-20 11-00	"VI, VIII i X korp.	Podatke o našim i neprijateljskim zarobljenicima stalno i hitno nam šaljite. Neprijateljske zarobljenike koncentrisati na jedno mjesto.
1364	22.III.	11-27	G.S. Slovenije	187 rez. divizija — štab u Brodu, generalmajor Brauner. Njezini: 45 rez. grenadir, puk, potpukovnik Rucher, 130 rez. grenadir, puk, 96 rez. art.

[129] **Politički komesari korpusa odgovorili su o preduzctim mjerama sljedeće: Četvrti korpus: »Kod VII divizije otpočeli smo sa akcijama na četnike u »Trokutu«. Bacit ćemo letke za četnike u Sunji, Kostajnici i Dvoru i domobrane u Petrinji. Kod Huske (odnosi se na Husku Miljkovića, koji je tada bio komandant Unske operativne grupe — prim. red.) izvršit ćemo još nekoliko akcija prije formiranja divizije. Formiranje divizije izvršit ćemo u što kraće vrijeme i iskoristiti u propagandnom smislu. Ja odlazim kod Huske i u VIII diviziju sutra. Komandant je otišao u VIII diviziju da vidi što se može učiniti. Bacit ćemo letke za legionare 392 divizije. Sa 34. div. nemamo još veze. Ponijet ćemo i svoju direktivu s time da bace letke za Kozake i domobrane. Holjevac«. Šesti korpus: »X korpus nudi nam saradnju u cilju likvidacije nekih manjih uporišta na Moslavini. S obzirom na osobitu situaciju o kojoj smo Vam javili, mišljenja smo da je sada najvažnije angažovanje svih naših snaga u neprekidnom napadanju njem. kolona i transporta. Predlažemo saradnju sa X korpusom u ovom smislu. Trebalo bi im u tom smislu izdati naređenje. Dobili smo izvještaj iz pouzdanog, izvora da su ove njem. snage samo prethodnice. Molimo Vaše mišljenje.« Osmi korpus: »Mi pratimo vrlo oprezno situaciju i njen razvitak, iskoristićemo svaki povoljan momenat. Jedinicama je naređeno da pojačaju aktivnost«. Deseti korpus: »32 div. upućena da presječe sve komunikacije Zagreb — Varaždin, da likvidira manja uporišta i u cilju mobilizacije. Stvoren plan za likvidaciju na rt... (ovako u depeši — prim. red.) čim se brigada vrati. (Riječ je o Drugoj Moslavačkoj br - gadi koja je na lijevoj obali Save trebalo da primi oružje dobiveno od Glavnog štaba — prim. red.) Dalji plan operacija stvorićemo u zajednici sa VI korpusom«. Redakcija ne raspolaže odgovorom Jedanaestog korpusa. Vidi dok. br. 3—2, i 1—2, k. 119/1 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.**

Broj	Datum'	Sat	Kome	Sadržaj depeše
				divizion, 86 rez. pionir, bataljon. Ona drži: SI. Požegu, Pleternicu, Trenkovo, Čaglin, Kulu i Bjelovar.
1377	23.III.	14-27 20-03 09-40	V.Š.	*Zagorje:* 15. III. miniran oklopni vlak na pruzi Križevci — Bjelovar. Oštećena lokomotiva. 18. III. Zagorski odred napao nepr. vlak na pruzi Zagreb — Zabok kod Ključa. Ubijeno 60, podavilo se u Krapini 65 nepr. vojnika. Među njima 3 njemač. oficira. Zarobljeno 17 vojnika. Plijen je preko 100 odijela. Vlak spaljen. *Moslavina:* 13. III. miniran vojnički vlak na pruzi Zagreb — Banova Jaruga. Ubijeno 141, ranjeno 80 nepr. voinika. Uništena 3, oštećena 4 vagona. Promet stajao 12 sati. 14. III. miniran njemački voj. vlak na pruzi Zgb. — Banova Jaruga.[130] Oštećena lokomotiva, izgorila 2 vagona. Promet stajao 11 sati. *Turopolje:* 16. III. miniran vlak na pruzi Zagreb — Beograd kod Mraclina.[131] Uništena lokomotiva i 5 vagona. Poginulo oko 30 nepr. vojnika, veći broj ranjeno. Saobraćaj stajao 19 sati. 16. III. miniran njemački voj. vlak na pruzi Zagreb — Beograd kod Vel. Gorice. Ubijeno 4, a velik broj ranjeno Nijemaca. Uništena lokomotiva i 3 vagona. Promet stajao 11 sati. U Kupincu zarobljena 4 Čerkeza. Plijen: 1 šarac, 6 pušaka.

[130] Minu su postavili diverzanti Trećeg diverzantskog bataljona. Vidi dok. br. 130.

[131] Vlak su minirali diverzanti iz sastava Drugog diverzantskog bataljona. Vidi dok. br. 2—4, k. 121 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.

Broj	Datum'	Sat	Kome	Sadržaj depeše
				Istra: 18. III. kod Kastva iz oštećenih aviona spustilo se 30 Amerikanaca. Naši dosad spasili 12.
1378	23.III.	15-26	VIII korpusu	Br. 11. Stavljeno vam na raspoloženje 1000 lit. ulja. Možete ga preuzeti u Mazinu, kako vam je najzgodnije. Treba dopremiti manje posude jer je u bačvama po 200 lit. Javite kada i koliko možete odjedanput primiti.
1379	23.III.	17-44	X korp.	Br. 12. Situacija u Mađarskoj može imati reperkusija u Međumurju. Nastojte to iskoristiti. Ako možete iskoristite i vezu koju ste imali sa Legradom. Da li ste uputili kakovu jedinicu u Međumurje. To svakako treba nastojati.
1384	23.ni.	17-34	X K.	P.O.C.[132] Gornja Hrvatska — X Korpus. Br. 14. Ispitajte kuda, gdje se nalaze ustaše, koji su se razbježali u Sv. Klari a krenuli u pravcu vašeg teritorija. G.O.C.[133]
1385	23.III.	10-05	X korp.	Br. 15. Ne znamo kad može doći materijal s avionima. U svakom slučaju sve pripreme moraju biti izvršene, da se može prihvatiti u slučaju dolaska. Dolazak ćemo najaviti.
1397	24.III.	20-30	V.Š.	*Zagorje:* 21. III. napadnut vlak na pruzi Zagreb — Križevci kod Božjakovine.[134] Ubijeno 13, zarobljeno 13 vojnika sa oružjem.

[132] Pokrajinski obavještajni centar

[133] Glavni obavještajni centar

[134] Napad su izvele jedinice Prve NO brigade Trideset treće divizije. Opširnije o tome vidi dok. br. 130.

Broj	Datum	Sat	Kome	Sadržaj depeše
				Zumberak: 19. III. napad na s. Draganići nije uspio.[135] Ubijeno 18 vojnika i 30 konja, ranjeno mnogo više. Porušena pruga Zagreb — Karlovac između Lazine i Draganića i Draganića i Karlovca. Naši gubitci 8 mrtvih, 20 ranjenih. *Banija:* 23. III. tri zasjede između Kostajnice i Petrinje pobile 7 ustaša i više ranile a zarobile 4 četnika. *Kordun:* na sektoru Ogulina neprijatelj napustio Kamenicu i Blata. Ubijeno 4, ranjena 6 nepr. vojnika.
1401	24.III.	22-16	VI korp.	Zarobljeni Nijemci većinom za puk kažu da je divizija. Prva planinska lovačka divizija ima devedeset osmi i devedeset deveti a možda i devedeset drugi pješadijski puk i sedamdeset deveti artiljeriski puk.[136] Najbliži su podatci u njemačkim soldbuhima, t.j. vojničkim ispravama, gdje ima ratni raspored u skraćenicama. U depešama brojeve šifrujte sa slovima.
1406	24.III.	19-50	V.Š.	U vezi našeg telegrama, kojim smo tražili pomoć u hrani, molimo da najozbiljnije intervenirate kod saveznika. Vojno-strateška situacija ne dozvoljava nam prebacivanje hrane iz krajeva preko Save i nemamo mogućnosti da pitanje prehrane vojske i naroda riješimo vlastitim snagama. U Lici i Kordunu već danas 20000 gladnih, u Gorskom Kotaru isto to-

[135] Napad na s. Draganići izvela je Omladinska brigada »Jože Vlahović«, a na osiguranju prema neprijateljskim uporištima nalazila se Brigada »Franjo Ogulinac-Seljo« i Zumberačko-pokupski NOP odred. Vidi dok. br. 85.

[136] Vidi tom V, knj. 23, primjedbu br. 4 uz dok. br. 78.

Broj	Datum'	Sat	Kome	Sadržaj depeše
				liko. Dalmaciji prijeti masovna glad pa narod bježi preko mora. Zbog velikog broja gladnih tražite od Saveznika koncentriranu hranu. Zavnoh
1410	25.III.	19-50	V.Š.	*Zumberak:* Kod Draganića ubijeno 4, zarobljen 1 ustaša. *Kordun:* Kod Plaškog vođene borbe. Ubijena 4 nepr. vojnika, uništen 1 kamion. *Bosanska Krajina:* Između Cazina i Ostrožca ubijeno 10 neur. vojnika. *Lika:* Vođena borba oko Otočca.[137] *Gorski Kotar:* Kod Brinja ubijeno 20, ranjeno 25 nepr. vojnika.[138]
1414	25.III.	10-55	Komesaru: IV. VI, VIII, X i XI korpusa	Od kako je porobljena naša zemlja svake godine se sve manje oralo i sijalo. Prvo, zato što je okupator uništio stoku i alate za obrađivanje zemlje i drugo, što je nedostajalo radne snage, koja se nalazi u N.O.V. ili u neprijateljskoj vojsci. Zbog toga je nastao problem ishrane ne samo N.O.V. već i pozadine. Obzirom da postoje uslovi da ova godina postane godina pobjede nad fašistima, treba riješiti i pitanje oranja i zasijavanja, pod parolom: »sve za pobjedu«. U tu svrhu poduzmite sve, da vojska sa svoje strane što više doprinese pri rješavanju ovog važnog zadatka. A to znači da je potrebno staviti na raspoloženje pozadinskim vlastima tegleću stoku za vrijeme oranja, a borce angažovati da pomognu. Ovo

[117] **Riječ je o borbi koju je vodila Treća NO brigada Trinaeste divizije prot v dijelova Izviđačkog odreda 392 legionarske divizije i Devetnaeste ustaške bojne. Vidi dok. br. 102.**

[138] **Ove gubitke nanijela je neprijatelju (dijelovi 392 legionarske divizije) Prva NOU brigada Trinaeste divizije. Vidi dok. br. 116.**

				Sadržaj depeše
				će odigrati i političku ulogu u učvršćavanju veze između fronta i pozadine. Komesar Zigić
1415	25.III.	11-46	Mornar.[139]	Javite što je s Hvarom. Da li znadete što su bombardovali 35 njem. aviona 23-ćeg uveče. Preletili su preko Like na jug i nakon jednog sata se vratili.[140]
1434	26.III.	15-28	Istra	*Oblasnom komitetu za Istru*[141] Sušak i Rijeku pripojite O.K.-u[142] [Hrvatskom] Primorju. Ne uzimajte više kadrova iz Primorja. Vaš odnos sa O.K. Primorje ispravite, da bude uvjeravajući, a ne naređujući. Do 20. aprila pošaljite ovamo delegate za omladinski kongres.[143] Marko
1442	27.III.	08-31	VIII, VI i X korpusu	Šaljite hitno brojno stanje i naoružanje, te socijalni i nacionalni sastav, Treba posebno naznačiti brigade, samostalne odrede, grupe odreda, divizije, područja i štab korpusa. Kod nas mora biti do 10. aprila.[144]

[139] Depeša poslata Komandi mornarice NOV Jugoslavije.

[140] Komanda mornarice odgovorila je 27 marta sljedeće: »Na osnovu podataka o povlačenju njem. garnizona sa O. Hvara 23. III. izvršen je napad na ostatak u jačini oko 300 sa savez. Nepr. bio koncentrisan oko Jelse. U žestokim okršajima nepr. bio razbijen. 24. III. zapadni dio Otoka očišćen. Zarobljeno 150 nepr. vojnika i 2 oficira, poginulo 30 vojnika i 2 oficira. Vlastiti gubici 3 mrtva i 20 ranjenih. Sada držimo Otok zapadno od Zastražišća[1]. Nepr. dovukao pojačanja. Drži Bogomolje i istočni dio Otoka. Naše namjere ostaviti na Otoku samo ojačani part. odred. 23. mar. aerodrom Zemunik i upaljeno gorivo.« (Riječ je o bombardovanju koje su izvršili saveznički avioni —prim. red.)

[141] Oblasni komitet Komunističke partije Hrvatske za Istru

[142] Okružni komitet

[143] Riječ je o drugom kongresu Ujedinjenog saveza antifašističke omladine Jugoslavije koji je održan u Drvaru u prvoj polovini maja 1944 godine.

[144] Brojna stanja Četvrtog, Šestog, Osmog, Desetog i Jedanaestog korpusa NOV i PO Jugoslavije nalaze se u arhivi Vojnog istoriskog

Broj	Datum'	Sat	Kome	Sadržaj depeše
1452	27.III.	14-30	V.Š.	*Zagorje:* kod Zitomira (sekcija Ptuj) vođene borbe sa ustašama.[145] Nepr. gubitci: 120 izbačeno iz stroja. Uništena 3 kamiona. Oštećen 1 tenk. Naši gubitci: 20 izbač. iz stroja. *Moslavina:* Miniran vlak na pruzi Zagreb — Banova Jaruga kod Deanovca, uništena lokomotiva i 4 vagona.[146] Oštećena 3 vagona. Porušeno 80 m. pruge. Promet stajao 32 sata. *Zumberak:* 25. III. miniran vojnički vlak na pruzi Zagreb — Karlovac kod Savskog mosta. Poginulo 505 nepr. vojnika.[147] Među njima 38 Nijemaca. Ostali novomobilisani.
1454	27.III.	15-34	VIII korpusu	*Oblasnom komitetu SKOJ-a za Dalmaciju* Javite nam jeste li obaviješteni od C.K. SKOJ-a za Kongres. Ako niste, pojačajte pripreme. Iz svake brigade birajte 4 delegata. Do 20. aprila delegati trebaju biti u Lici. Bude[148]
1457	28.III.	22-55 08-17	VI, VIII i X korpusu	Oficiri koji iz drugih vojski pristupaju k nama mogu staviti oznake tek kad njihov prijem u čin potvrdi Vrhovni štab. Oficirima kojima ste dozvolili nošenje oznake ne treba opet

instituta pod reg. br. 8/2—11, k. 426 B, 15/7—20, k. 475, 2—1, k. 551 B, 11—1/7, k. 569 A i 24—1/7, k. 569 A.

[145] Borbu je vodila NO brigada »Matija Gubec« protiv dijelova PTZ (Poglavnikov tjelesni zdrug). Vidi dok. br. 131, 156 i 157.

[140] Minu su postavili diverzanti Trećeg diverzantskog bataljona. Vidi dok. br. 130 u ovoj knjizi i dok. br. 2—4, k. 121, u arhivi Vojnog istoriskog instituta.

[147] U operacijskom dnevniku Grupe diverzantskih odreda piše da je Drugi diverzantski bataljon digao u vazduh njemački transportni vlak i da je tom prilikom ubijeno i ranjeno 250 novomobilisanih ustaša i Nijemaca. Vidi dok. br. 2—4, k. 121 i 3—2, k. 119 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.

[148] Graovac

Broj	Datum	Sat	Kome	Sadržaj depeše
				skidati ali treba hitno poslati karakteristike. U buduće se pridržavati ovoga novog naređenja.
1466	28.III.	14-29	V.Š.	*Banija:* 26. III. miniran njemački transportni vlak kod Sunje. Rezultat još nepoznat.[149] Manje borbe oko Kostajnice, Sunje i Petrinje. *Kordun:* 23. III. pod našim pritiskom neprijatelj odstupio iz Plaškog.[150] *Lika:* 27. III. odbijen ispad iz Gospića prema s. Ostrovici.[151]
1467	28.III.	12-15 07-16 17-20	VI, VIII i X korpusu	Po naknadnom naređenju V.Š. ispravlja se naređenje od 9. II. o. mj. tim da komande mjesta sačinjavaju: komandant, politički komesar i zamjenik komandanta. Postupite odmah po ovom naređenju. G.Š.H.
1472	28.III.	08-15	VI korpusu	Primili smo vašu poštu pisanu u decembru, januaru i februaru.[152] Zašto ne šaljete poštu redovito nego već napisana čeka kod vas od decembra do februara. Svi izvještaji moraju svakog prvog u mjesecu biti kod nas.

[149] Vlak su minirali diverzanti Drugog diverzantskog bataljona. Uništena su 2 vagona. Saobraćaj prekinut 12 časova. Vidi dok. br. 2—4, k. 121 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.

[1B0] Neprijatelj (dijelovi 846 puka 392 legionarske divizije) otstupio je pod pritiskom jedinica Osme divizije. Vidi dok. br. 115.

[151] U bojnoj relaciji Prvog zbornog područja piše o tome sljedeće: »27. III. 1944 god. poduzela je XXXIV ustaška bojna razviđanje iz Ličkog Osika (7 km. s.i. od Gospića) ka Ostrovici (6 km. s.i. od Gospića). Poslije duže borbe odmetnici su se povukli ka Vrebcu (10 km. j.i. od Gospića). Naši gubici: 6 ustaša ranjeno. Gubici odmetnika nisu točno utvrđeni, ali su po pričanju mještana isti imali mnogo poginulih i ranjenih.« Iz operaciskog dnevnika Štaba Trideset pete divizije vidi se da je u ovoj borbi poginuo 1 borac Ličkog NOP odreda, da su ustaše zapalile 30 bajti i ubile 10 civilnih lica. Vidi dok. br. 132 u ovoj knjizi i bojnu relaciju Prvog zbornog područja u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 3/1—26, k. 58.

[152] Vidi tom V, knj. 22, dok. br. 39 i 47, tom V, knj. 23, dok. br. 31 i tom V, knj. 24, dok. br. 37.

Broj	Datum'	Sat	Kome	Sadržaj depeše
1480	29.III.	09-40	V.Š.	*Maršalu Titu.* Pomoć pasivnim okruzima u novcu nije dovoljna. Potrebno je hitna pošiljka hrane koja se za novac može dobiti samo u vrlo ograničenoj i nedovoljnoj količini, jer je nemogućno za sada prebaciti hranu iz bogatijih krajeva. Kroz dvadeset dana stanje će biti u Gorskom Kotaru, Lici i Kordunu radi pomanjkanja hrane očajno. **ZAVNOH**
1481	30.III.	12-35	VI korpusu	Br. 38. U vezi općeg operativnog plana za april naređujemo sljedeće zadatke: 1.) Sa glavnim korpusom izvoditi operacije na sektoru Virovitica — Cačinci — Daruvar. Kao težišnu operaciju postavljamo likvidaciju Podravske Slatine.[153] 2.) Izbijanje sa dijelovima snaga do Drave, pripremanje i izvođenje masovne mobilizacije Podravine za jačanje divizija. 3.) Razvijanje aktivnosti u Mađarskoj prebacivanjem više grupa preko Drave. U grupama treba biti Mađara iz vašeg mađar. bataljona. Tamo moraju vršiti akcije i djelovati propagandno s mađarskim letcima protiv Nijemaca i mađ. vlade na liniji N.O.B. 4.) Istovremeno aktiviranje na svim sektorima odredskih snaga. Odredima trebate dati konkretna naređenja

[163] Jedinice Šestog korpusa NOV Jugoslavije napale su neprijateljski garnizon u Podravskoj Slatini 4 aprila 1944 god. i poslije 36 časova borbe mjesto je oslobođeno. Opširnije o tome vidi tom V, knj. 26, izvještaj Štaba Šestog korpusa Glavnom štabu Hrvatske od 18 aprila 1944 godine.

Broj	Datum'	Sat	Kome	Sadržaj depeše
				za djelatnost u duhu plana kog ćete izraditi. 5.) Operacije moraju biti svuda dobro pripremljene i energično izvođene uz punu odgovornost. Ostali korpusi bit će također aktivni.[154] X korpus će glavninom djelovati u Zagorju i Prigorju. 6.) Izvještavajte redovno o razvoju operacija i izvršavanju naređenja.
1482				U vezi općeg operativnog plana za april naređujemo sljedeće zadatke: 1.) Sa 32 divizijom, jednom brigadom 33 div. i Zapadnom grupom odreda čistiti Prigorje i Zagorje. 2.) Konkretno likvidirati Sv. Ivan Zelinu kao važno uporište Prigorja i okolne manje garnizone kao Gornju i Donju Stubicu, Mariju Bistricu, itd.[155] 3.) Zatim čišćenje područja Ivanšćice likvidacijom Ivanca, Novog Marofa, Zlatara i drugih sitnijih uporišta.[156] 4.) Dakle, uvijek najprije likvidirati glavne garnizone a onda čistiti manja
1482	30.III.	18-11 18-57	X korpusu	okolna uporišta. Kao rezultat ove aktivnosti postavite si stvaranje Za-

[154] **Vidi tom V, knj. 26, izvještaj Štaba Četvrtog, Šestog, Osmog, Desetog i Jedanaestog korpusa NOV Jugoslavije Glavnom štabu Hrvatske.**

[155] **j lsa zagrebački NOP odred izveo je 19 aprila prepad na neprijateljsku posadu u selu Sveti Ivan Zelina. Ubijen 1, a zarobljeno 10 ustaša. Zaplijenjeno: 1 teški minobacač, 1 mitraljez, 10 karabina. Odred nije imao gubitaka. Ostali garnizoni nisu tada napadani. 23 aprila napala je Prva NO brigada Trideset treće divizije ustaše u Ivancu. Poslije petočasovne borbe mjesto je oslobođeno. Ubijeno je 10, ranjeno 15 i zarobljeno 17 ustaša. Zaplijenjeno: 1 laki minobacač, 1 mitraljez, 8 puškomitraljeza, 30 pušaka i drugi ratni materijal. Udarni bataljon Zapadne grupe NOP odreda napao je 26 aprila ustaše u selu Belec. Ubijeno je 28, a zarobljeno 24 ustaša. Zaplijenjeno: 1 puškomitraljez, 1 automat i 30 pušaka. O ovim i drugim borbama jedinica Desetog korpusa vidi dok. br. 5—2, k. 119/1, u arhivi Vojnog istoriskog instituta.**

Broj	Datum	Sat	Kome	Sadržaj depeše
				gorske brigade[157] i širom mobilizacijom popunjavanje 32 divizije. Vaš štab treba rukovoditi ovim operacijama. 5.) U isto vrijeme mora biti aktivna Istočna grupa i brigada 33 div. koja ostane. Njima davati konkretna naređenja. U Međumurju razviti djelatnost manjim grupama a po mogućnosti prebaciti i bataljon. 6.) Tako ćete postići opću aktivnost sa svim snagama korpusa, što će biti postignuto i s ostalim našim korpusima. 7.) Operacije se moraju pripremiti i energično izvoditi. Samo tako ćete podići kvalitet jedinica, provesti uspješnu mobilizaciju i čuvati oslobođeni teritorij. Redovito nas izvještavajte o ispunjavanju ovog naređenja. 8.) VI korpus će glavninom djelovati u Podravini na sektoru Virovitica — Čačinci. Nakon izvršenja gornjih zadataka pomoći će vama u čišćenju vašeg terena za jačanje i popunjavanje 33 divizije.[158]
1487	30.III.	17-20	VI i X korpusu	Otvaramo prvomajsko takmičenje sa sljedećim tačkama: Prvo: koje će jedinice najviše nanijeti neprij. gubitaka u ljudstvu i materijalu. Drugo: koja će jedinica najviše zarobiti i uništiti tenkova, kamiona i aviona. Treće: koja će jedinica izvesti najviše uspješnih akcija.

[167] O njenom formiranju vidi primjedbu br. 41 uz dok. br. 3.
[158] U cilju sadejstva snagama Desetog korpusa krenula je 4 maja 1944 god. iz Slavonije za Moslavinu Dvadeset osma divizija. Vidi dok. br. 5—2, k. 119/1, u arhiv* Vojnog istoriskog instituta.

Broj	Datum'	Sat	Kome	Sadržaj depeše
				Četvrto: ko će više osloboditi terena i mjesta. Peto: ko će više mobilisati. Šesto: koja će jedinica dati najviše radne snage i pomoći za obradu zemlje. Takmičenje počinje 1. a svršava 31. IV. ' . Pozivamo sve korpuse u Hrvatskoj na drugarsko takmičenje, puk. Četković,[159] Šiljegović.
1488	30.III.	14-37	V.Š.	O.P. *Zagorje:* 18. III. napadali Đurmanec. Uhvaćen manji plijen. 25. III. napali kolonu kod Hercegovca. Zarobljen jedan, ubijeno 7, ranjeno 13 nepr. vojnika. Plijen: 2 puškomitralj., 13 pušaka i municije.[160] *Moslavina:* 20. III. miniran vlak na pruzi Zagreb — Banova Jaruga kod st. Prečec.[161] Uništena lokomotiva i tri vagona. Teško oštećena tri vagona. Porušeno 70 m pruge. Promet stajao 16 sati. O.P. *Zumberak:* 27. III. miniran vojnički vlak na pruzi Zagreb — Karlovac kod Jastrebarskog. Uništena lokomotiva i 10 vagona. Broj žrtava nepoznat.[162] *Banija:* 27. III. odbijeni napadi od Kostajnice, Sunje i Petrinje prema

[159] Narodni heroj Vlado ćetković. Poginuo kao komandant Osmog korpusa NOV Jugoslavije 20 oktobra 1944 god.

[100] Iz izvještaja Štaba Desetog korpusa vidi se da je Prva brigada Trideset treće divizije napala ovu kolonu 22 marta. Vidi tom V, knj. 26, izvještaj Štaba Desetog korpusa Glavnom štabu Hrvatske od 13 aprila 1944 godine.

[161] Vlak su minirali diverzanti Trećeg diverzantskog bataljona. Vidi dok. br. 153.

[162] Vidi dok. br. 162.

Broj	Datum'	Sat	Kome	Sadržaj depeše
				slobodnom teritoriju. Gubitci nepr. nepoznati. Naši gubitci 1 mrtav, 34 ranjena i 5 zarobljeno.[163] *Kordun:* 29. III. vođene borbe sa 2 ustaške bojne koje su nadirale od Karlovca na slobodni teritorij.[164]
1491	30.III.	15-22	VIII korpusu	*Depeša br. 46* — Štabu VIII korpusa *Br. 25.* — Niži artiljeriski kurs za usavršavanje vođa odjeljenja i vodnika u bateriji otpočinje u artiljeriskoj oficirskoj školi u Slunju 25. aprila. Uputite iz korpusa na ovaj kurs 8 slušalaca iz .divizija sa najmanjim brojem dosada svršenih kursista.
1497	31.III.	10-35	X korp.	Br. 33. Turopoljska brigada prebacuje oružje u noći između 31. III. i 1. IV. Prihvatite po mogućnosti na Savi, a ako nije moguće, osigurajte onda prebacivanje preko pruge.[165]
1499	31.III.	09-20	V.S.	Mjesto za spuštanje materijala za X korpus: Livada između sela Grabovnica, potoka Vagovina i kote 114. Nalazi se nekoliko kilometara istočno od Čazme. (Sekcija Čazma 1:100.000). Molimo, unaprijed javite dolazak.
1501	31.III.	15-30 i 17-10	VIII X korpusu	Svakog 1., 10. i 20. u mjesecu šaljite nam radiodepešom izvještaj ö brojnom stanju ranjenika i bolesnika

[183] **Vidi dok. br. 3—2, k. 119 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.**

i8« j 1(0 j$_{e}$ $_{0}$ borbama Kordunaškog NOP odreda protiv Pete i Desete ustaške bojne, koje su prodirale pravcem Vukmanić — Tušilović — Trebinja. Vidi dok. br. 3—2, k. 119 i 3/1—19, k. 58 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.

[195] **Stab Desetog korpusa odgovorio je istoga dana sljedeće: N»Od prvog na drugi april biće sve spremno kod Grabovnice za doček«. Vidi dok. br. 1—2, k. 119/1 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.**

Broj	Datum'	Sat	Kome	Sadržaj depeše
				u vašim bolnicama na sljedeći način:[166] Ranjenika: nepokretnih. . . ., pokretnih. . . . , svega ranjenika. .. Bolesnika: Trbušni tifus. .., pjegavac. .. ., ostale zarazne bolesti. .. ., svega zaraznih. . . ., nezaraznih. . . . , svega bolesnika.... Kapacitet bolnica...., kapacitet zemunica. . . . San. otsjek Glav. št. Hrv.
1502	31.III.	14-57	V.Š.	S.O.[167] Radi postojanja dvaju sanitetskih otsjeka u korpusima mislim da treba štampati 2 formulara »Desetodnevni izvještaj«. Jedan za trupu, t.j. za divizijske i korpusne pokretne bolnice, a drugi za pozadinske bolnice s naslovima: »Desetodnevni izvještaj o kretanju ranjenika i bolesnika u prihvatnim bolnicama. .. . korpusa« i »Desetodnevni izvještaj o kretanju ranjenika i bolesnika u bolnicama vojne oblasti. . . . korpusa« U okomitom stupcu držimo da rubriku »Primljeno« treba podijeliti u dva dijela: »Primljeno iz jedinica« i »Primljeno iz drugih bolnica«. Rubriku »Invalida« držimo da treba izbaciti, jer će nam ona dati nepotpune i krive podatke. Molimo odgovor. San. otsjek Glav. št. Hrv.
1503	31.III.	14-20	V.Š.	*Op. Moslavina:* Jedna brigada napadnuta 29. III. na Savi sa tenkovima i konjicom. Detalje nemamo.

[168] Ovi izvještaji nalaze se u knjizi (primljenih) depeša Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 1—2, k. 119/1.

[107] Sanitetski otsjek

Broj	Datum'	Sat	Kome	Sadržaj depeše
				Banija: 29. III. porušeno 7 km. pruge Sunja — Bihać između Majura i Dol. Hrastovca.[168] 30. III.' odbijeni manji ispadi.
				Kordun: 30. III. odbijeni napadi od Karlovca prema Tušiloviću i Perjasici.[169]
				Primorje: 26. III. savez, avijacija bombardovala Bakarski Zaliv. Potopljeno nekoliko naoružanih maona.

[188] Rušenje su izvršile jedinice Sedme divizije uz pomoć naroda. Vidi dok. br. 3—2, k. 119 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.

BR. 128

ZAPOVIJEST ŠTABA ŠESTOG KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE OD 31 MARTA 1944 GOD. PODREDENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA PODRAVSKU SLATINU[1]

STAB VI KORPUSA *trajne vrednosti*
NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE
I PARTIZANSKIH ODREDA
JUGOSLAVIJE
Op. br. 110
Dana 31/111 1944 u 18 sati

ZAPOVEST
(Sekcija Slatina, D. Miholjac i Brod 1:100.000)
Prilog br. 1. — Podatci o neprijatelju.

Štab VI Korpusa doneo je odluku da oslobodi grad **Podravsku Slatinu.**[2]

NAREĐUJEMO:

1. — XXVIII UDARNA DIVIZIJA:

Sastav: 3 brigade
Bilogorski NOP odred
Daruvarski NOP odred
Konjički eskadron
5. odeljenja teških bacača
2 brdska topa 65/06 (jedan iz sastava XII Divizije)
2 protivtenkovska topa 37 mm

Svega:
3 brigade
2 odreda
1 konjički eskadron
5 teških bacača
2 protivtenk. topa
2 brdska topa

Zadatak:

a. — Da jednim delom svojih snaga likvidira neprijateljsku posadu u uporištu Podravska Slatina, a uz pripomoć pridodatog artileriskog diviziona.

b. — Da ostatkom svojih snaga postavi zasedu prema Virovitici i Daruvaru.

Prema Virovitici organizirati glavni položaj na liniji: Cabuna — Gaćište. Predstražni položaj organizirati na liniji: Kapan — Suhopolje — [Suhop.] Borovo. Bilogorski odred rasporediti na sektoru: Sv. Križ — s. Rezovac, sa zadatkom da natera neprijatelja na razvijanje čim izađe iz Virovitice i da ga zatim stalno prati i uznemirava dejstvom u bok i leđa.

[1] **Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 16—1, k. 1123.**

[2] **O rezultatima napada vidi tom V, knj. 26, izvještaj Štaba Šestog korpusa NOV Jugoslavije Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske od 18 aprila 1944 godine.**

Prema Daruvaru organizirati sa Daruvarskim odredom zasedu na otseku: Koreničani — [Bastaj.] Brđani — Dulavec, a sa prednjim delovima isturenim što bliže Daruvaru.

Konjički eskadron upotrebiti za gonjenje i uništenje neprijatelja u slučaju da isti napusti uporište, te za daljno izviđanje u pravcu Drave.

2. — XII DIVIZIJA:

Sastav:

2 brigade
2 odeljenja teških bacača
1 protivtenk. top 37 mm

Svega:

2 brigade
2 teška bacača
1 top

Zadatak:

Postavlja zasedu prema D. Miholjcu, Našicama i Đurđenovcu, sa glavnim odbranbenim položajem na liniji: Čađavica — s. Dobrović — s. Humljani, koristeći [V.] Dravski kanal i Voćin Potok za prepreku.

Raspored izvršiti grupno sa težištima oko Čađavice, prema D. Miholjcu i na prostoru Mikleuš — Čačinci, prema Našicama i Đurđenovcu.

Na pravcu Slatina — D. Miho-Ijac isturiti prednje delove na liniju: Orešnjak pustara — šuma Kneja — šuma Lužnjak.

Na pravcu Našice — Slatina organizirati predstražni položaj na liniji: Zdenci — Čačinci — Orahovica, a prednje delove isturiti što bliže Feričancima.

Brdski top 65/06 staviti na raspoloženje XXVIII Udarne divizije.

3. — ISTOČNA GRUPA NOP ODREDA:

Sastav:

Požeški NOP odred
Osječki NOP odred

Svega:

2 odreda

Zadatak:

a — Požeški NOP odred kontroliše cestu Kutjevo — Orahovica.

b. —Osječki odred postavlja zasedu kod samih Našica, na liniji: žel. st. Matanovce — Grbavica — Sv. Martin, sa zadatkom da natera neprijatelja na razvijanje čim izađe iz Našica i da ga stalno prati dejstvom u bok i leđa.

4. — ZAPADNA GRUPA NOP ODREDA:

Sastav:
Daruvarski NOP odred
Bilogorski NOP odred

Svega:
2 odreda

Zadatak:

Oba odreda stavlja pod neposrednu komandu Štaba XXVIII Udarne divizije.[3]

5. — ARTILERISKI DIVIZION:

Sastav:
1 haubica 100 mm
2 poljska topa 75/12
3 brdska topa 75/28
3 protivtenk. topa 37 mm
1 protivtenk. top 47 mm

Svega:
1 haubica
9 topova

Zadatak:

Stavlja se pod neposrednu komandu Štaba XXVIII Udarne divizije, od koga će dobiti zadatak.[4]

6. — CEHOSLOVACKA BRIGADA:

Sastav:
2 bataljona

Zadatak:

Obrazuje korpusnu rezervu. Mesto rezerve u s. Ivan Brijeg.

7. — DIVERZANTSKI BATALJON:

Sastav:
2 čete

Zadatak:

Noću 3/4. IV. 1944. vrši rušenje sledećih mostova:

— na cesti Virovitica — Suhopolje most na reci Katinac;

— na cesti Suhopolje — Mlin Okolica most na reci Breznici;

— na cesti Gaćište — Orešac most na reci Breznici;

— na Županijskom Kanalu most sev. od s. Vaška i most sev. od s. Kapinci;

— na reci Čađavici sledeće mostove: kod s. Slađojevci, 2 mosta ist. od s. G. Miholjac;

[3] i * Vidi tom V, knj. 26, zapovijest Štaba Dvadeset osme divizije od 1 aprila 1944 godine.

— most na Jugovac Prekopu, ist. od s. Španat;

— na V. Dravskom kanalu, ist. od s. Čađavica, i na ist. ivici Jasenik Šume svih 5 mostova;

— sve mostove na reci Voćin uzvodno od s. Adolfovac;

— na cesti Moslavina — Feričanci most na r. Karašica i Klokočevac;

— na cesti Feričanci — Orahovica most na r. Toplici i most na St. Rijeki;

— na Gutmanovoj pruzi Đurđenovac — D. Miholjac most na r. Rezna, na r. Karašica i na reci Vučica;

— na cesti Osijek — D. Miholjac most na r. Karašici (na cesti i pruzi);

— na cesti Našice — Osijek most na cesti i pruzi na Breznica Potoku (kod Našičke Breznice);

— na pruzi Našice — Đurđenovac most na St. Rijeci.

Minirati mora sledeće ceste i na sledećim otsecima:

— Virovitica — Suhopoljska Ovčara

— Moslavina — D. Miholjac

— Našice — Feričanci.

8. — MESTO ŠTABOVA:

— Štab korpusa u s. Ivan Brijeg
— Štab XXVIII Udarne divizije u s. Sladojevci
— Štab XII Divizije u s. Bukovici
— Štab Istočne grupe NOP odreda u s. Gradac.

9. — VEZA:

a. — Radio-veza:

Veza između Štaba korpusa i štabova divizija biće preko radio-stanice. Isto tako biće radio-veza sa izviđačkim odeljenjima kod Virovitice i D. Miholjca.

b. — Telefonska veza:

Sa štabom XXVIII Udarne divizije održavaće se veza i telefonom. Liniju će podići ljudstvo za vezu ovoga štaba.

Sa štabom Istočne grupe odreda i izviđačkim odeljenjem kod Virovitice i Našica održavaće se takođe telefonska veza preko centrale Voćin.

Pored ovih sredstava za vezu, veza između ovog štaba i štabova divizija održavaće se i kuririma na konju.

Detaljan plan i raspored i plan rada radio-stanica izradiće šef sekcije za vezu ovog štaba.

10. — OBAVESTAVANJE I IZVIĐANJE:

Šef informativnog otseka ovog štaba organiziraće službu izviđanja i obaveštavanja neovisno od organizacije iste službe po divizijama. Jedno izviđačko odeljenje, snabdeveno sa radiostanicom, mora da kontroliše Viroviticu, a drugo isto takvo odeljenje D. Miholjac. Jedno izviđačko odeljenje bez radiostanice izviđače i kontrolisati Našice.

11. — POLITICKO-OBAVEŠTAJNA SLUŽBA:

Šef polit.-obaveštajnog otseka organiziraće svoju službu tako, da se posle likvidacije uporišta mogu pohapsiti svi narodni neprijatelji. U tom cilju staviće mu se iz korpusne rezerve potrebno ljudstvo na raspoloženje.

12. — POČETAK NAPADA:

Početak napada *4. IV. 1944. u 04,30 časova,* tj. u samo svitanje.

13. — SANITETSKA SLUŽBA:

Štabovi divizija organiziraće divizijska previjališta prema naređenju referenta trupnog saniteta VI Korpusa. Pravac evakuacije ranjenika: Slatina — Slat. Drenovac i Cabuna — Voćin.

Šef sanitetskog otseka korpusne vojne vlasti postaraće se da se u bolnicama, na sektorima koji odgovaraju pravcima evakuacije, pripremi dovoljno mesta za ranjenike. U tu svrhu povezaće se referent trupnog saniteta sa šefom sanitetskog otseka.

14. — EVAKUACIJA PLENA:

Evakuacija plena vršiće se pravcem Slatina — Ćeralije — Voćin, a prema potrebi i pravcem — Slatina — Ceralije — Slat. Drenovac.

Štab korpusa dodeliće Štabu XXVIII Udarne divizije na raspoloženje 2 druga iz ekonomskog otseka.

15. — ZNACI RASPOZNAVANJA:

Za noć 3/4. IV. 1944. **Drvo. . . . . .Lista**
-„- 4/5. IV. 1944. Reka . . . . . .Sava

Za dan važe opšti znaci.

16. — UGOVORENI ZNACI:

U slučaju begstva neprijatelja iz uporišta, jedinica koja prva to primeti davače ugovorene znakove i to:

a. — »neprijatelj beži u pravcu severa« — izbacuju se rakete jedna iza druge i to: bela, crvena, bela, crvena itd.

b. — »neprijatelj beži u pravcu istoka« — izbacuju se rakete jedna iza druge i to: zelena, bela, zelena, bela itd.

c. — »neprijatelj beži u pravcu zapada« — izbacuju se rakete jedna iza druge i to: zelena, crvena, zelena, crvena itd.

Štab XXVIII Udarne divizije izdaće detaljnija uputstva za rad jedinica u slučaju da bi neprijatelj hteo da se probije i pobegne.

17. — POVLAČENJE:

Vršiće se po pismenom naređenju izdatom od strane ovog štaba, po naređenju za povlačenje izdatom preko radio-stanice ili preko telefona, ili na osnovu ugovorenih znakova i to: uzastopno izbačene 2 zelene, 2 crvene i 2 bele rakete, ponovljeno nekoliko puta.

NAPOMENA:

— Jedinice u napadu moraju povesti najviše računa o težištu napada, o sadejstvu pešadije i teškog oružja, o iskorištavanju uspeha koje je postigla artilerija i korištenju zgrada za zaklon. Za likvidaciju pojedinih zgrada koristiti eksploziv, koga na vreme uzeti od Diverzantskog bataljona.

— Raspored snaga mora omogućiti obuhvat, zarobljavanje i uništavanje neprijateljske žive snage, te zaplenu materijala. Miniranje predterena zaseda izvršiće jedinice same. Štabovi divizija prokontrolisaće izvršenje zadatka Diverzantskog bataljona. Dopunska rušenja eksplozivom vršiće jedinice na svojim sektorima tokom čitave borbe.

— Koristiti postojeće tt. veze pokraj pruge Čačinci — Virovitica.

Prilog:

— Pregled uporišta Podrav. Slatina i okolnih uporišta (za XII i XXVIII U. diviz.)
— Skica uporišta Slatina (samo za XXVIII U. diviziju)
— Dopunska zapovest referenta trupnog saniteta
— Dopunska zapovest šefa otseka za vezu[5]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Vlado Janić

Komandant:
general — major:
Petar Drapšin

(M. P.

Dostavljeno:

— Štabu XXVIII Udarne divizije
— Štabu XII Divizije
— Štabu Artilerijskog diviziona — izvodno
— Štabu Istočne grupe NOP odreda — izvodno
— Štabu Zapadne grupe NOP odreda — izvodno
— Štabu Čehoslovačke brigade — izvodno
— Štabu Diverzantskog bataljona — izvodno

[5] **Dopunske zapovijesti nalaze se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 16—1, k. 1123.**

BR. 128

IZVJEŠTAJ ŠTABA DESETOG KORPUSA »ZAGREBAČKOG« OD 31 MARTA 1944 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE O ORGANIZACIONOM STANJU JEDINICA[1]

GLAVNI ŠTAB NOV I POH[2]
Broj 1184 dne 14. IV 1944

ŠTAB
X KORPUSA »ZAGREBAČKOG
NOV i POJ
Op. broj 186
Dne 31. III. 1944

Opći vojno-^organizacioni izvještaj za ipjesec mart.

GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE

OPERATIVNA SITUACIJA:

U mjesecu martu od posljednjeg našeg izvještaja vojnička situacija na našem sektoru promijenila se u velikoj mjeri.

Jedna od najvećih promjena bila je prolaz njemačkih trupa koje su kretale preko naše teritorije u pravcu Mađarske.[3]

Njemačke trupe bile su napustile uporišta u kojima su se nalazili do sada, kao: Vrbovec, Ivanić [Grad], Lupoglav, Popovaču, Križevce, Stubicu, Oroslavje, Bedekovčinu, Zabok i još neka manja uporišta.

Njemačke trupe uglavnom su se kretale pravcem Dugo Selo — Križevci — Koprivnica i dalje ka Mađarskoj. Prema podacima koje smo mogli prikupiti ovim pravcem su prošle dvije njemačke divizije, i pravcem Sv. Ivan Zelina — Varaždin, kojim pravcem je prošla jedna njemačka divizija.

Od ovih njemačkih trupa jedan dio je zaista i prešao u Mađarsku, dok se jedan vrlo mali dio zadržao u Vrbovcu, a nešto u Križevcima i Koprivnici.

Nakon dva do tri dana po izvršenoj okupaciji Mađarske, njemačke trupe počele su se u velikom broju vraćali iz Mađarske i zaposijedati uporišta koja su i ranije držale.

Pored njemačkih trupa koje smo ranije imali na našem sektoru, sada su došli na pravac Dugo Selo — Križevci i dije-

[1] **Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 12—1/3, k. 112.**
[2] **Četvrtasti štambilj Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske**
[3] **Vidi dok. br. 72 i 127.**

lovi I Kozačke divizije,[4] koji uglavnom osiguravaju željezničku prugu Dugo Selo — Križevci.

Isto tako i u Zagorje su se vratili dijelovi njemačkih snaga, te zaposjeli Zabok.

Pored njemačkih trupa koje se sada nalaze na našem sektoru, u pojedinim uporištima pojačale su se i ustaške trupe. U Koprivnici nalazi se sada oko 1.200 ustaša. U Križevcima nalazi se oko 800 do 1.000 ustaša. U ostalim uporištima isto tako nastupile su manje ili veće promjene u posadama.

Aktivnost neprijatelja u velikoj se mjeri pojačala. Ta njihova aktivnost nema karakter većih operacija, već neprijatelj vrši drske upade snagama jačine 200—300 vojnika i to na one dijelove oslobođenog teritorija, za koje zna da se na njima ne nalaze naše trupe.[5] Ovakove svoje akcije neprijatelj redovno koristi za vršenje pljačke i nasilno odvođenje ljudi u vojsku.

Neprijatelju je bilo omogućeno da vrši ovakove ispade, pošto je naročito na sektoru Moslavine i Bilo Gore ostao mali broj naših trupa, a isto tako i na sektoru Kalnika, pošto je XXXII Divizija otišla u Zagorje.[6]

ORGANIZACIJA ŠTABOVA I JEDINICA

Organizacija Štaba korpusa u vezi sa naredbom Vrhovnog štaba[7] NOV i POJ uglavnom je provedena. U potpunosti još nisu organizirani obavještajni odsjek i vojni sud. Šef obavještajnog odsjeka drug kapetan Brnčić[8] još nije stigao u naš štab, a za organizaciju vojnog suda nismo još primili uputstva, za koja nam je javljeno da ćemo dobiti.

Pod neposrednom komandom Štaba korpusa nalazi se XXXII i XXXIII Divizija, Štab Zapadne grupe odreda, Štab Istočne grupe odreda i III Diverzantski bataljon.

Štab XXXII Divizije je potpun i dobro organiziran. Štab svojim radoiji zadovoljava.

XXXII Divizija u svom sastavu ima:

Udarnu brigadu »Braća Radić«
Brigadu »Matija Gubec«

*** Dijelovi Prve kozačke konjičke divizije stigli su u Križevce 26 marta. (Podatak iz arhive Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 35/16—1, k. 156.)**

[5] Vidi dok. br. 42, 43, 100, 130 i 131.

[8] Vidi dok. br. 131.

[7] Naredba se nalazi u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 1/1, k. 111 A.

[8] Josip

Izvidničku četu
Vod za vezu
Bolnički vod

Udarna Brigada »Braća Radić«

Štab brigade je potpun i potpuno zadovoljava svojim radom.

Brigada ima u svom sastavu:

4 bataljona
Izviđački vod
Vod za vezu
Bolnički vod

Brigada je za sada prošla kroz priličan broj borbi i predstavlja dobru i sigurnu jedinicu, sposobnu za izvršenje i težih zadataka.

Štabovi bataljona nisu još u dovoljnoj mjeri samostalni i nedostaje im samoinicijative. Nadamo se da će se radom sa njima ti nedostaci otkloniti.

Brigada »Matija Gubec«

Štab brigade je bio potpun, ali je u borbama kod Zitomira u Zagorju 23.III. o.g. poginuo komandant Brigade major Bobetko.[9] Za v.d. komandanta Brigade postavljen je privremeno drug Došen,[10] operativni oficir Štaba XXXII Divizije.

Štab brigade je zadovoljavao svojim radom.

Brigada ima u svom sastavu:

3 bataljona
Izviđački vod
Vod za vezu
Bolnički vod

Brigada je u posljednje vrijeme u velikoj mjeri pojačala svoju borbenost i očvrsnula, tako da sada predstavlja dobru i čvrstu jedinicu. Poslije borbi koje je Brigada imala na Kalniku, oko Koprivnice i Ludbrega,[11] postala je mnogo čvršća i borbenija.

[9] Mijo Bobetko, poginuo kod sela Globočec (Marija Bistrica) u borbi protiv žandara i ustaša. Vidi dok. br. 131.

[10] Stevan

[11] Riječ je o borbama koje je brigada' vodila u toku februara. Vidi dok. br. 3.

XXXIII Divizija

Na mjesto načelnika štaba postavljen je drug Kobal,[12] operativni oficir iste divizije.

Štab divizije je potpun. Štab još nema dovoljno pregleda nad svojim jedinicama, ali ovaj štab ima uslova da se razvije. Štab je inicijativan.

Divizija u svom sastavu ima:

I Brigadu
II Brigadu
Vod za vezu
Bolnički vod
Pontonirsku četu

I Brigada

Štab brigade je potpun. Za komandanta Brigade je postavljen drug Kovačić Alojz, a dotadanji komandant drug major Kličković[13] postavljen je za komandanta Istočne grupe odreda.

Štab brigade zadovoljava. Komandant iako mlad poletan je i samoinicijativan. Ima uslova za daljnje razvijanje.

Brigada ima u svom sastavu:

4 bataljona
Prateću četu
Vod za vezu
Bolnički vod

Brigada kao vojnička jedinica u zadnje vrijeme se popravila pošto je imala nekoliko uspjelih akcija.[14]

Sposobnost manevriranja kod jedinica još nije postignuta, ali se u tom pravcu radi i nadamo se da će se stanje popraviti.

II bataljon se već mjesec dana nalazi na putu u Baniju, kuda je upućen po oružje. Još se nije povratio.

II Brigada

Brigada ima u svom sastavu:

3 bataljona
Prateću četu
Vod za vezu
Minersko-pionirsku četu
Bolnički vod

[12] **Vlado**
[18] **Nikola**
[11] **Vidi dok. br. 100.**

Brigada kao vojnička jedinica nije još na stepenu borbenosti na kojem bi trebalo da bude. Nema dovoljno upornosti u borbi. Brigada još nije osposobljena za izvođenje manevara. Nadamo se da će se stanje popraviti, pošto su izvršene izmjene u nekim štabovima bataljona koji nisu zadovoljavali.

Brigada je u borbama koje je 29. III. o.g. vodila na Savi pretrpjela osjetljive gubitke.[15] Do danas ova brigada nije potpuno prikupljena i bit će potrebno izvjesno vrijeme dok se opet sredi i popuni.

U sastavu Prateće čete nalaze se: protivtenkovski topovi, teški bacači i protivtenkovska puška.

Uz svaki štab bataljona nalazi se i izvidnička desetina.

Izviđački vodovi, koji su ranije bili u štabovima brigada, stavljeni su u čete, da bi pojačali brojno stanje.

Od strane ovoga štaba naređeno je da Divizija opet formira za štab izviđačku četu, a uz štabove brigada izviđačke vodove.

U sastavu ove divizije nalazi se i Pontonirska četa. Ova četa do sada nije pretvorena u bataljon radi nedostatka u ljudstvu, ali se nadamo da ćemo uspjeti u najskorije vrijeme od te čete stvoriti bataljon i tada će bataljon biti stavljen pod neposrednu komandu Štaba korpusa.

Za sada dok postoji samo četa smatramo da je bolje da bude u sastavu Divizije, pošto je lakše radi izvođenja nastave.

Zapadna grupa odreda

Štab Zapadne grupe odreda popunjen je. Štab u potpunosti zadovoljava i vrlo je aktivan. U velikoj mjeri se osjeća uticaj Štaba grupe odreda na rad i borbenost potčinjenih odreda.

Zapadna grupa odreda u svom sastavu ima:

Zagorski NOP odred
Zagrebački NOP odred
Kalnički NOP odred
Udarni bataljon
Izviđačku četu
Bolnički vod
Vod za vezu

Općenito stanje u odredima bilo je dosta slabo, ali poslije izvršenih izmjena u rukovodiocima stanje se osjetno popravlja.

[15] Vidi dok. br. 167 u ovoj knjizi i tom V, knj. 26, izvještaj Štaba Desetog korpusa »Zagrebačkog« NOV Jugoslavije Glavnom štabu Hrvatske od 13 aprila 1944 godine.

Rad na vojničkom osposobljavanju rukovodilaca dao je dobre rezultate.

U Udarnom bataljonu stanje je zadovoljavajuće.

Istočna grupa odreda

Štab Istočne grupe je potpun. Ovaj štab je pred kratko vrijeme formiran[16] i o njemu još ne možemo dati podatke kako zadovoljava.

Istočna grupa u sv'om sastavu ima:

Bjelovarski NOP odred
Moslavački NOP odred
Posavski NOP odred
Udarni bataljon
Vod za vezu

Bjelovarski odted

Ovaj odred u svojem radu ne zadovoljava. Ne pokazuje dovoljno aktivnosti i borbenosti. U samom Štabu odreda ne vlada harmonija među članovima štaba. U tom pogledu preduzet ćemo potrebne mjere da se stanje popravi.

Moslavački odred

Ni ovaj odred ne daje od sebe onoliko koliko bi mogao dati. Odred je dosta neaktivan. Pošto se sada i naš štab nalazi na ovom sektoru preduzimamo sve mjere da Odred aktiviziramo. i .

Komandant Odreda je drug Kosak[17] koji je borben i inicijativan i uživa veliku popularnost u svom kraju. Nadamo se da će ovaj odred u najskorije vrijeme dati bolje rezultate.

Posavski odred

Odred je tek sada formiran i o njemu nemamo još detaljnih podataka.[18] Ovaj odred ima vrlo dobrih uslova za svoje

[10] On je formiran naredbom Štaba Desetog korpusa od 14 marta 1944 god. Vidi dok. br. 40.

[17] Ivan

[18] Štab Desetog korpusa izdao je 19 februara 1944 god. naredbu za formiranje Posavskog NOP odreda na području Dugog Sela. Ljudstvo za Odred uzeto je iz Trideset druge divizije i Zapadne grupe NOP odreda. Za komandanta Odreda postavljen je Stjepan Bobinac, a za političkog komesara Josip Pavlić. U izvještaju Štaba Istočne grupe NOP odreda Desetog korpusa od 1 maja 1944 god. govori se da je Posavski odred u formiranju, a iz pregleda brojnog stanja za mjesec juli vidi se da je brojno stanje Odreda bilo 446 ljudi. Opširnije o tome vidi dok. br. 3 u ovoj knjizi i dok. br. 20—1, k. 113 A, 3—1, k. 551 B i 42—2, k. 552 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.

dalje razvijanje. Odred je bio zajedno sa II Brigadom XXXIII Divizije u borbama na Savi i uslijed neuspjeha u tim borbama bit će potrebno izvjesno vrijeme dok se Odred ponovno sredi.

Udarni bataljon je tek prije par dana formiran. U ovaj bataljon su određeni stari i iskusni borci i nadamo se da će ovaj u potpunosti zadovoljiti.

Općenito stanje kod svih odreda ne zadovoljava, ali se nadamo da će se stanje popraviti formiranjem Štaba Istočne grupe odreda, koji će odredima davati pomoć i podršku.

III Diverzantski bataljon

Bataljon je popunjen i potpuno zadovoljava svojim radom i postignutim rezultatima. Bataljon ima u svom sastavu 3 čete i 1 vod pri Štabu bataljona: Po jedna četa ovog bataljona pridata je u operativnom pogledu Štabu XXXIII Divizije, Zapadnoj i Istočnoj grupi odreda radi izvođenja zajedničkih akcija.

FORMACIJSKO STANJE

XXXII Divizija

Ova divizija ima u svom formacijskom sastavu dijelove koji su izloženi u odjeljku »organizacija štabova i jedinica«.

Udarna brigada »Braća Radić« ima na licu 981 borca.

Brigada »Matija Gubec« ima na licu 735 boraca.

Zapadna grupa odreda ima na licu 1.419 boraca.

Istočna grupa odreda nije mogla na vrijeme prikupiti izvještaje i za nju nemamo podataka. Podatke imamo jedino za Moslavački odred koji ima na licu 171 borca.

Posavski odred, koliko smo doznali, ima na licu 100 boraca.

III Diverzantski bataljon ima na licu 127 boraca.

Koji sve dijelovi po formaciji pripadaju pojedinim jedinicama iznijeto je u odjeljku »organizacija štabova i jedinica«.

PROMJENE U ORGANIZACIJI I FORMACIJI

U toku ovoga mjeseca izvršene su sljedeće promjene u organizaciji i formaciji jedinica:

Formiran je Štab Istočne grupe odreda i pod njegovu komandu stavljeni su Bjelovarski, Moslavački i Posavski odred.

Štab Istočne grupe odreda formirao je Udarni bataljon, koji je pod neposrednom komandom Štaba grupe. Praksa sa formiranjem Udarnog bataljona kod Štaba Zapadne grupe odreda pokazala je vrlo dobre rezultate, te se stoga to uradilo i pri Istđčnoj grupi odreda. Osim toga, i potreba je nalagala

formiranje ovoga bataljona, tako da bi se veći dio oslobođene teritorije stavio pod kontrolu naših jedinica.

Formiran je Posavski NOP odred. Za ovaj odred još nemamo detaljnijih podataka o njegovom organizacionom i formacijskom stanju. Za formiranje ovoga odreda uzeta je jedna četa jačine 35—40 boraca sa jednim puškomitraljezom iz XXXII Divizije i jedna četa jačine 35—40 boraca sa jednim puškomitraljezom iz Zagrebačkog odreda.

Formirana je pontonirska četa, jačine 29 boraca. Uslijed malog brojnog stanja jedinica nismo mogli do sada formirati bataljon, ali se nadamo da ćemo uskoro formirati od ove čete Pontonirski bataljon.

U Štabu XXXIII Divizije postavljen je za načelnika štaba drug Kobal Vladimir, operativni oficir iste divizije. Raniji načelnik Štaba drug Božo Kušec .. . postavljen je za načelnika Štaba Istočne grupe odreda.

Za komandanta I Brigade XXXIII Divizije postavljen je drug Kovačić Alojz, načelnik Štaba iste brigade; prijašnji komandant drug major Kličković postavljen je za komandanta Istočne grupe odreda.

Komesar I Brigade drug Janić Vjekoslav postavljen je za komesara Istočne grupe odreda, a za komesara I Brigade postavljen je drug Komarica Zvonko.

Za komesara II Brigade postavljen je drug Štajner Josip,[19] komesar Diverzantskog bataljona.

Za načelnika Štaba II Brigade postavljen je drug Anušić Pero.

Za v.d. komandanta Brigade »Matija Gubec« postavljen je privremeno drug Došen pošto je raniji komandant drug major Bobetko poginuo.

Pored ovih promjena izvršene su promjene i u štabovima bataljona.

Promjene su izvršene zato da se popravi stanje u jedinicama i da na odgovorna mjesta dođu drugovi koji će po svojim sposobnostima odgovarati tim dužnostima.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar,
Ivan A. Šibi

Komandant, generalmajor,
Vlado Matetić

(M.P.)[20]

[19] Poginuo 29 marta 1944 god. kod sela Oborovo kao politički komesar ove brigade.

[80] Okrugli pečat: Štab Druge operativne zone NOV i PO Hrvatske.

BR. 128

IZVJEŠTAJ ŠTABA DESETOG KORPUSA OD 31 MARTA 1944 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE O BORBAMA I DIVERZIJAMA OD 13 FEBRUARA DO 23 MARTA[1]

ŠTAB
X KORPUSA »ZAGREBAČKOG«
NOV i POJ
Op. broj 187
Dne 31. III. 1944.

Operativni izvještaj
za drugu polovicu
marta.

GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE

Od našeg posljednjeg izvještaja,[2] jedinice X Korpusa »Zagrebačkog« izvele su slijedeće akcije i imale slijedeće borbe sa neprijateljem:

XXXII Divizijo

5. III. 1944. Poslije borbe na sektoru Kalnika,[3] a pošto je neprijatelju uspjelo prodrijeti na naš oslobođeni teritorij, Divizija se prebacila preko pruge Križevci — Koprivnica na sektor Bilo Gore.

Na ovom sektoru Divizija se zadržala do 10. III. t.g. Za ovo vrijeme jedinice nisu imale sukoba sa neprijateljem, već se radilo na sređivanju jedinica, njihovoj vojničkoj i političkoj izobrazbi.

Jedan bataljon Udarne brigade »Braća Radić« prebačen je u Podravinu da prokrstari kroz selo Molve i okolna sela.

[1] Kopija originala, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 3/4, k. 551 A.

[2] Vidi dok. br. 3.

[3] Riječ je o borbama koje su vođene protiv jedinica Prve pješačke pukovnije PTS od 4—8 marta. Opširnije o tome vidi dok. br. 100, 140 i 143 u ovoj knjizi i dok. br. 3/1—3, k. 58 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.

11. III. 1944. Jedan bataljon Brigade »Matija Gubec« izvršio je napad na kolonu Nijemaca koja se je kretala cestom Križevci — Koprivnica. Napad je izvršen kod sela Donjara (sekcija Čakovec **1:100.000).**

Tom prilikom neprijatelj je pretrpio teške gubitke od 30 mrtvih i oko 90 ranjenih.

Vlastiti gubici 2 mrtva i 8 ranjenih.

Od oružja nije zaplijenjeno ništa.

12. III. 1944. Divizija je izvršila pokret, zauzela slijedeći položaj:

Udarna brigada »Braća Radić«: Cepidlak — Ladinec — Rumenjaki (sekcija Čazma 1:100.000).

Brigada »Matija Gubec«: Kraljevac — Kovačevac (sekcija Čazma 1:100.000).

Jedan bataljon Udarne brigade »Braća Radić« upućen je sa transportom ranjenika za Slavoniju.

16. III. 1944. Divizija se nalazila na položajima oko sela: Sv. Petar Čvrstec — Rašćani — Mala Branjska — Male Sesvete.

18. III. 1944. Brigada »Matija Gubec« držala je položaje na cesti Križevci — Koprivnica na sektoru od Male Branjske do Malih Sesveta.

Oko 16 sati naišla su 4 kamiona sa njemačkim vojnicima, praćena sa 1 tenkom od pravca Križevaca. Drugi bataljon iste brigade izvršio je napad. Jedan kamion je uništen.

Ubijeno 6 njemačkih vojnika, a ranjena su 4.

Zaplijenjeno 10 pušaka, 3.000 metaka.

XXXIII divizija Vlastitih gubitaka nije bilo.

25. IL 1944. Drugi bataljon I Brigade upućen je u kordunaško područje po oružje. Isti bataljon nije se još ni do daYias vratio.[4]

26. II. 1944. II Bataljon II Brigade vodio je borbu sa neprijateljem kod sela Habjanovac[5] (sekcija Čazma 1:100.000), koji je pokušao prodrijeti iz uporišta Gradec.

Jačina neprijatelja bila je oko 100 Nijemaca i 50 ustaša.

\ [5] i [6] Vidi dok. br. 43.

Borba je trajala oko 10 minuta i neprijatelj se je počeo povlačiti.

Neprijatelj je imao 2 mrtva i više ranjenih.

Zarobljen je 1 ustaša.

Zaplijenjena je 1 puška sa 60 metaka.

Vlastitih gubitaka nije bilo.

Istoga dana I Brigada izvršila je pokret u pravcu Dubrave i kada se nalazila baš na ulazu u mjesto Dubravu, neprijatelj je otpočeo sa bombardiranjem istog mjesta. Bombardiranje izvršeno je u sedam navrata.

Naši gubici uslijed bombardiranja iznosili su 3 mrtva.

28. II. 1944. Jedinice I Brigade postavile su zasjedu u šumi Žabljački Lug kod Gradca (sekcija Čazma 1:100.000). Neprijatelj je naišao oko 9 sati i došlo je do borbe.[6] Uslijed slabog snalaženja rukovodilaca nije postignut uspjeh.

Gubici neprijatelja nepoznati.

Vlastiti gubici: 3 mrtva i 1 ranjen.

Od oružja izgubljeno je 2 puške.

Istoga dana postavio je kod gore pomenute šume zasjedu II i III Bataljon II Brigade, a na prugu su postavljene mine.

Oko 7.30 sati naišao je vlak, mine su eksplodirale i uništena je lokomotiva i nekoliko vagona.

III Bataljon izvršio je napad na vlak u kome se nalazilo oko 200 neprijateljskih vojnika. Uspjeh nije postignut, pošto II Bataljon, koji je trebao napasti isti vlak s druge strane, nije to učinio.

U toj borbi neprijatelj je imao osjetljive gubitke.

Vlastiti gubici: 4 mrtva i 4 ranjena.

Od oružja izgubljeno je 2 puške.

Istoga dana jedna četa I Bataljona srušila je most na pruzi Sv. Ivan Zabno — Bjelovar kod stanice Rovišće.

29. II. 1944. Jedna četa I Bataljona I Brigade vodila je borbu sa neprijateljem kod sela Srpska Kapela (sekcija Čazma 1:100.000). Neprijatelj je nastupao u jačini oko 200 Nijemaca, potpomognut

artiljerijskom vatrom. Uslijed magle borba se je vodila na bliskom odstojanju. Neprijatelj je naišao na našu zasjedu, koja je na njega otvorila iznenadnu vatru.

Gubici neprijatelja iznose oko 30 izbačenih iz stroja.

Vlastitih gubitaka nije bilo.

Od oružja nije zaplijenjeno ništa.

1. III. 1944. II Bataljon II Brigade imao je zadatak likvidirati neprijateljsko uporište Repinec,[7] dok su ostale snage imale zadatak dati osiguranje prema neprijateljskim uporištima Križevci, Vrbovec i Gradec.

Akcija nije uspjela, pošto su jedinice gazile duboku vodu i uslijed toga zakasnile na izvršenje zadatka.

Neprijateljski gubici nisu poznati.

Vlastiti gubici iznose 6 ranjenih.

U ovoj akciji porušen je most dug 12 met. na potoku Glogovnica, i presječena je pruga na 5 mjesta.[8]

2. III. 1944. Diverzanti Divizije razrušili su skretnice na željezničkoj stanici Sv. Ivan Zabno.[9]

4. III. 1944. Jedinice II Brigade srušile su oko 1.000 met. željezničke pruge i p.t.t. veza između stanica Rovišće i Sv. Ivan Zabno.

5. III. 1944. Jedinice I Brigade srušile su oko 1.000 met. željezničke pruge i p.t.t. veza na pruzi Križevci — Dugo Selo između stanica Vrbovec i Gradec.[10]

Pokupljeno je oko 2.000 met. telegrafske žice.

7. III. 1944. Jedinice su se nalazile na sektoru Dubrava — Kapela. Održano je savjetovanje sa Štabom I Brigade i štabovima bataljona.

[7] Vidi dok. br. 43 i 135 u ovoj knjizi i bojnu relaciju Prvog zbornog područja u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 3/1—5, k. 58.

[8] Vidi dok. br. 135.

[9] U izvještaju Zapovjedništva Glavnog stožera domobranstva od 6 marta piše da je miniranje skretnice na ovoj želj. stanici izvršeno 4/5 marta. Vidi dok. br. 138.

[10] Vidi dok. br. 140.

10. III. 1944. I Brigada izvršila je pokret od Čazme \ pravcu Narte (sekcija Čazma 1:100.000) i smje« stila se u sela oko Ivanske.

II Brigada se toga dana nalazila u selu Srpska Kapela. Oko 12 sati neprijatelj je izvršio bombardovanje pomenutog sela sa 9 »štuka«. Bombardovanje je trajalo oko 20 minuta.

Naši gubici uslijed bombardovanja iznose 12 mrtvih i 13 ranjenih drugova.

Od oružja izgubljeno je 10 pušaka.[11]

13. **III.** 1944. Jedan bataljon II Brigade postavio je zasjedu na pruzi Križevci — Sv. Ivan Zabno između sela Brezovljani — Poljana. Oko 8.30 sati naišao je vlak i uslijed eksplozije mine uništena je lokomotiva i 3 vagona.[12] Vlak nije bio zauzet uslijed toga što je u istom bila jaka posada neprijateljske vojske, a naše snage koje su napadale bile su slabe.

Tom prilikom neprijatelj je imao 8 mrtvih i 16 ranjenih.

Vlastiti gubici iznose 1 ranjen.

14. III. 1944. Jedinice I Brigade postavile su zasjedu u šumi Brestovac prema uporištu Garešnici. Sa jednim bataljonom bila je postavljena zasjeda kod željezničke stanice Hercegovac - Trnovitica.

Iz uporišta Hercegovac neprijatelj je izašao u jačini 1 satnije, koja je pripadala IV Gorskom zdrugu, koji se nalazio kod željezničke stanice. Neprijatelj je bio iznenađen i pošto ga je jedna naša četa napala s boka dao se odmah u bijeg. Bataljon je vršio gonjenje neprijatelja do samog uporišta Hercegovac.

U ovim borbama neprijatelj je imao oko 30 mrtvih i ranjenih.[13]

Zarobljeno je 7 neprijateljskih vojnika, među njima 5 podoficira.

Zaplijenjeno je:

2 puškomitraljeza

[11] i [12] Vidi dok. br. 100.

[13] Prema izvještaju Zapovjedništva Glavnog stožera domobranstva, gubici pomenute satnije bili su: 9 poginulo, 16 ranjeno i 6 nestalo. Vidi dok. br. 149.

32 puške
5 pištolja i
2.000 metaka i nešto ostale ratne opreme.

Vlastiti gubici: 1 mrtav, 1 ranjen, 1 nestao.

Istoga dana u zasjedi kod Garešnice u šumi Brestovac neprijatelj je napao na I Bataljon I Brigade. Neprijatelj je uspio da vještim manevrom potisne naše snage. Po pokretima neprijatelja, kao i njegovom nastupanju, zaključuje se da je bio obaviješten o mjestu gdje su se naše snage nalazile.

U ovim borbama gubici neprijatelja nisu poznati.

Vlastiti gubici iznose 4 mrtva i 6 ranjenih.

Od oružja izgubljen je 1 šmajser.

17. III. 1944. Jedan bataljon II Brigade nalazio se u zasjedi kod sela Graberja (sekcija Čazma 1:100.000). Ovaj bataljon po dolasku na svoje položaje postavio je osmatrače, a glavnu snagu povukao nešto dublje u šumu i naložio vatru.' Neprijatelj je primijetio ove vatre i svojim snagama preko sela Sobočana i preko Graberskog Brda zaobišao naš bataljon, zašao mu s leđa i potisnuo ga s položaja. Do borbi nije došlo uslijed toga što je bataljon bio iznenađen i naglo odstupio.

U toj borbi izgubljen je jedan tovarni konj sa samarom i tri kutije mitraljeske municije.

Jedna drugarica je lakše ranjena.

18. III. 1944. Neprijatelj je krenuo iz uporišta Gojila i Garešnice u pravcu sela Bršljanice i Rogoža.[14]

IV Bataljon I Brigade pošao je odmah u susret neprijateljskoj koloni, koja je nastupala od Garešnice. Prije nego što je stigao bataljon, neprijatelj se, nakon jednog sata borbe koju je vodio sa pozadinskim stražama, povukao.

Jedinice III Bataljona nastupale su prema neprijatelju koji je išao iz pravca Gojila. Borba

[14] Na ovom pravcu prodirali su dijelovi Prvog gorskog zdruga iz Kutine, Garešnice i Poljane. (Podatak iz arhive Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 3/1—22, k. 58.)

je otpočela na Kneževića Brdu (k. 192). Nakon pola sata borbe neprijatelj je počeo odstupati.

U ovim borbama neprijatelj je imao 16 što mrtvih što ranjenih.

Vlastitih gubitaka nije bilo.

Od oružja nije ništa zaplijenjeno.

21. III. 1944. Jedinice I Brigade napale su vlak na pruzi Dugo Selo — Križevci kod stanice Vrbovec.[15] Akcija nije u potpunosti uspjela, pošto je napad izvršen po danu, jer su jedinice uslijed teškog terena kasno stigle na određeno mjesto.

Kada je otpočela borba, neprijatelj je dijelom poskakao sa vlaka, a dijelom ostao u samom vlaku, koji se je odmah vratio natrag.

U ovoj borbi zarobljena su 2 njemačka vojnika, 1 ustaša i 5 domobrana.

Zaplijenjeno je 12 pušaka.

Vlastiti gubici: 1 mrtav.

[16]

ISTOČNA GRUPA ODREDA

Moslavački odred

15. III. 1944. I Bataljon ovog odreda srušio je most na rijeci Česmi na cesti Križ — Popovača.

17. III. 1944. II Bataljon postavio je zasjedu na cesti Kutina — Husain. Zarobljena su 2 domobrana.

18. III. 1944. I Bataljon je postavio zasjedu kod Popovače na cesti između D. Vlahiničke i Popovače. Neprijatelj je naišao jačim snagama. Naše jedinice su otvorile iznenadnu vatru na neprijatelja. Uslijed krajnje nadmoćnosti neprijatelja morale su se naše jedinice povući. Neprijatelj je imao znatne gubitke.

U ostalom periodu vremena Odred nije imao sukoba sa neprijateljem.

Iz Bjelovarskog i Posavskog odreda nisu primljeni podaci.

Udarni bataljon je tek formiran i još nije imao sukoba sa neprijateljem.

[15] Opširnije o tome vidi dok. br. 154 u ovoj knjizi i dok. br. 3/1—6, k. 58 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.

[14] Redakcija je izostavila dio izvještaja koji se odnosi na borbe Zagorskog, Zagrebačkog i Kalničkog NOP odreda i Udarnog bataljona jer su dejstva tih jedinica objavljena u izvještaju Štaba Zapadne grupe NOP odreda. Vidi dok. br. 72.

III Diverzantski bataljon

13. II. 1944. Na pruzi Dugo Selo — Križevci na rijeci Lonji dignut je u vazduh željeznički most dugačak 17 metara. Most je miniran u sredini, tako da je cijeli pao u vodu.[17]

14. II. 1944. Na pruzi Banova Jaruga — Zagreb kod stanice Ludina presječena je pruga na 12 mjesta. Uništeno je 12 šinja, ovo presijecanje bilo je potrebno radi osiguranja prelaza naše vojske i prevoza oružja.

28. II. 1944. Na pruzi Križevci — Koprivnica kod stanice Carevdar ubijena su 2 domobrana, koji su naišli na naše nagazne mine.

28. II. 1944. Na pruzi Križevci — Bjelovar na potoku Velika Rijeka dignut je u vazduh željeznički most dugačak 15 metara.[18] Promet je stajao 48 sati.

2. III. 1944. Na pruzi Pavlovac — Grubišno Polje, kod stanice Hercegovac dignut je u vazduh mješoviti vlak, nakrcan sa vojskom. Uništena je lokomotiva i 4 vagona, dok ih je 5 oštećeno. Pruge je uništeno 80 metara, a promet je stajao 24 sata.

5. III. 1944. Na pruzi Bjelovar — Križevci kod stanice Rovišće dignut je u vazduh vojni vlak. Oštećena je lokomotiva i 3 vagona. Promet je stajao 50 sati.

6. III. 1944. Na pruzi Križevci — Koprivnica na potoku Glogovnica dignut je u vazduh želj. most dugačak 8 met. Promet na toj pruzi već odavno ne radi.

7. III. 1944. Na pruzi Banova Jaruga — Zagreb kod stanice Ivanić Grad dignut je u vazduh željez. most dugačak 8 met.[19] baš u času kad je preko njega prolazila patrola, od kojih su 4 usmrćena a 2 ranjena.

8. III. 1944. Na pruzi Zagreb — Dugo Selo kod stanice Sesvete dignut je u vazduh teretni vlak tovaren živežnim namirnicama.[20] Lokomotiva je ošte-

[17] **Vidi tom V, knj. 24, dok. br. 132.**
[18] **Vidi dok. br. 133.**
[19] **Vidi dok. br. 140.**
[20] **Vidi dok. br. 141.**

ćena, a 6 vagona je uništeno, dok su ostali više ili manje oštećeni. Ubijen je ložač i 1 ustaša. Promet je stajao 14 sati.

9. III. 1944. Na pruzi Zagreb — Banova Jaruga kod stanice Moslavačka Gračenica dignut je u vazduh teretni vlak, 3 vagona su potpuno uništena, dok ih je 7 više i manje oštećeno.

11. III 1944. Na pruzi Zagreb — Banova Jaruga kod stanice Moslavačka Gračenica dignut je u vazduh teretni vlak.[21] Lokomotiva je uništena i 8 vagona koji su izgorjeli, a bili su tovareni obućom, šećerom, soli i raznom robom. 7 vagona je teško oštećeno. Ovom prilikom poginula su 2 željezničara i 5 domobrana. Pruge je uništeno 60 met., a promet je stajao 15 sati.

13. III. 1944. Na pruzi Zagreb — Varaždin između stanica Sutinske Toplice i Zlatar-Bistrica dignut je u vazduh željez. most dugačak 13 met.

13. III. 1944. Na pruzi Zagreb — Banova Jaruga kod stanice Prečec dignut je u vazduh osobni vlak sa vojskom i civilima. Mina je eksplodirala pod samim vagonima i uništila 3 vagona, dok su 4 teško oštećena. Tom prilikom bilo je 14 mrtvih vojnika od časne radne službe, a ranjenih civila i vojnika bilo je 27. Pruge je uništeno 60 met., a promet je stajao 12 sati.[22]

14. III. 1944. Na pruzi Zagreb — Banova Jaruga između stanica Dugo Selo i Ostrna dignut je u vazduh njem. vojni transport. Lokomotiva je oštećena, dok su se vagoni zapalili. Broj mrtvih i ranjenih nije nam poznat, ali je sigurno znatan. Promet je stajao 11 sati. Istog dana eksplodirale su 2 tempirane mine, koje su bile postavljene zajedno sa minom pod vlak. Iste su stupile u djelovanje u 13 i 14 sati, koje su unijele paniku među vojsku koja je popravljala prugu. Ovom prilikom oštećeno je pruge 150 met.[23]

17. III. 1944. Na pruzi Dugo Selo — Zagreb između stanica Sesvete i Sesvetski Kraljevec dignut je u vazduh teretni vlak tovaren živežnim namir-

[81] Vidi ddk. br. 144.
[23] Vidi dok. br. 146.
[23] Vlak su minirali diverzanti Trećeg diverzantskog bataljona. Vidi dok. br. 2—4, k. 121 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.

nicama.[24] Lokomotiva je oštećena, 4 vagona su uništena, a 3 su vagona oštećena. Pruge je uništeno 60 met., a promet je stajao 14 sati.

18. III. 1944. Na pruzi Zagreb — Varaždin kod stanice Zlatar-Bistrice dignut je u vazduh želj. most dugačak 14 met. Promet na ovoj pruzi saobraća samo između Sutinskih Toplica i Zagreba.

19. III. 1944. Na pruzi Zagreb — Dugo Selo između stanica Dugo Selo i Sesvetski Kraljevec dignut je u vazduh teretni vlak tovaren živim blagom. Uništena je lokomotiva i 3 vagona, dok ih ima 5 oštećenih. Pruge je oštećeno 45 met., a promet je stajao 16 sati.

20. III. 1944. Na pruzi Banova Jaruga — Zagreb kod stanice Prečec dignut je u vazduh teretni vlak.[25] Uništena je lokomotiva i 4 vagona, a 3 su teško oštećena. Usmrćena su 2, a ranjena 3 neprijateljska vojnika. Pruge je uništeno 70 met., a promet je stajao 16 sati.

23. III. 1944. Na pruzi Banova Jaruga — Zagreb kod stanice Deanovec dignut je u vazduh mješoviti vlak.[26] Uništena je lokomotiva i 6 vagona, a 4 su teško oštećena. Mrtvih je bilo 3, a ranjenih 5. Pruge je uništeno 80 met., a promet je stajao 32 sata.

U ovim borbama neprijatelj je pretrpio slijedeće gubitke.

ubijenih	202
ranjenih	209
zaroblienih	115
Uništeno:	
lokomotiva	6
kamiona	1
vagona	47
mostova	10
Zaplijenjeno:	
puškomitraljeza	2
pušaka	89
šmajsera	2

[24] Vidi dok. br. 150.
[26] Vidi dok. br. 153.
[28] Vidi dok. br. 155.

pištolja	% 9
municiie	5060
noževa	50
opasača	80
šinjela	110
bluza . .	120
hlača . .	100
cipela pari	80
čizama	10

Oštećeno:

lokomotiva	5
vagona	42
promet stajao	252
pruge uništeno . . .	605

Vlastiti gubici:

mrtvih	52
ranjenih	43
nestalih	1

. *Od oružja izgubljeno:*

pušaka	24
šmajsera	1

U ovaj izvještaj o akcijama nisu unijete akcije XXXII Divizije za vrijeme od 18. III. o.g. do kraja mjeseca, pošto izvještaj od Divizije nije primljen.[27]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, Komandant general-major,

[27] **Divizija je izvještaj o dejstvima od 12 do 26 marta poslala Štabu korpusa 31 marta. Vidi dok. br. 131.**

BR. 128

IZVJEŠTAJ ŠTABA TRIDESET DRUGE DIVIZIJE OD 31 MARTA 1944 GOD. ŠTABU DESETOG KORPUSA »ZAGREBAČKOG« NOV JUGOSLAVIJE O BORBAMA OD 12 DO 26 MARTA[1]

ŠTAB XXXII DIVIZIJE
NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Oper. broj: 56/44
Dne 31. III. 1944 god.

Predmet: Operativni izvještaj za vrijeme od 14. III. do 26. III. 1944

ŠTABU X KORPUSA »ZAGREBAČKOG« NOV I POJ

12/13. III. 1944 god. naša divizija izvršila je pokret sa sektora Bilo Gore u pravcu Moslavine. Cilj ovog pokreta je bio da se Divizija preko Prigorja prebaci za Zagorje radi izvršenja dobivenih zadataka.[2]

14. III. 1944 god. jedinice naše divizije držale su položaje sa slijedećim rasporedom: Udarna brigada »Braća Radić«: Zabrđe, Cugovac, Fuka, sa zadatkom kontrola i izviđanje u pravcu neprijateljskih uporišta Gradec, Vrbovec, Repinec.

Brigada »Matija Gubec«: Stara Kapela, Nova Kapela, Habjanovac, sa zadatkom kontrola i izviđanje u pravcu Sv. Ivan Zabno. Istoga dana neprijatelj nije vršio nikakova izviđanja niti pokrete u pravcu naših položaja. Jedina promjena u neprijateljskim uporištima Gradec — Vrbovec bila je ta što je neprijatelj zbog prisustva naše divizije pojačao neprijateljsko uporište Gradec. Pored izdatih zadataka jedinice su radile kako vojnički tako i politički.

15. III. 1944 god. jedinice su ostale na istim položajima. Do sukoba sa neprijateljem nije došlo. Radilo se na vojnopolitičkoj izobrazbi boraca.

16. III. 1944 god. zbog koncentracije neprijatelja paralelno cesti i pruzi Križevci — Gradec — Vrbovec i zbog teško prohodnog terena usljed rastapanja snijega naša divizija nije

[1] **Original, pdsan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 35—4, k. 551 A.**
[2] **Zadaci ove divizije u Hrvatskom Zagorju vide se iz primjedbe br. 129 uz dok. br. 127.**

mogla izvršiti pokret za Zagorje u pomenutom pravcu, već se je morala vratiti nazad i pokret izvršiti preko Kalnika za Zagorje. Istoga dana zauzeti su novi položaji i to: Udarna brigada »Braća Radić«: Sv. Petar Cvrstec, Rašćani, sa zadatkom kontrola ceste Križevci — Koprivnica i izviđanje u pravcu neprijateljskog uporišta Križevci. Brigada »Matija Gubec«: Ruševac, Većeslavec, Vel. Sesvete, M. Sesvete. Pošto su jedinice izvršile dugi marš, to su se u toku dana odmarale.

17. III. 1944 god. pošto je izviđanjem 16. III. 1944 god. ustanovljeno da neprijatelj vrši cestom Križevci — Koprivnica prebacivanje svojih trupa od Križevaca za Koprivnicu, to su jedinice naše divizije promijenile položaje, kako bi se mogao izvršiti napad na neprijateljske kolone. Zadatak za napad dobila je brigada »Matija Gubec«, ä osiguranje i samu pomoć ako bi bilo potrebno pružila bi Udarna brigada »Braća Radić«. Toga dana Brigada »Matija Gubec« držala je položaje Vel. i M. Sesvete, M. Branjska, Vel. Branjska. Udarna brigada »Braća Radić«: Rašćani, Ruševac, Većeslavec.

Pošto je III bataljon Brigade »Matija Gubec« zatajio, te nije napao začelje kolone neprijateljske, a što mu je bilo stavljeno u zadatak, zasjeda uopšte nije uspjela, jer su sve jedinice očekivale napad III bataljona.

18. III. 1.944 god. jedinice su ostale na istim položajima i sa istim zadatkom. Međutim, toga dana neprijatelj nije vršio prebacivanje svojih trupa od Križevaca prema Koprivnici, već je oko 17 časova naišao od pravca Koprivnice jedan kamion sa 12 njemačkih vojnika. II bataljon Brigade »Matija Gubec« otvorio je vatru na taj kamion i istog uništio. Tom prilikom zarobljeno je 3, a ubijeno 8 njemačkih vojnika, od kojih je jedan bio podoficir. Od oružja zarobljeno je 11 pušaka mauzer sa 600 komada metaka, 1 šmajser, 1 parabelpištolj i ostale vojničke spreme.[3] Osim toga, zarobljeno je 700 kg žita i 70 kg; špeka. Na položajima Udarne brigade »Braća Radić« nije bilo nikakovih promjena.

19. III. 1944 god. naša divizija izvršila je pokret dalje u određenom pravcu i zauzela nove položaje sa slijedećim rasporedom snaga: Udarna brigada »Braća Radić« — jedinice Udarne brigade »Braća Radić« držale su položaje Sv. Petar Orehovec, Mikovec, sa zadatkom izviđanja u pravcu neprijateljskog uporišta Križevci. Brigada »Matija Gubec« držala je položaje Dedina, Kamešnica, Kalnik, sa zadatkom izviđanja u pravcu G. Rijeke i Sudovca. Istog dana do sukoba sa nepri-

[8] Opširnije o tome vidi dok. br. 153 u ovoj knjizi i dok. br. 3/1—6, k. 58 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.

jateljem nije došlo, a zbog izvršenog dužeg marša jedinice su se u toku dana odmarale.

20. III. 1944 god. jedinice naše divizije ostale su na istim položajima. Do sukoba sa neprijateljem nije došlo. Radilo se na vojno-političkoj izobrazbi.

21. III. 1944 god. jedinice naše divizije zauzele su nove položaje sa slijedećim rasporedom snaga:

Udarna brigada »Braća Radić«: Sudovec, Kostanjevec, Vukšinec, sa zadatkom izviđanja u pravcu neprijateljskog uporišta Komin, Bisag i Novi Marof.

Brigada »Matija Gubec«: Visoko, Radešić, Vinično.

Na sektoru Udarne brigade »Braća Radić« nije došlo do nikakovih promjena i zbog izvršenog marša jedinice su se odmarale.

Istoga dana oko 8 sati u jutro neprijatelj je izvršio prepad na II bataljon Brigade »Matija Gubec« koji je držao položaj Radešić. Neprijatelj je došao od Brezovog Huma sa tri razna pravca (ustaša), a pošto bataljon zbog nedovoljne opreznosti nije bio pripravan da parira udar neprijatelja, to se je morao povući na kose iznad Radešića prema Visokom (Čerenec). Sa tih položaja nije dozvoljavao daljnje nastupanje neprijatelja. Gubitci neprijatelja tom prilikom nepoznati su, dok na našoj strani bilo je 1 mrtav i 2 ranjena druga. Od rukovodilaca poginuo komandir čete Severović Stevo.

22. III. 1944. god. naša divizija izvršila je pokret dalje i prešla cestu Varaždin — Zagreb i zauzela svojim jedinicama nove položaje sa slijedećim rasporedom snaga:

Udarna brigada »Braća Radić« — jedinice Udarne brigade »Braća Radić« zauzele su položaje Turkovčina, Bosna, Bedenica.

Brigada »Matija Gubec« zauzela je položaje Žitomir, Prepolno, Gor. Orešje, Globočec (sekcija Ptuj).

Pri prelazu ceste Varaždin — Zagreb osiguranje svim jedinicama naše divizije u pravcu Varaždina i Zagreba dala je Udarna brigada »Braća Radić«. Pokret Divizije nije bio zajednički obih brigada, već je jedna brigada vršila pokret neovisno o drugoj. Brigada »Matija Gubec« iako joj je bilo naređeno, i dat itineren puta, nije izvršila pokret i prelaz ceste pravcem kako je bilo naređeno, već poviše zasjede u pravcu Varaždina. U to vrijeme naišla je jedna veća kolona neprijateljskih kamiona i Brigada je tom prilikom u neredu odstupila. Udarna brigada »Braća Radić«, t.j. bataljon koji se nalazio na osiguranju otvorio je vatru na neprijatelja, a ujedno i po borcima Brigade »Matija Gubec«, te je tom prilikom brigada

»Matija Gubec« imala 3 ranjena i 11 nestalih drugova. Gubitci u oružju: 1 teški mitraljez tipa »Breda« sa konjima i poslugom. Brigada »Matija Gubec« izvršila je prelaz ceste toga danä. Istoga dana jedinice na novim položajima zbog izvršenog dužeg marša odmarale su se.

23. III. 1944 god. u jutro kada je naša divizija trebala izvršiti pokret i zauzeti nove položaje neprijatelj je otpočeo sa ofanzivom koju je bio pripremio za jedinice Zapadne grupe, koje su se nalazile na tom sektoru prije nekoliko dana.[4] Pošto su jedinice Zapadne grupe izvršile pokret dalje, to je u neprijateljsku ofanzivu upala naša divizija. Istoga dana u jutro oko 7 sati neprijatelj je izvršio iznenadan napad na štab brigade, a jednovremeno i na jedinice I bataljona koji se je nalazio oko Globočeca. Prepad neprijatelja uspio je u potpunosti, te je tom prilikom poginuo komandant Brigade major Bobetko,[5] referent brigadnog saniteta Eterović Veljko, mlađ. vodnik Fundelić Imbro i još 11 drugova. Ranjena 3 druga. Neprijateljski gubitci iznosili su oko 10 mrtvih i isto toliko ranjenih.[8]

Na I bataljon napad su izvršile dvije satnije ustaša i pošto je naoad bio iznenadan, bataljon je bio prisiljen na povlačenje i prebacio se u šumu kod mjesta Pešćeno. Tom prilikom bataljon je imao 3 ranjena druga. Gubitci neprijatelja 9 mrtvih.

Oko 9 sati neprijatelj je nastupao od pravca Orešja prema položajima III bataljona, koji se nalazio na kosama iznad Beloslavca (sekcija Ptuj). Neprijatelj je odbijen sa gubitcima 4 mrtva i 6 ranjenih. Na našoj strani nije bilo gubitaka. Oko 14 sati neprijatelj je ponovio napad od pravca šume Rogaršćina preko Prepolna prema položajima II i III bataljona. Jedna četa II bataljon i jedna četa III bataljona bacile se u borbu i odbile neprijatelja sa gubitcima 3 mrtva i 2 ranjena. Na našoj strani nije bilo gubitaka.

Oko 16 časova istoga dana neprijatelj je nastupao cestom od pravca Konjšćine u jačini oko 200 ustaša sa dva motocikla i 6 tanketa, prema položajima II bataljona Brigade »Matija Gubec«, koji je u to vrijeme zbog koncentrisanja neprijateljskih snaga kod Konjšćine zauzeo nove položaje paralelno cesti Konjšćina — Beloslavec (sekcija Ptuj). Bataljon je prihvatio borbu i svojim snažnim energičnim protunapadom natjerao neprijatelja na povlačenje i bijeg. Tom prilikom zarobljen je

[1] **Vidi dok. br. 72, 140 i 143.**

[6] **Mijo**

• **Vidi dok. br. 156 i 157 u ovoj knjizi i dok. br. 3/1—10, k. 58 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.**

jedan šmajser, **1** vis. pištolj, 2 motocikla i oštećen **1** tenk. Ubi**jen** je jedan ustaški emigrantski poručnik, zapovjed. 12 motorizovanog skupa P.T.Z., dok su ranjena 3 oficira. Na našoj strani nije bilo gubitaka.

U borbama ovog dana po sakupljenim podatcima učestvovalo je preko 1000 neprijateljskih vojnika, što se vidi iz zarobljene zapovijesti za samu ofanzivu.

Isto tako neprijatelj je prema sakupljenim podatcima imao oko 100 vojnika izbačenih iz stroja.

Na našoj strani gubitci iznose: 15 mrtvih i 6 ranjenih drugova.

Utrošak municije 1200 mauzer metaka,
400 manliher metaka,
1100 talijanskih metaka,
4 defanzivne bombe,
3 ofanzivne bombe.

Zbog nesavjesnosti rukovodilaca u vršenju obezbjeđenja i osiguravanja jedinica neprijatelj je uspio da izvrši prepad i da nam nanese nepotrebne gubitke, dok u razbijanju neprijateljskog napada borba se vodila uspješno i gubitci nisu veliki. Naša divizija neprijateljsku ofanzivu koja je bila pripremljena na Zapadnu grupu razbila je sa uspjehom. Niži rukovodioci u ovim borbama, nisu pokazali dovoljno samoinicijative.

24. III. 1944 god. — jedinice naše divizije zbog nejasne situacije u okolini i većeg broja ranjenih drugova ostale su i dalje na istim položajima, očekujući da li će neprijatelj produžiti dalje sa napadima ili će prestati, t.j. da se vide njegove namjere. Neprijatelj se vratio u svoje ishodne baze i u toku dana nije došlo do sukoba. Istog dana dva bataljona Udarne brigade »Braća Radić« poslije podne držali su zasjedu na cesti između Bisaga i Komina, gdje su uništili dva kamiona i 1 auto. U toj akciji zarobljen je jedan ustaški tabornik, poznati špijun U.N.S.-a.[7]

25. III. 1944 god. noću između 24 i 25. naša divizija izvršila je pokret dalje, s namjerom izvršenja novih zadataka. Raspored snaga bio je slijedeći:

Udarna brigada »Braća Radić« — jedinice udarne brigade »Braća Radić« zauzele su položaje: Purga, Labor, Martinšćina.

Brigada »Matija Gubec«: Belec, Juranščina, Sambolići [G. Selnica] (sekcija Ptuj). Do sukoba nije došlo, jedinice su se odmarale.

[7] **Ustaška (nadzorna služba**

26. III. 1944 god. jedinice naše divizije ostale su na istim položajima. Radilo se na vojničko-političkoj izobrazbi.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, **Robić Ivan** (M. P.) Komandant-potpukovnik, si. ot.

BR. 132

IZVOD IZ OPERACISKOG DNEVNIKA TRIDESET PETE DIVIZIJE NOV JUGOSLAVIJE O BORBAMA OD 26 DO 31 MARTA 1944 GODINE[1]

OPERATIVNI DNEVNIK

35 DIVIZIJE U VREMENU OD 26. DO 31.111.1944 GODINE

Sadržaj

26 mart 1944 g.

Štab divizije u Zalužnici.

1 brigada: štab u Vrelu Gacke, 1 bat.: Ivčevića Kosa, **3** bat. u Potkorenu, 2 i 4 bat. u Lešću.

2 brigada: štab u Donjem Sincu, 1, 2 i 4 bataljon u Sincu, 3 bat. u Podumu na položaju.

3 brigada XIII div.: štab u Škarama, 1 bat. u Škarama, 2 bat. u Glavacima, 3 bat. u Dabru, 4 bat. u zapadnom Podumu (k. 566) na položaju.

3 brigada XIX diviz.: štab brigade i jedinice pri štabu u selu Cerovcu, 1 bat. u Gubavčevom Polju — Petrovići, 2 i **3** bat. u Mazinu, a 4 bataljon u Tupalama.

Odred »Plavi Jadran« nije imao promjena u rasporedu.[2]

Lički partizanski odred nije imao promjena u rasporedu.[3]

[1] Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 1/11, k. 1234.

[2] i [3] Odred »Plavi Jadran« nalazio se na području Obrovca, a Lički NO odred na području Gospića. Vidi knjigu depeša Štaba Jedanaestog korpusa NOV Jugoslavije u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 1/1, k. 572.

Osiguranje i izviđanje: vršeno kod bataljona na položaju isturanjem patrola unaprijed i u međuprostore između pojedinih brigada.

Veze: između brigade telefonska preko divizijske centrale.

Neprijatelj se nalazio na istim položajima i uporištima **bez** vidnih promjena u rasporedu i brojnom stanju.

Primljeni izvještaji: 1 brigada u 6 sati izvještava da se u pravcu Kuzmanovače čuje borba, a u Novom Janjču primijećene neprijateljske grupice; patrola izaslana u tom pravcu pripucala je i neprijatelj se razbježao.

U 8^{20} sati 1 brigada izvještava da je neprijatelj napao na Kuzmanovaču i Bašića Poljanu i vodi borbu sa četom Komande mjesta Perušić.[4] Jedna četa upućena u pomoć iz Ivčevića Kose, a zasjeda je upućena da sačeka neprijatelja u povlačenju.

U 9^{20} 1 brigada izvještava da je neprijatelj odstupio za Perušić, a četa upućena u pomoć nije stigla.

U 19 sati 3 brigada 13 divizije izvještava da oko 15 sati jedna neprijateljska kolona,[5] jačine 150 ljudi, koja je krenula iz Plaškog prošla je preko [pl.] Kapele — Glibodola — Lipica za Brinje, a preko Modruša za Brinje prošli su 6 topova raznog kalibra i 13 natovarenih kamiona.

Izdata naređenja: u 6^{15} sati izdato je telefonsko naređenje 1 brigadi da uputi jedan bataljon prema N. Lešću, a 2 brigada spremi jedan bataljon za pokret za svaku eventualnost.

Dopuna dobivenih izvještaja: u 17 sati 1 brigada izvještava da je njezina 1 patrola u s. Čovići naišla na zasjedu. Poginuo je jedan borac, koji je izvučen. U 23 sata ista brigada izvještava da je Komanda mjesta Perušić iznenađena od 2 čete ustaša, terenska četa vodila je borbu, ali uslijed iznenadnog napada ručnim bombama pretrpjela gubitke: 27 mrtvih, 3 zarobljena i veći broj ranjenih; u 23^{30} Prva brigada izvještava da je neprijatelj jačine jednog voda došao do Gvozdenog mosta u Lešću i vodio borbu sa jednom patrolom.

Naređeno je 23^{35} 2 brigadi da pošalje jednu četu sa zadatkom da izbije u bok i pozadinu neprijatelju kod mosta i da istog napadne. Određena četa dobila je zadatak da iz Sinca

[4] U bojnoj relaciji Prvog zbornog područja za mjesec mart rečeno je o tome sljedeće: »U 05.00 sati preduzele su Trideset prva i Trideset četvrta ustaška bojna iz Perušića razviđanje ka selu Čanku (13 km s. i. od Perušića). Kod sela Bašića Poljane i Jurkovića (10 km s. i. od Perušića) došlo je do borbe sa jakim odmetničkim dijelovima, koji su se nakon duže borbe povukli ka sjeveroistoku...« (Dokumenat u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 3/1—26, k. 58.)

[5] Iz sastava 392 legionarske divizije. Vidi dok. br. 39/14, k. 18 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.

izbije u Čoviće i odatle izvrši napad, ali do izražaja nije došla, jer je neprijatelj odstupio.

Jedinice divizije nisu vodile borbu u toku dana.

Promjena kod oficira nije bilo.

Nove metode borbe kod neprijatelja nisu primijećene.

Pohvala i odlikovanja nije bilo.

(M. P.)

Politkomesar Komandant, potpukovnik
P.[6] Kleut

27 mart 1944 g.

Promjene u rasporedu nije bilo.

Osiguranje i izviđanje vršila je svaka jedinica za sebe na položaju.

Veza sa III brigadom XIX diviz., Ličkim partiz. odredom i Bataljonom »Plavi Jadran« dosta je otežana uslijed velike daljine.

Podatci o neprijateljskim garnizonima bez promjene.

Primljeni izvještaji: u vremenu od 7—8^{30} sati izvještaji jedinica bez promjene. Od Bat. »Plavi Jadran« i III brig. XIX diviz. izvještaj nije primljen.

U 15^{30} h štab korpusa[7] javlja da je III brigada XIII diviz. izvijestila G. Š. H.[8] za prolaz 200 legionara iz Glibodola za Stajnicu.

U 18^{15} h zamj. k-ta I brigade javlja da je u Bašića Po-, ljani 26. III. poginuo kurir štaba 35 divizije i 1 brigade, koji su zatečeni na konaku i sekretar O.K.[9]

U 20^{25} h zamj. k-ta L.p. odr.[10] izvijestio: da je neprijatelj u jačini 300—400 ustaša napao na Ostrovicu.[11] Neprijatelj je došao iz Ličkog Osika preko Ćukovca — Crnog Vrha (k. 786)

[6] Petar

[7] Riječ je o Štabu Četvrtog korpusa NOV Jugoslavije.

[8] Glavni štab Hrvatske

[B] 27 marta 1944 god. u Janjačkoj Kosi (Bašić Poljana) ustaše su opkolile Kotarski komitet KPH Perušić, Kotarski NOO Perušić, Općinski NOO i Općinski komitet Perušić i Komandu mjesta Perušić. Navedene ustanove bile su smještene u 2—3 kuće i tom prilikom poginulo je 18 boraca i rukovodilaca. Među pog'nulima bio je i Joso Alešković, pretsjednik Kotarskog NOO i član Kotarskog komiteta KPH Perušić. *

[10] Zamjenik komandanta Ličkog NOP odreda bio je tada Simo Todović.

[11] Napad na Ostrovicu (7 km istočno od Gospića) izvela je Trideset i četvrta ustaška bojna. Njeni gubici:' 6 ustaša ranjeno. (Podaci iz bojne relacije Prvog zbornog područja u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 3/1—26, k. 58.)

i spustio se u selo. Kod Zubara 1 vod. L.P.O. Neprijatelj je iznenadio stanovništvo i vod pojavivši se iz pravca k. 786. u 5 sati ujutro.

Bataljon L.P.O. iz Vrebca stigao je vodu u pomoć iz pravca Barlete. Neprijatelj je otstupio u 15 časova sa gubitcima 5 mrtvih i nekoliko ranjenih.

Naši gubitci: 1 borac poginuo.

Neprijatelj je popalio 30 bajta i ubio 10 civilnih osoba.

Ostale jedinice divizije nisu vodile borbu.

(M. P.)

Politkomesar Komandant, potpukovnik
P. Kleut

28 mart 1944 g.

Jutarnji raspored:

I brigada: III bataljon na krstarenju kroz Kosinj. II bataljon u Potkorenu — Janjče. 1 bat. u Ivčevića Kosi. 4 bat. u Lešću (Pećina).

II brigada: 1 bataljon u Zalužnici. Ostali bataljoni na istom mjestu.

III brigada XIII div. bez promjene.

III brigada XIX div. bez promjene.

Lički part. odred: 1 bataljon u Vrebcu.

Bataljon »Plavi Jadran« na istom prostoru.

Izviđačka četa divizije na putu za izviđanje: Kosinj — Pazarište — Brušane.

1 divizion na smještaju u Vrhovinama.

U 8h izvještaji jedinica bez promjena.

U 16^{30}h Stab I brigade izvijestio: stanje bez promjene.

U 20^{30} štab III brig. XIX div. izvijestio da je 500 kamiona iz Knina prošlo za Bihać. Kolona pripada Plavoj diviz.[12] Ostatak divizije očekuje u Bihaću.

U 20^{30}h Stab I brigade javlja da je III bat. bio u Kosinju, neprijatelj nije naišao. Pri povratku bataljon je naišao na ustašku patrolu i nanio joj gubitke od 4 mrtva i nekoliko ranjenih.

Važna naređenja nisu primljena.

U 19 h naređeno III brigadi XIII div. da uhvati vezu sa partiskom organizacijom u Brlogu i da pošalje Udarnu grupicu na zadatak.

[11] Na ovoj komunikaciji saobraćale su jedinice 373 legionarske divizije. (Vidi dok. br. 17/2, k. 74 A u arhivi Vojnog istoriskog instituta.)

Večernji raspored: štab divizije iz Zalužnice [uj Brakusovu Dragu. Raspored ostalih jedinica bez promjene.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar Komandant, potpukovnik
P. Kieut

29 rrvart 1944 g.

Štab divizije u Brakusovoj Dragi. Četa za vezu u Zalužnici. Izviđačka četa na zadatku.

Raspored brigada uglavnom bez promjene.

II brigada: 1 četa 1 bat. otišla na zadatak — zasjedu s. Orovac.

III brigada XIII div.: 1 četa 3 bat. po zadatku otišla u Kapelu. Upućena udarna grupica u Brlog vratila se bez uspjeha.

Lički partiz. odred: 1 bataljon u Vrebcu.

Naređenja:

I brigadi u IO[40] h da povuče 1 i 2 bat. sa položaja po dobivenoj smjeni od II brigade.

II brigadi u IO[45] h da uputi 2 bataljon za smjenu bataljona I brigade na položaju u Ivčevića Kosi i Potkorenu do 18 sati.

III brigadi XIII div. u IO[50] da preuzme položaj od bataljona II brig. u južnom Podumu.

Aktom br. 166 od 29. III — u 12 sati naređeno I, II i III brigadi da štabovi bataljona i brigada budu u 9 sati 30-III-t.g. kod Sv. Marka u južnom Podumu, radi izviđanja Otočca. Po istom naređenju brigade trebaju zauzeti nov raspored i to: I brigada na prostoru Lešće — Ramljane, II brigada sa 2 bataljona prema Perušiću, a sa dva ostati u Sincu. III brigada XIII div. sa jednim bataljonom preuzeti položaj u cijelom Podumu, a ostale snage da ostanu na istim mjestima. I divizion iz Vrhovina prebaciti će se u Zalužnicu.

U 19[15] h inf. ofic. I brigade javlja: jutros u 7 sati neprijatelj je napao na Gvozdenom mostu jednu desetinu. Tom prilikom imao 4 mrtva, nepoznat broj ranjenih. Naši gubitci: 1 poginuo, 1 ranjen. Izgubljen 1 puškomitraljez i jedna puška.

U 19[25] h operat. ofic. II brigade javlja: četa upućena u zasjedu vratila se bez ikakvih rezultata. Dotjerali su dva vola koji su navodno oduzeti od ustaške familije.

U 19[30] h komandant III brigade XIII div.[13]: četa upućena po zadatku u Kapelu nije se vratila. Večeras se upućuje u zasjedu jedan udarni vod.

[1S] **Bogdan Mamula**

U 20^{40} h III brigada XIX div. [javlja:] prošlu noć oko 1 sat prošlo je iz Knina za Bihać oko 130 kamiona sa tri tenka punih vojnika.

U 21^{h} zamj. k-ta L.P. odr. javlja: iz Lapca za Bihać prošlo oko 200 kamiona. Na položaju bez promjena.

Razlika u večernjem rasporedu:

I brigada na prostoru Ramljane — Lešće.

II brigada: 2 bataljona na položaju prema Perušiću, a ostala dva u Sincu i Zalužnici.

L.P. odr.: štab odreda iz Frkašića premjestio se u Palić.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M. P.)

Politkomesar Komandant, potpukovnik

P. Kleut

30 mart 1944 g.

Štab divizije u Brakusovoj Dragi.

Raspored brigada:

I brigada na prostoru Ramljane — Lešće u pripremi za akciju.[14]

II brigada na prostoru Sinac — Podum — Zalužnica. 2 i 3 bat. na položaju prema Perušiću u Janjču i Ivčevića Kosi.

III brigada na prostoru Škare, Glavace, zapadni Podum — Dabar.

III brigada XIX divizije na prostoru Bruvno — Mazin.

Lički partizanski odred: 1. bat. u Vrebcu. 2 bat. na Kuku i Kamenskom.

1 divizion iz Vrhovina za Zalužnicu — priprema za akciju.

Vršena je priprema za akciju kod ovih jedinica.

U 9^{h} štab divizije, štabovi brigada i bataljona koji su imali zadatak u akciji sa komandantima vršili su osmatranje neprijateljskog uporišta u s. Prozoru sa jakih padina Uma. Proraden je zadatak pojedinih brigada i bataljona.

U 15^{30} komandant, komesar i operativni oficir korpusa[15] došli u Štab divizije.

[14] Iz depeše koju je Štab Jedanaestog korpusa poslao 29 marta Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske vidi se da je Trideset peta divizija vršila pripreme da sa dvije brigade (Prvom i Drugom) napadne 30 marta ustaše u selu Prozor. (Dokumenat u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 2/1, k. 572.)

[15] Komandant Jedanaestog korpusa bio je tada Pavle Jakšić, politički komesar Artur Turkulin, a operativni oficir Stevo Opsenica.

U 20 h dobiven izvještaj od Štaba III brigade da neprijatelj ima namjeru 31. III. napasti na oslobođeni teritorij.[16]

• U 24^h jedinice su bile na svojim mjestima (polaznom položaju) za napad.

Napad je otpočeo u 24^h.

31. III. u 0^{40} h I brigada izvještaj: da je Vital [k. 557] zauzet po 2 bataljonu.

U 0^{55} h III brigada XIII div. izvještaj: da je IV bat. izbio na bezimenu kotu sjeverno od Prozora.[17]

U 1^{10} h I brig. izvještaj: situacija nejasna. Nema veze sa IV bataljonom.

III brigadi XIII div. naređeno da pojača pritisak na Staro Selo.

Večernji raspored bio je: I brigada u pokretu za napad.

II brigada: 2 i 3 bat. na položaju prema Perušiću, a I i IV bat. na putu za akciju. III brig. XIII div.: 1 bat. u Dabru, 1 bat. u Glavacima, 1 bat. u diviz. rezervi, a 1 bat. u akciji.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M. P.)

Politkomesar

Komandant, potpukovnik
P. Kleut

31 mart 1944 g.

Raspored brigada bez promjena.

Tok borbe: u 1^{55} h neprijatelj je počeo praviti pritisak na bataljone II brigade iz Otočca.

U 2^{10} h II brigada: oba bataljona vode borbu sa neprij. koji izgleda otstupa iz Prozora.

[15] Podaci kojima je Brigada raspolagala bili su točni. 31 marta počeo je napad na oslobođeni dio teritorija sjeverne Like. U napadu su učestvovale sljedeće neprijateljske snage: Trideset četvrta i Trideset prva ustaška bojna, pravcem Perušić — Ramljani — Turjanski, a Devetnaesta ustaška bojna, Treći bataljon 846 puka i Izviđački odred 392 legionarske divizije širokim frontom sa linije Otočac — Dabar ka Vrhovinama. Iz bojne relacije Prvog zbornog područja vidi se da je toga dana svoj zadatak izvršila samo Trideset četvrta ustaška bojna, dok su ostale neprijateljske snage zadržane od jedinica Trideset pete divizije. Opširnije o tome vidi dok. br. 3/1—27, k. 58 i 39/14, k. 18 u arhivi Vojnog istoriskog instituta.

[17] Iz Istorijata 392 legionarske divizije vidi se da je bataljon izbijanjem na ovu kotu potpuno iznenadio neprijatelja i zahvaljujući tome uspio ući u Prozor. (Dokumenat u arhivi Vojnog istoriskog instituta pod reg. br. 39/14, k. 18.)

U 3^h **I** brigada: neprijatelj zbacio 2 bataljon sa Vitla na istočne padine Vitla. Priprema se protivnapad.

U 3^{25} h topovi gađali crkvu u Prozoru.

U 3^{40}h II brigada: neprijatelj je potisnuo četu sa Špilnika.

U 3^{55} h I brigada: 4 bataljon zauzeo Prozorinu, zaplijenio jedan šarac i nešto municije.

U 4^h naređeno I brigadi da se zauzme Vital, a II brigada da izvrši protunapad na neprijatelja i da potpomogne dejstvo I brigade.

U 4^{30} h II brigada: neprijatelj zaustavljen na Špilniku, čuje se motorizacija iz Otočca.

U 4^{45} h napad neprijat. na bezimenu kotu sa svih strana.

U 5^h naređeno svim jedinicama povlačenje na stare položaje.

Neprijatelj poduzima ofanzivu od Otočca prema Vrhovinama preko Sinca — Vel. tunela [Vučjak] — Uma — Škara — Zalužnice.

Povlačenje naših jedinica i borba vođena je djelimično cijeli dan.

Večernji raspored: I brigada neprikupljena dijelom u šumi više Lešća, u Lešću i Crnoj Vlasti. II brigada na prostoru Vrhovine — Crna Vlast. III brig. XIII div. na prostoru Doljani — Petrinić Polje.

Neprijatelj ušao u Vrhovine i zauzeo magazin divizije.

Gubitci neprijatelja i naši gubitci nisu prikupljeni.

Brojno stanje i naoružanje sastavljeno je i nalazi se uz ovaj dnevnik.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M. P.)

Politkomesar
S.[18] Mrda

Komandant, potpukovnik
P. Kleut

[18] Simo